This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Stanford University Libraries
3 6105 119 302 649

Digitized by Google

054.99
R393

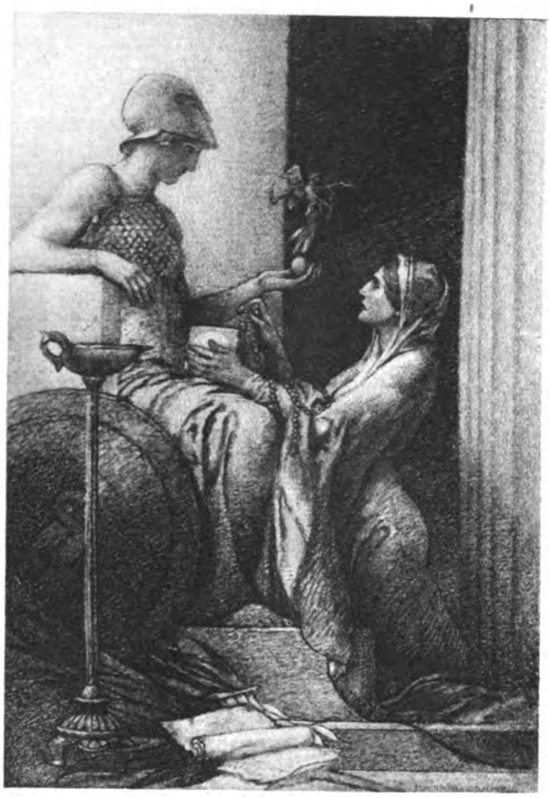

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

Digitized by Google

Digitized by Google

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH

DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

ANY IV.

STANFORD LIBRARY

BARCELONA.

ESTAMPA DE LA RENAXENSA,

MONTJUICH DEL BISBE, NÚM. 3, BAXOS.

ANY MDCCCLXXIV.

Digitized by Google

302657

STANFORD LIBRARY

Digitized by Google

TAULA D' AUTORS

Y DE LLURS COMPOSICIONS.

AGUILERA Y SOLSONA *(Pere)*.

Lo primer amor. 263

ALDAVERT Y MARTORELL *(Pere)*.

Consideracions sobre l' industria en l' actual exposició de Madrid. . . 205

ALSINA *(Simon)*.

Pressentiment. 305

ALSIUS *(Pere)*.

Correspondencia 25

AMER *(Miquel Victoriá)*.

Aubada. 85

ANGELON *(Manuel M.)*

La Torre. 317

ARGULLOL *(Joseph de)*

La conversa al entorn de la llar. . 124
La bonaventura. 212, 223, 235

ARUS *(Rossendo)*.

Lo Torrent. 216

ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GIRONA.

Associació literaria de Girona. 319, 331

AULESTIA *(Antoni)*.

Bibliografía. 227
Noticia general de la prosa catalana desde sa aparició fins á terme- nar lo sigle XVI. 241, 253

BALAGUER *(Andreu)*.

De la primera edició dels Usatges y constitucions de Catalunya. . . 300

BALAGUER *(Víctor)*.

.*. 5

BALARI *(Joseph)*.

La Engadina y 'l ladin que allí 's parla. . . . 147, 156, 170, 183, 196, 206

BARALLAT *(Celestí)*.

Lo poeta Anselm Clavé. 65, 81, 93, 105, 117
Bibliografía. 306, 320

BARÓ *(Teodoro)*.

Faulas 330

BARTRINA *(Joaquin M.)*

De mon infern. 175
Avuy fa un any. 209

BELL-LLOCH *(María de)*

Lo Sot de San Celoni. 6, 19
Una visita al Tibidabo. 97
La dona blanca. 188
Las caixas de la Nubia. 303

BERTRAN Y BROS *(Pau)*.

Madrigal. 137

L' au del Poeta. 239
Corrandas Populars. . 279, 296, 308, 319

BLANCH É ILLA *(Narcís)*.

Queixas y tristesas de amor. . . . 249

BOFARULL *(Antoni de)*

La desinencia del plural femení. . 3

BOTET Y SISÓ *(Joaquim)*.

Noticia de alguns poblats arqueológichs de la provincia de Girona. 181

BRIZ *(Francesch Pelay)*.

A ma terra. 2
Greu del ánima. 122
La Reyna del cor meu. 182
La Reyna Joana.. 230
Si podés oblidar. 311

B. *(C)*.

Clavé poesías inéditas. 166

B. *(J)*.

Oda á Napoleon. 136

CALVET *(Damás)*.

La guerra d' África. 59
Serenata. 112
Lo ball dels confits. 134
Jo á mí. 186
La vesprada de una batalla. . . . 219
Las columnas de Hércules. . . . 257
L' Agamí. 312

CAMPS Y FABRÉS *(Antoni)*.

Otger. 55

CARETA *(Antoni)*.

A la finestra del pou. 91

CLAVÉ *(Anselm)*.

A un rossinyol. 69

COCA Y COLLADO *(Emili)*.

Per Caritat. 199
Ma esperansa. 290

COLLELL *(Jaume)*.

Lo diumenje de Rams. 18

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE LA LLENGUA CATALANA.

Consistori dels Jochs florals de la llengua catalana. 51, 103, 115, 127, 152

CREUS *(Teodoro)*.

Usatges y constitucions de Catalunya. 231

CUTXET *(Lluís)*.

Strauss y Glandstone. 67

DRAPER *(Miquel)*.

A Donya Rosa Alfáras. 102

ELIAS DE MOLINS *(Antoni)*.

Consideracions sobre la historia de San Feliu de Guixols. 120

FERRER *(Joan B)*.

La mort de la Cristiana. 189
La mort del albat. 274

FITA *(Fidel)*.

Bibliografía. 15
Inventari de la tresoreria de la Seu de Girona. . . . 37, 45, 62, 77, 102, 137

FITER É INGLÉS *(Joseph.)*

Dos mots sobre 'l sepulcre de Mossen Borra. 220
Enderrocament de la pirámide alsada en lo born de Barcelona al comensament del segle XVII. . . . 311

FRANCO *(Enrich.)*

Convalescent. 235
En l' album de Francisco Urgell. . 271

GEBHARDT *(Víctor.)*

Consideracions sobre la música de Faust. 30, 86

GENÍS *(Salvador.)*

A la Junquera. 232

GIRBAL *(Benet.)*

Oh trist! 50

GIRBAL *(Enrich.)*

Lo seny del lladre. 7
Memoria de las predicacions y miracles de S. Vicens Ferrer á Girona. 172

GRAS *(Francisco)*.

Llágrimas del cor. 277

GUIMERÁ *(Angel)*.

Ahont deu anar la literatura catalana. 29
Colon. 195
Agonía 258

G.

La Hiedra de la masía. 321

G. *(L)*.

Grat recort. 294
Madrigals. 302

JUSTO Y VILLANUEVA *(Lluís)*.

Laboratori del Pages. 8, 22, 32, 56, 72, 89 100, 112, 122, 134, 149, 159, 186, 209, 222, 233, 248, 275, 305, 312, 325

LLABERÍA *(Antoni)*.

Desde 'l Retiro. 45

MARTÍ FOLGUERA *(Joseph)*.

La patria catalana. 170

MASFERRER *(Joseph)*.

Un assaig de filosofía crítica. . 95, 144, 153, 167, 193, 217, 242

Digitized by Google

MASPONS Y LABRÓS (*Francisco*).
La rosa de sang. 59
Una carta del pare Fray Pere Marginet. 270

MASSANES (*María Josepha*).
Castas espinas. 34

MATHEU (*Francesch.*)
A. 43
Barcelona. 156

MESTRES (*Apeles*).
La Nit de Nadal. 300

MIMÓ (*Pau*).
Planys de un Gall. 151

MIQUEL Y BADIA (*Francisco*).
Bibliografía. 40

MONSERDÁ (*Dolors*).
A Joseph Anselm Clavé. 135

N.
Un article de una revista de Madrid. 229

OBRADOR. (*Mateu*).
Los fills de rey 89

PAGES DE PUIG (*Anicet de*)
Caliu. 187

PALAU Y QUIJANO (*Emilia*).
A ma íntima amiga Isabel Ferro de Baralt 24

PELLA Y FORGAS (*Joseph*).
Desde Madrid. 165

PELLICER (*Joseph María*).
Exámen crítich y traducció de *Las siracusanas* de Teócrit . . . 268

PIROZZINI Y MARTI (*Felip*).
Perpinyá per Aragò. 39

PLANAS Y FELIU (*Joan*).
La fandanguera. 124
La pagesa y l' estudiant. 210

PLANELLA (*Macari*).
Del respecte als monuments arquitectónichs. 54, 70

PRESTA (*Joseph*).
Agricultura. 42

PUIG Y DURAN (*Ramon*).
Mas ilusions. 37
Dos pensaments. 175

PUIGGARÍ (*Joseph*).
Novas desconegudas sobre dos joyells del art catalá del XIV segle. 110
Curiositat notariesca. 211
Fra Benet Pascual. 259
Institut frenopátich. 289

P. (*A*).
Oliva Cabreta. 249, 259
*** 330

P. (*J.*)
*** 330

QUINTANA (*Albert de*)
Discurs pronunciat en lo centanari de Petrarca. 265

Q.
Primavera 101

REDACCIÓ (*La*).
A nostres lectors. 1

RECTOR DE VALLFOGONA.
Sátira de un criat á son amo. . . 14
Queixas de un galan á sa dama. . 51

REVENTÓS (*Isidro*).
La bellesa y la sublimitat. . . . 11
*** 63

RIERA Y BERTRAN (*Joaquim*).
Lo primer capítol de la historia de un poeta. 13
Duas paraulas sobre duas cuestions. 53
Fets populars catalans. 174
Mentiders y Tu aygadera. 247
Bibliografía. 280, 295

ROCA Y ROCA (*Joseph*).
Algunas ideas sobre 'l teatro catalá. 17
Jochs florals de Barcelona. 177, 190, 202, 214

RODOREDA (*Joseph*).
Editta di Belcourt 41
Revista musical. 63
L' ultimo Abenzerragio. 129
Las obras clássicas. 221, 255

RODRIGUEZ Y MASDEU (*Ferran*).
Lo comediant. 827
Las duas coronas. 331

RUBIÓ Y ORS (*Joaquim*).
La oració del matí. 21

R.
Lo teatre catalá. 79, 162

R. (*F*).
Elogis dels catalans y de Barcelona per Cervantes. 131, 141
La casa dita de 'n Cervantes á Barcelona. 246

SALARICH (*Joaquim*).
Lo castell de Vilatorta. . 34, 47, 74, 113
Lo Yama-maï. 257, 290

SALAS (*Joan*).
*** 138

SALETA (*Felip de*)
Poesías. 201

SARDÁ (*Joan*).
Bibliografia. 50
Las festas de Petrarca á Avinyó. . 273
Un opúscul de D. Joseph Ferrer y Vidal. 309

SELLARES (*Ferrun*).
Recorts. 22

SERRACLARA (*Gonzalo*).
Una página de feudalisme. . . . 84

SERRA Y CAMPDELACREU (*Joseph*).
Voreta 'l riu. 78
La creu triunfant. 109
Fora duptes. 146

SERRA Y CAUSSA (*Enrich*).
Corandas populars. 162, 179

SITJAR (*Joan*).
Cuasi be un consell. 27

SITJAR (*Joaquim*).
La Casa. 12

SOLER (*Frederich*).
A Balmes. 10
Lo rector de Santa Pau. 244

S. (*J*).
Bibliografía. 238

S. (*O*).
Ensaig de aradas. 176

TOMÁS Y SALVANY (*Joan*).
A Clavé. 97

THOMAS (*Joseph*).
A la memoria de ma germana Teresa. 99

TORRES Y REYATÓ (*Jascinto*).
Ilusions. 47

UBACH Y VINYETA (*Francesch*)
Per la Patria. 31
A la mort de Joseph Anselm Clavé. 74

VALLS (*Joseph María*).
La canya y lo roure. 216

VERDAGUER (*Jascinto*).
A María Inmaculada. 8

VIDAL (*Eduardo*).
Demá. 44

VIDAL (*Gayetá*).
Bibliografía. 78
Cartas familiars. 258, 297

VIDAL (*Modest*).
Bibliografía. 262

VIETA (*Ramon*).
No m' oblidis. 160

VILA (*Anton*).
Cant popular. 127

VILARRASA (*Joseph M.*)
Algunas breus y senzillas consideracions sobre 'ls misteris de aquesta setmana. 107

VINARDELL (*Arturo*).
Expiació y anyorament. 222

X. (*Y. Z.*)
Correspondencia. 138

Z.
Jochs Florals. 161

ANÓNIMS.
Escentricitas anglesas. 179
Societé pour l' étude des langes romanes. 192
Lo rellotge del pastor. 200
Anécdotas y curiositats. 251
Representació de la diputació provincial de Barcelona al Regent del Regne. 265
Mohiment literari de Barcelona. . 310

A mes ha insertat la RENAXENSA en los 27 números 175 novas.

En los quatre anys ha publicat la Revista la *Crónica de Esteve Gelabert Bruniquer*, la colecció de poesías *Inmortalitat de l' ánima*, Las *poesías del canonge Blanch*, la comedia d' en Damás Calvet. *A la boreta del mar* y los discursos pronunciats per los Sres. Roca y Roca, Picó y Nanot desde la presidencia de la JOVE CATALUNYA en importants actes.

Están actualment en publicació la novela de costums *Julita* y la *Historia de Banyolas*. Esta está á punt de finirse.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Janer de 1874. Núm. 1.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.

Tres mesos.	9	Rals.
Al estranger, tres mesos. .	13	»
Ultramar, tres mesos. . .	18	»
Un número sol.	1	»

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.

Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.

RECLAMS.

Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Los no subscriptors per id. . 1 »
Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Á nostres lectors.—Á ma terra (poesía); per *Francesch Pelay Briz.*—La desinéncia del plural femení; per *Antoni de Bofarull.*—*** (poesía); per *Victor Balaguer.*—Lo Sot de S. Celoni; per *María de Bell-lloch.*—Lo Seny del Lladre; per *Enrich Claudi Girbal.*—Á María Inmaculada (poesía); per *Jascinto Verdaguer.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Á Balmes (poesía); per *Frederich Soler.*—La Bellesa y la Sublimitat; per *Isidro Reventós.*—La Casa; per *Joaquim Sitjar y Bulcegura.*—Lo primer capitol de la HISTORIA DE UN POETA; per *Joaquim Riera y Bertran.*—Sátira; per lo *Rector de Vallfogona.* (Inédita.)—Bibliografía; per *Fidel Fita y Colomer.*—Novas.

Á NOSTRES LECTORS.

Grat sia á Deu, tres anys son ja passats de desde que LA RENAXENSA aparegué per primer colp en l' estadi de la prempsa periodística, ab la missió d' oferir als qui pèl conreu de las lletras, de las ciencias y de las arts catalanas sentissen afició y aptitut, un palench hont satisfer la primera y posar de relleu la segona, fomentant una y altra ab l' alicient de la publicitat y contribuhint á la propagació del gust per las cosas de casa, massa temps feya relegadas al oblit per un desconexement antipatriótich.

En estos tres anys, ha anat avant ab regularitat notoria la nostra empresa: LA RENAXENSA no ha mancat may á la cita y sas planas son, ab escepcions contadas, ensemps que un aplech d' erudits traballs y de galanas produccions, incontrovertible testimoni de la vitalitat que du en sí la restauració de la literatura catalana; que vitalitat acusa lo fet en est y en altres terrenos, si 's fa mérit de lo crítich y anormal de las circunstancias perque atravessa Espanya, com lo cavall de carrera sempre corrent escapada l' hipódrom de sa sort d' ací y d' allá interromput per encumbradas barreras y fossos pregons, dret á la meta de la tranquilitat y del orde tostemps allunyantse y d' accés mes difícil cada dia.

L' éczit de la nostra empresa ha estat mellor del que per á ella podiam esperar, jatsia que en sa bonesa no pocas esperansas tinguessem fundadas: una llarga llista de subscriptors, en que figuran distingidíssimas personas de Catalunya y de fora de Catalunya es la mellor penyora de la acceptació que aquella ha merescut: y 'l regular nombre d' escriptors, uns cent trenta, alguns de primera talla entre 'ls literats catalans, qui hi han cooperat ab lo faustuós óbol de llurs ingenis, nos diuhen que l' objecte que 'ns proposavam cumplir s' ha cumplert, y que 's cumplirá d' aciavant, si Deu hi ajuda.

Y la cooperació general no 'ns ha mancat, perque tothom qui te seny, compren quanta es avuy mes que may la necessitat de fomentar los traballs del esperit per á purificar la admósfera del hálit pestilent ab que la enmatzina un egoisme materialista; perque al considerar las resultas prácticas de certas ideas que s' han vingut predicant, y que com la fáula gentílica volen banyar á la humanitat en las ayguas del Letheu per á esborrarli tot esment del passat y axecarli apres un nou paradis hont viure regenerada ab la beatitut dels secles d' or, tothom compren que cal encoratjar als mantenedors de la idea de la Patria, als fills qui no volen rompre lo sagrat testament dels pares, als qui bregan per l' increment de casa avans que pèl de la agena, als qui respectan y no malbaratan lo patrimoni payral, qui no volen sacrificar al Deu Plassa y al Deu Carrer los moniments egregis de passadas centurias, als qui crehuen que encara hi ha quelcom de profitosa ensenyansa per á la práctica en la inquisició de la manera de ser política, social y civil dels temps que foren y qui per últim judican que no es ab ideas novas, que com la aurora boreal illuminan y no escalfan, que 's regeneran las nacions, sino ab lo respecte al dret sancionat pèls secles y á la tradició duta al través d' éstos, ab lo foment d' un veritable y llegítim esperit nacional mitjansant la conservació de las institucions nacionals y mitjansant lo nou plantejament d' aquellas que la economia de las modernas societats comporte. Perque 'l progrés de la humanitat no estreba sols en l' avenç material, en la creació de novas necessitats físicas per á tenir lo gust de trovar un medi de satisferlas, sino que est progrés per á ser complert deu també satisfer las múltiples necessitats que la intel-ligen-

Digitized by Google

cia y 'l cor tenen y senten, mes puras que las de la vil materia. Aquesta es la missió que ve á desempenyar en aquest recó d'Espanya lo catalanisme, aquesta la necessitat que li ha dat vida, y La Renaxensa, campeó, humil tal volta, pero decidit del catalanisme, alena al calor d' esta necessitat y te per missió cumplir la d' aquell en la esfera relativament limitada en que gira.

Per ço 'l catalanisme desplega al vent lo sagrat oriflama de Patria, Fe y Amor per á atraure bax sos plechs una host decidida, que lluytant á una ab las nobles armas del esperit, neutralise los gegantins esforsos dels qui ó per convicció ó ab mala fe axecan una bandera que 'n diuhen del progrés, que ostenta com lema enmanllevat lo de fraternitat universal y que 's diu que ha d' esser lo enlayrat guió que 'ns porte á un benestar que tot ressabi del passat acibararia, quan son objectiu veritable no es mes que un abim sense fondo en que han d' anar á despenyarse totas las creencias, totas las glorias, totas las tradicions, tot lo que constituhex la fesomia caracteristica d' un poble determinat, per á buydarlos á tots en un motllo uniforme d' hont surtin iguals, y sense fe, y sense recorts, y sense cap d' aquellas ideas nobles y generosas que al home y á las nacions enaltexen y subliman.

La Renaxensa, donchs, dintre d' aquest esperit del catalanisme y tendint en sa esfera á impedir l' esmortuhiment de la idea de Patria, ha desenterrat dels recons de vells arxius, fentlos accessibles á la aplicació sense grans traballs, documents de no petita importancia per á la historia literaria, civil y política de la nostra terra; axís, tot aumentant lo catálech de sas glorias, ha contribuhit á que 's fassa mes fácil cada dia sa tasca al futur historiador de Catalunya, qui agabellant en una ma los materials dispersos, á copia de ímprobas feynas recullits, hi aplique la crítica ab sagacitat y saviesa y depurantne la essencia, nos obri de bat á bat las portas del esdevingut, oferintnos en inmensa tela la veritable historia dels nostres avis, avuy encara adulterada per rondallas y per tradicions no sempre ab la realitat conformes. La Renaxensa, en animadas narracions históricas, ha fet en detall part d' esta tasca, estudiant la vida ó las obras d' algunas de sas eminencias antiguas y modernas, fentlas conexe al lector y engrandint axis en lo que li ha estat dable lo camp de la conexensa del avior y de la importancia que en la historia té la de la nostra patria; mentres fent vibrar la lira de las tres cordas, ha cantat las payrals glorias ab la ditirámbica entonació de la oda heróica ó ab la dramática severitat del romans; ha arrancat de son cor los accents de la cristiana fe com valla que refrenás lo curs procaç del descreiment y entonant armoniós himne al sentiment, ha pintat en apassionadas esparsas la aspiració del cor á rabejarse en la bellesa y 'l foch de las afeccions que esta li inspira. Ha procurat per últim ser la crónica del renaxement catalá, ocupantse ab fruició en las manifestacions que de sa vitalitat continuament va donant, estudiant las bellesas de las produccions de tota mena que ell ha ofert á sos aymadors y senyalant, sino ab acert ab bona voluntat, los defectes de que adolexessen y 'l camí que calia seguir per á evitar que 's reproduhissen.

Estos son los títols d' honor que creu tenir la nostra Revista, títols que retrau avuy al inaugurar lo quart any de sa publicació, sense afectament y sense vanitat, perque 'l sentiment que la ha duta á conquerirlos es lo sentiment puríssim d' amor á Catalunya, d' idolatria per á aquesta patria del cor, tant com mes avorrida, tant com mes dessangrada per fills que 's diuhen d' ella y que ho son borts, mes volguda y mes respectada per nosaltres. Afegir una arma de mes ó menys bon tremp á las moltas no rovelladas que estotja en la payral panoplia nostra terra y que pot esgrimar ab éczit contra 'ls qui volentla morta hi assestan certers los trets de llur rancunia, heuse aquí lo nostre bell ideal, bell ideal que la cooperació que ha merescut la nostra empresa, no per nosaltres sino per son llohable objecte, li ha fet en part atenyer.

Aquesta cooperació mitjansant lo que s' ha fet seguirá fentse, mellor cada dia, si la nostra voluntat hi abasta. La Renaxensa axis, seguirá la via que ha anat seguint fins ara y si per nosaltres va, direm cent colps: un any mes.

Barcelona 1 Janer 1874.

A MA TERRA.

Cantem! Cantem de nostras valls ombrívolas,
lo fresch herbey, l' esvarzerada via,
los xaragays qu' en lo torrent s' abocan
tot esberlantne las planeras rasas,
lo redòs enclotat hont la font raja
sobre la tendre envellutada molse:
aquí l' aucell, qu' en lo cantar es mestre,
de la xardò' al abrich fa sas passadas
tot espiant, des del sarguer hont niuha,
lo cuch qu' en terra fadigòs serpeja
fentne somoure las ja secas fullas
qu' ab sa espesser de forá sguart lo tapan.

O be, deixant á la frescò' ubagosa,
y enmantellantnos ab la llum que baixa
d' un cel clá y llis en migdiada ardenta,
cantem de cor la soleyada alegre.
Del carquet perfidiòs al cant asprévol
qu' ix tremolant de l' olivera ullada,
al erm goret qu' en raigs de sol s' abeura
al herbey pedregòs que 'l mon corona,
als solchs que 'ls camps de cap á cap ne ratllan
hi junta 'l sol sa calitxosa broma,
lo prim fonoll sa esgroguehida cima,
la soletat sa quietut que imposa.

Ni un' ombra en lloch! Per tot arreu grogueja
lo polsim del soley; de lluny arriba
lo cant del gall que lo migjorn senyala;

Digitized by Google

pel pedregam la vibre s' arrossega
plena de vri l' apuntxonada cua.
Los terrosos del camp frega xiulantne
lo roquerol que bech obert ne vola
y sòta l' ampla sarmentada verda
dels ceps vehins de llacunosa plana,
en espés remolí, rondinant roda
lo fiblador mosquit, y á terra arrapa
lo trist agram son misteriòs brinatge.

. . . .

Mes no, no es aquest cant lo cant plascévol
á ma poch destra y jovenévol lira;
de ma patria la terra en mi no troba
la veu que al ras de sa grandesa arribi.
Jo no se pas cantar las maravellas
del gra que naix, ni del herbey que grilla,
ni al sol que roig del fons del mar s' aixeca.
Tant sols se planye la disort novella
que al trinch ingrat de la cadena infame
lo coll me rotlla y lo meu cos ne vincla.
Ah! si algun jorn l' esperit vell desperta!
Aixís mon Deu ho permetés des d' ara.

Mes no, tot ha passat. Ja sols es runa
aquell palau de sobergosa alsaria
hont, dreta al vent, ne rumbejava altiva
sos virolats colors la patria ensenya.
La nostra gloria si busquem, cercamla
entremig de la boyra dels vells segles.
Si algun rebrot avuy no treu poncella
en profit nostre no fa pas florida.
L' arbre caygut del mal vehí es despulla!

. . . .

Oh sava aviorenca, reviscola
nostras venas ja viudas de coratge;
fens' batre 'l cor ab amorosa flama
vers nostra terra la de cimas aspres
pel magall del pagés amorosidas;
munta en esprit lo nostre breu llenguatge
qu' esquerp ne viu en allunyadas concas;
pórtans un gra de la llavor antiga
y 'l sembrarém, y quan grillat ne siga,
quan ampla estenga capsalada espessa,
llavors ¡oh Patria! tornarém al qu' eram

FRANCESCH PELAY BRIZ.

1868

LA DESINÉNCIA DEL
PLURAL FEMENÍ.

Hostes vingueren
que de casa 'ns tragueren.

Ganas de compláurer á bons amichs nos mouhen á escriurer aquesta volta pera la gent catalanesca, y no dihem catalana perque no sempre es tot or lo que rellúu, y fóra massa empresa de nostra part, que prou fem contribuhint á que aquella no vaja semblant extranya als ulls de aquesta.

Res mes propi, donchs, que parlar de llenguatje, de gramática ó de cosa que pareguda li sia. ¿Qué mes ignocent? No será 'l profit material lo que 'ns moga, que si 'ls sermons servian, regalats estarian los predicadors y hihauria en lo mòn menos heretges: lo profit qui 'l trau es qui sap com se maneja aquesta bola, y com se han de manejar mòlts dels que per ella caminan, sense fatigarse ni molestarse. Pero fugím de lo que altres fan, y fém lo que devem fer: aném á nostre cas.

La veu del valiment, que es una gran veu, advertí un dia á alguns jovensans galantejadors de la musa catalana, es á dir, de la musa nascuda l' any 1859 en lo Saló de Cent, que si bè á ella la anomenavan com se devia quant la tractavan en singular, no era així quant se referian á sas germanas, pus no bastava pera fer plural á una paraula breu, acabada en *a*, anyadirli una *s*, com feya la llengua mare llatina, sinó que la vocal havia de transformarse en una desinéncia com la del plural francés, de manera que, de allí endevant, ja no havia de dirse may mes *las nou musas*, sino *les nou muses*. No cal llamentarse dels sòrts, pus com la veu del valiment es tant forta, y per altra part mòlts hi senten mes de lo que poden, no fou en va l' avís, y véus aquí que, desde llavors, lo camp dels parladors está partit en dos y lo que són *glórias, esperansas* ó *intrigas* pera uns, són tossudament *intrigues, esperanses* y *glóries* pera 'ls altres.

Allá ahont no hi ha brega no hi ha triunfo, mes los partidaris de *les muses* se donavan per vencedors, en primer lloch perque anavan sent mes numerosos (ells sabrian perqué,) y segonament perque ningú 'ls havia dit fins are: parlém á pams y vingan rahons. Donar aquí las de un y altre bando es nostre propósit, y pus nò som nosaltres dels arrepentits, sino que passam per pecadors, no s' extranye que tractem de defensarnos, que sia mes defensa que invectiva lo nostre escrit.

Totas las rahons que saben donarnos los mestres nous forrats de vell pera escriurer *muses* y no *musas*, consisteixen en dir que *així s' ha fet sempre*, y que la terminació en *es* caracterisa 'l plural femení propi de la llengua catalana. *Magister dixit!* Basta que algú dels oracles infallibles done aquesta senténcia tan rodonament, pera elevarla á dogma, y créurer en ella alguns devots que han feta poca peniténcia gramatical, y en cambi, sí, mòlts dejunis de lecturas. Qualsevol diria també, al sentir la senténcia seca elevada ja á lley desde uns quants anys ensá, que, segons ella y la rahó en que 's funda, de la mateixa manera que se sosté la terminació en *es*, se han de sostenir mòltas altras cosas, usos y locucions de igual tall y carácter que 's troban en los llibres, pus no es just que en una mateixa familia á uns germans se 'ls fassa anar vestits á la antiga, com si diguéssem ab barret de gresol y sabata ab sivella, y altres vajan vestits com vá tothom en nostre temps, y fins á vegadas de una manera massa menestrala. *That is the question*, podriam dir aquí com lo fosser del Hamlet, ja que removem los ossos á la pobre llengua catalana. Si la senténcia dogmática fos tan absoluta que no admetés cap observació, excepció, contrarietat ni rahó

Digitized by Google

lógica, enbonhora que se seguís lo que diuhen que sempre s' ha fet, pero mòlt hi ha que dir pera apellarse de aquella, y no s' espanten los que fins are s' havian cregut que 'l cel era blau. Comensém.

Al dir que *sempre s' ha fet aixi*, naturalment voldrán significar los amants de *les muses* que sa manera de escríurer es de us constant, mes l' us, en cosa de llenguas, toca á duas prácticas, á us de parlar y us de escríurer, y l' us de escríurer se considera sempre en duas épocas, una aquella en que té tota sa vida pero nó sa perfecció, y altra la de sa gramatisació, la de elevació literária y académica, lo sigle del Renaixement general en que totas las llenguas serveixen pera alguna cosa mes que l' us necessari dins de la regió ahont se parlan, á saber, pera que sian entesas y parladas pels forasters, en que 's fan intel-ligibles per propis y extranys á forsa de sabia reglamentació, de lógica explicació, en fi, de perfeccionament, de gramática, de ben dir.

Los nostres correctors han confos l' us de parlar y l' us de escríurer en lo antich, es á dir, en la primera época, ó millor, han volgut prescindir del primer, quant llavors es la gran regla, y han sentat que lo que escrit se troba se déu pronunciar tal com la moderna prosódia ensenya respecte al valor de las lletras. Pera probar que això es fals, no hi ha mes que comparar com se escrivian mòltas llenguas neollatinas abans del sigle XVe y com s' han escrit desprès, quant, per exemple, los francesos, trobant paraulas en que lo lletra *e* se pronunciava *a*, estudiáren lo cas y fixáren reglas pera donar á cada vocal, á mes del valor absolut, lo valor respectiu, cosa que no han fet los catalans en la época de la gramatisació de las llenguas (y no es seva la culpa,) que á haverho practicat, com que la pronunciació era ó diversa del escrit, ó ab dos valors diferents, de *a* y de *e*, haurian fet com los francesos, buscant reglas pera 'ls dos valors de una mateixa vocal, ó donant preferéncia, en lo cas que parlam del plural femení, á la pronunciació sobre l' escrit, haurian deixat lo que tal volta com á signe no passava de una moda, una rutina, la desinéncia *es* de la escriptura, y haurian consignat que l' femení plural fos en *as*, y no per follia, sinó per ser mes lógich, mes etimológich, mes agermanat ab los plurals femenins de totas las llenguas que mes de prop rodejan á la pátria catalana. Sia lo que vulla esta observació, es nova y nostra, y qui dupte de si es justa, recorde sols com fan lo plural femení, desprès de la llengua mare llatina, no ja sols lo Castellá, sinó lo Portugués, la llengua de Oc, aquella en que foren escritas *Las Costumas* de Montpeller, lo provensal, parlat ó escrit, com ho pregonan *Las lleys damor*, lo llenguatje de Trobadors (pera qual comprobació pót servir la mòlt estimable obra del amich Sr. Milá *Los Trovadores en España)*, y, apart de això, mòlts y mòlts escrits de dins de la nostra mateixa llengua catalana, que citarém despres. ¿Y, en vista de aquesta comprobació y exemples, se pót créurer, que, á tenir vida própia nostra nació, quant totas las demés perfeccionáren sas respectivas llenguas, haurian donat preferéncia á un plural que, tal volta, no es mes que una importació francesa, tan mes quant la terminació en *as* estava en la pronunciació comuna, y quant fins se troba escrita en llibres y documents los mes importants? Qui no admete aquest supósit, no admet lo perfeccionament de las llenguas, y mes que ser rutinari, pót considerarse com sostentor del absurd principi de que las cosas se han de usar tals com se troban, sols perque no hi ha hagut qui cuidás de millorarlas: encara mes: qui sols per això vulla exceptuar la llengua Catalana de totas sas germanas, ni la ortografía admete, ja que per ella escrivim are de una manera diferent, y, en veritat, mes clara é intel-ligible que 'ls antichs.

Passém are á una de las probas que sols havem indicat, y que tal volta mòlts lectors no esperan, busquém lo testimoni de terminacions en *as* escritas. Se troban aqueixas probas en vells monuments que tocan á Catalunya, qual maternitat no negarán las regions que de ella prenguéren lo llenguatje, y no sols en cants de catalans, sino també de mallorquins. Apuntar una á una ditas probas faria interminable nostre treball, y així, per are y breument, nos limitarém á fer referéncia á dos llibres importants, als que poden acudir los duptosos, y són lo *Diccionario de escritores catalanes* de Torres-Amat, y la *Biblioteca de autores Baleares* per Bover, sent lo que indicam sols com á petita mostra, que major podria ser l' alegat si convingués. Baix los noms, donchs, de Ermengol, l' autor del *Breviari damor*, del sigle XIIIe, de Lluís Aversó, en lo sigle XIVe, Fontaner ó Fontano, lo célebre autor de la *Tragicomedia de Calixto y Melibea*, del XVIIe, y de García, lo rector de Vallfogona, en sa hermosa poesía *la Soledat*, també del XVIIe, catalans tots quatre, y entre 'ls Mallorquins baix los noms de Gaspar Calaf, Pere Fiol, Antoni Masot y Domingo de Oleza, del XVIe, y de M. F. Carcel, en lo prólech de sas obras, y Reginal Frau, del XVIIe, trobará, qui bè busque, las terminacions en *as* tan combatudas, las quals han sigut, desde l' últim temps citat, adopció general invariable fins á nostre temps, per quants han escrit ó publicat llibres en catalá, contant entre ells fins la Doctrina Cristiana. Pero tot això fóra poch comparat ab las altras autoritats que havem indicat en primer terme: lo doctor Pujades, en lo volum catalá que publicá de la *Crónica de Catalunya*, usa indistintament las duas terminacions, y lo mateix feu algun dels poetas ó amichs que li dedicáren composicions poéticas al principi de aquella; y 'l códich de las *Constitucions de Catalunya*, desde la edició mes antiga é inmediata á la data en que Fernando 'l *Católich* pactá ab los *remensas*, ofereix als ulls de tothom la famosa senténcia dita de Guadalupe, la qual, completament, sens la menor alternativa, presenta, en sos llarchs é importants capítols, sempre marcada y constant la terminació en *as* en tots los plurals femenins.

Las probas ó rahons que acabam de donar, á haverlas atesas, ó sabudas, los partidaris de *les muses*,

Digitized by Google

podian inclinarlos, quant menos, á no ser tan exclusius é inflexibles, volent que tothom seguís sa bandera, perque no havian de faltarlos motius pera mantenirla, sens imposarse, ab independéncia, y quant ditas rahons no 'ls bastássen, altras n' hi havia, per las quals, contenintse, haurian ajudat mes á unir que á desunir, y son:

—La rahó de eufonia, pus la major agudesa de la lletra *e* y la repetició necessária, per la concordáncia, de la terminació en *es* en los substantius y adjectius, fan la llengua, com si diguessem, massa punxaguda, cosa que se evita ab la terminació en *as* mes própia de una llengua tan enérgica y rodona com es la catalana.

—La rahó de comoditat métrica, pus l' assonant en *e* no abunda tant com en *a*, lo qual pót alternar abundantment ab lo femení singular y plural, ab lo indicatiu de mòlts verbs, ab lo infinitiu, y ab lo subjunctiu y pretérits de mòlts altres.

—La rahó de fixesa, pus ab la terminació en *es*, paraulas hi ha, los adjectius acabats en *re* en singular, que, al passar al plural, no se sap si són masculins ó femenins, *pobres, negres, sogres, llibres* etc.

—La rahó de consideració y respecte personal, pus desde Fontano y Garceni fins á la *Colecció dels Trobadors nous* (vanguárdia y llavor dels actuals Jochs Florals,) tots quants han cultivat la poesía en la terra catalana, tots, sí, han usat la desinéncia del femení plural en *as*, com á mes própia, y riurer fa certament véurer y sentir á alguns blatiris que, de una manera directa ó indirecta, consignan la ignoráncia, la distracció ó la preocupació dels mestres vells, sens qual llum y guia ells may haurian sigut coneguts. ¡Quí 'ls havia de dir á un Aribau, á un Martí y Cortada, á un Rubió, que, ab tot y 'l famós *A Deu siau*, las sentidas *Llágrimas*, y 'l dols *Gayter*, havian de ser esmenats per neófits, y tractats, si fa no fa, de adormits!!

—Finalment, la rahó de conseqüéncia, pus los que fan gala de ser vells y arcáhichs, no ho haurian de ser á mitjas, que, en veritat, no se esplica com en un mateix escrit los que fan lo femení plural en *es* per la sola rahó de usarlo així 'ls antichs, barrejan ab sos arcahismes nó neologismes sí vulgarismes moderns locals, com ho probarém, si á probarho se 'ns provoca, bastant dir, per exemple, que en lo prospecte de una obra de intencions bibliográficas pero sense ánima catalana, fins se usa lo gerundi del verb ab la radical del pretérit, com si diguéssem: *bastraguent, prenguent* y *escriguent* en lloch de *bestrahent, prenent* y *escrivint*.

Pera acabar, recordarém un dels efectes que ha produhit la mania de la terminació en *es:* com no favoria en l' assonant, diguéren que la *e* de aquesta desinéncia era diptongació y sent, per lo mateix, uua *e* arrimada á la *a*, podian assonar *dones* y *fruytes* ab *cosa* y *pura*, resultant de aquí que s' hajan escrit romansos assonants tenint vocals ó signes diferents, de valor diferent cada un y sempre absolut en la llengua catalana, cosa may contradita ni practicada per ningú en altre sentit. Que la *e* del *veurer*, mallorquí, pronunciat casi *vóurer*, tinga la diptongació no ho negarém, pero lo Catalá verdader no 'n té cap, y si la pronunciació vulgar diu mòltas vegadas *a* per *e*, transformació vulgar de pronunciació es lo cambi, *a* seca substituhint á la *e*, may inflexió equívoca, may diptongació. De totas maneras han errat los qui tal cosa han fet: si la *e* de la desinéncia en *es* pórta diptongació, no es verdader assonant quant assona ab *a*: si es, en la pronunciació, *a*, confessió es patent de que la pronunciació val mes que l' escrit, y que millorará la llengua usant lo signe expressiu y propi de aquella, en lo cas de que parlam, y no 's vulla interpretar maliciosament aquí que erigim la pronunciació vulgar antigramatical com á regla sobre 'l llenguatje literari escrit, pus tractam sols de una ambigüetat especial que li fa nosa y 'l complica.

Al cap ne som: nostre escrit no vól dir guerra á la desinéncia femenina en *es*, que pót usar qui vulla, sinó testimoni de que no 'ns faltan armas pera defensar la terminació en *as*, tan injustament censurada, com no 'ns en faltarian pera venjar, si convingués, mòlts agravis que s' han fet á la llengua catalana y al esperit catalá; no vól dir guerra á la paraula, sí sols á la manera de imposarla, com ho acreditan certs volums dels Jochs florals que han sigut enmotllats al gust de una voluntat sola, devant la qual los autors que ans del premi escriguéren sas composicions usant la terminació en *as*, contents quedáren, desprès de aquell, trobantla, en lo volum imprés, convertida en *es*. Si en lloch de haverhi sabis muts, cada qual se esforsás donant sas rahons, discutint en noble pugna, de paraula ó per escrit, tothom sabria de part de quí está la justícia, y no hauria arribat lo cas de que un inválit de la Gaya Ciéncia exhalás esta sentida queixa.

ANTONI DE BOFARULL.

---

*
* *

Tot à través de la reixada glassa
que l' extesa cortina
dibuixa sobre 'ls vidres
ab sos transparents plechs de musselina,
jo veig la llum que, blanca y voluptuosa
en llantia de cristall, la misteriosa
soletat de ta cámara ilumina,
y... no hi puch ferhi mes, lo cor me roba
la llumaneta blanca de t' arcoba.
Tu qu' ets tan poderosa,
com escau á una bella,
que á tots amagas, á tothom, ta hermosa
superba mina de tressors, per ella
ni tens secrets ni vels, Ella pot véurer,
fins ans que caygue l' últim vel, la nuesa
rica y envellutada,
de tas espatllas plenas de bellesa,
la negra cabellera deslligada
per ton seno espargint perfums y aromas,
y del bell pit que 's bada
las tornejadas rodonetas pomas.

Digitized by Google

No tens secrets per ella. ¡Oh! com voldría
ser jo la llumaneta de t' arcoba
tan sols per una nit, coloma mia!
Quan deixas cáurer á tos peus ta roba,
ella 't vesteix, aymanta,
ab sa roba de llum, y tremolosa,
tot arriscantse, gosa
recórrer tos contorns; ella 't rodeja
ab sos brassos de flama; ella passeja
sa llengeta de foch entorn tas formas
vérges de ma mirada,
si de mos desitjs no; ella abrasada
del foch que la consum, d' amor encesa,
t' abrassa d' un sol cop, y tota nua,
y tota entera d' un sol bes te besa.
¡Ay, si sabesses com lo cor me roba,
la llumaneta blanca de t' arcoba!

VÍCTOR BALAGUER.

LO SOT DE SN. CELONI.

I.

En lo rieral de Bigas entre mitj de las grossas pagesías, hi ha cuatre casetas juntas á las que per antonomassia se dona 'l nom *del carré,* donchs que componentse 'l poble de mes de trescentas casas no n' hi ha d' altres de juntas, ans al contrari son dispersas, que donan mes d' hora y mitja de estensió al terme. Al devant d' aquellas hi creix un bosquet de pins gemats y espessos en mitj del que passa un curt barranch ample y prègon ahont hi campejan unas cuantas alzinas de fornida soca y ample capsalada. Allí es lo sot de San Celoni: se diu pe 'l pais y corra com á tradició certa, que avans dels moros hi havia allí una ciutat; es lo cert que aixis en ell com en las feixas que per dalt hi termenan, se troban, y de aixó 'n puch donar rahó jó, donchs ho he vist y tocat cavant y formigonanthi trevalladors de casa, com unas caixas fetas d' obra grossa, dintre de las que sempre s' hi troban ossos humans. De totas maneras en aquell bosch y fondo, posat entre mitj d' hermosas quintanas, hi apareixen de nit moltas llumanetas y la gent hi guarda certa veneració y respecte.

No molt lluny del dit sot de San Celoni possehian los Srs. de Rocafort una torre, com li deyan, especie de Castell que també, segons la gent, havia sigut dels moros d' ahont los desalotjaren los dits Srs. de Rocafort.

Era l' hereu d' aquest casal á l' época de que ara parlo, Arnold de Rocafort: havia quedat orfe de pare y mare y ab la conducta llissenciosa de sos temps, desde sa autigua casa, ahont encara avuy s' hi conservan las presons y soterranis, amurallada tota, ab la alta y negrenca torre demunt la que hi campeja la Creu de ferro de estranya forma que hi plantaren sos antepassats, arrant la timba del torrent que baixa del peu del Castell de Montbuy entre mitj de las vellíssimas y corcadas alzinas y de las vellas atzavaras anava atisbant los llochs ahont podia ferne presa.

Molta era la fama que de bon cassador gosava y no menos la de valent y gentil, per cuals motius se casa sempre 's veya plena de cavallers y barons que en bona companya venian á compartir ab ell los goigs y fatigas de la cassa; y mes de quatre minyons del terme havian vist perdres son amor entre 'ls brassos del gentil y poderós cassador: aixis era que cada volta que ressonavan per aquellas encontradas los corns de cassa del Sr. baró, los joves d' allí que en sa vida havian conegut la por, ja tremolavan.

Un dia que cansats y afadigats de tant corre sens trovar cassa ninguna Arnold y sos hostes baixavan per lo alzinar que costeja 'l torrent, tornantse 'n desalenats á casa, s' alsá á sos peus á l' hora menos pensada una hermosa cerva blanca. Tots los corns ressonaren, tots los cans llensárense com llamps darrera d' ella, y 'ls cavallers omplint lo bosch ab sos hurras clavaren los esperons ab forsa á sos corcers: la cerva, com coneixent que de sa lleugeresa dependia la seva vida, semblava que no toqués de peus en terra: las satjetas la atravessaren de tot arreu; mes ella per aixó anava corrent sempre sens may parar; afadigada, acorralada per tots costats y ferida, encara 'ls desaparegué dels ulls moltas vegadas y sols pel rastre de sanch la trobavan. Arnold era 'l que mes empenyo tenia en perseguirla: la cerva comensá á devallar per lo jas del torrent, y aquell s' hi llensá impetuós; la torrentera era tan trencada y perillosa que era impossible pogués baixarhi lo corcer; mes Arnold tal era lo seu dalit, boig y cech l' esperonava á cada instant fins al punt de no adonarse del perill en que 's posava.

Prop del lloch ahont anavan devallant cerva y cassador, y en mitj del torrent s' aixecava una inmensa roca que per un ramal de pedra se juntava ab la margenada del alzinar; per un forat ó esquerda d' aqueixa roca y en lloch que venia á escaure al mitj d' ella, hi sortia un doll d' aygua, lo que causava molta d' estranyesa á la gent del terme, puig no podian atinar d' ahont surtia ja que lo ramal que 's juntava ab lo alzinar estava enlayre y no podia ser que per allí passés l' aygua, á mes que ho havian examinat molt y res havian trobat que ho indiqués, ja que tampoch podia anarhi per terra, puig que bonas escavassions havian fet sens que res los donés llum pera trobarho ni poguessen entendre com podia sortir aygua d' una clivella d' aquella grandíssima roca á la que ni las mes grossas torrentadas havian pogut may somoure; per lo tant no podia ser sino una cosa sobrenatural, y venint de sota terra no creyan que pogués ser cosa molt bona.

Una hermosa y gentil donzella filla de un matrimoni que vivia á la última de las quatre casetas del devant del sot de Sant Celoni, estava aquell dia herbejant pels borrechs de casa seva prop de la ro-

Digitized by Google

ca, quan aparegué la cerva perseguida ab lo cavaller darrera. Era ella de rostre tan agraciat que tots los fadrins d' aquellas encontradas venian á enamorarla, no sols los del pla, sino que també los de dalt de Berti, travessant los torrents y perillosas graus que s' obren camí pe 'l single esposant mes d' un cop sa vida, y espahordint las águilas que per sos caus hi nihan.

La cerva corrent desalenada d' un bot aná á parar demunt la roca y desde allá, ab una agilitat assombrosa saltá al torrent. Arnold sempre esperonant á son cavall se trová també dalt de la roca y, sens veure lo impossible que li era al noble corcer fer com la cerva, li clavá los esperons fins á ferli rajar sanch, pus lo tenia foll la agilitat d' aquella cerva. Lo cavall renillant de dolor s' encabritá y feu lo salt perillós: la donzella, al veureho, esclatá en un crit d' esgarrifansa que ressoná per tot lo torrent: lo corcer havia caygut com xafat en terra ab lo cavaller. Ella hi corregué, mes Arnold al sentir son crit y al véurerla, pasmat de sa maravellosa hermosura, descavalcá, oblidant á son malmés cavall y á la cerva de la que ja ni s' en veya rastre.

Á la donzella al ser ell prop se li emporpraren las galtas y sos hermosos ulls se baixaren á terra; mes los del jove se hi fixaren ab intenció perversa.

—Jamay hauria pensat trobar cassa tan bella; digué ell agafant las mans de la donzella.

Eixa pera amagar sa turbació abaixá sa testa com pera beure del aygua que de la clivella rajava, mes, al ferho, llansá un crit anguniós y apagat, y arrencá á fugir tota espahordida.

Quan arrivá á casa seva, sa mare que estava filant al llindar de la porta, al véurerla:

—Ma filla, li digué, vens plorant y febrosa ¿qué t' ha passat?

—¡Oh mare! que l' aygua de la roca del torrent me 'n ha cremat los llavis, me 'n ha cremat lo cor. Y caygué sens sentits.

María de Bell-lloch.

(Seguirá.)

Lo Seny del Lladre.

Quán, per qué y ab quin objecte s' introduhí en las principals, sino en totas las poblacions de Catalunya la costum del toch tradicional de la campana, qual nom serveix d' epígrafe á aquestas ratllas? Debadas havém consultat varias obras de nostres reputats arqueólechs pera satisfer á nostra curiositat. En diferents passatges de antigas crónicas trobém mencionat repetidas voltas lo toch al-ludit, mes may de un modo per lo qual puga venirse en coneixement de la época precisa en que tingué lloch sa introducció, si be per lo que respecta al fi propost, quelcóm consignat ne resta que 'l indica.

La primera noticia que respecte á Girona trobém sobre de tant prudenta y necessaria costum, dadas las condicions especials dels temps en que estaba en ús, se remonta á meytat del sigle XIV, y se troba en la Crónica del Rey En Pere IV de Aragó, pág. 184, traduhida per N' Antoni de Bofarull qui per nota diu en lo mateix lloch:—*Seny del lladre,* literalment traduhit seria *campana del lladre,* es á dir la hora en que se tocaba la campana (seny) de avís pera que tothom se previngués y guardás dels lladres, tancant las portas y finestras. L' equivalent castellá que he adoptat *(hora de queda)* me sembla que es 'l més propi».

Á alguns anys més tart (1391) correspon un curiós document que 'ns ha vingut á mans, referent á la materia. Consisteix en una ápoca de rebuda que firma 'l Guardiá de la Seu de aquesta ciutat al Batlle de la mateixa, per lo preu de la soldada de tocar la campana en qüestió, qual contingut donám per nota (1)

Que 'l toch de que 's tracta continuaba en lo següent sigle á Girona y sens dupte en la major part de las poblacions catalanas, ho comproba la següent noticia treta del Códex de 'n Carbonell que 's conserva en l' arxiu de aquesta Santa Iglesia, publicada pèls continuadors de la *España Sagrada,* tomo 44, plana 401:—«Anno 1424, dia 17 julii, hora cimbali *del Ladre* dictus dominus Alfonsus Rex Aragonum intravit civitatem Gerunde» etc.

En las curiosas *Efemérides* de Lleyda publicadas enguany per en Lluís Roca y Florejachs, ne trobam una que no solament corrobora en part lo que hem sentat anteriorment, sino que també demostra la antiguitat de la costum de que 's tracta, així com amplia l' objecte que ab ella 's proposaban nostres antepassats. Véusla aquí—«28 de octubre 1293.—Per los inconvenients qui resultaban de estar sospesa per rahó de interdicte l' acostumat toch á la entrada de fosch de la campana nomnada «Seny del lladre» desde qual hora en avant ningú podia anar pèls carrers sense portar llum, la ciutat obté del Bisbe lo permís pera tornar á tocarla.»

Hem cregut convenient apuntar las antecedents curiositats per si ab sa publicació lográbam estimular als aficionats á novas investigacions sobre tan curiosa com tradicional costum.

Enrich Claudi Girbal.

(1) «Sit omnibus notum quod ego Petrus moncade custos ecclesie Sedis Gerunde gratis confiteor vobis venerabili Johanni Alberti nunc bajulo Gerúnde absenti tamquam presenti in manu ac posse notarii infrascripti hec pro vobis recipientis quod solvistis mihi et ego á vobis habui numerando triginta solidos monete barchinonensis, racione salidate pulsacionis cimbali lagronum ecclesie antedicte et qui sunt pro anno proxime nunc preterito finito in carnipriviis cadragesime proxime nunc preterite. Et renuncio excepcioni dictorum triginta solidorum á vobis non habito sum et non receptorum et doli. Facio vobis abscuti ut supra stipulanti dedictis triginta solidis cum presente apocha de recepto. Actum est hoc Gerunde die prima mensis aprilis anno á nativitate domini millesimo trecentesimo nonagesimo primo. Sig✠num mei dicti Petri moncade qui hec firmo. Testes lucius rei sunt venerabili franciscus pera jurisperitus ac Petrus sabateriy procurator fiscalis curie Regie Gerunde.—Eg✠o Petrus muti notarius publicus substitutus auctoritate Regia á Josperto de quanpolongo publico civitatis bajulie et vicarie Gerunde suarumque pertinenciarum notario hec scripsi et clausi.»

—*Archiu del Hospici provincial de Gerona, caxó n.° 4 pergamí.* 103.

Digitized by Google

A MARÍA INMACULADA.

Ipsa conteret caput tuum.

Quina amargó 'ns has dexat
malehida poma d' Eva!,
la serpent que t' abastava
ja entortolliga la terra,
cada centuria ab un nus
de llarga cua feréstega.
Generacions de soldats,
Samsó y David li fan guerra,
¿quin matará la serpent
si als Llims tots los arrossega?
Lo paradís ¡ay! perdut
sols á la memoria 'ls queda,
tan sols ne saben lo nom
del paradís que 'ls espera
¿Qui salvará 'l mon perdut?
Sols respon una donzella
—Una dona 'l salvará,
si una altra dona 'l va perdre:
¿hont es lo monstre, ahont es
que se 'ns engola la terra?;
no es ella cap poma, no,
ni si ho fos seria seva,
que seria del meu Fill,
que en l' arbre d' amor s' axeca.—
En la Creu hont mor Jesús
Maria la serp hi ferma,
y avans de volar al cel
li n' ha xafada la testa.
Santíssim Pio, Pastor
enamorat de la Verge,
puix floria en vostres mans
son lliri blanch de puresa,
dihéuli que 'l monstre aquell
altre cop lliga la terra,
que per péndreus lo ramat
vos ha posat en cadenas:
ploran els Angels de Deu,
y 'ls dimonis fan gran festa,
tots los ulls cercan claror,
y en lloch la claror punteja;
com mes va mes negra nit,
per tot cel trona y llampega:
dihéuli que 'l mon va á fons
si no 'l trau á port sa estrella.

JASCINTO VERDAGUER.

LABORATORI DEL PAGÉS.

Fa tretze anys arribava jo á Barcelona, essent completament desconegut á Catalunya: no feya encara un mes que residia en aquesta ciutat, quan vaig tenir l' honra de rebre la visita del allavors president del Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro l' Excelentíssim Marqués de Alfarrás y del secretari de dita corporació Sr. D. Andreu de Farrán y de Dumon, los qui m' invitaren pera explicar un curs de Química aplicada á l' Agricultura en dita corporació. Vaig aceptar la proposta ab agrahiment, creyent que la cosa se limitaria á aquell any; emperó honrat á la fí d' ell ab lo títol de Soci Honorari, vaig creure un deber continuar un any mes ab l' objecte de pagar, encar que d' una manera molt incompleta, la mercé que m' havia dispensat l' Institut, explicant un curs de fabricació d' adobs pera la terra. Acaba aquest segon any y rebo 'l títol de Soci de Mérit, ab lo qual molt pocas personas poden honrarse en Espanya; y això m' obligá á explicar un tercer curs de fabricació de vins naturals. Corrent aquest tercer any, dechli á un soci del Institut, lo molt Ilustre Sr. D. Joan Agell (Q. S. E. G.) lo nombrament de pensionat per la Excelentíssima Diputació de la Provincia de Barcelona pera anar á estudiar l' Exposició Universal de Londres, qual nombrament rebí de mans del Sr. D. Mauel Durán y Bas, secretari alashoras d' aquella corporació, sense tenir jo la menor noticia de que tals gestions se feyan en mon favor. Á ma tornada de Londres vaig creure un deber de conciencia donar compte á la corporació en particular y á la provincia en general dels estudis que havia fet á Inglaterra, y vaig esplicar dos cursos seguits; en lo primer me vaig ocupar de la maquinaria que 'ls inglesos explican pera 'l conreu de sas terras, en lo segon de la Economía Rural Inglesa comparada ab l' Espanyola. Pensava retirarme de tan treballosa tasca; emperó D. Plácido de Montoliu y D. Antoni Castell-Arnau, socis del Institut, me fan anar á Tarragona á explicar un curs d' Agricultura durant l' estiu de 1864. D. Lluis Llauder, soci del Institut, me porta á Mataró per lo mateix objecte en 1865. D. Albert de Quintana, soci del Institut, paga la major part dels gastos que ocasioná mon viatje á Torruella de Montgrí en 1866 pera donar allí un altre curs, y darrerament D. Joan Batista Socias, soci del Institut, fa que en 1867 se forme en Palma de Mallorca una associació pera sufragar los gastos que ocorreguessen ab motiu del curs que allí vaig explicar. No haventse continuat aquets cursos d' estiu á causa de las tristas circunstancias per que atravessa 'l pays ¿podia jo deixar de seguir explicant gratuitament en l' Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro, després de rebre favors tant inmerescuts de part dels seus socis? Es clar que no!, y aixís als cursos avans citats seguiren los de Geología aplicada á l' Agricultura en 1865 y lo de Animals amichs y enemichs del agricultor en 1866. S' esdevé l' Exposició Universal celebrada á París en 1867, y l' Institut me honra enviantme á la capital del allavors vehí Imperi pera que col-loqui sa colecció y estudie; pero com si aquesta nova honra que dita corporació me dispensava no fos prou pera lligarme mes á ella, á la tornada me trobo ab altre nova distinció que mereix párrafo apart.

Com conseqüencia de mos estudis tant en l' Exposició de Londres com en los periódichs y obras extrangeras, m' havia fixat en la necessitat d' esta-

Digitized by Google

blir á Catalunya un de tants laboratoris agrícols dels que abundan á Europa, que tenen per objecte fer l' análissis pera l' agricultor, sense que lo laboratori cobri mes que los gastos materials de análissis, suposat que lo professor encarregat d' ell está subvencionat pel Estat, la Provincia, lo Municipi ó per associacions particulars, fundadas per aquest objecte. Essent Vice-President de la Excelentíssima Diputació provincial lo Sr. Maluquer y Tirrell y de la secretaria lo Sr. D. Ventura Palau, vaig solicitar d' esta corporació la creació de aquell laboratori. Dits senyors, dels quals al primer dech bastantas atencions y 'l segon es amich particular, me feren compendre la impossibilitat en que 's trobava la Diputació ni tant sols de pendre en consideració aquest assumpto á causa de la lley que en aquell temps estava vigent. Me vaig dirigir alashoras al Excelentíssim Ajuntament, pero en aquella época essent President lo Sr. Santa Maria (Q. E. P. D.) se pensá en la creació d' un laboratori químich pera 'l servey de Barcelona, y com que aquí las necessitats industrials predominan sobre las agrícolas no 's va creure oportú ni sisquera pendre en compte ma proposició. Alashoras (1865) vaig girar la vista cap á l' Institut, y comprenent que ell no podia donarme sou algun, me vaig resignar á treballar no sols sense guanyar res, sinó esmersant diner durant tres ó quatre anys pera veure si d' aquesta manera lograva aclimatar á Catalunya los laboratoris agrícolas-económichs.

Á ma tornada de Londres, repetesch, com si l' Institut desitjás lligarme encara mes ab l' Agricultura catalana, la primera comunicació que 'm passá fou la següent:

«Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro.—Comissió Directiva, núm. 14.—Se ha enterat esta Comissió Directiva de la proposició presentada per V. pera l' establiment, en lo local del Institut, d' un Laboratori químich destinat al análissis de vins, terras, adobs y demés que solicitin los agricultors; á la formació de planos de femers y cellers y á la resolució de consultas de agricultura práctica; proposició á que no s' havia pogut contestar fins ara, ab motiu dels múltiples treballs á que ha donat lloch l' Exposició Universal de París.—Y atenent á la protecció que l' Institut dèu als agricultors en general, aixis com als serveys prestats per V. al mateix, no té inconvenient la Directiva en cedir al efecte durant lo seu beneplácit lo local que 's considere á propósit, poguent V. per sa part deixarlo de utilisar sempre que aixis ho estime convenient. —La Directiva donará á V. ademés los mil rals demanats pera 'ls gastos de instalació del Laboratori, qual conservació y sosteniment deurán corre exclusivament á cárrech de V.—Quedan també aceptadas, com tipo máxim, las tarifas presentadas per V. —La Directiva, per lo demés, entent deixarli completa llibertat pera fixar las condicions que mellor li apareguin convenir á la marxa y desenrotllament del Laboratori, essent tots los resultats de las consultas, dels análissis y de quantas operacions se fassin de la exclusiva responsabilitat de V.—Baix la mateixa responsabilitat y ab la garantía de sa firma, podrá V. disposar en la Revista de una secció que podrá nomenarse práctica, en que 's continuen y expliquen los resultats de las mencionadas operacions y consultas.—Per lo qual vindrá á limitarse l' Institut á constituirse simplement en protector del Laboratori, posat al digne cárrech de V. y á donar á coneixer al públich sa creació pera que arribe á coneixement de tots los agricultors que desitjen participar de las notorias ventatjas que de son aussili poden reportar y 's complasquin en pagar just tribut de gratificació al zel que á V. li han inspirat constantment los interessos rurals de nostre territori.—Deu lo guard a V. molts anys—Barcelona 21 Febrer 1867.—Lo President, Miquel de Foxá.—Lo Secretari, Andreu de Ferrán.—Sr. D. Lluis Justo y Villanueva.

Desde llavors ja no he sabut ni he pogut separarme del Institut; rebi esta societat aqueixa manifestació de mon agrahiment, que es ben pobre si 's té en compte que quant jo puga ser en Catalunya, á aquella ho dech.

Las sessions públicas que he donat en l' Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro han sigut, com tota obra humana, alabadas per uns y vituperadas per altres; pero sempre han merescut l' honra de tenir qui s' oferis á estamparlas, siga per lo mérit de la cosa, siga per respecte á la Societat que las protegia. Una reunió de socis del Institut imprimeix las llissons de Química general qual obra está agotada. L' Institut m' invita en 1870 á estampar las llissons de Vinicultura pera repartirlas éll als seus sócis, com se fa sovint ab altres treballs, mes com jo professo ideas diametralment oposadas á las que tocant á esta materia s' han expressat en las conferencias agrícolas y en las columnas de la Revista del Institut, no crech prudent aceptar sa honrosa invitació per temor á comprométrerla, puix si be puch dir per mon compte lo que en Deu y en conciencia crega oportú, sé també que no dehuen dirse certas cosas quan s' escriu á l' ombra ó en los documents d' una corporació tant respectable com aquella.

Arriba l' any 1872: repetesch lo curs de Vinicultura y mon deixeble y amich lo Sr. D. Guillem Guillen m' ofereix las columnas de son periódich *La ciencia para todos* y baix los seus auspicis se fa una edició del estracte d' aquellas sessions que está ja agotantse encara que no fa dos mesos que 's va acabar sa impressió.

Acaba temporalment la publicació d' aquell periódich, y 'l titolat La Renaxensa m' honra d' una manera que no meresch, obrintme sas portas, si be exigintme qu' escriga en catalá.

Lo Laboratori abans citat per pobre y per modest que sia ha donat sos fruyts; centas personas hi han treballat y las ideas qu' allí han adquirit las sembran en las diversas comarcas catalanas: pero tots ells al trametre als seus masovers, als seus parcers y als seus amichs los senzills metodos qu' han aprés en lo Laboratori pera analisar las terras, las ayguas

Digitized by Google

los adobs, los vins etc. se troban ab la dificultat de no tenir, un llibre, escrít en catalá sensa forma científica, ahont estíguin dibuixats tots los aparatos que pera aquestos treballs se necesitin, ahont se dongui á á coneixer lo seu preu y 'ls punts ahont se venen, ahont espliqui lo modo de manejarlos, desprovist de tota teoría y que estiga al alcans de la classe á la qual se destini.

Veus aqui, donchs, lo que 'm proposo fer en un curt número d' articles (no molts) que escriuré en lo periódich La Renaxensa si son ilustrat Director y Redactors m' ho permeten.

Una volta publicats aquets articles en dit periodich, los compaginarè y ordenaré baix sos auspicis y 'n formaré un llibret com los que ja tinch donats á llum ab lo títol *De los abonos para las tierras* y 'l Extracte de las sessions que sobre la Vinicultura vaig professar en 1872 en l' Institut Agrícola Catalá de San Isidro.

Si d' aquest modo contribuesch al fi que 's proposan l' Institut Agrícola y la Redacció de La Renaxensa haurán quedat satisfets tots mos desitjos.

Lluis Justo y Villanueva.

Barcelona 5 Novembre 1873.

Á Balmes.

ODA.

(Ciego, es la tierra el centro de las almas.)

Com ans, tot á esser torna no res en esta terra:
Lo que s' encen s' apaga; lo qu' ha nascut, se mor:
Lo sol que, trencant l' alba, tramonta l' alta serra,
Devalla, ab lo cap-vespre, sa brillejant claror.

Lo mar, endins, n' aixeca la poderosa onada
Per darla, feta escuma, al cantellut rocam;
Y 's pert, no mes un rastre deixant de sa petjada
En la esberlada soca, lo fluyt potent del llamp.

Mes hi ha en l' etern estatge estrellas diamantinas
Que en ell fent sa naixensa no hi troban may la mort:
D' aquestas es en Balmes: estel de llums divinas
Que 'l solca y deixa 'l rastre de sa brillant claror.

Com sol que sa surtida ne fá en llit d' esmeraldas,
Quan s' enmiralla ab gloria dins los cristalls del mar,
Voltat de las montanyas per las geladas faldas,
De la nevada plana de Vich, se vá aixecar.

¡Ditxós ell qu' ab mirada tant divinal com pura
No veya las arestas del ram de flors ahont som!
¡Ditxós ell que sols veya en penas y amargura
La murtra que 's precisa pera voltar lo pom!

Ell veya en la tempesta desaforada y negre,
Ahont sols la llum sofrosa del llamp hi pot lluhí,
Un fons ahont destacarse mes riallós y alegre,
Com nunci de victoria, l' arch bell de Sant Martí.

Ell veya en la llamborda, que nostras tombas sella,
La pedra d' una escala pera pujar al cel;
Y veya en la fiblada de verinosa abella
Un pich dels que en la bresca ne deixa plens de mel.

A n' ell li verdejava per tot una esperansa;
Per ell tot de lloansa y amor n' era motiu;
Si 'l sol lo caldejava, veya en l' hivern bonansa;
Si 'l fret ja l' arraulia, gosant veya l' estiu.

No hi ha pas forsa humana que ni sols fés conmoure
Lo temple de creencias qu' alsava en lo cor séu:
Aixís en la montanya arrela ferm lo roure
En terra conjelada, dessota de la nèu.

Aixís com hi ha arbres que matan ab sa sombra;
Aixís com lo sol daura quant toca ab sa claror;
Ab sa brillant mirada ell dissipava l' ombra,
Ab sa paraula omplia tot d' esperansa un cor.

Sas «Cartas á un escéptich» fan naixer flors cristianas
De las mes negras rocas que l' ateisme té;
Tal com n' ix de sa pátria en las estensas planas
La espiga que, esgranada, no 's lloa may prou bè.

Y tot perfecte ho veya; y, axís com ho admirava,
En tot la má sentia potent d' eccels Creador,
Y fins en l' amargura l' acert mes bell trobava,
Perque aixís distingia quan val lo goig del cor.

Aixís pler de venturas y amor lo sèu tenia
Vivint ab la esparansa del qui no sent resels:
Aixís si en esta terra com en lo cel vivia
En ell, si ab l' Etern mora, n' haurá tingut dos cels.

¡Oh! ¡Cuantas! ¡Cuantas voltas mon pobre cor, que plora,
D' ell ha tingut enveja, probantne l' amargor!
¡Enveja d' esta ullada, brillant, que s' enamora
De fins lo que á molts altres feresa 'ls fá y horror!...

Jo veig en nuvolada, que 'l sol al baixar daura,
Tempesta que 's congria per ofegá 'ls sembrats;
Jo veig enjugassada, entre las flors, un' aura...
Respir de vents tal volta lluny desencadenats.

No puch ab plena ditxa deixar una besada
En los corals riquíssim dels llabis dels meu fill,
Sens que darrera ell vegi la mort, guaytantlo irada,
Posantne ab sa existencia mon goig sempre en perill.

Jo may cullo una rosa perque ans veig las espinas;
Jo may mon cor entrego perque fòra ab resel;
Jo may veig las estrellas prou bè com llums divinas
Perque no sè si en ellas se forma 'l llamp del cel.

Jo del sentir del géni que Vich n' ha omplert de gloria,
N' estich per ma desditxa y desconort distant:
Jo sols de las tenebras y 'l dol guardo memoria,
Y ell sols la guardá rica de quant vejè brillant.

¡Oh! No era, com li 'n diuhen, un filosoph, amarga
La veritat ells mostran, ja fasse ó no sufrir:
Ell veya aquèsta vida, per mi anguniosa y llarga,
Com un camí de rosas qu' al pas feya florir.

Per çó avuy que l' admiro ab ansia li demano
Que, per sa veu, penetri dins mí sa convicció;
Que si ell al cel se troba, dessota d' hont m' aplano,
No 'm deixi, lluny las seuas, compendrer altra rahò.

Digitized by Google

Que fasse que, sentintho, com ell tot ho idolatria;
Que tot, sols d' una ullada, com á ell m' inspiri amor;
Y com lo sol desglassa las neus de Vich, sa pátria,
A n' al mèu cor baixantne, desgeli lo mèu cor.

FREDERICH SOLER.

Barcelona 20 de abril de 1870.

LA BELLESA Y LA SUBLIMITAT.

Diu Blair que 'n lo llenguatje no hi ha cap mot de mes abstracte significació que la paraula bellesa, y es veritat: aplicada indistintament á lo material y á lo espiritual, á lo extern y á lo intern, á l' idea y á la forma, es extraordinariament dificultós definirla en son vertader sentit y significat y no menys en sa general caracterisació y conforme á l' idea que l' major nombre 'n tenen concebuda, desde 'ls que no la saben veure mes que en la naturalesa, fins als que com Platon l' entenen com una reminiscencia de la bellesa divinal, suprema, gosada y contemplada per la nostra ánima en una anterior y llunyana existencia.

«La bellesa se sent y no 's defineix» diu Royer-Collard pot ser per á concloure los [duptes y diferencies de totes menes que aytal definició ha originades als filosophs y artistes de tots los setgles, y esta poética frase, pot ser 'l fora 'l parer nostre, si no 'ns vegessem ab l' absoluta necessitat d' haver d' esclarir los camps y termes de sa expressió, per á no confóndrels y distingirlos dels d' un altre plaher estétich ó de la fantasía pot ser mes alt encara que la bellesa mateixa, d' un altre resultat final de l' art extraordinari si, empero veritable, que 's lo que anomenam sublimitat.

D' un orígen igual los dos efectes, se gosan també igualment per la contemplació, y per mes que sian al plegat qui porten per dreta via á l' home á la felicitat, vesten en ses manifestacions tan diferents carácters, son tan propis y tan genérichs los efectes que produheixen en lo cor de l' home al tenirlo baix sa influencia, que creguts anam que mes que no pas de la mes ajustada y filosófica definició poden quedar entesos y clarament coneguts, de una comparança entre ells en que s' pose de relleu son esser y 's marquen les diferencies que al manifestarse exteriorment los separan y 'ls donan una vida independenta.

Es la bellesa l' exterearisació sensible de l' ideal; l' expressió de l' armonía; la manifestació del perfet enllas ó maridatje de l' idea ab la forma, sempre sentit, sempre rahonat, sempre filosofat; son sentiment si be es innat en los hómens no es patrimoni de tots y si en alguns se manifesta, en lo major nombre cova dintre son ser com esmortit y tenen necessitat per á poderne gosar de que una veu misteriosa los lo desperti vivificantlo, del meteix modo que la pedra foguera te necessitat del frech del ferro pera poder brollar les espurnes del foch que acotxa barrejat ab sa granítica fredura; d' aquí la necessitat per á gosarla y poder concébrela, de un treball de preparació en los nostres sentiments, al plegat també que 'n nostres sentits tan interns com externs y que sobre tot deu esser atés en aquells anomenats artístichs perqué com á tals se poden educar, com l' imaginació passiva, la vista etc...; puig solzament ab açó se logra poguerla alcançar y per altra part comprendre y sentir la que altre hage alcançada, sense perdre cap ni la mes nímia de ses parts inherents, própies y constitutives.

Per aquesta rahó, per aquest modo d' esser de la bellesa, es perque s' ha dit que en la naturalesa no hi existeix sino de una manera primitiva d' esser, per quant produhintse allí sensa conciencia de si meteixa y com per etzar no hi podia haverhi l' armonía rahonada y filosófica ab que ella se espressa; y 's demostra açó veyent que l' home tan sols perqué la sent dintre son ser intuitivament pot interpretarla allí, entre la vaguetat y confusió de tons y ratlles y colors ab que s' está abrigallada; veyent al meteix temps que la cópia exacta d' ella que d' existirhi nos la tindria que donar, no 'ns la produheix y que per lo contrari se te necessitat de despullar la copia de certs elements estranys á ella y que al home en sa contemplació no l' hi sobren perque sens darsen compte los lleva del lloch ahont perjudican á la perfecta armonía del conjunt.

La Sublimitat al contrari de aquesta existeix en sa total mena d' esser en la naturalesa y es l' home qui per etzar y sense cálcul la produeix; la vaguetat que á la bellesa perjudica la nodreix en ella, que pren sempre per á manifestarse formes infinites; anterior á tota humana concepció no hi ha en l' home necessitat d' un traball preparatori per á sentirla, puig tots los cors estan igualment dispostos per á rébrela, essent los diferents ó variats efectes que produheix provinents del carácter, inteligencia y temperament de cada hu que fan despertarli en sa imaginació idees mes ó menys elevades y grans ab concordancia ab son ser.

L' armonía que 'n la bellesa es la part mes escencialment constitutiva, en la sublimitat se veu trencada, per quan l' idea vola y campeja lliure é independenta á tot esserho, prenent forma no mes que per la pura necessitat de manifestarse exteriorment; mes agafantla sempre vaga y grandiosa y la majoria de les vegades simbólica y allunyant de si tota idea de personalitat, per á donar lloch sempre á l' admiració y á la interpretació y no poques voltes á la por ó terror, ahont pretenia trobar un escriptor inglés en un tractat sobre l' Indagació filosófica de l' orígen de les idees de lo sublime y la bellesa, l' orígen del primer.

Son los efectes de la bellesa suaus, tranquils; gosantse aquesta com havem dit per medi de la contemplació, ve á ser per l' esperit un plaher melangiós que no cansa ni fadiga, podent sentirse continuadament; l' ánima 's comple d' ella y boy se regenera; allunya del pensament tota idea de mal

Digitized by Google

estar, esquiva del desitx lo mes lleuger afany d' apoderarse del que 'ns sorpren y cativa la voluntat; endolceix l' amargor de la existencia, entendreix lo cor endurit y enlayra 'l pensament á regions boy divinals y no conegudes y á l' hora ennobleix, y purifica y es per açó pot ser perqué s' ha dit que era la bellesa l' idea de la bondat y de la veritat manifestades en una forma sensible.

D' un ordre cambiat y ben diferent son los efectes que causa la sublimitat; verifiques en l' art ó en la naturalesa, per medi de la admiració atrau, per medi de la grandesa domina; per medi del simbolisme de sa forma y 'ls munts d' idees que per l' interpretació d' aquesta desperta lliga á son ser de modo que esclavisa; de primer colp ja mostra la mesquinesa de l' home que la sent; per [compte d' esser com en la bellesa continuats sos efectes, son breus y quasi sempre soptats, puig que del contrari á ser seguits y obrar per la naturalesa l' home no 'ls resistiria y 'ls obtinguts per aquest tendirian inevitablement á degenerarse; també despertan en l' imaginació elevades idees mes no tant tranquiles ni tant lliures com les que desperta la bellesa, puig gayrebè sempre son provinentes d' ella ó de sa naturalesa y com á tals filles de la sobrescitació de l' imaginació y de l' esperit.

No 's cregа que per lo que s' ha dit que 'ls efectes de la sublimitat sian breus y soptats, se verifiquen impensadament y quasi bè sensa conciencia; gayrebè sempre hi ha una treballosa preparació avans de manifestarse que poch á poch nos hi transporta. En literatura quan se produeix, l' ánimo sempre está exaltat per anteriors consecutives situacions de la bellesa y en arrivant lo seu moment troba l' esperit preparat á rébrelo; exemples, lo *Qu' il mourut* de Corneille en sa trajedia Los Horacis; la frase «*Sols Deu es gran, germans meus*» de Massillon al començar lo sermó fúnebre sobre Lluis XIV anomenat lo Gran; y aixís succeeix sempre en les altres formes de representació de l' art.

En la naturalesa s' observa també igualment; exemple, una tempestat: la nuvolada s' apilota y, atapida, amaga lo mes feble raig de llum, tot es foscor; en tant lo vent xiula, los arbres se torsan, les espigues s' ajupen arran de terra y si les montanyes no tremolan en sos fonaments, vehuen escampades per sa força les bromes que duhen com á cabellera; los rius surten de mare y donan la mort ab lo que era avans esperança de sanitosa vida; los pobres en llurs cabanes y 'ls potentats en llurs palaus de marbre senten bátrer son cor per la temor; tots los elements están dispostos per la sublimitat en lo extern y en l' intern, en la naturalesa y en l' esperit humá; falta lo moment. Aquest arriva; l' indifinible claror del llamp omple l' espay y tot ho llumena, la vista veu y l' cor sent y l' imaginació vola que vola ab l' esfarahidora força del pensament; en tant que esclata 'l tró y retentint de la vall á la montanya atravessa sa veu de conca en conca per tota l' encontrada; aquí hi ha lo moment de la sublimitat, soptat, breu, empero preparat d' avans per moltes forces, per moltes causes.

Lo carácter mes principal, com se veu, en la bellesa es la tranquilitat provinent de l'armonia; en la sublimitat com desapareix aquesta no l' hi es escencial l' altre per mes que á voltes lo tinga com en ses manifestacions mes senzilles, per exemple la contemplació de l'univers, la planura infinita de la mar: la bellesa no atmet gayrebè may efectes encontrats, com per exemple la lletjesa, á vora seu, mentres que la sublimitat atmet los mes contraris per á lograr un sol resultat. Un cel rich y esplendent vessant de llum y vida, pot servir per obtenirlo, lo mateix que la negrura d' un abisme per hont traspire l' alenada de la mort; la dolor, la por, fins la meteixa força pot donarnosla si bè ja en grau menor de expressió y mes ab nostres costums.

De tot lo dit se compendrá que la bellesa es mes propia per á l' home que no pas la sublimitat; es una part propia d' aquest mon apart que s' ha format ell ab la força creadora de son esperit que anomenam l' art; escampada per la naturalesa ell ha recollits y estudiats sos elements y l' ha regimentada per á enténdrerla y gosarla; la potenta flama de sa imaginació atravessa á vegades los termes de expressió d' esta y 's troba enfront de la sublimitat, mes no es son element, la sublimitat boy lo refuig perqué refuig tota idea de personalitat y passa prest lo seu efecte ó 's degenera.

Carles Blanch diu que la bellesa surt de les entranyes de lo sublime quan en lo mon se manifesta l' home y quan ab ell se deixa veure la simetria y quan les ratlles y les parts concordan y 's corresponan y s' armonisan volent indicar que per ell y ab ell havia nascuda. Nosaltres sols afegiriam á 'n açó, á esser grechs de l' época pagana, que es la bellesa per als hómens lo que la sublimitat per als Deus.

I. Reventós.

La Casa.

La *Casa* es l' alberch, lo castell y 'l temple de la *Familia*. En ella 's fixa, se recull y abriga; en ella 's defensa; en ella prega, dóna cult á Dèu, aqueixa societat natural, ahont resideix lo poder originari de tota comunitat política.

La Casa y la Familia, de tal manera s' identifican, que aquestos dos noms tenen, en sa mès important accepció, un mateix significat en la llengua de nostra Terra, així com en mólts altres idiomas.

La Casa es, donchs, en tots sentits, l' element escencial de la *Ciutat* (Civitas); la pedra fonamental de la Pátria.

Per tot això, es tan respectable 'l domicili devant la lley y 'ls costums de tots los pobles *verament lliures*.

Joaquim Sitjar.

27 de novembre de 1873.

LO PRIMER CAPÍTOL
DE LA
HISTORIA DE UN POETA.

«Essent jo encara petit, vaig anar á una festa major ab mon cosí Dillet.

A la casa hont posárem hi havía un pagés-senyor vell, qui, prendat de la meva xarrativa, del meu esparvavillament, de la meva *sans façon*, com diria un francés, deya entussiasmat als convidats: «Aquest noy es més viu que cap mustela! Aquest bordegás fará carrera! Aquest xicot será ministre!» En axó últim s' enganyava de mitx á mitx, puix encara qu' he tinguda la debilitat de ficarme un xich massa en política, no he arrivat may á lo qu' ell me pronosticava. Tant se val.

Me proposo no pecar de modest al referirvos ma historia, y axis us diré que de vivor natural, d' entremaliadura infantil me 'n sobrava. Qualsevol que m' hagués vist, á través de mas galtas de poma y de mon front atapahit, no haguera dexat de veurhi quelcom espiritual de bona mena. Lo qui m' hagues conegut á l'edat de cinch anys hauria dit «aquet baylet no será tonto». Si 'l flaquer Bartomeu Grassot fos viu, us contaría mil y mil incidents dels meus primers anys que us donarian testimoni irrecusable de ma precocitat. Si no fos casada y enmaynadada la majordona Miquela Boadella us referiría mil detalls qu' us evidenciarian lo mateix. Peró l' un es al cel y l' altra no está per alabar als fills estranys desde que Deu Nostre Senyor li n' ha donats mitja dotzena de propís.

Lo primer us contaria que jo li feya despatxar molts cocons y borregos als xavals; que distreya l' impaciencia d' uns parroquians, mentr' ell servía atrafegat als altres, pujant y baxant, obrint y tancant lo monumental y fressejador calaix, y prenguent y dexant la formidable ganiveta, tota d' una pessa de ferro, molt gastada del tall. Us contaria que las minyonas qu' entravan á la botiga, distretas ab mi, no eran eczigents pera la torna; que 'ls senyors del primer pis me compravan borreguets de matafaluga; que jo solía portar l' encárrech de provehir de galetas cada dia de festa, y finalment, que vaig tenir l' honra d' acreditar, pèl Ram de 1854, una mena de tortells de que avans ab prou feyna se 'n recordavan los senyors canonjes, beneficiats, advocats y demés personas de bon gust. Ah! si ell fos viu, us assegurarìa que vol ferme 'l seu hereu, y que si no me 'n va nombrar va esser per descuyt, ó per alló de que la sanch no 's torna may aygua.

La segona us referiria totas las mevas gracias y picardias, com á dona molt ben dotada de memoria. Us diria que, no me n' anava sol, que ja portava 'l compás tan bè com poguessen ferho mossen Creuhet ó mossen Anton, mestres de capella respectius de la Seu y de Sant Feliu; que á sis anys cantava com un oriol las cansons més revessas; que estrafeya 'l pregoner d' un modo acabat; ab clássica inflecsió de veu en lo «mercat y bon any, mercat y bon any, fora mal any, salut y bon guany que Deu nos do»; que deya la missa ab tots los perfils y sombras desitjables, y ab un fervor digne de millor causa; que sabía de cor las principals oracions llatinas, recitantlas ab la major seguretat del mòn; qu' era un llibret vivent de doctrina cristiana, y que feya l' eczercici com un soldat besuny. Perdoneu que dongui altre giro á mon discurs, y escolteu algun fet qu' estalvie elogis presumibles á la majordona Miquela vehina á duas portas de casa.

Mos estimats pares, ab motiu de la guerra, y á fi de que jo no 'm criés fofo de carns, ans pogués assegurar bè la salut, m' enviaren á una vileta del Ampurdá, famosa per las següents hassanyas populars que se li atribuhexen.

Una nit cert ase s' abeurava tranquilament á una bassa d' aygua hont reflectia la lluna. De prompte aquesta quedá tapada per un núvol, y com sa imatje hagués naturalment desaparegut del aygua, s' afirmá que l' ase s' havia beguda la lluna. Un altre cop volgueren los fills de la vila trasladar l' esglesia, y se 'ls trencá la corda ab que intentavan ferho, macantse tots los operaris la part menos sensible del cos. Altra vegada escanyaren una lloca no recordo per qué, y finalment, ab igual mort acabá sos dias un marrá al qual pujaren ab un llivant campanar amunt, á fi de que 's menjés l' herba que per las alturas crexia.

Alguns lectors trobarán potser tonto que jo recordi aquexos fets tradicionals per esser increibles y pueríls. Jo 'ls conmemoro per duas rahons: per lo que tenen de populars, y perque 'l referirlos y bescantarlos als parents meus de la vileta en qüestió me feu passar deliciosament part de ma infantesa.

Com de fet: axís que vaig trobarme un xich orientat dins ma nova pátria, vaig comensar á retraure los predits disbarats al meu nou *pater familias* y al senyor rector. No li valía al primer donarme cigarrets y ensenyarme de fumar, ni al segon pagarme esplendidament l' ajudarli á dir la missa: quant més feyan ells veure que s' enfadavan, més empenyat jo en retráurelshi las quixotescas hassanyas dels predecessors. D' axó resultá que varias donas de la vila, per seguir la bulla unas, picadas realment del amor propi altras, dugueren á cap una conspiració contra mí en lo modo y forma que passo á contar.

Tornavam un dia de pescar ab lo cosí germá de mon pare, cap de ma nova familia, quan una dotzena de donas, que s' havian aplegadas á l' era d' En Quel Guitart pera celebrar la vigilia de la festa major petita, nos voltaren á mon parent y á mí.

—Ja 'l tenim, ja 'l tenim!...—comensaren á cridar ab ayre de victoria.—Ja l' hem agafat al que 'ns bescanta la vila, al qui diu fástichs de tothom!...Veniu, veniu totas!

Lo meu parent feu com qui 's vol defensar, peró es lo cert que s' escorregué del axám y 'm jequí tot solet en mitx de la desfeta.

Las donas reyan com unas beneytas, veyentme á mí indecís per causa de la sorpresa. No pensavan

Digitized by Google

que se las haguessen d' haver ab un cor fort, ab un esperit resolt.

—¿Nos tractarás més d' escanya-llocas?

—¿Nos tornarás més á dir penja-marrans?

—¿Dirás may més que som fills de mata-burros?

Ellas esperavan un plor d' arrepentiment, alguns mots de compunció ó un prech de misericordia, peró 's varen tallar. Envers de complaure llurs esperansas, vaig reunir totas las mevas forsas y, reunidas, vaig cridar:

—Si!

Un moviment de fingit escándol, mes en realitat d' admiració á la meva serenitat, fou l' eco á ma resposta.

—Desvergonyidás!—clamá la més vella.

—*Insulienta!*—feu la cunyada d' un llicenciat del eczércit.

—Poca pena!—afegí una tercera.

—Oh! oh! oh!—esclamá 'l coro.

—Si!—vaig repetir jo.—Mal qu' us pesi, aquesta terra es la terra dels escanya-llocas, dels penja-marrans, dels mata-burros. Tant ne fareu de dir santa com salve: só un noy petit, peró u sé y no me 'n fareu desdir.

—Donémli la vaca!— insinuá una.

—Si, si; la vaca!—responguercn totas, disposantse á secundarla.

—Donéumela!— vaig fer jo, creuhant los brassos com un mariner espert devant de la tempestat, y arronsantme d' espatllas.

Las donas se miraren unas á las altras com preguntantse: «¿lo baylet de casa teva fora tan ardit?» La meva actitut las infundí respecte.

—Si 'm doneu la vaca, diré encara mes pestes de vosaltres. Escriuré al pare que, quan no podeu fer callar als noys, los hi pegueu. Li diré que una dotzena de donas, si lletja l' una més lletja l' altra, (bellugadissa general) no s'han donat mal de fer una trapacería á un nen de sis anys.

Hi hagué un moment de pausa, y la matexa dona qu' havía proposat donarme la vaca 'm preguntá:

—Y... si no te la doném, ¿qué li dirás?

—Com que llavors sereu bonas minyonas y la mare diu que las bonas minyonas son bonicas, li diré que las donas de aquesta vila son com unas mares de Deu.

(«Ah!» de general satisfacció.)

—¿Qué més?

—Que 's fan estimar; que jo las estimo fins al cel; que...Ja veureu. De tu, guerxa, diré que tens els ulls més bonichs que 'l sol. De tu, sorda, que hi sents més que cap llebra. De tu, Mercé de las camas tortas,...

Prou, prou!—esclamaren las aludidas y las que tenian tara.

—No, no: endavant!—digueren las altras.

Ja fou armada.

—¿Hont vá aquesta?—afegí una de las primeras ab menyspreu.

—Valdría més que't cuydesses de tráuret la menjía de casa!

—¡Ay la porca! Tu plá n' ets de mal endressada! Sempre 't pentinan els gats!

—Ab axó mancas á la vritat!—espressá la cosina de la mal pentinada, veyentse aludida.—La pentinan aquestas, (las mans) que no tenen las unglas tan llargas com las teuas, cara de faba-fresa!

—Miréusela!—observá una quarta parenta ó *arenta*—Perque s' ha de casar ab el menescal, sembla que no toca á terra ab las potas!

—Qui té potas sou vos, y per ço us fan batre 'l mal gra que Deu vos dona!

—Malsaguanyats *cotra cortus* que tens!

—Malasaguanyadas paraulas que 's gastan ab vos!

La tempestat prengué unas proporcions horrorosas. Los *duos* se convertiren en *tercetos* y aquests en concertants los més desconcertats que podeu imaginarvos. Cada dona 's desfogá y cridá y esbalotá. L' aplech aparegué un vesper furgat per una ma indiscreta. Los mots anaren prenguent un ayre *realista* á més no poguer. De las paraulas se passá á las obras, y 's descalsaren sabatas y sabatots y espardenyas, y s' axecaren per damunt los caps, y regná una confusió impossible de descriure, pero fácil de compendre.

Jo, entre tant, haventme esmunyit com una anguila, me 'n vaig anar á contar lo succés al batlle del poble, lo qual, acompanyat de dos masovers seus, aná á posar la pau entre las renyidoras, sortintne esgalabrat del front y ab la vara malmesa.»

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

Girona 1874.

De una preciosa colecció de poesías inéditas d' En Vicens Garcia (lo Rector de Vallfogona) que posseheix En Ramon Picó y Campamar publiquem la següent, ab la seguretat que será del gust de nostres llegidors. Dintre pochs números podran convensers del mérit de moltas d' ellas per l' estudi que en esta Revista ne ferá En Joseph Roca y Roca.

SÁTIRA

de un cisat á son amo enamorat de una dama que no 'l volia.

Es mon amo una persona
tan cortésa y comedida,
que á qui li lleva la vida,
ell fins l' ánima li dona.
Y sembrant en extern plor
mil llágrimas cada dia,
molt satisfet s' estaria
ab sols cullir una flor.
Tinchli llástima al pobrás
perque temo son mal cresca,
pus que such vol treurer d' esca
y foch d' un carmell de glas.

Digitized by Google

Mártir d' una dona n' es
tan freda y desamorada
que la ofen, cansa y enfada,
y ell no pot volerla mes.
Per dirho en resolució,
tant per son amor treballa
que menja civada y palla
y may ne dona al tritó.

Bibliografía.

ARMANA PROUVENÇAU.

Hem rebut l' *Almanach provençal de* 1874, publicat per la Societat dels Felibres, any vinté del Felibritge, in 8.u major, pág. 110 (1). Anunciar estat publicació val altre tant que ferne l' elogi; puig altra no n' hi ha de mès buscada, ni mès popular en tot lo Mitjdia de Fransa. L' *Almanach provençal* constituheix las estrenas que tots los anys envia la Societat dels Felibres á sos numerosos amichs de per tot lo mon y en que fa proba de bell gust y de gay saber. Per ço es, que la part calendárica ocupa un brevíssim espay. Un cuadro sinóptich de la historia de la Provença y una rosa de tots los vents, en que ressaltan mots y personatges familiars á la llengua y á l' imaginació de tot Catalá; una Crónica felibrenca en que pas á pas se pot seguir ab son autor Gui de Mount-Pavoun lo desarrotllo de una fonteta que ja es un Ródano de renaixensa provençal, y finalment la rica y variada col-lecció de composicions en vers y prosa que se segueix, mereixen bon aculliment de nostra patria terra, y de tots sos aymants un petit esfors pecuniari, que dirém insignificant, en cambi de gustar tan delitosas páginas y aprofitarsen ensemps. Desde l' cuadro descriptiu com lo de «*Uno nco prouvençalo*» per Charle Poncy fins á l' oda plena de foch que dirigeix «*á Dono Blanco*» lo pindárich Mistral tots los tons de la poesía, totas las cordas de la lira, totas las fibras del cor provençal naturalment *trovador* s' explayan. Ja es lo dolç cántich de Roumanille «*à Nosto-Damo de Lourdo*», ja lo tendre de Crousillat «*á la pichoto Antounieto*», ja lo viu de Bourrelly á «*la fouent de Vau-Cluso*» que al lector enamoran; ja desplegant sas alas l' esprit s' enfonza en las regions mes tenebrosas de la melancolía, ó be s' enlayra en las mes sublimes y espléndidas de la moral, del amor y de la religió, com s' adverteix en las odas de Felis Gras, Jan de La Tour-Magno, Carl Gleize, Anfos Tavan, J. B. Gaut, A. Villié, E. Gleizes, Frai Teobald, Miquèu de Mourmeiroun, J. B. Garnien, L. Roumieux, F. Aubert, etc., etc.

Rés dihem de las composicions en prosa, dels dictons populars, de las rondallas graciosíssimas y, en una paraula, de la sal y piment ab que l '*Almanach* no deixa may dormir l' atenció del lector, puig basta recordar que la Provensa es l' Andalusía de Fransa. Sols sí, recordarem á nostres Almanaquistas catalans que en lo dels Felibres d'es tany podrian trovar un bon exemple pera lo major adelanto de nostra patria literatura. L' *Almanach provensal* aixís com comensa per una descripció de las obras en llenguatje del país publicadas durant l' any que acaba de finir; aixi també s' clou ab un necrologi, ó «*mortuorum prouvençau*», en que son diligent autor G. de M. enumera los escriptors, fills de la terra que han mort en 1873, y n' dona ab lo catálogo de las obras una succincta biografía. Molt tindriam avansat si aixis ho féssim en Catalunya; puig ni s' feria tant sentir l' imperiosa necessitat de un nou *Diccionari d' autors catalans* en que s' refonguéssin los de Amat y Corminas ni seria tan costós, pera no dir impossible, adelantarlo, fins á nostra época.

FIDEL FITA.

(1) *Armana Prouvençau për lou bèl an de Diéu* 1874, adouba e publica de la man di Felibre; joio, soulas e passo-tèmps de tout lou pople dóu Miejour, an vinten dou Felibrige. En Avignoun enco de Roumanille libraire-editour, carriero de Sant-Agricò, 19.

NOVAS.

Lo Tribunal supremo coneix actualment d' un plet en que 's ventila la batallona qüestió de quina ha de ser la cuota que, á falta de pacte espres, deu satisferse per rahó de lluhisme á Catalunya en los traspassos per títol onerós de fincas enfitéuticas situadas fora de Barcelona, horta y vinyet. Segons informes, lo Jutge de 1.ª instancia lo resolgué en pro del senyor directe, condemnant al nou adquisidor á satisfer lo trenta tres y mitj per cent que pera 'ls feudos en especial y segons alguns, apoyats en una costum del Principat, pera las enfiteusis, ficsa la lley 2.ª, tit. 31, llib. 4.rt, vol. 1.er de las Constitucions de Catalunya; pero la Audiencia de Barcelona, que 'n conegué en segona instancia, revocá 'l fallo del inferior, decidint ser lo dos per cent la quota, á tenor de la lley 3.ª, tit. 66 llib. 4.rt del Códich romá, de la 29, til. 8, Part. 5.ª, y de la Sentencia del Tribunal Supremo de 30 de Desembre del 62, sobre qual aplicació s' ha suscitat tants duptes. Procurarem tenir als nostres lectors al corrent del resultat final que ha de ser de suma importancia pera Catalunya, si bé 'ns anticipem á dirloshi que creyem lo mes probable, que 'l Supremo Tribunal confirmará la jurisprudencia sentada en sa aludida sentencia del any 62.

—

Está á punt de exir lo calendari catalá pera 'l vinent any que publica En Francech Pelay Briz y que ab tanta ansia esperan los numerosos lectors que conta esta important publicació. En lo vinent número nos ocuparem de l' obra de dit Sr. *La Panolla* que acaba de veurer la llum pública.

—

La casa editorial d' En Lopez Bernagossi publicará aviat un volum de fáulas catalanas dels coneguts escriptors Soler (Pitarra) y Roure (Bunyegas), ilustrat ab grabats originals dels acreditats artistas Srs Padró y Pellicer.

—

En lo passat mes de Desembre s' estrená á l' Odeon una comedia en dos aetes del Sr. Piquet, ab lo títol de *Gat per llebra.*

La companyia que actua en lo Teatre de Vilanova posá també per primera volta en escena duas produccions catalanas de un autor d' aquella vila, una d' ellas en tres actes nomenada *L' amor y l' estimació.*

—

Digitized by Google

Havem tingut ocasió de llegir molta part d' una obra dramática, que sobre 'l celebrat fet de 'n *Joan Blanca* á Perpinyá está escribint un jove y aplaudit autor en l' escena catalana. Voldriam veure del tot llesta l' obra, que está ja molt avansada, ab la confiansa de que ha de tenir un notable éczit en nostre teatre.

—

En la sessió celebrada per la *Jove Catalunya* lo dia 19 del passat mes de Desembre, quedaren elegits pera formar la Junta Directiva del present any los socis En Pere Nanot Renart *President*, En Felip Pirozzini y En Pere Santaló *Vice-presidents*, N' Yvo Bosch *Tresorer* y En Jascinto Torres *Secretari*.

—

Lo dilluns 22 del proppassat Desembre tingué lloch en una de las salas del *Fomento de la produccion nacional* la elecció del consistori pera 'ls Jochs Florals, recayent lo nombrament en los Srs. Lluis Cutchet, Pau Milá, Pere Nanot Renart y Joan Sardá, quedant, en virtut del reglament aprobat en la matexa sessió, formant part del consistori los Srs. Jaume Collell, Albert de Quintana y Antoni Camps. Com á suplents quedaren nombrats los Srs. Joseph Coll y Vehí, Francesch Masferrer y Marian Aguiló. En la matexa sessió feu constar lo secretari sortint que 'l reglament novament aprobat se publicaria á la fi del volum corresponent al any passat que s' está ja imprimint.

—

Fa pochs dias celebrá la *Jove Catalunya* una vetllada literaria en obsequi als poetas premiats en l' últim certámen de Gerona. No dubtem en calificar á dita sessió com la mellor que may haje celebrat aquella societat, per lo molt triadas que segueren las composicions llegidas. Comensá lo Sr. Ubach ab lo seu preciós romans *En Joan Blanca*. Lo Sr. Riera llegí despres la poesia del Sr. Guimerá *La Gloria*, lo Sr. Matheu *Lo Testament d' En Guinart*, 'l Sr. Reventós sa valenta oda *A En Joan Blanca* y En Felip Pirozzini son romans *Joan Coloma*. A prechs del Sr. President recitá el Sr. Riera sa lletreta *Any nou vida nova* ab la que, al igual dels demés autors, alcansá grans aplausos. Després lo Sr. Matheu llegí sa preciosíssima poesia *Canigó*, 'l Sr. Ubach la valenta imprecació á la Guerra Civil *Per la patria* y per fi 'l Sr. Reventós sa elevada composició *Desitj*, plena de conceptes. Axis es com ha de fer la *Jove Catalunya* pera fomentar l' amor á las cosas de la terra are mes que may necessari pera salvarla de la terrible terrabastada que atravessa.

—

En la última esposició de Viena ha obtingut diploma de mérit la colecció de cansons populars que publica 'l Sr. Briz. Lo quart volum de la matexa escullida colecció aparexerá dintre poch.

—

Molt aviat com á folletí comensarem á publicar los inédits *Coloquis de Despuig* y dintre de alguns números la novela que pera esta Revista está escribint lo mes fecundo de nostres autors dramátichs En Frederich Soler ab lo títol de *La Crema dels Convents*.

—

La Junta de Gobern de la Casa Provincial de Caritat de Barcelona ha tingut la amabilitat de reméttrens una ecstensa memoria sobre la direcció, administració y marxa de dit establiment benéfich. En ella s' hi veu exposat ab tota claretat lo régimen alimentici de la Casa, las milloras ab que 'l zel de la Junta l' ha enriquida, las industrias esplotadas en la matexa, etc. Diferents estats al final de la memoria comproban y aclaran mes, si es possible, tot quant en las distintas parts de la matexa s' ecsplica. Conté igualment las comunicacions entre 'l Gobernador Civil, la comissió Provincial y la Junta de la Casa de Caritat ab motiu de la mort d' un noy albergat en la matexa y en que posa l' última de relleu lo gran amor é interés que pera sos protegits te la actual Junta. Reben tots sos indivíduos nostra cordial enhorabona per los desvels que manifestan envers la classe mes desvalida, segurs que ab gratitut los hi pagarán quan ocupen en la societat lo lloch á que la instrucció que 'ls hi proporcionan los fasse dignes. Y aplaudim per fi nosaltres la publicitat que tant estima dita corporació, puig es la millor manera de apartar las preocupacions per tants fatals eczemples fomentada y que tant vindria en perjudici de un establiment que, segons se despren de dita memoria, pot avuy dir en alta veu que viu dels sols recursos que la bona administració de sos bens li proporciona. Sabut nostre amor á la llengua catalana seria de sobras que novament elogiessem á sos dignes indivíduos per la classe que han obert ab l' objecte de fomentarla.

—

Un d' aquets últims dias varem tenir lo gust d' assistir á una reunió ab que la *Jove Catalunya* obsequiá á sos socis y triadas personas de fora la Societat, ab motiu d' anar á son local á *lluytar poéticament* dos *glosadors* de la vehina illa de Mallorca, 'N Joan Aguiló y 'N Llorens Plomé. No havem tingut may lo pler de veure una assentada d' estas, ja dintre un mas ja fora un' era, mes sempre ab lo pictórich quadro que necessitan per produir tot son efecte; mes se pot dir que tal com allí lo vejerem nos lo feu complert; desde l' historia al qüento, desde l' idea filosófica á l' epígrama, tot es camp pera l' imaginació d' estos populars poetas que ab senzilla y monótona tonada van contestantse sense interrupció. Donám las gracias á la dita Societat que no escatima res pera fer surar en qualsevulla forma que 's manifeste la nostra literatura.

ADVERTENCIA.

Haventnos destorbat las circunstancias políticas la marxa de LA RENAXENSA, á fi de que nostres subscriptors no 's vejen perjudicats hem cambiat definitivament los dias que eran de surtida per los 10, 20 y último de cada mes.

Imprenta de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. **Barcelona 20 de Janer de 1874.** **Núm. 2.**

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Algunas ideas sobre 'l Teatre Catalá; per *Joseph Roca y Roca.*—Lo Diumenje de rams (poesia); per *Jaume Collell y Bancells.*—Lo Sot de San Celoni (acabament); per *Maria de Bell-lloch.*—L' Oració del Matí (poesía); per *Joaquim Rubió y Ors.*—Recorts; per *Ferrand Sellarés.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Á ma íntima amiga Isabel Ferro de Baralt (poesía); per *Emilia Palau y Gonzalez de Quijano.*—Correspondencia; per *Pere Alsius.*—Quasi bè un consell (poesia); per *Joan Sitjar y Bulcegura.*—Novas.
Folletí.—A la voreta del mar (opereta); per *Damás Calvet.*

ALGUNAS IDEAS SOBRE 'L
TEATRE CATALÁ.

Cada volta que á las funcions dramáticas assistim, entre mitg del goig natural que en nosaltres encen lo sentir la llengua catalana rumbejar tambè en lo temple de Talía, una fonda pena nos cubreix lo cor, casi bè sempre que 'ls picaments de mans nos donan esment de que no es lo gust artístich, ni es tampoch la gala literaria, ni menys l'enaltiment de nostra llengua, lo qu' exita l' entussiasme ó l' interés del públich que ab una singular constancia assisteix al espectacle.

Pèl regular, si alguna flor campeja en l' obra que 's representa, passa perdut son flayre entre 'ls espectadors, y no passa certament del mateix modo cap xavacanada, cap desgraciat xascarrillo, cap rasgo de atrevida bronja, cap situació exagerada, cap cop d' efecte per desllustrat que siga, per mes dut pèls cabells que 's veja, perque 'l públich tè una flaca y no sembla sino que 'ls pochs autors avuy dia mes en boga, s' hajan confabulat en explotarla, lluny de corretjirla, com si un aplauso, inconscient las mes de las voltas, fos preferible á aquell noble orgull que ha de sentir lo veritable geni al apoderarse del cor y del sentiment del públich, sotmetre-'ls á sa voluntat, torce 'ls á sas inclinacions y dominarlos sempre al foch de sa imaginació, com lo ferro mes dur se domina al foch de la farga.

Aquí, lluny de ser lo públich l' esclau de l'autor, l' autor de obras dramáticas, salvo bèn curtas escepcions, es lo rastrer esclau del públich, y al véndreli per un aplauso, si aixís sè 'ns permet dirho, la facultat de dominarlo, mata l' esdevenir de un género, qu' es sempre lo capdalt en totas las literaturas, per ser lo més difícil y per reflectirse en ell los costums, las ideas y 'ls sentiments de las generacions entre las que 's cultiva.

Y lo que dirán las generacions vinentas de la nostra generació catalana, si han de jutjar sos costums, sos sentiments y sas ideas per la generalitat de las obras que més éxit alcansan y que més aplausos obtenen, confessém que ha d' esser molt trist.

No dirán, no, lo que dihém nosaltres del segle d' or de la literatura castellana, en lo qual l'exquisitat literaria s' agermana sempre com succheeix ab en Calderon de la Barca, ab la depuració dels sentiments mes nobles ó com succheeix ab en Alarcon, ab la práctica filosófica mes atinada: no dirán, no, lo que dihém nosaltres del temps en que s'aplaudian las grandiosas, las sublims creacions de 'n Shakespeare, ni dels en que 's contemplava ab atenció religiosa la majestat de las tragedias d' en Corneille y d' en Racine: no dirán sisquera párias de lo que nosaltres dihém de las modernas escolas dramáticas tan castellana com estrangeras, en las quals entre mitj de molta bróssa, de quant en quant relluheixen raigs de portentós geni, com si encare visquessen los gegants fundadors d' aquellas escenas y l' ardor de llur inspiració corrés encare en lo giny de novells autors, que abeurantse en l' estudi de llurs obras, han sabut seguirne llurs petjadas, sens esser servils imitadors, ans bè enmotllant las novas reproduccions als costums y á las necessitats del segle per quí escriuhen.

Aquí trist nos es dirho: las obras destinadas á fer riure son las que mes suran, descubrint la frivolitat de llurs autors y la del públich. Si alguna volta 'ls primers s' emprenen lo pensament de fer una obra séria han de barrejarhi á manera d' excitant, perque 'l gust general se las empasse, personatjes, incidents ó escenas indiscrepants y tan impropis com de mal gust. Y sort encare que l' obra séria, l' obra ab pretensions escrita, signifique alguna cosa mes que 'ls vistos y revistos incidents de

Digitized by Google

un festeig desgraciat, que al últim vinga ó no vinga bè acaba ab lo matrimoni. Y sort, mes sort encare, si 's proposa l' autor de l' obra corretjir un vici ó un defecte, que 'n fassa just despendre d' alguns actes ja que no de tots, la moral que tracta d'imbuhir, y que no busque la manera d' inculcarla al espectador, mastegantli llarchs parlaments é interminables sermons doctrinals, plens de llochs comuns, de tant sabuts, sols dignes de callarse.

Qué pocas son ¡ay! las obras en que hi sigui aquella elevació de llenguatje y de conceptes, que, sens estar renyida ab lo realisme, que constituheix lo carácter propi de la moderna literatura, y en especial de la literatura dramática, forman no obstant lo vestit més espléndit de una obra literaria. En cambi ¡quin idealisme mes fals y mes vulgarment vestit, no 's descubreix en una gran part de las obras dramáticas catalanas!

Y si d' aquest ordre d' ideas, passém al drama históric ¿en quinas obras hi trobem vuydadas las moltas y magníficas glorias del nostre passat que deurian constituir l' orgull de la generació present? ¿Ahont veyem que s' hajan aplicat á las necessitats modernas los gloriosos exemples de l' antigor? Y si la hermosa Catalunya, per efecte de la dominació política en que jau, desde darrers del segle xv, no té en los anals del art dramátich, las fons ab que altres literaturas están regaladas ¿perque no compensarnos degudament ab las ventatjas que 'ns ofereix l' historia de nostra nacionalitat, sobre la no tant gloriosa, no tant legendaria, no tan dramática d' altras nacionalitats millor representadas en l' ordre literari que la nostra?...

¡De qui es culpa, donchs, que 'l Teatre catalá sia tant pobre, sia tan manco, tant faltat se trobe de carácter?... ¿Es culpa de que la nacionalitat catalana no tinga historia, de que 'l poble catalá no tinga costums, de que la filosofia del art tant en boga en las modernas obras, no sia feta pèls nostres gustos, per las nostras ideas, per las nostras necessitats?

No: aixó fora renegar de la nostra terra, renegar de la comarca mes avansada de tot' Espanya: renegar fora finalment dels progressos inaudits que ha fet la literatura catalana en altres géneros que no son lo dramátich. Si deguéssim buscar la causa principal d' aquesta falta potser la trobariam en lo fatal exclusivisme que sobre 'l Teatre catalá s' exerceix actualment, en la falta que hi ha de concurrencia entre 'ls autors, y en lo forsós retraiment per part de molts é inspirats poetas, als qui la carencia de protecció reduheix á no empendre's un treball llarch y difícil que ha de quedar sens recompensa y sens aplauso, sens honra ni profit: y aquest esclusivisme que per una part cega tantas fonts de inspiració, per altre, amo absolut del públich que acut unicament á las representacions de las obras qu' ell produheix, y que com hem dit no 's recomanan pas per las sèvas bonas calitats, fá que 'l Teatre visca raquítich y amanerat y que 'l mal gust del públich, afalagat á mes y millor, acabe de pervertirse y envenenarse.

Aquestas reflexions nos inspira 'l Teatre catalá: estudíhilas qui dega estudiarlas, y mire de cambiarlas, qui com nosaltres sia zelós del bon nom y de la prosperitat de la literatura de nostra estimada terra.

J. Roca y Roca.

Lo Diumenge de rams.

Avuy he entrat á l' esglesia
á veurer benehí 'ls rams;
jo no portava cap palma
ni un brot de llor en la má;
hi hé anat sense la mare,
no hi hé vist cap dels companys,
ni una cara coneguda
hé trobat á mon voltant.
Y fins les voltes del temple
mudes per' mi n' han estat,
perque só nou sota d' elles
y poch m' han sentit pregar.
Ay trist! que no era l' esglesia
hont hé aprés de persignam!
Mes la grogor de les palmes
y 'ls cántichs dels escolans,
dels nins la cara riallosa,
y la fressa dels seus rams,
y del vert llorer l' aroma
ab lo d' encens barrejat,
de boniques recordanses
m' han duyt un hermós axám,
y ab la remor que ells feyen,
volant entorn de mon cap,
á mon ánima ensopida
com l' han feta dexondar!;
he vist d' un sol que s' ponia
per may mes veure á llevant
la llum rosada y tranquila,
la llum de mos primers anys
y he vist les flors que florien
á son esguart virginal.
D' un mon ja perdut de vista
dins la bromada amagat,
he tornat veurer les terres
hont mos peus no tornarán,
y del recort ab les ales
m' ha vingut lo suau ambat
rublert de flayres del cel,
que may més m' orejarán.
Y 'ls noyets que m' enrotllavan,
la professó tot mirant,
devant de mos ulls alsantne
los seus rams engalanats
y ab les fulles de ses palmes
fregantne lo meu cap baix
m' hé pensat que m' convidavan
perquè á sa festa m' juntás;
y veyent ses alegries
enveja he tingut..... ¡mes ay!
que hauria fet d' una palma
sens tenir lo cor d' infant!
Y acorantme la racança
mos ulls s' han humitejat,
y oferint á Deu mes llagrimes

Digitized by Google

hé vist devant del altar
un vell que també plorava
la professó tot mirant.
Y mentres lo plor me queya
en un temple hont era estrany,
en l' esglesia de ma terra
ma germana duya 'l ram
ab la mare á benehirlo
per fer fují 'l temporal
ab lo fum que al cel se n' porta
les pregaries de la llar.
Ay mare! si vos sabesseu
que lo fum beneyt hi val
per les tempestats de l' ánima,
fariam cremar un ram
del llor que avuy á l' esglesia
ma germana haurá portat.

—

Ex matí hé entrat al temple
á veurer benehí 'ls rams,
jo no portava cap palma
ni un brot de llor en la má,
sols un munt de fulles negres
dins mon cor duya amagat.
Ja fá temps que ab les mans vuydes
vaig al diumenge de rams!

JAUME COLLELL.

Barcelona, Diumenge de rams de 1870.

LO SOT DE S. CELONI.

(ACABAMENT.)

II.

Molt de temps feya que Arnold de Rocafort havia deixat la torre, y en lo terme semblava que fora ell renaixia la alegría: 's deya si era en altres parts á continuar sa vida llissenciosa; mes un dia al cap al tart vejérenlo tornar seguit de sos patjes y cavallers y de sos cans. Com si fins lo cel s' entristís de sa arrivada, negras boyras comensaren á cubrir sa blava color. Al sendemá y á l' hora en que 's preparava á sortir á la cassa una espantosa tempestat se desencadená; los cavalls impacients patejavan, y 'ls cavallers mes impacients que ells flestomavan contra 'ls elements y 'l que 'ls havia criat: lo majordom de la torre que ja havia nascut á la casa y que per lo tant tenia un gran afecte á son senyor, pregava á Deu 'ls perdonés aquellas blasfemias. Son senyor lo cridá:

—Pórtans los beyres, serveix la táula, li digué; ja que no podem fer altre cosa, ofeguem nostre mal humor ab lo vi; seguí dirigintse als cavallers.

Grans crits d' aprobació seguiren á eixas paráulas: la táula fou cuberta de menjars y espirituosos vins se servian sens may parar. Era ja ben vespre, la tempestat era cada volta mes forta, los llamps se sucsehian l' un al altre sens parar, deixant entrar sa claror per las clivellas dels gótichs finestrons de la sala, y 'ls trons semblava que havian de arrencar de sos fonaments lo vell castell: lo torrent que al seu peu passa anava roig y furiós arrencant arbres sensers y grossíssimas pedras que al toparse las unas ab las altres feyan un soroll esgarrifós y feréstech capás de fer tremolar á altres personas que no fossen los qui en la sala de la torre 's trobavan: una forta ventada obrí una de las finestras de bat á bat; lo majordom, tot fent la senyal de la creu, aná pera tancarla, mes son senyor lo detingué.

—Plaume veure aqueix desbordat torrent y als arbres corpulents toparse l' un ab l' altre ab la forsa del vent, y encara mes que axó, aquesta claror ara roja, ara blava, móvil y serpentejadora dels llamps: digué Arnold alsant son beyre per miléssima vegada.

Lo majordom torná á senyarse tot mormolant ab tó de súplica:

—Senyor, no ho fassau, permeteume tancar la finestra; no sabeu que qui mou aquest burgit, que qui mou aqueixas pedras, que qui fa eix soroll espantós, es l' infern, l' infern que es aquí, dessota mateix d' aquest torrent?

Una rialla estrepitosa aculli las paráulas del pobre vell.

—Com saps tu que tenim tan bon vehinatje? preguntá un.

—Oh, seguí 'l majordom tot aturdit, ¿com ho sé? ¿que per ventura no ho sap tothom? se 'n contan mil cosas horrorosas; entre altres una sucsehida ab una donzella del poble no fa gayre temps en la font de la roca, ahont se li aparagué un galant cavaller pera enamorarla, que no era altre que 'l dimoni (y 'l majordom torná á senyarse); mes qui vos ho esplicará be tot aixó, si voleu saberho, es un joglar á qui la tempesta ha obligat á demanar acolliment.

—Que entri 'l joglar, que entri 'l joglar, cridaren tots á l' una.

Lo joglar entrá: era un jovencel ardit y galan, tenia una fasomía espressiva y bella mes en la que s' hi llegia la tristesa al primer cop d' ull, portava graciosament sa gorra de trovador, al bras penjada sa lira, y per entre sa jupa y sos calsons hi brillava lo puny de sa daga. Totas las miradas se dirigiren á ell.

—Ómpleli lo beyre avans de cantar; digué Arnold á un patje. Mes lo donzell rebujá lo beyre.

—Canta, donchs, digué ab tó despreciatiu lo Baró; mes avans dígans lo títol de ta balada que segons ha dit lo majordom es la proesa de algun diable.

—Eixa balada, senyor, es certa y s' anomena: *La Font del Infern.*

—Oh, com m' agrada lo títol; bebem, senyors, á la salut de mos vehins del torrent y de la seva font: si 'm fos possible enviarlos un beyre d' aquest ví, á ben segur que ja mes no hi farian rajar aygua de sa font, lo que no deixaria de ser una ventatja pera mí.

Tots aplaudiren la ocurrencia de son hoste, y 'l joglar despenjant sa lira comensá son cant.

LA FONT DEL INFERN.

A prop de la font n' estava—dins del torrent
la donzella mes hermosa—del alt Vallés.

Digitized by Google

Dintre l' alzinar cassavan—grans cavallers;
tot perseguintne una cerva—baixa l' un d' ells.
La nina mitj conturbada—baixá 'l front bell
mentre ell posava sos llavis—sobre dels seus.
Los de la pobre donzella—tots s' han encés,
que 'ls del cavaller cremavan—com foch d' infern.
Fadrins de las encontradas—ploreu, ploreu,
perdúda heu l' hermosa nina—del alt Vallés
que lo cassador no n' era—pas caváller
qu' era l' ánima dempnada—de Llucifer.
De l' aygua d' aquella roca—ay! no 'n bebeu
que 's aygua que crema 'ls llavis—la font d' infern.

Al acabar son cant lo joglar aixugá una llágrima que 's desprengué de sas parpellas, en tant que Arnold furiós pegava un cop de puny damunt la táula fent saltar las copas que en ella hi havia..

—Per lo infern, cridá llensant foch de sos ulls, ara fan corre que só 'l diable en persona; mes sosse-gantse y mitj rient com si li hagués ocorregut una idea agradable, afegí:—¿Mes qué hi fa? millor, senyors; buydem los beyres á la salut de la hermosa de la font del infern que ab prou descontentament vostre me feu oblidar la cerva.

Y aixecant la cisellada copa ab una ma, tirá ab l' altre una bossa de diners als peus del joglar. Lo bardo al sentir las primeras paráulas d' Arnold posá sa ma al mánech de son punyal tot mormolant:

—Ja m' ho pensava que era ell!

Mes contenintse lo deixa anar ab prou recansa, y, sens cullir la bossa que li havian tirat, sortí de la sala, y després ab tot y la tempestat se feu obrir la porta del castell.

Se digué després si á l' endemá s' havia trobat mort al peu de la muralla.

Arnold havia oblidat completament la aventura de *la Font del infern* (nom que conserva encara); mes al recordarli allavoras, s' oblidá de la cassera que tenia projectada per anar á la cassa de la donzella.

—Amichs, digué á sos companys; vull fervos coneixe á aquesta hermosura de que 'ns ha parlat est joglar; demá la buscarem, demá-passat la robarem, de aquí á tres dias ja la tindrem en mon casal de Rocafort, y allí farem la cassera que teniam projectada fer aquí, ¿puch contar ab vosaltres?

Un crit unánim d' aprobació, fou la resposta.

III.

Tres jorns després d' aquell en que havia mort lo joglar en los grans patis de la Torre tot s' aparellava pera la partida; los cans, los cavalls, tot estava á punt. Era ja mitja nit, tot restava quiet y callat en lo poble, sols de tant en tant lo gall d' alguna masía avisava que ja era la alta hora de la nit, las estrellas tremolosas feyan brillar sos raigs de llum sobre la terra, y 'l vol del mussol quan anava d' un arbre al altre, era la única cosa que dava senyal de vida, fent tremolar als aucellets que s' amagavan al fons de sos nius. En aquella hora solitaria, y al primer cant del gall que se sentí una comitiva de cavallers seguits de sos patjes y sos cans, travessá lo estret camí que va desde la Torre al capdemunt del Sot de San Celoni y 's dirigí vers un call que 's troba á la part de ponent del mateix; mes avans d' entrarhi, tres dels de la comitiva se separaren dels altres; l' un d' ells anava á davant, los altres dos lo seguian á poca distancia. Quan foren devant las cuatre casetas y al peu dels pins del Sot descavalcaren, hi lligaren los corcers y callats y poch á poch se dirigiren vers la última de las cuatre casetas: llavoras los dos que anavan darrera passaren devant, l' un de ells se posá al peu de la torreta que forma 'l forn, l' altre saltá á sas espatllas y d' allí demunt la teulada del forn; després donant las mans al altre lo ajudá á pujar; quan tots dos foren dalt empenyeren suaument la finestra que allí hi havia; la fusta corcada y vella de la finestra cruixí, mes no s' obrí, restaren quiets una estona tement que algú no 'ls hagués sentit; mes veyent que no era aixis tornaren tots dos á l' hora á empenyer la finestra; aquesta torná á cruixir y s' obrí de bat á bat; ells dos saltaren dins; un crit que fou ofegat ans de que acabés se sentí dins de la cambra y quasi al mateix instant tornaren á sortir tots dos portant un bulto blanch com si fos una persona humana y devallaren del mateix modo que havian pujat cuydant molt de fer cap dany á sa preciosa carga. Quan la tingueren abaix la entregaren al que allí 'ls esperava, y á una senya que eix los feu se 'n anaren, montaren sos cavalls y 's juntaren á la comitiva que en lo call los esperava. Los d' eixa 'ls preguntaren tot baix:

—Ha anat bè?

—Si, tot seguit vindrá ab ella.

Mentrestant la robada donzella obrí 'ls ulls que la por los hi havia fet tancar al veures arrebassada per aquells dos hómens. Lo primer que 's presentá á sa vista fou lo galan cavaller que l' havia enamorada lo qui la anava com aquell qui diu arrossegant lluny de casa seva; ella no podia tornar en si de sa sorpresa. Era un somni? Era ell, lo estimat del seu cor, lo qui ab ella estava? ¿mes ahont la duya, ahont anavan? De sopte un espahordiment estraordinari s' amparà d' ella: era la vetlla dels morts, l' hora en que las ánimas deixan las negras tombas per recórrer la terra; lo lloch ahont se dirigian era lo Sot de San Celoni; ella l' anava seguint ab insegura planta y sens darse compte de lo que feya: una munió de llumanetas de colors esmortuits mes variats anavan d' ací d' allá per entre 'ls pinetons del bosch, semblava que ballessen; mes semblava un ball infernal; de segur que ho devia ser, puig mes de un cop havia sentit contar la donzella que los que hi havia allí soterrats no havian sigut pas cristians.

Gelárense sos membres y li fou inpossible donar un pas endevant.

—Oh! perque 'm dus per aquí?, digué.

Las llumanetas anavan y venian y á cada contramarxa que feyan anávanse atansant, atansant cap al lloch ahont restava inmóvil la donzella, erisats

Digitized by Google

sos cabells, sens alenar tan sols y sostenint ab sas mans son cap que anava desvaneixéntseli per moments. Sobte sentí lo renill de un cavall, y al mateix instant los brassos d' Arnold la sostingueren, que de segur que sens ells hauria caygut ecsánime en terra.

—M' aymia, li digué ell, vina, vina, mon noble corcer ja 'ns espera dins del bosch, vina, tres ó quatre passas mes y 'l trobarem, y fugirem lluny, ben lluny á un dels meus castells ahont serás la sobirana; no tingas temensa que ningú 't conegui, puig ab los richs trajos que 't daré serás mes bella encara.

Y ella, fixos sos ulls en las llumanetas que entre mitj de la espessedat del fosch vert dels pins se destacavan de una manera estranya, responia:

—Mírals, mírals, són las ánimas de mos antepassats que 'm esguardan; digas, digas: son ánimas dempnadas ó esperits purs? mira allá al lluny, del fons del barranch ne surten flamas, son del infern?... parla, parla. Oh! mira, las flamas s' atansan, venen á devorarnos, fugim, fugim; oh, lluny, ben lluny, no 'm deixis, jo t' amo, sálvam, sálvam, la terra s' obra, l' infern nos demana. Y ab tremolosa má feu la senyal de la Creu demunt son front, y esclamant:

—Pietat, senyor, pietat! caygué desmayada.

Arnold la cullí en sos brassos; resoltament entrá en lo bosch, y la pujá demunt lo coll de son corcer que cavalcá ell tot desseguida. Aquest no hagué menester esperons; al sentir sa doble carga s' encabritá, y, com un llamp, se llansá desbocat per entre 'ls pinetons; res lo deturava, las brancas fregavan per tot arreu als fugitius, mes res podia fer lo jove pera evitarho; ab una má aguantava la brida, ab l' altre á la donzella; lo corcer no necessitava esperons ni feya cas del fre; correns sempre anava per aquell bosch donant voltas com un foll al entorn del barranch com si volgués tirarshi, mes cada volta que ho probava feya un renill espantós, s' encabritava, 's girava y altre volta comensava sa desatentada carrera. Molt de temps feya que aixó durava, las estrellas menos brillantas havian ja desaparegut de la celestial volta, aviat la campana de la Parroquia tocaria la oració del matí, y en aquella hora tenia d' acabarse aquella lluyta espantosa de torbellins y giravoltas. Lo baró no pogué mes; perdé las forsas, y la donzella sens ningú que la sostingués caygué del corcer; desseguida com si no mes esperés aixó, lo cavall trayent foch y brumera per la boca se llensá ab furia d' un bot al fons del barranch ab lo cavaller á sobre.

Las llumanetas totas se llansaren cap allí, y una roja flama s' enlayrá fins á gran alsada. La font d' infern s' estroncá per uns quants dias, mes diuen qu' era perque sa aygua sortia al barranch, ahont mentres aixó durá hi hagué com un gorch d' aygua negrosa que llensava gran fetor.

La senyal de la creu que la donzella habia fet demunt son front la salvá: no per aixó 's lliurá de grossa malaltia: l' endemá tot lo poble ab espant n' aná plé y avuy encara en memoria los mes vells de Bigas, no passan may per devant del *Sot de San Celoni* sens fer la senyal de la Creu.

MARIA DE BELL-LLOCH.

4 *Octubre de* 1873.

LA ORACIÓ DEL MATÍ.

Oremus.

L' ayre blanqueja ja. Com vels de randa
Van desplegantse 'ls raigs del sol pel cel:
A cada raig obra una flor son cálzer,
A cada raig son brill un estel pert.

Un de aquells raigs desperta la campana,
Que desperta á son torn ab trémol veu
Als moixons perque al sol canten joyosos,
Als hómens perque 'ls cors alsen á Deu.

Los moixonets, deixant llurs nius, refilan
Per saludar al sol llurs cants mes bells;
Los hómens ¡ay! ¡qui sab quants malcheixen
La veu que vé á trencá 'ls un somni ardent!

¿Quan las caurá la llengua á eixas campanas?
¿A que eix recort molest dels antichs temps?
Be prou que l' alba 'ns diu que torna 'l dia,
Y ab ell lo enuig, lo afany, y 'l dol ab ell.

¡Oh! ¿sabeu per qué tocan? Perque encara,
Quan llur veu onejant pel cel s' exten,
Y á llur concert, del mon, que al jorn saluda,
Per saludar á Deu la veu se uneix.

Troba al marí en lo mar, espill que porta
Escrit en llums d' estels lo nom de Deu,
Que barretina en má, baixa la vista,
Prega al qui en la tempesta es son estel.

Troba en lo camp espurnegant de gebra
Al llaurador que, prop dels solchs que ha obert,
Resa á Deu perque done á aquells solchs pluja,
Sol á sas garbas, ditxa als seus fillets.

Troba en la llar del foch de las cabanyas,
Altar que fou de amor en lo temps vell,
Al avi que voltat de sa maynada,
Prega á la Verge, mare dels pobrets.

Troba ánimas per tot qu' encara creuen,
Cors purs de amor de Deu encara plens,
Ulls que ploran, mortals qu' encara esperan
Perque no creuen que 'l dolor sia etern.

¡Oh! benhajen tots ells. Mil y mil voltas
Benhaje eix toch, al hom sens fé molest,
Que desperta als moixons perque al sol canten,
Als hómens perque 'ls cors alsen al Cel.

Per ell, junt ab la veu de las campanas,
Junt ab los cants dels joganers aucells,
Junt ab lo dols perfum de las floretas,
Junt ab los raigs mes purs del sol naixent,

Puja al cel santa y rica en esperansas,
Pura essencia dels cors, núvol d' encens,
La oració del matí que acull María
Y en pluja de consols torna al mon Deu.

JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.

Digitized by Google

RECORTS.

La corrupció pagana era espantosa. La palanca de l' or habia volcat las creencias; y deus de fanch aixecavan los pobles á sos crims espantables.

Roma habia deshonrat sa porpra: l' escorpí s' habia aferrat al pit de l' áliga y 'ls déspotas, ventant las cendras dels tirans, entervoliren las ayguas que per las plantas de la ciutat inmortal rodola 'l Tiber.

Horribles eran los temps. Perdudas sas institucions condormias la societat, quan un cántich de vida la reanimá, fentli avinent com en un pobre lloch lo Salvador del mon nascut habia.

Los cels s' endiumenjaren ab mantell d' estels y desplegá la terra catifa de flors. Quedá desert lo temple de Baal, que plora la cayguda del deu de la Palestina, y Apolo abandona á Delfos que ja no revela per un maymés los misteris de la vida.

Las tendras miradas del Deu nin inflaman los cors, puig son romiatge es d' amor, y bull la terra al buf de sa paráula creadora.

Perque quan un home ensenya al mon un mon millor, quan guspireja en sa pensa la essencia divina de la veritat, de la mes gran veritat adhuc sas petjadas abrusan la terra; y éll 'ns dongué la pau y la llibertat, sagelladas ab sa propia sanch dalt la montanya de Judea.

La creu no fou ja una forca, una infamia: fou lo penó del poble cristiá. La sanch del just feu d' un patíbul, un símbol de redempció, l' ara del altar del Cristianisme en la que se sacrificá Cristo per las nacions, essent víctima y sacerdot á la vegada.

***

¡Hermosos recorts! ¿Plau fer remembransa en estos bells jorns d' aquella hora beneyta en que 'ls Magos corvaren sos jenolls devant d' un bressol? Aquells Magos eran reys, y aquell bressol lo trono del rey de tots los reys: los pobles també l' adoraren y allí fou sagellada la pau del home aquí á la terra.

Era lo Nin del bressol la moral, la justicia, la veritat, y, encara que reys, se ajenollaren sobre sas coronas pera fer acatament á la única soberanía, qu' en lo Sinaí 'ns dongué llibertat, igualtat, fraternitat, sancionantlas mes tart en lo cimerall del Calvari.

Mes ¡ay!; los pobles se han corromput com sas institucions, y, falsejada aquella santa trilogía, rodolaren als abims de la confusió y espant, borradas del cor y de la conciencia lo dret y l' amor, lley del Sinaí y testament del Gólgota,

Capdills y ciutadans han volgut salvarlos, empro l' home res pot salvar en la terra. Si Adam, obra de Deu, perduda la estabilitat en la justicia arribá á caure, ¿que 's lo que del home resistirá l' empenta del temps y no caurá en runas?

Corona ni barretina grega salvar no poden: sols salvan la lley y la caritat, fillas de Deu y missatgeras.

Poble que á la veu dels ángels á adorar lo fill de Betlem corras; reys que guiats per un estel desde Orient ab igual fi vinguereu; vosaltres volcáreu mes tart de son trono á la pau y vuy dia bregueu en un mar de tenebras.

Res podeu perque la força passa, com passan lo despotisme y l' anarquía; sols resta, sols pot salvarnos lo Deu que 'n lo cim del mont de l' afronta obrí sos brassos á la humanitat entera.

FERRAND SELLARÉS.

6 Janer.

LABORATORI DEL PAGÉS.

I.

APARATOS PERA DETERMINAR LA RIQUESA EN SUCRE DEL MOST.

1.er Determinació del grau del most ab los areómetros.

AREÓMETRO DE BAUMÉ—PESA-MOST.

Fig. 1.ª Areómetro de vidre ó de crestall.

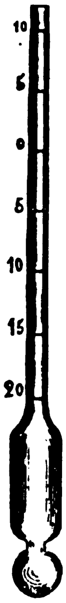

Un dels dos elements que mes interessa emplear pera fixar la riquesa del most es la cantitat de sucre que aquell conté. Se serveixen per aixó á Catalunya del aparato nomenat areómetro de Baumé qu' es el que vé representat en la fig. 1.ª. Consisteix aquest aparato en un flotador de crestall que porta sobre sa espiga una escala graduada, feta del modo següent: construit l' instrument se 'l tira en aygua destilada y en lo punt fins ahont s' enfonze s' hi posa zero: se prenen després 15 parts de sal marina pura y ben seca, se disolen en 85 parts d' aygua y s' introdueix novament l' areómetro en aquesta disolució, y en lo punt ahont arribi l' aygua s' hi marca 15: se divideix l' espay comprés entre aquets dos punts marcats en 15 parts iguals y s' allarga la divisió desde 'l zero tan cap amunt com cap avall, ja per medi d' un compás ja per medi d'una máquina de dividir.

Com lo most es sempre mes pesant que l' aygua, está clar que may pot succehir que 'l areómetro senyali menys de zero, per lo cual los constructors d' esta classe d' aparatos, á l' objecte de fer mes cómodo l' instrument, li trehuen tota la part d' espiga desde l' zero fins amunt, quedant aixís molt mes curt y de molt mes fácil ús.

Lo célebre agricultor Idalgo Tablada ha intentat modificar aquest aparato fentlo menys frágil; y al efecte (diu en la pág. 52 del tractat del conreu de la

vinya—edició 1870) «debem advertir la necessitat de comprar en lloch dels de crestall, tan fácils de trencarse, los de metall blanch que per nostra gestió s' ha introduhit sa construcció entre 'ls fabricants de París.» Aquest aparato está representat en la següent

Fig. 2.ª—Pesa-most de metall.

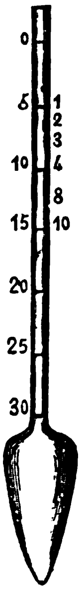

Lo pesa-most no es un aparato que pugui recomenarse mes que baix un punt de vista relatiu, per mes que sia l' únich aparato posat avuy en dia en us entre 'ls viniculturs. Las causas que motivan aixó, depenen unas del aparato en sí, altres de las dificultats que 's presentan pera sa construcció.

La primera dificultat ab que 's topa es ab la de que l' areómetro no marca la cantitat de sucre que conté 'l ví, sinó un grau relatiu de densitat. Fem una disolució salina qualsevulla, per exemple d' aygua y sal comuna, introduimhi l' areómetro, é indubtablement á forsa d' afegirhi sal arribarém á obtenir la mateixa graduació qu' obtenim en lo ví, y no obstant no hi haurá gens de sucre. Per aquesta rahó quan los pobres pagesos, parlant de dos vins de dos comarcas distintas volen sostenir que l' hu te mes cantitat de sucre que l' altre, cometen una errada de consideració, olvidant que las sals que conté 'l ví influeixen també en la densitat, de manera que 'l pesa-most solzament pot servir com tipo de comparació entre dos vins de la mateixa comarca.

Altre causa d' error respecte al areómetro es la d' usarlo sense que vaja acompanyat del termómetro. Segons que 'l most sia mes calent ó mes fret lo pesa-most marcará mes ó menys graus; aixis es que tot fabricant d' aqueixos aparatos deuria marcar en ells la temperatura á que 'ls ha graduat y 'l agricultor al usarlos deuria introduir lo termómetro en lo most com ho fa pera midar los ayguardents, ó bé no pendre 'l grau fins que 'l líquit estigués á aquella temperatura, ó sinó fer l' oportuna correcció com en la citada operació dels ayguardents.

Ademés d' aquestas dos causas de error inherents á las condicions del aparato en sí mateix, hi ha després las que son degudas ja als defectes inherents á la construcció dels aparatos que 's venen á tant poch preu com aquestos, ja al cambi de volum que sufreixen tots los aparatos de crestall ab lo temps, qual cambi sabem que fa que 'ls termómetros y 'ls areómetros de totas classes sian inútils al cap de cert temps de sa construcció.

Idalgo Tablada diu en la pla. 52 de la obra del conreu de la vinya, ja citada: «hem arribat á reunir fins 16 pesa-mosts sense que concordessen uns ab altres.» Las personas que frecuentan lo meu Laboratori Agrícola saben las moltíssimas vegadas que 'ns hem trobat ab areómetros de Baumé y pesa-mosts que no concordan.

2.ª Determinació de la cantitat de sucre continguda en un most per lo pes directe.

Tenint compte 'l nombre de causas d' error que hi ha en los aparatos anteriors, jo 'm dessideixo per determinar la cantitat de sucre continguda en un most per lo procediment directe del pes: al efecte prench una ampolla de vidre blanch de cabuda major d' un litro y que tinga marcada esta cabuda segons se veu en la

Fig. 3.ª-Matrás graduat.

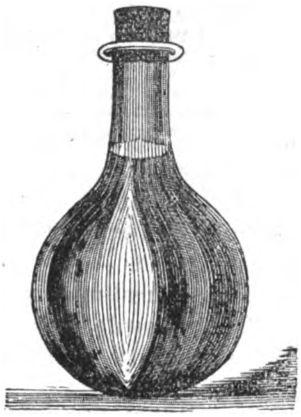

Aquesta ampolla plena d' aygua fins al punt marcat, contindrá una cantitat d' aygua destilada que pesará 1000 grams. La omplo llavors de most y la peso en unas balansas de regular exactitut, haventla tarat previament ab perdigons, tenint compte de que estigui á la mateixa temperatura de 15.° Una volta pesat lo most, divideixo son pes per lo pes de l' aygua y 'l cocient será la densitat del sucre.

Suposem, donchs, que volem determinar la riquesa en sucre del most que conté la nostra verema: esprimim los raims, filtrém lo most per un panyo ab l' objecte de separar las llavors, la pulpa, etc., etc. y omplim la ampolla de most. Suposém que un litro de most á la temperatura de 15° pesa 1132 grams, donchs 1132 será la densitat del most.

Mes com en lo most no sols hi ha sucre sinó altre porció de cossos, tenim de determinar lo pes de tots, lo qual exigiria en cada cas particular un análissis que s' estalvia admetent en la práctica dos hipótessis que s' apartan poch de la veritat, La 1.ª es la de que un litro de most conté per terme mitx 25 grams de sustancias sólidas que no son sucre; la 2.ª es la de que l' influencia d' estos 25 grams en la densitat del most es la mateixa que la de 25 grams de sucre. Admesas estas hipótessis, tenim de rebaixar de la densitat obtinguda anteriorment, 0'012 que es la que correspon als 25 grams de sucre; de modo que en lo cas actual tenim:

Pes del litro de most.	1132
A rebaixar per las sals que conté 'l most.	0012
Resulta com densitat del most. . .	1120

Despres d' això no hi ha més que buscar en la táula següent la cantitat de sucre que correspon á aquesta densitat.

Digitized by Google

DEN sitat.	GRAUS del densímetro.	SUCRE EN 100 lits.	SUCRE EN 100 kilg	Relació del sucre y l' aygua en lo pés.	VOLUM de 100 kilg. de most.	ALCOHOL PRODUIT PER 100 LITS. En lits.	ALCOHOL PRODUIT PER 100 LITS. En kilg.
		Kil.	Kil.		Lit.	Kil.	Kil.
1010	1	2.3	2.3	1: 42.5	99.01	1.56	1.24
1020	2	4.5	4.3	»: 22.0	98.04	3.05	2.42
1030	3	6.7	6.3	» 14.9	97.09	4.54	3.60
1040	4	9.0	8.3	» 11.0	96.15	6.09	8.84
1050	5	11.3	10.3	» 8.7	95.24	7.65	6.08
1060	6	13.5	12.3	» 7.1	94.34	9.14	7.26
1070	7	15.7	14.3	» 6.0	93.46	10.63	8.45
1080	8	18.8	16.3	» 5.1	92.59	12.05	9.58
1090	9	20.0	18.3	» 4.5	91.74	13.54	10.76
1100	10	22.3	20.3	» 3.9	90.91	15.10	12.00
1110	11	24.5	22.3	» 3.5	90.09	16.58	13.18
1120	12	26.7	24.3	» 3.1	89.29	18.06	14.36
1130	13	28.8	26.3	» 2.8	88.49	19.49	15.49
1140	14	31.0	28.3	» 2.5	87.72	20.98	16.68
1150	15	33.3	30.3	» 2.3	86.96	22.54	17.92

Si busquém en la 1.ª columna de la táula ’l número 1120 que ha resultat com densitat del most, trobarem los següents datos:

Cent litros de most contenen 26 kilógrams y 700 grams de sucre de rahims.

Cent kilógrams d’ aquest mateix most contenen 24 kilógrams y 300 grams de sucre de rahims.

Cent kilograms de most medeixen 89 litros y 290 centímetros cúbichs.

Cent litros de most produhirán 18 litros y 60 centímetros cúbichs de alcohol que pesará 14 kilograms y 360 grams.

Vegís si per aquest procediment que consisteix en determinar no ’l grau del most, sinó sa riquesa en sucre podém determinar una munió de datos referents al ví qu’ anem á elaborar.

Sabut es que ’l célebre Gay-Lussac consagrá tota sa vida á l’ invenzió d’ aparatos senzills y de fácil maneig que facilitessen los reconexeiments y ensaigs industrials y agrícolas, y per conseqüent traduhí aquest procediment directe que acabo d’esplicar en l’ aparato segúent que ’s coneix ab lo nom de Densímetro de Gay-Lussac.

Fig. 4.ª—Densímetro de Gay-Lussac.

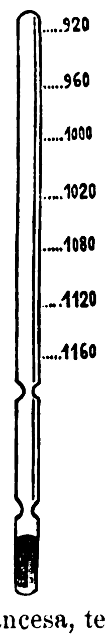

Lo densímetro es un tubo de vidre, la majoría de las vegadas cilíndrich que flota en los líquits: en l’ aygua pura marca 1000: se introduheix molt menys en lo most, marcant 1020, 1040, etc. Se introdueix menys en los vins marcant 960, 950, etc., etc. Aqueix instrument es lo que ’l Govern francés mana usar pera que la Administració de contribucions indirectas senyali la riquesa sacarina dels caldos.

Pera treballar, donchs, ab ell no hi ha mes qu’ introduhirlo en lo most á la temperatura de 15°, veure quant marca, d’ esta xifra restar los 0’012 indicats anteriorment y buscar en la táula anterior la riquesa de sucre que correspon á esta graduació.

Com la dita táula que es la oficial francesa, te solzament las densitats de 10 en 10, en cas de que la densitat del most en cuestió no sigués exactament la compresa en la táula, se tindrá qu’ aproximar de la manera següent: suposém que la densitat trobada es 1126 y que volém saber los kilogr. de sucre qu’ hi ha en 100 litros de ví. Tenim en la táula:

DENSITATS.	KILOG. DE SUCRE.
1130	26’3
1120	24’3
10	2’0

Ab aquets datos formarém una proporció que dirá: si á 10 de densitat correspon 2 de sucre, á 6 de densitat quant de sucre correspondrá:

$$10 : 2 :: 6 : x = \frac{6 \times 2}{10} = 1’2$$

Es á dir qu’ haurém d’ afegir 1 kilogr. y 200 gr. de sucre als 24’300 que tindrá ’l most, si solzament marqués 1120, qual suma dona per resultat 25 kilogs. y mitx de sucre que es lo conjunt en los 100 litros de most, qual densitat fora 1126.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

Á MA ÍNTIMA AMIGA

ISABEL FERRO DE BARALT.

(Q. S. E. G.)

Isabel, amiga meva,
avuy dels morts es lo dia,
y com si haguéssen follia
tots al cementiri van;
quins portan ricas coronas
ab rostre ple de tristesa;
quins rient, causan feresa
oblidant lo que serán.

Jo també he volgut anarhi
siga sols per visitarte
y una corona posarte
sobre la tomba, Isadel.
Mes al sé á la portalada
aquella veu llastimosa
de la campana plorosa
mon pit ha cubert de gel.

Mos ulls en l’ espay fixantse
que ’t veyan los hi semblava,
lo meu cor de goig saltava
tot pensant que fos vritat;
fins los meus brassos s’ obriren
per donarte una abrassada
y dirte, amiga estimada,
quants de cops jo t’ he plorat.

Per contarte la tristesa
que ’l cor sent tot anyorantse,
veyent com van desfullantse
los amors que vaig cullir

Digitized by Google

quan abrassadas las duas
lo jardí del mon voltavam
y 'ls sospirs del cor juntavan
á las auras del jardí.

Qu' es l' amistat una joya
me deyas tu delirant
quan jo 't responia es santa
en la terra l' amistat;
mes encar que al cel estigues
de mil angelets voltada
¿no es ver qu' alguna vegada
voldrias sé al meu costat?

Prou jo se que molt m' aymavas
com tu sabs lo que t' anyoro;
d' ençá que no 't veig jo ploro
y demano á Deu per tu
perqu' ell es, qui en lo cor sembra
l' amistat pura y jolihua
qu' en lo nostre cor anihua
com estel que 'n lo cel llú.

Mes deixa que 'n mon romiatje
una flor culla que 'm manca
que de tan pura es molt blanca
y que anomenan amor.
Si algun dia, amiga meva,
la trobo jo en ma carrera
fes qu' eixa flor encisera
consoli mon greu dolor.

EMILIA PALAU GONZALEZ DE QUIJANO.

Barcelona 2 de novembre de 1873.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt Sr. meu y amich: no poch deu havervos sorpres ma sepulcral quietut; no pot ménos que havervos extranyat que, sens aparent motiu als vostres ulls, haja dexat parcialment en descubert los compromisos que ab LA RENAXENSA 'm lligan; més de tal sorpresa sé que vos ha tret ja 'l nostre amich y sabi colaborador lo Dr. Fita, fentvos sabedor de la dissort que m' estava reservada. La desastrosa guerra civil, que desgraciadament divideix y encoratja uns contra altres los genérósos cors dels entussiastas fills de la patria terra, per tot arreu sembra la mort y la desolació, mentres que per entre sos bélichs contingents passan quasi desapercebuts é ignorats, los qui víctimas ignocents de la doméstica discordia sufrexen los tristos resultats de tan gran infortuni.

Una de las tantas, amich meu, so jo, com vos consta ja, sens que 'm valga lo haver predicat en totas ocasions la pau, la justicia y quantas virtuts impossibilitarian, si de veras se practicassen, lo atzarós regnat de la guerra; mes dexémnos de digressions y prédicas, y ocupémnos de positius assumptos que en interés de la patria resulten. Ans emperó per descárrech de ma propia conciencia, amant sempre de la veritat y de la justicia, y pera desvanexer las preocupacions que ab frecuencia sobre el particular se tenen, dech declararvos, que es impossible exigir més atencions y deferencias de las que mos companys de cautiveri y jo tots los dias rebém de la forsa que 'ns custodía; veritat es que la nostra condició no 's confon ab la del perseguit per opinió política, ni ménos encara ab la del presoner rendit en lo camp enemich; solzament la nostra detenció té per causa lo haversens pres com á penyoras pera assegurar més lo pago de la contribució de guerra imposada sobre la nostra infortunada vila, circunstancia que deu atraurer sobre nosaltres benignitat y deferent comportament, com en realitat en favor nostre s' observa.

Tres setmanas fa ja que manco de ma població nativa; junt ab mos companys de infortuni á petitas jornadas se 'ns condulhí vers la regió occidental del bisbat de Gerona, regió digna de estudi, per més que distingits talents l' hajan fet ja objecte preferent de sas observacions escropulosas.

De entre las agrestes comarcas que tinch recorregudas, la que més ha excitat ma curiositat, es la de la *Vall de Hostóles*, compresa entre la falda occidental de la aspra serra de Finestras y la oriental de la, si nó tan alta més espadada, de la Mare de Deu de la Salut, nom que pren del santuari que bax esta advocació, desde mitjant segle XVII, en son cim constituhex lo sagrari en lo qual depositan sas pregarias los senzills cors dels habitants de esta dilatada comarca (1). Pel N. limita la vall de Hostóles y la separa de la fértil plana de Bas, la montanya del Corb, mentres que per mitjorn termina y la enclouhen diferents turons, escalonats de manera que per entre sas depressions y golas de un modo sobre tota ponderació pintoresch, donan surtida á las ayguas qne en ella s' ajustan, pera anar á aumentar las de la próxima comarca de Amer, que luego engrossan las del caudalós Ter.

Pel fonds de la nostra vall discorra y juganera salta de N. á S. la riera de St. Feliu de Pallarols, nom que roba á la antiga població per qual centre passa, y que per sa relativa importancia es lo cap de tots los circumvehins pobles. En sa ribera dreta y á cosa d' una hora de distancia de la aludida vila de St. Feliu de Pallarols, se trova la de las Planas, denominació que segurament li prové de la posició topográfica que ocupa; fet en sí molt natural, desde 'l moment que un petit pla observat entre alturas de agegantadas formas, nos ilusiona com si 'ns trobássem observant una dilatada planura. Arreserats entre 'ls replechs que forman los repeus de la montanya de Finestras, y amagats en ombrívolas y fredas raconadas se trovan St. Miquel de Pineda, St. Iscle de Colltort y Cugolls, y al cim de un turonet, divisori entre la vall de Hostóles y la de St. Esteva de Llémena, vers l'orient lo poble de las Ansías, que, com los anteriors, constituhexen las parroquias en que la població de la vall está dividida.

Exceptada la de las Planas, ahont la industria hi prospera un poch, en las restants constituhex tota sa riquesa la agricultura y la cria de tota classe de bestiar. No es esta terra de las més propias pera 'l cultiu dels cereals, no obstant en ella s' hi cullen en proporció de lo que las necessitats de sos habitants reclaman; en lo que 's fan més ricas cullitas es en la producció de tardanerias, ó siga de blat de moro, fajol y mill y ademés varias lleguminosas y patatas, que son los ordinaris fruyts de la terra de que sos pobladors se alimentan. Lo conreu de las terras varia en esta vall entre la escrupulosa observancia de las més atinadas prácticas de bon cultiu y lo més incalificable descuyt. Mentres una pagesía se distingex en dexar bén amargenadas y planas las fexas de la rosta propietat que cultiva y en donar fácil escorro á las ayguas que per ella circular deuhen, pena causa observar cem la vehina masovería descuyda tan recomenables

(1) *Ressenya histórica* de la fundació y aument del santuari de la Mare de Deu de la Salut, per En Isidro Matabosch Pbre. rector de Sant Feliu de Payarols,—1871.—Olot Imprempta de Joan Bonet.

Digitized by Google

costums, permetent que 'ls ayguats successivament renten, desnuhen y axorranquen lo sol, que, una volta descarnat, per improductiu, al poch temps abandona. Altre tant podriam dir de lo demés.

Ab tot que est pais deuria ser, y podria serho, un bon representant de la riquesa forestal catalana, no abundan en ell los frondósos boscos que de esperar seria; sens dubte per haverse á son gust explayat en ells la desapiadada destral del llenyayre en estos últims temps, en que ab imperdonable abus han sufert en la nostra terra tanta destrucció las seculars selvas que avans la cubrian. Proba de lo que serian las de esta vall en los anteriors temps nos la donan las frondosas alzinas, corpulents roures, faigs, frexas y vistósos tilos *(teys)* que encara en la actualitat en diferents punts se produhexen dexant de esmentar altres especies per considerarlas de menor importancia; axis com considero excusat dir que en la vall no prosperan, ó que sols raquiticament viuhen los arbres fruyters y la vinya, que tanta riquesa y animació donan á las regions templadas.

Respecte á la riquesa pecuaria de la vall de Hostóles, vos diré, que si bé aquí no 's distingexen las pagesías per criar numerosíssims remats, com en altras comarcas espanyolas, no obstant, com cada una de per sí té son respectable contingent, representa lo conjunt una suma considerable. Ab preferencia se cria aquí 'l bestiar porquí y de llana. Res particular se m' oferex dirvos de est últim; vos parlaré en cambi de una industria, aquí explotada en gran escala, á que ha donat orígen la cria del primer, característica y peculiar de la montanya catalana. Presumir deveu ja, que avans tot procura 'l pagés extraurer de la comarca tot lo bestiar porquí, que en ella no deu consumirse. Axó sentat compendreu molt bé, que una volta provist lo rebost de las pocas carns saladas que necessita la casa per adobar los menjars de esta sobria gent, se desfá aquell de los magres sobrants, que troban fácil colocació en los establiments ahont se confeccionan las celebradas llonganissas, que batejadas ab lo nom de la antiga ciutat de *Vich*, son en gran manera solicitadas desde 'ls mes remots punts de la península y de las colonias ultramarinas. Sa confecció vos serája coneguda; una máquina trinxadora de la carn, una respectable xeringa pera embotar dins del bodell, un tant de trassa per part del director del establiment pera saber condimentar convenientment la pasta, un rebost suficient y bén ventilat, ab la afegidura de uns quants milers de duros, son los elements indispensables ab que deu contar un establiment de esta classe pera posarse en marxa. Lo que jo he tingut lo gust de visitar, y axó que no es lo que travalla en major escala, consum al any unas disset mil carnisseras de carn de porch, que equival per lo ménos á dir que elabora doble número de llonganissas (1). Un de mos companys de cautiveri al trovarse en lo provist rebost de esta casa, extassiat exclamá: axó sí que es viurer en la *América grassa*.

Dexem á part tan suculenta materia, pera prosseguir la descripció comensada.

Las condicions geológicas de esta vall tenen molts punts de analogía ab los de la comarca en que vegí la llum primera, y que lleugerament he descrit ja en esta acreditada Revista. Veritat es que en la de Hostóles no abundan en tanta escala los fóssils pera poder facilment caracterisarlas; més lo extraordinari número de foraminíferos que en la roca calsinal se mostran, axís com la identitat que en los carácters mineralógichs y estratigráfichs entre abdós se observa, no dexa dubte algun en referir la constitució de la primera á la época terciaria numulítica, com ho férem al ocuparnos de la altra. Los depósits moderns que cubrexen los elements terciaris son aquí de poca importancia. Sols en la part baxa de la vall s' hi trova una regular gruxa de aluvió, constituhit pel detritus de las rocas de las vehinas montanyas, entre las quals no n' hi mancan de orígen volcánich. També en las vertents de las vehinas serras, encara que en molt circunscritas áreas, se manifesta algun que altre sediment de toba calsinal, degut al derrame pausat de ayguas bicarbonatadas cálcicas, que ab alguna abundó fluhexen en las vertents de las montanyas.

Faltat de completa llibertat pera poder explorar á mon gust lo terreno que trepitxava, he tingut que acontentarme recullint los datos que al alcans de la vista se 'm presentavan. Simplement observat axis lo país he trovat repetits trenchs en lo terreno, que acreditan la constancia en repetirse los banchs de marga calsinal sobre 'ls de la calissa numulítica, y que sobre de ells descansava una prima capa de aluvió modern format de la destrucció de elements terciaris, cubrint en alguns punts aislats lo terreno las escorias y demes productes que en son temps vomitáren los multiplicats volcans de la encontrada. Lo dit me conduhex á fixar sa época de activitat al período quaternari ó diluvial, encara que tinch que confessar que una exploració concienzuda y atinada podria donarme major suma de datos que corroborassen ma opinió, ó que pel contrari me obligassen á modificarla. Excusat es igualment dirvos que no me ha sigut possible recórrer ab detenció los cims y vertents dels turons de la vall en busca dels cráters dels ara apagats volcans, emperó las repetidas prominencias cónicas que en los repeus de la montanya de Finestras se observan, axís com las corrents bassálticas que seguint las depressions del sol se descubrexen, penso que 'm donarian segurs guias que ab promptitut me conduhirian als punts en que aquells se trovan.

Avans de donar per finida esta apuntació geológica, dech parlarvos, car amich, de una particularitat, que ab preferencia ha captivat ma atenció, y es: que en la vertent nortoriental de la montanya de Nostra Senyora de la Salut, quasi inaccessible per sa gran inclinació, se presentan disseminadas grans rocas tan majors y més capritxosament dispostas quant més en lo alt del mont se trovan. Desde luego se observa que aquellas grans moles no han format may part integrant del terreno geológich sobre que descansan, y que per altra part no se trovan en lo penjant sur-occidental de la montanya de Finestras, per lo ménos en la part que he tingut ocassió de recórrer, carácters negatius que no dexan de tenir importancia. Corresponen estas grans rocas per sa naturalesa mineralógica á la especie denominada sorrenca *(arenisca)*, constituhida per un grasilíceo bastant fi, conglomerat per un ciment calsinal, que fácilment dexa corrompres per la acció dels elements esteriors, donant orígen son detritus á un sol laborable arenós sumament proporcionat al cultiu de las plantas tuberculosas. Sa presencia, donchs, en esta montanya es accidental; no son lo resultat del fraccionament de un estrato, que hagués previament format la filada superior dels elements que la constituhexen; sa procedencia deu buscarse en altre lloch més ó menys lluny, pero fora de ella. Per altre part, estas rocas no sols per sa naturalesa mineralógica, sinó també per sa especial configuració y demés accidents que presentan pel ordenat desorde en lo modo de estar colocadas, la cualitat de las terras que las acompanyan, y diferents altres punts de analogía que entre ellas y las de orígen errátich diluvial dels entorns de Banyolas poden establirse, me induhexen á fixar entre unas y altras una completa identitat de orígen, es á dir, fer derivar sa vinguda en la Salut, durant lo temps del segon período glacial errátich.

(1) Dins de esta vall se contan quatre establiments de aquesta classe; un domiciliat en Las Planas y los restants en la vila de St. Feliu de Pallarols.

Digitized by Google

Per lo dit, car amich, podeu conexer la gran importancia que tindría, una detallada descripció de las bellas circunstancias naturals que caracterisan esta vall, que en condicions distintas de las que 'm rodejan desitjaria haver conegut. Tal com se m' es presentada á mos ulls al atravessarla á la carrera vos la dono á conexer, empleyanthi un dels vagorosos ratos que 'm proporciona l' estat en que 'm trovo.

PERE ALSIUS.

Vall de Hostóles, 26 Dbre. 1873.

QUASI BE UN CONSELL.

A un jove DE PRIMER VOL, *desconortat per l' amor (ó 'l* DESAMOR*) d' una noya gentil peró.....(que* LA SABIA MOLT LLARGA.....*)*

¡Qué malalt tens aqueix cor!...
¿Vólslo gurir?..,
Fúig, ben lluny, d' eix foll amor
que 'l fá patir!...

Dius que, d' *ella*, ni un consol
póts esperar...
Donchs, ¿qué fás ab aqueix dol
y tant penar?...

De qui 't dóna tants afanys,
fúigne aviat;
y busca, *en los desenganys*,
tranquilitat.

Que amor que no sia *ver*,
pur y *lleyal*,
no 't dará may cap plaher;
tan sols *fá mal!*...

. . . .

Ella, cert qu' *hermosa* n' es;
peró... y *virtut*?...
En son cor, ¿qué hi trobas?... *Res!*...
¡tot ho ha perdut!...

Coqueta 's diu; *n' ha gastat*
tota sa *fe*,
sa *esperansa* y *caritat*...
¿Li 'n queda re?...

Sols sa *cara angelical!*...
mes... ¿qué 's mereix
per' qui sab lo que 'l cor val
y bè 'l coneix!...

. . . .

D' una nina el sèu cor bell,
n' exhala *amor*,
com la rosa ó bè 'l clavell,
son grat olor;

Com n' escampa 'l sol brillant
sos rayts de llum...
Tambè *brilla* un cor amant...
y *tè perfum!*...

. . . .

De qui no tè gens de cor,
ni sentiment,
n' esperavas, donchs, amor?...
¡Ay, ignocent!...

¡Dolor tan sols te pót dar,
sols dolor greu!...
Foch d' amor, no 's pót trobar
en cor de neu!

Fúig d' eix foll amor, oh amich,
que t' ha ubriacat;
calma ton esperit, dich,
en l' amistat;

Que en ella, sí, trobarás,
sempre un consol,
y com fúig prompte veurás,
lluny de tu, 'l dol.

Calma, donchs, ta pena greu:
poch á poch recobrarás
la pau del cor;
y algun jorn te dará Dèu
goig complert, pus trobarás
sencer amor.

JOAN SITJAR.

(La Bisbal, 1865.)

NOVAS.

Sabem de cert que 's publicará dins breus dias lo cartell pera 'ls Jochs Florals d' enguany.

—

Los germans Llordachs, que fa ja anys tenen establerta en esta Ciutat la acreditada llibrería titolada «*La Anticuaria*», á mitjans del passat Desembre, publicaren en un volúm de 172 páginas lo *Catálech general* dels llibres de totas arts y ciencias, tan antichs com moderns (entre 'ls quals s' hi contan algunas edicions góticas y manuscrits) qu' oferexen á llurs favorexedors. Conté uns 4.500 títols de diversas obras escritas en los idiomas catalá, castellá, llatí, grech, hebreu, caldeu, syriach, francés, portugués, italiá, inglés, alemany, holandés, polach, rus, alarb, rabí y xino. Sols en nostra llengua hi havém contat unas 130 obras, ademés de las quals n' hi ha encare unas 250 que tractan sobre varias materias, ja de historia, ja de literatura, religió, jurisprudencia, ciencias, arts, etc. etc. tocant á las encontradas que formaren la confederació catalana-aragonesa. Felicitém, donchs, á dits llibreters per l' aplech que han sabut fer d' obras de mérit raras y antigas, reembradas tal volta d' una pérdua certa á causa del fanatisme anticientífich que al calor de las revolucions s' ha apoderat de nostre poble.

Ara que vé á propósit y com que no volém que se 'ns judiqui de pessimistas, farém constar que nostras derreras paráulas son fillas de certas novas que nos han comunicat asseguranthos la destrucció: primerament dels millors y del major nombre de volums que contenia la biblioteca dels sacerdots del Oratori de Sant Felip Neri d' esta Ciutat en est últim temps y en segon lloch d' una biblioteca de

Digitized by Google

manuscrits molt vells, (segons lo fragment d' un d' ells salvat per la canalla) que al derrocar, fará pochs mesos, la sacristia de l' iglesia de Sant Domingo de Manresa pera construir aprés las provisionals fortificacions de la matexa Ciutat, s' encontrá empotrada dins una paret, servantse allí un tresor científich, amagat, á no duptar, en lo temps de passadas guerras.

Y no dirém res tampoch dels 5 anys complerts que dura l' abandono en que 's troban los riquíssims arxius de las catedrals col-legiatas y monastirs espanyols desde lo célebre decret de 1er de janer de 1869, perque tots aquestos fets condolen nostre cor, creyent son los fruyts de la falla de patriotisme que lo virus cosmopolita de certas teorías modernas, ha ensenyat á l' actual generació, folla per las novetats que li presentan ab galanas paráulas, quatre explotadors de sa senzillesa y bona fé.

—

Agrahim al distingit corresponsal espanyol de l' importantíssima *Revue des questions historiques* de Paris los elogis ab que parla de *La Renaxensa* y dels trevalls históricha qu' en sas columnas s' han publicat.

La dita Revista en son número corresponent al 1er de janer d' enguany s' ocupa també ab grans elogis de l' obra *Lo Monastir de Ripoll* de D. Josep María Pellicer y de la *Biblioteca Catalana* que baix la direcció de nostre colaborador lo Mestre en Gay Saber D. Marian Aguiló veu lo llum en esta Ciutat.

—

Nostres lectors haurán segurament vist ab gust, com nosaltres, l' orde dictada ultimament per lo Gobern, prohibint l' enderrocament de cap edifici públich de valor artístich ó históricb sens que 's consulte á l' Academia de S. Fernando, la qual deurá dictaminar si deu ó no conservarse, tenint aquest dictámen efecte de decisió definitiva. A més dita orde obliga á las corporacions populars á reconstruir á sas expensas los monuments que avans de la fetxa d' aquella disposició haguessen destruit ab manifesta infracció de las lleys.

La disposició está donada: sols falta que 's cumplexe ab tot lo rigorisme qu' eczigeix l' intensitat del mal á que ve á posar cura.

—

Lo Reverent Isidro Matabosch ha tingut la amabilitat de remétrens un eczemplar de *La Ressenya histórica de la fundació y aument del santuari de la Mare de Deu de la Font de la Salut* publicada á Olot l' any 1871. Un llenguatge fácil y correcte, un bon método en la descripció de la fundació y progrés de dit santuari y haverse ab preferencia cernit en la part histórica, fugint dels llochs comuns que cuasi sempre dominan en esta mena de travalls son prou pera que nosaltres encoratjem á son autor que tan bonas disposicions mostra. Tant de bo que tots seguescan sa conducta en publicar com ell en catalá estas obretas dirigidas al poble senzill, que escritas en castellá apenas las arriba ni á compéndrer.

—

Aviat se cantará en lo Liceo la nova ópera *Editta* del nostre compatrici lo reputat compositor Sr. Obiols.

—

La Ilustracion Española y Americana que de cada dia va millorant en sas cóndicions tant literarias, com artísticas y materials, porta en lo núm. del 15 del actual entre altres grabats molt notables, un preciosíssim estudi del eminent pintor Fortuny titolat *El secuestrador;* essent de notar en la part literaria lo comensament d' una *Necrología Española* del any passat

En un dels números anteriors s' ocupá també est periódich del establiment Manicomi de S. Boy de Llobregat, acompanyant unas vistas del mateix tretas de unas magníficas fotografías del conegut artista d' esta Capital Sr. Mariezcurrena.

—

La companyia que dirigeix lo conegut actor cómich Sr. Perelló y que ha actuat en lo Teatre de Novetats, ha passat á Reus ahont inaugurará 'l Teatre de Novetats acabat de construir, posanthi en escena las principals obras del repertori catalá.

—

En lo darrer número de l' important Revista madrilenya *La defensa de la Sociedad* hi hem vist ab molt de pler insertada una poesia catalana titolada *Nadal* acompanyantla una exacta traducció castellana, també en vers.

Si totas las publicacions de fora Catalunya imitessen en axó á *La defensa de la Sociedad,* farian un gran servey á la *literatura espanyola,* que per un exclusivisme de mala lley s' ha pres generalment com á sinónim de *literatura castellana.*

—

Darrerament s' ha extrenat en lo teatre de Romea la comedia en un acte *Un barret de pega,* qual autor ho es En Frederich Pons, del tot nou en l' escena catalana. L' obra no es pas recomanable per res, emperó la bona eczecució que obtè fa que s' escolte ab pler y encare mes que sia aplaudida. En especial s' hi distingeix lo Sr. Fontova que lográ ab sos esforsos fos cridat l' autor á las táulas després d' una escena en que posá molt de relleu son talent cómich.

—

En la ciutat de Palma ha vist la llum un preciós volum de poesias titoladas *Flors de Mallorca* del que 'ns ocuparem en un de nostres prócsims números

—

La abundancia d' originals nos ha impedit publicar avuy la bibliografía de *La Panolla* d' En Francesch Pelay Briz. Ho farem en lo vinent número.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 31 de Janer de 1874. Núm. 3.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Ahont deu anar la literatura catalana; per *Ángel Guimerá*.—Consideracions sobre la música de FAUST; per *Victor Gebhardt*.—Per la Pátria (poesia); per *Francesch Ubach y Vinyeta*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Castas espinas (poesia); per *Maria Josepha Massanés*.—Lo Castell de Vilatorta; per *Joaquim Salarich*.—Mas illusions (poesia); per *Ramon Puig y Durán*.—Inventari de la Tresoreria de la Séu de Girona; per *Fidel Fita*.—Perpinyá per Aragó (poesia); per *Falip Pirozzini y Martí*.—Bibliografía; per *Francisco Miquel y Badia*.—Novas.

Folletí.—Á la voreta del mar (opereta); per *Damás Calvet*.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.

AHONT DEU ANAR
LA LITERATURA CATALANA.

Si despres de girar los ulls enrera y fernos cárrech del grau de postració y olvit á que eran entregadas las catalanas lletras parem esment avuy dia en sa preponderancia y robustesa nos convencerem de que no tota la generació actual creix enmollida y que encara, dant temps al temps, será un fet lo complet desvetllament de la Pátria.

Allá ahont hi ha hagut prou forsa de voluntat y prou sabiesa pera aixecar d' entre mitj dels obstacles sens nombre que 'ls odis y la enveja arreu escamparen una literatura tan florida y espléndida com ja la nostre 's manifesta, de segur s' hi ha de trobar mes sava sanitosa, mes amor á la terra, si 's vol, que tot inconscient estiga prompte á donar vida y forsa á la idea que com á llevor una má esperimentada vulla escampar en ella. Y dat qu' es aixis nos preguntem nosaltres: ¿Qui, si no las lletras poden esser eixa má benfactora que guihi á Catalunya pel camí de sa perduda felicitat y grandesa? ¿D' ahont sino de la llengua patria poden eixir aquellas divinals paráulas, aquell *álsat Llátzer* que, deixondint los cors, fassi esclatar per tot l' esperit de la terra, lo sant esperit que ja al comens de la centuria al trepitj del Céssar francés va adressarse amenassant de las corcadas tombas de nostres avis?

La literatura catalana estimada com ha tornat á ésser per tothom, desde 'ls Pirineus y vehinas illas fins mes enllá del Ebro; tractada ab tot lo respecte y consideració á que son mérit l' ha feta digne per sa germana y hoste de casa nostre, la parla de Castella; no sentint ja 'l pes de las cadenas que en altres dias tant l' afeixugavan disposa d' un camp inmens ben assahonat y verge encara hont encarnar enlayradas y nobles ideas que 'ns regenerin y 'ns dignifiquin. Mes pera assó es indispensable que l' amor á la Patria, que 'l sant amor á Catalunya, manifestantse en nosaltres mes poderós que las passions vils y mesquinas fillas d' un mal entes orgull, que perden sempre las causas mes justas, uneixi totas las voluntats fent trevallar ab igual propósit á tots aquells que donan vida y honra á nostra literatura.

Si ab la cooperació de las personas mes eruditas se lograva formar una academia de la llengua ahont las distintas escolas que 's manifestan avuy tant intransigents en nimietats que per res atanyen á fonamentals ideas se conformessen, despres de discussions sabias y desapassionadas, á tot alló que las rahons donessen per mes acertat y lógich; si 's fomentavan encara mes los certámens literaris, fent acudir á sas festas no sols las classes mes escullidas de la societat sino totas en general sens eixas distincions sempre ofensivas, y en ellas, ab las galas y brillantor de la poesia, se traguessin ben de relleu las virtuts cívicas de nostre poble, encaminantlo per bona via al mateix temps que encoratjantlo y corretgintlo; si's posava en mans de la tendre infantesa, ja sia en los estudis, ja fins en la falda de las mares llibres senzills de amenitat y fácil comprensió, de parla y esperit catalanesch que la preparás á entrar de ple á la vida per allá hont sos passats hi entraren; si s' invoquessin sovint en las táulas escénicas las ombras d' aquells reys, pares volguts de sos pobles, d'aquells sants tan agradosos á la humanitat com á Deu, d' aquells nobles y vassalls, menestrals y burgesos que gastavan la vida per la salut de la patria; si tot assó 's fes estem mes que segurs que l' esperit de Catalunya pur y rejuvenit, enjoyantse ab las galas que'ns porta l' avansament dels segles, treuria ufanosa brotada tornantnos encara als dias de prosperitat, de independencia y de glória.

Digitized by Google

Quan tot lo que havem apuntat se logri, puig carácter y medis no 'ns faltan pera lograrho, quan Catalunya recobri en son esperit tota la robustesa que ja al cos la industria li ha donada podrem dir grat de nostra literatura, podrem dir que ha complert sa missió sobre la terra.

ANGEL GUIMERÁ.

CONSIDERACIONS
SOBRE LA MÚSICA DE FAUST,
ópera de Gounod.

I.

Al acabarse 'l segle passat, succehida la mort d' en Mozart y d' en Haydn, succehí també l' acabament de l' estreta y antiga germandat en qu' estigueren las duas grans escolas musicals d' Europa, l' italiana y l' alemanya. Beethoven, Weber, Schubert, Mendelssohn y tots quants compositors s' adheriren á la revolució nomenada romántica ó nacional, s' apartaren no solzament del patrocini de l' antiga escola de Palestrina y Jomelli, sino fins de tota imitació de sas cualitats originals y de sos medis d' expressió, sent l' idea principal de la novella anteposar al art musical la veritat dramática, mirar avans qu' á la frase melódica á la expressió de la paraula, fil conductor del afecte del ánima.

Mal pensaria, empero, qui cregués per lo que havem dit que 'ls Italians, creadors de l' Ópera, s' haguessin proposat may un fi contrari, res d' aixó. Tots los mestres italians han volgut sempre seguir lo mateix camí, y ni per un instant se pot suposar que compositors com en Cimarosa y en Paisiello pensessin que la música d' una faula dramática no hagués d' estar del tot ajustada al carácter dels personatjes y á la naturalesa de las passions que 'ls mohuen. Aixó n' obstant, l' expansiu sentiment del públich italiá, sa exclusiva afició á la música vocal y l' admirable excelencia dels molts y grans cantors que llavors surtiren, havian sigut causa de que l' ópera séria degenerés en una lley ó mena de *cantata* que, contenint duas ó tres situacions contraposadas, era suficient per fer lluir la *bravura* d' un cantor. Lo qu'en dihem revolució rossiniana vingué després, y al aixecar lo drama lírich italiá fins al punt en que avuy 's veu, al restablir ab sas obras inmortals los furs de la veritat dramática, conservá las mateixas ricas y expléndidas formas, las feu encara mes brillants y superbas, ab má de mestre doná creixement y expressió á las ideas musicals baix tots aspectes, y mantení gran part del convencionalisme artístich que trová establert, devent encara afegirnhi cualcun no usat fins allavors com consecuencia de la nova combinació de las veus y de l' importancia donada á las pessas concertants. Mentres tant l' ópera alemanya, fidel sempre al principi per ella proclamat en sa emancipació, aixó es, la veritat dramática, empleava la música sols per profundisar mes y mes lo sentit del concepte parlat, fugia com d' una profanació de carregarse d' inmotivats adornaments, s' apartava de tot quant li semblava inútil convencionalisme, y deixava lo poema parlat en lo lloch primer y preferent. A causa de la abundancia y riquesa de sas formas podia esser lo sensualisme gorch en que s' englutis l' escola italiana; de l' alemanya, empero, poden esserho per lo rigorisme de sos principis l' extirpació de la idea melódica, l' inexactitut filla de exagerats escrúpuls, la vaguetat y la confusió.

Y en efecte, á l' escola alemanya dehuen pertanyer aquells qu' en esta época d' ara professan la monstruosa teoría que voldria estirpar del tot de la música l' idea melódica y portarla á sublimitats superiors al imperi dels sons y fins dels sentits y de l' inteligencia; noménanse *músichs del esdevenidor* y sostenint que no hi ha en armonías reglas absolutas sino que tot está reduhit á efectes que 's llegitiman ells mateixos des que serveixen per manifestar una idea, y ab l' escusa de no caure en la monotonía de las frases, presentan continuament formas no definidas y vaguetat perpetua. Volen ¡pretensió absurda! expressar ab un só 'l sentit de quiscuna paraula del poema y traduhir un drama paraula per paraula mitjansant las solfas; no vehuen que de massa escrupulosos se fan inexactes, que de massa voler esser clars se fan tenebrosos, que la música no deu imitar las paraulas sino interpretarlas, y que per fer sentir en música lo que aquellas dihuen, lo primer qu' ha de fer lo compositor es oblidarlas, per recordarse sols y penetrarse de lo que expressan, y repetirho ab intensitat major encara que no ab llur precisió, sent com son llurs medis del tot diferents. «La música, diu En Piferrer en son judici crítich del *Stabat* d' En Rossini, es lo complement de tota poesía; ahont lo llenguatje d' imitació d' aquesta acaba, comença 'l llenguatje d' expressió d' aquella. La música no 's serveix del vers sino com d' un motiu per fer mes sensibles sos cants ab l' aplicació, bastantli expressar l'impresió general de las situacions y dels grans cuadros de la naturalesa, lo tó y 'l carácter total del fet, ja sia pel cantó de l' época, ja de l' historia, ja de sa elevació mes gran ó mes xica, y avans tot fer mes punyent la tendresa, la congoixa y la profunditat dels sentiments.» Idiomas, arts, tots tenen fixos llurs límits y fronteras y es temeritat y despropósit volerlos confondre y traspassarlas.

Verament lo *Faust* de Gounod, per mes qu' en los primers temps d' esser conegut deyan cualcuns lo contrari, no té cap d' eixos defectes; ja llavors, en un periódich d' esta mateixa ciutat provarem de fer sentir mes y mes á tothom sa gran bellesa, y lo mateix volem fer ara després de nou anys que 'l coneixem, empresa molt fácil ja quan totas las prevencions s' han desvanescut y no hi ha mes que una veu per celebrarla. Avans, empero, prenentla com punt d' observació, farem cualcunas consideracions sobre 'l genre de música á que perteneix lo qual

Digitized by Google

servirá per notar las principals diferencias entre aquest y l' italiá.

Com consecuencia de las formas per l'últim adoptadas y de la faisó precisa y exacta que dona á sas pessas musicals, es precepte cuasi direm retórich en la literatura dels pobles, que l' han adoptat que la composició d' una faula dramática destinada á esser posada en música, ha de subjectarse á reglas molt especials. Convé que las situacions sian prou llargas per donar lloch á las árias, duos, etc.; convé també reunir los coristas y 'ls papers principals en certas escenas, fent que tots diguen paraulas iguals ó semblants quan menys; es precís que 'ls personatges comensin expressant sentiments de tendresa, de tristor ó de certa intensitat al objecte de cantar l' *andante*, y que despres, dit l' indispensable recitat, se deixen arrebatar per l' amor, l' ira ó altra passió fins á entonar la *cabaleta*. Ara, donchs, res d' açó succeheix en lo genre dit alemany: per ell serveixen per esser traduits en sons tots los poemas, mitjansant que tinguian las cualitats necessarias al drama parlat; aixís expressa las situacions curtas lo mateix que las llargas; no 's creu obligat á las pessas concertants sino quan lo poeta las hi proporciona, y encara allavors no s' hi mostra gayre disposat considerantlas com un bon xich llunyanas de la veritat; sos personatges no cantan arias y duos, en lo sentit que 'ls italians y també nosaltres donem á eixas paraulas, sino que cantan sols ó acompanyats y aixó sens forma obligada, sens enmotllarse á midas ja fetas, resultant d' aixó l' abundancia y curtedat dels *motius*, y que aquestos nasquen y varien á proporció que naixen y varian los sentiments, los conceptes ó la situació moral dels personatges. Fora tot convencionalisme: diu lo genre de música alemanya, y encara que Deu nos guart de formar al mitj dels *iconoclastas* de l' art que ab llur fals rigorisme acabarian per destruirlo á esser possible foragitar de l' ánima l' aspiració á la bellesa, aixís y tot creyem molt just y artístich aquell crit si sols se proposa treure convencions d' escola, pero jamay aquellas primeras convencions, fonament del art y sens cap dubte grans veritats.

Explicat queda ab lo dit y fins justificat un dels carácters que 'l nostre públich, acostumat á las formas italianas, endressá á la música de *Faust*, aixó es la curtedat dels motius, qui, molts s' extingeixen després de pocas notas. Fill es aixó de que sols duran lo temps que 'l personatje pensa ó diu determinat concepte ó que persisteix l' acció á que son aplicats; mes, valdament sia aixis com ho es, convé dir que en general fins en las situacions que podrian sens perjudici de la veritat escénica esser de mes duració no son aficionats los moderns compositors dramátichs alemanys á allargar massa 'ls motius: dominats per llur idealisme, crehuen que hi pot haver sensualisme en l' amplificació de las ideas musicals, y expressadas qu' estas sian, se complahuen deixant á l' ánima en certa vaguetat poética. Exemple sia 'l *nocturno* del quart acte de *Faust:* un compositor italiá á qui l' inspiració hagués dictat aquella admirable idea, l' hauria estirada y filada fins á ferne un coro magnífich; Gounod no ha fet qu' expressarla ab tota sa originalitat y puresa, sens guarniments ni amplificacions. Los italians, á mes de fer sentir á l' ánima la sensació artística, l' acompanyan, la condueixen y la galejan fentli veure per mil costats l' idea que l' ha cantada; 'ls alemanys no passan de lo primer, y volen que l' ánima gosi sola per las regions á que l' han aixecada.

Després de lo dit, en va seria afegir que, segons la nostra pensa y sentiment, lo genre de música á que lo *Faust* apartany es mes artístich, mes estétich, mes ideal y está també mes dins la veritat que l' italiá á qu' estem acostumats. Dihem ara cualcuna cosa de l' ópera que ha sigut motiu d' escriure las anteriors consideracions y vejem si ha expressat be y cabalment lo gran é interessant cas que ha pres per argument. Aixó ho farem en altre article.

VICTOR GEBHARDT.

PER LA PÁTRIA.

Paráu, guerrers indómits,
paráu del batallar la fúria ardenta
y de la lluyta al bremolar salvatge
seguesca 'l cant del trovador planyívol,
que 'ls ulls al entorn jira
y llágrimes bebent plany y sospira.

Paráu; de sanch sodolla
la terra que 'us sosté, nudreix les plantes
que 'n ella arrelan de mortals matzines;
desertes son les llars, deserts los temples
y va per les montanyes
cridant la mare al fill de ses entranyes.

Paráu; cendre y ruines
les viles avuy son que populoses
eran ahí del estranger la enveja,
de fum vetlla l' espay sarja atupida
y mostran camps y eres
del carro de la guerra amples roderes.

Ay Deu! jo que una á una
les llágrimes al cor me sento caure
que de la pátria per los ulls desbotan;
jo que dels órfes la cridoria sento,
la veu ronca y llunyana
del bronze destructor y la campana;

Jo que ab lo cor la estimo;
jo que per ella generós daria
la sanch ardenta que mes venes ompla,
la vida d' aquest mon y potser l' altre...
dels fills abandonada,
la tinch de veure á son doló' entregada!

Cayguda la garlanda
y en mîg del erm, ab son torment á soles,
de Déu clama socors llevant los braços;
mas ni en lo vent que sos cabells embulla
y son mantell esqueixa,
un echo de consol trova á sa queixa.

Digitized by Google

Recorda per mes pena
d' aquella rassa en altre temps tan digna,
la fama qu' heretá, l' amor perduda;
de planes y serrats l' ufana pompa,
les flors que cada dia
á garbes, reu á reu per tot cullia.

Recorda aquelles hores
que prop la llar tan dolçament fujiren,
les festes de la hermita; les ballades
hont de les nines per l' amor encesa
l' alegre fadrinalla,
feya parlar al tamborí y la gralla.

Les glóries de dèu segles
ab fus, trident ó rella conquerides;
de flors y d' olivera les corones;
cansons y llibertats del mon enveja,
reliquies per la mare
que may tingueren prèu, perdudes ara!

Oh Deu, llavores l' home,
encesa encara la divina espurna
del saber vostre que 'n son cap posareu,
creya y sentia y estimava á l' hora,
y ab vostre nom als llabis
la patria honrava y lo casal dels avis.

La pau era sa gloria,
llorers los fruyts que ab son travall cullia,
y si vencentse á sí mateix guanyava
batalles á son cor alguna volta,
la pátria li sonreya
y obert lo cel á la esperança veya.

Avuy poblan los ayres
sospirs y greus gemechs; en ferá lluyta
germans contra germans brandan lo ferro
cercant enfellonits y coratjosos,
Cains tots ells, ferirse
y en sanch d' un nou Abel les mans tenyirse!

Ningú al clam de la pátria
amolla de les mans l' eyna homicida,
ningú de son dolor á aixugar corra
les llágrimes de fel, lluytant segueixen
tot fent en son deliri
ciutats, viles y camps un cementiri.

No veuhen allá enlayre
son bech esmolá 'l corb en una roca,
ni als rius ones rodar de sanch tenyides,
ni boscos y casals en flama encesos,
ni de la fam la vesta,
ni l' ombra descarnada de la pesta.

Paráu, guerrers indómits;
llençau lo ferro matador y á l' hora
obriu los ulls; ja del Senyor estesa
la má flameja 'l llamp de la seva ira,
ja per l' espay rodola
lo tro de son enuig, ja 'l mon tremola!

Mudèu en goig la pena
rendint lo ferro y desarmant sa destra;
demá tornarèu veure, penadintvos,
al camp espigues, á la serra pámpols,
y poblarán los ayres
remors y besos, y cansons y flayres.

La pátria entre sos braços
als fills estojará mentres, alegre,
la pau, á dojo abocará á sa falda
los fruyts de son amor, y una veu tendre
vos parlará, xamosa,
d' aquella gloria que aquí 'l mon no 's gosa.

Mas qué he de veure?... encara
los braços no 'us obriu los uns als altres!
no teniu cor!... Oh Deu, qui nova volta
un pas done tan sols de la discordia
seguint la estreta via,
qui done un altre colp, malehit sia!

FRANCESCH UBACH Y VINYETA.

LABORATORI DEL PAGÉS.

APARATOS PERA DETERMINAR LA RIQUESA EN SUCRE DEL MOST.

(Continuació.)

3.er Determinació de la cantitat de sucre continguda en lo most per reaccions químicas.

Pot determinarse la riquesa del most en sucre fundantse en que sempre y quan una disolució cúprica alcalina se fa bullir ab altra que continga sucre de raims, desapareix lo color blau característich de la primera, precipitantse completament lo coure en l' estat de óxit cuprós.

Segons Feling, comensarem preparant la disolució normal de la sal cúprica. Per axó pendrem:

Sulfat de coure cristallisat. 40 gr.
Aygua, uns. . . . . . 160 »

Y disoldrém. De altra part se prenen:

Tartrat neutre de potassa. 160 gr.

Aygua la suficient pera disoldre esta sal.

Aqueixa disolució se barrejará ab la primera.

Al tot s' hi afegirá després:

Lleixiu de sosa de la densitat de 1'12, de 600 á 700 grams.

Per fi, se farán ab lo producto y l' aygua destilada necessaria 1154'4 centímetros cúbichs d' esta disolució normal, treballant á la temperatura mitja de + 15° centígrados. Lo litro (los 1000 c. c.) de esta disolució conte 34'650 de sulfat cúprich, los quals necessitan 5 grams de sucre de raim sech pera precipitar tot lo coure, en estat d' óxit cuprós; ó, si 's vol, 10 equivalents de dit sulfat=1247'5 necessitan 1 de sucre de raims=180 pera que 's precipiti tot lo coure al estat mencionat d' óxit cuprós. En efecte: 34'650 : 5 = 1247'5 : 180, ó be = 6'93 : 1. Segons lo qual 10 c. c. de disolució normal de coure corresponen á 0'050 grams de sucre de raim sech.

Una vegada preparada la disolució normal, res mes fácil que la práctica ó l' ensaig pera determinar lo sucre contingut en lo most qu' ensajém. Se pren un pes dat del mateix y 's dilueix en un vo–

Digitized by Google

lum conegut d' aygua, de manera que la disolució resultant no continga aproximadament mes que 1 per 100 de sucre, de modo que, per exemple, 10 grams de such de raim ó most serveixen llavors pera formar 200 c. c. d' aquest líquit diluit. Per altre costat se prenen 10 c. c. de disolució normal de coure en la bureta fig. 5 ó 6, se 'ls hi afegeix 40 c. c.

Fig. 5.ª-Bureta inglesa.

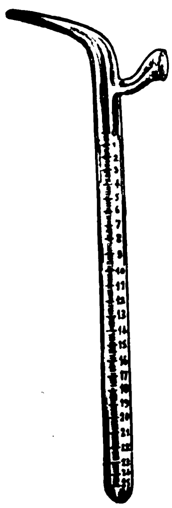

Fig. 6.ª Bureta de Gay-Lussac.

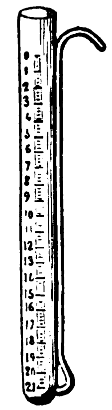

d' aygua en una capsuleta de porcellana ó en un vas de vidre acomodat, de una capacitat quan menys séxtupla: se posa á bullir en la cápsula y ab la lámpara fig. 7, y se li afegeix de la primitiva disolució

Fig. 7.ª-Cápsula y lámpara per bullir.

assucrada ó del such extés en aygua per medi de una *bureta* la cantitat necessaria fins que tot l' óxit cúprich se haje precipitat en estat d' óxit cuprós. La precipitació d' aquest s' anuncia perqué 'l líquit se enterboleix desde un principi presentant una tinta verdosa, que bullint continuament pren diferents matissos de vert y bru fins que per fi la pols que 's reuneix en lo fons presenta un color vermelló, que 's el del óxit cuprós. S' hi afegeix, donchs, disolució del such en nous temps y fraccions mentre se veu en lo líquit lo color blau que marca la sal cúprica. Pero la millor senyal consisteix en afegir al líquit que ha depositat en son fons l' óxit cuprós roig, y que ja no presenta un to blavench fácil de reconeixe, algunas gotas mes de such diluhit; si encara conté alguna cosa de sal cúbrica per reduir, se veu apareixer desseguida com un nuvolet ó lleuger enterboliment de color groch clar, característich del hidrat de óxit cuprós que, per la ebullició, passa á óxit anhidro de dit color roig de foch ó aurora. Dehuen, donchs, renovarse per temps y ab cuydado las adicions de petitas cantitats de líquit assucrat, mentres se note l' aparició de dit enterboliment, y continuarse després l' ebullició com al principi, sent d' advertir que al final de l' operació es quan se reuneix mes promte al fons l' óxit cuprós anhidro, quedant lo líquit que sura pel damunt trasparent en breus instants. Y com per aqueix simple aspecte físich no fora fácil tal volta coneixer quan l' operació ha arribat á son terme, es preferible separar una gota del líquit transparent, neutralisarla ab un poch d' ácit nítrich y tractar després lo líquit ab el ferrocianuro (prusiat) potássich, pera reconeixer lo menor vestigi de sal cúprica per el precipitat ó coloració de un castany fosch que allavors se presenta, en lo cas de que existeixi encara un poch de sal cúprica.

Acabada la reducció de tot l' óxit cúprich res mes fácil que saber lo sucre de raim contingut en la disolució que del mateix hem empleat. Suposat qu' hem vist que pera obtenir aquest resultat ab los 10 c. c. de disolució ó líquit normal se necessitan 0'050 de sucre de raims, está clar que en la disolució consumida s' hi troba esta fracció del principi assucrat. Y alashoras, si dels 200 c. c, del líquit qu' hem preparat ab los 10 grams de most, sols se n' han consumit durant aquesta operació 40 c. c. el total del sucre contingut en estos estará indicat per las dos proporcions següents:

Si en 200 centímetros cúbichs hi ha 10 grams de most en 40 c. c. que se han gastat quant hi haurá:

$$200 : 10 :: 40 : x = 2 \text{ gramos de most.}$$

Si en 2 grams de most hi ha 0'^{gs}05 de sucre, en 1000 ó sia en un kilógram de most quant hi haurá:

$$2 : 0{,}05 :: 1000 : x = 25 \text{ grams de glucosa ó sucre de raims}$$

Si en lloch de trevallar per pes 's hagués de trevallar per volum lo resultat seria 'l mateix.

Notis be que ni el tanino, ni la pectina, ni 'l mucílach ni cap altre de 'ls varis cossos orgánichs continguts en lo such del raim, afectan en lo mes mínim los resultats que s' acaban d' indicar. Lo most tractat previament pel acetat básich de plom pera precipitar dits cossos etc. dona la meteixa riquesa sacarina qu' avans d' efectuarse dita operació.

Preus dels aparatos que 's citan en esta llissó en casa del óptich D. Frederich Font, successor de Taylor, Rambla del Centro, n.° 17.—Barcelona.

Areómetros Beaumé de vidre. . . . . 8 rls.
Pesa-mosts de id. . . . . 8 »
Id. id. de melchor.. . . . . 60 »

Gleuconómetros.				10 rls.
Densímetros de Gay-Lussach.				»
Cápsulas porcelana de 16 á 18 cents.				24 »
Matrás crestall cabuda de un litro.				26 »
Lámparas metall ab tres peus y sostenidor.				24 »
Buretas Gay-Lussach divididas en mitjos cents. cúbichs.				34 »
Id.	id.	id.	en décims de cents. cúbichs.	38 »
Id.	id.	id.	en quints id. cúbichs.	36 »
Id.	inglesas	id.	en cents. cúbichs.	36 »
Id.	id.	id.	en décims.	40 »
Id.	id.	id.	en vigéssims.	46 »

Preu del licor Barreswill en la farmacia de la Trinitat, á cárrech del Dr. Canudas, carrer de la Llibertat, núm. 20.

Ampolleta de 1 lit.		30 rls.
Id.	1[2 »	16 »
Id.	1[4 »	10 »

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

CASTAS ESPINAS.

Saps, Ramellera hermosa,
Per qué, contenta,
Sempre com las flors mostras
Ta cara fresca?
Perque tu, nina,
Ets poncella á qui guardan
Castas espinas.

—

¡Ay! quantas papallonas
Te fan l' aleta,
Com si fossen tas galtas
Rosas vermellas;
Cuydado, Noya,
Puig venen, fiblan, fujen,
Y may mes tornan.

—

Ramellera disposta
Mata eixa oruga
Que per ta ma nevada
Poch á poch puja;
¿No veus, mesquina,
Que sa baba argentada
Los rams mustiga?

—

Esquivat pressurosa
Las drollas vespas,
Que al entorn de tos llabis
Burinotejan
Perque es mes dolsa
Que mel de sajolida
La de ta boca.

—

Com en las toyas lligas
Brancas diversas,
Mil voluntats esclavas
Tindrá la teva
Mentres que, altiva,
Conservi ta hermosura,
Castas espinas,

MARIA JOSEPHA MASSANÉS.

LO CASTELL DE VILATORTA.

Pochs serán los forasters y fins naturals d' aquesta encontrada que, recorrent los pobles del entorn, no hagian vist y també examinat d' aprop los históricḥs enderrochs d' una fortalesa ó palau árabe, que al través del temps subsisteix encara pera cridar la atenció dels viatjers que visitan lo poble de S. Juliá de Vilatorta.

Forman aquestas ruinas, amés de antigas parets ja derruidas, una alta y esbelta torre que en son costat del mitj-dia presenta una obertura desigual al través de sa recta y forta paret per la cual s' entra á la mateixa, que es un espay quadrangular de vintycuatre pams de llarch per set d' amplaria. Fora d' aquesta obertura accidental y moderna no s' observa altre finestra en cap de las quatre parets que forman dita torre; solzament en mitj de la volta que la tanca en sa part superior, se hi veu practicada una obertura, que es la única que podria donar entrada á un poch de llum y d' ayre necessari pera la respiració dels infelissos allí tancats. Dihem aixó perque una tradició molt arrelada en lo pais l' ha donada en anomenar á aquella llóbrega estancia «calabosso del castell» y «presó de la Primpcesa.»

També 's conserva á occident una sólida y atrevida paret d' una gran sala ó pessa d' armas; hi donavan pas á la llum amplas finestras colocadas en lo arrancament de la volta, la qual, com la paret, es feta ab pedras picadas y colocadas en lineas horisontals y paralelas.

En la part oposada, ó sia en lo sud-est s' alsa altre paret molt forta en lo gruix de la qual s' obria una escala de pedra traballada ab molt gust y que duya á la miranda ó terrat, lloch ahont hi debian estar apostats los guaytas dels serrahins duenyos y senyors per algun temps d' aquesta rodalía.

Un fosso ample obert per l' art ó per la naturalesa separa aquestas ruinas del cim inmediat de la serra en que estava la fortalesa.

Si l' observador col-locat en aquell elevat punt de vista gira 'ls ulls al poble de Vilatorta, que 's troba á sos peus en la direcció del nord-est, fixará sa atenció una casa molt antiga situada en lo centre de la població; y si baixant de la serra, passant per sobre las ruinas qu' habem descrit, se dirigeix al carrer de Montseny, veurá d'aprop aquell edifici que encara conserva sa finestra ampla ab adornos arabescos y la pedrera recordant sa filiació mahometana.

Digitized by Google

Un edifici aixís gran, de estil pur arabesch, en mitj de altres moderns y mes mesquins dèu necessariament cridar la atenció del anticuari, del erudit y del versat en los estudis arqueológichs, aixis com nos la ha cridada á nosaltres purs aficionats á las llegendas y tradicions históricas.

No ho sentim. En lo fondo del llóbrech calabosso del castell nos ha paregut veurer á una interessant verge, que ab las mans alsadas envers la volta demanava socors á un Deu que no era 'l de sos pares y á sa Mare Verge en la que tenia posada tota sa confiansa. La historia d' aquesta primpcesa que ha donat nom á la presó que banyaria ab sas llágrimas es molt llastimosa pera deixar de ser llegida ab interés per nostras bellas lectoras, á las qui dedicam especialment aquesta llegenda.

I.

FÁTIMA.

—Anem, Fátima, deixem aquest lloch deliciós; lo sol ha corregut ja dos tersos de sa carrera y encara estem molt lluny de vostre castell.

—Beatris, ¿per qué t' empenyas en anomenarme Fátima? ¿no sabs que ab lo desitj y 'l cor so ja cristiana?, ¿ignoras que 'm dich Maria? Desde que 'm digueres tu que Maria significava *estrella del mar*, sona aquest nom en mas orellas com una armonia indescriptible; al pronunciarlo sento una alegria inefable: mira, sempre que estiguem solas vull que me anomenis Maria, sempre Maria.

—Donch bè, Maria, es precis que marxem, los caballs han reposat ja, vostra guardia se impacienta.

—No tinguis por, nostres caballs traspassarán ab la lleugeresa del llamp las serras que 'ns separan del castell. ¡Estich aquí tant bè! ¿Sabs Beatris, que avuy siga, tal volta, lo dia mes felis de ma vida? Tu sabs quant vas patir ahir; sentia aquella especie de malestar inquiet que no s' esplica y que moltas voltas es lo presagi d' una catástrofe, lo pressentiment d' una desgracia: pera disminuir aquell mal insoportable, aquell sufriment que tant me martirisava, me vares referir lo nou miracle que la Verge del Coll obrá en lo valent guerrer catalá, Benet de Cabrera, (1) y avuy me he postrat á las plantas de la beneyta imatje, en la capella que se está construhint.

Jo no sè si als cristians los succeheix lo mateix que á mí, lo que si puch dirte es que al besar, encara que mora, sa bonica ma y al contemplar la agraciada cara de son Fill Divinal, he sentit vessarse en mon interior com un sentiment inesplicable de benestar y de fortalesa que m' ha convertit en altra dona. Si mon pare estigués en Catalunya me postraria á sos peus y li diria que vull ser cristiana.

—Lo dia en que digueu aixó á vostre pare li causareu la mort.

—¡M' estima tant! no crech que s' oposi á ma voluntat, á mes de que no mostra ja tanta feresa com avans contra 'ls cristians; ara ell mateix viu en la cort de França y está negociant un contracte ab Carlos anomenat per 'ls cristians lo *magno,* per la magnitut de sas conquestas (1). Tè pau ab tots los castellans. Tu mateixa veus la tranquilitat ab que visch en mon aymat castell, rodejada de cristians, ahont me considero tan segura com en mon palau de Barcelona, guardada per las cimitarras de nostres tropas.

—Y mes estimada també; aquí tothom vos vol; los cristians pobres venen á vos ab mes confiansa qu' á altres castellanas altivas de llur religió, ¡sou tan senzilla! ningú diria que siguesseu filla de reys.

—¿Ho creurás? mes que ser filla de Zatto, lo rey de Barcelona, estimo ser cristiana y anomenarme Maria. Y no creguis que aixó siguia una exaltació de moment, no, fa temps, molt temps que aquesta idea estava arrelada en mon cor.

Pujem á cavall y caminant al pas vull parlarte de mos sentiments y obrirte enterament mon cor.

A una senyal de Beatris, dos mossos las hi acostaren dos forts cavalls en los quals cavalcaren nostras hermosas damas.

—Era jo encara nina, mes per la edat que per la inteligencia que va comensar á desarrollarse en mi de un modo prompte y estraordinari; per aquest motiu Zatto mon pare me estimava ab deliri y fixá son carinyo un tant capritxós en ma mare, aixecantla al lloch de Walie, prostergant á quantas altras habian merescut dita gracia.

Los rencors y la enveja de las demés donas y esclavas del harem, per aquestas cens de ma mare creixian y jo no deixava de coneixerlos, puig que, creyentme menos experta, no se amagavan de manifestarlos en ma presencia. Ells me feren entendrer que la vida de la muller mora es molt desgraciada; es una esclavitut continua sens esperansas de llibertat. Si una es aymada del espós, y aquesta es la millor suposició que podem fer, es esclava de sas mes petitas accions per no perdrer una estimació que la fa víctima de la gelosia, enveja y ocultas manyas de sas rivals despreciadas; si altre es preferida, alashoras es un infern lo que regna en lo interior de la esposa desgraciada; es convertida en un obgecte vil que desprecia y profana un marit á voltas brutal é indigne de aquella dona.

Quants mes esforsos observava en las donas de mon pare pera fer caurer á sa rival, tantas mes caricias y finesas desplegava jo pera conservarla en lo favor; aixis es que ma mare que cifrava en mi sa posició, m' estimava ab deliri, fins ab frenesí; mon pare m' estimava també fins á la imprudencia. Dich aixó, perque en casi totas las lletras que enviava al califa de Córdova Abdherramen li parlava de la sua Fátima, de la filla volguda del Profeta, encenent en lo cor d' aquell guerrer vius desitjos de coneixer aquell tresor, obligant per aquest motiu á mon pare á que deixés nostre pais y 's traslladés á la hermosa Andalusía.

(1) Feliu. *Anales de Cataluña.* Llib. VIII, cap. VI.

(1) Pujades. *Crónica de Cataluña.* 26. IX, cap. 2.

Digitized by Google

A ma vista, á pesar de comptar solzament quinze abrils, me demaná á mon pare á fi de aumentar lo número de sas odaliscas.

Mos prechs y las llágrimas que mos ulls vessaren li feren compendrer la imprudencia que habia comes y procurá esmenarla fentli veurer que jo era encara nina y que debia prepararme avans de rebrer eix senyalat obsequi d' un soberá tan poderós. Convingué Abdherramen en esperar tres anys y 'ns senyalá per residencia á Barcelona, qual gobern entregá á mon pare.

Passaren los dos primers anys com una volada: á proporció que s' acostava lo termini fatal anava desapareixent ma alegria, ma vivesa s' apagava y las forsas m' anavan mancant; los metjes digueren á mon pare que ma mort era segura si no s' apartava la causa que debilitava aixis ma constitució física fins alashoras tan robusta y gallarda.

—¿Quina es, filla meva, aquesta causa? me preguntá un dia mon pare.

—¿Tant curta teniu la vista que no l' hagueu encara reparada? ¿Ignoreu tal volta que s' acosta lo fatal termini en que Abdherramen demanará lo cumpliment de vostra paraula empenyada?

—¿Tal vegada 't negarás á ser la mes ditxosa...?

—Me nego á ser la esclava, la juguina, y, potser, la víctima d' un poderós. Sento dintre de mi un sentiment de noblesa que no 'm deixa compartir ab altres esclavas las caricias d' un home; vostre Fátima es massa orgullosa pera formar part d' un harem.

Un llamp caygut als peus de mon pare no 'l haguera aterrat mes que mas paraulas pronunciadas ab to ferm y resolt.

—Fátima, tu 'm perts...

—No, pare, encara que 'm cregau nina, no ho só tant que desconegui vostra posició y no hagia estudiat lo modo de conservarvos en lo poder. Escoltau.

Abdherramen es un ambiciós, que posa á sos Walies segons convinguia á sos interessos. A vos ós conserva aquí perque lo sapigueren il-lusionar ab ma persona; quan m' haguera possehit, aquesta il-lusió potser se desvaneixeria y vos perdriau lo talisman que 'os sosté. Ja veyeu que aquest talisman es frágil, suposat que es una débil noya, ¿per qué no 'n busqueu un altre de mes poderós?

—¿Ahont trovarlo, Fátima meva?

—No vos impacienteu si 'os parlo ab franquesa.

En lo curt espay de temps que habitem en aquesta ciutat entre mitj de cristians, he observat mes fixesa en sa paraula, mes moralitat en sos tractes, mes certesa en sos juraments; per conta, donchs, de dependre d' un monarca alarb preferiria dependre del gran En Carlos, á qui pagaria lo tribut que pagueu al de Córdova. Los habitants d' aquesta ciutat qu' ara sols vos consenten per la forsa de vostras cimitarras serian vostres millors amichs; ara sou un rey imposat, llavors seriau un pare voluntari, y si ara 'os temen despres vos estimarian. Ab vostre carácter lograriau ser benvolgut al interior y la protecció de 'n Carlo Magno asseguraria vostre govern malgrat Abdherramen y sos guerrers.

—Ben cert que'l Deu dels cristians donaria á mas paraulas gran forsa de convicció perque mon pare seguí 'l concell preparantse ja pera anar á Fransa y pactar ab lo gran En Carlos.

Fa dos anys qu' es fora, no pot esser lluny sa tornada ara que ha firmat ja ab l' invicte emperador lo pacte que 'l deixa rey de Barcelona, tenint per aixó de pagar á En Carlos lo tribut pactat.

Ja saps que llavors vaig perdre á ma mare y que per tal motiu lo palau de Barcelona que sols me feya esment d' objectes tan estimats encara que perduts pera sempre m' era una veritable presó y vaig resoldre venir á aquest castell de la corona de mon pare, hont passo 'ls dias felissos en ta bona companyía al temps que guanyo en la educació que ma mare posá á ton cuydado.

—Oh! tots los dias que passeu en aquest castell no son pas felissos; mes de un cop he sorpres guaytar en vostras satinadas parpellas una imprudenta llágrima, que ha trahit las alegres paraulas ab que procureu disfressar la pena que vostre cor fa trossos.

—La por de tenir que formar part del harem de Abdherramen, la perdua de ma mare y la ausencia de mon pare, son núbols espessos que enterboleixen lo cel seré de ma existencia.

—Me enganyeu, Maria, altre causa hi ha mes forta que las ditas...

—Es cert, Beatris; estimo, pero també ho es que so corresposta.

—Y que Abenasir.....

—Mes baix, Beatris, que no 't senti nostra escolta. No 't creya sabedora d' aquest secret, y, ja que 'l sabs, vaig á obrirte mes l' interior de mon pit. Estimo á Abenasir ab un amor inmens, de la manera qu' en nostre pais s'estima, ab un amor ardent, volcánich. Abenasir es fill del desert y participa en sos afectes de la impetuositat del simoun, de la feresa del lleó, de la sagassitat de la serpent. Quan se 'm figura veurer al meu amant catiu y agenollat á mos peus, tinch un orgull que 'm torna folla; pero quan passa per mon seny la idea de que aquest amor no es esclusiu pera mi, que altre pot compartir ab mi sos afectes... ¡Oh! alashoras pateixo cruelment, mon cor se fá trossos, mas ideas....

—Oh! deu esser alashoras quan vostres somnis son interromputs per las llágrimas, y vostra llengua indiscreta pronuncia lo nom que 'm voliau amagar.

Empero Abenasir sent moro voldrá tenir un harem.....

—Me ha promes abrassar la religió cristiana perque l' un puga ser entera y exclusivament del altre... Beatris, reparas allá devant una nuvolada de pols que ve acostantse ab gran prestesa?

Ben cert, devant de nostras viatjeras s' aixecava una columna de pols formada per quatre vigorosos cavalls que á tot corre 's dirigian envers la comitiva que tranquilament feya via al castell de Vilatorta.

Digitized by Google

—Senyora, digué un dels quatre cavallers aixís que arribá prop de Fátima, alguns de nostres guerrers habian anat á la vehina ciutat d' Ausona, ahont vegeren com s' omplia sa grandiosa plassa ab munió de tropas: lo guerrer que las comanda demanava lo camí de vostre castell. Cregueren que eran soldats de vostre pare y no s' aturaren fins á advertirho á Abdul-Asim, qui nos ha enviat en cerca vostra, en tant qu' ell prepara lo castell pera rebrer dignament al enviat de nostre rey.

Acabat lo mensatje Fátima ferí lo costat de son cavall y corrent tots á galop se dirigiren á Vilatorta.

Tan preocupada estava nostra heroina que al trepitjar lo marjepeu del castell no reparà la mitja rialla irónica de sos guardias, los que tancaren la porta, no permetent la entrada als cavallers que la acompanyavan.

JOAQUIM SALARICH.

(Seguirá.)

MAS IL-LUSIONS.

Floretas que mon cor guarda
Son las il-lusions en mi;
Véurelas creixer aguarda,
Mes no arrivan á la tarda
Las que ha vist naixe al matí.

Tantost lluhen llurs colors
Llurs tronchs se doblegan morts
Trontollant en la agonia;
¡Ja no haurian d' esser flors
Per á durar sols un dia!...

Totas moran! Van cayent
Las unas pe 'l plor cremadas;
Las altres se 'n porta 'l vent;
Las qu' encara van naixent
No 'm donan mes que punxadas.

Per mirall de mos enganys
Sols me restan llurs despullas;
M' han donat en tants pochs anys
Per recorts llurs grogas fullas,
Llurs punxas per desenganys.

Y mon cor que no pot viure
Sense ellas, quan una 'n cau,
Glateix per ferla reviure,
Puig resta mort si n' es lliure
Y pateix si n' es esclau.

Esbatega ab llur alé
Encara que 'l matan ellas;
Se m' esfullan, pero sé
Que mentres viu lo rosé
Tornan á brotar poncellas.

Sé que totas son mentida
Y qu' enmatzinan ma vida
Ab la fel dels desenganys,
Peró contaré mos anys
Per cada il-lusió marcida.

RAMON PUIG Y DURÁN.

INVENTARI DE LA TRESORERIA
DE LA
SÉU DE GIRONA
FET EN 1470 (*) (1).

Inventarium jocalium, caparum et aliarum rerum, que sunt in thezauraria Sedis gerunde sub custodia venerabilis thezaurarii; quod fuit hic *manu propria ipsius* continuatum et eternam rei memoriam.

Die XVIII Januarii MCCCCLXX accepi *ego petrus ferrarii thezaurarius ecclesie Gerundensis* inventarium de omnibus jocalibus, capis et aliis rebus inventis in Thesauraria dicte ecclesie, quam discretus petrus pugades presbiter beneficiatus in dicta ecclesia, nomine Capituli, per absentiam dicti mei, dicti petri ferrarii, resterat, et clavem dicte Thesaurarie tenuerat. Et quia ego, dictus petrus ferrarii ipsam Thesaurariam et ejus officium per alium quam nomine petri pugades regi facere et eandem in manu mea habere volebam, descripsi omnia singulariter et distincte que in dicta Thesauraria inveni, prout sequitur; in quo inventario semper fuit presens dictus petrus pugades.

Primo inveni in dicta Thesauraria Quandam magnam thecam clausam duabus serraturis et duabus clavibus, in qua quidem theca sunt jocalia sequencia:

1. Primo in dicta theca erat una crux argentea deaurata *en dos trossos,* sive *pesses,* cum pede plano; quem pedem tenebant quatuor figure leonum et in superficie dicti pedis erant quatuor *hermalts,* in quorum quolibet erat una figura Evangeliste. Que quidem crux erat armaltata et in medio ipsius crucis erat unus *boto* argenteus deauratus cum quatuor *armalts;* et supra ipsum *boto* erant *dues branques* argentee deurate: una á destris in qua e(st) figura beate Marie *de armalt, e altre* a sinistris in qua e(st) figura beati Johannis armaltata. Et desuper ditas duas branchas era lo segon tros ó pessa de dita creu; en lo qual tros, ó pessa de creu, era lo cruciffix de argent, en les spalles del qual havia un hermalt de anyell. E en la part dreta de la dita creu havia un armalt de nostre dona. E en la sinistra part havia un hermalt ab figura de sent Johan. E en la sumitat de dita creu havia hun hermalt ab figura de hun angel, o home, tenent en ma dextra tres claus e en la sinistra ma, corona. E deius los peus del dit cruciffix havia hun hermalt ab figura de un home despulat tenint les mans junctas. E en la part derrera de dita creu havia sinch figures de homes de armalts; so es, una alt, altre baix, altre a part dreta, altre á la part squerra; la quinta stave al mix de dita creu amanere de Veronica de Jesuchrist, derrera la qual figura de Jesuchrist ha una concavitat dins lo qual es unida una placa de argent deurat, trencada al mix a manera de creu en mangol, lo qual se diu hi ha de la vera creu.

2. Item en la dita caxa atrobi altra petita creu de argent en dues pesses, ó trossos; dels quals trossos lo devall era de quatre peus, ó branques rodones ab hun botonet de argent de quatre angles al mix deurat antich. E la part demont era una petita creu deurada, duplicada a modo de creu de sent sperit, *que sunt due cruces.* E en cascuna se diu quey (ha) del fust de la vera creu.

(*) Publiquem est document com á apéndix de l' important treball que ha vist la llum en esta REVISTA baix lo títol de LOS REYS D' ARAGÓ Y LA SÉU DE GIRONA. Va anotat en lo fólio 107 b.—114 b.

(1) Memorat en lo document XLV, 1. Pera major claretat y distinció numeraré ab *guarismes,* que no porta l' original, la série de las *cláusulas dels objectes inventariats.*

Digitized by Google

3. Item en dita caxa trobi una ymage de argent deurada, so es, lo cap e la corona e les spalles de una verge ab orla deurada; en lo pit de la qual ó cab es ha scriptura tal: *Nominada sum eufresinada per voluntat divina;* en lo qual cap ha una testa de cap de persona, quis diu es stat de sante eufresina.

4. Item en la dita caxa atrobi una gran copa dargent o dor ab son cubertor deurat armeltat, appellada la *copa de Carles maynes* (1).

5. Item atrobi en la dita caxa hun calzer dor ab se patena.

6. Item atrobi en dita caxa hun calzer de argent deurat ab la sua patena armeltada, fet de obre de enlevar en lo peu tan solament; en lo qual peu son tres ermalts; en la hun dels quals es la figura del cruciffix Jesuchrist e santa Maria e sent Johan, e en laltre ermalt es la anunciacio, e en laltre es la figura de Jesuchrist resuscitat tenint creu en la ma sinistre e una figura de santa magdalena; as creu que fos de santa Magdalena. E en la pena del dit calzer son: en la part devant ha set ermalts, en la un es la ymage de la Magestat posant coroua sobre lo cap de la Verge Maria aqui staut. Et en laltre part, ha altres set hesmalts; e *en* anyell qui sta al mix es la ymage del agnus dei.

7. Item en dit(e) caxe trobi un altre calzer de argent ab se patena deurat e armeltat ab lo cruciffix ab senyals de *servos* (2) en lo calzer. La patena era armeltada de una part de set hermalts antichs, e en aquell del mix es la sedia de la magestat, enarcuida de algunes figures de homens petits; e en laltre part de la dita patena ha altres set hermalts antichs, quasi tots descoberts.

8. Item en dita caxa trobi hun altre calzer de argent ab se patena. Devant lo qual calzer ten solament en lo peu es obrat de obre denlevar, ab tres armalts: en la hun dels quals es lo crucifix, e en hun altre es la figura de s(en)ta Maria, en laltre es la figura de sent Johan; e en la sumitat del dit calzer deffora sont algunes letres. En la patena del dit calzer ha hermalt de la Magestat, circuyt de steles petites.

9. Item atroba en dita caxa una mitre bella de vellut vermell, ornada e obrada de sobre de perles petites e de argent deurat, e de pedres de diversos colos e de diverses hermalts de diverses *feysons.* E en la sumitat de la dita mitre, so es en coscun corn ha una glan grossete deurada. E a part derrera de dita mitre ha dues *senastres* (3), qui solien esser de fil dor, e son stats adobats e cuberts de vellut carmesi, pengans, obrats de perles menudes e de pedres de diverses colos e de hermalts de diverses feysons; e baix, pengen x trossets de cadenetes dergent deurades e deu costanells deurats qui pengen; e manquey hun hermalt; he manquey una pedre ab lo argent ahon devia star engastada, e mes un altre pedra.

10. Item atrobi en dita caxa una altre mitre de color de vellut vert, ornat dessus alt de orles de argent deurat ab dues pinyes de argent en lo cap de mont, ornat de quatre armalts rodons, so es, dos devant e dos detras ab perles entorn e ab *cenastre* antich ab ymagens de sants, so es una borra del dit *cenastre* qui devalle dalt a baix e devant e detras e circuex baix la dita mitra; e lo dit senastre es obrat de perles poquetes, de les quals ni fallen moltes de perles. E detras la dita mitra ha dos *cenastres* de fil dor antich, que son circuyts per los costats de dites perles, e baix ha sis canonets dergent deurats qui pengen en sengles cadenetes de argent deurades.

11. Item en dita caxa fou trobat dins una capsa de cuyro longa, quatre botons de perles, quis tenen ab dues treces de seda blaue ab quatre caps de argent. E mes hun collar dor fet per dona per portar al coll ab fullatges menuts e fulletes. E mes un altre collar brodrat de seda e dor ab moltes perles ab sinch ymagens: la del mig es la pietat; les altres a la part dreta de dita pietat es la verge Maria, á la part squerra sent Johan e sent Pere e sent Pau.

12. Item una capsa petita rodona de fust, en le qual trobi un *capmeu* (1) encastat en argent deurat, o en or ab XXI perles entorn fet a manera de fermall. E mes un altre fermall deurat, o dor, ab vuyt perles grosses qui pengen entorn: al mig es la ymage de sent anthoni armeltat a la una part, a la altre part una ymage de bisbe ab un libre en la ma. E mes en dita capsa he trobat un cordo de seda vermella, en que pengen dos botons de crestall, hun gros qui sta pus alt, laltre petit qui sta pus baix, e quatre grans de argent petits ab un cor de ambre qui penge pus baix de tot.

13. Item en dita caxa havia una creu petita, trencada de argent deurat a(b) sinch pedres: dues verdes qui stan per los costats de dita creu; dues blaues, una alt, altre baix, e pus baix una morada ab algunes altres pedretes. Dita creu es de fust dintre.

14. Item un saquet, dins lo qual stan tres botons de crestall, hun gros y dos migenses, gornits de plata ab cordons vermells de seda.

15. Item en dita caxa havia un spill en ques met *lo corpus*, com se posa a la custodia major *lo jorn del corpus christi.* Es dergent armeltat ab alguns almalts ab senyal de roses vermelles: son tres armalts rodons petits e quant lonchs per los costats (2).

16. Item en dita caxa trobi hun calzer en XXVIII pesses, qui es de *palera* (3) ab un albera de mossen mayol.

17. Item la crossa maior de argent molt fexuga en tres pesses ab los bastons armeltats, en la qual manque n moltes pedres.

18. Item en dita caxa dos bessins de argent petits per dar ayguemans: la hun te un cap de leo al costat, laltre no te res. Sclafats molt (4). Servexen com lo S^or^. bisbe diu missa per darli ayguemans.

19. Item dos canadelles de argent per servir la missa, ab sengles glans petits al cubertor.

20. Item una *sgrellera* (5) de argent ab lo senyal del bisbe de Pau.

21. Item una capsa de argent per tenir hosties.

22. Item una *pau*: al mig de vori e antorn gornida de argent deurat, ab dos pasos (6) hun a quescuna part ab lo cruciffix al mix de vori.

23. Item en dita caxa, en una capsa negre, gornida de argent deurat havia hun anell pontiffical ab una pedra grossa al mig; gran, de color dor; e tres morades grandetes, e una blaue, meses en creu; e mes entorn, quatre pedres petites morades e quatre de blaues e tres perles grossetes e algunes de menudes. E mes en dita capsa dos anells Episcopals: hun ab pedra blaue, altre pedra morada.

FIDEL FITA.

(1) La copa de Carlomagno, que no m' sembla fos d' ell, ha desaparegut.

(2) Noble familia de *Cerrós*.

(3) Infulas, ó cenefas que penjan derrera la mitra. En lo número següent s' escriu *cenastre, cenastres.* Eix mot falta en Labernia.

(1) Camafeu.

(2) Lo *spill*, ó l' viril, que serveix ara, porta la fetxa de 1753.

(3) Familia senyorial de Palera, aldea de Béuda en lo partit judicial de Olot.

(4) De poquíssim fondo.

(5) Plat de las canadellas. *Segrallera* en lloch de *cetrillera* s' estila encara en las comarcas de Urgell y Berga.—Lo bisbe era Bernat de Pau 1436-1457.

(6) Imatjes ó misteris.

Digitized by Google

PERPINYÁ PER ARAGÓ.

¡Via fora!

I.

Ardit va en Joan de Coloma
cavaller en son cavall,
á cercar ampurdanesos
per á lliurá' á Perpinyá.
Per no móure en lloch sospitas
ell tot sol se n' es anat;
no porta espasa á la cinta,
ni al pit lo blassó reyal;
mas per çó de sa partida
qui 'u sabès no ha mancat pas,
y á mîg camí una parada
de francesos s' ha amagat.
Del castell de Bella-Garde
mes de trenta n' han baixats;
lo gobernador qui 'ls mena
espera á en Coloma á pas.
Quan prop del Perthus arriba
ja 'l veu venir camí avall,
y per mes que l' altra trota
ses rahóns te d' escoltar.
—«Dèu us guart, en Joan Coloma,
»lo secretari reyal,
»com les noves vulláu dirme
»que porteu de Perpinyá:
»¿L' han deixada ja 'ls francesos
»com lo rey ha disposat
»satisfent los vers desitjos
»dels amichs dels catalans?»
Mîg sonriguent, en Coloma,
li respon sens sospitar:
—«Per rey que 'l Rey Carles sia
»d' ell allí ningú 'n fa cas.
»En lloch d' entregar la vila
»á la gent del rey Ferran,
»cumplint, com es lley cumplirse,
»lo qu' abdós Reys van pactar;
»En Carmaing ha tret los cónsols
»que lo poble va nombrar,
»y han respost á canonades
»als vehins de Perpinyá,
»que s' han alsat tots á l' una
»pe' 'ls drets del comú tornant.
—»Y ara, vos...—«Vaig á Figueres
»á enmenarmen' gent d' allá
»per fer entendre als francesos
»que no 's juga ab catalans!
—»No feréu tal, en Coloma,
»sens que á honrarme abàns vingáu
»al castell de Bella-Garde
»del que jo sò comandant.»—
Y á l' hora qu' aixís parlava,
son amagatall deixant,
mitjant camí los de França
botan tots, espasa en má.
—«¡Caps de Dèus!» crida en Coloma
al mirarse rodejat
per los cavallers francesos;
«¡valentía hèu feta gran!
«Si aixís conqueriu las glorias
«que per tot blasonéu tant,
«ans que cavaller de França
«ser juhèu es mes honrat!

II.

Poch enllá de la Junquera
un prohóm rossellonés
vehent pendre á en Joan Coloma
posa á trot lo seu corcell.
—«Via fora, montanyesos!
«via fora, sometent!
«que á en Coloma los francesos
«se 'n emportan presoner!»—
Y deixant á son derrera
pobles y casals deserts,
abàns de poch ja capdilla
gran estol de brava gent.
Llá d' enllá brandan campanes
sometent per tot arréu;
magalles tornan espases,
les falçons ja son mosquets.
—«Al Perthus! A Bella-Garde!»
cridan á l' hora corrent;
y «Al Perthus! á Bella-Garde!»
serra y vall tot repeteix.
Ben prompte á l' estol encalçan
que á en Coloma porta prés
y enardits «Aragó!» cridan,
«Aragó y muyra 'l francés!»
Temps no tenen d' adonarsen
que ja 'ls tenen demunt seu,
y al drinch del acer tot d' una
respón dels mosquets la veu.
Sens vida francesos cauhen
mentres fugen los demés,
y al veures· lliure en Coloma,
aixecantse en los estreps
demana al punt una espasa
y diu així ab ronca veu:
«¡Via sús! que ja son nostres;
«á venjar perpinyanenchs!»
Y al ressó de ses paraules
cel y terra retenteix.

III.

Monsenyor Bisbe d' Alby
en nom del Rey terça volta
de que entregue á Perpinyá
á en Carmaing l' ordre li dona.
Com del Consell de París
obeheix tan sols les ordres,
la presó del messatger
ha donada per resposta;
Y als crits de ¡Visca Aragó!
s' ha alçat al saberho 'l poble,
que del vas del sofriment
ha engolit l· última gota!
En Carmaing los seus canons
demunt Perpinyá hi aboca
y sang y oyd al ensemps
sent bullí' en son pit lo poble.
Y lluytan! Y á l' hora 's sent
dels combatents la cridoria,
y 'ls gemechs dels qui, nafrats,
se revolcan en sang propia.
Y bales venen y van;

Digitized by Google

sens treuga los colps se donan;
cada home es un mur vivent,
cada casal una torra.
Y en lo desfet del combat
mîg torbada la Victoria
no sab d' abdós combatents
á quin done la corona.
De sobte mágich un crit
va corrent de boca en boca
que l' ardiment en lluytar
dels perpinyanenchs redobla.
—«¡Per la porta de Ceret
ab los seus entra en Coloma!»—
mentres camí de Paris
en Carmaing tot fugint, trota.
Ja 'l francés acorralat
les armes, retut, amolla
y llançan los d' Aragó
alegres crits de victoria.
Ja llibert es Perpinyá;
Privil-legis tè altra volta,
qu' així en nom del senyor Rey
ho promet en Joan Coloma.
Y oblidant llurs sofriments
lo poble 'ls ayres aixorda
al crits de ¡Visca Aragó!
¡Visca l' unió d' abdós pobles!

Felip Pirozzini y Martí.

8 de octubre de 1873.

BIBLIOGRAFIA.

LA PANOLLA,

colecció de cuentos, rondallas y novelas per
D. Francesch Pelay Briz.

Ab lo títol de *La Panolla* ha donat á la estampa lo mestre en Gay Saber D. Francesch Pelay Briz un bonich llibre arreplech de historias, cuentos y rondallas, inéditas unas, publicadas altres en periódichs y revistas. Eixos volums son apropósit pera millor coneixer la vida y las tendencias del modern renaixement de la literatura de nostra comarca, y pertant son mereixedors d' elogi los escriptors y poetas catalans que los donan á llum, treyentne de llur trevall poquíssim profit sino perdua material dels gastos de la estampació.

En totas las obras de D. Francesch Pelay Briz se trova un viu amor á las tradicions y al esperit de Catalunya. No content de estudiarlo en lo que encara conserva de fesomia propia, lo ha cercat en sos antichs cronistas y poetas, en las cansons de la terra, moltas ja del tot oblidadas, casi totas maravellas de música y de poesía, en las rondallas que prop del foch se contan y en las llegendas que han nascut dins dels vells casals, dins dels castells y palaus ahont tingueren lloch las festas mes preuhadas de nostra historia. Eixa sava, eix color local se veu ab mes ó menys forsa en tots los treballs del senyor Briz, y axó constituheix sens dupte un de sos mérits mes grans als ulls dels bons aymadors de las lletras catalanas.

La Panolla no debia esser y no es una excepció de la regla. Totas las composicions que conté son catalanas d' esperit y catalanas de sentiment. Agradosas per la manera com están escritas, portan á la inteligencia un exemple ó una advertencia en las conclusions que dels assumptos clarament se 'n treuhen. Aixis succeheix ab las cristianas narracions *La carbasseta del pobre* y *Lo deixeble de Jesus*, en las novel-letas *Carles*, *Una historia de dol* totas las que ensenyan á no fer á los demes lo que un pera sí no vulla. Altres com *La Perera de Miséria* enclouen un pensament filosófich, desenrotllat ab forsa dramática y ab gran nombre d' accidents qu' entretenen al lector y li fan recórrer ab afany las páginas del llibre. En *Lo quadro del frare* un fet tradicional históricb presenta la humilitat del qui cerca gloria mes alta de la que 's troba en la terra y en *Sta. Caterina* l'amor als monuments de l' art se barreja ab los crits qu' arrenca al cor lo vandalisme dels qui han cremat iglesias y destruit casas de vila ab lo fals pendó de la civilisació y del progrés. Rondalla es qu' encisa la anomenada *La filosa*, de la qual lo major elogi que n' podem fer es recomanar á nostres lectors que no deixin de llegirla si volen passar un rato deliciós.

En una paraula, *La Panolla* es un nou llibre qu' aumentará honrosament lo nombre dels qu' avuy forman la moderna biblioteca catalana. Per haberlo publicat mereix enhorabonas lo senyor Briz y La Renaxensa se complau en donárselas de tot cor com la donarán també tots los verdaders catalanistas.

Francisco Miquel y Badia.

NOVAS.

Lo Consistori dels Jochs Florals pera l' any present de 1874 ha quedat constituit definitivament per los Srs. D. Albert de Quintana, president; vocals, D. Marian Aguiló, D. Antoni Camps y Fabrés, Don Joseph Coll y Vehí, D. Francesch Masferrer, D. Pere Nanot-Renart y vocal secretari, D. Joan Sardá. Del discurs de gracias ne queda encarregat lo Sr. Nanot-Renart.

—

Ha vist la llum un altre cuadern del *Cansoner de les obretes mes divulgades en nostra lengua materna duran los segles XIV, XV é XVI.* Conté unas preciosas Coblas sobre formenters y usurers y de mes á mes un vilancet, dos delicadas vinyetas y gran nombre d' elegantas orlas, estampat tot á Barcelona per Pere Regnier. Lo recomanem als amants de nostra literatura y á tots aquells que vullan estudiar la tipografía en lo primer segle de sa aparició.

—

Ha aparegut un nou setmanari catalá titolat *Lo Ponton*. També s' ha publicat l' almanach de *La Campana de Gracia.*

—

S' ha estrenat al Circo una pessa en un acte titolada *Lo que son casualitats*.

—

La companyía del Teatre Catalá está ensajant la nova producció en tres actes *L' agrahiment*, que aviat se posará en escena.

—

Tenim una satisfacció en consignar que la *Societat del Born* que tantas llágrimas havia axugat en los quinze anys que contava de vida ha sigut reorganisada ab lo complet assentiment dels socis que la formavan, continuant donchs en sa obra benéfica.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Febrer de 1874. Núm. 4.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Editta di Belcourt; per *Joseph Rodoreda y Santigós.*—Agricultura; per *Joseph Presta.*—A... (poesia); per *Francesch Matheu y Fornells.*—Demá; per *Eduart Vidal y Valenciano.*—Desde 'l Retiro (poesia); per *Antoni Llaberia.*—Inventari de la Tresoreria de la Séu de Girona; per *Fidel Fita.*—Ilusions (poesia); per *Jascinto Torres y Reyató.*—Lo Castell de Vilatorta; per *Jouquim Salarich.*—¡Oh trist! (poesia); per *Benet Girbal.*—Bibliografia; per *J. Sardá y Lloret.*—Quexas d' un galan á sa dama (poesia inédita); de *Lo Rector de Vallfogona.*—Jochs Florals de la llengua catalana.—Novas.

Folleti.—Á la voreta del mar (opereta); per *Damás Calvet.*—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*

Com á tribut al mérit y en obsequi al senyor Obiols que tant alt ha posat lo nom de Catalunya, encabessem aquest número ab lo judici crítich que al Sr. Rodoreda li ha merescut

EDITTA DI BELCOURT.

Ópera en cuatre actes, música del mestre EN MARIAN OBIOLS.

Cada vegada que per sort podem parlar de 'un triunfo alcansat per un fill de nostra terra, en cualsevol dels rams del saber humá que professi, sentim en lo cor lo mes llegítim dels orgulls, y no deixem la ocasió de cumplir ab una de las mes dolças missions del nostre periódich, com es la crítica imparcial y rahonada de tot quant se fassi de notable y digne per part de nostres benvolguts compatriotas.

Molts anys habian transcorregut sense que en lo nostre gran Teatre 's posés en escena cap obra nova dels nostres compositors, setnos difícil averiguar si era per culpa de las empresas que 's resistian á admétrer composicions de casa, ó be motivat per la desconfiansa ó desidia dels actors, fins que va esser anunciada la *ópera* que dona lloch á eixa revista: al fi, donchs, podiam esperar que un bon éczit vingués á demostrar als nostres aficionats y entussiastas que de casa podia sortir lo que de altra part surt, y que no tenim qu' envejar la gloria ni la reputació de qui ben adquirida la tinguia, perque d' eix grá de sorra que forma la nostra Pátria estimada, apesar de las intrigas y de las miserias, que, trist es confessarho, persegueixen al artista en sa carrera, ixen y eixirán talents y genis, ja que 'l cor y la inspiració no son patrimoni ni de un pais, ni de una escola, sino universals com qui 'ls ha creat.

Magnífich efecte presentava la sala d' espectacles del nostre *Liceo* en la nit del estreno de *Editta;* en palcos, sillons, públich, sobreixia una concurrencia escullidíssima ansiosa de apressiar las bellesas que la obra pogués contenir. Alló era una manifestació pacífica si, pero unánime de amor á la pátria que tants fills il-lustres ha produhit, y de la qui esperavam, y no sens motiu, que aquella nit ab l'audició de la nova *partitura* nos faria coneixer un nom mes per afegir á la interminable llista dels qui á Catalunya honran, y que aytal nom fora 'l de En Marian Obiols, célebre ja durant sa llarga carrera, tant per las numerosas composicions ab que ha enriquit lo repertori com per la esmerada direcció de las cátedras del Liceo Barceloní desde sa fundació, y de ahont han sortit deixebles tan aprofitats com En Eussebi Dalmau, á qui per un cas providencial ha tocat la direcció de la obra de son mestre, y que, á dir la veritat, ha complert son encárrech ab perfecció y ab entussiasme y ha contribuhit com lo primer á fer ressaltar las moltas bellesas que la obra entranya, imprimint la fé de que 's trobava possehit als artistas, á la brillant orquesta, als coros en fi, perque tots y quiscun tenian la mateixa idea: interpretar al peu de la lletra los conceptes del mestre y aumentar lo valor intrínzich dels mateixos, si possible fos, ab la execució inmillorable de totas y cada una de las pessas, de totas y cada una de las frases.

Lo llibre de aquesta ópera es un arreglo del senyor Fors de Casamayor, company molts anys fá del mestre Obiols y pera qui en distintas épocas ha escrit una infinitat de lletras de *romanças,* cansons y *duettos* italians. Lo drama musical te algunas situacions altament dramáticas y ben trobadas

Digitized by Google

pera que 'l músich puga desenrotllar son talent y descriurer passions arrebatadas; mes lo que 'ns dol de debó es que 'ls nostres autors estigan obligats si volen veure sas obras en escena á escriurer en una llengua que no es la nostra, quan diferentas nacions á que nosaltres plens de una estúpida vanitat considerem molt menys il-lustradas que la nostra Espanya tenen *ópera nacional*, es á dir, vida propia pels artistas que no 's veuhen obligats á captar á una literatura estrangera sempre dificilíssima de cultivar un argument desconcertat que servesca per posarhi música, y 'l pobre poeta inspiració bastant pera trobar y compondre eix argument en una parla que no es la sua y que per consecuencia inmediata deu costarli infinitament mes de trobar.

Baix aquest únich punt de vista, y tenint en compte las dificultats inmensas en que deu haberse trobat lo senyor Fors pera ultimar lo *libretto* li enviem del fondo de nostre cor la mes carinyosa enhorabona.

Passem are á fer una ressenya del efecte que 'ns produhí la música del mestre Obiols.

La sinfonía, de tall italiá que no 's desmenteix en tota la obra, te motius agradables, particularment lo sis per vuyt del *al-legro;* segueix á aquesta un' *ária* corejada de baix perfectament instrumentada; notabilíssima es en aquest acte la *romança* de contralt que te un preludi inspirat y ricament desenrotllat, y que prova en l' autor coneixements estensos en armonía y contrapunt; de bastant efecte es la romansa de barítono que á aqueixa segueix y dramátich lo *duo* de tenor y barítono ab que termina l' acte primer.

Un coro de perfecte sabor bucólich y una pregaria serveixen de introducció al acte segon, y després de aquell vé la pessa de la obra que mes interessa al públich, la romança de soprano cantada ab gran passió per la senyora *Borsi de Giuli*, pessa que valgué al autor y á l' artista lo mes llegítim y complet dels triunfos; per desgracia vé colocada després de esta hermosa plana un' aria de baix que á pesar d' esser cantada ab intellgencia per lo senyor Vidal no fá tot l' efecte que produhiria sens dupte posada en cualsevol altre punt de la partitura; digne es de notarse també en aquest acte lo final perfectament escrit y orquestat.

En lo tercer acte mou la atenció la romansa de barítono y lo duo del mateix ab lo baix, pessas las duas que están en carácter y que fóren perfectament cantadas per los senyors Quintili-Leoni y Vidal. En lo ball que comensa despres de una mutació d' escena entre la infinitat de motius que 'l forman notarem un *andante* de violoncellos, un temps de *Mazurka*, lo vals y la galop final; en eixa ben treballada y orquestada escena de ball fa las delicias dels concurrents la senyoreta Mauri ben secundada per lo senyor Baratti y cos coreográfich. Fineix l' acte tercer un concertant grandiós y de veritable efecte dramátich.

L' acte cuart es lo mes flach de la obra, que algun debia serho, si be en ell hi trobem notable un *solo* de clarinet, executat ab intenció y espressió per lo senyor Salvatori, un bonich duo de soprano y contralt ahont lluheixen sas facultats las senyoras Borsi y Treves; en lo terceto que segueix hi trobem algunas frases que 'ns fan pler, y lo himne ab que termina la obra es grandiós y deixa satisfet al públich.

La obra en conjunt fou brillantment presentada y cantada. Las senyoras Borsi y Treves, los senyors Carpi, Quintili y Vidal, la parella Mauri-Baratti, la orquesta, coros y tots los qui hi prengueren part cumpliren com á bons y á tots sense escepció enviem nostre cordial y entussiasta enhorabona.

També felicitem á la empresa per lo bon pensament que tingué al aceptar la obra del Mestre Obiols y per lo cuydado y propietat ab que fou presentada; al senyor Barret, director de escena del mateix gran Teatre per espay de molts anys, perque torná á encarregarsen per amistat al autor y millor éxit de la producció y al editor senyor Vidal per haber alentat al autor en son treball y haberse afillat la obra á fi de abreviar inconvenients per la sua reprensentació.

Al mestre Obiols sols una paraula: *endavant*.

JOSEPH RODOREDA Y SANTIGÓS.

AGRICULTURA.

Es tan gran aquesta paráula que ella sola ompla tot lo mon.

La agricultura proporciona á la humanitat lo mes necessari pera viurer, ella es, diguemho aixis, l'ánima de la societat, puig que sens ella no hi ha societat possible, perque si la agricultura no criés primeras materias la industria no existiria, ni tampoch hi hauria comers. ¿D' ahont surten las substancias tan vegetals com animals mes necessarias al home pera la seva alimentació? ¿D' ahont trau l' home las materias ab que confecciona los seus vestits tant de canem y lli, com de cotó, seda, llana, pel y ploma? ¿D' ahont surtirian las substancias y materias de luxo, per no dir supérfluas, ab que l' home regala lo seu paladar y cós, sino fos la agricultura? Donchs si la agricultura dona tot axó, ab plena veu podem dir que es la base de la societat, que es la columna que sosté las nacions y, en una paraula, que es la essencia de la humanitat.

L' home es fet á imatge y semblansa de Deu: cap classe de la societat te mes motius de semblarli que l' agricultora, no per lo seu treball material sino per los resultats de aquest unit ab l' estudi, ab la observació, ab la ciencia. Deu criá lo cel y la terra de no res, y l'agricultor ab la materia que Deu li doná continuament está treballant pera criar novas plantas y nous animals, y ab los seus estudis é intelligencia modifica las condicions dels uns, altera las dels altres, aumenta son número y procura ferlos mes útils á las sevas necessitats y gustos. Y ¿qui son los hómens que generalmenl s' dedican á la

Digitized by Google

práctica ó exercissi de aquesta ciencia? La gent mes senzilla de la mateixa societat, la gent de instrucció mes limitada, de costums mes morigeradas y de menos aspiracions, vanitat y necessitats. Mes la agricultura que es una ciencia que necessita de tants coneixements pera ser esplotada com se deu, puig que te per aussiliars á la Botánica, la Geología, la Geografía, la Física, la Química, las Matemáticas, la Zoologia, la Veterinaria y la Arquitectura, ¿deurá continuar essent exercida ó practicada per la mateixa classe de gent que ha fet fins ara lo que ha sabut, y no ha comprés, perque no se li han ensenyat las milloras que poden introduhirse en lo cultiu de las terras y en la cria, multiplicació y millora dels animals doméstichs? Creyem que no: sino que deu esser exercida per hómens de mes vasta instrucció, que al mateix temps que coneguen las diferents parts de que 's componen los *vegetals*, sápigan també las funcions que cada una de aquestas parts desempenya, las necessitats de cada classe de plantas, ja en los treballs de cultiu, ja en la seva alimentació com també la calitat de terra que necessitan, acció dels agents naturals sobre las mateixas plantas y sobre tot que sápigan combinar la cria dels animals que poden mantenir segons la mena de plantas y estensió de terreno que cultivin á fi de que d' aquesta manera si lo pagés, desprès de haver esmersat treballs y diners en conreuar las terras per circunstancias que ell no 's podia esperar, se li malmet la cullita, al menys sino te guany que no tinga perdua, ressarcintse d' aqueixa ab la venda dels animals que hagi criat y aprofitant ab la cria moltas sustancias que de altre modo hauria de llensar.

L' agricultura es lo puntal de la humanitat y lo sustentacle de las nacions, y sembla estrany que essent la ciencia mes universal y necessaria del mon se mire ab tan poch interés no sols per part dels goberns, sino també per part dels propietaris y d' aquells que 's dedican á la carrera de las lletras; aixís es que á la terra no se li fá donar tot lo que ella pot, no s' milloran ni aumentan los fruyts y animals en la cantitat y calitat que 's deuria á fi de lograr que de tot lo necessari hi hagués molt y 'ls aliments no poguessin faltar may á ningú per pobre que fós.

D' ahont naix, donchs, aquesta falta de interés, aquesta indiferencia, aquest menyspreu ab que 's mira l' agricultura? En nostre humil concepte es resultat de que no 's coneix ni com á negoci lucratiu, ni com á especulació recreativa: com á negoci lucratiu perque no n' hi ha un altre de tan bo, puig que si la agricultura s' exerceix be, es negoci que no está subjecte á perduas; podrá succehir que durant un any no 's guanyi, pero tampoch s' ha de perdre quan se te montat de manera que tot se pugui aprofitar y no s' hagi de llensar res, es á dir, quan se te ben combinada la cria d' animals ab lo cultiu de plantas; y com á especulació recreativa, perque desde l' arreglo de las terras fins á la mes insignificant operació, naixement y creixement de plantas y animals, confecció de nous productos y objectes ab los procedents de l' agricultura, tals com formatges, mantegas, natillas, elaboració de vi y d' oli, fabricació de esperit de vi, ayguardent y mistelas, arrops y conservació de fruytas, tota mena de mobles rústichs, com taulas, banchs, cadiras, casetas, pabellons, ponts, rams de flors y adorno de habitacions, preparació de fustas per las diferentas construccions, etc., etc.; totas las operacions, repetim, agradan á aquells que las veuen fer y molt mes á aquell que té alguna intelligencia en ellas. De manera que bé 's pot dir que lo verdader agricultor está continuament disfrutant, gosantse ab la vista del hermós cuadro que la naturalesa li ofereix, al mateix temps que sempre distret ab gust, procurant arrencar nous secrets á la mateixa naturalesa. Es ben segur que si aquesta munió de jóvens que acut á las Universitats é Instituts ansiosos de saber, coneguessen la poesia y utilitats de la agricultura, en lloch de estudiar las carreras de Medicina, Farmacia, Notariat, Abogasia y altres es segur que s' dedicarian á coneixer be y á exercir la ciencia agrícola y serian mes útils á ells mateixos y á la patria. Ella ofereix plassas molt bonas per molta mes gent de la que habita en nostra privilegiada Nació que, per serho, en totas las Exposicions d' agricultura que s' han celebrat, sos productos sempre han merescut alguns dels millors premis; y ara, en la última Exposició Universal celebrada á Viena, sense la munió de premis de mes ó menys categoría que particularment s' han donat á agricultors de totas las provincias d' Espanya, la may prou exaltada Societat del Institut Agrícola Catalá de San Isidro, batallant ab los mes forts inconvenients ha sabut presentar tan variable y hermosa col-lecció de productos agrícolas vegetals y animals qne ha sigut premiada ab un dels primers, ab Diploma Medalla de Honor.

Si aquets resultats obté l' Espanya y sobre tot Catalunya faltantli molt per exercir la Agricultura ab la perfecció que li requereix segons los avensos dels demés rams del saber humá, be 's pot dir que es per lo privilegi que la Naturalesa li ha concedit.

Si 'ls pagesos tinguessen la instrucció necessaria, si 'ls propietaris dediquessen los seus fills y particularment los mes grans ó de mes bona disposició al estudi y exercici de nostra ciencia, si aquesta tingués per part del Gobern tota la protecció que 's mereix la Nació Espanyola seria la primera en riquesa y poder, la mes felís del mon, perque 'n ella s' hi trobaria lo benestar, hi hauria mes pau y la alegria sobreixiria per tots los seus costats.

JOSEPH PRESTA.

A...

Torna, conort y vida
de l' ánima qu' anyora
ton dols sonriure, ton plascent mirar.
Del sol la llum fugida
recordaré á tot' hora,
mes no 'm podré á sos ratxs assoleyar.

Digitized by Google

Torna, sol d' alegria!
Verger en primavera
dins ton pit amorós m' hi tens guardat.
Si, com l' alarb ania
dessota la palmera,
pogués viure á tos peus, enamorat!

Mes ay! de ta partida
lo fresch recort m' apena
y 'm glassa encara aquell adeu derrer.
Per' fugir desseguida,
perqué, dolsa sirena,
fadares ab tos cants al mariner?

Lo corch de l' anyoransa
ja l' ánima 'm rosega
y á mos ulls abrasats fa pujá' 'l plor.
Lo blanch hivern qu' avansa
devant méu s' arrossega
y ab sa má descarnada 'm gela 'l cor.

Sol, com lo pi selvatje
qu' arrelant en la roca,
anyora de la vall lo fresch rosé',
fantasiant ta imatje,
ton nom sobre ma boca,
l' ánima fora de món cos, viuré.

Viuré, si; mes un dia,
quan món seny defallesca,
al gel de l' anyoransa 'l cor morint;
quan, en crúa agonia,
á tothom aborresca,
ta memoria y ton nom sols benehint;

Torna, verge estimada;
com l' ángel de ma guarda,
obra mós ulls ab ta lleugera má;
y ta brillant mirada,
en ma boyrosa tarda,
á l' amor y á la vida 'm tornará.

FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS.

DEMÁ.

Aquí teniu una de las paraulas més curtas, més significativas y més trascendentals de la nostra llengua.

Per si sola, ella diu més que llibres voluminosos, que crónicas vellas y arrugats pergamins.

Qualsevol que 's dongui á reflexionar mitjanament sobre lo *demá*, veurá lo efimérich del *avuy* y lo tranzitori del *ahir*.

Lo poble, que tot ho sintetisa, que tot ho depura, y que sap cercar fins la quinta essencia de las cosas ha trobat apropósit de la paraula que intitula nostre capítol lo famós ditxo *¡Desgraciat qui no té demá!* Y quan lo poble ha dit una sentencia, ja hi podeu pujar de peus, que ni 'l temps li esborrará la plana, ni la esperiencia lo deixará mentider.

Cavilem, donchs, curts instants y veurem que la paraula *demá* es tan antigua com la existencia del mon; prova sino, que Dèu lo primer que va disposa va ser lo demá.

Éll podia sino fer lo mon en un sol instant, y ab tot volgué ferlo ab sis dias consecutius, passant á ser cada un d' aquells successiu demá del inmediat; oferintnos d' aquesta manera sis palpables exemples de que l' home no ho déu fer tot de una sola vegada, deventne ser comedit y previsor com li recorda l' altre celebérrim adagi: *Demá será un altre dia.*

Per passar un dia deu donarse corda al rellotge de la vida, ço es alimentarse, y aixó deu ferse ab lo fruyt del treball legítim. Del il-legítim jo 'n dich robo, y per los lladres ja hi ha una lley, que encara que no sempre 's practiqui, culpa méva no es: y deixemnos de vuyts y nous y anem al cas. De aqui que per menjar demá tenim que fer lo cap viu, prenent patró de la formiga que sempre procura per demá practicant la aforística máxima que 's creuhen haber inventat los economistas. Consumir y acumular.

Recordo á punt la resposta de un pastor, home de tants anys com esperiencia, que preguntat com ho feya per viurer tant y tant bo, responguè: *Guardant per demá gana y pá.*

Per més fe de lo que dich, feu memoria de aquell cuento de un pare que deixá á son fill per tota herencia aquesta máxima escrita: *Qui no té demá te de captar.*

Pero dech advertir qu' es necessari molt compte en la aplicació de aquesta sentencia, perque l' home li ha donat trabucadas traduccions; algunas de ellas se semblan á las famosas capsas de tabaco, que 's conta que usavan certs frares, que tenint dos taps, qui no coneixia 'l reves del dret era fácil qu' ensumés per rapé peladuras de atmetllas torradas.

Dich aixó, perque de molts he vist qu' esperant lo demá se han mort de gana, y may deu oblidarse aquell altre ditxo, y va de ditxos, que diu: *ajudat y t' ajudaré*, ni menos estarse ab las mans á la butxaca esperant lo sant adveniment ó ¡com per desgracia se 'n diu! *lo demá del espanyol*, que esperant á demá y prenent lo sol, no treballá y 'l gram se li menjá la vinya.

Tampoch deu ferse lo d' aquell, que per reposar demá tot ho volia fer avuy, imitant l' home de la faula que per ser rich de una vegada, va obrir la gallina que li ponia temporalment los ous d' or, quedantse després com se sol dir: *Sens bous y sens esquellas.*

Es cosa probada que no va pas més lluny aquell que més corra, de tot lo qu' es despren que l' home té que ser previsor perqué 'l demá no s' acaba pero si l' avuy, y que la gran manera pera ferse rich es la que revelá aquell marxant á un que volia escorcollar lo secret de sa riquesa pensant que feya moneda falsa. *Guanya tres y gasta hú*, y *serás rich de segú.*

Reasumint. Una de las virtuts del home deu ser la esperansa, y qui no té *demá*, está faltat d' aquesta santa virtut.

Pel *demá* l' home treballa.

Digitized by Google

Pel *demá* es lo fill bon fill, puig sap que demá pot ser pare y Déu ha dit: *Tal farás tal trobarás*.

Lo ciutadá honrat cumpleix ab sos debers pel *demá*, puig no ignora que devant del tribunal de la historia sas accions serán benehidas ó execradas.

Lo treballador recordant lo demá sap que altre remey no resta que portar la creu de la vida fins al calvari de la mort hont reposará en llit de flors ó de espinas segons sos mereixements sian.

Y per últim, no mes se necessitan dos dits de front pera coneixer la excelencia de tot quant he dit y més que callo, per no cansarvos, puig es just que qui tant ho predica guardia quelcom per demá.

EDUART VIDAL VALENCIANO.

DES DE 'L RETIRO.

Al entorn meu lo *Retiro*
desplega ufanós sa pompa,
que 'l segle d' or d' una llengua
ve á esmentar á la memoria.
A mes plantes ajeguda
veig Madrit, la vila mora
que d' Espanya reb la vida
y á Espanya la vida roba.
Part de llá miro aixecarse
de dins d' una vall á *Atocha*,
monument de fé cristiana,
padró d' espanyoles glóries;
y al enfront lo *puig dels ángels*
qual cima un temple corona,
que es centre d' una península
y no d' una patria tota.
Mas ay que tantes belleses
m' amaga del fum la boyra
que á borrallons deixa enrera
rápida locomotora,
deixantme ab ell la tristesa
quant lo cor se m' en emporta,
pensant sols que ella va á veurer
cel y mar de Barcelona.

Be podria, si ni manca,
mon desitg donarli forsa,
per passar d' una branzida
serres, valls y planes fondes.
Barcelona, ciutat bella
remey de mes penes totes,
¡quant fa que 't veig sols en somnis,
quant temps que mon cor se trova
tan plé de tú que s' ofega,
tan lluny de tú que s' anyora!
Oh mar de remors dolsíssims,
oh mar de crespades ones,
voldrá Déu que haja de jeurer
lluny de tu en estranya fossa,
sens l' abrich de tes arenes,
ni 'ls gemechs de ta veu dolsa!
Oh cel de blavor puríssim,
oh cel de daurades boyres,
voldrá Deu que quan mos parpres
los dits de la mort me cloguen,
cel estrany haja de veurer
ajegut dintre la fossa,
sens sentir may cap rosada
ni cubrirla may cap boyra!
Ab tu, oh patria, fantasio
mirant la locomotora
que rápida va perdentse
allá á l' horisó confosa,
com tu 't pers, patria estimada
dintre un horisó de glories,
hont culls nous llorers qu'Espanya
va trenant á sa corona;
y com jo que 'n tu la pensa
y de ton sol bell á l' ombra,
de la humitejant boyrina
la testa ardorosa molla,
vaig perdut entre desitjos
y entre desenganys á l' hora,
cridant foll ma Catalunya
ab veu que en mon pit ressona,
mentres del vapor en áles
la locomotora vola,
per veurer á la nova auba
cel y mar de Barcelona.

Sant recort de Catalunya
que mon son cada nit torbas,
patria, si haig de morirme
sens reveuret, sia d' hora.
Déu, del qui mor d' anyorança,
diu que l' ánima col-loca
baix lo cel que vulgué veurer,
del mar que tant ayma á vora;
y en áles jo dels desitjos,
oh patria que mon cor omplas,
fendint l' espay podré veure
cel y mar de Barcelona!

ANTONI LLABERIA.

Madrit, Janer de 1874.

INVENTARI DE LA TRESORERIA
DE LA
SÉU DE GIRONA
FET EN 1470.

(CONTINUACIÓ.)

LALTRE CAXE DEL ARGENT.

Item en laltre caxa, apres de la demunt scrita, qui te dos panys quis tanquen, foren trobades les coses seguents:

24. Primo en hun caxonet del hun cap de dita capsa se atrobaren sinch fermalls, appellats *noscles* (1): quatre grans e hun petitet ab pedres de diverses colos. La hun ha senyal de *rochs ab barres vermelles* ab una pedre morada grosse al mix e moltes altres menudes e algunes perles. Laltre te senyal demont ab una *flor de lir* al cap demont ab pedres de diverses colos. Laltre ab senyals armeltats ab senyals de servos negres, en lo qual al mix ha una pedre grossa ab un rollo de perles menudes. Laltre gran es sens senyal ab V pedres grosses e altres pedres no ten grosses. Lo pus petit te quatre senyals armeltats ab senyal de *aguiles*, ab una pe-

(1) Falta en Labernia. Vejis' lo glossari de Dufresne, art NUSCA. Es evident que lo mot catalá *noscle* prové del diminutiu *núscula*.

Digitized by Google

dre al mig grossa e quatre altres entorn, dues blaues e dues morades (1).

25. Item una tovellola de li brodada dor e de sede. Servex per traure le *spina* (2).

26. Item un altre tovellola brodada, al entorn e als caps, de seda.

27. Item hun oratori de vori de dues pesses, quis tenen: a la una part es lo cruciffix, a laltre la Verge Maria. Sta dins hun stox de cuyro.

28. Item un *noscle* brodat dor e de seda, sens pedres, ab la Verge maria e dos angels; e noy ha argent gens.

29. Item una capseta de argent longueta, ab tres caxonets per tenir oli per lo Sor. bisbe com fa los ordens.

30. Item una capseta de vori.

31. Item una mitre de domesqui blanch. Es del bisbe.

32. Item dues tunixelles de seda vermella brocades dor per lo bisbe, e son folrades de seda verda o tersanell vert.

33. Item una crossa de argent en quatre trossos; qui sta dins hun gorniment, o stoix de cuyro negre. Es *la* crossa *migana*.

34. Item un altre crossa gornida de argent. *La manor*.

35. Item hun libre gran, cubert de vellut carmesi, apellat *pontiffical*, ab dos tencadors de argent deurats, ab hun hermalt en quiscuns e una *arme* al mix de dit hermalt, que es *un castell ab una crossa demont pintada*. E comensa dit libre «*pontifficalis ordinis liber*» e finex «*archiepiscopum nominare*» (3).

36. Item en hun tros de tersanell morat foren trobades moltes pedres de vidre, e una ymage de coral, e alguns armalts e crestalls (e) trossets de argent.

37. Item tres parells de cendalies ab lurs sebates.

38. Item una *biblia molt bella, cuberta de domas blau, ab son stoix* ab senyals de mur, *ab quatre tencadors deurats ab hermalt a quascu* ab senyal de flor de lir (4).

39. Item hun ordinari petit sens tencadors.

40. Item un *paner* notat e cubert de pell negre (5).

41. Item hun libre, o collectari cubert de pell groga.

42. Item un altre libre appellat *ordinari del bisbe* cubert de pell groga.

43. Item hun libre cubert de pell tenada, en que es *lo test del genesis* glosat.

44. Item hun libre appellat *missale*, cubert de pell blaue, vell molt antich.

45. Item un altre ordinari cubert de pell verda, molt vell.

46. Item un altre ordinari cubert de pell groga.

47. Item un altre ordinari petit sens *pots* (6) ab cubertes engrutades e cubert de pell groga, ab tencadors de botons de cuyro groch.

48. Item un altre ordinari molt vell ab les pots corcades cubertes de pergami.

49. Item un altre ordinari vell, destornat, cubert de pell groga.

50. Item un altre ordinari gros cubert de pell groga ab quatre bulletes a la una part e sinch en laltre.

51. Item un libre de benediccions bisbals ab altres coses, ab pots cubertes de pell tenade sens tencadors.

52. Item un stoix brodat de seda de diverses colos ab uns corporals dintre.

53. Item una caxeta de cuyro sens res dintre, ab bagues que semblen de argent e un tencador.

54. Item una caxeta de fust dins la qual ha certes reliquies.

55. Item una tevelloda (1) de li, brodada de seda ab flocondina de seda de diverses colos.

56. Item un altre tovellola brodada.

57. Item tres tovelloles de seda, qui servexen quant se beneheix la crisma.

58. Item algunes floquedures o cordons per les crosses.

EN LO ARMARI DE LA CRISMA.

59. Primo tres brocals de argent: hun gran, altre menor, altre pus manor; tots ab senyal de *cruylles* (2).

60. Item un ambut petit de argent.

61. Item vuyt scudelles ab vuyt culleres; e dites scudelles tenen cascun una ansa, o orella, ab senyals de *cruylles*.

62. Item una casseta de aram, qui servex per la mistura de la crisma.

63. Item dos bossins petits de aram.

64. Item tres crismeres de leuto deurat, ab un stoix de cuyro negre.

65. Item un brocal de coure gran e dos petits.

FOR LO HERMARI.

66. Item una creu de crestall.

67. Item en lo hermariet petit de fust sta *la senta spina*.

68. Item un altre hermari, en que stan alguns amits del Sor. bisbe, e hun ordinari, e hun libret de orations quis dien com les proffessos van per ciutat (3).

69. Item *la Custodia maior*, qui sta en hun hermari gran (4).

70. Item hun missal cubert de pell vermella ab dos tencadors de leuto, qui fou de la heretat de mossen oliver; lo qual lo Sor. bisbe ha fet donar al hereter de dit mossen oliver, o en guillen pons. Sciva (5) de manament; e axi ne fas exida.

71. Item un calser de argent, deurat dintre la copa e al boto del mix, e al peu entorn per les vores deurat, e sobre lo peu ha una creu deurada. E una patena ab una creu al mix ab una *ma qui te dos* dits alsats; deurada dita patena

---

(1) Sobre las familias en est número denotadas vejis' lo *Nobiliari* d' En Piferrer:

(2) Vera *espina* de la Corona de N. S. Jesucrist, qual insigne reliquia permaneix en la Séu. Lo *Liber Notularum*, n.° 17 fol. 180 a, porta l' *auto* d' erecció de la festa d' esta reliquia de qual festa fou instituidor y dotador lo bisbe Arnau de Monrodó ab aprobació de son Capítol en 4 d' Octubre de 1346.

(3) Vejis' Villanueva, XII, 207-209.

(4) Villanueva (XII, 108-110) fou lo primer qui feu la veritable historia de aquest artístich y preciosíssim códice, propietat de la Séu de Girona desde l' 10 de Octubre de 1456 fins al infausto decret de incautació d' En Ruiz Zorrilla. Ara pertany á la biblioteca provincial de Girona, ahont l' admiran naturals y estrangers. Las cubertas de vellut vert ab quatre civellas d' or, que foren posadas en 1629 en lloch de las primitivas de domás blau, ara son de vellut carmesí ab tancadors de plata.

(5) No cal pensar en cove ni cistell. Probablement vol dir *col-lectari, pandectas* de tota mena de cántichs *notats*, ó posats en música.

(6) *Post* en singular.

---

(1) *Torallola*.—Es de notar lo mot *flocondina* de clara significació.

(2) Berenguer de Cruilles bisbe de Girona desde 1348 fins á 1362.

(3) Est párrafo fou rallat per lo mateix autor del inventari, qui escrigué á la marge: «*es bax scrit a CXIII cartes*, ço es fol. 113. b.

(4) Sobre aquesta *custodia*, una de las més preuhadas joyas monumentals d'Espanya, vejis' lo bon article d' En Enrich Girbal, ap. RENAXENSA, any I, pag. 121-123.

(5) En lloch de «*si va*».

Digitized by Google

per les vores ab son stoix cubert de cuyro vermell. Es ver que dit stoix serveix are al calzer dor.

72. Item una patena de dar pau ab la Verge marie al mig deurada.

FIDEL FITA.

(Seguirá).

ILUSIONS.

Floretas espargidas
del camí de la vida en l' asperesa
son las ilusions; tendras y esquisidas,
de vius colors tenyidas
qu' afalagan l' esprit ab llur bellesa;
y, falsas y enganyosas,
quan mes llunyanas son mòlt mes hermosas.

Floretas qual essencia
respirarla de prop l' home voldria,
y ab desfici corrent y ab impaciencia
per sentir sa evidencia
¡quantas vegadas ¡ay! un hom s' hi fia,
y aquella essencia fina
tantost l' hem respirada 'ns enmatzina!

Flors que á voltas ruixadas
son per lo plor en que lo cor esclata
desitjós d' emocions tot just somniadas;
flors qu' al esse arrencadas
lo vent gelat del desengany las mata
y deixa convertidas
en amarch fel las llágrimas eixidas.

¡Y encar assedegada
n' está de pler l' alé de nostra vida,
y del festí en la copa humitejada
una y altre vegada
la boca hi arrimém adalehida,
sens may pensá' ab feresa
que 'l pler d' avuy demá 'ns pot dar tristesa!..

Que 'l cor se ns neguiteja
de gloria famolench; que 'l mon 'ns dona
verdench llorer y ns honra y ns festeja,
tantost la negra Enveja
del premi y del aplauso ella s'adòna,
ab sa alé 'ls enverina
y cada brot de flor... 's tòrna espina!....

En tant vola la vida
bregant en va en lo mòn cercant la ditxa:
¡tot es una il-lusió! hermosa mentida
qu' á viurer 'ns convida,
mentres lo temps feixuch crudel trepitxa
la feble vida nostra
y 'l front 'ns fá humillá' y la tomba 'ns mostra.

Si, donchs, tan enganyosa
y tant aquesta vida es ilusoria...
¿'hont en la terra la vritat reposa?
Dessota d' una llosa
transformada en podrida vil escoria,
en un solch encongida
de las farsas del mon avergonyida.

Vritat que solitaria
sol deixarla tothom, casi oblidada
dessota freda pedra funeraria;
ni una trista pregaria
ningú hi murmura apenas: allunyada
de mondanals intrigas...
¡sols te una creu y una eura per amigas!

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

LO CASTELL DE VILATORTA.

(Continuació.)

II.

LA CAPTIVA.

Fátima contenta y alegre sens adonarse que ningú seguia sos passos, se encaminá á la cambra principal del castell, creyent trobar en ella á un enviat de son pare.

—¿Sou vos, li digué ab to arrogant un guerrer colrat pel sol, la filla del que era walí de Barcelona?

—Só Fátima, filla de Zatto.

—Donchs bè, Fátima, filla de Zatto, sou ma presonera de guerra y tingueu per cert que 'l esser vos tant bella me fará faltar á mos debers, guardantvos per ma cambra en lloch de enviarvos á Agolant, rey actual de Barcelona, qual plassa ha conquistat despres de haber mort y dispersat la major part de las tropas que la defenian... Hermosa captiva no apar sino que vostra llengua s' haje anuat, puig res dieu á vostre conquistador...no es estrany, la nova ha sigut aixis tan inesperada... Retireuvos á vostra cambra; espero que demá 'm parlareu; que, coneixent lo que os interessa, arreglareu, vostre conducta á mos desitjs... hermosa Hurí, que lo Profeta os guii.

En tant que Fátima y Beatrís están discorrent sobre sa nova, trista é inesperada situacio, será bo que referim á nostres lectors lo qne sobre aquest succes diuhen las crónicas catalanas.

Era l' any 784 quan Agolant rey de Marruecos vingué de África á Catalunya, sitiá á Barcelona y entrá en ella: «venjant los agravis rebuts no sols en las personas eclesiásticas y seglars sino també en las pedras ab extraordinaria barbaritat.» Aquesta fou la cuarta volta que 'ls moros se possessionaren de la antigua Barcelona.

«Passaren endevant, diu Feliu en sos anals, los moros sa conquista, acudiren á la recuperació de Girona y ho lograren per la muniö d'alarbs que de tota Espanya venia á aquesta Provincia; oposárentse los cristians valerosos, empero lo nombre sobrepujava als naturals cansats y atraballats, y aixis també perderen á Ausona que la havian tornada á cobrar.»

Tornem ara á nostre Fátima, á la que procurava

Digitized by Google

persuadir un dels capdills de Agolant lo ferós Muley-Hassem.

—¿Veyeu, senyora, vostres soldats que tranquilment se'n van á Ausona? Se'n van alegres perque han cregut que vos estávau lliure ab vostre donzella. Aixis es que ningú vos cercará en aquest castell dintre del qual reynareu com á sultana ó gemegareu com á captiva.

—Vos ho he dit y per últim cop os repeteixo, jamay donaré la má á un enemich de mon pare.

—Mireu Fátima la fosquetat d' aquest calabosso, ell li deya, mostrantli una obertura practicada en lo pis del terrat hont estavan, que donava pas á una presó fúnebre, qual fosquetat no podian véncer los raigs del sol ixent. Aquest es lo palau que vos tinch previngut dat cas que no vulgau cedir á mos desitjos: per vos deixo de cumplir los manaments de Agolant; li he dit que habiau fugit y si algú os vegés jo estaria perdut sens remey.

—Sent aixis tinch de estar amagada de la vista de tot lo mon?...

—Sí, senyora; mes en lloch d' esta presó tant repugnant podeu escullir altre cambra retirada del castell que faré adornar ab las mes ricas telas del Assia y ahont regnareu perque jo seré vostre esclau...

—Prefereixo la captivitat al honor que 'm voleu dispensar.

Una hora despres de la escena que solzament habem apuntat, Fátima plorava en los brassos de Beatris sa trista sort, la dura captivitat á que 's veya condemnada per aquell implacable enemich de son pare. Pera aumentar mes sa desgracia, res sabia de Zatto, y son butxí ab un excés de ferositat li habia noticiat la rendició de Barcelona y la mort dels capdills que la defenian. Abenasir era un d' ells, manava la cavallería del walí ausent... sens dupte hauria mort en la batalla.

Pera Fátima no hi habia, donchs,cap humana esperansa: sos servidors la creyan fora del castell, son pare era en pais estranger, Abenazir mort ó enganyat ab la relació de sos mateixos soldats. ¿Quí socorrerá á Fátima? ¿Podrá deblegarse á las promesas del seu butxí? Aquest aixis ho espera al menys y per ço cada dia quan lo sol es al mitj de sa carrera, ab la escusa de resar la oració del mitgs dia, puja al terrat, s' encamina sol á la obertura del calabosso y renova sas promesas de llibertat y seducció á la verge, qual odi contra son enemich va aumentant progressivament.

¡Pobre Fátima! ajeguda al fons de la negra presó ja no sap cuants dias y cuantas nits s' han anat soccehint ab monotonia aterradora, sens que en aquest espay de temps haji pogut endolsir sa trista existencia la mes petita guspira de esperança ni la mes llunyana idea de llibertat.

Beatris era l'únich consol de Fátima; algunas voltas procurava distráurerla ab las relacions cavallerescas que tant en us estavan en aquells temps; altres voltas recordant la fortalesa dels primers mártirs del cristianisme feya per esforsar l' esperit abatut de sa senyora. La historia de la jove mártir ausetana Celeriana li havia fet vessar llágrimes de tendresa dantli forsas pera resistir á las promesas de Muley-Hassem.

—Quan los homes nos desamparan, li deya un dia, encara 'ns queda lo refugi mes poderós que es lo de Déu, que jamay deixa de sa má á aquell que de cor l' invoca.

—¿Hi ha exemple d' algun captiu que per la intercesió de ton Déu hajia conegut la llibertat?

—Molts, Maria; al comens de la Iglesia Herodes se proposá matar als apóstols de nostra religió, y habent empresonat á Pere que era lo principal d' ells, tractá d' ajusticiarlo devant del poble despres de la Pascua. Temerós lo tirá de que se li escapés, prengué las mes estranyas precaucions; posá moltas guardias y fins dintre de la presó estavan dos soldats vigilant al prés, dormint un á cada costat. Pere estava lligat ab fortas cadenas.

Res hi valgué; se presentá un dia l' ángel del Senyor y despertant al apóstol, li diu: aixecat depressa, y en lo mateix instant li caygueren las cadenas. Pere seguint al ángel, atravessá la primera y segona guardia sens que ningú tractás de impedirlo fins á trovarse en lo carrer duptant encara si era somni ó realitat lo que li estava succehint.

—Maravillosa es aquesta historia, mes ¿puch compararme ab lo príncep dels apóstols de Cristo, jo pobre nina mora encara y presonera d' un tirá?

—Escoltau, senyora, escoltau. Bárbara era també una pobre verge abandonada enterament del mon; son pare la tancá en una torre de son castell y la pobre no tenia allí altre consol que 'l de Jesucrist...

—¿Fingeixes aquesta historia perque siguia semblant á la meva?

—No, senyora; Bárbara era una donzella cristiana filla d' una de las mes nobles familias de Niamedia. Un dia, Dioscoro (que aixis s' anomenava lo pare de Bárbara) se irritá de tal manera que anava á matarla...

—¡Cels!

—No temau, senyora, los cels la protejiren; aixís que 'l tirá aixecá lo bras parricida, las parets de la presó s' obriren miraculosament y Bárbara 's escapá.

—Emperó aytals miracles no 's fan avuy dia.

—¿Qué diéu? ¡ah! No coneixeu vos lo poder de Déu. Y dihent aixó Beatris s' agenollá als peus de la desconsolada primpcesa y agafantli las duas mans prosseguí ab estas paraulas: ¿Pensau tal vegada, senyora mia, que s' ha escursat lo bras de Déu? ¿qué ha minvat son poder ab lo temps? Donchs aneu errada en gran manera y no dupto que 'l cel tindrá compassió de nosaltres.

Aixís era com Beatris, la cándida donzella cristiana anava sostenint las forças en l' abatut cor de la primpcesa: ella li ensenyava de fer oració, parlantli cuan no de la confiansa que debian tenir en la Verge del Coll que havian anat á visitar la mateixa vigilia de sa captivitat. ¡Quantas voltas la aborrida veu de Muley-Hassem habia interromput la fervorosa oració, las tendras pregarias de aque-

Digitized by Google

llas cándidas verges, que demanavan al Déu dels cristians la llibertat que no esperavan dels homes.

Un dia en que nostras captivas estavan entregadas á la oració s' obrí contra la costum la obertura de la presó pera donar pas á un nou presoner, al que no pogueren distingir á causa de la gran fosquetat, lo qual fou tancat en aquella masmorra.

—¿Quina de vosaltres es, preguntá lo nou presoner, la que s' anomena Fátima?

—¿Que li voléu? respongué aquesta no retornada encara de la sorpresa que li causá aquella escena.

—Ferli un present per cert ben petit de part d' un cristiá que, sens coneixerla, s' interessa per ella.

Y allargant las mans en aquella fosquetat topá ab las de Fátima, que s' apoderá ab ávida curiositat d' una petita bossa de seda que guardava los sechs tronchs d' una flor.

Gayre bé 's desmayá d' alegria al contacte d' aquell objecte que no li era desconegut. Sa posició la feu recelosa y prudent y digué al nou vingut ab la mes estudiada indiferencia.

—¿Qui es aquest cristiá qu' aixó m' envia? ¿que es lo que vol? ¿qui sou vos?

Solzament puch dirvos que só marroch y que serveixo á las ordres del senyor d' aquest castell.

En las pocas horas de llibertat que 'm deixa l' estar á vostra vigilancia y que sols comparteixo ab un altre, per ser los dos de la major confiança de Muley-Hassem m' agrada anar al poble vehí, ahont he contret amistat ab alguns cristians que s' ocupan en la fábrica d' un gran y sumptuos edifici, al que donan la estructura arábiga. Casualment so mestre de casas y ab aquest motiu parlárem ab lo director de la obra de la elegancia y solidesa de nostra arquitectura: un dia, despres de llargas discussions me regalá un poquet d' opi, lo mes pur que he saborejat en ma vida; obligat per aquest regalo digne d' un walí me vas oferir á servirlo en quant me manés y pogués cumplir.

—No esperava menys d' un amich, me digué allargantme la má, acepto l' oferiment. So molt capritxós y m' he proposat tenir relacions ab una de las dos presoneras que están tancadas en la torre del castell, desitjo que t' encarreguis de portarli mos obsequis.

Aquestas paraulas me deixaren mut de sorpresa. Creya que vostre tancament era ignorat de tot lo mon, fins dels mateixos habitants del castell, á escepció de nosaltres dos, únichs que vigilam continuament la entrada de la presó, á fi de que ningú s' acosti á ella y puga saber vostra presencia. Algun geni dels cristians li havia revelat secrets impenetrables ó tenia 'l medi de saber cosas molt reservadas. Me doná tantas probas que no vas poder negarli vostra presencia y li prometí servirlo en tan no 'm comprometés ab mon senyor.

—Es molt senzill, me digué; fes una falta que l' obligui á tancarte en la presó, li donas aquesta bosseta en que hi ha una planta d' una virtut molt maravellosa, ella 't donará un rull de sos cavells y tindrém ja entaulada la correspondencia que tu li entregarás ab lo menjar, sens necesitat de que 't tornin á tencar, ni de que li diguis altre paraula.

Per lograr que 'm tanquessen he hagut de cometre moltas, moltas faltas y alguns dias han passat pera poder lograrho. He complert lo encárrech y he guanyat altre porció d' opi ab tal que 'm dongueu un poch de vostres cabells.

—Te 'ls entregaré sols perque no 't falti l' opi, y digas al cristiá que la planta que conté la bosseta deu esser molt maravellosa, cuan m' obliga á estimarlo; y ja que no puch enviarli altre cosa, dígali que desitjo enviarli una *némora*.

Desgraciadament pera Fátima son carceller no sabia mes que lo que habia dit y no podia respondrer á las mil y una preguntas que ella li hauria fet.

Arribat lo suspirat moment de trobarse sola ab Beatris se tirá á sos brassos y esclamá: La Verge del Coll s' ha apiadat de nosaltres! Abenasir viu, está prop de aquest castell, ell nos salvará! ¿Que hi fa que siga inespugnable? res s' oposa á sa voluntat; no sé quins son sos medis, sos plans, pero sé de cert que la Verge me deslliurará per la sua mediació. ¡Ah! ¡quant l' estimo, y ell m' estima també! ¡Oh, si! la flor que conté aquesta bosseta es una sempreviva, jo li habia regalada en temps mes ditxosos, y ell la portava sempre sobre son pit. Quan ell se despren de tan rica joya es pera recordarme los afanys de son cor, quals mohiments ha sentit aquesta flor, que ara poso sobre del meu... com un talisman que 'm reanimará y 'm donará un valor desconegut, increible. Dintre poch Abenasir sabrá que existeixo y que só víctima de son amor.

Tu, Beatris, no entens lo llenguatje de las flors; en l' Orient per medi d' ellas nos comuniquem tots nostres sentiments: la jove enamorada espressa ab aquest llenguatje misteriós y poétich tots los afectes de son pit al que regne en ell. Desde la *lila* que significa la primera emoció del amor fins al *girasol* que espressa un amor frenétich, hi ha un sens número de graduacions espressadas totas per altres tantas flors, y fins una mateixa flor representa afectes diferents, segons son estat y col-locació. No dupto que Abenasir se comunicará ab mi per medi d' aquest tendre llenguatje; lo que sento molt es no poder contestarli per no tenir d' aquestos signes misteriosos ab que puga espressar á mon amat las diferents sensacions que m' agitan.

Abenasir habia previst aquesta dificultat y aixis enviá á sa aymada un gros ram de diferentas flors, juntament ab un ramet format d' una *caputxina* y *llorer* que lo fael carceller li baixá junt ab lo menjar.

—No m' enganyava, Beatris, digué Fátima molt alegre á sa amiga, Abenasir nos salvará, diu que tingue discreció y que la victoria es nostra.

Ab la mateixa cinta lligá Fátima altre ramet compost de *balsamina, primavera* y una *rosa blanca* mústiga, qual significat esplicá á Beatris. «Estich im-

Digitized by Google

pacienta, tinch en tu ma esperansa y moriré ans que faltar al teu amor y á la virtut.»

JOAQUIM SALARICH.

(Seguirá.)

¡OH TRIST!

Monts y valls n' he travessat
Deserts y plens d' abriulls;
Ni rius ni fonts hi he trobat:
¡Tot sech ¡ay! com los méus ulls
Que tants plors, tants, n' han llansat!...
Ahi tot era verdor
Péls camps, y... ¡quina mudansa!...
Vuy no s' hi troba una flor!
¡Oh trist!... tampoch esperansa
S' hi troba ja en lo méu cor!

✠ BENET GIRBAL.

BIBLIOGRAFÍA.

FLORS DE MALLORCA.

Poesíes de autors vivents, premiades les mes en los Jochs Florals de Barcelona.—Palma.—Estampa de Pere Joseph Gelabert, 1873.

Notable es, sobre tot per la qualitat, lo contingent de forsas que la illa mallorquina ha aportat en aussili de sas germanas Catalunya y Valencia en la pacífica lluyta que alguns anys fa sostenen contra l' oblit y la ignorancia per á emancipar á la llengua mare del jou ab que influencias esternas la retenian esclava y tornarla al mon de la sabiesa exornada ab las galas que un temps li conquistaren tant preeminent sitial en la cort de las literaturas neo-llatinas.

Molt li té d' agrahir als bons fills d' aquella terra la llengua; en tots terrenos han demostrat que podian y volian esforsarse en son servey y que no debades la historia de Catalunya registrava una bona porció de noms d' escriptors mallorquins, que dedicats en los temps clássichs al conreu de las ciencias, fins de las mes abstrusas, y de la literatura, havian lograt salvar llurs noms de la obscuretat ignominiosa y trametre 'ls á la posteritat ab la aureola d' inmaculada gloria.

La poesia no ha estat certament lo ram de la literatura que menos eco ha trobat en la terra dels glosadors; y las obras dels poetas mallorquins han estat altres dels tants testimonis eloqüents que proban lo vigor de la Musa catalana en la present época, la originalitat de que va revestida y 'ls mérits que reuneix á la consideració y estima de la gent de bon gust y d' ilustrada crítica.

La invitació endressada pèls bons patricis que en hora oportuna pensaren en restaurar los Jochs Florals no trobá sorts als poetas de Mallorca; dedicats fins alashoras aquestos á cantar llurs inspiracions en una llengua apresa á escola y que poch ó molt y mes abiat molt que poch los hi era violenta, com ho era y ho es á tots los qui no la han sentida de desde 'l bressol, vegeren obrirse á llurs ingenis una nova via mes fácil de recorre y que 'ls hi prometia ensemps que mes gloria, la envejable satisfacció de ser útils á la patria y de cumplir un deber ineludible per á tot aquell qui es ver amador de la schua.

Lo Saló de Cent y mes tart lo de la Llotja han ressonat cent colps ab los picaments de mans que un públich entés endressava á las inspiradas creacions dels ingenis mallorquins, y á aquells d' entre estos mes preclars que logravan conquistar l' honrós dictat de Mestre en Gay Saber; y no es descaminat esperar que una y cent vegadas tornarán á ressonar iguals aplaudiments, si no s' esmortuheix, que no s' esmortuhirá l' escalf poétich de que ha donat ja mostras tangibles una nova generació, diguemho aixís, de poetas qui en los Jochs Florals y altres certámens y en publicacions y revistas han comensat á treure 'l cap ab prou ale per á remontarse y ser un dia altres dels favorits predilectes de la Musa catalana.

Obra es tot axó primariament dels Jochs Florals, y si per los efectes se pot judicar de las causas, digan los enemichs d' aquella institució si ha produhit ó no ha produit fruyts, si han fet bé ó han fet mal á la literatura uns certámens que tants bons poetas han exhibit ab l' atractiu de la gloria, ajudant á que 's mantingués vigorós l' entussiasme que 'l despertar de la literatura, dita provincial, ha produhit en los fills de las terras catalanas.

Lo volum qual títol serveix d' epígrafe á aquestes ratllas y en que 'ls poetas mallorquins han agrupat, al costat d' altras d' inéditas, la major part de las poesias que han merescut distincions en los Jochs Florals de Barcelona es un alegat irrebatible en pro de la bondat d' aquestos, en pro de la bondat de la moderna literatura catalana y en pro també de la no petita part que á la illa de Mallorca li pertoca en la renaixensa d' aquesta literatura.

Bona idea, donchs, es la que ha mogut l' arreplech de las *Flors de Mallorca,* dispersas en altres volums, idea que queda desenrotllada en las nobles y entussiastas frases de la *Introducció* de que 'l colector ha fet precedir son aplech y que queda justificadíssima per las poesías que en dit volum publican respectivament las Sras. Penya, Herreros y Caymarí y 'ls Srs. Rosselló, Aguiló (Tomás y Marian), Pons y Gallarza, Forteza (Guillem, Tomás y Geroni), Amer, Zavaleta, Penya, Picó, Maura, Ferrá, Taronjí, Obrador, Sancho, Prohens, Ensenyat y Alcover.

Lo que havem dit fins ara y 'l sapiguer per tant quinas son una bona part de las poesias inclosas en las *Flors de Mallorca* dirá al lector perque no fem aquí una crítica ni detallada ni general de tal publicació; conegudas y apreciadas, com son ja anticipadament, en llur justa válua, fora estemporani empenyarse en probar llur bondat. Poesias com *Lo Castell de la Armonia, La torre del misteri, Esperança, La Montanya Catalana, Constança d' Aragó* y altras que no están molt per avall del nivell d' aquestas, massa tenen probadas y sentidas llurs qualitats per á que vinga un crítich modest y 's vulga entretenir en probar que las tenen; llur bondat te ja, diguemho aixís, autoritat de cosa judicada y 'l vot unánim dels jutges entesos que las hi discerniren premis y 'l vot unánim de tots los qui las coneixen es la mellor y la única alabansa de que al present son susceptibles.

S' ens permete, empero, dir aixís en pochs mots que la impresió que fa neixe lo volum en qüestió, no desmenteix la idea que del carácter general de la moderna poesia catalana fan los qui coneixen sas mes capdalts produccions. Ni es lloch aquí, ni es per altra part modestia lo dir que no som prou competens, per á donar una idea precisa ab los corresponents justificatius d' aquella apreciació; pot dirse, empero, y no es nostra la idea, que la poesia catalana en sa essencia íntima, si hi cap la frase, salvant sempre escepcions es enemiga dels colps d' efecte rebuscats y retorsuts, que acás enlletjeixen moltas de las produccions d' altras literaturas modernas; que afecta un carácter de gravetat y sobria serietat renyida ab aquella exageració de sentiments que

Digitized by Google

molts traduheixen per exuberáncia de vida y que ho es de una vida ficticia; que es apassionada sens incorre en un romanticisme de mala lley; que canta 'ls afectes del cor sense desnaturalisarlos extremantlos y trayentlos fora de llur carril; que idolatra la naturalesa y en la contemplació de sos sublimes espectacles trova sanitós nudriment per á un espiritualisme religiós per escelencia; que si es fins á cert punt la poesia del passat ho es ocurrint á una necessitat histórica del present y que correlativament se distingeix en sa forma estrínseca per una senzillesa que te moltas reminiscencias de la Musa popular, com á fillas que son bessonas d' unas mateixas montanyas y d' uns mateixos plans y que 's vesteix ab un estil de parlar ni vulgar ni rimbombant, atenintse á un just medi que obté sempre lo sufragi de la opinió ilustrada, perque, com diu en Pascal, agrada lo trovar que parla un home allá hont un pensava sentir parlar á un autor, mentres que 'l trovar á un autor allí hont un cerca un home causa una desilusió notable.

Tal impresió, que fa formar la lectura de las poesias ja de tothom conegudas que van estampadas en las *Flors de Mallorca*, queda corroborada també per las no premiadas y las inéditas que al costat d' aquellas se publican. L' *Avant* d' en Gabriel Maura (1) odissea d' aquest viatger errant que 'n diuhen humanitat, la *Pobre Mare* d' en Geroni Rosselló, que vé á ser un dolorosíssim episodi d' aquell poema, la animada poesia d' en Marian Aguiló dedicada al Arxiu de la Corona d' Aragó en lo dia de sa apertura, la bellíssima balada d' en Tomás Aguiló *L' ombra*, *La Ventada* d' en Ferrá, las sentidas poesias de las Sras. Penya, Herreros y Caymarí *La Mal Casada* d' en Obrador, los *Capolls*, primeras inspiracions que auguran á llurs autors un bon porvenir literari si no malaguanyan las disposicions que ara en ells apuntan, en una paraula, totas las que no premiadas figuran en lo volum, son testimonis que de certa ciencia deposan en pro de la asserció adalt feta, que com hem dit no es nostra mes que en la manera de vertirla, sino de competents personas qui s' han fet un pler d' estudiar lo carácter y tendencias de la literatura catalana en la derrera meytat del secle XIX.

Terminarem aquesta sucinta bibliografía, aplaudint la idea de posar avans de las poesias de cada hú dels autors de las *Flors de Mallorca* algunas noticias biográficas que en son temps podrán estalviar feyna al qui 's propose continuar lo Diccionari d' Escriptors catalans, y estrayentne com á nova important la de que lo Mestre en Gay Saber en Geroni Rosselló disposa la impresió de un volum de sas poesias líricas mallorquinas baix lo nom de *Lo Cançoner de Miramar*, que tots veurem ab gust.

J. SARDÁ Y LLORET.

Barcelona 1 de Febrer de 1874.

La següent poesía inédita del Rector de Vallfogona forma també part de la colecció que de dit escriptor poseheix nostre coloborador En Ramon Pico y Canpamar; y que ja 'n donárem mostra en lo número primer d' enguany.

QUEIXAS DE UN GALAN
Á SA DAMA.

Posat entre las ruinas
de sa desolada patria,
lo pastor de las desditxas,
que sempre las té qui ama,
mirava de una alta serra
la terra ahont habitava
la seua dolsa pastora,
y com si fos prop l' hi parla:
Déyali dos mil requiebros,
ternuras, dolsas paraulas,
y veent no l' hi responia,
d' esta manera 's queixava:
—Ingrata pastora bella,
d' esta vida gloria amada
¿com es possible que aixís
olvidis finesas tantas?
Com es possible, pastora,
que ab tants sospirs, tantas ánsias
de un pastor que tant t' adora
no se 't rompin las entranyas?
¿No 't recordan las festetas
y caricias regaladas
que t' he fetas algun dia
y deyas que t' agradavan?
Fes lo que sias servida,
que 't torn' dir altra vegada,
que ahont se vulla que sias
serán tuas mas entranyas.

(1) Nostres lectors la coneixen per haver estat publicada en las planas d' aquesta Revista, transcribintla de la *Revista Balear*.

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE
LA LLENGUA CATALANA.

Los set mantenedors del Consistori dels Jochs Florals de la Llengua Catalana en l' any present de mil vuyt cents setanta quatre, setzé de llur restauració, cumplint la honrosa comanda que 'ls hi fou feta per lo respectable Cos d' Adjunts en sessió de vint y dos del finat Desembre, convocan á tots los experts y honorables trobadors y escriptors de Catalunya y dels demés llochs hont la nostra llengua es parlada ó coneguda per que vingan á pendre part en lo públich certámen que á tenor dels Estatuts de dit Cos se celebrará enguany y que será regit per lo present

CARTELL.

Lo primer Diumenge del Maig vinent, á 3 del mes, tindrá lloch la poética festa dels Jochs Florals, en la que seran adjudicats als autors de les mellors poesies que 's presenten los premis ordinaris que 'ls citats Estatuts ordenan concedirse y son, á saber:

Una ENGLANTINA D' OR, coresponent al mot de Pátria dels tres que constitueixen la divisa adoptada por est Consistori, y será donada á aquell qui haje mes ben trobat sobre fets de la Historia de Catalunya ó be sobre usatges y costums catalanes; ab lo ben entés de que en tal designació histórica se comprenen tots y cadascun dels antichs territoris hont era y es parlada la nostra llengua y que formant la anomenada Nació Catalana eran part integrant de la gloriosíssima Corona d' Aragó. En igualtat de mérit será preferida la composició escrita en forma de romanç ó de llegenda.

Una VIOLA D' OR Y ARGENT, coresponent al mot de Fé, y s' entregará al autor de la mellor composició moral ó religiosa.

Digitized by Google

Una FLOR NATURAL, que es lo premi anomenat d' honor y cortesia y correspon al mot d' Amor, será per á qui haje fet mes bona composició en vers, y la qüestió de que 's tracte se deixa al gust y franch arbitre de llurs autors. Qui obtinga est premi deurá ferne present á la dama que elegirá, la qual, proclamada REYNA DE LA FESTA com se solia fer antiguament, donará les joyes als autors llorejats.

Les dues poesies que respectivament s' acosten mes en mérit á cada una de les que hajen merescut dits premis, obtindrán PONCELLES de les mateixes Flors, ço es, una poncella oberta la primera y una de closa la segona, naturals les corresponents al premi tercer y de metall preciós les altres.

Una CIGALA D' OR oferta pèl Sr. President d' est Consistori, que s' adjudicará al qui mellor cante *La Patria Catalana*, considerada en sa manera de ser moral y material dintre de la unitat de la nació espanyola, ab la fesomia característica que li donan ses costums, la organisació de la familia, los hábits de traball de sos habitants y com á consecuencia ab l' esperit especial que la anima en totes les manifestacions de sa vitalitat.

Lo Consistori, acceptant la oferta que li ha fet la Societat literaria «La Jove Catalunya», desitxosa de contribuir ab tots sos medis á la popularisació del us de la llengua en los diferents rams de la Ciencia y de la Literatura, adjudicará una PLOMA DE ARGENT Y OR «al autor de la mellor memoria en la qual sense eixir del ample camp de la historia dels antichs regnes ahont encara avuy s' enten y es parlada nostra llengua y servintse de la prosa catalana, ab mes bellesa y veritat descrigue una época, pinte un epissodi ó narre 'ls fets mes principals de la vida d' un personatje.»

Queda ademés facultat lo Consistori per adjudicar, á mes del premi, dos accéssits á aquelles dues d' entre les composicions presentades que 'n sian dignes á son judici, quals accéssits consistirán en llibres d' Historia de Catalunya.

Acceptant també la oferta que li ha estat feta per la Societat artística y literaria que te per nom «La Misteriosa» y per objecte fomentar la afició á les lletres y les arts catalanes, adjudicará á mes dels ja citats y com á premi extraordinari un BUCH D' ARGENT AB UNA ABELLA D' OR al qui presente la mellor epístola satírica moral.

Les composicions que opten als premis expressats haurán de ser inédites y escrites en antich ó modern catalá literari d' est Principat ó de Mallorca y Valencia essent igualment admeses en qualsevol dels dialectes del mitj dia de França, si llurs autors, fugint d' altres estils de parlar estranys al pais de la llengua d' *oc*, fan per escriureles á la manera mes simil del antich provençal ó catalá literari.

Totes elles haurán de ser presentades al Secretari del Consistori (Banys nous, 8, 3.er) avans del mitj dia del 10 d' Abril, havent d' anar acompanyat á cada una un plech clos que contindrá lo nom de son autor y durá per sobrescrit lo títol y lema de la composició á que pertanye.

En l' acte de la festa tindrá lloch l' apertura dels plechs corresponents á les poesies premiades: los corresponents á les que no hajen obtingut premi serán publicament cremats.

Les composicions que hajen obtingut premis quedan de propietat del Consistori per un any que 's conta de desde 'l dia de la festa, tot segons acort pres per lo Cos d' Adjunts.

Barcelona 31 de Janer de 1874.

ALBERT DE QUINTANA, *President*.—MARIAN AGUILÓ Y FUSTER.—ANTONI CAMPS Y FABRÉS.—JOSEPH COLL Y VEHÍ.—FRANCESCH MASFERRER Y ARQUIMBAU.—PERE NANOT-RENART.—JOAN SARDÁ Y LLORET, *Secretari*.

NOVAS.

La redacció de «La Notaria», periódich oficial del Colegi de Notaris del territori catalá, ha saludat lo comens del 4.t any de nostra publicació, ab tan llausengeras paraulas y una recomenació tan cordial, que, després de retornarli altre afectuós saludo de nostra part, no podém menys de felicitarlo per l' ardent amor patri qu' ara com durant los 16 anys complerts de sa vida, li han inspirat totas las cosas de Catalunya y en especial aquellas que directa ó incidentalment poden convenir á la ilustrada classe, de quals interessos es ferm y valent defensor.

Igual salutació endressém als demés colegas, tan locals com forans que s' han ocupat novament d' est humil periódich catalá.

—

S' ha estrenat á l' Odeon la pessa en un acte *Un sabi per força,* y en lo Circo la que te per títol *Lo Retrato,* son autor En Timoteo Coll.

—

Lo reputat actor cómich Sr. Perelló ha fet estampar sa darrera producció *Diners ó la vida,* estrenada en lo Teatre Principal de Vilanova lo passat Desembre, en la qual, com en totas sas demés obras, usa 'l pseudónim de *Simon de l' ombra*.

—

Está representantse ab moltíssim d' éxit en un dels teatres de Madrit una traducció castellana de la aplaudida pessa d' En Joseph Maria Arnau *Lo pollastre aixalat*. Tenim motius pera creure que aquest primer pas donat pels autors castellans pera fer coneixer nostra literatura dramática, no será 'l derrer, ja que de cada dia van manifestant aquells mes afició al desenrotllament de nostra renaxensa.

—

Lo dia de la Candelera tinguerem lo gust d' assistir á una de las magníficas vetlladas que la societat «La Misteriosa» ve donant aquest ivern, en los salons del conegut comerciant y ferm catalanista D. Francesch Mandri y Dezo.

Entre la distingida reunió que en ells s' aplega tinguerem lloch de veurer á alguns dels mes renomenats poetas y escriptors catalans, axis dels antichs com dels novells, y de sentir molt bellas é inspiradas composicions, degudas als matexos, las quals alternadas ab agradosas tocadas de bona música y de xistosos rahonaments, espansions de l' alegre jovenesa, feren que las horas d' aquella vetllada passassen rápidas á no poguer mes y deliciosament agradables per tots los que á la matexa assistiren.

Tan de bó que entre las moltas societats particulars que 'n la nostra capital funcionan l' eczemple d' aquesta no fos perdut, y, aprofitant los medis de que 'l catalanisme disposa, sapiguessen divertirse, com ja es hora qu' es fasse mes al istil de la terra y donant entrada en los salons á una llengua tant digne de ser atmesa y distingida.

—

La societat *El Foment de la Produccion Nacional* inaugurará 'l 15 d' aquest mes l' Exposició y Museo establerts en lo local de la matexa. En ella no tan sols s' admeten los objectes dels socis si que també s' aceptan de tots los fabricants é industrials que vullan péndrehi part, acte que aplaudim de tot cor, puig ha de ser en benefici de la Exposició espressada.

—

La empresa de *La Ilustració Espanyola y Americana* obra un públich concurs pera premiar las obras artísticas y literarias que fassin mes pera la classe de son periódich.

Aquest certámen tant digne d' elogi per proporcionar ab ell com diu lo seu ilustrat propietari D. Abelardo de Cárlos «ocasió de que surtin á llum aquells ingenis que per circunstancias particulars viuen desconeguts» fará que obtingan mes varietat, si cap, las columnas de son periódich ab los nous trevalls que produhirán los literatos y artistas per ell tant protegits.

Tots aquells que vullan péndre part en est certámen podrán veure en lo número quart d' aquest any de *La Ilustracion* las bases establertas.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Febrer de 1874. Núm. 5.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Duas paraulas sobre duas qüestions; per *Joaquim Riera y Bertran.*—Del respecte als monuments arquitectónichs; per *Macari Planella.*—Otjer (poesia); per *Antoni Camps y Fabrés.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanuera.*—La guerra d' Africa (poesia); per *Damás Calvet.*—La rosa de sang; per *Francisco Maspons y Labrós.*—Inventari de la Tresoreria de la Séu de Girona; per *Fidel Fita.*—.·. (poesia); per *Isidro Reventós.*—Revista Musical; per *Joseph Rodoreda y Santigós.*—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (novela); per *Marti Genis y Aguilar.*

DUAS PARAULAS
SOBRE DUAS QÜESTIONS.

Malicia fa certament que no s' haja pogut arrivar entre 'ls escriptors catalans, ja que no á una uniformitat complerta, al menys á l'unitat ortográfica que sería de desitjar; peró més malicia fa que á las divergencias en lo sistema d' escriure s' intenti donar una significació y una trascendencia eczageradas.

Pera nosaltres, qu' acostumém á donar rahó del geni y tracte de las personas ab que'ns freqüentem, y may ó casi may del trajo que vestexen; pera nosaltres, que tenim per retgla de conducta contraure amistat nó per consideració á las modulacions de veu, sinó als dots del esperit, pera nosaltres las divisions ortográficas tenen tota la poca importancia que poden tenir. Nos ne planyém de tant en quant: may nos hi encaparrém. ¿Per quínas rahons? Moltas ne podriam aduhir á disposar de més espay en esta *Revista*, mes bastará que 'ns concretém y 'ns ficsém en una.

Encara que sia mancar als bons preceptes, permétissens insinuar nostra idea ab nova comparansa. La perfecció, lo refinament en lo vestit no vé sino ab l' adelantament de la civilisació. Avans d' arrivar á las comoditats de las modernas vestiduras, ¡quantas mortificacions! Qu' adelanti, qu' adelanti sempre, nostra benvolgudíssima literatura provincial, y no faltará la desitjada unitat. Lo que no conseguexi l' espontaneitat d' alguns, ho conseguirá—¡trista condició humana!—l' egoisme de tots.

No solament en los albors, sinó en los temps d' or de las literaturas, hi veyém divergencias y, lo qu' es mes granat, inconseqüencias de sistema en un mateix escriptor y disbarats manifestos; mes axó no impedeix que 'l geni s' obri pas enaltint l' idioma de que 's val.

Sens il-lusionarnos, confessém que nostra moderna literatura catalana comensa tot just á viure, y que, per tal, gens d' estranyar es l' eczistencia d' opinions distintas respecte al modo d' acondicionarla á fi d' evitarli malaltia y mort.

¿Cóm ha conseguit la moderna literatura provensal, d' igual significació á Fransa que la nostra á Espanya, l' unitat ortográfica que nosaltres no sabem conseguir?—En primer lloch perque al camp literari de Provensa no hi concorran las distintas encontradas qu' al nostre s' ajustan; en segon lloch, per no esser tants ni tan laboriosos (parlém en general) los escriptors del Mitxdia de Fransa qu' escriuhen provensal; y en tercer lloch, per haver tinguda l' inmensa sort de que un geni com En Mistral dongués lo tó á la paraula d' En Roumanille y de n' Aubanel.

Nosaltres que som, relativament, molts, y cada dia aném essent més, no provenint d' unas matexas terras; provenintne, no pronunciém d' igual modo las paraulas; pronunciantlas, nos sentim ab dret á apreciarlas diversament en la representació escrita, ja histórica, ja eufónicament.—Tampoch tenim un Mistral, es á dir un gran geni de la poesía y ensemps un respectable crítich en tot lo referent á son llenguatje nadiu. Contém ab una gran munió de talents, d' ingenis que 'ns merexen consideració, mes... mes no tenim un Mistral.

Axó, no obstant, la literatura catalana es *una* en son fons, perque *uns* son los pensaments y afectes que l' animan.

Los noms sagrats de Pátria, Fé y Amor, qu' á tots nos agermanan, qu' á tots nos identifican, son per fortuna noms que res tenen d' arcáichs, de rebuscats ni de inintel-ligibles; noms en singular, es á dir, no desinents en *as* ó en *es*; noms qne no tenen *x* y que, per tant, no donan lloch á la col-locació ó

Digitized by Google

no col-locació d' una *i* devant d' aquella lletra. ¡Sí: per fortuna tots sentim, tots escribim y tots pronunciem d' igual manera 'ls mots simbolisadors de las aspiracions catalanistas.

Som catalans, som creyents y som amadors de tot lo bell y bo, á Barcelona com á Girona, á Tarragona com á Lleyda, á Valencia com á las Balears. En unas matexas fonts bebem, en un mateix desitx inspirem nostres trevalls, y d' un mateix medi 'ns valem per' arrivar enllá.

L' espressió racional y fins l' espressió retórica dels conceptes va *homogeneisantse* poch á poch, y tan especial, per no dir estrany, se fá 'l qui per sistema prescindeix de la possible justesa del llenguatje, com lo qui sistemáticament escriu d' un modo massa propi pera esser comprés de la majoría. Se va fugint ab igual empenyo, ab horror igual del vulgarisme que del arcaisme; se té per objectiu aquell just, aquell ensopegat medi que ni escandalitza als erudits ni desespera á la majoría dels lectors. Se van fent lloch paraulas poch ó molt arreconadas; se n' acomodan altras al us, y quan axó no es factible, se n' enmatllevan de necessarias, sacrificant los mots á las frases y procurant qu' aquestas no desdigan del esperit de nostre idioma.

Ara bé: si es innegable qu' aqueix ó aquexos trevalls se realisan ¿per qué enfurismarse, ni per qué desesperar en vista de las divisions ortográficas? ¿Per qué enfilarse fins al cap-de-munt per una cosa que tant al cap-de-vall se troba?

Vaja fentse, com se va fent, la llum de l' unitat en lo fons y en la forma general (filosófica ó racional, prosódica y sintácsica) de la parla catalana, y, sens mirar indiferents las qüestions d' ortografía, no 'ns neguitejém ni menos ens irritém per amor d' ellas.

¿Nos hem de neguitejar ni irritar per qüestió d' ortografía (la part menys important de la gramática) quan admirem á nostres clássichs catalans á despit de las inmensas erradas gramaticals que cometeren?

Lo qu' hem d' evitar es lo fanatisme, tan perjudicial en tot. Que cada hu obri segons li dicti la conciencia y 'l temps s' encarregará de donar rahó á qui la tinga.

Entre tant, qui escriu las presents ratllas se felicita de la *neutralitat ortográfica* de La Renaxensa. Aquest periódich ha donat constanment provas d' un afany digne, com es lo de que per petitesas de sistema no 's destruhexin en flor nostras esperansas. Axó fa plaher.

Joaquim Riera y Bertran.

DEL RESPECTE ALS MONUMENTS
ARQUITECTÓNICHS.

«Lo temps y las revolucions feren en alguns temples destrossos.»
Pi y Margall.

I.

Aymadors de l' art que tenim l' honra de professar y prenent per guia lo deber inescusable de tot mortal de contribuhir ab son gra de sorra á la construcció de la gran obra humana per senyalar lo pas de nostra civilisació, havem vensut una vegada mes nostra repugnancia á escriure per lo públich, y al ferho tan sols desitjem donar cuatre apuntacions dels nostres humils conceptes, no precisament perque creguem que valgan gran cosa, sino per rompre lo glas, com podriam dir, al mutisme dels génis privilegiats qu' enclou Barcelona y que sobre la materia de que pensem tractar podrian desenrotllar tot lo seu saber, per lluhiment de l' art y profit dels seus semblants. Lo procurar alsar lo decaiment de l' art y l' admiració y respecte que 'ns dehuen moure los monuments arquitectónichs es lo nostre ideal escullit fa ja molts anys. L' arqueología, ó mellor dit, los coneixements arqueológichs en nostra terra son una planta estranya y del tot desconeguts: los qui 'n tenen alguns, son pochs y, per tant, sols los hi resta plorar de quan en quan contemplant l' impia destrucció, per mans atrevidas de algun monument. Pero si los que saben lo valor artístich de nostras grandesas callan ¿qui las defensará, qui las salvará del fi que per ignominia de qui ho decreta deu aterrarlos? ¿N' hi ha prou quan aixó 's resol, que corrin asbarats los membres d' alguna corporació artística buscant ajuda y autoritat per deturar la mohiment del picot? ¿En moments en que sols se pensa enlluernar als ignorants, apagant mal inculcadas passions, es possible lograr res de bó? Los desenganyats respondrán á las preguntas indicadas.

Tot lo que no puga lograrse durant la calma y per medi de reflexions lógicas, per medi d' una propaganda incansable y estesa per tots cuatre cantons de la Península, creyem que res, ó ben poca cosa pot donar per resultat final.

Molt trist es veure la poca ó cap importancia que 'l vulgo dona á las grans creacions del humá saber escampadas per totas las encontradas pe 'l geni de nostres venerables antepassats. La falta de coneixements artístichs que predomina no solzament en lo vulgo sino fins entre aquellas personas que per la seva posició y educació sembla que deurian, quan menys, respectar los monuments históric hs y artístichs, si no com á esperts, per lo respecte qu' acredita tot lo que essent dot de nostres avis devem guardar y trasmetre als veniders, es sens dupte la causa de las ruinas y profanacions dels monuments de nostra estimada Patria. Sols la falta d' alguns conexements sisquera rutinaris ha causat la destrucció d' inapreciables joyas qu' eran honra y orgull d' Espanya.

De totas las arts plásticas no hi ha pas cap dupte que l' arquitectura, mare d'ellas, es la mes digne d' estudi per esser per si sola l'historia dels pobles; ella, com diu Rada y Delgado, es lo gran llibre de l' humanitat. L' afinitat entre l' arquitectura y l' historia es indiscutible; ella segueix passivament las inflexions de cada generació, se retratan en sos monuments los usos y costums que nasqueren de las creencias religiosas y políticas, de sos avansaments científichs é industrials, y quan ha desa-

Digitized by Google

paregut una generació darrera l' altre, quan l' historia escrita titubeja per esplanar la narració de fets antichs s' axeca l' arquitectura y 'ns obra orgullosa las suas severas empero fidels é incorruptibles planas de roca. Y cada monument, cada clausó, es un viu testimoni d' antichs y olvidats fets. ¿Com escudrinyar lo fosch caminal dels temps primitius, sensa l' esplendorosa historia de l' art, d' eix gran llibre que deu son orígen á las primeras necessitats de l' home y acabará ab la fi del mon? ¿Creurá ningú mitxanament instruit que los estils céltich y pelásguich, grech y romá, arabesch y románich, ojival y renaixement, sigan fruyt d' alguns inventors? Creyem que no, perque creure tal absurdo seria una ilusió, seria no veure en la diversitat de tipos las fesomías d' altres tantas épocas, y aixó jamay ha sigut negat.

Las costums, los usos, las ciencias, l' industria y *principalment* las creencias, la fé de las varias generacions que venen encadenantse tant, los qui á forsa de novas y diferents necessitats han influit constantment en las trasmitacions de l' Art han fet que de cambi en cambi hage vingut fins á nostres dias total y paulatinamenl trasmudat, y cada estil ha fixat un capítol, cada monument un párrafo, cada motllura una lletra de l' historia religiosa, política y social de l' época que 'ls engendrá. L' Arquitectura ha sigut, es y podem dir será sempre lo mirall dels pobles.

Lo grau de cultura d' un pais se mideix per l' estat que presentan las vias públicas, los edificis públichs y privats, per l' afany de conservació dels monuments que se descubreix en las corporacions populars, civils y religiosas com á tutoras dels seus representants. Desgraciadament Espanya en lo que va de seggle está divorsiada, respecte á aqueix punt, ab sa cultura; respecte á estimació á sos monuments está á última fila. Podrá esser errada nostra opinió, pero los fets confirman, apoyan y segellan lo qu' acabem d' esmentar.

Los monuments d' arquitectura, las joyas de la pátria, las verdaderas glorias nacionals no son mes per la generalitat dels espanyols que pedras ó pedrotas posadas unas al demunt d' altres; per la generalitat, una antigüetat es una cosa vella; la generalitat res llegeix, perque tampoch ne sap, en un vas etrusch, en una llápida romana; res li diu lo robust y continuat arch bisantí; res sent ni veu dintre d' una cripta; en una paraula: sonriu ab malicia al veure un arqueólech envellit contemplant y estudiant las ruinas per tot arreu escampadas y mes encare si devant las ruinas de nostras grandesas que com diu Pi y Margall «tenen algo de sublime» y que «membres d' un antich »edifici, nos retratarán ab exactitut lo geni, las »costums y la religió també dels seus gelosos fun»dadors, nos trassarán son gust en bellas arts» y mes sonriu, déyam, l' ignorancia quan devant nostras ruinas llegeix ó sent á dir que l' arquitectura ojival nos trasporta, nos aixeca fins al Suprem Creador, porque per l' ignorancia lo gótich es bárbaro, es tenebrós, es inquisitorial, ¡bárbara, tenebrosa, inquisitorial la sublime y hermosa arquitectura ojival! aquella arquitectura de la cual l' insigne Castelar diu «que totas las lineas dels seus archs »pujan al cel, y s' uneixen armoniosas en un punt» y que «per aixó se vehuen tots los pensaments de »l' artista reunirse en l' unitat de Deu, que repre»senta 'l temple d' una manera atmirable, com un »etern símbol!!»

Temps es de fer compendre á tots l' importancia dels monuments, temps es de no permetre baix cap concepte cap mena de profanació en las iglesias, palaus y casas particulars; la veneració deu estendrers á tot, tot absolutament es digne d' estudi y de gran respecte; los monuments de nostres antepassats sols son bens vincles que devem deixar á nostres hereus, sols l' us-de-fruyt tenim en ells, mes no lo de propietat absoluta. La servitut qu' als monuments devem y manera de practicarla per acabar ab lo vandalisme de l' ignorancia será objecte d' un altre article.

MACARI PLANELLA.

Barcelona 18 febrer 1874.

OTJER.

Sobre un pich del Pirineu,
demunt d' apilat rocam,
desferra de la creació
que escampá Deu allí dalt,
un jorn s' alsava un castell
de un poble casa payral.
Lo negre mur que 'l defensa
es tot de caps empedrat;
lo betum que fort l' aferra
n' ha sigut pastat ab sanch.
Penjan escuts de la torre,
llanses y capells y alfanchs;
dels caballers que 'ls portavan
s' afartan corbs y milans.
Ample fosso lo rodeja,
una balsera molt gran;
per passarla, 'ls Sarrahins
hi fan temps ha un pont de carn;
ja deu anys fa que s' hi afanyan....
y 'ls anys que s' hi afanyarán!

—

En sa tenda está 'l Vassir,
lo fer Vassir Soliman;
neguitós de greu congoxa,
no s' estronca lo seu plany.
—¿Que us dol? li deya la Fada
mes bella que te al serrall,
ay! que us dol que un negre núvol
pel front se us vá arrossegánt?
—Lo Valí de Barcelona
vol lo cap de Otjer lo brau;
cada dia me 'l demana,
y ja n' han passat deu anys.
—No us desconorteu, Vassir,
no us afligiu, Soliman.
De la porta del castell
dins mon pit guardo la clau;

Digitized by Google

en mos ulls tinch la sageta
pera fletxá á aquest gegant.
No son anelles de ferro
les que l' engrillonarán,
ab brins de ma cabellera
jo 'n trenaré son dogal.—
Ab la claror de la lluna
la fada crusa la vall,
no sent l' herba ses petjades,
que sols la llepa volant.
Ja n' traspassa la balsera,
y al esser prop del portal,
¡que dolsa, que esbahidora!
ohiu ses quexes y planys.
—Que trist deu esser, Otjer,
viure assedegat de sang
y tindre abrandada al cor
sempre la fornal del llamp!
No heu sentit may en los llabis
d' un bes d' amor lo dols flam?
may heu descansat lo front
demunt de un pit virginal?
Cent Reynes per vos suspiran
y penan que penarán;
entre tantes com vos ayman
cap com Zayda us ayma tant.
Temps ha que volto esta torre,
nit y jorn la vaig voltant
com colometa que cerca
son niu sens trovarlo may.
No us porta 'l vent mos suspirs?
no sentiu mos tendres lays?
Si obrir no m' voleu la porta,
al menys lo estret finestral,
y una amorosa ulladeta
á una Reyna no negau.
Exiu de est rónech castell,
baxeu del cim de eix penyasch;
mes que aquets feréstechs erms
mon florit jardí mes val,
mes que exa fosca coforna
la cambra de mon palau,
mes que les boyres glassades
de mon clar cel lo mirall,
mes que jaurer en la penya
folgar en llit nupcial.—
Callava 'l cant de la fada
y 'ls vents l' anavan portant
en la quietut de la nit
per los fondals de la vall.
De dins de la negra torre
respon una veu tronant:
—Jo no so nat per les festes
ni pels plahers del serrall;
mes que l' amor de cent Reynes
l' amor de patria es mes alt.
—Perqué 'l furor vos encega?
ay malhaurat, com vos plany'!
qui heretará vostra gloria?
—Temps ha que mos fills son grans.
—Qui portará vostre nom?
—Tot un poble triomfant.
—Y li dexau per herencia
la soletat d' estes valls.....?
—La herencia que li trameto,
vostres tendes y palaus,
vostres castells, vostres viles
y dels sarrahins la sang
perque d' ella se n' afarten
per molt mes d' setcents anys.
—Axís Alá 'l gran Profeta
confonga tos averanys,
com jo conjuro estes penyes.
oh malehit cristiá,
que sobre ton cap s' estimben,
y abruse aquets monts lo llamp,
y obre sa gola la terra,
y engorje l' infern als franchs.—
Lluhen los ulls de la fada
com dos encesos fogalls,
sa veu que era tany de l' arpa
truny com rugit d' huracá
que estremordeix á les feres
y fa tremir los penyals.
Los flochs de sa cabellera,
com serpents enverinats
se descargolan, s' estiran,
s' adressan sobre son cap;
colpeja ab lo peu la penya
que s' esquerda espurnejant
y enderrocantse s' enfonza
la Fada en un gorch de sang.

A. Camps y Fabrés.

Laboratori del Pagés.

II.

Determinació dels ácits continguts en lo most.

Per efecte de causas que no anem ara á examinar, se dona en Espanya desde fa algun temps una importancia tan gran al alcohol, que cap cultivador pensa en altre cosa sino que 'l seu vi sia lo mes alcohólich possible. D' aquí el que tot vinicultor busqui ab cuydado la manera mes exacta possible de determinar la cantitat de sucre qu'hi ha en el most que cull y la de alcohol que conté 'l vi que ha produit. Desde que soch á Catalunya vinch combatent aquestas ideas, puig crech que si be deu considerarse l' alcohol com materia molt important no la tenen menor los ácits, segons me sembla haver probat extensament en la obra titolada: «*Extracto de las sesiones que acerca la Vin'cultura profesé en* 1872 *en el Instituto Agricola Catalan de San Isidro*».

La determinació dels ácits continguts en lo most es, donchs, pera mi un dato potser mes important que el del sucre, perque gran part dels vins que 's cullen á Espanya no poden conservarse per sols la cantitat de sucre que contenen ó de alcohol que aquest produheix y si se conservarian perfectament, com succehia abans de que 's conegués l' encabessament, si se 'ls hi donés la cantitat d' ácits ab que 'ls ha dotat la naturalesa y que l' home los hi treu ab lo sistema d' elaboració qu' estableix. Repetesch, no puch esténdrem mes en aquest assumpto, recomanant la citada obra pera tots los qui vullan véurel en tota sa estensió.

Digitized by Google

Los ácits qu' existeixen en lo most poden ser varios, pero 'l vinicultor no está interessat en coneixerlos un per un, sino en saber la cantitat total que d' ells existeix en un litro de most ó vi.

L' agricultor, donchs, deu fer un reconeixement especial ab los rahims pera fixar 'l moment de veremar. Si tracta d' obtenir vins alcohólichs ó vins assucrats no deurá procedir á fer aquella operació sino quan lo most alcanse la major riquesa possible en sucre: si tracta d' obtenir vins frescos ó acíduls, llavors tindrá de fixar lo moment de veremar quan lo most hage adquirit lo máximum possible d' ácit tártrich.

Pera determinar la cantitat d' ácits continguts en un most empleo una disolució normal de carbonat de sosa, pero com aquest ha de ser pur y no se 'n troba facilment en el comers ab esta condició, es precis prepararlo, lo qual se consegueix calcinant en una cápsula al calor roig fosch, lo bicarbonat de sosa del comers; esta sal se descompon per lo calor, pert un equivalent d' ácit carbónich y 's transforma en carbonat neutro de sosa quimicament parlant: no obstant d' aixó, devem cerciorarnos de que no conté cloruros ni sulfats. Pera reconeixer aixó, pendrém un poch de carbonat de sosa en cuestió, lo disoldrem en aygua en un tubo d' ensaig, l' acidularém ab ácit nítrich y 'l tractarém separadament pel nitrat de plata y pel nitrat de barita. Si 'l líquit no precipita per cap d' aquestas duas sals, estem segurs de sa puresa.

L' equivalent del carbonat de sosa es el següent:

$$\left.\begin{array}{l}\left.\begin{array}{r}Na = 23\\ O = 8\end{array}\right\} 31 = NaO\\ \\ \left.\begin{array}{r}C = 6\\ O^2 = 16\end{array}\right\} 22 = CO^2\end{array}\right\} = 53 = NaO,\ CO^2$$

Pendrém, donchs, 53 grams de carbonat de sosa, los tirarem en aygua destilada, de modo que 'l tot forme un litro á la temperatura de 15° del termómetro centígrado, y 'l líquit resultant lo guardarem cuydadosament en pots ben tapats.

Preparada la disolució acidimétrica, estem en el cas de procedir al ensaig del most.

Al efecte se posan 100 centímetros cúbichs de most en la cápsula figura 7.ª, se calentan suaument, fins que 's posi á bullir, ab la lámpara d' esperit de vi, y ab la bureta graduada, (figura 5 ó 6), s' hi va tirant disolució normal acidimétrica fins á tant que 'l paper de tornassol no s' enrogesca: se llegeix llavors la cantitat de disolució de carbonat de sosa que s' ha gastat, y pera calcular la cantitat d' ácits continguts en el most se procedeix del modo següent:

Suposém que pera saturar los ácits continguts en los 100 c. c. de most, s' ha necessitat gastar 25 c. c. de disolució normal: ab aquest dato establirém la següent proporció:

Si en 1000 c. c. de disolució normal hi ha 53 gr. de carbonat de sosa anhidro, en los 25 c. c. gastats ¿quant carbonat de sosa hi haurá?

$$1000 : 53 :: 25 : x$$

$$\frac{53 \times 25}{1000} = 1'325$$

Es á dir, que en los 25 c. c. hi ha un gram 325 milígrams de carbonat de sosa: ab aquest dato formarém la següent proporció:

Si pera saturar los ácits continguts en 100 c. c. de most se necessitan 1' 325 grams de carbonat de sosa, pera saturar los continguts en un litro ¿quant se necessitará?

$$100 : 1'325 :: 1000 : x$$

$$\frac{1'325 \times 1000}{100} = 13'250$$

Es á dir que pera saturar los ácits continguts en un litro de most se necessitan 13'250 grams de carbonat neutro de sosa. Es precis que 'ns fixém be en aixó: sino 'ns es possible saber facilment la cantitat total d' ácits qu' existeix en el most, per qual rahó tenim de limitarnos á buscarla per un equivalent; aixís es que no diem que en el most hi ha 13'250 grams d' ácits sino que *hi ha una cantitat tal d' ácits que pera sa saturació se necessitan* 10 ***grams*** 250 ***milígrams de carbonat de sosa.***

III.

Determinació del alcohol contingut en los vins.

He dit ja anteriorment qu' un dels cossos continguts en el vi, y al qui 's donava mes importancia á Catalunya era l' alcohol.

L' alcohol está en lo vi pura y simplement barrejat y de cap manera combinat ab los altres cossos que constitueixen aquest caldo. Lo fet de que l' alcohol estiga solzament barrejat ab los altres cossos y no combinat, es lo que ha induit als vinicultors moderns á encabessar lo vi, qual práctica deuria prohibirse segons lo dictámen de l' Academia de medecina de París del cual vaig estampar un resúmen en la obra titolada: *«Extracto de las sesiones que acerca la Vinicultura profesé en* 1872 *en el Instituto Agrícola Catalan de S. Isidro.*

Estant l' alcohol mesclat y no combinat ab los vins, es clar que tots los procediments que s' empleen pera sa separació, ó sia pera averiguar la cantitat de alcohol que conté un vi, han d' estar fundats en principis físichs. Molts son los autors, uns teórichs y altres práctichs, que s' han dedicat á inventar y á construir aparatos que serveixin pera aquest objecte; y las personas que desitjin coneixer l' historia d' estas invenzions, farán molt be en llegir l' obra titolada *Indications theoriques et practiques sur le travail des vins* per Maumené, edició de 1858, pág. 7 y següents fins á la 68. Mes cap de tants aparatos com hi ha construits ha servit pera l' objecte que 's desitja en quant á facilitat en lo maneig y exactitut, com el primer qu' inventá Gay-Lussac y 'l cual ha sigut despres mes ó menys

Digitized by Google

modificat, empero sense separarse gens de lo que en un principi serví de base pera sa construcció.

L' aparato de Gay-Lussac está fundat en la propietat que tenen l' aygua y l' alcohol de bullir, y ferho á temperaturas bastants diferents; mentres que casi tots los altres cossos qu' existeixen en el vi no son volátils. Gay-Lussac pren, donchs, un vi, lo destila en un petit alambí y com sap que per la destilació no deu sortir d' aquest vi mes que l' aygua y l' alcohol, recull aquets dos cossos en un aparato condensador, mentres que 'l sucre, la materia colorant, las sals y tots los altres cossos qu' existeixen en el vi se quedan en la vas de destilació: vaig donchs, á esplicar no l' aparato inventat per Gay-Lussac, ja que aquest no 's construeix ja avuy en dia, sinó'l mateix modificat per Salleron y per altres fabricants moderns, qu' apareix representat en la

Fig. 8.ª—Alambí Ritcher.

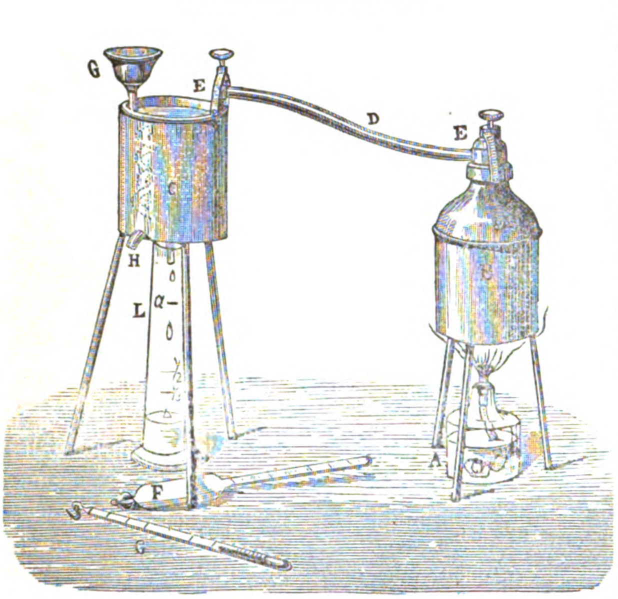

Consta aquest alambí d' una caldereta de coure *B* en la qual se posa 'l vi que 's tracta de destilar; un canó *D* que s' ajusta á la part superior de la caldera, per medi de la brida *E*, condueix los vapors que surten d' aquella al serpentí condensador *C* contingut en lo refrigerant *E*: altra brida *E* igual á l' anterior uneix lo canó *D* ab el serpentí condensador. Si l' aygua que 's posa pera verificar la condensació se calenta massa, se la renova tirantni de freda pel embut *G* mentres que la calenta surtirá pel canó *H*. Lo líquit condensat surt pel bech del serpentí, y 's recull en la campana *L*. L' aparato se calenta ab la lampareta *A*. La campana de crestall *L* que serveix pera medir lo líquit te una senyal *a* marcada á certa altura, y mes avall altras duas que senyalan la meytat y'l ters del volum que hi ha fins á dita senyal *a*. Lo termómetro y 'l alcohómetro *F* completan l' aparato.

Pera ferlo funcionar se comensa per omplir la campana *L* de ví fins al rasgo *a*; se tira aqueix vi en la caldera *B*; s' ajustan las bridas *EE*; se posa aygua en el refrigerant *C*; se posa la campana *L* sota del bech del condensador, pera recullir lo líquit destilat y s' encen la lámpara. Quan la cantitat de líquit destilat arriba fins á la meytat s' apaga la lámpara, se deixa qu' acabi de caure 'l líquit qu' hi ha en lo serpentí, se separa la campana de sota del alambí, se la ompla ab aygua destilada ó de pluja, tant exactament com sia possible fins al rasgo *a* y s' introduheix lo termómetro y l' areómetro *F*. Abans de pendre las indicacions que marcan aquestos aparatos es necessari que passe una estona á l' objecte de que hagen pres be la temperatura del líquit.

La campana *L* no te cap mida determinada; pot ser de cualsevulga; aixis es que quan se trenca y no se 'n te altre á má se pot suplir ab un vas cualsevol en lo cual se reemplassa lo rasgo *a* per un paperet enganxat al entorn. Lo qu'interessa, y en aixó si que s' hi ha de posar molt de cuydado, es que la cantitat de vi que 's coloca al comensar l' operació, y la de alcohol y aygua destilada ó de pluja que 's posa á la fi, sian matematicament iguals, si es possible, puig lo mes petit descuyt en aqueix punt, produheix un erro considerable en l' operació.

Pera treballar ab aqueix aparato se tenen de pendre algunas precaucions á fi d' evitar erradas de importancia.

En primer lloch després d' haber tirat lo vi de la campana al matrás convé netejar aquesta ab una mica d' aygua de pluja ó destilada, pera traure las gotas de vi que poguessen haver quedat unidas á sas parets y tirar aquest líquit á la caldera.

En segon lloch despres d' haver afegit aygua al líquit destilat es necessari mesclar be estos líquits; al efecte se tapa la campana ab lo palmell de la ma, tenint compte de que no s' escape cap gota y se la remena be tres tres ó quatre vegadas.

En ters lloch s' ha de tenir compte d' humitejar lleugerament ab els llavis l' espiga del areómetro abans d' inmergirlo en lo líquit.

Si 'l líquit, qual riquesa alcohólica se vol determinar es pobre en alcohol, com succeheix ab las cervesas, los vins fluixos etc., etc. basta destilar la tercera part del líquit; empero si es mes rich en alcohol llavors se ¡te de destilar fins á la meytat: pera aquest objecte te la campana las marcas un ters y la meytat.

Aqueix aparato está destinat al us dels agricultors y negociants en vi que necessitan transportarlo sovint d'un punt á l'altre; per consegüent s'ha procurat reduirlo de volum tot lo possible pera lo cual l' espiga del areómetro no es complerta. Aixó pot motivar que si 'l líquit que s' ensaja es molt alcohólich l' areómetro no suri; sinó que toqui al fons de la campana; en aquest cas se llansa la meytat del líquit ab la major exactitut, s' hi afegeix altra cantitat d' aygua destilada ó de pluja y 's medeix de la manera abans mencionada; se dobla 'l resultat obtingut y aquesta será la graduació final.

Preu dels aparatos que 's citan en la 2.ª llissó en casa del óptich D. Federico Font, sucessor de Taylor.

Cápsulas de porcellana de 16 á 18 centímetros. . .	26 rls.
Lámparas de metall ab soport.	24 »

Digitized by Google

Buretas Gay-Lussach divididas en mitjos centímetros cúbichs.				34	rls.
Id.	id.	id.	en décims de centímetros cúbichs.	36	»
Id.	id.	id.	en quints.	36	»
Id.	inglesas	id.	en cents. cúbichs.	36	»
Id.	id.	id.	en décims.	40	»
Id.	id.	id.	en vigéssims.	46	»

Preu dels reactius en la Farmacia de la Trinitat á càrrech del Doctor Canudas, carrer de la Llibertat, n.° 21, Barcelona.

Litro d' aygua destilada sense l' envas.	3	rls.
Litro de disolució de carbonat de sosa químicament pur, á rahó de 53 grams per litro y graduat á 15.° del termómetro centígrado.	10	»
Litro de alcohol del comers pera cremar.	6	»
Plech de paper tornassol.	2	»

(Seguirá.)

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

LA GUERRA D' ÁFRICA.

Lava, que en lo bell mitx de nostra esfera
bulls en onas de foch,
de Nápols abandona la ribera,
que no vol ta claror la náu velera.....
¡Rebenta en lo Marroch!

—

Ab tos torrents de poblacions paganas
cremares los altars.
Per fer pas á las tropas cristianas
crema, sino las vilas mussulmanas,
llurs boscos seculars.

—

Y en los saulons del Sahara á assedegarse
fugirán los lleons,
y 'ls que van de llur carn á alimentarse
no pensarán ab feras igualarse,
¡tal volta serán bons!

—

Que al negre y 'l blanch, al deuerit ó atleta
un cor los doná Déu.
Si la fera ab amor sos fills alleta,
¿pot ignorar lo poble del Profeta
dels sentiments la véu?

—

Mústigas viuhen las palmeras solas
del Africa al calor;
y 'ls fassers de las platjas espanyolas
diuhen al vent del Nort:—A tu que volas
fém missatjer d' amor.

—

Porta de nostres cálzers en tas alas
la pols flayrosa avall;
y, si nostres sospirs passant eczalas,
las veurás de penjoys que son llurs galas,
enjoyar lo plomall.—

—

Pels cors que 'l fatalisme n' apresona
devalláu raigs de fé!
Ja la victoria lo penó corona
de la Creu y en los temples no s' entona
l' himne de páu ¿Perqué?

Qu' es la Créu? Duás brancas d' olivera:
y la Lluna un alfanch.
La Créu en los cristalls se reverbera;
la Lluna per mirall tè la fal-lera
de voler rius de sanch!

—

Per ço ans que captiu lo ferro 's clava.
al cor lo marroquí:
puig créu que ja per rébrel s' enjoyava,
y sanch hont mirallarse demanava
una ensisera hurí.

—

Pèl poble tan ardent com sas arenas
lo premi es lo plaher.
D' un sant amor lligáulo ab las cadenas,
y cantará en sas trobas, de fé plenas,
á un Deu, y una muller.

DAMÁS CALVET.

Elcher Febrer 1860.

LA ROSA DE SANG.

Al cim d' una alta montanya hi havia un estany de claras aiguas, al voltant del qui hi verdejava la herba ab may vista ufana. Per la esplanada qu' eixa 'n feya se passejava un dematí á trench d' auba una donzella, la qui, sortida feya poch del estany, anava matisant ab perlas las gayas flors que en la herba creixian. De sopte trencant l' espés brancatje que aquella plataforma tancava, aparesqué un jove de ben disposta forma, que al veure la jovencela esclatá ab un crit de sorpresa, que feu girar á eixa y fugir mes que depressa envers un bosquet de frescos tanys que hi havia. Lo jove hi va corre, se ficá entre mitj dels arbres, regirá per tot arreu, mes en lloch va trovarla.

Podeu contar quin va esser lo seu desespero: s' assegué á terra y resolgué quedarse fins á tornarla á veure quan al cap d' una estona, en mitg d' aquella quietut s' alsá una veu argentina y pura que 'n cautivava l' ánima y ell al só de la cansó va pendre dols somni. Llavors los tanys hermosos, gemats y tendres, comensaren de moures, estengueren sas brancas, son ull aná arrodonintse fins á formar una cara, sas brancas ne formaren, brassos y dividintse per baix lo tronch, n' isqué de cada un d' ells una galan donzella, prima y esbelta, de forma arrodonida y tan ensisadora que s' hauria pogut comparar ab la mes hermosa fada.

Se juntaren poch á poch, se dirigiren envers lo jove y cullintne á mans plenas las flors, lo cubriren ab ellas. De segur que 'l jove ho devia veure ab los ulls de l' ánima donchs que son rostre era espressiu y sa boca sonriguenta. Y voltant, voltant caigué á una de las donzellas una perla de son collaret que aná á parar al pit del jove y aquest va despertarse.

Desseguida totas las jovencelas apretaren á corre y en un moment foren desaparescudas, menos la que havia perdut la perla que no fou prou amatenta y deixá agafarse pel jove; aquest va cullir una

Digitized by Google

rosa, encesa com una grana, li feu present d' ella, li posá al mitg del pit y la noya tota conturbada, 's deixá menar per ell per aquella encatifada y reclosa plana, quan eixint un galápat de dins de terra 's posá á perseguirlos, y no tingué altre recurs la noya que tirarse á dins de l' estany ahont quedá convertida en cisne, blanch com una tofa de neu, menos una taca encesa y rodona que al mitg del pit va quedarnhi.

Lo jove irat se girá envers lo galápat pera matarlo, mes aquest li llensá una alenada de brí, y 'l jove va sentirse abaixárseli lo cos, eixirli pels per tot arreu, allargárseli la cara y engroixintse tornarse en lleig y fornit ós que sols de mirar dava basarda. Duas llágrimas s' escaparen de sos ulls, y, dirigintse envers l' estany, lo cisne axí que 'l va veure va espahordirse y estenent sas alas fugí que prompte 's perdé de vista.

L' ós se 'l mirá bona estona y ja no veyentla, se posá á caminar á la ventura bosch avall, sense saber ahont darla. Camina que caminarás se li feu fosch en una gran espessor de boscuria y seguint los instints de sa nova forma, no pará fins á trovar una cova. S' hi va ficar, s' arreglá un bon jas y moventlo la gana aná cercant per tots los recons s' hi havia alguna cosa bona pera refer sas perdudas forsas.

Cova endins, cova endins, li paregué veure al cap d' avall de tot una claror blanca y luego ohir una remor com d' aigua que s' anés movent. Ell que s' hi acosta y 't veu una gran montanya d' aigua que per tot arreu en milions de raigs anava reflectint la lluna que dessobre mateix hi queya y á dalt tot nadant lo cisne qu' era la seva enamorada: s' hi acostá mes y per las voreras del estany hi vejé un estol de bellíssimas donzellas qu' anavan cridant al cisne com si volguessen ajudarlo á eixirse de l' aigua. Y ab axó conegué qu' era dessota de l' estany de sas desventuras; enamorat com un foll corregué cap á lo crestall que clohia l' aigua y l' anava á trencar si tot d' un plegat no se li hagués acudit que en ferho se li anegaria la cova, ofegantlo á n' ell y privant á sa enamorada de l' estany qu' era allavoras l' únich consol que li quedava. Aixi es que no gosá á tocarlo y 's posá á mirar al cisne á qui la taca encesa del pit se li reflectia aigua avall fins á serne ab lo jove de lo qual n' havia gran contento.

Estant en axó arribá prop d' ahont ell era una manadeta de peixos, los qui fent conversa comensaren á esplicar la desgracia del jove y la noya.

Y un d' ells que diu:—Y lo que es pitjor es que ell no sap lo modo de lliurarse de aquest malefici, ni de desencantar tampoch á la jovencela y sas companyas.

—Y quin es?—Digué un altre.

—Be 'n fácil de saberho, mes tenimne compte que 'l galápat no 'ns senti. Dalt dels núvols vola l' águila mes poderosa que may hagi atravessat l' espay; d' estesas alas, punxagut bech y llargas urpas es poderosa per vence la mes ardida bestia que crihi la terra; sols qui la matará y péndreli 'l poderós talisman que 'n son pit ne guarda pugui, haurá victoria del galápat, encantador d' eixa comarca y tornará donzella y jove en sa primitiva forma.

Y pegant tots los peixos una quadeta á l' aigua, en ample rodona s' escamparen y lliscant suaument per l' aigua deixaren buyt lo lloch que ocupavan.

Lo jove que ab tota atenció s' ho havia escoltat, vejé una porta del cel oberta; no savia com, mes era precis que arribés á vence á l' águila. A n' aquest efecte eixí de la cova, cercá lo pi mes alt que va trobarne, se 'n pujá pí amunt y quan fou dalt de tot que quasi la terra no s' ovirava, agafá la pinya mes grossa que va trobarne y se la va posar á covar esguardant sempre de fit á fit lo cel.

Axí passá una llarga estona de temps, potser anys, que ni ell mateix va donarsen compte: ab l' escalfó del cos los pinyons anaren grillant y una volta pins grossos que per tot arreu eixian, veyent un dia lo jove al seu dessobre mateix volar á l' águila que tot just s' ovirava, ab tota sa forsa, que com de os era molta, etjegá aquella espantosa máquina, la que anant á donar á l' águila la encrehuá entre sas brancas y la feu caure cap abaix ab impetuosa furia.

L' ós com podeu contar l' aná seguint ab la vista, y quan la vejé abaix ni tant sols va baixar del pí sino que ab un bot va tirarse cap á terra, tal era l' afany que tenia pera matar á l' águila. Mes aqueixa no per veures presa 's donava per vensuda, sino que arrapant ab sas urpas una arrel de pi que de terra eixia, la arrencá d' una estravada y ficantse per lo furat que la furganta arrel deixat havia va desapareixe. L' ós s' hi llensá, mes ja no hi fou á temps; no obstant com estava tan ple de desespero agafá una branca, aixamplá 'l forat y 's va ficar adins, endins sempre sens may pararne.

A tot axó lo galápat n' havia hagut esment y foll de rabia 's havia llensat á l' aigua pera matar al cisne com ho hauria fet, si aquest ben amatent no hagués emprés volada. Y volant, volant aná á parar á una illa que á l' altra mar era y á n' ella á un castell ahont no hi havia persona alguna.

L' águila seguint lo forat havia anat cap á dins de la terra fins que trová las arrels de l' altre part de mon y estirantne una no pará fins á eixir á la llum del dia seguida sempre ab persevadora constancia del descidit os. Mes com l' águila anava devant y al eixir en terra havia pogut prepararse, quan eixí l' ós, cansat d' haver tingut d' aixamplar sempre la estreta via, se tirá al seu dessobre, l' agafá pel coll y estrenyentlo be, empresonat se 'l endugué cap á son castell qu' era al que havia anat á pará 'l cisne.

Aquest quan ho vejé ne fou pres de gran tristesa y pensá desseguida 'l modo de lliurar al enamorat de la seva ánima. A n' aquest fi, s' arrenca la encesa rosa de son blanch pit y tot sagnant se 'n aná al peu d' una montanya á demanarli ajuda, y la montanya obrí un de sos costats y ab impetuosa furia n' isqué una horrible ventosa que tot va arrebassarho, sinó 'l castell qu' era de ferro clavat á las

Digitized by Google

entranyas de la terra. Los arbres mes corpulents en un no res, abalansantse ab estridents xiulets, queyan á terra y res va quedar en peu.

Llavoras lo cisne, tot sagnant, se 'n torná al peu de la montanya y mostrantli la rosa li demaná ajuda y la montanya obrint un forat al cim d' ella, deixá anar un volcan de foch que en un instant tot va abrusarho no deixant res en tota la illa sino es lo castell que com de ferro tot lo mes va enrojirse.

La noya 's vejé altre volta perduda; mes tornant á la montanya ab la rosa ple de sang lo pit, li demaná altre volta ajuda y la montanya obrint un forat al peu d' ella, deixá anar un doll d' aigua que tot va comensar á anegarho fins lo castell que no per ser de ferro se 'n lliurava. Quan l' águila vejé això, de lo mes amagat del castell tragué una tortuga d' or y llensantla damunt de la aigua s' hi tirá ab l' os anant nadant per sobre. Lo cisne quan ho vejé, desde la montanya ahont sempre s' havia quedat, se vejé perdut, y, dessangrantse, comensá l' aigua á enrogirse y á mes enrogirse fins á esser á la tortuga, que tocantla un poch va ferirla y ferla anar á fons junt ab sa carga, sino es l' os, que 's posá á nadar com á bestia grossa, fins á parar á la montanya.

Una volta allí trová ja quasi lo cisne mort y ab tot cuidado li tapá la ferida y aná guarintlo mentres la deu d' aigua s' estroncava y la terra s' anava aixugant fins á quedarse seca. Llavoras l' ós, se 'n aná á recorre l' isla fins á trobar á l' águila que quasi ja era morta, lluitá ab ella, la va vence, la obrí pel mitg y del fondo del cor li tragué la pedra maravellosa. Ab ella se 'n torná cap al cisne á qui contá tota la conversa qu' havia sentit als peixos, la virtut que tal pedra tenia pera desencantarlos y acabá per pregarli que ja que volava travessés tota la mar y ab la pedra matés á lo galápat.

La noya hagué gran sentiment de deixarlo allí sol, y emprenguent vol no pará fins á esser al estany de claras aiguas, ahont trová á los arbres en que eran sometidas sas companyas tots mústichs y quasi sechs pels mals tractes que cada dia 'ls donava 'l galápat desde qu' ella havia fugit, no deixantlas tornar noyas, y pegántloshi cada dia.

Y n' hagué gran sentiment, y ab lo talisman á la má va comensar á buscar lo galápat, y, no trobantlo, no tingué altre recurs que anarsen á la cova desde ahont l' ós havia sentit la conversa dels peixos y demanantloshi ahont aquell se trovava, aqueixos li digueren com havent sapigut la mort de l' águila s' havia amagat dintre del estany y que si volia matarlo no li quedava altre recurs que vuidar ben be l' estany, pera lo qual construhis primer un forat al sostre de la cova ahont amagarshi ell, n' obris despres un altre á terra d' ella á fi de que poguessin ficarshi tots los peixos y trencant lo crestall que tancava l' aigua, la deixés escapar fins á no quedarnhi gota.

Lo cisne feu las duas covas, trencá despres sols una mica lo crestall pera que 'ls peixos poguessin eixir sens que 'ls fes malvé la corrent y quan tots foren al clot fet pera ells, trencá la crestallina tanca y l' aigua ab un doll espantós omplí tota la cova y se llensá al defora ab gran admiració de la gent del voltant que vejeren eixir una deu tan grossa d' aigua sens saber d' ahont podia provenirse. Així sortí tres dias y tres nits, al cap dels quals quedant sech l' estany, se n' hi entrá lo cisne ab lo talisman á la má, cercan lo galápat.

Lo qual quan se vejé perdut isqué del amagatall ahont era y enfellonit se llansa demunt del cisne qui l' hauria passat mal si no fos estada la pedra maravellosa que fascinantlo lo deixá esmortuhit á terra. Llavoras lo cisne va agafarlo, pegá volada ab ell cap á la vorera del estany ahont verdejava la fresca herba y cullint las gotas de rosada que campejavan en sas fullas aná ruixant al galápat, que á cada gota posava uns crits horrorosos y anava morint en mitg de convulsions espantosas, fins que ab lo talisman acavá de matarlo.

Llavoras se 'n aná á una fonteta d' aigua clara qu' anava envers l' estany, se rentá be ab ella, y aixís que l' aigua li tocá la encesa rosa del pit ahont encara hi duya 'ls senyals de la ferida, se l' juntaren las plomas de las alas, del capdemunt d' ellas n' isqueren duas blanquíssimas mans, las potetas se li estiraren tot arrodonintseli fins á tornárseli camas, lo cos y cap se li tornaren de hermosa forma y va eixir una joveneta hermosa y bella que si avans era guapa, llavoras encara ho era mes, com may cap hagi trepitjat la terra; mentres tant los arbres s' havian anat rejuvenint, havian pres mohiment y de cadascun d' ells eixit una gentil donzella, que havian anat á fer acatament á la primera com á reyna y senyora donchs qu' era una primpcesa encantada.

Totas juntas tractaren de salvar lo jove que tan havia sufert per aqueixa y recullint totas las flors que trobaren, van anarsen al forat per ahont l'águila y ós havian travessat lo mon, per lo qui deixaren anar la garlanda que d' ellas feren, cridant á l' ós que s' hi agafes. Aquest tot trist de no tenir á la seva enamorada, ja quasi era mort d' anyoransa y ab prou feynas pogué arrivar á cullir la última de las flors de la garlanda; mes coneixentho las de dalt se posaren á tirar desseguida y tragueren l' ós á dalt que ni donava senyal de vida. La primpcesa hi corregué, aná á cercar aigua de la fonteta clara y tirantnhi pel desobre, l' ós torna á reviure y poch á poch, poch á poch, aná cambiantse en jove, ardit y galant de ben disposta forma.

Quan tots dos se vejeren, vessaren llágrimas d' alegria y estigueren llarga estona abrassats sense poder dir paraula. Mentres tant l' estany s' anava omplint de clara y hermosa aigua, los aucells feyan refilar sos hermos cants per lo espés brancatje que clohia la plataforma y l' herba engalanada ab los colors de cent floretas, anava verdejant ab may vista ufana.

Y jovencel y noya se 'n maridaren y anant al regne d' eixa ab tot l' acompanyament de sas don-

zellas, foren proclamats reys y isqueren felissos per tots los anys de la sua vida.

Francisco Maspons y Labrós

Agost de 1872.

INVENTARI DE LA TRESORERIA
DE LA
SÉU DE GIRONA
FET EN 1470.

(continuació.)

EN LO ERMARI PRIMER DELS VESTIMENTS
EN UNA CAPSA LONGA SON LES COSES SEGUENTS.

73. Primo tres flochs de capes de seda vermella e dos de verts ab botons obrats de fil dor.

74. Item en laltre capse petita ha hun pom dambre gornit de argent ab algunes perles.

75. Item en una capsa quadrada ha alguns collas de *draques* e *sotsdraques* de diverses colos (1).

76. Item en dit hermari atrobi tres stoles brodades dor e de seda ab ymagens, e quatre stoles de diverses colos, e vuyt maniples de diverses colos.

77. Item tres stoles de seti negre ab floquedures de seda vermella.

78. Item hun drap de brocat blau, qui serveix a la *scala del moniment*.

79. Item un sobresel de seda blancha ab barres dor.

80. Item un sach de li ab molt fedatge de trossos de fresedures.

81. Item una tunixella de seda blaua, molt vella, brodada dor *de luca*.

82. Item altre tunixella dolenta blaua.

83. Item unes cortines de tres pesses ab barres grogues e vermelles e blanques, velles; e dues tovelloles affigides de *drap de almaria* (2), qui servexen per lo moniment; e hun drap dolent brodat dor de luca de pocha valor. Sta tot plegat en hun tros de cortina de tersanell blanch e vermell.

84. Item hun gran *sinyell* de seda blaue (3).

85. Item una cassulla de seti vermell, vella, ab hun fres devant, altre derrera dor sutil.

86. Item una tovellola de color de *all e vinagre* ab listes blaues e als caps hun tros de lista blanque.

87. Item xviii amits qui serveixen per les capes.

88. Item hun tros de vellut torengat o groch, nou.

89. Item xv amits ab vetes per vestirse a missa.

90. Item xii camises romanes, totes emperamentades.

91. Item una casulla de stamenya blancha qui serveix al domaher com diu missa al altar maior en temps de coresma ab tres maniples e dues stoles ab floquedura de seda.

92. Item dues capes de cotonina per diacha e sotsdiacha per los diumenges de coresma.

(1) «*Draque*» falta en Labernia. Sobre la explicació d' eix mot d' orígen árabe, vejis' Dozy, *glossaire des mots espagnols et portugais derivés de l' arabe*, art. Adarasa.

(2) La ciutat de *Almería*.

(3) *Cíngul* ó *cingleta* del llatí *cingellus, cingillus*. Vejis' lo núm.° 204.

93. Item dues cortines blanques ab floquedura blanqua de fil, qui servexen al altar maior a la coresma ab xviii anells dargent, o semblen esser de argent.

94. Item quatre camises romanes de li, qui servexen al digous sant e divendres sant.

95. Item hun cubertor blanch de cotonina per lo altar maior en temps de coresma.

96. Item hun pali vell de seda blancha tot squinsat.

97. Item hun drap de brocat de fil blanch, qui serveix al divendres sant per cobrir la creu.

98. Item un altre cubertor del dit altar fet de randa de fil blanch.

99. Item un altre drap de li per lo altar appellat de *ginesta* (1), per dit altar ab ventalla.

100. Item un altre drap brodat de fil per dit altar.

101. Item hun pali de seti blanch per lo altar per dit temps de coresma.

102. Item dues tovelloles, la una ab floquedura al cap de fil blanch ab randa blaue, laltre ab serrells vermells e blanchs per exugar los peus al digous sant.

103. Item hun pali per la trona, qui serveix a prehicar a *la scala* (2), de drap de pampolat.

104. Item una tovellola gran ab flochs vermells, brodada dor e de seda vermella e blanque, qui serveix al pedro lo dic dels rams.

105. Item hun pali vell de seda blancha, qui serveix per cobrir les fonts a pascha e *sincogesima* (3).

106. Item hun pali de figures de homes molt vell.

107. Item dos palis de seda ab algunes figures folrats de tela groga, molt vells (4).

108. Item una cortina blancha, qui serveix a *sent merti,* com lo bisbe beneheix la crisma.

LO SEGON HERMARI.

109. Item hun drap o pali, qui serveix a les cadires ahon seu lo Sor. bisbe com fa lo offici. Es de seda blancha brocat dor de lucha ab les vores brodades de *armes de arego e flor de lir*.

110. Item hun dosser de brocat blanch dor de luca, folrat de tersanell vermell e groch, ab les vores brodades de *armes de arego e flor de lir*.

111. Item hun gremial de brocat tenat, ab floquedina als peus; e als costats hun tros de vellut groch ab floquedina streta.

112. Item un gremial dolent per lo *bisbe que los fedrins fan a nadal* (5).

113. Item tres mantells de la Verge Maria del altar: la hun de vellutat carmesi, altre de vellutat vert, altre de vellutat negre, folrats de vays.

114. Item un altre mentell de dita ymage de seti blau, brodat de steles ab perles menudes.

115. Item dos mantells blanchs de seda: la hun de vellutat, laltre sens pel, seti.

(1) Patronat per la familia de *Ginestar*.

(2) Del altar major.

(3) Pentecostes.

(4) Micer Alfonsello intercalá: «apellats dels *grius*; foren per manament del Sor. bisbe e capitol donats la hun a sent miquel laltre a les vergens». A la marge posá: *no son a la tresoreria*», y de llur lletra los receptors afegiren: «*habui ego geraldus campis pro altari virginum; et ego campa pro altari sancti michaelis unum pallium*». Segueix manuscrit de Micer Alfonsello: «*Item ne meni tret un pali ferial*».

(5) Abús, contra lo qual luego veurem que justament s' alsá Micer Alfonsello, si bé no pogué del tot extirpar.

Digitized by Google

116. Item dos mantells de vellutat negre: la hun velutat sens frange, laltre sens obres.

117. Item dos mantells de dita nostre Dona, de seda vermella brocada dor de luca.

118. Item dos mantells: hun vert ab fres a les vores devant, laltre de vellut carmesi, molt vell, ab barres dor.

FIDEL FITA.

(Seguirá).

* * *

I.

Alçar los ulls y contemplá' amorosa
l' imatje pura de mon bell ideal
de front polit com un espill de marbre
'hont hi va la bellesa á enmirallars',
llávis de porpra ahont lo somriu hi juga
com juga l' ayre entre 'l gentil canyar,
lluhint sos ulls entre les seyes rosses
com entre núvols d' or lo Sol brillant,
y ses mans tindre entre mes mans estretes,
y ab la llum de sos ulls abrigallarm',
y oint d' un cor fidel les bategades
responent á mon cor enamorat,
y 'l pensament tindre volant á la hora
juntat al d' ella com coloms aymants,
y entre esperanses d' esplendenta gloria
l' esdevenir com á present fitar,
y oir cantades y armonies vérgens,
y ajuntarnos per elles encisats,
cloure 'ls ulls y los alés confondre,
y un bes sentir sobre mon front passar
com á la cima de enasprada serra
besa l' aubada ab son primer esclat.

. . . .

Jo açó ho somnio ho concebesch ho sento
mas ay! no ho puch gosar!

II.

Anar pe 'l mon quan ja la llum devalla
embolcallat ab l' ombra per mantell
y caminar com un poruch fantasma
sens fer ramor pe 'l llarch de les parets,
y arrivá' enfront de son palau ab ánsia,
y ses finestres contemplá ab dalé
vessant l' amor, lo goig y la ventura
en cants d' amor y respiralls de pler,
y cluchs los ulls fantasiar sa cambra
y l' home veurhi que 'm rabassa 'l cel
que ab ses caricies l' amor meua enjoya
y trena y besa sos daurats cabells,
sentir que 'l cor va atravessant un eyna
sens tall de mort, tota amarada en fel,
y 'l fer colpeig dintre ma pobre testa
d' un polç febrós que retenteix revent,
y semblarme que 'l mon roda ab mes furia,
que tot riu entorn meu y m' escarneix,
y ab l' ira al cor y flestomant mos llavis
esperitat llençá' un crit al infern,
y demaná' una espurna, una guspira
per arborá' 'l palau, á mi y á 'n ells

. . . .

Jo açó somnio, ho concebesch, ho sento
y ho peno perque 's ver.

I. REVENTÓS.

REVISTA MUSICAL.

Sinfonía de RIENZI, per R. Wagner.—L' ARLESIENNE, de J. Bizet.—MEDITACIÓ, de C. Gounod.

Enguany estém d' enhorabona los qui desitjem sentir y coneixer tot lo que de notable 's fassa en lo mon musical. La empresa del Liceo, que ja en altras ocasions ha demostrat son bon criteri y gust, nos ha endressat ultimament algunas estonas de verdader plaher, ab l' audició de las tres pessas orquestals que donan motiu á aquest judici.

I.

Desconegudas son per la major part del nostre públich las obras del mestre alemany Wagner, célebre geni que ha mogut una verdadera revolució en l' art dels sons y que ha donat ocasió á infinitas polémicas entre los músichs y crítichs de tot lo mon il-lustrat; era, donchs, un aconteixement l' anunci de la execució de una de sas obras, encar que eixa fos solament la sinfonía de Rienzi, una de sas *óperas* mes populars, inspiradas y melódicas: aixís ho comprengué l' estol de aficionats que Barcelona entranya acudint al nostre gran Teatre en la nit del estreno de la mencionada pessa.

Nosaltres que haviam sentit á mes de cuatre judicar severíssimament las creacions de Wagner, y despressiar ab amarga ironía y escudats en lo mantell de *eminencias* no sols sas obras, sino fins sos partidaris ansiavam que una audició perfecta y séria nos vindiqués, y demostrés als qui tan alta portavan la bandera de la ignorancia y de la oposició sense fonament y per sistema, que no convé oblidar aquell antich y filosófich refrá de nostra terra: «Qui de roba de altre 's vesteix al mitj del carrer lo despullan.»

No pensem fer un análissis detingut de la nova sinfonía; en altre ocasió que creyem próxima, si Deu ho vol, publicarem una serie de articlets pera dar á coneixer á nostres lectors la contextura y forma de las particions de Wagner y allá podrem tractar ab mes estensió de la que 'ns permeterian los estrets límits de una revista, de totas y cada una de sas *óperas*, literaria, artística y filosoficament consideradas.

Direm, donchs, per avuy que la sinfonía de Rienzi entussiasmá á nostre públich que 'n demaná la repetició, que la pessa te motius grandiosos com lo del *andante* que produheix un efecte mágich, que la orquestació es brillant, nutrida y plena de detalls ben trobats y desenrotllats que obligan al mes apassionat contrari de la música de Wagner á reconeixer en aquest compositor coneixements profundíssims dels timbres y efectes de sonoritat en tots los instruments.

De la execució, dirigint En Eussebi Dalmau y tocant l' aplech de verdaders profesors que forman la orquesta, que podem dirne?: val mes no ferne menció, prou que ho sabem lo que 's fá sempre que la llum de la fé enflama sos cors de artista.

II.

Altre de las composicions estrenadas fou una *suite d' orchestre* sobre lo melodrama francés *L' Arlesienne*, música de Bizet compositor nou també pera nosaltres.

L' estil de Bizet, es franch, elegant y espontaneo y sa música guanya inmediatament la voluntat fins dels profans que per primera volta la senten. Si á aytal mérit indiscutible, s' hi afegeix un treball pensat y perfectament conduhit de orquestació, deu considerarse al autor de *L' Arlesienne*, compositor distingit y digne de ocupar un lloch preferent en lo catálech dels genis que han enriquit ab sas produccions lo repertori que es indispensable coneguia á fondo qui al bell art musical vulguia dedicarse.

En cuatre parts principals divideix Bizet sa *suite d' orchestre* y son: un cant popular provençal, la *Marcho dei Rei*, melodía inspirada y franca que insinuan los instruments de corda al unissono y que 's reprodueix ab diferents efectes de orquesta desprès: tots igualment brillants y ricament armonisats: es aquesta plana una mostra evident dels infinits recursos de que pot fer us un compositor de talent, pera dar importancia y fer ressaltar las bellesas que regularment entranyan los cants populars, fins á mourer l' admiració y entussiasmar al públich.

La segona part de la obra es un *minuetto* segons ha aparegut be al autor anomenarla; mes no 's creguian nostres

Digitized by Google

abonats que Bizet conservés lo ritme del ball que porta lo mateix nom, lo temps del *Minuetto* de *l' Arlesienne* es sumament mogut y festiu, es lo ritme de un *scherzo* com se trova en moltas sinfonías de Beethoven, Mozart, Haydn, etc.

Lo *Minuetto*, diguemho de una vegada, es una pessa en que no te per agafarse qui criticarla vulla; es un trevall acabat y perfet afegit á una melodía arrebatadora que arrenca los picaments de mans del auditori y que 's devora sense fatiga ni cansanci; allí las modulacions, los efectes de orquesta, lo trevall de contrapunt y lo geni del creador se juntan, se confonen, se reproduheixen formant un colossal tot que dona per resultat un crit de admiració arrencat á nostras bocas, un picament de mans entussiasta ab que lo cor desfoga lo plaher que l' ocasiona tanta bellesa, geni tan gran.

Segueix lo *Adagietto*, tendre cantarella, tan delicada y franca que 'ns enterní de debó y nos va fer coneixer que també ab pochs instruments (donchs en lo Adagietto sols toca lo *cuarteto*) se pot lograr la originalitat y l' efecte, y que Bizet no es de aquells autors que ab molts elements deixan trossos débils en sas composicions, sino al contrari, de poch ne fa lo gran; testimoni ne sia la insistencia ab que la numerosa concurrencia que assistí al estreno de *L' Arlesienne* demaná la repetició de son *Adagietto*.

La última part de la *suite d' orchestre* es lo *Carillon*, digne final que corona la producció. Es aquest período un trevall tan típich y especial que durant sa execució lo auditori passa de sorpresa en sorpresa, embadalit y estranyat de que tres únicas notas sobre la tercera, tónica segona, que constituheixen un sol compás de tres per quatre y que se repeteixen continuament mentres dura lo *Carillon*, se puguia trevallar y modular del modo que Bizet ho fá, y l' entussiasme arriva á son comble al sentir creixer la orquesta fins al estrem de forsa y disminuir consecutivament sens perdrers per un sol moment lo motiu del *Carillon* sempre nou, espontáneo y original. Un crit unánime demana també la segona audició del final de *L' Arlesienne*.

La orquesta y son director dignes de la obra y de Bizet, una de las mes llegítimas esperansas de França.

III.

La meditació de Gounod es la última de las pessas de que 'ns ocuparem per avuy; tothom sab que sobre lo primer preludi de J. S. Bach, célebre compositor del segle passat y á qui lo autor del Faust venera especialment, escrigué aquest sa popular é inspirada *Ave Maria* ab acompanyament de arpa, violí y orga.

Nosaltres si la memoria no 'ns es traidora coneixem eixa delicada obra densá dels concerts que dirigí ab honra y bon éxit lo mestre Vianessi, y sempre nos ha produhit lo mateix efecte: es una melodía mística que reuneix á aquesta cualitat lo foch del amor mes encés, y s' apodera del cor del públich fins á ferli vessar llágrimas desde la primera nota; ab una execució regular no recordem una sola vegada en que no s' hagi demanat á crits la repetició de la Meditació del cantor de Faust.

L' última volta que en lo Liceo s' ha fet sentir aquesta obra ho ha sigut per tota la orquesta: duas vegadas se sentí lo sagrat cant; en la primera son los violins acompanyats del arpa y l' orga qui l' executan y en la segona es tota la orquesta. ¡Quin efecte mes gran nos produhí! Com unirem los nostres esforsos als de la concurrencia tota que demanava la repetició!

Deu li pach, donchs, á la empresa del gran Teatre lo plaher que 'ns ha donat deixantnos sentir las tres inspiradas obras que hem apuntat; no 's aturi en lo bon camí indicat, que á mes del profit que resultari puga, tindrá en son favor l' agrahiment de tots los aficionats de Barcelona.

A la orquesta li demanem reservadament que no 's fassa pregar per fernos admirar mes voltas que fins ara *L' Arlesienne* de Bizet.

A En Eussebi Dalmau y á tots los profesors felicitem de cor, tots ne son ben dignes.

J. Rodoreda y Santigós.

NOVAS.

Tots los periódichs d' esta Capital al ocuparse ab gran elogi del modo com s' ha posat en escena la *Redoma encantada* en lo teatre Principal, fan constar la circunstancia de ser tal volta esta obra la primera en qual decorat, trajos y demes accesoris han treballat exclusivament artistas catalans.

—

Notable per la riquesa y varietat dels trajos y 'l lucso dels carruatjes fou la cabalgata ab que la *Societat del Born* ha volgut continuar son bon nom en la finida temporada de Carnestoltas, y que termenava ab un gran carro alegórich representant aquell mercat. La Societat seguint sa tendencia catalanista repartí durant lo tránzit pels carrers algunas poesias escritas en nostra llengua y alusivas al objecte. Amés ha encarregat al secretari honorari de la mateixa, En Rossendo Arús y Arderiu l' escriure l' historia de dita societat en sos 15 anys primers, que s' estampará molt aviat.

—

La Diputació Provincial de Tarragona ha acordat oferir en los Jochs florals d' aquest any una joya á la millor llegenda tradicional sobre fets d' aquella Provincia. Esta mostra de ilustració y amor á la terra, es tant mes digne d' llohansa quan ve repetintse cada any, mereixent ser imitada per las demés Corporacions d' aquella classe que son las que mes dehuen interessarse en tot lo que tendeixe á donar vida y carácter propi á Catalunya.

—

Ha vist la llum lo Calendari Catalá, coleccionat per En Francesch Pelay Briz. En lo prócsim número ja 'ns n' ocuparem extensament.

—

En lo teatre Catalá s' ha estrenat la comedia en tres actes *Lo agrahiment*. Saberem ab lo major gust per boca del Sr. Cazurro y entremitj dels entussiastas aplausos del públich, que la obra pertenexía á D. Joaquim Riera y Bertran. L' autor fou cridat tres vegadas á la escena.

—

Acompanyat d' una dedicatoria firmada per Don Anton de P. Aleu 'ns ha sigut endressat lo reglament de la societat catalana de seguros mútuos que ab lo títol de Monte-pio de Montserrat s' es establerta en Buenos-Aires *al objecte de aixecar el renom del pais ahont varem naixer, corresponent d' aqueix modo á la iniciativa dels nostres venerables antepassats que foren los fundadors de societats de socorros en lo mon.*

La primera de las reformas introduidas n' es la adopció pera tots los actes de la societat del llenguatge catalá *pera mantenir viva y esplendorosa en aquellas terras la parla qu' ilustraren nostres antepassats y que avuy reb nova vida del exel-lent concell de mantenidors de las lletras catalanas á Barcelona.*

No duptin de cap manera nostres germans de Buenos-Aires que si gran satisfacció podia darse 'ns, no seria altre ni major, que 'l veurer en ells tan fidelment retratat lo geni de nostra terra, lo geni de nostres avis, lo nostre mateix geni; al veurer lo disposats qu' están á *aixecar lo nom del pais ahont varen naixer*, al veurer en fi que tant catalans som entre mitx dels turons de nostras montanyas com quan solcant espayosos mars escorcollem novas riquesas en llunyadanas terras.

Deu fassi que tots quants germans nostres, per tantas terras escampats, seguint lo patriótich eczemple que 'l Monte-pio de Montserrat los dona, posin una pedra mes al colossal edifici catalanista, que tart ó dejorn tornará á la patria catalana aquella esplendorosa grandesa qu' fou admiració dels pobles.

Rebi, donchs, lo Monte-pio de Montserrat, rebin los catalans qu' en Buenos-Aires residexen, la mes cordial enhorabona, y la mes entussiasta felicitació, qu' en nom de Catalunya tota 'ls hi dona La Renaxensa.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 28 de Febrer de 1874. Núm. 6.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral· Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celesti Barallat y Falguera.*—Strauss y Gladstone; per *Lluis Cutchet.*—Á un rossinyol (poesia); per *Joseph Anselm Clavé.*—Del respecte als monuments arquitectónichs; per *Macari Planella.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanuera.*—A Joseph Anselm Clavé (sonet); per *Francesch Ubach y Vinyeta.*—Lo castell de Vilatorta; per *Joaquim Salarich.*—Inventari de la Tresoreria de la Séu de Girona; per *Fidel Fita.*—Voreta 'l riu (poesia); per *Joseph Serra y Campdelacreu.*—Bibliografía; per *Gayetá Vidal y Valenciano.*—Teatres; per *R.*—Novas.

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

I.

Prop de la tomba d' un artista á qui Barcelona ha estimat de veras á despit de las petitas miserias dels partits polítichs, prenèm avuy la ploma, no precisament per escriure un judici crítich, sino per alentar lo cor recordant aquells dias en que sa obra nasqué per ferse popular en tot Catalunya; recordant aquellas vetlladas en que, en los jardins d' Euterpe, sentíam tots en comú l' amor á l' art, l' amor á la naturalesa y l' amor á la pátria.

Feya algun temps que 'N Josep Anselm Clavé, era director de la societat coral dels Camps Elíseos, sense que Barcelona sapigués apenas la seva existencia. Tot d' un cop la societat coral se traslladá desde 'ls Camps Elíseos als nous jardins qu' acababan d' establirse baix la denominació de jardí *de la ninfa*. Aquella ninfa desconeguda va saberse ben prompte qu' era la musa Euterpe. Lo poeta Clavé deixá las imitacions y las composicions castellanas, y vá donar al públich «las flors de maig.» Quinse dias despres «las flors de maig» eran cantadas en lo Pirineu y en lo camp de Tarragona: lo poeta ignorat dels seus compatricis era ja l' mes popular dels nostres poetas: la poesía verdadera habia triunfat de la poesía pedantesca: la poesía de las salseredas habia demostrat una vegada mes que portaba molta ventatja sobre la poesía dels pergamins y dels jochs de paraulas. ¡Hermosos dias deguéren ser aquells per lo poeta Clavé al trobarse comprés per tots los catalans de bona mena! ¡Hermosos dias deguéren ser aquells per lo poeta Clavé al trobarse aplaudit ab desinterés y entussiasme per lo mérit intrínsech del seu idili; al trobarse ab la seguritat de que sa pátria seguiria l' dòll de la seva inspiració artística, per tant que eixa inspiració no deixés de ser fresca, que no deixés de ser catalana com á son principi!

Corríam á las horas una temporada de pau y sossego com difícilment ha de tornar á véurela la generació qu' avuy trepitja la nostra terra. De la vella política y de la literatura romántica del any 1830 no n' quedaban ja sino alguns ressabis, y l' esperit ample y liberal dominaba afortunadament desde la capital de la Nació fins al últim recó de las provincias. De la revolució que mes tart habia d' agitar tant y tant la Espanya se n' veyan á las horas los primers síntomas; y si atenèm únicament á las ideas que la preparaban podrém dir qu' eran dos los centres d' ella: lo fals Hegelianisme de la Universitat de Madrid y l' republicanisme democrátich que s' anaba desplegant en Catalunya. Com influíren estas circunstancias en lo poeta Clavé no es difícil endevinarho: per un costat la pau y la llibertat li daban espay per compondre detingudament, y li proporcionaban la concurrencia del públich: per altre costat la idea reformadora, simpática al seu esperit, li daba vigor per enlayrar las suas aspiracions, juntant en un sol desitj l' amor al benestar social y l' amor á la poesía y á la música. Era ja impossible que tornés enderrera en lo seu camí, puig habia trobat la unitat per las sevas tendencias. Clavé poeta, Clavé catalá, Clavé polítich, fóren desde aquell instant un sol home. La seva escola poética tenia per fonament l' amor á la naturalesa sensilla, lo despreci de la erudició, de la pedanteria, fins de la tradició histórica. La seva escola política no era altre cosa que la traducció del mateix pensament: com lo autor del *Emili*, com tots los demócratas de cor generós, fundaba las sevas ideas políticas y socials en l' amor á l' home sensill, á l' home jornaler, á l' home que no ha rebut instrucció escolástica y en qui s' troba sovint mes sentit comú qu' en altres homes que s' arros-

Digitized by Google

segan per las aulas. Fundar societats corals: compondre cants poétichs: preparar l' esdevenir per la democracia: tal fou la tasca d' En Clavé. Los que no participabam en bona part de las sevas ideas, los que presumiam que com á polítich habia de véure defraudadas moltas de las sevas esperansas, no podém menos de ferli justicia reconeixent qu' aqueixa tasca l' ha complerta ab llealtat y noblesa, que l' ha complerta ab enteresa de cor, y que, guiat per lo natiu bon gust que l' distingia, ha contribuit á donar á las classes jornaleras de Catalunya certas delicadesas de sentiment y de criteri á que desgraciadament no estan acostumats los jornalers de algunas altres provincias.

Com á fundador de las societats corals de Catalunya diuhen qu' En Clavé inspiraba recels al gobern de la Nació; pero es lo cert que aqueixos recels ó no existiren ó no s' donaren á conéixer en la millor época de la obra poética de 'N Clavé. Sols apaguéren los recels cuan las tendencias del gobern se cambiáren; cuan conservadors y reformistas exagerúren la seva acció, cuan s' abandoná ja definitivament la lluyta de las ideas per acudir á las situacions de forsa material y de violencia moral en totas las esferas. A las horas fou cuan desde Madrid se declará una guerra formal als poetas de Catalunya y á la nostra estimada llengua materna: á las horas fou cuan se *prohibí* lo Teatre catalá, cuan se vigilaren los Jochs Florals y cuan la visita del gran poeta Mistral á Barcelona posá en ridícula alarma á certs famosos agents de policia. Pero en la época en que comensáren á cantarse «las flors de maig» cap d' aquets conflictes habia tingut lloch encara, y l' esdevenir de nostra literatura apareixia assegurat per l' amor de tots los fills de la terra, y per la ilustració y tolerancia dels que dirigian lo timó polítich. En Clavé, donchs, pogué donar los primers passos importants en sa carrera artística en mitj de las circunstancias mes favorables que podian presentarse.

Fruit d' aqueixas circunstancias en part, si bé, despres de tot, fruit del especial enginy del nostre poeta, fóren las composicions catalanas «las ninas del Ter» «coro á Montserrat», «la queixa de amor» «la font del roure,» «la nina dels ulls blaus,» «lo pom de flors,» «cap al tart,» «lo somni d' una verge» y «la toya de la nuvia» á las que s' hi afegí ben prompte l' albada «de bon matí» y poch després los dos coros «los pescadors» y «la brema» que s' distingeixen tal vegada per un major traball reflexiu en sa composició y per menor espontaneitat en las melodias. Cada composició nova que sortia era celebrada per lo jovént com una verdadera festa: s' aprenia de memoria: s' cantaba per tot arreu: ningú s' cansaba d' aplaudirla, y s' esperaba ab afany lo dia en que 'N Clavé n' faria un altre. 'N Clavé habia arribat á ser un element essencial de la vida de Catalunya. La Catalunya que vivia de debó; la que sentia, y pensaba, y traballaba; no la Catalunya (si es qu' existia en alguna part) que s' perdia en mitj de la murmuració y de la crítica negativa;la verdadera Catalunya, dihém donchs, tenia á 'N Clavé per lo seu poeta, concedintli un honor á que de molt temps no habia arribat cap home de lletras. 'N Clavé, per sa part, pagá molt bé son deute de patriotisme. Vingué la guerra d' África y tots los partits polítichs s' aixecáren com un sol home y enpunyáren lo pendó de la pátria. Lo Madrid literari va cantar la gloria nacional en lo celebrat *Romancero*. Anselm Clavé, en nom de Catalunya, compongué á las horas «los nets dels almugavers.» Fou estrenada esta composició, si no 'ns es infiel la memoria, en lo Teatre del Liceo, y 'ls aplausos del públich probáren á 'N Clavé que si habia espressat bé la dolsura en las pastorelas, no habia deixat de ser bon mestre en l' estil bélich. Avuy som, y ningú dels que recordém aquella época pot senti' «los nets dels almugavers» sense conmóurers'.

Per aquell mateix temps va publicar 'N Clavé una que n' podriam dir *cansoneta de saló*, que, ab lo títol de «l' anyorament,» fou cantada y repetida per algunas veus argentinas que comprenguéren bé tota la seva delicadesa.

Junt ab los coros catalans se cantaban en los concerts d' Euterpe—que á la fi fóren trasladats novament als Camps Elíscos— varias composicions castellanas del mateix Clavé (especialment balls coreats), y entre aquellas lográren ferse populars «*la invocacion á Euterpe*» «*la verbena de San Juan*» «*las galas del Cinca*» y la barcarola «*al mar.*» Entre las catalanas figuran, ademés de las indicadas, la redova titulada «la violeta», y l' himne «la gratitut», escrit en pocas horas pera la gran festival del 5 y 6 d' Octubre de 1861, un dels mes bonichs torneigs artístichs qu' haje presenciat Barcelona. «La fontada» «la edat ditxosa» «los xiquets de Valls» y l' himne castellá «*gloria á España*» perteneixen á temporada mes moderna que las anteriors, y representan lo que podriam dir l' últim acte dels concerts d' Euterpe.

Difícil es en las cantatas de género popular que la lletra y la música se corresponguian en cuant á estil y en cuant á mérit; y en general, en tota classe de cants, no sol repetirse lo que lográren tant bé Romani y Bellini en lo llibret y partitura de la *Norma*, es á dir: que tenint la música y la lletra valor independent, tinguessin axi mateix correspondencia d' estil, y juntas se realsassen l' una per l' altra. En la major part dels casos lo que s' observa es que la lletra es descuidada per acomodarse á las exigencias de la composició musical; qu' es truncada per no poder seguir á la música en son vol lírich; que contribueix en alguns punts principals al efecte estétich del conjunt, pero que no sufreix l' aislament, que no conserva valor propi molt notable com á obra merament literaria. Axó es lo que s' observa també en algunas de las composicions d' En Clavé, ademés de certas incorreccions literarias nascudas d' altres causas; pero es just observar que fins en aquellas composicions en que la lletra té menos importancia s' hi troban fragments dignes d' atenció que revelan las bonas disposicions del poeta. No per axó convindríam en

Digitized by Google

que las poesías d' En Clavé deguin llegirse en colecció, principalment com á obras literarias: ans al contrari: creyém que l' qui no ha sentit los cants del nostre poeta en tota sa integritat no pot judicar del seu mérit ni del seu efecte; pero seria, al nostre entendre, un' altre equivocació, y no petita, lo olvidar fins á quin punt lo vers, lo concepte, ha contribuit á la popularitat d' En Clavé, y no fer esment, ademés, de que algunas de las poesías descriptivas y la subjectiva «l' anyorament» conservarian un verdader valor de conjunt y de detall lo dia en que desgraciadament s' olvidés la preciosa música que las acompanya. De tot lo qual se segueix lógicament, que lo nom de *poeta* qu' habém dat á Anselm Clavé es tan just y tan adecuat al seu talent com lo nom de bon compositor musical, que no li han negat los mestres y professors quan han parlat ó han escrit sobre 'ls seus coros.

Aixis ho enteníam nosaltres; aixis ho entenia la *generalitat* de Barcelona en la época á que venim referintnos en aquest article; época en que las cuestions literarias, si no s' miraban desde un punt de vista elevadíssim tampoch se reduían á cuestions de microscopi; época en que l' diccionari y la ortografía no habian pretés posarse á devant de la verdadera estética; época en que las donas de Barcelona no s' habian convertit en *dones* ni las estrellas en *estrelletes*; época, en fi, en que la literatura catalana vivia una vida relativament robusta, original, confiada, y en que si eran permesas las imitacions no s' toleraban tan fácilment los *plagis* ni las malas copias.

Continuarém aquests recorts en l' article próxim, presentant directament la poesía d' En Clavé á la consideració dels lectors de La Renaxensa.

C. Barallat y Falguera.

STRAÛSS Y GLADSTONE.

Acaba de venir de Alemanya la nova de que ha baixat al sepulcre lo doctor Strauss, un home de molta fama en lo mon filosófich. En las terras del Nort lo nom de Strauss significa lo mateix que en los paisos de la raça que n' diuhen llatina significa lo de Renan, vulgarisador en aquestas parts de Europa de certas opinions de Strauss, mestre regonegut del escriptor francés. Poch mes fá de dos anys se ocupaba de Strauss en Inglaterra lo primer ministre Mr. Gladstone, pronunciant un discurs verdaderament notable sobre la educació en un col-legi de Liverpool. M. Gladstone, després de donar los millors consells sobre lo estudi, la aplicació y los premis, deplora las moltas manifestacions de incredulitat religiosa que habem de presenciar en aquesta centuria, y començat est tema, continúa dihent:

«No penso afligirvos ó cansarvos molt temps sobre aquest punt; unicament vos citaré un escriptor que no es inglés, un alemany il-lustrat, lo doctor Strauss. Lo seu nom es molt mes conegut que l' de cualsevol altre escriptor inglés que seguesca la mateixa bandera. Ha empleat tota una vida en lo que ell té sens dubte per una bona causa, y jo n' parlo ab lo respecte que es de justicia degut á son talent, á sa gravedat, y á la cortesía ab que, al menos per lo que jo he vist, manifesta en la discussió envers sos adversaris, tot seguint en sa trista, sa desesperada empresa. Strauss ha publicat enguany (1872) un llibre que té per títol: *La antigua fé y la nova*. Ja en lo prólech posa resoltament la cuestió de sí, considerant lo actual estat de la ciencia, hi ha encara motiu pera conservar un culto, de cualsevol forma que sia. ¿Per qué, pregunta en son nom y en nom del partit que en Alemanya segueix sa veu y del cual ell pretén que correspón á la idea nova, per qué hauriam de véurer separadament constituida cap societat religiosa, quan ja tenim en lo Estat tot lo necessari, ço es, escola, ciencia, arts? En lo primer capítol pregunta: ¿Som encara christians? y després de un exámen minuciós conclou, sempre referintse á la idea nova, que si honradament volem dir la veritat, habem de respóndrer que ara no som ja christians. Axó no basta, no obstant, continúa Strauss. Per ell la cuestió essencial es si habem de tenir encara religió, ó ja no habem de tenirla. Aquest es lo assumpto del segon capítol, y aquí troba que no existeix un Deu personal, que no hi ha un estat futur, que los difunts ja viuhen en la memoria del's qui quedan, y que axó es lo suficient. Posat en semblant terreno, poch li costa ja resóldrer la sua cuestió. Tots los cultos religiosos han de abolirse; fins lo parlar de divins oficis es indigne de un home. Així, donchs, en lo sentit que fins avuy ha tingut la paraula *religió*, la sua resposta es que no n' habem de tenir mes. Ab tot, procedint, com acostuma, ab recomanable franquesa, confessa que ab alguna cosa ha de omplir lo vuyd que ha fet: *he admits that he ought to fill vith something the void vhich he has made*. Y en efecte, així ho fa. En lloch de Deu, nos dona lo que anomena Tot, ó Univers. Aquest Tot ó aquest Univers, no té, segons ell, sentit interior del be ó del mal que pot fer, no té conciencia, ni té rahó. Pero, té ordre y lley, y per tant lo creu digne de una verdadera veneració, de un nou culto, que ell demana per son Univers, del mateix modo que l' demanan pera son Deu los devots de la fé antigua. Li apar al doctor Strauss que no conformarse ab tal doctrina es vera absurditat, y fins blasfemia.

«Y aquestos no son deliris de un maniátich foll, ó de una imaginació molt entusiasta y fortament excitada com sembla la de Comte, sinó que son conclusions formals, presentadas després de un elaborat raciocini, per un home de molta instrucció, y al menos judicant per la forma, de ánimo tranquil y moderat, que est any mateix nos ha sigut recomanat en la nostra Inglaterra per un altre apóstol de la idea nova, com un del's sabis per qui, si tenim bon judici, habem de deixarnos guiar en tot lo que pertany á fé religiosa. Encara que tingués capacitat y temps, no faria aquí cap esforç

pera refutar semblant doctrina; no tinch cap temor de que la sua exposició puguia seduhirvos, com tampoch hi ha necessitat de calificarla ab duresa, car prou per si mateixa s' califica. Ni vull dirvos que sia molt extraordinaria ma pena al créurerme obligat á parlarvos á la edat vostra de aytals conclusions, perque es de esperar que ellas produhirán una reacció forta, donant áaquells, que no tenen en la deguda estima una herencia que costa ben cara y que poden haber començat á entrar per mals camins, ocasió de considerar, mentre hi son á temps, ahont eixos camins podrian conduhirlos.

«Tal volta en cap part del's seus escrits se mostra Strauss tan vehement, com quan parla de la inconsecuencia del's qui acceptant las suas premissas, se resisteixen á adoptar las consecuencias. Y aquí dech dirvos que aquestas opinions distan molt de ser de producció exclusivament germánica. També hi ha autors massa llegits entre nosaltres, que s' pláhuen en propagar iguals ó molt semblants principis, fentho alguns ab singular atreviment. Al prepararvos pera entrar en los combats de la vida, vos prego no olvideu que l' esperit de negació ha desafiat á mortal batalla á totas las religions, y molt particularment á la que professam nosaltres. Jo m' permetré sobre aixó fervos algunas observacions, que espero no serán sens alguna utilitat. Al entrar en lo mon, molt sentireu parlar de la conveniencia y del plaher de entregarse á la llibertat de pensament, y no hi ha dubte que l' home que deixa de apreciar la llibertat de sos pensaments mereix esser considerat com considera Homero á un esclau, solament com mitx home. Me sembla que Sant Pau no era molt contrari á la llibertat de pensament quan invitaba al's qui l' seguian á probarho tot; sols que aniria terriblement extraviat quan afegia: «pero, ateniuvos ab energía á lo que en realitat sia bó.» Alguna cosa hi habia donchs, segons Sant Pau, mereixedora de que los seus neófits s'hi atinguessen fermament, quan encomanaba á un del's mes volguts que guardés bé lo que se li habia confiat; habentnos ensenyat un altre apóstol á sostenir valerosament la fé de tots los Sants. Pero, lo libre pensament de que tant sentim ara parlar, mes que libre sembla errant á la ventura, com barca sensa rumbo perduda en los deserts del mar, y anant ahont la pórtian vents y onas.

«També sentireu parlar, amiguets meus, ab molta frecuencia del progrés de la época present, y del atrás de las passadas. Y verdaderament ha sigut aquesta una época admirable, pero no habem de exagerar. Ha sigut, y es realment, época de inmensa activitat, tan mental com material; pero ab tot aixó no es época que abundia en esperits de primer órdre, destinats á esser los grans mestres inmortals de las generacions futuras. Se ha sabut fer aplicació de vastas forças de la Naturalesa, pero lo poder intel-lectual empleat no s' ha de judicar per la sola extensió del 's resultats. La invenció y perfeccionament de eixa maravella del viatjar, la locomotora, no ha necessitat tal vegada mes força mental y mes paciencia, que la invenció y perfeccionament de eixa altra maravella de la música, lo violí. —En la esfera material, los progressos son brillantíssims, en la social també son grans y nobles, be que sempre sembla que dónan lloch á una successió de nous problemas, que casi se n's presentan insolubles. En la esfera del pur enteniment, dubto que la posteritat nos posia tan alts com nosaltres mateixos nos posam. Pero, lo que mes desitjo que tingueu present, es que revela una arrogancia insoportable lo donarse ayres de infinita superioritat sobre los hómens de altres temps... En aquest mon podem avançar á salts, pero únicament á passos lentos, y encara no sempre ben ferms, va l' home millorant y gradualment elevantse á las alturas de la vida.

«Oiréu dir, bons jovenets, mes de una vegada que per las divisions entre christians es impossible saber de cert en que consisteix lo christianisme; pero no obstant las divisions, hi ha unitat en aquellas doctrinas mes altas que tots sostenen. Fa prop de mil cinch cents anys, anys de la mes continuada activitat que lo mon hagués may vist, que las memorables controversias sobre la Persona del Redemptor y sa divinitat foren, desprès de una prolongada inquietut, determinadas y resoltas. Desde aquells temps fins ara, de una ó altra manera, á pesar de tantas alteracions y tants cambis, mes, si, molt mes del noranta nou per cent del's christians han regonegut unánimes la encarnació y la divinitat de Jesu-Christ, Senyor nostre, com las veritats cardinals, centrals, de la religió que nosaltres professam. Algun conort podem, donchs, trobar, algun esperit de fraternitat y alguna gloria, en las edats passadas, com igualment alguna esperança per lo esdevenidor...»

Aquí M. Gladstone fa algunas reflexions sobre la responsabilitat devant de Deu respecte á actes y opinions de la criatura humana, y acaba de la manera següent:

«...Y si en materia de religió permetem al orgull y á la perversitat interposar un núbol entre nosaltres y la veritat á fi de que no pugam véurerla, la falsa opinió que formarem no será mes que la manifestació de aquest orgull nostre y la perversitat interior, de que ab justicia habem de esser responsables..... En una vida christiana, amichs meus, trobareu la millor defensa contra certas novedats, adquirint hábits de sobrietat respecte al cós com respecte al esperit. Procurau no engolfarvos massa en cuestions que no hajan de conduhirvos á un fi saludable, suspenent á vegadas lo judici, y regoneixent sens temor cuan poch extensos son los límits del nostre enteniment. No penseu precipitadament que á nosaltres se n's hajan obert carreteras pera anar á la veritat, ocultas fins ara á la familia humana... Trist es estar cegament somesos á la autoritat, pero no es menos trist negarli lo respecte que de rahó li correspón. Sens recomanarvos una adhesió servil al passat, consideraulo ab gratitut y reverencia, acceptant de ell lo visible y lo invisible com patrimoni comú, que á cada cual

Digitized by Google

per sa part li toca conservar y millorar en lo que puga mentres visque.»

Poch comentari farem sobre la elevada lliçó de M. Gladstone, qui al mateix temps que una eminencia política y económica, es una eminencia literaria. Fins fora de poca cortesia oferir al lector la nostra prosa inmediatament després de tanta riquesa. No es de bon gust, després de un plat exquisit, presentar viandas massa ordinarias. Per altra part, tothom sab que Mr. Gladstone ha viscut per espay de molts anys en los mes alts Consells de la Gran Bretanya, ço es, del Imperi mes gran de la terra. Lo imperi romá, en la época de sa major prosperitat, distaba molt de esser tan vast y tan poderós. Al mateix temps M. Gladstone es director ó cap del partit liberal de Inglaterra, y es bó se sapia per tots com pensa en religió un gobernant tan il-lustre, considerat universalment com un del's primers hómens de Estat que Inglaterra haja tingut. Hi ha gent que creu, ó sembla créurer, que liberal y irreligiós son dos adjectius sinónims; ab est llenguatge de M. Gladstone, qui sia de bona fé quedará desenganyat. Y cualsevol que coneguia un poch lo que son societats humanas pensará necessariament com Mr. Gladstone, cual vot es de tanta major força, quant á sa llarga experiencia y á un privilegiat talent reuneix una probitat notoria, una austeritat de costums per amichs y per adversaris proclamada. Lo mateix Robespierre, després de haber contribuit molt temps á que en la terra de França se escampés sang com si fos aygua, acabá per obrir los ulls, y volgué que tot lo mon fos testimoni de sa conversió á las fundamentals veritats religiosas; desgraciadament aquell terrible sectari se convertí massa tard. Abismes hi ha tan fondos, que quan s' hi ha caygut may mes s' en pot eixir. Las societats humanas necessitan de tota necessitat una llum moral, així com lo mon necessita una llum física. Això be ho comprenen aquells verdaders enemichs de tota societat, quan començan proclamant lo ateisme. Fóra Deu, fóra manaments de sa lley, y per consegüent, fóra cohesió social. Per mes que la química del diable travalli nit y dia, mas inventará un disolvent com lo ateisme, encara que *hi* haja algú que de bona fé creguia lo contrari. Lo pobre Cabet ne feu lo trist experiment en sa Icaria. *Deu es lo mal*, deya lo extravagant Proudhon, qui sabia que atacant ó negant á Deu, feya obra de destrucció. Y aqueixa obra Proudhon la feya obertament: *destruam et ædificabo,* tal era son superbo lema. Proudhon tingué un deixeble predilecte, entusiasta del's principis de arquitectura de son mestre, y qui poch després de mort lo oracle, pogué véurer un ideal de gobern sensa Deu en aqueix Vesúvi social anomenat París. Habem de créurer que si 'l cap del deixeble estaba extraviat, lo cor era bó, puix que patí mort desastrosa per haberse volgut oposar á saturnals de horror y de infamia batejadas ab un nom polítich. ¡Senyor Omnipotent, l' hóme á qui ab mes esperança confia la missió de conservar la flama revolucionaria lo mateix Moisés de la demagogia contemporánea, mort per reaccionari! Teoristas que de bona fé creheu realment que pot edificarse sensa esperit religiós, la experiencia vos condemna, y vos condemna igualment la rahó, unida á la Fé: *nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.* Individualitats mes ó menos altivas atacarán sempre inútilment la montanya de veritat que aqueixas sagradas paraulas contenen.

La religió uneix, amarra, lliga ab força, *religat*; la irreligió produheix y ha de produhir lo efecte contrari. Hi ha hómens que comprenen com nosaltres mateixos la certesa de lo que estam dihent, pero emplean la negació pera destruir, proposantse anticipadament emplear la afirmació saludable pera la reconstrucció que ells sols volen dirigir. Aquestos son los malvats de la Historia. Charlatans de llibertat primerament, ab facilitat se transforman en charlatans de religió, burlantse sempre de tot bon principi, perqué han nascut hómens de tiranía. Sols las nacions en decadencia solen esser teatro de sos desvergonyiments. Malaventurada es la terra ahont tals cínichs ó tals malfactors prosperan.

Y aquí es just anyadir que ara no aludim en lo que se acaba de manifestar al Doctor David Federich Strauss, que si ha fet demagogos, tot indica que com á ciutadá ha sigut sempre home de ordre; ell no inventá la negació de un Creador personal y intel-ligent, pero se adherí ultimament ab viu ardor á la trista teoría.—No obstant, no son aqueixas teorías que fan la fortuna de las nacions. Inglaterra se ha engrandit per lo bon judici del's seus habitants, que han procurat la aliança de la idea religiosa y de la idea liberal, com per la mateixa aliança se habia engrandit y cobrat fama en lo mon la Catalunya de la Edat mitjana. Pobles, digan lo que vulgan sistemáthichs novadors, per elevats que sian en lo mon científich, la vostra degradacio es segura quan no sabeu conciliar la religió y la llibertat.

LLUIS CUTCHET.

Á UN ROSSINYOL

QUE CADA NIT CANTA PROP DE LA CAMBRA DE MAS FILLAS EN LOS CAMPS ELÍSEOS.

I.

Rossinyolet que cantas
al peu de la finestra
del niu de flors hont dormen
las dos filletas mevas;
explicam lo que 'ls diuhen
las dolsas cantarellas
ab que, envers mitja nit,
omplenas la floresta.
Ja vetlli solitaria
la lluna macilenta;
ja 'l cel de dol vesteixe
son manto de tenebras;
ja lo infinit tatxonen
las rutilants estrellas;

Digitized by Google

ja per lo espay retroni
la tempestat brumenta,
tú sempre al cim del sálzer
que ombreja la finestra
de mas filletas puras
entonas tas endetxas;
y al escoltar ta veu
joyosas se desvetllan
las prendas del meu cor,
las mes amadas prendas.
¿Per qué quan ab bells trinos
son somni grat alteras,
lluny de sentirne enuig,
sonriuhen ignocentas,
y ab los ullets mitj cluchs,
sas bocas petoneras
poch á poquet acostan...
y l' una al altra 's besan?

—

¡Ay! ¡trovadors dels boscos!
quan mes felís jo n' era
interpretaba 'ls jiros
de vostra arpada llengua;
mes ara que 'l cansanci
del mon lo cor m' enerva
y á impulsos del fastidi
greu pes lo seny me prempsa,
no entench ja ni una nota
de eixas *passadas* bellas!

—

¡Ay! per favor, deixifram,
juglar de las riberas,
lo que de nit 'ls contas
en dolsas cantarellas
á mas amadas fillas,
de la hermosura reinas!
. . . . , , ... ,

II·

¡Oh! benehida sia,
cantor de las florestas,
ta veu fascinadora
que 'l pobre cor alenta!
Entench ja ton llenguatje...
comprench tos dolsos temas...
¡Benehit sempre sias,
juglar de las riberas!

—

Tú portas á mas ninas,
quan al descans s' entregan,
recorts de aquells dos ángels
que en horas ¡ay! funestas
sas alas replegaren
pera may mes exténdrerlas.
¡Ay! párlam, aucell, párlam
com sols parlarne á ellas
dels seus germans hermosos,
tresors de gracia extrema
que á mon inmens carinyo
robá la Parca fera;
y 'l pobre cor de un pare
que eternament conserva
memoria de las ditxas
que plora avuy ausentas,
recullirá en dols éxtasis
los cants ab que desvetllas
á sas amadas fillas,
de la hermosura reinas.

—

Canta, rossinyol, canta,
al peu de la finestra
del niu de flors hont dormen
las dos filletas mevas,
que al afalach dolsíssim
de tas *passadas* bellas
mas dos hermosas ninas
sonriuhen ignocentas,
y ab los ullets mitj cluchs,
sas bocas petoneras
poch á poquet acostan....
y l' una al altra 's bésan
las prendas del meu cor,
las mes amadas prendas.

✠ JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

3 Maig 1866.

DEL RESPECTE ALS MONUMENTS
ARQUITECTÓNICHS.

«Lo temps y las revolucions feren en alguns temples terribles destrossos.»
Pi y Margall.

II.

Qu' estem renyits ab nostres monuments no cal pas negarho; no te fí ni compte, 'l número de construccions que ja al furor de desencadenadas passions en épocas revolucionarias, ja per efecte de miras mes ó menys interessadas y baix la capa de la conveniencia pública, ja per lo pretest inmoderat de restauració han desaparegut del sol d' ahont s' aixecaren en sitgles de menys política y pretensions, peró de mes conciencia y mes art, las mes validosas joyas artísticas d' Espanya. Testimonis ne son Barcelona, Granada, Madrid, Cádiz, Valladolid, Ripoll y moltas y moltas altres poblacions qu' han vist arruinats llurs estimats monuments ab inmoderat desfici, desfici tan obstinat y creixent desde alguns temps, que despertá l' atenció d' un dels darrers Ministres de Foment y l' obligá á publicar un decret que l' hi agrahirá l' historia, encaminat á corretjir, á aturar lo vol de tals crims. Dit ministre en lo preámbol del decret condemnava tal vandalisme, y entre altres conceptes recordarém lo de que «un cego esperit de devastassió «sembla haberse apoderat d' algunas autoritats «populars que, mogudas per un mal entés zel é im«pulsadas per un inesplicable fanatisme polítich, «no titubejan en sembrar de ruinas lo sol de la pa«tria, ab mengua de l' honra nacional.» En la part dispositiva, que voldriam veurer practicada, s' hi descubreix gran zel per la conservació dels monuments históricbs y artístichs. Molt deu agrahir Espanya al Sr. Gil Berges per sa valentía y amor al art; molt profit reportaria si lo gobern arribés á aturar la destrucció en moments de conmocions. Empero en nostre concepte son també altres los móvils ó causas que moltas vegadas destruheixen si no la totalitat d' un temple, la unitat d' un conjunt.

Lo temps trevalla constantment contra la duració

Digitized by Google

dels monuments y dona lloch á mutilacions permesas moltas vegadas per los qui tenen lo sagrat deber de guardarlos y que ab sa ignorancia s' emprenen ó permeten obras de conservació ó restauració que no son mes ni menys que atreviments dignes d' esser tinguts presents en lo Códich penal. Com Schmit creyem que la falta d' una clara apreciació del valor artístich es moltas vegadas lo motiu dels defectes que mohuen nostres esglays.

Nosaltres voldriam veure un empenyo decidit y formal per part de las corporacions científicas y artísticas en escampar per tot arreu principis generals d' arqueología, per poder inculcar en lo poble lo valor y l' importancia, no ja de tot un monument, sino d' una sola pedra; voldriam que fos motiu de veneració tot quant pertany á l' historia de l' art; voldriam una vigilancia incansable sobre tot lo que essent del domini públich nos pertany y devem llegar als veniders.

Sens dupte 's dirá qu' aixó es molt demanar, que lo mal es vell y que poch podem y valem ara; pero, contestant, podem dir que demanem lo just, que si lo mal es vell no es incurable y que si poch podem fer ara, lo mal deu corretjirse avuy per demá. Si plantem bonas llavors lo fruyt no será pas dolent: aixis creyem que la prevenció deu sortir de la boca del mestre de párvuls, del rector del lloch y del superior de la familia: aqueixos son los primers que dehuen comensar per imbuhir á l' infantesa un ben constituit respecte á la flor, al arbre, al padris, á la columna, á l' estatua, al cuadro, al tot de los edificis públichs.

Molt y molt pot fer també la prempsa no sols dant lo crit d' alerta quan se tracta d' enderrocar un antich monument, sino també descubrint sens compassió las innovacions ó restauracions qu' especialment en las iglesias se fan per mans ineptas, per inteligencias negativas, per personas animadas de tot lo bon zel que 's vulga, pero que res entenen en art per mes que s' ho cregan. Deuria també implantarse la verdadera crítica; aquí sols s' acostuma alabar lo bo y se calla lo dolent per atenció al autor; aixó es abusiu y forma un altre delicte contra l' art profanat. Lo crítich no deu esser encubridor, pero deu fer lo judici d' un modo formal y desapassionat de tot quant crega convenient, prescindint sempre del autor, perque jamay la crítica deu esser personal ni deu convertirse en burla, que allavors rebaixa y humilla, pero no corretjeix.

La crítica lógica y conciensuda agrada al verdader artista que no sols no la rehusa sino que la busca,

Creyem també bon conductor als nostres desitjos la publicació de petitas y baratas monografías dels principals monuments de cada poble; la reproducció fins al infinit de fotografías, ab la major economía, de tots los monuments, portant en son peu cuatre esplicacions de la fundació del edifici, qui lo feu, qui lo costejá y objecte que lo promogué; per medi de senzillas conferencias d' estética tots los diumenjes y en los edificis públichs y procurant fomentar la concurrencia de la gent senzilla per ferlas coneixedoras de los tresors que en lo lloch guardan sens saberho.

Tot quant contribuheix á batre l' osadía de l' ignorancia seria gran medi per obtenir un bon resultat; tot quant s' encamini á enaltir l' arqueología en general y la cristiana molt especialment donará bons fruyts.

Gran pena causa, sobre tot en las iglesias de los pobles, veure las sacrílegas aberracions que se practican despreciant objectes antichs, repintant ab coloraynas los retaules de l' edat mitjana y las imatjes ennegridas per lo temps, baratant eixos y altres sants objectes histórichs destinats al culto per altres moderns y de cap mérit qu' alguns especuladors ó anticuaris els hi ofereixen ó emblanquinant los clausons de la nau ó portadas de las iglesias. Per aixó «al clero, diu en Vinader, voldria «veure apassionat per las obras d' art cristiá, ja «perqué pot ajudar molt á sa conservació, ja també «perqué seria deplorable que, quan creix l' afició á «eixa classe d' estudis y moltas personas seglars «tan espanyolas com estrangeras, fan llarchs viat- «jes per atmirar las preciositats de nostres temples, «sols los qui tenen l' encárrech de custodiarlos «ignorant l' inmens valor del tresor qu' els está con- «fiat tinguessin de escoltar de llabis estrangers, «tal volta sense entendrela, l' alabansa de las ma- «ravellas que los rodejan.»

Realment si lo clero tingués un regular caudal de coneixements arqueológichs, dificilment podria esser sorprés per la mala fé ó l' ignorancia dels restauradors d' ofici, ni tampoch atmetria la tutela de certas cofrarias ó d' indivíduos que, apropiantse l' altar de son Patró, traspassan los límits de sa missió y manifessejan en la decoració del altar y de las iglesias. Los párrocos y las juntas d' obra no dehuen permetre jamay que la devoció se converteixi en desitx de inmiscuirse en los negocis sols á ells confiats. Si aixis se practiqués, si no faltés may enteresa en los qui guardan los temples, es ben cert que serian menos las profanacions artísticas que constantment se tenen que deplorar.

Desgraciadament moltas ne podriam citar solzament á Barcelona, tant en los monuments religiosos com en los civils; tots dignes d' implacable censura y especialment en los primers perque allí l' art ha de respondre á dos cosas: á 'n ell mateix y á la severitat del culto. Pocas son las iglesias d' aquesta comptal ciutat que no mostrin al visitant l' ignorancia ó la desidia de las juntas d' obras, y ja que ve al cas ferem una distinció de la junta d' obra de la iglesia de la Mercé per las reformas qu' hem tingut lo plaher de veure en la capella Baptisteri. Be se coneix per las innovacions allí fetas qu' en sa decoració ara intervé una persona entesa. De bon cor la felicitem per lo cambi dels ordres de colors llampants ab vidres glassats que donan al lloch un efecte mes místich y mes artístich y per la desaparició del hermariet raconer qu' atropellava la santitat de la capella. La decoració de las parets está en carácter relatiu á la Iglesia y al partit que de lo fet se podia traurer.

Digitized by Google

Tenim un plaher major de alabar á la esmentada junta per quant en aquest periódich se feu un judici crítich de varias obras de la iglesia de la Verge de la Mercé y en ell se deplorava molt qu' en la nova capella Baptisteri brillés l' art per la sua ausencia.

Indispensable es, donchs, que á tota costa se procuri evitar l' entronisament dels restauradors, ó «embadurnadores» com ne dirian á Castella, ab pretensions d' artistas. Es indispensable que las autoritats y las corporacions totas, que lo sacerdot y lo mestre, que lo poble y l' indivíduo procurin tots y cada hu de per si ilustrarse é ilustrar, á fí de que nostra pobre patria no acabi ab los monuments que li restan y aqueixos sigan respectats com devem, y se mereixen.

Ja may deu permetres en cap monument históricb y artístich cap mena de trasmudació, arreglo ni adop que no siga baix la direcció d' una persona inteligenta, en cual cas sols se podrá lograr la conservació verdadera del monument, perque, diu l' abat Bourassé, «conservar un edifici no es pas sola- «ment prevenir ó aturar la seva destrucció; es «guardarlo ab tota la sua integritat, en tota la sua «puresa.»

No desconeixem que tot lo dit es dificil de plantejarse de prompte; empero ab una mica de bona voluntat y molts afanys se podrian esmenar los mals qu' estem deplorant tots, sense que ningú indiqui lo modo de curarlos, sense que se fassi mes que cridar metjes y no aplicar los remeys.

Al acabar aquestas apuntacions sols nos resta recordar que Barcelona enclou personas que saben y poden fer en pró dels monuments tot lo que desitjar pugan las bellas arts. A aqueixas personas voldriam veure alsarse y desafiar ab valor y enteresa l' huracan del vandalisme artístich, á aqueixas personas voldriam veure arrostrar l' animositat de llurs contemporáneos ignorants ó escéptichs per esser alsats per la posteritat sobre lo pedestal que mereix tot aquell qui trevalla ab abnegació y desinterés per be de la patria y lluhiment de l' art.

MACARI PLANELLA.

Barcelona 27 febrer 1874.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Ab l' alambí qu' acabém de descriure ó ab qualsevulga altre dels que descriuré després se logra la complerta separació de l' aygua y del alcohol y de tots los altres cossos; mes aixó no basta; es necessari ara determinar la riquesa alcohólica del caldo, pera lo qual se tenen d' usar los aparatos coneguts vulgarment ab lo nom de areómetros, dels quals vaig á descriure aquí los que s' usan mes generalment en el comers, que son el Cartier y el Gay-Lussac ó centessimal.

L' alcohómetro mes usat á Catalunya es el Cartier

Fig. 9.ª—Areómetro Cartier.

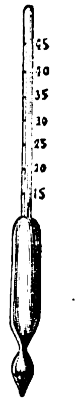

fig. 9, que 's construheix de plata, de metall, ó de vidre. Veus aquí lo que diu J. Salleron en la plana 12 del quadern titolat: «*Notice sur les Instruments de precision construits par J. Salleron.—Deuxième partie: Appareils de chimie et instruments de Phisique.*(Edició de 1861).

«Areómetro de Cartier nomenat vulgarment pesa-licor.

«Aqueix instrument, qual us s' ha perpetuat fins al present malgrat á totas sas imperfeccions, está graduat havent pres una base del tot arbitraria y que no coneixem be. Cartier era un fadrí argenter á qui Baumé havia encarregat la construcció dels pesa-alcohols, pera la cobransa dels drets d' Aduana. Tingué l' idea poch leal de copiar ab una lleugera modificació l' areómetro d' aquest físich y de presentarlo per sa part al Govern com á invenzió seua. A pesar de las justas reclamacions de Baumé contra semblant frau Cartier va fer adoptar aqueix instrument com á pesa-licor oficial y 'l va espargir en el comers que no ha pogut encara decidirse á abandonarlo del tot.»

«Havent degenerat l' areómetro de Cartier en mans dels constructors que no tenian pera guiarse cap dato precís, Gay-Lussac tingué gran treball pera establir la correspondencia entre la escala centessimal y la d' aqueix aparato. Se vegé obligat á reunir un cert nombre d' areómetros de Cartier, pertanyents á l' Administració de contribucions indirectas y á pendre una escala mitja, segons la qual reconegué los següents punts de concordancia: 29° de Cartier equivalen á 31° de Baumé: 28° Cartier equivalen á 74° centessimals, posant sempre los aparatos á la temperatura de 15°. Finalment 10° Cartier senyalan la densitat de l' aygua pura á 12° y mitj del termómetro centígrado.»

Segons se veu per la cita que precedeix, un constructor tan important com Salleron no te datos precisos pera graduar aqueix areómetro; y aixó, que per desgracia es cert, dona orígen á aqueixa munió de qüestions qu' ocurreixen á Barcelona meteix entre 'l compradors y venedors d' ayguardent, qüestions que pocas vegadas poden arreglarse com no sia per un conveni, puig com han pogut veure en tres ó quatre ocasions las personas qu' han acudit al meu Laboratori, l' errada dependeix de que cada fabricant pren un punt de partida diferent pera la construcció dels aparatos. Per aquesta rahó diu Maumené en son tractat titolat: *Indications théoriques et practiques sur le travail des vins et en particulier sur celui des vins moisseux*, edició de 1858 plana 62: «Acabant lo relatiu á la determinació del alcohol, poso aquí duas táulas, en las quals s' hi trobará la relació qu' existeix entre 'ls graus del alcohómetro centessimal y 'l areómetro de Cartier, instrument del tot abandonat, mes del que se 'n fá bastanta menció en las obras antigas.»

Daguin en son tractat de Física; Rodriguez en lo seu de la meteixa materia y altra porció d' autors

Digitized by Google

omiteixen l' areómetro de Cartier limitantse pura y simplement á dir qu' existeix, mes sense ensenyar com se gradua. Qui s' ocupa d' aqueix assumpto es la obra titolada *Marchands de vins, debittans de boissons et jaugeage* de l' enciclopedia Roret, edició de 1852, que en la plana 73, diu:

«Areómetro de Cartier.—Aqueix instrument se compon d' una esfera de vidre buyda, que te un bech de mercuri que serveix de lastre al instrument; sobre d' ella hi ha un canó també de vidre y buyt en el qual hi ha tancada una escala graduada. El lastre está calculat de manera que l' instrument ficat dintre de l' aygua destilada, no desocupa mes que un petit volum, y que no s' enfonza mes que fins ahont comensa la tira de paper; aqueix punt que serveix de base á l' escala, está marcat per 10 graus: si llavors se 'l posa dins d' un líquit molt mes lleuger que l' aygua, en l' alcohol mes pur que 's puga obtenir, l' instrument tenint molta menys *resistencia* s' introduhirá casi tot. Aquest punt qu' es el mes elevat de l' escala está marcat per 42 y l' espay intermedi entre aqueix y 'l mes baix está dividit en 42 parts iguals.»

«De manera que sempre que 's posa lo pesa-licors en un líquit espirituós, es á dir en una mescla d' aygua y alcohol pur s' enfonzará tant mes quant menor sia la densitat de la mescla comparada ab l' aygua destilada, puig com la densitat del alcohol á 42 graus, per exemple, es á la de l'aygua, com 792 es á 1000, resulta que quant mes alcohol contindrá 'l líquit mes marcará sobre l'escala del areómetro perque será especificament mes lleuger.»

Aqueix areómetro se construheix de vidre ó de diferents metalls, donantli una forma análoga á lo que 's veu en las figuras 9 y 10 y es la qui s' usa avuy principalment en lo comers de vins espanyols, essent de desitjar que 's desterri prompte pera ser reemplassat pel centessimal que es lo qui dehuen usar tots los agricultors. Veus aquí com Daguin, en son tractat titolat: *Curso elemental de física,* traduhit per Valledor, edició 2.ª, any de 1845, tomo 1.er, plana 83, descriu la construcció de aquest aparato.

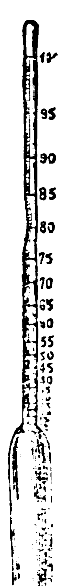
Fig. 10.-Areómetro Gay-Lussac.

«*Alcohómetro de M. Gay-Lussac.*—Fig. 10. Aqueix alcohómetro es de gran importancia pera 'l comers, perque indica 'l volum del alcohol pur que conté una mescla d' alcohol y d' aygua per la sola inspecció del grau fins ahont s' enfonza en la mescla. Pera graduarlo se 'l fica en alcohol pur y se 'l lastra de manera que 's introduesca poch mes ó menys fins l' estrem superior del canó. Se marca 100 en aquest punt, y 's fan desseguida mesclas en volum de 95, 90, 85...10, 5, 0 parts d' alcohol pur ab 5, 10, 15...90, 95, 100 parts d' aygua y s' introduheix cada volta l' instrument que s' enfonza tant menys quanta major cantitat d' aygua tinga la mescla, y en los punts respectius se marca 95, 90, 85...10, 5, 0.»

«Pera obtenir los punts intermedis, seria en rigor necessari verificar novas mesclas; mes dividint en 5 parts iguals cada un dels intérvalos, los punts de divisió no difereixen sensiblement dels que s' haurian obtingut directament. Si l' alcohómetro se deté en 30 graus en una massa de 260 litros d' alcohol, esta contindrá solament $260 \times 0{,}30 = 78$ litros d' alcohol pur.»

Aquest aparato está graduat mantenintse sempre 'l líquit á la temperatura de 15 graus.

No 's cregа per altra part qu' esta graduació, que á primera vista sembla tant senzilla, hage deixat de presentar sos inconvenients. Veus aquí lo que sobre aquest punt diu lo Sr. Salleron en el catálech abans citat plana 13.

«Volent lo Govern en 1820 imposar contribució als licors alcohólichs, proporcionalment á sa riquesa alcohólica, y al meteix temps regularisar las tranzaccions comercials, va encarregar á Gay-Lussac construis un nou alcohómetro, qual graduació estigués conforme ab nostre sistema decimal y qu' indiqués exactament la proporció d' alcohol absolut contingut en los alcohols del comers.»

«Gay-Lussac se dedicá inmediatament á cumplir sa comanda. Prengué per bases del seu aparato la densitat de l' aygua destilada á 15° centígrados y la del alcohol absolut á la meteixa temperatura. L' instrument es un areómetro ordinari devidit en 100 parts, en que cada una representa un céntim de alcohol absolut. Basta, donchs, enfonzar l' aparato en un líquit alcohólich pera que donga á coneixer inmediatament la forsa alcohólica, es á dir lo nombre de céntims en volum de alcohol pur que aquest líquit conté á la temperatura de 15° centígrados.»

«Desgraciadament Gay-Lussac no ha publicat los detalls dels experiments ni 'ls cálculs que l' han conduhit á la determinació dels graus del seu aparato; y havent son instrument, com lo de Cartier, degenerat entre las mans dels constructors, ha arribat á ser difícil trobarne alguns que sian exactes y ab los qui pogués restablirse un areómetro fixo. En tals circunstancias el Ministre d' Hisenda se dirigí á l' Academia de Ciencias, la qual nomená una Comissió pera tornar á fer avuy lo traball de Gay-Lussac. Lo sabi ponent de la Comissió, Mr. Pouillet, comparant los números publicats per Bercelius, com los donats per Gay-Lussac, ab los resultats del gran treball de Flagden y de Gilpin sobre alcohometria, ha pogut assegurarse de que l' alcohol absolut empleat per Gay-Lussac tenia una densitat de 0,7947 á 15° centígrados. Aquesta densitat lo meteix que las publicadas per Bercelius pera las mesclas d' alcohol y d' aygua quals proporcions varian de 5 en 5 céntims desde 30 fins á 100 graus centessimals, bastan pera reproduhir l' alcohómetro de Gay-Lussac ab sa exactitut primitiva.»

Com á Catalunya s' usa exclusivament l' alcohómetro Cartier, crech oportú posar á continuació la táula de equivalencias entre 'ls graus del alcohó-

Digitized by Google

metro centessimal y 'ls de Cartier, entenentse que aqueixas equivalencias son á la temperatura de 15 graus del termómetro centessimal.

GRAUS DE CARTIER EN GRAUS CENTESSIMALS.

Graus de Cartier	Graus centessimals.	Cartier.	Centessimals.	Cartier.	Centessimals.	Cartier.	Centessimals.
10	0,0	19	49,2	28	74,0	37	91,1
11	5,3	20	52,5	29	76,3	38	92,6
12	11,3	21	55,7	30	78,4	39	94,0
13	18,4	22	58,7	31	80,5	40	95,4
14	25,4	23	61,5	32	82,4	41	96,6
15	31,7	24	64,2	33	84,3	42	97,7
16	37,0	25	66,9	34	86,2	43	98,8
17	41,5	26	69,4	35	88,0	44	99,9
18	45,5	27	71,8	36	89,6	»	»

GRAUS CENTESSIMALS EN GRAUS DE CARTIER.

Graus centessim	Graus de Cartier.	Centessimals.	Graus de Cartier.	Centessimals.	Graus de Cartier.	Centessimals.	Graus de Cartier.
1	10,2	26	14,1	51	19,5	76	28,9
2	10,4	27	14,2	52	19,8	77	29,4
3	10,6	28	14,4	53	20,1	78	29,8
4	10,8	29	14,5	54	20,5	79	30,3
5	10,9	30	14,7	55	20,8	80	30,8
6	11,1	31	14,9	56	21,1	81	31,3
7	11,3	32	15,0	57	21,4	82	31,8
8	11,5	33	15,2	58	21,8	83	32,3
9	11.6	34	15,4	59	22,1	84	32,8
10	11,8	35	15,6	60	22,5	85	33,3
11	12	36	15,8	61	22,8	86	33,9
12	12,1	37	16	62	23,2	87	34,4
13	12,3	38	16,2	63	23,5	88	35
14	12,4	39	16,4	64	23,9	89	35,6
15	12,5	40	16,6	65	24,3	90	36,7
16	12,7	41	16,9	66	24,7	91	36,9
17	12,8	42	17,1	67	25,1	92	37,6
18	12,9	43	17,4	68	25,5	93	38,3
19	13,1	44	17,6	69	25,8	94	39
20	13,2	45	17,9	70	26,3	95	39,7
21	13,4	46	18,1	71	26,7	96	40
22	13.5	47	18,4	72	27,1	97	41,4
23	13,6	48	18,7	73	27,5	98	42.3
24	13,8	49	19	74	28	99	43,2
25	14,0	50	19,2	75	28,4	100	44,2

(Seguirá.)

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

Á LA MORT DE 'N

JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

SONET.

Matá 'l vol de la mort la lluminosa
flama del geni que 'n son front brillava,
y al derrer ay que de son pit llensava
la enveja ha clòs lo llabi vergonyosa.

Besa 'l llit funeral tota plorosa
la patria del seu cor que tant aymava,
y 'l raig mes viu de sa corona clava
en torn del nom qu' ha fet grabá' en la llosa.

Deixa Euterpe l' Olimpo y aflijida
fent troços de la lira abandonada,
als quatre vents de Catalunya 'ls llença;

Y al punt que acava de 'n Clavé la vida,
d' un sol de gloria despuntant l' aubada
lo jorn etern de son recort comença

F. UBACH Y VINYETA.

25 Febrer 1874.

LO CASTELL DE VILATORTA.

(Continuació.)

Aixis s' anavan comunicant los dos aymants; lo calobosso no era ja pera Fátima un lloch insoportable, perque cada dia una flor, á vegadas mústiga, portava á son cor lo consol, una guspira de felicitat que endolsia las eternas horas de son captiveri.

¡Cosa estranya! Las paraulas que Muley-Hassem li dirigia desde la alta y única obertura de la presó, y que avans tant afectavan á aquella ignocent víctima de la perfidia fent que 'l tendre colom se arraulis en un dels recons de la torre sens gosar respondre al temut esparver que 's complahia en atormentar á sa presa, ara semblava que el poruch colom li agradés avivar los desitjos del seu botxí; y era que li deixava ovirar una esperansa, pera burlarse luego de sa credulitat y de sas il-lusions.

Fátima ignorava completament los plans de son aymador, sos projectes pera lliurarla, pero tenia en ell posada tota sa confiansa y no temia ser enganyada per vanas promesas. Un dia digué á Beatris: l' hora de nostra llibertat s' acosta, Abenasir m' envia una fulla de *palma* que vol dir victoria y una flor d' *altimira* que significa felicitat. No trigarem á ser felissos.

En la nit d' aquell mateix dia li semblá á Fátima sentir baix sos peus una fressa sorda, fonda, continuada per espays mes ó menos llarchs.

—Escolta, Beatris, digué á sa amiga, y agenolladas y escoltant ab atenció á terra sentiren clarament los cops de magalls y aixadas que poch á poch anavan aprimant la terra que las sostenia. Tot ho comprench, digué Fátima, Abenasir no havent pogut conquestar lo castell, fabrica un palau pera dissimular son objecte, ha obert una mina que acabada proporcionará ma fugida. ¿Sents, Beatris, com s' acostan los cops de magall? Un dia mes de captiveri y despres la llibertat... veurem lo sol, la llum tornará á nostres llavis lo carmí de la salut que havem perduda.

—Lo pis tremola, digué Beatris, ¿per qué no tenim una eyna pera ajudarlos en l' empresa?... Maria, estém perdudas, la fressa es al altre costat, digué, y ab los peus se posá á picar á terra per indicar als miners la direcció que habian de seguir.

La fressa cesá com per encant.

—¿Qu' has fet, Beatris? ¿no consideras que habian entrat ja en lo espay de la torre? ¿que era impossible s' en sortissen guiats per los mateixos fonaments? Tal volta pensan ara, que han errat l' habitació del castell... ¡y si temen ser descuberts...!

Aquesta idea era terrible, cruel, esglayadora.

Lo sol del dia següent, si hagués penetrat en

Digitized by Google

aquella fosca masmorra, hauria sorpres á las dos captivas ajegudas en la dura terra y fent per sentir aquell ramor que tan grat las hi era perque significava sa próxima llibertat. Lo mes gran silenci, la quietut mes absoluta habia succehit á aquell mohiment subterrani en lo qual hi cifravan la llibertat, l' amor, la vida...

Alló era cruel. Beatris se desesperava y solzament deixava de plorar pera demanar á la Verge del Coll un consol pera la infelis Fátima que veya al hora desvanescudas las mes agradables il-lusions de sa fantasía. Véurer lo port, tocar la platja y anar á fons... era una mort terrible, un doble naufragi, una desditxa sens nom...

Vingué lo dinar y ab ell un ramet de flors de *gerani* y un ram de *marduix*. Fátima se apressurá á mudar lo *gerani* per *farigola* y posá lo *marduix* al revés.

—Res havem perdut, Beatris, Abenasir me diu que s'ha equivocat, creu que era á altre cambra ahont se dirigeix y jo li responch que no se equivocava que tingués activitat y cantarem victoria.

Arribada la nit, los cops del magall ressonaren altre volta als atents oidos de las captivas ab una melodia inexplicable, la distancia que las separava dels miners anava disminuint sensiblement. ¡Ab quina alegria esperava Fátima abrassar al seu estimat! ¡Oh! Veurer á Abenasir despres de tan llarch cautiveri, parlarli, contarli sas penas al qui debia la vida, ¿no era aixó una ditxa sens nombre? ¡Quant trigava á obrirse aquella terra regada ab tantas amargas llágrimas! ¡ab quanta lentitut avansava aquella obra! De quan en quan parava la fressa; era sens dupte lo temps necessari pera traurer la terra, perque altre vegada se sentia, y, encara que ab mes pausa de la que desitjavan las captivas, se observavan mes distinctament los cops de las ferramentas salvadoras.

Era ja dia quan un ensolsiment indicá als operaris la terminació de llur travall nocturno, ímprobo, de moltas setmanas, y á la primpcesa que s' acostava lo moment de sa llibertat.

Als pochs moments la agradable veu de Abenasir sonava ja en sos oidos ab una dolsuara y melodía inexplicables: lo fill del desert acabava de conseguir la mes brillant victoria contra un enemich orgullós, que disposava de forsas centuplicadas y torreons inexpugnables. Lo premi d' aquesta victoria era l' amor y la má de sa aymada, de sa idolatrada Fátima que per serli fael habia sufert un tan llarch captiveri.

Renunciem á pintar l' alegria y amorosa entrevista dels dos amants. Débil seria nostra pintura, nostra descripció imperfecta...

—Surtim d' aquí, digué finalment Abenasir.

—Encara no, convé que 'm trobi aquí á l' hora de la visita de Muley-Hassem, y á l' hora que 'm baixan los aliments. Aixís passarán moltas horas ans no reparin nostra ausencia y llavors podrem estar lluny, molt lluny de aquí.

—Es cert, esperem.

A instancias del africá, Fátima estigué molt condescendenta ab son butxí, se queixá de son llarch cautiveri y li prometé accedir á sos desitxs si al cap de tres dias li donava noticias de son pare, y li expressá que desitjava no ser molestada en sas meditacions, durant aquestos tres dias.

Content Muley-Hassem li prometé, y al baixar á sas habitacions feu arreglar una cambra retirada ab un luxo verdaderament oriental.

—Ara marxem, repetí Abenasir.

—Falta encara l' hora de dur los aliments, digué Fátima.

—Ara 'ls rebrá Beatris y despres un de mos soldats.

Fátima no replicá, y seguint á son aymador comensá sa evasió per una escletxa que tot just daba pas á un home, deixantse relliscar en una pendent bastant rápida. Abenasir anava sostenintla y guiant sos peus per un camí casi impracticable.

Despres d' haber baixat molt, trobá la terra humida y sobre son cap sentí ramor d' aygua. Passem sota del torrent, digué á Abenasir. Es cert, respongué aquest, ara comensarem la pujada, mes avans debem cambiar de direcció.

Una cova allá construida permeté á Fátima aixecarse y girarse en direcció envers lo poble; comensa alashoras á pujar arrastrantse agafada á voltas als peus d' Abenasir. Anavan á faltarli las forsas quan l' impresió d' un ayre fret li indicá que son camí era acabat.

Estava lliure.

Dos travalladors, millor dit dos soldats d' Abenasir se encaminaren al calabosso, l' un pera acompanyar á Beatris, l' altre pera ocupar lo lloch de las primeras, á fi de que no fos observada llur ausencia.

Arrivada la nit, envolcats ab las tenebras, alguns operaris de la casa que s' estava fabricant, acompanyaren á las dos donzellas llibertadas fora de la població, ahont trovaren impacients cavalls, que á tot corre se las endugueren molt lluny del castell de Vilatorta. Abenasir y alguns cavallers mes las acompanyavan.

III.

LO CAVALLER DE ALAMEDA.

Dos voltas la primavera s' habia vestit ab sas galas, los prats s' habian cubert de hermosas margaridoyas y los rossinyols habian entonat llurs nocturnas cantarellas amagats en las salzaredas del torrent desde que Agolant s' habia apoderat de Barcelona y demés ciutats de Catalunya. Los cristians ploravan sa trista sort y sufrian totas las privacions que 'ls imposava un enemich orgullós y vencedor. Casi en tots los castells tremolava la bandera morisca coronada ab la mitja lluna. Solzament en lo vall d' Ausó, en lo mes alt d' una torre enmarletada, desplegava al vent sos plechs una bandera blanca en qual centro y extrem se divisava l' ensenya del cristianisme.

Á l' ombra protectora d' aquell castell tots los

Digitized by Google

cristians de la encontrada y fins altres que habian acudit de llunyans paissos, aprenian lo maneig de las armas y 's preparavan per la batalla á fi de llensar de aquesta terra, als enemich de la fé.

Lo poderós castellá En Benet de Cabrera recorria cada dia 'ls camps y presensiava 'ls avensos que en l' us de las armas conseguian sos guerrers als que prometia la próxima llibertat de Catalunya.

En una calorosa tarde d' Agost de 785 arrib á al castell de Cabrera, cubert de pols y suhor un colrat cavaller que demaná parlar tot seguit ab lo senyor castellá.

Pochs moments despres En Benet de Cabrera reunia en la gran sala d' armas á tots los cavallers y capitans de sas tropas.

—Demá passat, los digué, arribará á aquest castell En Armant de Cartellá ab sos cavallers y gent d' armas que forman la devantera del gran exércit que ab lo invicte emperador Carlo-Magno torna pera reconquestar las ciutats cristianas que per los marrochs pateixen oprimidas.

Un espontáneo y prolongat crit de visca l' invicte Carlos sortí de la boca de tots los presents. En Benet de Cabrera continuá: demá tots uns despres dels altres anirem á implorar lo auxili de la Verge del Coll.

—Podeu anarhi junts, respongué 'l que manava la caballeria; jo ab mos alarbs vos prometo guardar lo castell.

—Vull donarte una prova de confiansa, Abenasir; demá serás duenyo del castell. ¿Y Fátima?

—Ben cert que voldrá anar ab vos, ja sabeu sa devoció á la miraculosa Verge del Coll.

Tot era alegria en lo castell. En Armant de Cartellá ha comunicat al de Cabrera sos plans de reconquesta, discutits y apoyats per lo gran Carlos lo qui se dirigia ja contra Girona.

Desprevinguts los alarbs feren una resistencia temeraria, emperó inútil. Solzament ab Cárlos habian vingut trenta quatre mil guerrers; afageixintsehi á aquestos los cristians incorporats á aquell exército y fins alguns alarbs enemichs d'Agolant y 's veurá que la defensa de Girona y demes ciutats era impossible, cayent totas la una després de l' altre al domini de Cárlos. Encarregá lo govern de la primera al de Cartellá y el de Barcelona á Zatto que habia vingut ab lo Emperador y combatia á sas órdres.

Entre 'ls guerrers no habia deixat d' observar Cárlos las proesas, valentía y bon comportament de la cavalleria del de Cabrera y sobre tot de son capdill, que cridava la atenció de tothom per sa bella presencia y rica vestidura moruna.

Féulo un dia compareixer á sa presencia.

—¿Com te anomenas? li preguntá.

—Abenasir.

—Ton nom indica que ets moro.

—So fill del desert.

—Debia coneixerho per ta impetuositat y valentia. Estich molt content de tu ¿perque lluytas entre 'ls cristians?

—Perque serveixo á Zatto actual aliat vostre.

—Zatto deu estar content de tenir guerrers com tu. ¿Vols de mí alguna cosa?

—Si, senyor, duas gracias.

—Concedidas, ¿Quinas son?

—Que 's dignia ser padrí en la ceremonia de mon bateix y de mas bodas.

—¿Qui es la teva promesa?

—Actualment se anomena Fátima, empero desitja anomenarse Maria. Es filla de Zatto.

—¿Quina es la altre gracia?

—Que se 'm concedesquia lo senyorío del Castell de Vilatorta, que encara está en poder d' un marroch, la mort del qual he jurat.

—Tens prou forsa pera conquestar dit castell?

—Tinch una companyía baix mas ordes, que si es poch numerosa en cambi es valenta fins á la temeritat y fidel fins al sacrifici?

—¿Quin nom vols péndrer?

—Lo cavaller de Alameda.

—¿Perqué aquest nom tan estrany?

—Perque sota de una alameda, reunió de alams ó pollancres, arbres molt comuns en nostre pais, vas veurer per primera vegada á ma estimada.

—Fassas tot com ho desitjas, no se 't pot negar res.

Carlo-Magno cumplí sa paraula, com també alguns vots que tenia fets; fundá alguns monastirs y deixá á Catalunya pacificada, si be un gran número de sos castells estavan ocupats encara per los sectaris de Mahoma.

Alashoras fou quan unintse entre ells los cristians anavan conquestant aisladament aqueixas fortalesas casi inexpugnables en aquells temps en que solzament s' usavan las armas blancas y las fletxas mal travalladas. Desd' aquella época son memorables los noms de Mateu Nadal, Joan de Cellés y altres nobles ausonins qne ab sa valentía y ardiment desallotjaren als sarrahins dels castells de Tona, Malla, d' aquesta encontrada, último baluart dels capdills d' Agolante.

Lo ferós Muley-Hassem desde son castell de Vilatorta estenia sas correrias als llochs vehins, talava los camps dels castellans y 'ls robava tot quant li era possible. Abenasir, al que ja anomenarem Alameda prengué á son cárrech castigar son atreviment y abatrer son indomable orgull, posant siti á aquell castell en qual torre tant habia plorat sa estimada esposa, la ja hermosa Maria.

Era tanta la vigilancia y 'ls medis posats en planta per Alameda pera rendir á son enemich, quant major era l' odi y despressi que sentia contra lo butxí de sa idolatrada esposa. Y no obstant passavan los dias, las setmanas y 'ls mesos, sens que 'ls sitiats donguessen mostras de debilitat y de que sentissen la falta de las cosas mes necessarias pera allargar la resistencia.

Era axió per Alameda un enigma que haguera tardat en aclarir si lo cel no 'l hagués ajudat.

Servia á sas órdes lo carceller de Fátima lo cual á fi d' evitar lo cástich de Muley-Hassem, que segurament li haguera atribuit una gran part de complicitat en la fugida de sa víctima, se n' aná

Digitized by Google

ab los soldats de Abenasir disfressats de mestres de casa, pera no separarse mes de llur companyía.

Aquest, donchs, venia d' Ausona justament ab altres gerrers de sa partida, quan vegé sortir d' una casa situada al costat del camí d' aquella ciutat, en lo lloch que avuy ocupa la gran masia de Altarriba dos soldats de Muley-Hassem vestits com los naturals del pais, los que se dirigian á la ciutat pera comprar queviures quan foren detinguts, presos y acompanyats á la presencia de Alameda.

JOAQUIM SALARICH.

(Seguirá.)

INVENTARI DE LA TRESORERIA

DE LA

SÉU DE GIRONA

FET EN 1470.

(CONTINUACIÓ.)

119. Item un parell de flochs ab perxo de seda vermella e dor.

120. Item nou capes vermelles: dues de vellut carmesi, e set de domas vermell, entre les quals set na dues de domas carmesi.

121. Item una casulla de domas vermell ab fres devant e derrera.

122. Item un altre cassulla de vellut vermell ab fres devant e derrera ab dues *dalmangues* (1), ab paraments de luca als peus e a les manegues, ab lur furniment, so es dues stoles e tres maniples del dit vellut ab floquedina verda ab alguns botonets dor.

123. Item set capes ab lus fresos.

124. Item una cassulla de vellutat vert ab fres devant e derrera ab dues dalmangues de dit vellutat ab los paraments de vellut vermell brocat. E tenen dos senyals coscuna pessa de dues barres (d)e fil dor ab quatre steles e una crossa, ab dues stoles de dit vellut e tres maniples ab floquedura dor e de seda; e dos collas de vellut vermell brodats de perles ab letres; e hun gremial de vellut vert, als caps de velutat carmesí ab dues ymagens a coscum cap e nostre dona al mig ab quatre senyals de dues barres de fil dor ab quatre steles e una crossa.

125. Item sis capes de seda verda fetes a la antigor.

126. Item una cassulla de seda verda, antiga ab fres devant e derrera, ab dues dalmangues de dita color, tot vell.

127. Item tres capes de seda dolentes, molt antigues, de seda verda e morada.

128. Item dues capes dolentes e velles de pampolat, en que ha pagues als obratges ab lur fres sutil.

129. Item una capa vella de brocat de luca ab cadenetes de argent per les vores devant.

130. Item una capa dolenta de brocat vermell ab fres, ab senyal de pont (2).

131. Item un altre capa de seti blau dor de luca.

132. Item una capa de brocat sendros dor de luca, molt vella e dolenta.

EN LO TERS ERMARI.

133. Primo, una capa bella ab son fres e una casulla ab fres devant e detras, e dues dalmatiques del dit vellut negre ab lus peraments de xemellot vermell ab scriptura de IHS e senyals vermells ab una barra blanque de fil de argent per lo traves, e hun gremial de vellutat negre ab los caps de velutat vert ab floquedura entorn, e una tovellola de velutat ab floquedura vermella al hun cap, e entorn floquedura streta, e mes una stola e un maniple negres.

134. Item los vestimens vermells migans, so es cassulla de xemellot vermell e dues dalmatiques de seda vermella ab obres a manera de stacagat menut.

135. Item una stola e maniple de xemellot vermell.

136. Item vuyt capes de vellut groch, entre bones e dolentes.

137. Item tres capes groges de vellut, noves, ab belles fressedures folrades de cotonida o tela blaue.

138. Item una casulla groga de vellut, e tres dalmatiques de dit vellut; dues ab fresedura a les manegues; e les manegues amples; e la una sensa fres e ab les manegues stretes qui no serveix.

139. Item dues stoles e tres maniples de vellut groch.

140. Item una cassulla blaue de domas ab dues dalmatiques ab paraments de seti vermell e floquedura per les vores; e dues stoles e tres maniples de domas blau, e dos collas de seti vermell brodats de seda blaue e dor e daltres colos, e sinch capes blaues de domas bones.

141. Item set capes blanques de domas: quatre migenceres, les ques ab flochs ab bells fresos; e tres dolentes.

142. Item quatre capes de brocat blanch, e una cassulla e dues dalmatiques de dit brocat, dites dalmatiques tenen paraments de brocat blau; e dues stoles e tres maniples.

143. Item una casulla e dues dalmatiques de domas blanch, noves, ab peraments de xemellot vermell.

144. Item tres maniples e dues stoles de domas blanch, bones.

145. Item una capa blancha de domas, appellada *la callota*, e una stola e hun maniple.

146. Item dues tovelloles de li, brodades de seda vermella.

147. Item onze draps de altar enfre uns e altres.

148. Item *un* cubertor de altar *la* major, de li (1).

149. Item hun tros de drap de li, a manera de tovalla. Es ola(nda?)

150. Item quatre ganfanons de seda blancha, dolents e vells.

151. Item quatre ganfanons: dos de brocat negre dor de luca vells, e dos ab molts obratges vells e dolents.

PALIS PER LO ALTAR

152. Primo, dos palis de domas vert: la hun ab la ymage de la Verge Maria ab senyals de *rasct* (2), laltre es sens obres.

153. Item hun pali de brocat vermell dor de luca ab alguns obratges verts.

154. Item un altre pali de brocat de luca vermell ab barres de brocat blau dor de luca.

155. Item hun pali de domas blanch ab la Verge maria al mig ab senyal de *garrigues* e *pagos* (3).

(1) Dalmáticas.

(2) Familia.

(1) «*Una cobertora*» tenia en lo pensament lo Tresorer, quan posá «*la major*».

(2) Probablement del célebre canonge Dalmau de Raset, ardiaca de La Selva, y síndich del Capítol de la Séu de Girona en lo concili congregat á Lleyda per lo Legat del papa Martí V en setembre de 1418. Eix concili es *inédit*. Las actas foren escritas per dit Dalmau, y se conservan encara en lo arxiu del secretariat de Girona ahont las he vist. Valdrian la pena de publicarse. Ja que no tenim, com en França, concilis de actualitat, no perdem sisquera los antichs.

(3) Familia de *Garriga* y familia de *Pau*.

Digitized by Google

156. Item hun pali de vellut vermell, descolorit, ab la ymage de la Verge.
157. Item hun pali de brocat blanch.
158. Item set frontals de palis.

Fidel Fita.

(Seguirá).

VORETA 'L RIU.

En les platjes florides
hont se banya los peus ma bella Ausona,
be n' hi ha de flors garrides
que l' embalsaman ab sa flayre dolsa,
be n' hi ha d' hermoses nines
que al pobre cor que ab ses mirades roban,
ab los rulls de ses trenes
com en gabia daurada l' empresonan.
Be n' son de belles totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Lo riu que serpenteja
juguinejant ab la florida molsa,
falaguer patoneja
los tronchs dels arbres que l' hi van fent ombra,
y 'ls estreny y 'ls abrassa,
y tanta sava y tanta vida 'ls dona
que, encar que llest ne passa,
en escuma desfet sembla que torna,
perque se 'l miren totes,
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Lo ventijol murmura
de baix en baix ben falagueres coses;
pot ser de una hermosura
los purs amors y los pesars ne conta;
ó tal volta suspira,
com en lo bosch la enamorada tortra,
perque Ella ja no 's mira
en lo crestall del aygua bullidora
com s' hi miravan totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Quan ja la tarde espira
y 'l sol agonisant se 'n va á la posta,
y la llum que se ovira
se va apagant per deixá' entrar la fosca
que 's dols del aygua mansa
sentirne la remor que fa quan corra
llesta com l' esperansa
que ses onades al passar me donen
de véurerles á totes
y mes que totes elles
la meva hermosa!

L' hi he vista mil vegades
y encar desitjo véurerli cent voltes,
sense que les passades
lo gust me puguen treurer de les noves.
L' hi he vista cada dia
y ella m'hi ha pogut veure á totes hores;
si anava ó si venia,
llensantme sempre miradetes dolses,
que be 'n sabian totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Eixes platjes florides
ja fa tres anys que sa hermosura anyoran:
be n' han vist de garrides
de flors y nines desde que ella es fora!
mes en l' arbre sens fulles
tant solzament de tant en tant s' escolta
lo cant que entre despulles
lo rossinyol y 'l trovador entonan,
planyent pérdreles totes
y mes que totes elles
la meva hermosa.

Joseph Serra y Campdelacreu.

Vich novembre de 1873.

BIBLIOGRAFÍA.

CALENDARI CATALÁ DEL ANY 1874,
col-leccionat per
FRANCESCH PELAY BRIZ.

Lo llorejat poeta y entussiasta catalanista En Francesch Pelay Briz ab una perseverancia que per desgracia te pochs imitadors, acaba de donar á llum lo *Calendari catalá pera* 1874, publicació que conta, ab lo present, deu anys de vida. Y en bona fe que es menester tot l' entussiasme y amor que per las cosas de Catalunya sent y professa l' inspirat autor de la *Cansó de Mestre Jan*, pera insistir un any y altre y altre en la publicació del *Calendari*, ab tot y saber que no es extens, sinó reduhit lo nombre dels que 'l llegeixen y que los mateixos que pera formarlo donan composicions en prosa y vers, deuhen contribuir ab llur compra á sufragar lo cost de la estampació, sens lo qual ó l' obra quedaria pera fer, ó l' editor perdria temps, paciencia y diners.

A semblants reflexions que mes d' una vegada l' hi havem dirigit, afeginthi pera convéncerlo, que puig no hi ha públich que llegesca, no cal perdrer lo temps en una obreta que de segur no respon á una verdadera necessitat, puig de lo contrari, ja que 'l preu es reduhidíssim, foran mòlts los compradors; ab la fe, ab l'entussiasme, ab lo fanatisme que Catalunya y llurs cosas l' hi inspiran, nos ha tapat la boca dientnos: *poch á poch se va lluny* y observantnos que moltas empresas s' haurian abandonat, ab greu perjudici del benestar comú, si los qui las intentaren haguessen desistit de llurs propósits desconortats devant la indiferencia del públich.

Si val dir la veritat ni sos arguments nos convenceren, ni nostras observacions excerciren en ell la mes insignificant influencia: essent testimoni de lo últim la publicació del llibre objecte de las presents ratllas, en l' exámen del qual, pera satisfer los desitgs dels editors de la Renaxensa, altres catalanistas no menys entussiastas que 'n Briz, debem ocuparnos sisquera breument.

Y pera ferho comensarem dient que lo *Calendari* de enguany, com sos germans dels nou anys precedents, conté despres del santoral, gran nombre de composicions en prosa y vers, degudas á las plomas de cultivadors de la llengua catalana en los antichs realmes de Valencia, Mallorca y Catalunya, y breus apuntacions relativas al moviment literari que en ells ha pogut observarse en lo transcurs del any derrer, festas literarias que han tingut lloch, escriptors que han passat á johir en l' altre mon la benaventuransa que en va se cerca en lo present, tot entreverat de qüentos, casos y cixidas de banch coix, que fent ofici d' entremes, fan desarugar lo front al qui li tenen extremadament frunyit las cosas del temps, ó los propis y extranys afers.

Y are, avans de continuar la tasca empresa, se 'm te de permetrer referir un cas, que com se vulla que sia prou sabut, tal vegada, llegint lo que fins al present va escrit, si es que hi hagia algú dotat de la paciencia necessaria per arribar á semblant punt sens haber girat full, se l' hi hagia vingut al magí.

Se conta, donchs, que hi havia, no se ahont, un advocat, que de segur no era comentarista de cap compilació legal, que tan bon punt habia dictat al escribent la fórmula ab

Digitized by Google

que solen los pediments comensarse, tot era remenarse per la cadira, y mossegarse lo cap dels dits, y mirar las bigas del sostre buscant rahons que no tenia, per acabar dient á son pobre ajudant que res consideraba poder fer millor que rosegar las barbas de la ploma—«Miri, torni demá, que per avuy no se que dir.»—

Donchs, al present jo 'm trobo poch menys poch mes, en una situació molt pareguda á la del discret advocat, y dich molt pareguda perqué á mí no 'm faltan rahons pera seguir fins al cap de vall la tasca empresa, sino que me 'n sobran, sobrantme també 'l temor de que ellas pugan enujar als autors de las obretas á que las mateixas se refereixen.

No es que ho sapia; mes, si no fos cosa de genteta de baixa ma, ara mateix faria una posta de que 'n Francisco Maspons, tindrá per dictat per la amistat, lo judici que he fet d' aquell quadret tant ple de poesía, de sentiment, de veritat; tan discretament fet, ab tanta sobrietat de detalls vestit, que titula *Nostre prometatge*, y que respira tots los perfums y delitosa flaira de montanya que ab copiosa abundancia 's desprenen de *L' aplech de Puig-graciós* de Na Maria de Bell-lloch. Y pera que puga convencers de que no es filla semblant impresió de tan pur sentiment, crech que 'n tindrá prou dientli que no conech á N' Antoni Careta y sas *Runas del Mas* m' han fet extremeixer, tan sentidas son, tan propias, tan naturals! Allí no hi sobra una paraula, allí no hi ha un pensament rebuscat: lo lector *sens haberlas* vist, acompanya al poeta en los planys que á son cor arrenca l' espectacle tristíssim de la llar abandonada, lo celler arrunat, l' era un temps testimoni dels cants dels batadors y de las ballas del jovent, convertida en herbetjar, del teulat ahont lo pardal cantaba y de las vigas que, sostenintlo, servian pera que en ellas pogues la adalerada aureneta, construir son niu artificiós. ¿Y que 'n direm de la *Cansó d' ara* de 'n Francesch Matheu, feta á faisó de las antigas cansons populars; de la satírica composició de 'n Joaquim Riera y Bertran *Lo lliberal*, en la cual se veu la amargura, lo desencant, la desilusió produhida per las espinas, trobadas allí ahont se presumia que existian solament suaus y explendentas rosas! ¿Qué de las ben fetas traduccions *L' Anima y Jesus*, *Lo pardal de Lesbia* y *Barcarola*, degudas la primera al Rt. Jascinto Verdaguer, plena de unció y misticisme, ab tot y esser d' una senzillés extremada; anónima la segona, en la cual se conserva perfectament lo moviment y expressió de l' original; y de 'n Mateu Obrador la tercera, deguda si la memoria no n's falta, á la ploma de Henri Heine? ¿Y de la cansó de bres *So d' un infant* de Na Manuela de los Herreros, de *La nit de Reys* de Na Victoria Penya; de la oda *La Providencia*, de son espos En Miquel Victoriá Amer, de elevada entonació, com correspon al assumpto y de sabor clássich com éll sap ferlas; de la composició *En los llavis*, deguda á la ploma de 'n Joseph Roca y Roca, escrita en ben acabadas quintillas; de la balada *Las llenyateras*, de 'n Pio Pi, y altras y altras; puig de segur lo camí emprés, deuriam fer especial menció de totas y cada una de las composicions contingudas en lo Calendari? Al judici ho deixam del lector intelligent, que á bon segur no ha menester las nostras indicacions pera saborejar y fins apreciar degudament las bonas condicions que en tals obretas s' enclouhen.

Mes ¿posará esment, ó passarán per ell desapercebudas certas ideas, que en alguns dels escrits que lo Calendari constitueixen, unas vegadas se endevinan, altras resolta é intencionalment se expressan; ideas que, per desgracia, en nostre sentir, se van generalisant, sens haber meditat ab la deguda detenció las consequéncias que poden portar, y que en últim resultat, sens que favorescan poch ni mòlt lo renaixement de nostra literatura, dehuen contribuhir á apartarlo del camí que ha de seguir, y per lo cual lo dirigiren los que primer l' hi imprimiren moviment? Crech que 's compendrá quant volem dir.

Avuy s' es fet de moda parlar de Catalunya, y alabar á Catalunya y ecsalsar á Catalunya, y trobarho tot bo en ella y dir que som los catalans molt aixerits y molt guapos y molt discrets y molt prudents, y no se quantas cosas mes; y que som esclaus y que sens las cadenas que 'ns oprimeixen, y sens lo jou que 'ns humilia fariam aixó, y alló, y lo de mes enllá. Donchs be, semblants frases que á forsa de esser repetidas, no tenen ja mes valer pera nosaltres que lo que en Retórica 's diuhen llochs comuns, adoleixen del greu mal de no esser veritat. ¿Ahont son las cadenas, y lo jou, y l' humiliació, y la esclavitut? Siem franchs: es avuy possible tornar á lo que un temps fou Catalunya, fi al cual alguns inconsideradament aspiran? Preténdrerho solament es pera nosaltres proba incontrovertible de que se pensa ab lo cor y se sent ab lo cap. Las lleys de la Historia, com permesas y fins pervinents d' Aquell que regeix la complicada armonía del Univers creat, son inmutables y las mateixas en tots temps. Catalunya fou una, mentres cualitats tingué pera sostenirse ab condicions de tal. ¿Existian estas al ferse la fusió, al realisarse lo casament de l' hereu aragonés que no catalá ab la pubilla de Castellá? Y suposant per un moment que llavors existissen, existeixen avuy? Pera no insistir molt en semblant punt; á fi de no multiplicar preguntas que quiscú pot ferse en lo for de llur conciencia, ahont es aquell carácter catalá que tenint per guia en tots los moments de la pública y privada existencia lo cumpliment del deber, no tranzigia ab ell pera tot lo del mon? Los sentiments de familia, de patria, lo desitg de enriquirse ab la perseverancia en lo treball, de fundar una casa, de conservar y aumentar la que nostres pares nos llegaren, existeixen avuy? ¿Vivim contents per ventura en lo recó de mon ahont naixerem? ¿Renunciam gustosos als honors, als plahers, á la vida de ciutat, ab tal de economisar pera engrandir la propietat que heretarem, de veure creixer lo arbre ab la suor de nostre front regat, de donar á nostres fills l'exemple y bons consells que de nostres pares reberem, aplegats á rans del foch de la llar sagrada? ¿Ahont es avuy la llar? Y donchs, si res existeix, com no sia en recort, ó per lo manco, mes que á mitjas esborrat, de tot quant constituia lo carácter y fesomia del poble catalá, com se vol que Catalunya sia la Catalunya d' antany? ¿Com se vol que tinga vida propia com la tingué un altre temps?

Contentempnos, y farem prou, trevallant en que no acaben de esborrarse las faccions mes pronunciadas de nostra especial fesomia; siam contents y vulgam esser provincia distingida dintre la nacionalitat espanyola, y pus obra de casament fou la unió, procehim com proceheixen los qui prudents y ben educats, tot soportant las genialitats del conjugue respectiu, ab sa prudencia y son exemple procuran ferlo á sas costums sens transigir ab res que semblarse puga á servilisme y humiliació. Obrant d' altra manera es molt fácil caure en lo divorci, y francament te poquíssim de envejable la situació dels que viuhen divorciats.

GAYETÁ VIDAL.

Barcelona 27 de febrer.

TEATRE CATALÁ.

L' AGRAHIMENT.

Comedia en tres actes y en vers, original de

EN JOAQUIM RIERA.

Ab aquesta obra son ja tres les estrenades enguany en lo que va de temporada en lo Teatre Romea y si be son regular en número per lo que estavam acostumats en altres anteriors, no son pas en conjunt d' un resultat mediat y positiu gayre notable, perque bè pot dirse d' elles que cap quedará com á modelo per al demá, ni menys encara que 'ns les revivarán en nostra imaginació lo recort de un éxit extraordinari y llegítim per les condicions poétiques y dramátiques ab que se presentaren engalanades.

En veritat que de totes elles la derrerament estrenada, es la que mes y mellors condicions literaries revesteix, y si un éxit menys ruidós que les altres ha esdevingut de son estreno, de segur que un crítich desapassionat al fer una tria entre elles, sense tenir en compte y sense ferse eco del fallo dictat per aquell tribunal inapelable, compost heterogeni dels elements mes encontrats, que anomenam públich, posaria en primer terme aquella de que parlam per lo sans de sos principis literaris, per l' independencia artística de que ha donat proves l' autor no enmotllantse al gust tant sapigut y bescantat del públich, y per lo ajustada que va la forma de l' obra á la idea que presidia en l' imaginació de l' autor al pensarla y al concébrela.

L' obra no es lo fruyt soberch d' un geni dramátich de primer ordre, mes es filla d' un talent observador y d' un cor de poeta que sent intuitivament les passions que idealisa ab justesa y sense exagerarles. Allí no hi ha les sorpreses dramátiques y teatrals que conmohuen y trasportan al espectador, ja per l'entussiasme, ja per lo terror que l'hi produeix una escena ó situació culminant, ja per un concepte idea ó imatje que l' hi enlayre l' imaginació, sense adonarsen, deixantli entreveure espays que solzament los génis guaytan y escorcollan ab mirada ferma; empero no hi ha en

Digitized by Google

ella una frase, no hi ha una idea descentrada de l' esfera ahont se desenrotlla; tothom parla com es just ho fassa y sent com es lógich y natural al personatje que representa; no hi ha pajesetes que en sos parlaments amorosos demostren *coneixements* novelescos fins á l' alçaria de certes ridícules y mal educades fadrines de ciutat; no hi ha pajesos y jayos y fadrins que en ses converses acusen quan no la lleugeresa cínica d' un estudiant avispat per les situacions estretes y apurades en que s' ha vist, viciat per l' atmósfera dels cafés y dels balls afrancesats, la pobresa d' enteniment de l' home que ha viscut sempre entre terrosos y que la vista del objecte mes natural l' hi desperta ideyes xavacanes y ridícules, tothom en ella s' expressa com á llur situació l' hi cal, del carácter de l' encontrada ahont vihuen ne trahuen imatjes per á poguer idealisar y descríurer ab concisió lo sentiment de que están possehits, de sos mots se 'n pot traure clarament la posició social que ocupan, l' educació que han rebuda, lo carácter y tremp de la seua ánima y fins y tot la mena de traballs á que se dedican, perqué es una bona veritat que la feyna cotidiana de l' home aixis com segella son cos á voltes d' una manera fatal, també en son esperit desperta sentiments, en sa imaginació ideyes y posa en sos llávis paráules verament originals y á ella propiament adecuades y no gayre propicies á confóndres.

Lo públich del teatre catalá que está acostumat, salvo rares escepcions, á veure en escena pajesos que solzament ne tenen lo trajo, quadros de costums que semblan les de Catalunya tal com una comparsa de disfresses pot semblarse á una realitat; lo públich que s' ha format un ideal en sa imaginació de tipos y de usances de la terra que may han estat nostres, al contemplar la veritat d' açó sense mica d' exageració trasportat á l' escena, ho ha trobat, ho ha degut trobarho fret y sensa vida; mes en aquí hi veyem nosaltres l' independencia artística del Sr. Riera que no ha volgut doblegarse á lo tan continuament expressat ab sos picaments de mans pe' 'l públich y que per altre part hauria desdit de l' autor de *L' historia d' un pagés* y del que ab quadros bellíssims, vetllades entorn de la catalana llar, n' ha descrita galanament y endreçantho al poble *L' historia del siti de Gerona*.

Es força convenir emperó que 'l cos de l' obra no te pas la virilitat dramática que fora de desitjar per á que en son desenrotllament esdevinguessen situacions notables ab tot y no apartarse del carácter genuí de la comedia, y encara que sia digne de menció que ab la senzillesa de l' argument hage trobat l' autor ab son enginy medi de refugir en totes les escenes la llanguidesa que obres d' aytal mena revesteixen sempre, es un defecte aquest que debilitá l' éxit y que, ajuntantlo al provinent de portar fins á son derrer límit d' espressió lo sentiment que constitueix la base de l' obra, y que motivant dues escenes més d'una mica repulsives, una en lo primer acte y l' altra en lo segon, falseja ensemps en certs llochs dos carácters, precisament los dels dos fadrins, per lo que resultan desiguals en lo transcurs de la comedia, pot dirse que son los que mes notablement s' acusan en la concepció de ella.

L' exposició de l' argument feta ab claretat y senzillesa, es molt superior al desenrotllament y mes encara al desenllás, lo que es un mal per al conjunt, perqué va de mes á menys al enrevés de lo que es de desitjar en tota obra dramática; defecte aquest de execució que pot ben aparellarse al que 'n resulta de haber sigut tractats y estudiats per l' autor ab mes amor los personatjes secundaris que no pas los principals per al argument de la comedia.

Pot provenir açó de que haventse apoderat l' autor ab carinyo del moliner y lo pastor que arrodoneixen lo quadro per ell ideat, veyentlos nous y originals, hage descuydats los altres per esser d' aquells comuns y que poch se prestan á l' idealisació dramática, y si bè n' ha reportat un benefici en conjunt nostre teatre, puig d' esta manera conta ab dos tipos més, dues veritables creacions dibuixades ab un' amor y gust imponderables; lo mateix autor, aquí per açó enviam nostra franca enhorabona, n' ha sortit perjudicat en resultat final perqué l' hi enfosqueixen los principals personatjes y l' hi destrueixen l' armonia tónica del conjunt, esmentant tothom á 'n ells y ses dites y pensaments, mentres s' oblidan del protagonista tant descuydadament indicat per l' autor, com á individualitat dramática, com fredament interpretat per l' actor qui 'l representa.

Lo desenllás de l' obra, ab l' afany de soptar al públich ja sia per á seguir lo consell de certs autors que aixis dihuen que requereix esser, ja sia perque essent de aquells que per sa poca novetat no es impensat, l' autor lo precipita valentne de menys quasi bè tot lo ters acte, que resulta una mica desproporcional per extensió en comparansa als anteriors.

Tots aquests defectes indicats están ab exés coberts per belleses de forma d' istil y de llenguatje que 'n tota l' obra y en especial en lo primer acte se vehuen sembrades ab abundosa má; lo llenguatje sense esser mica arcáich es purista y catalá de bona mena, los versos pot ser sense escepció corresponen tots al tirat dramátich á que venen destinats, fugint d' aquell lirisme de mal gust que s' apodera á corre cuyta de nostra escena per á desnaturalisarla; escenes hi ha qual tallat es correctíssim y digne de servir com á exemple per lo catalanes, y encara que sia opinió purament nostra havem de confessar que no vejem ab gens de gust empleats los versos endecasílabo en algunes escenes perqué aixecan la comedia á un to que no l' hi correspon; y encara que cert poeta, preclar geni drámatich castellá, darrerament finat los usés, y ell mateix espliqués en una de ses aplaudides obres que havent fet la provatura no l' hi havia eixit mal, nos refermen en lo dit avans y creyem que boy la desnaturalisa fugir de l' octosílabo.

L' execució de l' obra en conjunt no podia eixir mellor; lo Sr. Parreño com á director d' escena y al plegat com á actor ha estat á molta alçaria; la Srta. Cazurro en son paper pot dirse que ha fet una de les mellors interpretacions de sa tot just començada carrera artística; del Sr. Fontova y Clucellas quasi bè res pot dirsen, es forsa veure 'ls per atmirarlos; en detall y enconjunt s'han enmotllat tant plásticament als personatjes que representan que'ls donan la forsa, lo color y la vida d' una individualitat vivent; los demés encare que fredament contribuíren al bon efecte de l' obra.

R.

NOVAS.

L' inspirat poeta y músich catalá En Joseph Anselm Clavé ha baxat al sepulcre; la Redacció de LA RENAXENSA confon sas llágrimas á las moltas que vessa Barcelona per la pérdua del regenerador de las classes obrera y menestrala de Catalunya, y á fi de honrar sa memoria com se mereix comensa en est número una série d' artícles deguts á la ploma de D. Celestí Barallat y Falguera.

—

La societat *La Jove Catalunya* celebrará la sessió inaugural de reglament en la vetllada del 7 de mars. També dita societat ha resolt consagrar una altra sessió en honra de D. Anselm Clavé. Ja enterarém á nostres lectors del dia y lloch en que dega verificarse.

—

En un dels ánguls del baluart de S. Francesch que s' está enderrocant en la actualitat, pera donar lloch á la construcció de la cloaca que deu desviar las ayguas que desembocan al peu de la Muralla del mar, hi ha empotrada una lápida bastant inteligible, apesar de son mal estat, la qual fa segurament referencia á la época de la construcció de dit baluart, y es per lo mateix digne de ser conservada. Suplicariam, donchs, que per qui corresponga se posés especial cuydado en no malmétrerla al arrancarla del lloch ahont eczisteix actualment, y se 'n fes entrega á alguna de las Corporacions que tenen organisats museos lapidaris, ó 's guardés en altre lloch digne.

—

Está ja molt avansada l' impresió del volum dels Jochs florals corresponent al any passat.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Mars de 1874. Núm. 7.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.
Al estranger, tres mesos. . 13 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »
Un número sol. . . . . . 1 »

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.
Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.

RECLAMS.
Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Los no subscriptors per id. . 1 »
Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celesti Barallat y Falguera*.—Una página de feudalisme, per *Gonçalo Serraclara*.—Aubada (poesia); per *Miquel Victoriá Amer*.—Consideracions sobre la música de FAUST; per *Victor Gebhardt*.—Los fills de Rey (poesia); per *Matheu Obrador y Bennassar*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—A la finestra del pou; per *Antoni Careta y Vidal*.—Novas.

Folleti.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (novela); per *Martí Genis y Aguilar*.

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

II.

«Lo pom de flors» es sens disputa, segons lo nostre criteri, la composició que presenta mes unitat entre las descriptivas d' En Clavé. L' idealisme hi es sostingut: la forma y l' pensament s' hi corresponen: la forsa de la espressió no perjudica en ella á la naturalitat del estil: la correcció y lo bon gust del llenguatge s' hi aparellan admirablement ab la perfecció prosódica.

Es una tarde d' un jorn de festa. La pastoral Arcadia, objecte dels ensomnis del poeta, s' entrega á l' alegría y al bullici. La música es jovial y festiva, y l' coro canta:

En ombrívola floresta
Van las ninas á ballar,
Cap al tart d' un jorn de festa
Cap al tart.
A las ninas flors regalan
Los pastors enamorats,
Dolsos ays d' amor exhalan.
Dolsos ays!
Instruments rústichs uns sonan
D' armonía omplint l' espay;
Festius cants altres entonan,
Festius cants.
Y 'ls estels que l' riu retrata
En sas onas de cristall.
Lo cel blau brodan de plata,
Lo cel blau.

N' es la reina de la festa
Pastoreta de quins' anys,
Flor del camp, nineta honesta,
Flor del camp.
Sos ulls negres com la mora
Van los cors empresonant,
Com un maig es la pastora,
Com un maig.
Mes greu pena manifesta
Dès que li parlá un sagal,
Cap al tart d' un jorn de festa,
Cap al tart.
Com qui sent negre anyoransa
Nit y dia sospirant
Tristos ays soleta llansa
Tristos ays!

Per efecte de la distribució dels versos en la melodía los contrastes de la idea poética se presentan de relleu; los ritmes secondaris se multiplican; las imatges apareixen claras y brillants á la claror del crepúscol. La tonada, que ha acabat per ferse melancólica, cessa tot d' un cop y l' orquesta indica l' preludi de las balladas:

Sonan las grallas airosa cerdana,
Pren cada nina un pastor per company,
Y flors boscanas
Y herbetas llanas
Xáfan corrent ab delicia y afany...

Un nou efecte de llum vé á cambiar la entonació del paisatge:

En lo cel blau casta Lluna culmina.
Banyan la terra sos raigs de brillants;
Sa llum divina
De plé illumina
De las ninetas los púdichs semblants...

Segueixen las ballas al mitj del prat, y apartada allá en la ombreta la qu' es reina de la festa prepara l' triunfo del pom de flors:

La dels ulls negres pastora galana,
Sola y sentada en la soca d' un óm,
Al olvit dona l' alegre cerdana
De flors boscanas teixint un bell pom.

Digitized by Google

Jove pastor que per ella sospira
Entre l' boscatje joyós apareix,
Alsa sos ulls la nineta, l' ovira,
Y viva grana sas galtas tenyeix...

Y la música s' fa mes viva y mes alegre que may, y l' aura y l' aucellet del bosch vénen á pendre part en l' idili:

Son front diví acaricia
Lo ventijol
Y alegra la planicia
Lo rossinyol.
Son front diví acaricia
Lo ventijol,
Y alegra la planicia
Lo rossinyol!...

Plé de ternura l' sagal s' aproxima
A l' ángel bell que son cor feu cautiu,
Va á confessar son amor puig l' anima
Dolsa esperansa que apar li sonriu.

Y ella qu'á un somni d'amor s'abandona
Enagenat de delicias son pit,
La voluntat del pastor gallardona
Ab lo gentil pom de flors qu' ha teixit.

Sonan las grallas airosa cerdana:
Grat regositj entussiasma al jovent;
La dels ulls negres pastora galana
N' es d'aquest ball lo mes rich ornament.

Lo bell pastor, *sa parella en la dansa*,
Sobre l' pit mostra fragant pom de flors,
Prenda de fé, llealtat y esperansa,
Símbol d' amor qu'entrellassa dos cors...

A las horas, com diria lo poeta italiá, *la luna splende in tutta la sua luce.*

En lo cel blau casta Lluna culmina
Banyan la terra sos raigs de brillants, etc.

Las grans cadencias de la composició, qu' han sigut repetidas, venen á condensarse en una sola idea poética:

Las flors dols acaricia
Lo ventijol,
Y alegra la planicia
Lo rossinyol.
Las flors dols acaricia
Lo ventijol.
Y alegra la planicia
Lo rossinyol!...

Efecte pictórich; ritme musical; mohiment de la dansa; sensacions nocturnas; sentiments d' afecte; tot s' ha reunit psicológicament en un sol *acorde:* tot ha acabat per formar una sola y admirable nota d' aquella *melodia infinita* qu' es l' ideal del autor del *Tanhäuser.*

Es impossible avuy que l' género es conegut; es impossible avuy que 'ns separa una forta crísis política de l' época del «pom de flors», lo ferse cárrech del mágich efecte d' est idili cuan á sas cualitats permanents s' hi afegia l' mérit de ser una *obra nova*. Poch temps antes hi habia á Barcelona qui prenia per lo serio fins las novelas del vescompte *d' Arlincourt:* figureus si 'ns habia d' agradá que hi hagues entre nosaltres qui s' atrevis á mirar fit á fit á la Naturalesa; qui s' atrevis á sorpéndrerla en sos moments mes dolsos y mes simpátichs.

Al llegir l' idili del «pom de flors» no faltará qui recordi algun dels cuadros de Compte Calix; y en efecte creyém qu' existia molta afinitat entre la manera de sentir del poeta d' Euterpe y la del autor del «cant del rossinyol» y de la «partida de las oranetas». La exactitut d' aquesta comparació pot ferse evident en «las flors de maig», ahont la emoció, ja que no siga mes plácida, pot dirse mes tranquila, y permet mes facilment reconeixer la germandat de la poesia y de la pintura.

«Las flors de maig» no tenen en tan alt grau la unitat interna qu' habem reconegut en «lo pom de flors». En «lo pom de flors» lo lloch, lo paisatge, lo colorit, la diada, l' hora, las figuras, lo mohiment, tot se presenta d' un cop desde la introducció. En «las flors de maig» al contrari: la introducció no dona mes que la situació general: lo verdader cuadro poétich se troba en la segona part, y fins á l' última part no s' esplica l' hora del paisatge. Per altre costat en «las flors de maig» no s' descriu la dansa; únicament s' anuncia com á final de la vetllada, y la preludia tal vegada lo cant dels aucells, figurat ab la música de la *pavana*. Lo llenguatje y la part prosódica de «las flors de maig» son correctes. En cuant á las imatges pot judicarse per la lectura de la composició.

Comensa, com habem dit, per la descripció del *saló rústich* ahont passa la escena:

Prop del riu n' hi ha una verneda
Y un saló en mitj sa espessura,
Ab catifas de verdura
Y ab sofás de tronch de faix.

Lloch agrest hont van las ninas
Y hont, besant sa cara hermosa,
Las confon l' aura amorosa
Ab las flors del gentil maig.

Y 'ls aucells buscan son niu
Entremitj de la verneda,
Y 'ls aucells buscan son niu
Entremitj del bosch joliu...

En aquest lloch de *catifas* y *sofás*, desconeguts de certa part de l' aristocracia, troban son tocador las enamoradas del poeta; que de segú no han vist may un figurin de París ni han imaginat vestirse de *cocotte.*

Sota d' un sálser—sentada una nina
Trena joyosa—son rich cabell d' or,
N' es son mirall—fresca font cristallina,
Son sos adornos—violetas del bosch.

Altra, teixint—matisada guirnalda,
Gronxa son cos—qu' es de gracia un tresor,

Digitized by Google

Altra ab son blanch—cabridet á la falda
Canta mes fi—que l' festiu rossinyol...

Aquí introdueix lo poeta un element lírich que no habem trobat en «lo pom de flors». La descripció s' interromp completament, y l' coro, com altre temps en la Hellade, fá l' seu comentari poétich:

¡Mes ay de los cors
Que son eixas noyas
Las mes ricas toyas
Del mes de las flors!...
¡Mes ay de los cors,
Que son eixas noyas
Las mes ricas toyas
Del mes de las flors!...

Això 'ns dona á entendre que no estem únicament en los dominis de la imaginació; que la poesía d' En Clavé es *realista* en lo bon sentit de la paraula, y que aquellas floretas de maig tenen lo seu aroma... y potser, potser, las sevas espinas.

Seguint la descripció, s' marca l' efecte de l' hora baixa, y lo poeta invita á las ninas á ballar ab l' acompanyament del cant de las niuadas:

La vesprada al camp regala
D' albas perlas bona almosta,
Lo sol bell se 'n va á la posta
Y d' estels s' ompla l' cel blau.

Pastoretas ans no sone
De la *queda* la campana,
Ballarém una pavana
Ab vosaltres si aixi' us plau.

Y 'ls aucells de dins son niu
Glosarán una tonada...
Y 'ls aucells de dins son niu
Glosarán un cant festiu!

La música (imitativa ó no del cant dels aucells), que nosaltres tenim per oportuníssima y per ben trobada, ha sigut objecte de moltas censuras. No recordaban los censuradors que ab los arguments qu' aduhían en contra del *trá, lá, lá,* d' En Clavé, tiraban á terra lo *trá, lá, lá, lá* de la surtida de Fígaro que tan habian admirat á n' En Rossini.

En las «flors de maig» hi ha, com s' acaba de véure, encara mes sobrietat de medis qu' en lo «pom de flors.» L' efecte de l' idili no es per això menos atractiu ni menos delicat.

Lo sentiment que dictá aqueixas duas composicions; lo sentiment que s' trobaba á son pler ab las tintas suaus, ab los moments de transició, fou aplicat per En Clavé ab igual bon éxit en la composició, mes lírica que descriptiva, que porta per títol «lo somni d' una verge.» Transcriurém aqueixa composició sense mes observacions prévias, suprimint únicament l' última estrofa, que per no ser de Teócrit no 'ns atrevim á dir que valgui tan com lo altre.

Baix dosser de vert ramatje,
En lo cor d' ombrívol bosch,
Lloch hont templa, l' fresch oratje,
L' ardent ressol;

Sobre un llit de blana herbeta,
Matisat de finas flors,
Una hermosa pastoreta
Tranquila dorm.
Son remat de xays s' escampa:
L' un pe' l' bosch pastura ab goig,
L' altra puja llest la rampa
D' un vert tussol;
Y lliscant de plé s' xapolla
Tendre anyell en l' oval clot
De la font que clara brolla
D' un enderroch.

Lo silenci y la pau dolsa
D' aquest lloch perturban sols
La corrent qu' entre la molsa
Murmurant obra eixa font,
Dels tudons las cantarellas,
Los xiulets del vius pigots,
Lo piteig de las titellas,
Y l' garlar dels oriols.

—

¡Ay qu' hermosa es la nineta
Qu' entre flors tranquila dorm!
Amorosa rialleta
Sos llabis mou...
¡Ay pot ser en son seny vagan
Bells recorts d' infantils jochs!...
¡Ay pot ser son somni alhagan
Amants recorts!...

—

No la desperten
Los cants d' amor,
La calma impere
Del bosch entorn.
No la desperten
Los cants d' amor,
No s' interrompia
Son somni dols!

—

Céfir qu' entre 'ls arbossos,
Vehent eix divi tresor,
Besas sos cabells rossos,
Rossos com un fil d' or,
Besals, mes ay,
Despay;
Que ton dolset petó
No la desperte;
Besals, mes ay,
Despay;
Que ton dolset petó
No la desperte, no.

—

Merla qu' en cants suposas
Qu' host d' angelets divins
Sembra en sas galtas rosas,
Rosas y gessamins,
Canta, mes ay,
Despay;
Que ta joliu cansó
No la desperte;
Canta, mes ay,
Despay;
Que ta joliu cansó
No la desperte, no.

—

¡Ay pot ser en son seny vagan
Bells recorts d' infantils jochs!...
¡Ay pot ser son somni alhagan
Amants recorts!...

—

Digitized by Google

No la desperten
Los cants d' amor,
La calma impere
Del bosch entorn:
No la desperten
Los cants d' amor,
No s' interrompia
Son somni dols!...

Per las tres poesías citadas s' ha pogut venir en coneixement de la tónica predominant en la lira de la Euterpe catalana. Per avuy, sols nos falta dir á nostres lectors que aquella dolsura, aquell sentit poétich, aquella delicadesa moral, tinguéren un valor educatiu, de que n' podem presentar una bona mostra. Los que hajen fullejat l' últim número de La Renaxensa tindrán present aquell rossinyol que cantaba als Camps Elíseos prop de la cambra de las fillas d' En Clavé. Donchs bé: tothom qu' anaba als Camps Elíseos—y eran á milers las personas que hi anaban— al passar per cert costat del gran saló deya als seus companys: *¡Ay! ¡no 'ns acostém aquí que hi há l' rossinyol!...* Era que l' públich s' habia fet deixeble d' En Clavé, y com lo seu mestre, habia arribat á ser poeta!...

C. Barallat y Falguera.

UNA PÁGINA DE FEUDALISME.

Sabut es que entre nosaltres, en los antichs regnes que formavan la Corona de Aragó, tingueren mes aviat fi las guerras contra los moros que en Castella. Lo tacto polítich del Rey en Jaume, que despres de haver reconquistat Murcia preferí cedirla á sos aliats que conservarla, arrodoní nostras fronteras y nos separá del teatre ardent de las lluytas dels Sarrahins, permetentnos al mateix temps constituirnos com á verdadera nació y potencia respectable en Europa.

Al ferho, los catalans hagueren de recordarse de son orígen gótich y germánich, pobles dels que conservavan los usos, las tradicions y la legislació consuetudinaria, reduida ja á escriptura, pera norma dels tribunals y de las corts. Hagueren també de péndrer patró en lo que passava en las nacions vehinas, especialment en las del Nort de hont dimanavan y de Llevant, ab qui estavan en freqüents relacions comercials.

La forma política y social que llavoras dominava era la feudal, resultat del geni democrátich-militar que caracterisava als bárbaros invasors y de la forma en que se havian realisat las conquistas successivas.

Lo Feudalisme era un sistema regular, proporcionat y simétrich que cubria ab sas amplas mallas tota la nova Europa. Al absolutisme centralisador del Imperi Romá sucehí la disgregació illimitada dels Estats, y dintre de aquets, mes y mes divisions hasta lo infinit. Lo Feudalisme pot representarse ben be per lo estil de una de las monstruosas Pirámides de Egipte.

En lo cim se ostentavan las dos potestats supremas representadas per la autoritat honoraria de lo Emperador de Alemanya y per la autoritat de conciencia del Pontífice Romá. Apesar de que est últim conseguí lo primer lloch desprès de son triunfo en la guerra de las investiduras, no per aixó deixá de reconeixers' en la jurisprudencia de aquell temps la divisió perfecta de las dos potestats.

Seguian en ordre los Reys dels particulars Estats, independents de fet y de dret, poch duenyos, empero, de sos grans vassalls que no 'ls hi reconeixian mes autoritat que la estrictament necessaria pera la conservació de sos mateixos privilegis y pera resóldrer en cassos apurats las cruentas disputas que entre ells se promovian. Estos vassalls, antichs capdills en la conquista, se dividian y subdividian en ordenadas gradacions: feus y sub-feus, duchs, marquesos, comptes, barons y cavallers. Tots tenian superior á qui respectar, inferior á qui comandar. Quiscun de ells era senyor en lo seu y reconeixia mes eminent senyorio en lo qui estava un grau mes amunt.

La propietat territorial era la base de aquest sistema, en lo qual lo domini se confonia ab la jurisdicció.

Del plebeyo no se 'n parlava. Adscripte á la gleva, esclau del camp que conreava, formant part material del senyorío á que pertanyía, poch havia guanyat lo pobre sobre lo estat de esclavitut arreglada á las costums orientals. Lo senyor tenia envers ell tots los drets: disposava de sa vida en los combats y fora de ells; de sa propietat ó millor dit (puig de propietat no 'n tenia pas) de las suors de son trevall, en absolut y en totas formas, ab gabelas, impostos y exaccions que los batlles del senyorío cuydavan de fer mes ruinosas y desconsoladoras. Los fills, la mateixa muller, se entenian mes propis del senyor que del vassall y escrits están en nostras lleys los mals usos, que una legislació mes avensada hagué de convertir en prestacions pecuniarias.

Tal estat social que durá anys y anys acusava la ingratitut dels capdills de la conquista, que sens consideració als companys de sas antigas campanyas, cooperadors com ells si be en mes humil classe, á la ocupació del territori, los hi negaren sa part al dividirsel' y los confongueren en las penas y treballs esdevenidors ab los mateixos vensuts.

Aixís passava y així se sostenia; mes no sens contradicció. Lo oprimit sufreix lo pes de las cadenas que 'l subjectan, mentres res mes pot fer; mes aprofita totas las ocasions de deslliurarsen.

De tant en tan aquella organisació massisa y acompassada sufria forts sacudiments. La plebe, fera encadenada per sa ignorancia y per la forsa de sos opressors, sacudia ab violencia los ferros deshonrosos y feya tremolar lo mon ab lo sol soroll.

En la vehina Fransa, las potents insurreccions de carácter social y religiós á la vegada, anunciavan la fermentació soterránea que algun dia habia de esclatar. La forsa de impulsió era gran y per fortas y doblas que fossen las parets que la contenian

Digitized by Google

no 's podia pas assegurar que resistirian eternament.

L' industria y lo comers habian sigut un medi de emancipació pera los que havian obtingut privilegi de municipi ó comuna afranquida. Los feus eclesiástichs habian endolsat un poch la situació del vassall. Los mateixos monarcas favorian la deslliuració dels plebeyos pera disminuir la importancia y forsa dels nobles.

Mes no n' hi havia prou. La mina se carregava mes y mes. Lo vassall de terras de senyorío, faltat del espargiment que li havian donat las guerras contra 'ls moros, considerava en la pau lo llastimós de son estat y se agitava, mogut inconscientment per lo instint de progres que ja may abandona lo cor humá y que parla tant mes alt, quan mes y mes fortas ó numerosas son las necessitats que 'l persegueixen.

Lo volcan no se contentava de rugir. Vomitava tant que quan fum y flama.

Las rebelions dels *Pastors* y de la *Jaqueria* eran ja un avis providencial pera aquellas generacions, y retentiren en nostre pais.

La qüestió estava plantejada. Lo socialisme de la terra, que 'n diriam avuy, animava las classes pobres, cansadas ja de trevallar en va y sols pera profit de altres. Lo mónstruo aixecava lo cap y se preparava á devorar lo existent. Repugnant era sa figura, com enjendro de malas passions, de contenguts desitjos, de llarchs y continuats sufriments.

Se tractava de corretgir un desequilibri y anava solzament á ser sustituit per un altre mes temerós, no per mes dolent sino per menys conegut.

La noblesa catalana (sia dit en honra sua) comprengué la situació y tingué la sort de trovarhi surtida. Lo mohiment popular dels vassalls tenia per objecte elevarse sobre sa miserable condició de cultivadors precaris y passar á disfrutar de una propietat assegurada. Als senyors, per sa part los repugnava despendrers' del domini de que gosavan y de sos absoluts drets feudals. Solzament combinant eixos dos estrems podia la qüestió ser pacificament resolta.

Y ho lograren. Desenterraren dels códichs romans una institució de aplicació molt poca fins llavoras y la ennotllaren á sos usos y costums. Lo contracte enfitéutich fou brodat y completat per ells eufeudalisantlo, si 's permet dirho aixís.

Lo senyor, ple propietari, repartí á sos vassalls las terras necessarias al conreu assegurantli sa pacifica possessió, lo aprofitament dels fruyts y la lliure disposició. Al mateix temps li imposa lo reconeixement de son senyorío per medi de un módich cens en fruyts ó en diners y altres condicions de tothom ben conegudas, entre las que figuravan en gran número los drets feudals ó jurisdiccionals que eran los mes importants pera la classe noble.

De esta manera lo senyor y lo vassall vingueren á formar una societat ó companyia en que lo primer hi posava lo capital terra y lo segon lo capital trevall. Los productos se partian entre los dos en la proporció de un ters la terra y dos tersos al trevall, cobrant lo senyor sa part en la forma de tersos, mitjos tersos ó lluismes á diferents proporcions sobre lo valor de la finca en los cassos de enagenació ó trasportació de la mateixa.

Es veritat que reunidas totas las reservas territorials y feudals del senyor, resultava aqueix més favorescut; pero los plebeyos que repentinament trovaren son vassallatje convertit en propietat, si be limitada, cregueren, ab rahó, que habian donat un gran pas y se aquietaren, preveníntse aixís los grans mals y desastres que hauria ocasionat una resistencia irracional é intransigent de part dels grans propietaris feudals.

No es nostre objecte, ni nos sobra espay ni temps pera enumerar los bons resultats económichs que ha donat lo enfitéusis á la riquesa y població de Catalunya. Hem volgut solzament senyalar son orígen principalment polítich y social y lo bon paper que vingué á desempenyar entre nostras institucions. Tal volta avuy que se trova per demes combatut, podria encara aprofitarse ab éxit en certas parts, al mateix objecte que en llunys temps lo feu introduir.

Per altra part, en aquella época lo enfitéusis no fou sisquera una verdadera revolució. Sa constitució estava en lo esperit del temps. No fou mes que un aixamplament de la gran base de la pirámide feudal: la admisió de la plebe ó de part de ella (que després se ha denominat tercer estat) á la participació de las consideracions socials y políticas. Un pas mes á la emancipació y llibertat dels pobles; pas mesurat, gradual, just y molt apropiat á las circunstancias.

Despres del últim y mes petit baró ahont se deturava la escala feudal, s' hi afejiren nous graons de propietaris no nobles. Lo eufitéuta ó duenyo útil, arrastrat per la corrent que tot ho inclinava á la gerarquia, comensá á establir y subestablir y se introduiren per fi y remate los senyoríos mitjans. Aixís quedá en un tot completada aquella organisació magestuosa y complicada, en que tot era gran y petit á la vegada, místich y caballeresch, espléndit y miserable; reflectintshi, com no podia menos, lo esperit general de una época que en arquitectura nos ha llegat lo gótich florit de algunas majestuosas catedrals en las que no sabém que admirar més, si la grandiositat del edifici, ó la delicadesa y poca simetria de las blondas brodadas en la pedra ó las llágrimas que han vessat los obrers constructors de tan espléndits edificis.

GONÇALO SERRACLARA.

AUBADA.

O Senyor Deu, é quant será quet mostres?
Ausias March.

Cada dia, al trench de l' auba,
Trau lo mon tots los presents
De la divinal bellesa,

Digitized by Google

De la riquesa sens preu
Ab que 'l dotá lo Senyor
Perque li volia bé.
Llum que 'm mostras la creació
Ahont s' hi pert lo pensament,
Ahont son vol amolla l' ánima
Pe 'l mig de l' espay inmens,
Cercant sempre, cercant sempre
La veritat en que creu,
La veritat en que espera,
Lo somiat regne de Deu;
Obre 'm mos ulls perque puga
La claror veure del cel,
La bellesa de la terra
Quan lo dia al mon s' en ve.
Aucells del bosch, rossinyols,
Arbres y rius y torrents
Que cantau ab vostra música
Una cançó que 'l cor sent;
Dexaume cantá' ab vosaltres,
Dexaume la vostra veu
Per apendre eixa cançó
De l' armonía dels sers,
Del misteri de la vida,
D' aquell *fiat* de l' Etern.
Y com vosaltres quant puga
Cantar la gloria de Deu,
Res mes voldrá la meua ánima
Y ab vosaltres cantaré.
Ayre que 'm portas la vida
Que 'm tramet l' Omnipotent,
Sol que ixes cada jorn
Com un raig de llum etern,
De l' altre mon d' hont veniu
Daume 'n noves, si 'n sabeu,
Duysme l' amor que voldria
Aquí en la terra hont me veig
Ab lo cor ple d' esperança
Que 'l desig jamay ateny.
Del cel que la nit amaga
Y 'l vel del dia cubreix,
Daume'n noves, daume 'n noves,
Que 'l meu cor n' está en derrer;
Y per mes que 'l mira y guayta
Nit y dia 'l pensament,
La cortina de l' espay
Sempre me 'l tanca, y jo sé
Que derrera eixa cortina
Bastí sa casa mon Deu.
A redós de la muntanya
Ahont he trobat mon alberch,
Cada dia la natura
Que m' enrevolta jo veig.
Veig los cims coronats d' arbres
D' hont brollan aygues corrents
Que pe 'ls torrentals devallan
Al pla la vida estenent.
Y veig valls y monts y serres
Ahont los segles no hi fan res,
Y allá baix la mar posada
Mes lluny unintse ab lo cel.
Mirant mes, per hont se vulla
Veig petjades tot arreu
De l' home, rey de la terra,
Lo qu' ell fou dientme y lo qu' es,
Cases ça y enllá esfondrades
Per la guerra ó per lo temps.
Y en mig d' elles la veu muda
D' una Esglesia é son carner.
Viola en lo bosch amagada
Que al cel donas ton encens,
Díguesme qui t' ha guarnida
De ton blau-morat tan bell,
Per qui son tes suaus odors,
Ahont les se 'n porta lo vent,
Perque has nada si adès mústiga
Sense perfums mors tan prest.
Flor boscana, flor ombrívola,
De mon ser imatge n' ets;
Jo he nascut com tú en lo bosch,
Com tú á l' ombra moriré.
Mas abans l' ánima mia,
Ab l' inmens amor que hi tench,
S' exhalará per l' espay
Anant cercant lo bon Deu,
Per demanarli que 'm diga
De son do que 'n he de fer.
Lo palau de cel y terra
Me diu quin mestre l' ha fet,
Mon cor me diu de quin' aygua
Ne brollá 'l meu pensament
Y 'm senyala un' altra vida
Quant s' obri 'l cel de ple á ple;
Mas quant veig presa la terra
D' injusticies y forfets,
Deman' á Deu que ja vulga
La creació raure y lo temps,
Per la mort obrint la porta
De l' altre mon que ha promés
Ahont del bé per premi y gloria
L' amor regna eternalment.

MIQUEL V. AMER.

CONSIDERACIONS
SOBRE LA MÚSICA DE FAUST,
ópera de Gounod.

II.

Empresa ardida veritablement era posar en música y convertir en drama lírich lo gran drama legendari d' en Goethë; y en Sphor y altres mestres alemanys, quals composicions sols coneixem de nom, ho provaren y ho feren avans d' en Gounod. Convé, empero, no oblidar, y ab això quedarán desvanescuts cualcuns del cárrechs que crítichs estrangers han dirigit á la obra del últim, qu' en Gounod ha posat en música, notant l' inmortal poema del que digué Mme. Staël que *feya pensar en tot y fins mes qu' en tot,* com lo drama que destinat al teatro fou compost en Alemanya y despres traduit al francés, drama qu' encara que te per fonament lo poema, tracta lo mateix assumpto, y pinta las principals escenas y posa en mohiment los mateixos personatges, está molt lluny de conservar la mateixa grandiositat y trascendencia. Aixís se veu, per exemple, que lo personatge de 'n Faust en la ópera de Gounod solzament en lo acte

Digitized by Google

primer es lo doctor savi y de cor glassat y privat d' esperança; en los altres actes es un home com cualsevol altre que 's deixa anar á la corrent de sas passions fogosas, sens que de cap manera 's veiji en ell á l' home superior, á l' ánima martiritzada per la ciencia y 'l dubte que corra anguniós y per camins errats buscant la bellesa y la felicitat. Mes aixó, com tothom compendrá, no és tant culpa de 'n Gounod com del drama, en lo cual hem de tornar á dir haver perdut los personatges y las situacions molta part del interés y grandiositat que' ls sapigué donar lo brillant inginy d' en Goëthe.

Y seguint en la mateixa idea hem de convenir, donant en aquest punt la rahó á las severas críticas que del *Faust* s' han fet, en que l' acte primer es moltíssim defectuós, ja que lo poeta hi ha pintat situacions maravellosas que la música no ha sapigut expressar. Res ó quasi res hi veyem de la furenta lluyta que dins l' ánima del Doctor sostenen lo desitg de la felicitat y l' impotencia d' alcansarla; res de l'anguniós afany del vell descregut y desenganyat per passar de la vida intelectual á la vida passional; res, finalment, del etern y grandiós espectacle qu' ofereix l' ánima humana suspirant pel bé al mateix temps que 's deixa emportar per la corrent del mal. Y l' aparició del invocat y tenebrós esperit, lo pacte horrible que celebra ab Faust, l' enfalagament joyós que degué animar al Doctor quan sentí illuminar sa fantasía las rialleras clarós de la joventut y saltar dins son pit un cor de vint anys que l' emportava follament vers las imatges totas de la bellesa, y 'l goig diabólich del qui havia de llensarlo á la perdició, res d' aixó tampoch expressa aquella música, agradable y propia en veritat, mes inferior al assumpto á que está destinada. Solzament son dignes de la faula 'ls dos coros que saludan l' auba, plé 'l de donas de suaus conforts y respirant lo que cantan los hómens la pau sossegada de la naturalesa, y també l' aparició de Margarida; allavors fan sentir los violins un cant trasparent com una glassa y suau com una promesa de bona ventura, mentres los altres instruments entonan l' un despres de l' altre l'apassionat cant d' amor del acte tercer.

Pinta 'l segon la fira de Leipzick, y en l' introducció plena de mohiment y vida s' hi destacan lo característich coro de juheus, que diu ben clar la existencia de la tafanería y vulgaritat en que viu la gent de porteta, y despres la disputa de comares y donzellas. Venen tot seguit los curts y bonichs *motius* que acompanyan la surtida d' en Valentí y las paraulas que diu á n' en Siebel y comença la cansó báquica de Mefistófeles d' una faisó molt original y estranya com lo personatge que la canta, precedint á l' escena de las creus, fantástica per demés y del tot alemanya, lo cual no impideix que sia un dels efectes mes clars y evidents de tota l' ópera. Aquell cant d' en Valentí sostingut y magestuós que repeteix lo coro, aquellas notas darreras, terribles com una amenassa, amenassa, empero, de una potestat mes forta que tot, tanta es la fé que las inspira, deixan entendrer á tothom llur gran bellesa. L' enteniment queda com dominat de religiosa temensa y també de supersticiosos pensaments y l' ánima 's sent sas regions de pahor y fe molt lluny de las cosas terrenas. En disposició semblant la primera surtida de Na Margarida, valdament l'interessant qu' es, l' hauria trovada sino indiferenta, en estat de no comprendre bé la senzilla y modesta figura de la noya que ha de esser la malestruga víctima de las passions del héroe; en Gounod, empero, ha fet desapareixer l'inconvenient ab un wals de una melodia qu' es lo mes pur y grat que 's puga sentir en música. L' enteniment y 'l cor, com refrescats per aquell aura d' inefable dolçor, oblidan poch á poch l' espahordiment passat, y quan ja 's complahuen gosantse en la serenitat d' aquell cel blau y sens núvols, quan se respira una atmósfera de suau benestar, allavors surt la garrida, la rosseta, l' hermosa Margarida, *la perla de la contrada,* segons l' anomena en Goëthe; després de sa resposta modesta y recullida á las paraulas d' en Faust, atravessa l' escena saludada ab respecte per estudiants y soldats, y 'l wals, aquell wals ensisador continua, com si sa puríssima melodía fos l' eco de las pocas paraulas, l' aroma y la fragancia de virtut y jovenesa que rodeja la gaya cusidora, que es joyell de la ciutat. Aquest acte, acabat á la perfecció, de admirable unitat, de gran riquesa de melodía, animat y falaguer com la festa popular que pinta es una veritable obra mestra.

Mes en lo tercer lo compositor ha posat á mans plenas l' inspiració: tot ell se pot comparar á una fina y trasparent glassa, á una nimiada filigrana; tot es en ell ideal com l' ensomni d' un primer amor; per dir una á una totas sas bellesas, per donar una idea de la riquesa melódica de tots los seus *motius,* no son prou los límits naturals d'un article. L' estudiant enamorat Siebel lo comença ab cualcunas frases cándidas com las flors que regala á sa estimada, y després canta en Faust aquella romança que comença:

Salve, dimora casta e pura

queixa de l' ánima adolorida, acompanyada per la penetrant melodía del violí que profundisa mes y mes la melodía de la veu, pregaria del cor enamorat que de segur no oblida qui una volta l' ha sentida. ¡Ah! Com se recordaria en Gounod, al buscar y trovar aquells sons dulcíssims, al pintar aquella amorosa expansió de l' ánima, de las paraulas que posa en Goëthe en boca de l' aymador: «Per expressar mon sentiment, lo foch que 'm encen, busco paraulas y no 'n trovo; y arrebatat allavors per l' afany de l' ánima, 'm llenço pel mon, m' apodero de las expressions mes enérgicas, y al amor que sento no 'm canso de nomenarlo etern, infinit. ¿Perqué ha de esser aixó diabólica mentida?» Donchs bé, alló qu' en Goëthe no podia trovar en lo llenguatje parlat, ho ha trovat en Gounod, en quant es possible fer baixar á la terra aquellas aspiracions

Digitized by Google

al cel, en lo llenguatge dels sons.—Arriva Na Margarida á sa casa, y ja avans d' entrar en la escena un cant dels fagots y clarinets concentrat y de certa monotonía, 'ns diu los pensaments graves y nous y obstinats que emporta la noya de la fira; vol posarse á travallar y canta per distreures una balada ignocent y plahentera com era avans lo seu cor; mes la memoria d' en Faust no la deixa, y las derreras y tristas notas del *lied del Rey de Tulé* armonisan be ab lo melancólich afany de son pit: per ella ha comensat aquella existencia qu' en Goëthe explica aixís: esser á voltas joyosa, á voltas y cuasi sempre trista; plorar molt, consolarse de cop, y aymar sempre.—Axó pinta en Gounod en lo restant del acte: la música diu bé com l' amor de Margarida naix y creix y la domina fins pérdrela, y aquellas escenas y aquells sons que las acompanyan son en veritat tota l' historia d' una passió.—Al trovar Na Margarida las joyas fatals ¿se pot donar cosa qu' expressi millor la alegria infantil, la coqueteria ignocenta, agermanat tot axó ab lo recort del aymant, com aquell cant seu tan bonich y tan propi? Acabat lo cuarteto en lo cual los tendres conceptes dels dos jóvens van barrejats ab las burlonas y escépticas paraulas de Mefistófeles, ben acompanyadas pels instruments de corda, vé l' invocació del esperit del mal á la naturalesa perque ajudi á la perdició dels dos enamorats. La música 'ns indica que per un instant deixa de esser Mefistófoles lo géni de la negació escéptica y de la sarcástica rialla per convertirse en ángel poderós del mal; y per entremitx de las solemnes notas ab que l' orquesta acompanya sas paraulas, se sent com lo flayre ensisador de las flors, com lo misteriós batament d'alas dels génis de la nit, cual socos en Satanás reclama.

Lo *duetto* de Faust y Margarida de passió intensíssima:

Dami ancora contemplar el tuo viso;

lo cant de la noya á la finestra, ardent é indefinit com lo seu desitx, y l' himne de victoria que sembla sonar la orquesta y que mor com entre los sospirs d' aquellas duas ánimas enamoradas completan l' acte, sens dubte un dels mes originals, y poétichs qu' en música coneixem.

Després de cualcunas notas com de recitat molt espressivas, comença l' acte quart ab una romança de Siebel, molt propia de la trista situació de Na Margarida, puig ja son aymador, desitxós de plahers, entregat á tots los ensomnis del amor y juguina de tot ventijol de sas passions, l' ha deixada sens mes companya que son deshonor y desconsol. La joyosa *fanfare,* á cuals sons tornan de la guerra 'ls soldats, precedeix á la serenata que canta 'n Mefistófoles á la trista Margarida. Verament diuen Faust á son inseparable companyó *Acerbo è tu,* y en efecte res mes desconortador, mes amarch y dolorós qu' aquell cant d' en Mefistófoles, sarcástich ultratge des lo començament fins al fí; aquellas notas secas com una rialla del infern qu' anuncian la tornada del mal esperit, y després l' acompanyament de las violas á la cínica cansó fan angunia y esgarrifan. Y aquellas notas del *terceto* que corren l' una derrera l' altra depressa, depressa lo mateix qu' una y altra onada van engroixint la que per últim romp ab estrépit en la platja, be indican l' ira que per instants creix y ompla 'l pit del agraviat germá. Las espasas s' encreuan en la música molt propia, y á poch rodejan al ferit Valentí sos vehins y amichs. Solemne es llur cant; aquell plant de la orquesta en rápits *crescendos* omplan l' ánima de condol y pahor, sentiments que dominan á cuants rodejan á n' en Valentí, y finalment un preciós *nocturno* á veus solas, aixís que 'n Valentí ha expirat, expressa la pregaria per l' ánima del mort y també l' esfaraiment que tots sentan al mirar tan gran desgracia. L' ánima queda com en suspens y compungida, y no trovem paraulas per dir lo qu' allavors se sent.—Un coro ab acompanyament d' orga, es lo primer dels excelents trossos de música religiosa que venen després; l' infern vol aprofitar en son benefici y en dany de Na Margarida'l remey mateix que dona Deu als hómens per redimir totas llurs culpas, lo remordiment, y ab frases que per lo terribles esgarrifan, barrejadas ab lo cant del *Dies iræ,* en Mefistófeles porta á la noya fins á la desesperació. Eixa escena es grandiosa com no gayres y d' un efecte que no 's pot descriure.

Del acte quint solzament ne coneixem la meytat, havent sigut suprimida sempre en lo Liceo l' escena del *Sabbat* ó de *Walpurgisnacht* en la montanya d' Harz; de la manera com en lo dit teatro 's canta es aquest acte flach y en veritat no bon desenllás dels tres anteriors, tan bons y excelents en tots conceptes. No hi ha mes qu' un duo entre 'n Faust y Na Margarida, que ¡pobreta! s' ha tornat boja; allavors recorda l' orquesta los felissos temps qu' han passat fent sentir com un eco del wals del acte segon y de las apassionadas promesas del tercer, recort que destrossa 'l cor; un terceto d' estil propi, seguit d' un coro intern, acaba l' ópera.

Las cualitats de l' escola alemanya qu' havem explicat en l' article precedent, se trovan totas en l' obra d' en Gounod: res de convencionalisme escénich, originalitat sempre per mes que en cualcunas frases del allegro del duo del acte tercer y del quint se senti com una reminiscencia italiana; inspiració no acabada, propietat y poesía en tot. Sens esfors comprenem qu' aquells qui sentin aquesta ópera distrets, ab lo cor dissipat y l' enteniment donat á altres ideas, trovin que 'ls cansa y 'ls sembli monótona y poch inspirada; no hi ha realment cap d' aquells esplendorosos efectes de l' escola italiana, com per exemple, 'l final segon de la *Lucía* ó 'l final de la *Norma* que cridi, atregui y domini tots llurs sentits per mes que s' hi resisteixin y que 'ls obligui á fixar l' atenció y á gosar de la bellesa de l' obra; mes qui senti la música del *Faust* ab l' ánima recullida y atenta, qui no perdi cap d' aquells motius suaus y fugitius, qui no s' empenyi en interrompre la comunicació íntima qu' existeix entre 'l cor y l' enteniment, sentirá sens dubte tot l' en-

Digitized by Google

sis misteriós, profundíssim y afalagador d' aquella melodía puríssima que no para may y fa mes punyent lo sentit de quiscun concepte, de quisqun sentiment, de quiscuna acció, y sortint del teatro ab lo cor plé d' emoció y d' ideas l'enteniment, convindrá en quant mes íntim es l' efecte artístich de l' obra per lo mateix que per produhirlo no s' ha valgut l' autor dels medis acostumats de dominar los sentits ab la magnificencia de las formas. Perdó demanem, si es menester, del entussiasme que sentim pel *Faust,* mes creyem que tindrá 'l cor mort per compendre 'l sentit y las bellesas del llenguatge musical qui, despres de sentirlo ab bona fé y atenció, no 'l proclami, com fem nosaltres, obra molt original, poética y bella com la que mes puga serho en l' historia del Art.

VÍCTOR GEBHARDT.

LOS FILLS DE REY.

(Cansó popular d' Alemanya).

Hi havia dos fills de rey
Qui 's tenian amor gran,
Y aplegarse no podian;
Massa fonda era la mar.

«¿Sabs nadar cor quí m' estimas?
¡Cor volgut, vina nadant!
Jo encendré tres flamedetes
Que el camí t' aclarirán.»

Ran, ran hi havia una jaya
Qui feya com qui becar;
Apagá les flamadetes,
Y 'l jove morí negat.

Diumenje dematinada
De festa tothom ne fa;
La filla del rey, pobreta,
De pena te 'ls ulls clucats.

—«¡Ay, mare, la mia mare,
Si vesseu quin mal de cap!
¿Voleu que vaja á fer volta
Per la vora de la mar?

—¡Oh filla, la filla mia,
Tota sola no hi 'nirás;
Dèsxondex ta germaneta
Y anireu á passejar.

—¡Ay mare, la mia mare,
Ma germana es ben poch gran,
Y arranca quanta floreta
Pe 'l marge troba brostant.

—¡Oh filla, la filla mia,
Tota sola no hi 'nirás;
Al teu germanet desperta
E hi 'nireu tots dos plegats.

—¡ Ay mare, la mia mare,
Massa nin es mon germá
Y occiu los aucells que troba
Voreta del riu cantant.

Ella 's posa sa manteta
Y cap á 'n el riu s' en va;
Quant hi es, cerca qui cerca,
Al pescador ha trobat.

—«Pescador, pescadoret,
¿Vols guanyar un bon jornal?
Traume del fons de les ones
Un rích fill de rey negat.»

Ja tira son am á l'aygua,
Pesca mes que pescarás;
Los ploms ben endins s' afonan.....
Al fill de rey ha trobat.

Ella 'l prengué dins sos brassos
Y á la boca 'l va besar;
—«¡ Mon bé, si parlar poguésses,
No tendria 'l cor malalt.!»

La filla del rey se lleva
La corona d' or del cap;
—«Ges, pescador, ma corona
Pel bon jornal qu' has guanyat»

Se treu del dit la tumbaga,
La tumbaga d' or brillant;
—«Ges, pescador, ja que ets pobre
Compra pa pels teus infants.»

Ella 's cubrex ab sa manta
Y 's tira de cap dins mar;
—«¡Adeu, mon pare y ma mare,
Ja no 'm reveureu pus may!»

Se senten trets de campanes,
Se senten gemechs y planys:
Dos fills de rey allá jauen,
Se son morts tots dos plegats.

MATHEU OBRADOR Y BENNASSAR.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Si be l' alcohómetro de Gay-Lussac ó centessimal es l' únich científich, l' únich que deuria usarse, succeheix ab això lo qu' ab lo sistema métrich, es á dir que no obstant de que totas las nacions han reconegut sa bondat solzament lo transcurs dels anys y 'l cambi de las generacions podrán fer que s' adopte. Com jo escrich aqueixos apuntes per agricultors, crech convenient dar una lleugeríssima idea d' algun dels alcohómetros que s' emplean en los demés paissos ab los quals podém tenir relacions comercials. Los mes importants baix aquest punt de vista son los següents:

Areómetro de Tessa, pera 'ls ayguardents. Aqueix aparato construit al final del segle passat per un físich de Burdeos, está encara en us en aquella ciutat y en tot lo pays de Cognac y d' Armagnac, pera las vendas y compras d' ayguardent. L' aparato de Tessa construit sobre bases arbitrarias, es

Digitized by Google

de divisions iguals. Son primer grau correspon al 42° del alcohómetro centessimal y son 4° al 60° del meteix instrument. Cada grau se divideix en 8 parts.

Alcohómetro de Richter y Tralles ab termómetro soldat en lo flotador. En Alemanya y en Russia, usan l' alcohómetro de Tralles. Aqueix areómetro porta duas escalas: la primera senyala la riquesa de la mescla espressada en céntims de son volum; te molta analogía ab la de Gay-Lussac, y 's diferencia solzament per la densitat del alcohol absolut que representa lo grau 100 de l' escala. Tralles ha adoptat una densitat una mica diferent de la de Gay-Lussac; ademés las indicacions dels instruments se refereixen á la temperatura de 4 graus centígrados.

La segona escala senyala la riquesa alcohólica expressada en céntims del pes de la mescla. Eixa escala havia sigut determinada avans per Richter, pero haventse reconegut que no era exacta, es habitualment reemplassada per altre que dona igualment lo pes del alcohol contingut en el líquit, mes calculat segons los esperiments de Tralles.

Los alcohómetros alemanys portan habitualment un termómetro soldat en la part inferior del flotador que serveix al meteix temps de lastre. L' escala d' aqueix termómetro no espressa la temperatura en graus métrichs, sino la correcció que 's te de fer en la escala de Tralles pera referirla á la que seria á la temperatura de 4°. Se compren qu' esta correcció no pot ser mes que aproximada, puig que 'l coeficient de dilatació del alcohol varia notablement ab sa riquesa.

Hi ha además l' alcohómetro de Likes usat á Inglaterra, del que m' ocuparé després.

Com se veu en tots aqueixos alcohómetros se te en compte la temperatura del líquit quan se construeixen; aixís Cartier gradua lo seu á 12°, 5 del termómetro centígrado; Gay-Lussac á 15°; Tralles á 4° y aixi 'ls demés: per consegüent la riquesa alcohólica d' un líquit senyalada per aquestos alcohómetros després de feta la graduació será verdadera sempre que 'l líquit que 's vulga probar estiga á la temperatura á que han sigut construits; per consegüent será necessari introduhir un termómetro en el líquit al meteix temps que l' alcohómetro; si aquest termómetro marca la temperatura á que fou construit l' aparato, llavors la graduació será exacta; pero sino será precis recurrir á la Física y tenint en compte las densitats de l' aygua y del alcohol calcular la riquesa alcohólica de la mescla. Com seria molt molest pe 'ls agricultors y comerciants fer tals cálculs, los fabricants d' aqueixos aparatos los acompanyan ab táulas mes ó menys exactament calculadas en las quals se troba la correcció qu' hi ha que fer en cada cas particular, segons la riquesa alcohólica que marque l' areómetro y la temperatura que senyale 'l termómetro.

L' alambí de Gay-Lussac, lo de Salleron, lo de Richter y tots los demés fundats en el meteix principi destilan l' alcohol qu' hi ha en el vi, pero res mes; per lo tant, jo desitjaria que 's comensés á adoptar en nostre pais l' alambí de Kessler, fig. 11,

Fig. 11.—Alambí de Kessler.

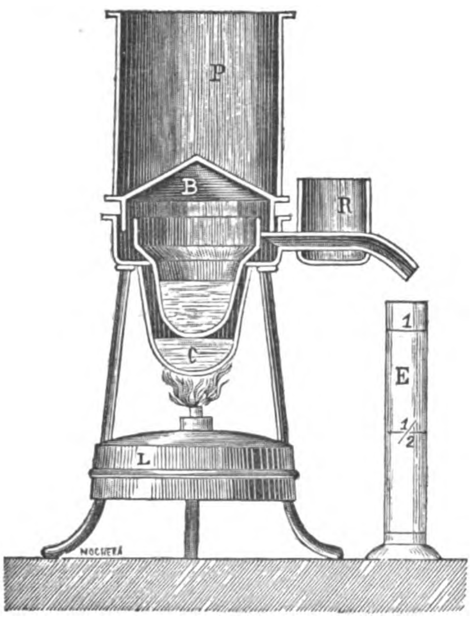

qual aparato serveix no solzament pera determinar la cantitat d' alcohol que conté un vi, sino també pera poder apreciar en una munió de cassos lo valor d' aqueix alcohol. Aquest aparato funciona en general lo meteix que tots los demés.

Se mesura 'l vi, se tira á la caldera, *B* que 's tapa ab la cobertora *P* plena d' aygua freda com lo refrigerant *R*. Dispost aixís tot, s' encen la lámpara *I* que calenta la caldera *B*. Lo vi calentat comensa á destilar, y la operació se fa exactament lo meteix que quan s' emplea l' aparato de Salleron, pera lo qual l' aparato Kessler te 'l seu areómetro y 'l seu termómetro y ab ells y ab l' aussili de la táula corresponent pot calcularse facilment la riquesa alcohólica del vi en qüestió.

Quan se vulga averiguar lo gust ó l' aroma que donará un vi, si es á propósit pera produhir conyac, ó be si á aquell líquit, destinat á la destilació, se l' hi ha afegit un alcohol de mal gust, se verifica l' operació anterior ab l' aparato Kessler en bany-maria. Al efecte se posa la caldera *C* que conté lo líquit que s' ha de destilar en un bany-maria segons se veu en la figura y 's te compte de no recullir mes que 50 centímetros cúbichs del alcohol que destila. D' aqueixa manera s' obté un producte destilat á baixa temperatura y que per consegüent presentará carácters mes típichs.

Al determinar l' alcohol d' un vi pot succehir que aqueix estiga picat ó avinagrat, y allavors l' ácit acétich que en ell existeix podrá ser arrastrat ab l' alcohol, al ferse la destilació, y com l' ácit acétich excerceix acció sobre 'l pesa-alcohols, clar está que l' indicació d' aqueix aparato fora errónea, puig marcaria una cantitat d' alcohol molt major que

Digitized by Google

la qu' existeix. Pera evitar esta causa d' error basta afegir al vi abans de sométrel á la destilació alguns crestalls de carbonat de sosa ab los quals se formará un acetat de sosa que no 's descompon al destilar.

Tots aqueixos aparatos nos donan á coneixer la riquesa del vi en volum, mes hi ha ocasions en que pera la resolució d' un problema industrial convé reduhir aquest volum á pes.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

A LA FINESTRA DEL POU.

I.

Qu' es pesat l' estiu! Encara que un hom no fassa res, sua com un carreter, quan es hora de menjar no te gana y aixecantse de taula te una son que no s' hi veu. En aquest temps, no hi ha remey, acabo de dinar y vaig á trencar lo son; mes, com lo nostre *dormitori* no dona en lloch, obro la finestra del pou pera que passe la fresca. Devegadas ab prou ganas no puch dormir, perque lo que 's diu y la remor que 's fa en los pisos de l' escala (n' hi ha déu), tot se sent del meu llit estant. Prou m' amohina açó; mes jo 'm faig cárrech de que tothom á casa seva fa 'l que vol, axís m' aconsolo y, quan no 'm puch estar en lo llit, m' aixeco.

No fa gayres dias qae 'm trobava en aquest cas de no poder clucar l' ull, perque, quiscuna des de sa finestra, celebravan un congrés totas las dónas de l' escala. No 'us penseu que 's tractessen malament ni 's traguessen los drapets al sol, com avuy en corts es acostumat; molt al contrari, se feyan judicis sobra la puja del pa, se treyan comptes de lo que pot estalviar una casa hont sols entra 'l trist jornal del home, si 'l vi de fora es millor que 'l de ciutat... y, en fi, un curs complert d' economía doméstica. Després, poch á poch, tombant la conversa, caygueren en parlar d' una minyona que havia de casarse aquell dia, y... aquí si que 'm perdo, germans meus, perque no sabria per quin cap posarmhi si tractés d' apuntar tot lo que deyan; sols esmentaré que l' atmósfera poch avans pura y serena, aná espessintse en termes que s' hauria pogut tallar.

¡Ey! perçó no 's barallavan ni deyan mal de ningú.

II.

Un mig-dia, mentres me posava 'l barret y las sabatas per' eixir á una diligencia, també vaig sentirlas. Duas d' ellas feyan brometa esplicant de baix en baix algun pecat de la joventut (tots som mortals y pecadors en aquest mon).

—Senyora Tecla, cridava un' altra, ¿fará 'l favor d' endressarme un xich de sal, que no 'n tinch per amanir los tomátechs?

—Prou, noya, hanch que 'n vulgas quatre lliuras.

—Veniu, Pona, tasteu aquestas cireras que son dolças!, deya la del terç pis á la del quart.—

Y vaja, alló donava gust, lo veure com s' estimavan aquellas bonas donas. Qui sap? pensava jo, pot ser aixó del *colectivisme* y de la *fraternitat universal*, que semblan impossibles no 'u sian tant com volen dir; perque, vejam, ¿no son cosas ja mig fetas en l' escala de casa? ¡Y jo que me'n reya! y tanta llástima que 'm feyan los que 'u esperan com lo maná! Vaja, ja está vist: en aquest mon may un hom te prou esperiencia.

Despres vaig observar que 'ls homes també hi confraternisavan y, en fi, que tots los estadants en pes cada vespre sopavan y feyan tavola dalt del terrat. Jo prou m' hi dalia; pero, com la dóna te aquest geni que no 's tracta ab ningú, no sabia com ferho, y perçó devegadas li deya:

—Pero, dóna, ¿qué n' acabas de tenir aquest natural tan aixut? ¿No 'u veus? Aixó es gust, aquest amor y alegria; no mes nosaltres som los estranys. Després dirán «quins orgullosos aquests de la botiga!»—Perque jo tinch botiga oberta, ah, si senyors, tinch botiga ja fa molts anys.

—¡Ah, tanoca! responia ella, perçó van tan bé... Pero calla ¿sents?

—¿Qué?

—Escolta aquesta com canta.—

Y en efecte una vehina cantava una follia molt intencionada.

—Be, pero ¿que?

—Home, esperat, ja 'u sentirás.—

Y d' un altre forat va eixir una canturia mes cohenta.

—¿Que hi deu haver en lo Cel, que 'ls ángels cantan? preguntá una veu de granota.

—Hi ha lo que hi ha, va respondre la veu prima que havia cantat darrera, y qui no li agrade que ho deixe.

—¿Que va per' mi aquesta?

—Qui sia confrare, que prenga candela.

—No 'n fassas cas, afegí la Quiteria del segon pis, ab aquestas calors las sanchs fan mohiment y alguns cervells se regiran.

—Lo teu s' ha regirat carabassa.

—¿A qui dius carabassa, mosquit de celler?

—Grandíssima.....!

—¡Ay! ay! ay! (vaig esclamar) aixó s' embolica.—

Y velshi aqui que va comensar una confusió de xarroteigs continuats que ja era impossible l' entendre res. ¿Han sentit may á posta de sol un gran vol de pardals que van á ajocarse en un arbre? Donchs lo mateix, lo mateix, pero mes fort, mes fort!.

Llavors lo Quico de dalt de tot, aquell que cada any va ab la colla á St. Mus, ¿quina 'n fa? Agafa la guitarra y esgarrapa qu' esgarrapa y canta que canta com un desesperat. La saragata no amaynava, y 'l Pere aquell matador de porchs ab tota sa veu forta y rugallosa va cridar:

—Calleu, escandalosas!—

¡Fillets que va haver dit!

Llavors, lo Palet, aquell sech que parla ab lo nas, que sempre fa l' ullet y qu' es tan dels del ferro, arremangantse la camisa, li digué:

—Pere, aixó son cosas d' ellas, y ningú s' hi ha de ficar, perque, si hi entran los homes, jo també m' hi barrejo. Y no dich res mes.

—¡Ha, ha, ha! Va fer lo Pere esclafint una riallassa, pel meu ofici es mal temps; vina al hivern que donan llicencia.

—¿Qu' heu dit? ¿De que 'm tractéu? Sortiu á fora, llengut xarrayre.....

Y afegí á n' aquestas flors algunas altres de diversos colors y flayres, algunas d' ellas en *caló*, que jo no las vaig entendre pas.

Llavors se va sentir obrirse estrepitosament duas portas y gran trepeig en l' escala. Las donas cridavan:

—¡Ay, que s' hi barrejan los homes!

—¡Ay que 's matan!

—Reyna Santíssima, quins ganivets!—

Y quin brugit! y quina confusió! Homes renegant, cridant las donas, plorant las criaturas, lo Quico tocan la guitarra; la casa se 'n entrava.

—Jesus, Maria, Joseph! vaig dir jo. Noy gran, ves á avisar al arcalde, ¿saps? en Grabulosa. Digas-

Digitized by Google

li que vinga corrents, desseguida... Corre, que sino no hi fóra á temps! Corre, fill meu...! Pero no, vina, no hi vajas, que ab açó d' are potser no podria ficarshi. Ay, Senyor! y quina tragedia! Qui 'u havia de dir!

Vaig tancar la finestra, vaig clucar los ulls y tapantme las orellas m' assento acongojat.

—

Tot se calmá quan Déu va ser servit, y vaig saber que no havia sigut res, mes lo Palet s' alabava d' haver fet un *set* á la cara del Pere, y en efecte lo pobre home al endemá hi duya un pegat, que quan se 'l tragué deixá veure dos talls en creu.

Quatre dias després de la maror, entrava á casa meva la Quiteria, qu' es una dona grassota y mal fardada. Duya un paper d' estrassa com si fós plé d' especias, y, desembolicantlo, ne tragué un de blanch, que m' entregá desplegat.

—Fassa 'l favor de llegirme açó, si es servit, digué.

Vaig posarme las ulleras, y á las primeras ratllas ja 'u vaig entendre. ¿May dirian qu' era?

Un' acta de conciliació, celebrada entre ella y la seva amiga, per haver dit aquesta á l'altra un nom que no 's pot dir encara que hi haja rahó.

—Y be ¿qué?

—¿Qué? va respondre ella. Que vull que tothom sapia qui só jo y com se reblan las malas llenguas, perque.....

—Prou, prou, vaig fer jo interrompentla. Jo no 'n tinch de fer res de vos, ni d' ella, ni del dimoni que se 'us ne porte... Aneu, vaig cridar, veyent qu' ella volia rependre la paraula, no vull saber res. Cada hu s' estigués á casa seva no fora axió.

—Es que.....

—Fóra, fóra, ja 'us dich que no son negocis meus. Surtiu de casa.—

Ella marxa mormolant.

—Bon vent diguí jo.—

¡Ay, Senyor, quin mon aquest! sempre de riallas n' han d' eixir plorallas!

1873.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

NOVAS.

La nombrosa concurrencia que s' aplegá lo dissapte 7 del corrent en lo saló de sessions del Institut Industrial ahont se celebrá la inaugural dels traballs de *La Jove catalunya* en lo present any, y entre la qual vegerem á alguns de nostres mes senyalats escriptors, no pogué menys de sortirne altament complascuda ja que feren delissiossíssima la vetllada, lo mérit dels treballs que 's donaren á coneixer.

Comensá la sessió ab una ressenya del Sr. Matheu, secretari de la Junta anterior, de la vida de la Societat durant lo passat any. Lo president senyor Nanot-Renart pronunciá seguidament un discurs en que ab bellesa de forma y notable calor oratori, s' ocupá en investigar las condicions que determinan l' inspiració poética, pera deduhirne lo que devia esser lo poeta catalá y las tendencias que 'l devian guiar. Lo Sr. Reventós comensá la lectura de composicions llegint sa valenta poesia *La Jove Catalunya* premiada en los darrers Jochs Florals; seguí lo Sr. Riera ab sa bella cançó *La filanera*, lo Sr. Auléstia doná lectura de la magnífica composició d' en Ubach y Vinyeta lo *Bell viure*, en Antoni Llaberia recitá una sentida *Tornada*, lo Sr. Matheu llegí sa enérgica cançó patriótica *L' ombra del Rey* y 'l citat Sr. Reventós acabá donant lectura de la inspirada oda *Los estels* del Rnt. Mossen Jascinto Verdaguer. Los nutrits picaments de mans ab que fou rebut lo bell parlament del senyor President se prodigaren també en abundó á totas las citadas composicions; donantse per termenat l' acte després que aquell hagué invitat á tots los assistents pera la sessió celebradera lo próxim dissapte 15 del corrent en honor del malhaurat poeta y músich en Joseph A. Clavé, la qual creyém será digna germana de la que lleugerament acabém de ressenyar.

—

En un dels teatres de Valencia se va á posar en escena un arreglo del aplaudit drama d' en Frederich Soler *Las joyas de la Roser.*

Los celebrats autors dramátichs Srs. Rates y Echavarria están també preparant pera 'l teatre de Apolo en Madrid una nova producció ab lo títol de *L' hereu.*

—

En una de las darreras sessions del *Centro de instruccion mútua* d' aquesta ciutat lo soci Sr. Comerma llegí un treball titolat *Cousideracions sobre la literatura dramática catalana.*

—

S' ha estrenat á l' Odeon una comedia en tres actes del Sr. Piquet nomenada *De Barcelona á Pedralbes ó 'l dimars de Carnaval* y á Novetats la sarsuela en un acte *Lo Cantó* música del Sr. Goula y lletra del Sr. Alcántara.

—

Dintre pochs dias comensará á veure la llum pública una colecció de tomets en que 's donarán á coneixer varias noveletas, qüentos, etc., d' alguns de nostres mes coneguts escriptors. L' objecte de la publicació, segons tenim entés, es propagar l' afició á la lectura dels llibres catalans. Lo primer de dits volums será degut á la ploma del popular escriptor en Frederich Soler (Pitarra).

—

La mort d' En Anselm Clavé ha inspirat á sos admiradors la idea de erigirli un monument, obrint al efecte una suscripció á la que poden contribuir totas las classes de la societat, puig s' admetrá lo mes petit óbol. No cal dir lo que fem nostra aquesta idea quan En Clavé ha estat un dels fills que mes ha honrat la Patria catalana. En lo número vinent comensarem la llista dels que vullan contribuir á tan lloable objecte cumplint ab la atenta comunicació que la Societat de Euterpe y l' editor Sr. Vidal s' han servit dirijirnos.

Queda oberta la suscripció en nostra Administració tots los dias de 11 y 1[2 á la 1 y 1[2.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Mars de 1874. Núm. 8.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celesti Barallat y Falguera.*—Un assatj de Filosofia crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau.*—Á la memoria d' En Joseph Anselm Clavé (sonet); per *Joan Tomás y Salvany.*—Una visita al Tibidabo; per *María de Bell-lloch.*—Á la memoria de ma germana Teresa (poesia); per *Joseph Thomás y Bigas.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Primavera (poesia); per *Q.*—Inventari de la Tresorería de la Séu de Girona; per *Fidel Fita.*—Á Rosa Alfarás (poesía); per *Miquel Draper.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (novela); per *Martí Genís y Aguilar.*

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

III.

Dos rius de Catalunya tinguéren la sort entre tots los altres de mereixer la preferencia d' Euterpe: lo Ter, ahont lo poeta passá sos primers dias:

Prop del Ter passárem, ninas,
De la infancia l' edat d' or,
Y ab sas onas cristallinas
Hém jugat infinits cops...

y l' Freser; lo riu famós per sas truitas, que tan agradables son al paladar, com diu lo proverbi local, cuan son *frescas, fregidas, fredas y francas;* lo riu que devallant de Nuria y juntantse ab lo rieral de Planolas, passa per devant de Montgruny y de las fargas de Campdevánol, y termina son curs al peu mateix de la vila de Ripoll, sempre bonica y sempre poética cuan las passions humanas no venen á enterbolir sas «dugas aigas».

A la voreta del Freser té lloch lo petit drama lírich que porta per títol «la toya de la nuvia». Aquí, ni claror de lluna, ni vesprada, ni posta de sol, ni ressol de la tarde: sóm á la matinada y l' alba s' presenta juganera:

Naix joliu
Jorn d' estiu,
L' alba ròssa al mon sonriu;
Y en la font garrida nina
Sas dos trenas d' or pentina etc.

Un coro poétich canta l' *virolay* del nuviatge:

Nina gentil—garrida pastoreta,
Tòfa de néu—estrella refulgent,
En dols concent
Lloan los joves tas esposallas,
En dols concent
Lloan las ninas ton casament.

Mentre las companyas de la nuvia teixeixen la toya simbólica, lo coro dels joves canta sa virtut y li prepara una garlanda de rosas blancas.

Bellas ninetas d' aquesta vall
Toya olorosa gentils teixiu,
Toya hont destaquen en purs emblemas
Flors escullidas de gays jardins.
Murtra, baladre, jascintos, jonchs,
Némoras, cássias y romaní,
Faig, balsamilla, clavells y rosas,
Violas, geranis y gessamins.
Toya olorosa que simbolise
De la esposada los dots sens fi, etc.

Arriba un caballer, foraster, que s' enamora de la nuvia:

—Colominet—qu' estens
Tan matinet—ton vol,
Si l' cor de glas—no tens
Al meu darás—consol.
Ferit d' un dart—jo plor
Des que d' asart—t' he vist,
Y ab sobressalt—mon cor
Resta malalt—y trist.
Colomí seductor
Volsme dar ton amor?

Y ella al vent—son accent dona dient—galantment.

—Al sensill colom roquer
Dèu lo lliure d' artimanyas,
Al sensill colom roquer
Dèu lo guard del esparver!...

Lo caballer acut á las ofrenas, figurantse (y ell sabrá perqué) qu' un cor de nina es mes accessible á las dádivas qu' als sentiments:

Digitized by Google

—Donchte, nina, un bell palau
De marbre y or;
Vint cambreras bonicoyas;
Y en un rich camaril blau
Inmens tresor,
Robas, flors, miralls y joyas.
Y en cadira d' or sentada,
De la cort agasajada,
Calmarás ¡ay! ma agonia,
Dolsa aymia,
Robadora de mon cor!

Mes la nineta empren son camí ribera amunt, fixa sos ulls en lo cortesá, y aixís contesta:

—Daume 'ls perfums
Dels ginestars
De la montanya;
Daume 'ls costums
Dels rústichs llars
Que l' Freser banya;
Qu' al fi la pau—d' una cabanya
Anyora l' cor
En lo palau—de marbre y or.

L' alba cedeix son lloch á la aurora: lo riu segueix son curs entre 'ls verts desmays que li fan sombra: los aucells esplican sos amors en la roureda: lo caballer cortesá que ha anat seguint los passos de la nineta la detura prop d' un lladoner:

—Boscana flor—que tens
Mon pobre cor—cautiu,
Templa l' volcá—qu' encens
Hont sols restá—caliu,
Puig tinch lo seny—fallit
Ab ton desdeny—injust
Y á impuls d' un fer—neguit
Tem darte un ver—disgust.
Flor del bosch, per favor
Volsme dar ton amor?

Y ella al vent—son accent—dona dient—galantment:

—Al modest violer boscá
Dèu lo lliure de borrascas,
Al modest violer boscá
Dèu lo guard del huracá!

L' incorregible caballer vol deslumbrar á la nineta ab un adrès de pedrería; li parla de sa noblesa; li ofereix la má d' espós. La resposta de la nina es molt sensilla:

—Pens' ser muller
D' un fill dispot
De la montanya;
Qu' al fi la pau—d' una cabanya
Anyora l' cor
En lo palau—de marbre y or!...

Es prou difícil donar una *carbassa* á un caballer ab mes finura. Lo caballer *resta aturdit*, com diu lo poeta, y l' coro repren lo cant de la toya simbólica, disposantse per celebrar las esposallas.

Los amors d' Aurea y d' Elmir en las marges del Ter, donáren al poeta un argument molt semblant al de «la toya de la nuvia». Espléndidas joyas, host de vassalls, cambras palacianas, tot aixó val menos per la gentil Aurea que l' repicó del tamborino y l' só del fluviol pastoril. Prop de las apacibles aiguas del Ter, lo mateix qu' allá enamunt ahont saltan remorosas las del Freser, los atractius de la vida campestre produeixen lo recel y la desconfiansa respecte á la vida de las ciutats: sobre la molsa salpicada dels brillants de l' alba, s' olvida *ab cants melosos* lo recort de las penas; en la rústica llar hont s' alberga la santa pau, mes aviat se compadeixen los vicis que s' troba á faltar la fortuna:

Sos plahers guarde l' qu' en vilas
Malbarata,
Per festins y jochs, sas pilas
D' or y plata...
Que l' qu' en palla honrat reposa,
Tranquil gosa
L' escás fruit d' afanys constants,
Sens qu' enveje en sa pobresa
Mes grandesa
Que l' amor dels seus semblants...

Desde aquest punt de vista, «las ninas del Ter» y «la toya de la nuvia» son dos composicions bessonas; pero distingeix á «las ninas del Ter», y li dona un carácter típich especial entre las demés obretas catalanas d' En Clavé, la circunstancia de ser una verdadera dansa cantada; la circunstancia de que s' ha de cantar ab lo moviment de la *quadrille* per compendre la gracia y la vivacitat de las melodias, la oportunitat de las formas métricas y la espléndida hermosura de las imatjes. La narració, qu' en «la toya de la nuvia» es lo principal, aquí no ocupa mes qu' un lloch secondari: lo principal es la divina Terpsícore dirigint la *ronde d' amour*, y sa germana Euterpe difundint la alegria al só de las tenoras; lo principal son las parellas del jovent que uneixen ab gentilesa las mans en un sol llás; lo principal es aquell *ritornello* tan espressiu que s' canta al cenyir ab ricas guirnaldas lo front de *las ninetas mes candorosas*. La part narrativa, mes que narració es un himne de triunfo:

Cantem ninas del Ter
Al só de la dulsayna,
Cantem ninas del Ter
L' amor d' un cor fidel!...

De la lleugera ironía qu' hem trobat en «la toya de la nuvia» no n' queda aquí ni rastre: tot es lírich: tot aixeca l' esperit, desde 'ls sútils celatges de neu, or y grana, fins á l' olor de l' orenga y de la ginesta. ¡Llástima que no s' parés l' autor desde son principi en la falta de propietat ab que empleaba alguna qu' altre paraula! Ab uns cuants retochs de poca importancia hauria pogut deixar la forma literaria de «las ninas del Ter» á la mateixa altura que son mérit poétich.

En «la toya de la nuvia» y «en las ninas del Ter» la poesia d' En Clavé no es ja tan sensilla com en «las flors de maig» y en «lo somni d' una verge». Los elements son mes numerosos y la manera de combinarlos es mes complexa. Las ideas, tornant á una forma psicológica mes primitiva, s' han anat fent concretas: lo conjunt de la composició s' ha

Digitized by Google

acostat mes á la vida real. Subsisteixen las armonias qu' habia sentit lo poeta en la vida del camp, pero entremitj d' ellas apareix una discordancia: al costat de l' idili ha nascut la acció dramática: lo problema estétich y lo problema moral han tingut una dificultat nova per resóldre: ¡terrible dificultat en la cual s' ha estrellat mes d' un poeta, y sobre la cual disputan las escolas sense que 'ls sigui empresa fácil l' arribarse á entendre!

A Trueba y á Fernan Caballero, distingidíssims representants de la literatura provincial espanyola, se 'ls han fet cárrechs, y ab fonament, per haber exagerat la contraposició entre l' home del camp y l' home de las grans poblacions modernas. ¿Qui sab lo dany que pot fer un escriptor cuan acut fins al sofisma per dificultar la vida de relació entre las diversas parts d' una unitat histórica? ¿Qui no comprén que trayent del seu sentit natural aquell proverbi que diu «*desde la patria al cielo*» ó describint la gent dels poblets com qui descriu un prototipo de perfeccions humanas, pot fomentarse un sentiment d' antipatia qu' al cap y á la fi ha de ser fatal per aquells que s' necessitan y qu' habian nascut per completarse? Y la estética en si mateixa, que cuan las oposicions son naturals hi troba motius per aixecarse fins á lo mes grandiós que pot concebir la pensa humana; cuan las oposicions son artificials ó exageradas, ¿qu' es lo que hi troba sino desequilibri y enllotament y decadencia?

Aixís, donchs, no s' estranyará que á devant d' aquesta dificultat, á devant d' aquesta oposició natural entre l' camp y las vilas, trobém un motiu mes per alabar la sobrietat d' En Clavé, que sense deixar de sentir la naturalesa, sense deixar d' estimar los pobles rústichs, dissenyá tan solament lo contraste ab finíssimas pinselladas, y no convertí may en odi ni en despreci lo sentiment d' aversió per la ciutat, que pot engendrarse en lo cor del qui ha passat tota sa vida en las montanyas.

D' una manera semblant vá procedir En Clavé respecte á lo que dintre de las ciutats s' anomena *la oposició de classes*. Hi habia á Madrid una certa democracia que volia monopolisar lo nom de democracia de *guant blanch*, y es fama que un dels seus representants digué que 'ls obrers de Catalunya tenyian ab la seva sang los abrichs que cubrian las espatllas de las *clases holgazanas*. Per contra d' això, En Clavé, que sabia perfectament que á Catalunya no hi habia *clases holgazanas* ni abrichs tenyits per un sistema tan estrafalari, feya cantá als seus coros, en las festivals, los segúents versos:

> Vuy lo ilustrat concurs que nos alenta
> En nostre humil treball y ardent esfors
> En est brillant concert veurá patenta
> La gratitut sens par de nostres cors;
> La gratitut d' obrers que s' regositjan
> Guanyant un llor en premi á llurs afanys;
> La gratitut d' uns cors que sols desitjan
> La estimació de propis y d' estranys.

Proba segura de que l' qu' era delicat á devant de la Naturalesa ho era també á devant de la Societat; proba segura de que la demagogia (blanca ó vermella) tindria moltíssima feyna si volgués trobar en los cants d' En Clavé una disculpa pe'ls seus excessos!...

C. Barallat y Falguera.

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

I.

Hi ha una escola filosófica que porta molt enllá ses pretensions. Filla de la reacció contra l' empírica, que procehint *á posteriori*, y trobant inmediatament en la conciencia humana solament modificacions tranzitories del esperit, construhex lo mon de les idees per la generalisació de fets d' experiencia, y fixa 'ls principis abstractes per l' observació y comparança de fenómens individuals hont creu ésser envolta en gérmen la naturalesa d' aquells universal y necessaria; á fi de destruhir la *taula rasa* de Locke, y arrancar d' arrel lo principi: *nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*, assenta com á fonament de sa doctrina que, suposat que lo que sia primer en l' orde d' ésser deu també primer ésser en l' orde del conexement, es falsa Metafísica la que no endresse l' evolució intel-lectual pe'l camí que ha seguit desde Aristóteles, en quant á la Lógica, lo procehiment nomenat deductiu. D' aquí 'l voler compéndrer les essencies de les coses, y determinar llavors, mitjentsant un simple exercici lógich, la possibilitat y naturalesa dels accidents, com si la Lógica formal tingués per objecte la determinació d' existencies y fos altra cosa que la condició primaria y necessaria del art d' inquirir la veritat. D' aquí 'l sistema de trobar la cadena armónica de les veritats humanes y la relació dels fets contingents sens l' auxili de l' experiencia successiva, ab l' única ajuda de l' intuició racional. Y finalment no es altra la causa dels esforsos á fins ridículs pera formar un mon de criatures, discorrent per la Lógica y desenrotllant ab método principis racionals.

Durant tots los setgles de vida que conta la Filosofía, s' han nudrit d' aytals aspiracions moltes intel-ligencies, y 'l mon de les teoríes es tan antich com la rahó; mas en nostres dias ab la resurrecció de tots los somnis grechs ha aparegut la Filosofía racionalista ab unes il-lusions tant magestuoses y ab talment altívols intents, que, á poder fiarse en les seves ales, l' home del dinou setgle segurament podría dir, y parlant ab tot lo tecnicisme de la paraula, que havia hagut la *pedra filosofal*. Filosofia racionalista l' hem anomenada, y creyem que no sens motiu. May la rahó s' havia vist mes exalsada que en los llibres dels adeptes de la Filosofía alemanya, que no han volgut imitar á son mestre Kant, al contemplarlo sentint en les contradiccions de ses idees racionals formals destorbs pera bastir l' edifici filosófich. Plató, lo diví Plató, 's contentá ab dexar esbargir l' apetit de 'ls seus dexebles, mirant

y entenent la regió de *les idees*, preexistents á la naturalesa, coeternes y coexistens —en lo sentit mes vulgar de la paraula— ab la suprema Intel-ligencia; mas també 'ls advertía que la noció racional de les coses no era per les facultats superiors; y establint axís en Filosofía una barrera entre l' existencia y l' *idea*, era aquesta del domini dels filosops y restava aquella á franch arbitre del comú. Pe 'ls apóstols de la nova creuhada no existex tal dualisme. Be que confessant que es precís prescindir y quasi desfernos de la rahó que tots creyam bastarnos pera conexer la veritat, y pendre 'ns la pena, tancant los ulls á la realitat de la vida, de seguir la volada ultra-humana que ab tó profétich nos senyalan; per premi de la fadiga 'ns prometen la possessió del *absolut*, per qual intuició han cregut á la rahó suficient, fentla igual al *absolut* quan los ha soptat lo dubte de la debilitat de la seva vista pera esguardarlo, ó dihuen que es l' *absolut in fieri*, si l' historia de les aberracions humanes los retrau lo perill d' un desengany ó 'ls tira encara l' exemple d' Icaro. Aquest darrer sentit, que avuy per avuy es lo qui te la preferencia entre 'ls que no 's saben tráurer dels llabis la vocable de moda, ha fet dir á un dels filosops de l' escola *hegeliana* que Deu no existex, per rahó d' ésser perfectíssim y contrastar la puresa del seu ideal ab la impura realitat existent.

Possehida, donchs, la rahó del absolut, y com endinzada, gracies á una alienació mental, en lo mar sens fons del infinit, res mes fácil pe 'ls qui tenen demostrat de sobres no patir d' escrúpuls en orde al *valor* del pensament que tramétrer á la Lógica la tasca, per cert gegantina, de resóldrer en la unitat suprema les diferencies fenomenals, y fer recular á son orígen, per trobarhi la font de sa veritat y la rahó de sa aparició successiva, á la varietat confusa dels éssers y la multitut desentonada de les seves complicades graduacions. Mas al doná 'l pas, al voler obrá 'l tránzit de lo absolut á lo relatiu, de la veritat primera á la *Naturalesa* inferior que cregueren continguda dins de la seva essencia, han trobat lo cástich del seu ergull y s' ha esvahit com fum la maravella fantástica. O be han degut confessar implícitament llur culpa de confiança illimitada y cega en les forçes superiors intel-ligents, y apel-lar al sentit comú que possehex tothom qui ve á aquest mon, no podent d' altra manera dirnos tan solament una paraula sobre les apariencies reals, reduhida axís tota sa operació mágica á tráurer, com qui fa jochs de mans, hábilment de dessota lo que havian amagat als ulls del públich, tot alçantse pe 'ls espays imaginaris, com felisment observava 'l P. Gratry, may prou planyut pe 'ls filosops y teólechs; ó be continuant l' encís que jutjan mes fort que la llampant claror dels objectes que 'ls voltan, escriuhen planes de ciencies naturals no ja obscures y enigmátiques, com ho era sa Teodicéa, sino ridícules, plenes de sobirans deliris y mes propies del estat d' un foll que d' uns hómes que 's gaudian d' haver despertat l' enteniment dels mortals del llarch ensopiment de divuyt setgles.

Y, no obstant, l' aspiració es llegítima y hasta natural al home; y, com la sencera veu de la naturalesa ha estat sempre y ho será sempre la veu de Deu, no pot mentir y deu un jorn realisarse sens falla. Fa ja molts anys per ço que, parlant de la benaventurança dels predestinats, escrivían los Pares de l' Església católica S. Gregori: *Quid est, quod non videant, qui videntem omnia vident?*; San Agustí: *Non erunt volubiles nostræ cogitationes ab aliis in alia euntes, atque redeuntes; sed omnem essentiam nostram uno simul conspectu videbimus;* y no menys S. Tomás d' Aquino, gloriós ornament de la Filosofía escolástica:....... *videntes Deum per suam essentiam, ea, quæ in ipsa essentia Dei vident, non vident per aliquas species, sed per ipsam essentiam divinam intellectui eorum unitam.* Qualsevol sentiment que no pugan satisfer los fruyts de l' activitat natural, si es rahonable, com lo que tractam ara, ja que ha de haver quietut en sa tendencia, te la clau del misteri que li sosté la vida en la ciencia de Deu ó Teología católica. Y veja 's com, al donar als elegits lo cel lo guasardó que 'ls seus mérits requirexen, complau y realisa, ab la visió de Deu, *sicuti est*, y ensemps la contemplació en Deu de les coses criades, la pus alta esperança que del estudi del home 'ls filosops han lograt concébrer; y convertex lo somni y fal-lera dels sabis pera enaltir la rahó en motiu d' humiliació per les seves enlluernants teoríes, fent de la gracia, joya dels cors senzills, la penyora d' una vida perdurable, que ha de consistir en la possessió intel-lectual del Be summo, perque es mirall de tota veritat, centre de tota vida. Mas, no podentse aquest desitj de la vida superior de la humana intel-ligencia cumplir en sa via de pelegrinatge, romandrá obscura sempre la Filosofía que sens demanar socors á la llum revelada vulga atényer lo fi últim de les facultats espirituals.

Per desgracia aquesta foscor no es lo mal únich que la pobre humanitat ne reporta. Essent la Metafísica la mare de les ciencies socials, puig viuhen de sa sava y á sos principis enmanllevan son criteri propi, sempre que la ciencia primera va errada, y exten y axampla fora de mida 'l cercle de sa privativa jurisdicció; la Moral y 'l Dret en quiscuna de les seves esféres regularán malament l' equitat y justicia dels actes de l' home, y jutjarán tortament les institucions dels pobles, y farán arriscar llur ergull ab aventures imprudentes en tot genre de manifestacions de sa ufanosa originalitat. L' empirisme psicológich precehí y preparà l' invenció del *pacte social*, y feu de la teoría de Rousseau l' octava maravella dels polítichs, fins que tothom ha comprés que l' establir la lley de les majories com á criteri exclusiu de justicia duya á un absolutisme no menys temible y á una volubilitat no menys perillosa, que l' ofegador socialisme monárquich del *jo so l' Estat* de Lluis XIV, mots que tancan y expressan en sa força tota la filosofía que mantingué les corones en les testes dels reys absoluts; y tombant lo cicle filosófich, era també lley que, absoluta la rahó y mancant á la vida espiritual tot element *trascendent*, fos lo mon moral *immanent* del

Digitized by Google

tot dins de la conciencia y absolutes totes les seves formes y 'l dret per consegüencia, y, esmortuida d' enfront, de la llibertat la lluminosa idea del deber, retgla de son exercici, tingués aquell per barrera suficient y fites de son domini 'l dret dels altres ciutadans, y axó solament encara, perque desde Fichte, quan se parla del jo, se pren molt sovint en un sentit panteístich, no com representant á la persona humana, sino la conciencia universal de l' armónica *Humanitat.*

Partidaris convençuts nosaltres—en Filosofía—de l' escola de la limitació, perque creyem que un estudi complert dels elements que conté la conciencia del home no dona altre medi llegítim pera trobar la veritat, si no total, clara al menys, exacta y precisa, que es tot lo que pot desitjar l' humanitat viadora, que 'n deuria romándrer satisfeta; y per altra part estam segurs que basta ab sos principis per enderrocar lo presumtuós palau que intentan axecar sos adversaris al *Ideal* filosófich; de bona gana pendríam á cárrech nostre 'l demostrar en les planes de La Renaxensa, pe 'l estudi de la conciencia humana, que de bades se esforça lo esperit per alçar lo vel que amagará sempre á la Filosofía pura 'ls misteris que inclouhen les essencies de les coses y l' idea del *absolut,* no revelantse may en virtut de la naturalesa de les potencies cognoscitives á tots los afanys combinats dels sabis del setgle. Aquesta empresa, empero, oportuna com may ara, superior sempre á nostre enteniment curt, nos fora poch menys que impossible actualment, que—lloat sia Deu, que sab perque permet caygan tants de flagells sobre la patria y que ses llágrimes lo cor ens trenquen y 'ns aclaparen l' esperit— estam mes be pera sentir que pera especular ab la rahó freda. Y axís es que temeram per abdosos motius que no fora l' escrit nostre prou triat per gosá 'l oferir á lectors que tant se merexen.

Donada exa escusa, dictada per la franquesa que 'ns distingex, y que, sabent quant bons son los catalanistas, no suspitam sisquera que ningú' interprete per modestia hipócrita, ans de despedirnos fins á un altre dia de nostres amables lectors indicarém l' objecte del trevall que volem dur á terme. Hem vist usada, y per cert ab éxit, pe 'ls apologistas que parlan de la fé en misteris incomprensibles una prova que ha vingut á ésser vulgar, y que está en mostrar la multitut de les coses manuals que l' home creu sens entendrerles, conclohentsen, argumentant *á fortiori,* que no está renyida la creença ab la racionalitat. Nosaltres anam, donchs, valentnos d' un consemblant procehiment, á demostrar la limitació de les facultats humanes. Confiam convénser á qui 's digne, ó millor se prenga la pena de llegirnos ab imparcial seny de que l' idea de l' extensió, analisada metafísicament, se resol en tants sentits contradictoris, quantes sian les vies que 's seguescan pera arribar á l' essencia del seu objecte. De lo qual ne traurém que no podentse negar racionalment la llegitimitat de la seva existencia, ha de superar per rahó de sa essencia l' humana comprensibilitat. La qüestió axís establerta, y considerat lo lloch inferior y subaltern que aytal *categoría* ocupa, creurém deduhirne en sana lógica y *á fortiori* també assentar que claudica en lo fonament la teoría racionalista moderna, que funda en la comprensió de les idees mes superiors un método filosófich íntegre y armónich.

Josep Masferrer y Arquimbau.

Á LA MEMORIA

D' EN JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

SONET.

Sol y oblidat en llunyadana serra,
He rebut de sa mort la trista nova,
He vist lo llit, la silenciosa arcova,
La mortalla y lo marbre que l'enterra.
He sentit lo dolor que 'ls cors aferra
D' una familia presa en tan greu prova,
Quan primerenca Parca ardida 'ls roba
Tot lo que més aymavan en la terra.
He recordat son geni, abrassant noble
De la patria y de l' art la causa santa
Que fou per ell un heroisme doble,
Y vessant una llágrima amarganta
He dit: descansa en pau, gloria del poble,
L' amich te plora y lo trovayre t' canta!.

Joan Tomás y Salvany.

Roma 11 Mars de 1874.

UNA VISITA AL TIBIDABO.

Sr. Dn. M. U y R.

Mon car amich: pochs dias podrem contar en nostra vida mes hermosos ni mes ben aprofitats que lo del passat Diumenge en que junts emprenguerem via, eixint de la Comtal ciutat; jo de mi 'os se dir que 'n tindré un grat recort tota la vida. Lo sol clar, lo dia seré, lo goig en nostras ánimas, ab lo sarronet al coll com á pobres viandants, emprenguerem costa amunt, per la dressera, cap á lo majestuós y alt Tibidabo.

Res hi ha al mon per artístich ni bell que sigue que pugui compararse á las inmensas bellesas é incomparables cops de vista que en aquell dia desplegá á nostres ulls la fertil naturalesa: ¡ahont pot jamay la má del home juntar aquella vivesa y capritxosa varietat de colors, ni aquella grandiositat que d' un sol cop captivá nostra ánima. Oh! jo 'l recordo be aquell dia: lo fresch oreig, los dolsos alens del bosch plé de la aroma dels pins y sajolidas, de las floridas gatosas y flayrosos romanins, nos davan dalit pera pujar aquella costa tan penosa y nos la feyan apareixer suau y reposada; de tant en tant giravam la vista cap enrera, y cada volta que axó feyam, un crit d' admiració y de goig fugia de nostres llavis: que hermós era tot! Trescant anavam com joyosas cabretas cap amunt ab la esperansa de gosar molt mes al serne á dalt.

Digitized by Google

¿Vos ne recordeu? despres d' una hermosa pineda, eixirem á un bosch de tall tot plé de cirerers d' arbós: la hermosa cirereta era ja cayguda y la flor blanca en bellugadors penjoys, omplenava tota la brancada alta, nos hi enfilarem de dret á dret, y confesso que per poch nos faltá dalit pera embestir la última estrevada; vostra esposa 'ns digué:—Si vols arrivar com á jove, puja com á vell, diu lo refrá—; mes nosaltres, no fentne cas, embestirem cap amunt, quan de sobte, fent l' últim esfors, aparegué á nostra vista, la incomparable grandesa d' un mon á nostres peus; ¿vos ne recordeu?

Sentats damunt d' una catifa de blana y menuda herba respiravam aquell ayre dolsíssim que vivifica l' ánima y sembla que la acosti al cel; á nostres peus la populosa ciutat empori de las arts y ciencias, gran, plena de vida y sempre envejada de estranys y propis, ab tots sos pobles vehins que desd' allí nos pareixian donarli la má fent una sola casada; mes enllá la blava mar, per ahont forem árbitres un dia de tota la terra, besantla ab sas blancas onas que s' estrellavan á sos peus, y las naus qu' entrant y eixint la omplian de riquesa; veyam á un costat y també als nostres peus, al monastir de Sant Geroni en mitj de la gemada y fresca Vall d' Ebron, avuy sols runas y tristesa, lo castell de Montcada, lo de Montornés, enlayrats en sas puntxagudas cimas; mes enllá y envers tramontana, lo Montseny ab sa llarga vesta blanca, y al lluny, los Pirineus ab sa testa blanquinosa y altiva; á la esquerra y cap á mitj-dia veyam la cinta de plata del rich Llobregat ab sas bellas riberas y gemats camps y, per fi, girantnos enderrera, descubrirem quasi al nostre nivell, al Montserrat!

¡Quin es lo Catalá que á aqueix nom no 's conmou!: mitj cobert per la blanca boyra, fantástich ab sos puntxaguts pichs, respectuós per la joya que guarda; quí es que al ovirarlo no flecta 'ls genolls en terra y no sent en son cor santa unció! quí pot dir que al veurel no ha sentit que sens adonarsen no mormolessin sos llavis santa pregaria sortida de lo mes íntim de son cor. Aixó nos vá passar á nosaltres al veure lo sant casal de la moreneta Verge demunt la boyra que á sos peus s' escampava fentlo pareixer edificat ó sostingut per blancas neus: per un moment, res nos diguerem, tan conmosos estavam ¡y com era hermós! y com lo admiravam! Si haguessem pogut fer que aquell dia no acabés may, allí, lluny dels oys y malas volensas que 's concrian en las ciutats, lluny d' aquell ayre pestilent que minva nostras forsas, qu' enmalalteix nostre cos, que 'ns enpetiteix l' ánima, que be estavam, que be!; parexians respirar alens celestials, trobarnos mes prop la santa gloria, parexians ser gegants demunt la terra; veyam vilas y ciutats á nostres peus, fins las mes altas montanyas semblavans petits turons; allí nos sentiam lliures, grans, plens de esperit y coratje; y un mon de grandesas y de tresors nos hauria paregut molt poca cosa; y ni cap rey en lo esplendor de son trono, ab los diamants de sa corona y ab los homenatjes dels mes faels vassalls, s' ha sentit jamay mes rich, ni mes poderós de lo que ho eram nosaltres en lo moment aquell: ¿no teniam un mon á nostres peus, y una mar daurada y blava ab cent baixells que nosaltres desd' allí ne dominavam? ¿No sentiam fresquejar lo nostre rostre, acariciat pel sol, ab las frescas auras que del cel devallavan? oh! que be diu aquell poeta popular, aquell poeta de gran cor, quan diu, que

Las ninas de la montanya
se semblan als angelets,
ho deu fer que varen neixer
un xiquet mes prop del cel.

no vos sembla que 's aixis?: de segur que si algú 'ns hagués vist hauria trobat molt mes bellas y plahents las nostras caras: ¿no es veritat que al veurens tan alts fins nos pareixia que podiam ovirar lo recó de cel ahont vihuen una vida de pau y ditxa inmensa y durable las ánimas d' aquells sers que 'n vida aymarem? ¡no es veritat que elevantse lo esperit fins á las celestials alturas, nos pareixia veurer lo lloch que prop d' ellas nos guardavan! Si, mon amich! allí dalt gens no 's sofria puig qu' un s' oblidava per complert del mon.

Després d' haver saborejat poch, molt poch, per molt que nos hi estiguerem, aquella incomparable hermosura, deixarem ab tota la racansa de nostres cors aquell altíssim turó comparat per sa grandesa y magnificencia á aquell en el qual Deu permeté ser temptat per lo dimoni, y del qual per eix motiu prengué nom. Caminant y saltant (en molts llochs si us plau per forsa) comensarem á baixar per lo indret de Vallvidrera per entre mitj d' aquells hermosíssims boscos y gemadas vertents, descollant de entre nosaltres per sa lleugeresa y sa alegria la vostra *jolie femme* á la que tan coralment jo vull, quan tot d' un plegat vos me diguereu:

—Perqué no 'ns descriviu aixó? no tot ha de esser parlar de Bigas; podriau molt be contarnos alguna hassanya escomesa aquí per algun cavaller paregut al vostre Arnold de Rocafort.

Mes á vostres rahons vos vaig respóndrer jo lo mateix que vos responguí aquell dia que dessota un florit atmetller miravam la blanca y olorosa catifa que eix havia estés á sos peus.

—Hi ha cosas, vaig dirvos, que se senten, mes no s' esplican: jo 'm sento molt petita pera poder esplicar lo que 'm passa devant eixas mes bellas obras de Deu; mes dubto que fins los mes grans escriptors, los mes grans savis, pugan ferho tal com alló 's mereix; pera mi, no n' hi ha cap, ni cap pintor tampoch per inspirat que sia, que puga ni tan sols imitar una cosa que 's en sí tan gran y tan bella; ho torno á dir, no hi ha ningú capás de descriure ni imitarho, sols pot sentirse y contemplarse.

No podia tampoch ferne cap llegenda perque cap pastor ne trobarem que fael guardador d' ellas me donguès camí pera narrarlas, ademés que estava mon esperit massa ocupat pera poder pensarhi: si un s' hi pogués estar dias y dias, pot ser n' arrivaria un, en que s' en hagués pogut fe cárrech y allavoras encara que no fos mes que per un moment,

Digitized by Google

me deixaria de contemplar aquella obra de la Omnipotencia pera demanar á aquells grans turons, ó á aquella altiva montanya ahont haviam passat lo dia, que 'm contés alguna gesta que per algun d' aquells llochs que ella domina hagues passat, de segur que 'n sap centas, perque ha vist transcorrer prou segles, prou generacions sucsehirse l' una á l' altre; ell que domina 'l Montcada, prou hauria vist sos Barons, aquells que á Mallorca anaren com á braus y com á bons, be prou que 'n sabrá de gestas que en son Castell han passat; ell sabrá també dels Comtes de nostra capdal ciutat á centas y á mils historias; haurá vist lo poderio y grandesa del antich monestir de Sant Cugat; se recordará encara del dragó de S. Llorens del Munt, de la antigua Egara, del renomnat Fray Garí, de la llantia del rey Moro que no 's podia encendre baix pena de entrarsen lo mon, y de segur, fentnos enternir lo cor, nos diria encara algunas notas de aquell antich virolay que sempre plens de fé han cantat los cors catalans.

Mes lo sol se 'n anava ja á la posta y ab prou greu lo miravam amagarse darrera 'ls núvols de grana y or que coronavan un alt turó: no hi hagué mes remey, la nit nos venia á sobre y tinguerem de empendre via. Caminant, caminant, apressurarem lo pas pera que no' anstrapés per aquells viaranys. Sobte, nos vareu fer parar:—escoltau—nos diguereu, y entre mitj la remor del fullatje mogut per l'oreig, distingirem clarament lo só del sach dels gemechs á quals acorts sens dubte ballarian las donzellas de Vallvidrera: lo qui no ho vá ourer, no ho pot compendrer, nosaltres tots los que hi eram ja ho varem sentir dins nostres cors; prou ho deya la emoció de que estavam possehits y la quietut que regná al entorn nostre tota una estona; jo sentí mos ulls humitejats per las llágrimas ¡Quants recorts no tenian pera mi aquells dolsos sons!; en altre temps jo 'ls havia sentit allá en ma terra, en aquella terra de la que 'm deyau vos poca estona avans que jo tot li dedicava y la que tan vos entussiasmá quan esguardareu las altas rocas del Fay y los espadats Singles de Bertí y de Vall-de-Ros, en aquell temps en que jo sentit n' havia una esperansa, en que una il-lusió, per milló dir, una quimera omplia de gaubansa lo meu cor; ara, no sé com es, no ho sé, no sé mes sino que la he perduda.

Jovenselas y fadrins á ben segur que n' eran ben felissas tot ballant al só del mes poétich instrument de nostra terra; tal volta plenas d' amor y d' esperansa; ¡qué Deu las guart de un desengany!

Deixarem la carena, la devallada 's feu dreta, los sons com mes avall mes s' anaren perdent; de promte ja no 'ls sentirem, eram al poblat, los crits y 'l soroll los ofegaren, caminarem un xich mes y forem á la gran ciutat: allí tot se confon, fou acabada la nostra caminada.

Ara á reveure, *mon cher ami*; mos recorts á la vostra esposa, y digueuli que espera ab afany lo dia de tornar á trescar per altres sitis ahont sino veyem tanta bellesa y gosem tant passarem junts ab ella un dia al menys tan felis y agradable

L. V. S. A y S.

MARIA DE BELL-LLOCH.

Febrer del 74.

Á LA MEMORIA

DE

MA GERMANA TERESA.

Ay, germana benvolguda,
germaneta del meu cor,
¡quina pena no tindrias
si vesses mon desconsol!
Tu que may podias veure
en ma cara la tristor,
tu que sempre m' alegravas
y 'm distreyas ab tos jochs,
tu que tant nos estimavas
y tant t' estimavam tots,
per sempre més has fugida
d' aqueixa vall de dolor.
Ara que tot, tot somreya
y floria á ton entorn,
vingué la mort y ab sa dalla
segá l' amor dels amors.
Prou demanavas, Teresa,
en ta agonia un consol.....
per darte 'l qu' á tu 't faltava
no hi valian los tresors.
Si al demanarm' no vatx vindre
á ferte l' últim petó,
si l' adeu derrer que 't daren
no te 'l vatx donar tampoch;
no cregas, germana meva,
qu' ingrat sigués ¡be ho sabs prou!
¿per qué havia d' amargarte
l' agonia ab ma dolor?
Teresa, Teresa meva,
no morires per' mi, no;
viva 't guardo en la memoria
ja que no vius pera 'l mon.
Tant la lley de Deu seguias,
qui perdoná á sos sayons,
qu' ab lo somriu en los llabis
saberes rebre á la mort.
Al véuret amortallada,
quin dol, germana, quin dol!
Des llavors, á casa nostra
hi ha fet son niu la dolor.
Dessobre un túmbul posada,
donavan llum á ton cos
quatre ciris que tenian
de ton rostre la color.
Entre tes mans uns rosaris,
y á ton costat, ben aprop,
mirante ab cara afligida,
la Verge de les dolors.
Al juntarte ab nostre pare,
germaneta del meu cor,
com degueres abrassarlo
al arribá' á son enfront!
Allí, l' un aprop de l' altre,

Digitized by Google

si us ne fareu de petons!
Jo que se 'l primer volia
no he assolida aquesta sórt.
Maymés, ay, maymés, Teresa,
t' hatx de tindre al méu aprop;
no 't veuré mes á la taula
menjá ab mi 'l pá del Senyor;
ni del vert parral dessota
cullirem rahims abdós,
ni á l' ombra de la noguera
cantarem tendres cansons.
No beurem més l' aygua fresca
d' aquelles gebrades fonts,
ni pujant per la montanya
t' aydaré abrassant ton cos.
No farem ja mes plantades
de rosers ni girassols...
sols jo de perpetuines
faré corones pels morts!
Maymés ton semblant puríssim,
ni ton mirar tendre y dols,
ni ta boca riallera,
maymés, ay, reveuré jo!
Si en l' altra vida hatx de véuret,
jo prech al Deu bondadós
no allargue mes ma partida
y m' hi dexe anar d' un vol.
Quan al Paradís arrive,
quin gotx será 'l méu, quin gotx!
L' abrassada será eterna
com la vida d' aquell mon.

JOSEP TOMÁS Y BIGAS.

Barcelona, 13 de Febrer de 1874.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Per axó suposem que 100 volums de líquit alcohólich de una densitat D contenen V volums d' alcohol absolut: sent d la densitat d' aqueix alcohol absolut ó pur, lo pes de la mescla será:

$$100\,D = V\mathrm{d} + 100 - V.$$

$100 - V$ es al meteix temps 'l volum y 'l pes de l' aygua expressats en centímetros cúbichs y en grams respectivament, y com 'l pes 100 D conté un pes Vd d' alcohol, 100 en pes de la mescla contindrán una cantitat que estará representada per la proporció:

$$\frac{100\,D}{100} = \frac{V\mathrm{d}}{\mathrm{x}} \text{ de lo que resulta } \mathrm{x} = V\,\frac{\mathrm{d}}{\mathrm{D}}$$

Per exemple: suposant que 's tinga un líquit alcohólich que marque 15° del areómetro de Gay-Lussac; y tenint en compte que la densitat del alcohol absolut es de 0,795 y que la d' aquell líquit, pera l' indicada graduació de 15°, es de 0,981, tindrém pera x ó sia la riquesa alcohólica en pes.

$$\mathrm{x} = 15 \times \frac{0{,}795}{0{,}981} = 12,\,15$$

Pera fer aqueixos cálculs, serveix la següent taula de las densitats del alcohol, correspo-nentas á sos graus ó forsa alcohométrica presa á la temperatura de 15° c.

Graus del alcohóm.	Densitats.	Graus del alcohóm.	Densitats.	Graus del alcohóm.	Densitats.
1	0,999	35	0.960	69	0,893
2	0.997	36	0.959	70	0,891
3	0,996	37	0,957	71	0,888
4	0.994	38	0.956	72	0,886
5	0,993	39	0,954	73	0.884
6	0,992	40	0,953	74	0,881
7	0.990	41	0,951	75	0,879
8	0,989	42	0,949	76	0,876
9	0,988	43	0,948	77	0,874
10	0.987	44	0,946	78	0,871
11	0.986	45	0,945	79	0,868
12	0,984	46	0,943	80	0,865
13	0,983	47	0.941	81	0.863
14	0,982	48	0,940	82	0,860
15	0,981	49	0,938	83	0,857
16	0,980	50	0.936	84	0,854
17	0,979	51	0,934	85	0.851
18	0,978	52	0,932	86	0.848
19	0.977	53	0,930	87	0.845
20	0,976	54	0,928	88	0,842
21	0,975	55	0,926	89	0,838
22	0,974	56	0,924	90	0,835
23	0,973	57	0.922	91	0,832
24	0,972	58	0,920	92	0,829
25	0,971	59	0.918	93	0.826
26	0,970	60	0.915	94	0,822
27	0.969	61	0,913	95	0,818
28	0,968	62	0.911	96	0·814
29	0,967	63	0,909	97	0·810
30	0.966	64	0,906	98	0,805
31	0,965	65	0,904	99	0,800
32	0,964	66	0,902	100	0,795
33	0,963	67	0,899		
34	0,962	68	0,896		

Expressament hem deixat pera l' últim l' aparato que s' emplea á Inglaterra: consisteix aqueix en un alambí, que en principi es igual al que he descrit anteriorment si be 's diferencia bastant en sos detalls. Consta d' un matrás de crestall e ahont se coloca 'l líquit que 's va á destilar: en son coll g s' hi fica ajustantse ab l' anella de gutaperxa h un canó que penetra dins del refrigerant a, qual canó condueix los vapors condensats á la campana c; l' aygua del refrigerant se renova per medi de las

Fig. 12.—Alambí usat á Inglaterra.

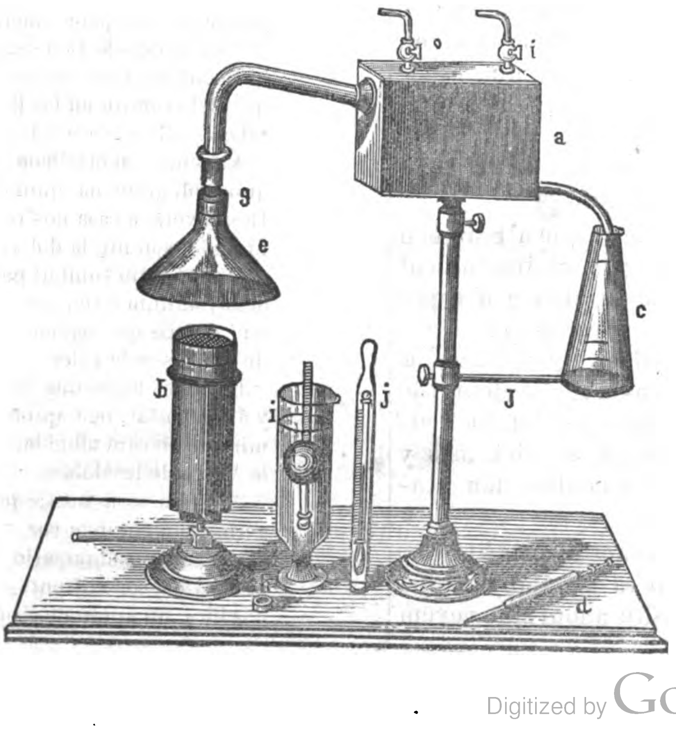

claus o y i entrant per l' una y sortint per l' altra; lo condensador está montat com se veu en la figura, sobre un peu que sosté tot l' aparato, y en ell hi ha lo bras J que serveix pera fer pujar ó baixar la campana c ahont se arreplega lo líquit condensat: esta campana está graduada del meteix modo que l' aparato de Salleron ó de Gay-Lussac. Com á Inglaterra lo gas es tant comú per totas parts, está disposat pera ser calentat ab aqueix combustible, per qual rahó va en lo meteix estuig

Digitized by Google

un metxero *d* pera gas. Completan l' instrument lo termómetro *j* y 'l areómetro ó pesa-aygua que en la figura está colocat en la campana *i*; y també la bombeta *d* que serveix pera aflorar exactament lo líquit que 's mesura en la campana *c*.

Se veu, donchs, com ja he dit abans, que no se diferencian gayre en sa essencia aqueix aparato y 'ls usats en el continent.

La verdadera diferencia entre 'l modo de graduar los alcohols á Inglaterra y en el continent consisteix en que l' aparato que s' emplea pera graduar no aprecia la cantitat d' alcohol qu' hi ha en un vi sino la cantitat d' aygua: veus aquí un resúmen dels principis en que s' apoya aqueix pesa-alcohol y del seu modo de funcionar.

Alcohómetro de Sikes de coure daurat, ab sos pesos, ab lo seu termómetro y ab sa proveta tancat tot en un estutx juntament ab las taulas de correcció.

A Inglaterra s' usa un instrument bastant complicat, degut á Sikes y destinat á apreciar las can-

Fig. 13.—Hidrómetro de Sikes.

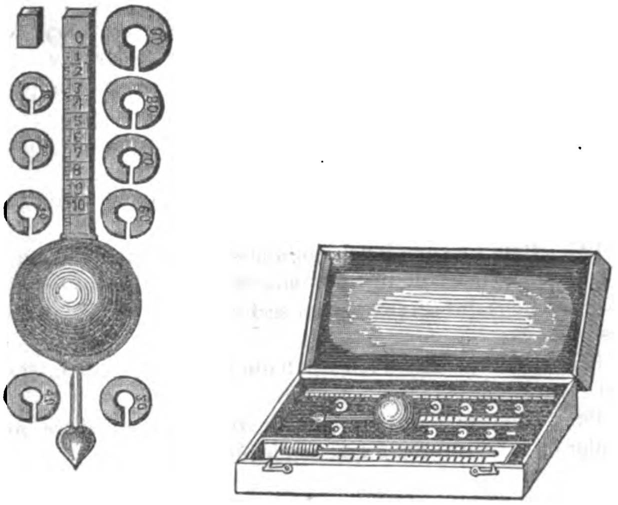

titats d' aygua que'ls alcohols del comers contenen mes ó menys qu' un esperit adoptat com á tipo, y que 's' anomena *esperit de prova*. Aqueix esperit está preparat de tal modo, que conté 61,59 per cent d' alcohol: son pes específich es per lo tant 0,9230. Aquest aparato se fa de coure y de molt petita dimensió ab l' objecte de que sia facilment portátil; se compon, segons se veu en la figura 13, d'una esfera buyda, lastrada en sa part inferior y que porta damunt una espiga dividida en 10 parts iguals, cada una de las quals está per sa part dividida en altras 10. Es per lo tant aqueix aparato, segons se veu, una especie de areómetro centessimal.

Se veu colocat en un estutx acompanyat de son corresponent termómetro de deu pesos y de las respectivas taulas de correcció. Los pesos citats están senyalats ab los números 0, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80 y 90.

Aquest aparato s' usa d' una manera molt diferent que 'ls alcohómetros de Cartier y Gay-Lussac abans descrits. Pera determinar ab aquestos la cantitat d' alcohol que conté un líquit, no hi ha mes qu' enfonzarlos en ell, llegir lo punt d' enrasament y fer la correcció; mes pera saber la cantitat d' aygua que aquéix meteix esperit te ab l' hidrómetro de Sikes se te de compensar per introduhir l' aparato en el líquit y veure si marca; ab arreglo á sa construcció, si 'l líquit ahont se l' ha ficat es aygua destilada, marcará 10, y si es alcohol absolut marcará 0. Si l' hidrómetro no marca será necessari treurel y carregarlo ab lo pes 10, si ab aqueix no n' hi ha prou ab lo 20 y aixis successivament se te d' anar provant fins á lograr que l' hidrómetro marque; axió es, que 'l nivell del líquit quede comprés entre 'l 0 y 'l 10. Llavors se llegeix lo punt d' enrasament y 's deduheix la cantitat d' aygua que conté 'l líquit en cuestió' y per lo tant la major ó menor cantitat d' alcohol que hi ha respecte l' esperit de la prova.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

PRIMAVERA.

Bon Deu, quina bella florida
Que trauhen les terres vestintse de vert!
Bon Deu, y com brolla la vida
Ab l' aygua que corra, que salta y 's pert!

Aucells que la mar atravessan,
Devall la teulada gornexen lo niu,
Les flors á badarse s' apressan,
Lo sol matineja, tot canta, tot riu.

Oh dolsa, gentil primavera,
Qu' hont posas la planta fas naxe una flor,
Coloma del cel missatgera
Que dús á la terra rosada d' amor;

Ton nom es un mot d' esperança
Y 'ls llabis hi gosan dihent lo teu nom,
Tothom te per tu una alabança
Y tu carinyosa somrius á tothom.

Ton regne estimat no te fites
Y axís ta bellesa per tot fas lluhir,
Per tu te 'l pagés ses collites,
Per tu 'ls arbres tornan cada any á florir.

Tambe al serne temps jo sembrava
Per tráuren la fruyta castissa llavor
Y 'l temps de l' amor arrivava
Y 'm treya florida de dintre del cor.

Oh, dolsa, gentil primavera,
D' amor es ta essencia, d' amor has florit.
Coloma del cel missatgera,
Beneyta, en ta patria t' haurán benehit.

Q.

Digitized by Google

INVENTARI DE LA TRESORERIA

DE LA

SÉU DE GIRONA

FET EN 1470.

(CONTINUACIÓ.)

EN LO ERMARI QUART.

159. Item dues capes de brocat vermell, la una feta per lo bisbe de *pau*, molt vella, ab senyal de pagos al capero, altre feta per mossen *dernius* ab senyal de barres al pont devant.

160. Item un altre capa de brocat vermell feta per lo ardiacha *raset*, ab ses armes a les spalles e al pont devant.

161. Item un altre capa de brocat vermell, feta per mossen *meriner*.

162. Item un altre capa de brocat vert feta per mossen *Cartella* ab ses armes al pits.

163. Item una capa de brocat blau feta per mossen *avinyo* ab les sues armes al pont del pits.

164. Item una capa de seti blau brocada a manera de corones e flos blanques ab lo senyal de *brugueroles*, so es agulles e bruchs, ab floch de seda vermella e fil dor quis te ab ella.

165. Item una capa de brocat vermell ab atres de fil dor e fullatges verts e flos blanques.

166. Item una capa, tota istoriada, de drap de brocat dor, e de fil, e de seda, molt petita ab senyal de *sacrilla* al fres.

167. Item un altre capa de tersanell cendros, istoriada ab senyal *de sol e steles* ab stacagat negre e dor.

168. Item un altre capa de vellut carmesi brodada ab flos dor e dues pitxeres una a cada part que son de fil de argent ab senyal de *aguiles* en la fresedura ab hun botonet de perles menudes al caparo.

169. Item hun dosser de vellut vert ab senyal de *raset* al mig, e rams dor e de seda ab floquedura entorn.

170. Item hun altre dosser de vellut groch ab hun senyal o scriptura al mig de *Ihs* ab ramatges de floquedura entorn.

171. Item hun gremial de vellut vermell, brodat dor ab la ymage de la Verge maria e dues sanctes, una a conscuna part.

172. Item una tovellola de brocat vermell ab floquedura entorn dor e de seda feta per mossen *meriner*.

173. Item una tovellola de seti, ó tersanell, vermell ab la *salutacio* (1) al hun cap e floquedura verda entorn.

174. Item dos gamfanons verts de vellut ab les armes de *raset* e la Verge maria al mig ab floquedura.

175. Item dos gamfanons vermells, descolorits, ab senyal de *caplonch* e la Verge maria al mig ab floquedura.

176. Item una cassulla ab dues dalmatiques de brocat carmesi fets per lo Sor. bisbe de *pau* ab dues stoles e tres maniples de ceti carmesí, e dos collas brodats dor e de seda ab hun boto de perles menudes a cascu.

177. Item mes, una stola e hun maniple de fil dor folrades de tersanell vermell ab flochs vermells ab alguns botons dor.

178. Item dues cortines de ceti blau, brocades dor de luca per lo altar major.

179. Item hun pali de brocat carmesi fet per dit bisbe de *pau*.

180. Item hun pali de vellut groch ab ymagens e istorias de la nativitat, e dels tres reys, e la offerte de nostre senyor al temple ab frontal groch.

181. Item un altre pali gran, antich, istoriat, obrat de seda e fil dor, ab son frontal obrat de miges ymagens.

EN LO DERRER HERMARI E QUINT.

182. Item dos coxins cuberts de vellut blau (1), e dos cuberts de vellut carmesi, e altres dos cuberts de vellut vert, e tres cuberts de vellut vermell molt descolorit e dolents.

183. Item una catiffa gran per peus, en dues pesses molt bella, que dona a la seu la Noble Sra. dona Elionor de vilamari.

184. Item un altre catiffe nove de una pessa, qui serveix al peu del altar major a les festes. (2)

185. Item una cortina gran, blanque, quis met devant les retxes a la coresma (3).

186. Item lo drap ap(pel)lat *contesti*.

187. Item un altre drap de seda grogue, e vermella per los caps fet a manera de vanova ab alguns senyals grochs.

188. Item un altre drap de seda cendrosa, ab alguns senyas de servos e de roses blanques.

189. Item un altre drap ab obratges de seda vermella e negre e altres colos.

190. Item sis draps, o flessades molt velles.

191. Item dues cadires de fust pintades e una *de ferro* per lo bisbe.

192. Item dos *moniments*: hun per fer *la representacio de la resurreccio*; laltre *per reservar lo corpus al digous sant*.

193. Item una *sarica* (4) pintada de vermell feta per portar la custodia lo jorn del corpus.

194. Item un fecistol per dir *les passics* (5) al altar major.

195. Item una colona de fust deurada feta per tenir lo ciri paschal.

196. Item un caxo lonch, en que sta la bandera del corpus ab una ymage de fust deurada de nostre dona; i(t)e(m) los ganfanons qui servexen com se diu «vexilla regis» (6) ab les plagues.

197. Item una lansa longa, ab ques porta dita bandera del corpus.

198. Item una catiffa, qui sta continuament sobre lo teuler de la tresoreria, a hon se pleguen les capes.

FIDEL FITA.

(Seguirá).

(1) Angélica, ó *Ave Maria*, distinctiu de la noble familia de *Cartellá*.

(1) «Aquets blaus foren donats al S(enyor) Rey apres la *destrossa de paralada*». Nota marginal de Micer Alfonsello. Cf. docum. XL.

(2) «Que dona madona Johanna muller relicta del venerable en Guillem capmany». Abdició al text feta per Micer Alfonsello.

(3) Costum, que s' observa encara en la major part de las iglesias de Catalunya.

(4) Falta en Labernia. Com lo castellá *járcia* prové del llatí *sarcia*.

(5) Durant la Setmana Santa.

(6) En lo diumenge de Passió, ab las 5 llagas pintadas en lo gonfanó.

A D.ª ROSA ALFÁRAS,

EN LA MORT DE SA FILLETA.

I.

Hermosa nit. Mils estrellas
lluentejan en lo cel,
y brilla dels camps lo gel

Digitized by Google

á la trista claror d' ellas.
La lluna 's gronxa adormida
sobre 'l seu carro de llum.....
¡en nit tan dolsa 's consum
de un bon angelet la vida!
Sa mare desconsolada
esclama en lo seu deliri:
«Deixau que 'l besi y que 'l miri;
será l' última vegada.
Tres anys fa qu' al mateix dia
vaig perdre altre tros de cor,
era 'l primer fruyt d' amor
'l que llavors se 'm moria.
¡Ay! los fills que 'm dona Deu
diu qu' al cel Ell se 'ls emporta,
mes mon cor no s' aconhorta
puig no 'ls veig al costat meu».
Y va ab magestat la lluna
esbargint sa blanca llum
mentres ¡ay! allí 's consum
d' aquell angelet la vida.

II.

En una cambra
blanca y senzilla,
una llum brilla
que gela 'l cor;
llensant llum pálida
mostra ab tristura
bella criatura
com un pom d' or.
Los ulls hermosos
qu' avans tenia
per l' agonia
ja te entelats;
ja es cadavérica
sa cara hermosa,
¡sos poms de rosa
son desfullats!
Ardenta febra
son cos devora,
sa mare plora
ja ab desconsol.
y aquellas llágrimas
d' amor ardentas
cauhen bruzentas
sobre 'l bressol.
Per fi 'ls ulls s' obran
de la nineta,
mes ¡ay! pobreta
mira esmortuit:
sas mans tot trémulas
li pren sa mare,
besa sa cara
y llansa un crit.
Y al abrassarla
veu anguniada
que sa mirada
ja no te brill;
y sombra célica
per l' espay vóla.....
¡ay! desconsola
la mort d' un fill!

III.

¡Morí! Y prest la terra y cel
se cubriren de tristor,
y sols dels llamps la claror
parteix de la fosca 'l vel.
Al lluny ressonava 'l tró
per la serra y per la plana,
brunzia la tramontana
ab fatídica ramó.
La tempesta retrunyia.....
¡era eco del mal esprit
mostrant á Deu son despit
perque altre ángel Deu tenia!.....
. . . .
La lluna torná á lluir;
lo mon com ans va marxar;
sols tu, Rosa, vas quedar
sens filla y ab greu sufrir,
Mes no ploris, no; las penas
que 'l cel als bons cors envia,
las recompensa altre dia
donantnos ditxas serenas.
No perdis may l' esperansa
y creu y confia en Deu,
que despres d' ivern de neu
sempre ve estiu de bonansa.
La fé, que conforta 'ls cors,
la caritat que 'ls uneix,
l' esperansa que 'ns teixeix
per lo cel llassos de flors
son tres fonts de rica mel
hont los bons tróvan consol;
tu ets bona; lo cel ho vol;
¡ditxosa ella qu' es ja al cel!

MIQUEL DRAPER.

San Celoni 5 novembre 1873.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS.

Composicions que s' han rebut en esta Secretaría fins al dia 19 del present.

1. Catalunya dins d' Espanya.—*La patria no tindria-rey foraster;—la llibertat dels aris-no fora al cel.* (ALBERT DE QUINTANA).—2. L' honra.—*Y no dirá la venganza—lo que no dijo la afrenta.* (CALDERON DE LA BARCA).—3. Desamor.—*E pur ¡io l' amo!* (ALFIERI).—4. Manso.—*Ciego: ¿es la tierra el centro de las almas?*—5. Cants de mort.—*Héla, héla!* (BRIZ).—6. Desitj.—*Oume.*—7. La festa major.—*No n' hi ha.*—8. Jo.—*May mes deixaré la Patria.*—9. Les ruines del monestir.—*Sunt lachrymæ rerum.*—10. Lo portal de casa.—*Avuy es jorn de festa,—veniu, nenas jolías.*—11. Lo príncep de Viana.—*Mozo digno de mejor suerte y de padre mas manso.* (QUINTANA).—12. Catalunya.—*Ella fila, canta y mira—las guspiras de la llar.* (A. DE QUINTANA).—13. Joan Blanca.—*Mas quiero honra sin hijo—que hijo con mi honor manchado.* (ROMAN. GEN.).—14. Anyorança.—*En llemosí soná lo meu primer vagit—quan del mugró matern la dolsa llet bebia.*—15. Lo Parlament.—*Feuli via á la justicia, feuli plaça al dret; no hi val.*—16. La orgía.—*Y en tant les hores del quadrant, l' agulla—tácita marca.* — 17. Ensomni.—18. Barcelona. —*Ne detruisez*

Digitized by Google

pas notre architecture—gothique. Grâce pour les vitraux tricolores. (V. Hugo).—19. La sardana.—20. Lo princep de Viana.—*Engañó á D. Cárlos su buena, sencilla y mansa condicion.*—21. La presa de Tarragona.—*Dol y gloria.*—22. A la República.—*Si jo fos un Viriat—quantas hassanyas faria,—jo t'ho jur, la patria mia,—en pro de la Llibertat!*—23. Lo crit del cel.—*Ay! quant dolç es—lo bes de ma filleta!—ay quant dolç es—de ma filleta 'l bes!*—24. Independencia.—*Que som nets de Llulls y Llúries—no ho harem pas oblidat!*—25.—La lligenda cavalleresca.—*¿Com viure lluny de tu?*—26. A la Verge Maria.—*Vita, dulcedo et spes nostra.*—27. La vida.—*Paper y ploma.*—28. Al caure la fulla.—*Tristesa.*—29. Dolor.—*Lloraré mi muerte ya—y lamentaré mi vida—en tanto que detenida—por mis pecados está.* (S. Juan de la Cruz).—30. Romanç.—*Una vegada era un rey.*—31. Jorns de pau.—*¿Quan tornarán?*—32. La núvia.—*¡Com venen les coses!*

Lo que 's fa públich per á coneixement dels interessats.

Barcelona 19 d' Abril de 1874.—P. A. del C. *Joan Sardá, secretari.*

NOVAS.

Ab lo títol de *Les joyes de Rosete* ha sigut traduit y arreglat á la escena y costums valencianas lo celebrat drama de D. Frederich Soler, *Las joyas de la Roser.*

L' actor Sr. Torromé que tant assert ha tingut en l' arreglo d' aquesta producció no l' ha tingut menos presentantla al públich del Teatre del carrer de Ruzafa de Valencia la nit del seu benefici, puig logrà á mes de veure aplaudidas la major part de sas escenas ser cridat á las taulas al final de la obra.

També s' estrená ab un éczit estraordinari la matexa nit una comedia bilingüe del Sr. Balader titolada *Les besseroles del amor.*

Felicitem als autors y 'ns congratulem de que la llengua patria també 's fassi lloch en la escena valenciana.

—

Lo distingit guitarrista D. Joseph Ferrer y Esteve nos ha enviat un elegantíssim eczemplar de cada una de sas pessas pera guitarra titoladas: *Recuerdos de Montgrí* y *Quejas de mi lira.* Los aficionats á aquest género tan digne de ser cultivat trovarán en ellas al mateix temps que una gran senzillés tota la inspiració y sentiment que sempre s' despren del cor de un artista.

—

Pel gobern central s' han suspés las lleys de 20 de Agost y 16 de Setembre del any passat de tant de interés pera Catalunya sobre la redempció dels censos á rabassa morta y que alguns creyan estensiu als censos anfitéutichs, lo que ha donat motiu á una discussió en la Academia de llegislació y Jurisprudencia. Se declara en lo decret de suspensió que «la rabassa morta no te identitat ab los foros y «demés gravámens á que ditas lleys fan referen-«cia ni afecta formas incompatibles ab las necessi-«tats del orde social ni contrarias als principis de «la ciencia.»

—

Lo dissapte 14 del corrent celebrá *La Jove Catalunya* sa anunciada sessió pública destinada á honrar la memoria del popular artista En Josep A. Clavé. Se comensá ab la lectura que feu lo Sr. Secretari del acort pres per la Societat referent á aquella sessió; N' Antoni Llabería pronunciá després un discurs en que reasumí á grans tochs tota la vida del finat, posant de relleu las qualitats que l' adornavan y donant á coneixer, al finalisar son parlament, una sentida composició de la distingida poetisa D.ª Dolors Moncerdá plorant la mort d' en Clavé. En Felip Pirozzini doná seguidament lectura d' un ben escrit judici crítich de las obras del citat compositor, com los Srs. Riera y Salas ho feren de poesias alusivas al objecte y 'l Sr. Reventós de la composició del mateix Clavé titolada *Lo Rossinyol.* Finalisá dignament l' acte ab unas breus frases del Sr. President manifestant que per medi d' ell la Societat creya haver complert ab son deber ecsalsant la memoria del qui havia sigut un dels mes entusiastas propagadors de la llengua catalana y regraciant degudament á la concurrencia, que rebé tots los treballs y discursos citats ab forts picaments de mans.

—

Ha aparegut en la llibrería de Mañá un quadern contenint la cansó *La Filanera* del conegut escriptor En Joaquim Riera y Bertran posada en música pel acreditat compositor En Joseph Rodoreda. Una y altra son inspiradíssimas y creyém que han d'obtenir gran éczit, com ho indica ja l' haver sigut molt ben rebuda la citada cansó en algunas tertulias d' esta Capital ahont s' ha donat á conexer. Molt guanyaría nostra causa si literats y compositors s' aplegassen pera imitar als Srs. Rodoreda y Riera, ja que s' propagaría 'l gust á la llengua y música catalanas en las classes mes elevadas.

—

Llegim en la *Crónica* que la Companyia del Teatre Catalá ha posat en ensaig una nova obra d' en Frederich Soler (Pitarra) nomenada *Lo Ferrer de tall* pera la qual está pintant una decoració lo pintor escenógrafo Sr. Planella.

—

Está en prempsa un volum de poesias degudas á la inspirada ploma de la Srta. Maria de Bell-lloch. Quan vejan la llum pública 'ns n' ocuparem estensament.

—

Se 'ns ha pregat fem constar que la poesia del Sr. Obrador inserta en lo *Calendari Catalá* d' enguany de que 'ns ocuparem en lo penúltim número es original. Axis ho fem pera satisfacció del interessat.

—

SUSCRIPCIÓ PERA ERIGIR UN MONUMENT

Á Joseph A. Clavé.

Joaquim Riera y Bertran-10 rals.—Felip Pirozzini-10 id.—Francisco Manel Pau-20 id.—Rafel Escardó-10 id.—P. A.-20 id.—A G.-20 id.—Y. B.-20 id.—A. P.-4 id.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 31 de Mars de 1874. Núm. 9.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.		REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.	
Tres mesos.	9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. .	1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. .	13 »		Los no subscriptors per id. .	1 »
Ultramar, tres mesos. . .	18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.	
Un número sol.	1 »			

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celesti Barallat y Falguera.*—Algunas breus y senzillas consideracions sobre los misteris de esta setmana; per *Eduart Maria Vilarrasa.*—La Creu triunfant (poesía); per *Joseph Serra y Campdelacreu.*—Novas desconegudas sobre dos joyells del art catalá en lo XIVe segle; per *Joseph Puiggarí.*—Serenata (poesía); per *Damás Calvet.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Lo castell de Vilatorta (acabament); per *Joaquim Salarich.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.

Folletí.—Discurs pronunciat en la sessió inaugural de la Jove Catalunya; per *Pere Nanot-Renart.*

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

IV.

¿Cuán y ab quin motiu compongué lo cantor d' Euterpe la simpática poesia titulada «l'anyorament»? ¿Fóren bastants alguns fets de la vida pública per distráure al poeta del camí que s' habia obert devant de las sevas facultats artísticas? Impressionat per alguna de las melodias de Schiibert ¿sentí, potser, lo desitj de llansarse á un estil mes íntim que l' que li habia donat, y habia de donarli encara, justos aplausos?

No podém estar en lo secret; pero es lo cert que «l' anyorament» marca un paréntessis en la carrera artística d' En Clavé, valdament volguém considerarla en sa major estensió, aixó es, desde 1845 en que per via d' ensaig fundá la societat *la Aurora*, fins á 1874 en que s' despedí per última volta dels seus amichs y de sa familia. En «l' anyorament» lo poeta naturalista, lo poeta de la vida esterior, lo poeta per qui eran tan alegres los raigs de lluna, deixa á la naturalesa física en lo tercer terme; la presenta entristida y sense aroma; la fá esclava del sentiment profundo, sostingut, que domina desde la primera nota fins á l' última. Es «l' anyorament» una *soledad*, pero no com las d' Andalucia, sino com las que poden inspirarse en las valls del Enz, junt á las misteriosas y llegendarias arbredas de la Selva negra.

Diu aixís la composició, que per poch coneguda y per ben acabada bé mereix trasladarse íntegra:— Es una noya la que parla:

Sento en mi greu frisansa,
Viu s' insinúa
Fer malestar;
Tot lo del mòn me cansa,
Lo cor se m' núa,
Y ¡ay! vull plorar.

Jo bè aborresch la vida,
Trista aflaqueixo
Terriblement;
Y ¡ay! ma mare afligida,
Diu que pateixo
D' anyorament.

Cert qu' es un fer torment
Lo mal d' ausencia,
Cert qu' es un fer torment
L' anyorament!

Ronch soná un crit de guerra
Que ¡ay! vá robarme
Lo promès meu;
Pobre! dés llunya terra
Sempre estimarme
Promet per Déu.

Dés llavors sens sossego,
Febrosa abrumo
Mon pensament;
Jorn y nit per ell prego,
Y ¡ay! me consumo
D' anyorament.

Cert qu' es un fer torment
Lo mal d' ausencia,
Cert qu' es un fer torment
L' anyorament

Los aucellets no cantan
Pas com solian;
Trist surt lo sol;
Las flors als ulls no encantan
Ni olors m' envian;
Tot vesteix dól.

Presa de greu fatiga
Soleta ploro
Mon goig ausent;
Ell á tornar molt triga,

Digitized by Google

Y en tant jo m' moro
D' anyorament.

Cert qu' es un fer torment
Lo mal d' ausencia,
Cert qu' es un fer torment
L' anyorament!

Si tractéssem de fer una classificació de las composicions poéticas mes notables d' En Clavé després de las qu' hem donat á coneixer, ademés de las pastorellas y deixant á part las de marina, 'ns trobariam ab tres grupos ben caracterisats per lo seu assumpto: las festas populars, lo cant del treball agrícola y lo cant de guerra. En una y altre d' aquestas tres classes de composicions la vida social absorbeix casi enterament la vida del individuo: si val la comparansa d' una obra mes gran á una de mes petita, aquestas composicions s' diferencian de las demés d' En Clavé com las obras de Meyerbeer s' diferencian de las de Mozart; com 'ls cuadros de Kaulbach s' diferencian de la major part dels cuadros históriehs anteriors al nostre sigle. Ab tot y aixó, en totas aquestas composicions, sens faltar una, hi predomina lo que n' podriam dir la part *positiva* del sentiment humá: en las festas hi troba l' poeta espargiment y energia; en lo treball hi troba esperansas; en la guerra no hi respira altre cosa que fé en l' esdevenidor y cumpliment d'una obligació sagrada envers la pátria. De.la mateixa manera l'hem vist á devant dels amors trobant sempre correspondencia; á devant de las tristesas de la mort trobant consol en las veus poéticas de la naturalesa animada. Sols en «l' anyorament» se l' troba apartantse de sa manera de fer habitual; sols en «l' anyorament» pareix haberse olvidat de las claras valls del Parnás y del Olimpo, y haberse trasladat ab la imaginació á las comarcas del Nort hont l'esperit satisfá mes dificilment las sevas exigencias.

Mes no hi ha que maravellarse extraordinariament d' aquest fet, puig En Clavé doná á compendre que tenia la vocació artística bastant arrelada per sentir la bellesa en tots los estils, per estimar l' accent de l' ánima humana ahont se vulla que sapigués espressar la veritat, derrera de las formas d' aquesta ó de l' altra escola.

Barcelona déu en gran part als concerts d'Euterpe no solament una certa difusió de bon gust literari, sino l' desterrament de l' esclusivisme que predominaba en los teatres lírichs á favor de las escolas italianas. Lo petit periódich l' *Eco de Euterpe* vulgarisá l' coneixement d' algunas composicions de Schiller y de Heine; algunas baladas populars alemanas y algunas traduccions de lo mes triat de Byron hi tinguéren cabuda; Provensa, Polonia y Suecia hi estigueren representadas, y la llengua castellana hi alterná galantment ab la nostra, portanthi firmas tan distingidas com las d' Hartzembusch, d' Augusto Ferran, de Florentino Sanz, etc. Lo públich se familiarisá á las horas ab la música d' Auber, Thomas, Herold, Adam y Halevy, disposantse per compendre mes tart lo mérit de «*La Dame blanche*» y dels «*Mousquetaires de la Reine*» que s' cantaren en lo Teatre dels Camps Elíseos. La «*danse de la treille*» de Pasdeloup y la pastorella de «*la Fatucchiera*» de Cuyás demostráren á algú que ho necessitaba que l' mòn musical no habia de reduirse á las óperas de Verdi. Y si fou generalment coneguda la *cassera* de Mehul, ho fou certament per aquells concerts, en que s' apartaba la monotonía fent alternar en lo programa los noms de Lortzing, Vassermann, Kreutzer y Desblins ab los noms catalans del fecundíssim Pujadas y del autor de «La Euterpense». La sinfonia del *Pardon de Ploermel* fou aplaudida prompte en Barcelona, gracias als esforsos d' En Clavé; y Madrid se mofaba encara de Wagner, y li deya alló de *músico del porvenir*, cuan en los jardins d'Euterpe admirabam tan com sabiam un dels mes richs fragments del seu «*Tauhäuser*». (¡En 1871, al sentir l' obra entera, en Baden-Baden, entremitj d' aquellas nenas alemanas qu' ab lo llibret á la má no n' perdian una síłaba ni una nota, l' associació d' ideas m' ha fet recordar del passeig de Gracia, y he percebut l'eco de «las flors de maig» entre l' inmens torrent de armonías del gran mestre!) L' elegantíssim estil de l' ópera «*Charles VI*» no hauria tal vegada estat comprés en Barcelona abans de l' época dels concerts d' Euterpe. ¿Que tindria d' estrany; si fins la obra de las obras, lo «Don Giovanni» de Mozart, hagué de retirarse ab mitja vergonya de la escena barcelonesa, en época en que, per altra part, s' estimaba en tot lo que valia lo mérit de la «*Semíramis*» del «*Guillermo Tell*» y de la «*Cenerentola*»?

No pecaba, donchs, En Clavé per esclusivisme crítich, ans al contrari, com habem dit, procuraba difundir lo coneixement de las millors obras artísticas, sense distinció de géneros; y aixó sol, podria darnos rahó de la escepció marcadíssima qu' hem trobat en lo seu estil, si ja no pot esplicarse aquesta escepció per la tendencia que té l' carácter catalá (cuán s' aparta de lo que li es mes ingénit) á buscar la severitat y la bona entonació del Nort primer que la lleugeresa y las coloraynas del mitjdia.

Com sia, l' estil de que 'N Clavé 'ns feu presentalla com á propi, com á original seu; l' estil que nasqué mes espontáneament en son esperit, en Grecia tenia la seva avior, y ab sa *serenitat* ho comprobaba. Ben clar ho deyan, ademés, los noms que s' espargiren per tot Catalunya. Castalia á Manresa, Apolo á Igualada, Iris á Cornellá, Erato á Figueras, Ceres á Monroig, Flora á San Joan Despí, Minerva á Reus, Terpsícore al Vendrell, Polimnia á Girona, eran denominacions de Societats corals que indicaban qu' Euterpe no habia baixat desprevinguda del seu Olimpo. Mes cal observar que la dolsíssima filla de Grecia sapigué vestir garbosament la faldilleta de pagesa; y prengué ab tota veritat carta de naturalesa entre nosaltres lo dia en que entoná per primera vegada aquell airós cántich:

Pujeu ab nosaltres
Ninetas hermosas

Digitized by Google

Las costas famosas
Del bell Montserrat;
Veurém entre penyas
La excelsa Madona,
Veurém la patrona
Dels bons catalans.

Las altas crestas, las pedras toscas, las comitivas que pujan montanya amunt per véure la «FLOR GALANA, ramell de perfeccions», donáren'medi á'N Clavé de no desmentir lo seu estil naturalista sense que l' coro «á Monserrat» deixés de tenir tot lo color local que s' necessitaba.

Menos atent á lligarse ab imatjes especials de localitat, lo trobém en aquellas composicions en que, sense caure may en la empalagosa manera de Melendez, torna al seu assumpto predilecte dels amors campestres. No per aixó deixá d' atinar ab lo *caracteristich*; y mes aviat habem de dir que degenerá potser en prosáich cuan volgué pintar lo que 'ls francesos n' diuhen la *basse-cour*. A pesar d' aquesta observació, «de bon matí», «la nina dels ulls blaus», «la queixa d' amor» y «cap al tart» restarán com á espressions brillantíssimas d' un bon talent poétich. La música las aquilata, y fá passar desapercebudas las lleugeras faltas de forma, si es que s'hi troban.

Literariament es notable «la queixa d' amor» per aquellas ben fetas quintillas:

Lo jove á uns estanys
Tranquil s' encamina,
Cuan sota uns castanys
Descobre una nina
De quinse á sets' anys.
Filant flochs de llí
Soleta l' temps passa;
Vesprada y matí
Al fús entrellassa
L' un brí ab l' altre brí, etc.

En «la nina dels ulls blaus» s' hi troba aquell sapigut fragment d' exuberancia oriental:

¡Detén ton pas, mon bè, ramell de perlas,
Y escolta los cants bells,
Dels rossinyols, pinsans, cardinas, merlas,
Verdums y passarells!...
¿No sents com son amor festius pregonan
Pe'ls boscos, llurs palaus?... etc.

Al «de bon matí» perteneix aquella descripció tan ingénua y tan ben sentida:

Tan bon punt prop la pleta
Sona l' tosch rabaquet,
Surt la blanca cabreta,
Surt l' roig badellet;
¡Ay, guatllas y llebras
Poblan la ubaga
Hont timit vaga
L' aire dolset!... etc.

Lo qui haje sentit lo coro «cap al tart» no olvidará tan facilment aquella sentidíssima tonada:

Desjunyan los bovers
Als braus de la carreta;
Arrán dels formiguers
Devalla la oraneta... etc.

ni se li despintarán las imatjes de la pageseta que replega la virám; del pescador de canya que deixa la voreta del riu; dels traginers que arriban al só dels picarols, y de la campana del poble vehí que senyala la oració de la tarde.

Aixís com tampoch, per imatjes espressivas, no s' despinta la d' aquell bailet que puja al arbre de bon matí per habé l' niu d' una cucala; ni la del barb rogent que salta la cascata «hont s' enmiralla le rosat orient.»

Si examinéssim en conjunt las cuatre composicions á que acabem de referirnos (dos de vespre y dos de matinada) trobariam admirable en ellas la correspondencia de la espressió del sentiment ab l' efecte del colorit, y ab las formas prosódicas. Sense detenirnoshi mes, y per no corre 'l risch de repetir ideas ja manifestadas, acabarém aquest article ab una observació treta de la «nina dels ulls blaus.» Lo pastor pren exemple dels aucells per declarar son amor á la pastora: sols perque «*los aucellets d' amar pena no s'donan*», li canta aquella bonica estansa:

Ditxos qui amar podrá sens ferte agravis,
Eixos ullets de cel,
Ditxos qui logrará d' aqueixos llabis
Xuclar la dolsa mel...

Mes perque la pastora consenti en habitar sa rústica cabanya, cambia de tó ab molta oportunitat:

Per tu perdo l' sossego...
Per tu llanso trist plor...
¡Per tu sols á Déu prego!...
¡Per tu suspira l' cor...

¡Potse s' recordaba l' autor de que las aspiracions de l' ánima humana may s' enlayran prou, sino traspassan los limits de lo qu' un hom coneix en aquesta terra!... Es observació que podriam repetir en altres passatjes de las poesias d' En Clavé, y que 'ns demostraria que al calificarlo de poeta *naturalista* s' ha de parar molt compte en lo sentit que vulgui atribuirse á aqueixa paraula.

C. BARALLAT Y FALGUERA.

ALGUNAS BREUS Y SENZILLAS
CONSIDERACIONS
SOBRE LOS
MISTERIS DE ESTA SETMANA.

Com si no haguessen passat los dinou setgles que conta ja la historia de la humanitat redimida, com si ahir hagués succehit la gran catástrofe del Calvari, los cors dels vers deixebles de Christo se senten avuy conmoguts y acallant tot sentiment terrenal plens de aquell foch que encen y comunica la pie-

Digitized by Google

tat y la fé, se trasladan á la regió de la ascética pura y donant brida á las expansions de l' ánima cantan com cantava Davit, ploran com plorava Jeremias y marxan ab las modestas fillas de Jerusalem acompanyant al diví Mestre fins al cim de la montanya del sacrifici. Per amortiguat que tinguia un cor la gratitut, sino la té morta, bat avuy al impuls misteriós del esperit católich, quan considera las incalculables consecuencias que tingué lo derramament de aquella sang sagrada, que donant fi á la vida passatjera del Redemptor comensá á sembrar vida, mohiment y progres al avans envilit poble.

Dos fondas impresions dominan al creyent quan pensa en los altíssims misteris que la Esglesia 'ns recorda durant la present setmana; amarga la una, dolsa l' altra. Trista aquella, perque, quina sensible ánima, no sent lo pes insoportable de la congoja, tenint devant dels ulls l' esglayador cuadro de totas las passions indignas cebantse contra la acabada, perqué eterna personificassió de la santitat y de la justicia fins á donar torments y mort, al que criá l' home ab la fecunda paraula dels seus llabis y que per recrear á la perfecta imatje de son ser, vá formar lo bell y magnífich palau de la terra? Vejent crucificat al autor de la vida, çó es, posat en trono de ignominia, al que assentá en trono de dignitat y de gloria al home sa bessiada criatura ¿qui no se sent oprimit? ¿qui no se conmou, qui no se humilla y abat cuan contempla coronat lo front de espinas al que coroná tan brillantment de honra y noblesa á l' home que encara que pervertit y caygut un gran profeta lo trobá bastant hermós per compararlo als mateixos ángels!

Y si aquestas consideracions nos afligeixen, no menos nos consola la memoria dels bens inmensos produits per la bondat del Criador y per lo atreviment de las criaturas. Perque si en la Creu, va fer explossió tota la humana malicia, allí vá esplotar lo volcá de la divina misericordia; surtint lo sol de la regeneració del mon en lo mateix instant en que fou consumat lo incendi de la concupiscencia terrenal.

Las amarguras del poble cristiá tenen una página inspirada en lo llibre de Jeremias. Tristos son los suspirs que llansá aquell gran profeta, setgles avans de consumarse 'l crim de Jerusalem, y los conmovedors planys de la sua sagrada ánima, representant de la de Jesu-Christ, son avuy l' eco de la societat redimida. Plora inconsolable la Esglesia santa recordant los torments y desamparo del Home-Deu que esclama: «Aquí estich, veyeume fet l' escarni y befa del meu poble, lo tema de las seuas burlescas canturias: amargada sento l' ánima, perque 'l Senyor ha tancat tots los meus camins; sent lo pacificador no tinch pau, sent lo vivificador tinch envellida la meua pell y los meus ossos, sent la llum claríssima, m' han col-locat en lloch de tenebras, sent lo llibertador, me veig engrillonat; sent lo donador de totas las gracias, prego y no se m' escolta; sent la mateixa dolçura han humitejat ab fel los meus llabis. Tota la sava de las meuas entranyas la he plorat ab los meus ulls; soch la font viva á la que corre des-alat lo ciervo y sobre lo meu cap han despenyat com un torrent tot un dil-luvi de ayguas de tribulassió; sent lo Salvador dech dir: soch perdut: *perii*. La terra injusta me nega la justicia; traman projectes contra mi tots quants no tenen mes refugi que 'l meu espaciós cor. ¡Ay desolassió terrible! (1)

No es estrany, que 'l cantor de Israel poses en boca dels seus compatricis aquestos altres suspirs: «ay! lo Christo del Senyor está prés á causa de las nostras culpas; ultrajat se troba Aquell á qui deyam: «A la tua sombra viurem» Alegrat y riu tu la filla de Edom, que habitas en terra de Hus, mentres t' arriba 'l dia de la expiació; lo cástich te es inevitable» (2)

¡Ombrejada página de la profética historia es la que acabem de recapitular; ¿y pot haver res mes el-loquent y mes sensible! No. Per çó, ploran avuy las fillas de la Jerusalem regenerada, com ploravan las de la Jerusalem deicida; per çó, cubreixen de cendra sos caps tremolosos los vells que creuen y esperan com los dels jueus al sentir traspassat lo cor per las fletxas de la divina descripsió.

Y aixis, no tenim de preguntar perque la Esglessia retira avuy los seus brillants ornaments, perque apaga las seuas llums, perque ofega los seus cants, perque omple lo beneyt y silenciós ámbit de confosa remor: Jeremias ho digué: «com se ha ofuscat l' or del temple! escampadas están las pedras del santuari; tristas son las solemnitats. Sion plora.

Y com pot no plorar la Esglesia santa si plora Aquell que la vá formar de la sang del seu diví cor, Aquell que la vá animar ab la vista del seu sagrat esperit, Aquell que la vá il-lustrar ab la doctrina de la sua claríssima intel-ligencia! Lo modelo de tota perfecció está desfigurat horriblement per la perversitat humana; ahont trobará, donchs, alegria lo creyent, sentint que Aquell que alegra al home assegura que está trist, y 'l que acompanya al pelegrí está desamparat, y 'l que refrigera al fatigat está sedent!

Per çó cessan tots los cántichs de gloria en los sants temples, y sols profereixen los sacerdots gemechs semblants als melancólichs planys de las tórtoras.

Mes si l' espectacle de Jesus carregat ab las nostras dolencias y culpas oprimeix lo esperit y lo cor de la fael cristiandat, esclata eixa en clamors de esperansa al saber que Christo no mor sino pera donarnos vida, y que la sang vessada en lo calvari, es llevor de un ordre incomprensible de virtuts y de una civilisassió fundada en la veritat, en la justicia y en la unitat dels pobles.

Y ja que de Jeremías hem escullit lo tó dels sentits gemechs de la christiandat compungida, prenguem de las suas sentimentals professias las espressions de la pau y del consol de la Esglesia santa.

«La part de poble que no ha rebut cástich ja no

(1) De las lamentassions de Jeremias.
(2) Item.

Digitized by Google

'l sufrirá! Israel trobará encara lo seu descans. Oh verge de Israel jo te renovaré, tu has trobat grassia en mí. Temps vindrá en que las centinellas tevas cridarán sobre el serrat de Efraim: «Veniu, dirán, veniu, anem tots, pujem á Sion, que es lo lloch del nostre Deu. Escolteu nacions, la paraula del Senyor, anunciaula á las illas mes llunyanas, diguelashi: Aquell que vá dispersará Israel, de nou lo reunirá, y la guardará com guarda lo Pastor al seu ramat. Puig redimí 'l Senyor á Jacob y lo salvá de las mans del poderós enemich... y l' ánima del poble será com hermós jardí. Llavors saltarán de goig al só de ayrosas sonatas las verges, y ballarán los joves ab los vells. Jo cambiaré en goig lo plor, la dolor en alegria, jo diluviaré bens sobre lo poble que estimo... Ves Efraim del meu cor, entregat ara á la penitencia, y posat en lo camí recte de la misericordia; corre, filla de Israel, fes que puga á no tardar dirte: «Benehida sias del Senyor, bella mansió de la justicia» «apressurat familia de Judá, perque ansia lo cor meu fer nova aliansa ab ella. Vull imprimir la meua lley en sas entranyas, vuy grabarla en sos cors; jo seré 'l Deu seu, ells serán lo meu poble. Y no tindrá ja l'home que fer de mestre del seu próxim, ni 'l germá del seu germá dient: *aqueix coneix al Senyor*; perque tots me coneixerán, desde lo mes petit al mes gran; jo perdonaré la sua iniquitat, y no m' recordaré mes del seu pecat. Aixó diu lo Senyor qui envia lo sol per il-luminar al dia, qui ha ordenat los astres pera aclarir la nit, qui alborota l' mar y fa que bramin sas onas... quan las lleys que ell posá faltin, faltar podrá 'l llinatje de Israel y deixar de ser nació perdurable á ma presencia. Sabeu que s' acosta lo temps, continúa l' Senyor, en que será edificada la ciutat santa desde la torre de Henancel fins la porta dita del Recó... lo santuari de Deu no será ja mes arrancat, ni destruit. (1)

Tals son las consideracions que consolan al cor al mitj de la tampesta de amargura que alsa la contemplació dels sufriments causats á un Deu, tan ple de bondat per la inconcebible malicia del homa prevaricador.

Per çó impresionat tot creyent en los jorns que tals fets y anuncis se 'ns recordan, plega las suas potencias y sentits á tot quant no tingué relació ab lo esperit de la Esglesia santa, y per no desfallir en mitj de sensassions tan vehements comensa posantse al costat de *Jesu-Christ* al convit del seu amor; alimenta ab lo pa dels ángels, que es la carn adorable, la sua ánima, y ab tan celestial substancia confortat, passa ab Christo al hort de Getsemaní. Allí se postra junt ab lo Redemptor, y baix las seglars oliveras que sombrejan aquella terra sanctificada per la suor de la cara divina, accepta 'l cális de fel, que la Esglesia, com l' ángel de la agonía li presenta perque lo begui fins al últim glop; y puig recorda que las espatllas del Redemptor foren assotadas ab furia, mortifica la sua carn y assota la sua imaginació, per no desmentir ó desdenyar aquesta paraula: *No ha de esser mes lo deixeble que lo mestre.* No aspira á rodejar de gloria lo seu front qui creu que lo front del Rey de las ánimas fou de espinas coronat, pren no sols ab resignació sino també ab espiritual alegría la pesada carga de las tribulacions humanas, veyent que afeixugat ab la creu, muntá lo Calvari lo diví modelo.

Y allí al Calvari trasladat pensament y cor, lo christiá ver sufreix y gosa, suspira y canta, perque se troba al devant de la gran víctima y del gran sacerdot, del sangonent sacrifici y de la incomparable victoria. Allí se sent pecador y regenerat, caygut y alsat; mira enrera y veu l' intrincat laberinto que deixa, mira avant y veu lo recte camí que se li obra. Allí veu á Christo agonitsant y baixa avergonyit los ulls, coneixentse reo de aquell deicidi, mes veu també á Christo ensalsat y enlayra lo cor, pressentint que la exaltassió de Christo es comensament de la rehabilitació humana, y confus y esperansat escolta somes las últimas llissons que Christo, desde la creu li dona; y apren allí á perdonar, á benehir, á sufrir y á morir.

Oh Senyor, esclama allavors, podria jo temer, confessar que so un dels que vos crucificaren ab los punxaguts claus de las meuas culpas si vos avans de confessarme me oferiu lo perdó? Si obríreu las portas del paradis al lladre y blasfemo que arrepentit vos invoca no vos invocaria lo cor meu, que tocat per la vostra ombra estima la justicia y vol la vostra gloria? ¿Com, Deu meu, no vos regoneixeria per Pare, sentint que atormentat per mi, no voleu morir deixantme orfanet, y me nombreu una Mare que es la vostra? Si sento que vos troveu desamparat se aixampla lo meu cor, perque vostra paraula significa que acaba ja lo meu desamparo, puig lo sufríu vos. Y quan sento que esteu sedent, oh font cristallina, llavors jo me resolch á venir á vos dientvos: Senyor, mon pare, mon mestre, mon amich, acceptau l'aygua que desitja lo vostre esperit, bebeu tota la meva ánima, bebéula tota, y serveixi lo meu pensament, memoria y voluntat per satisfervos en vostre ardenta febra. Salto d'alegría al oure que las antiguas profecias se han cumplert, que la salvació del mon se ha consumat; y quan veix que alsant los ulls al cel, arrenca Christo lo esperit de las suas entranyas y lo posa en mans del eternal pare, ¡ ay! arrenco també llavors lo meu, y lo deposito en los llabis del Redemptor, perque al impuls de la sua paraula, al vapor de la sua caritat voli fins á la gloria.

EDUART MARIA VILARRASA.

(1) Jeremias.

LA CREU TRIOMFANT.

Folgant, assedegada, sota la espessa broma
que los palaus cubria de l' imperial ciutat,
los murs del Capitoli sentí tremolar Roma
y 'l trono altiu dels Céssars sentí com s' esquerdá.

Y era 'l suspir que dava l' altre ciutat deicida,
al consumá 'l martiri del Sant, del Home-Deu,

Digitized by Google

era 'l gemech de pena, l' amarga despedida,
que al ser del mon borrada llensá Jerusalem.

Era que en la montanya, tan aspre com bullenta,
del inmortal Calvari, de cara á cara al mon,
com de un volcá ardentíssim, brollava sang calenta
per fecundá la terra com riu inmens de amor.

Y aquells que les tenebres per pura llum tenian,
tapantne ab ses parpelles les nines de sos ulls
enlluernats quedaren als raigs que despedian
del Gólgota les pedres banyades ab la llum.

Y 'ls ídols s' estremiren y al últim ne caygueren,
y cendres se tornaren ab foch tan ardorós,
y del vent en les ales l' espay ne corregueren,
com una débil ploma, com un grapat de pols.

Y en tant la creu s' alsava, tranquila, victoriosa,
extesos los seus brassos com predicant la pau,
y flayres respirantne de gessamí y de rosa,
l' esprit de Deu volava pujantne cap á dalt.

Que aquí en lo mon deixava l' escarni y vituperi,
al exalar son llavi lo derrerench sospir,
que si son cos morintse, perdia aquí un imperi
un altre ne guanyava, volantne l' esperit.

Allá sentat en trono que 'ls serafins ne voltan
al bell peu de son Pare, com ell inmens, etern,
fins lo cruixit blaníssim de son vestit ne escoltan
lo mon ab sa miseria y ab sa riquesa 'l cel.

De son dosser ne penjan, gronxantse misterioses
enramellat de perles y engarlandat de flors,
al suau oreig de brises que passan remoroses
virtuts que resplandeixen ab la claror del sol.

Son escambell enrotllan ja totes de pols plenes,
com de trofeus servintli les pedres de Babel
los pórtichs y muralles de Nínive y Atenas
y 'ls temples y les ares de sos impúdichs Deus.

Y dintre de tres ségles també tindrá á sa planta
del Panteon la cúpula, del Circo l' arenal
y al sobre de ses runes plantantne la creu santa
bandera triunfadora lo vent desplegará.

Per ço folgant ubriaca, sota l' espessa broma
que los palaus cubria de l' imperial ciutat,
los murs del Capitoli sentí tremolar Roma
y 'l trono altiu dels Céssars, sentí com s' esquerdá.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

NOVAS DESCONEGUDAS

SOBRE DOS JOYELLS DEL ART CATALÁ

EN LO XIVe SEGLE (1).

Amich Balaguer: Com á fullas esparsas d' un ramellet que ab vostre ajut tinch recullit de antichs mestres catalans pera donarlo á la estampa, vos trameto, per si us plau insertarlas en la preuada revista *La Renaxensa*, de la qual ne sou antich colaborador, dos novas á doble títol curiosas, per pertányer á noms y cosas ja de temps olvidats.

Vos que tant de cor amau las glorias de nostra vellura, heu de sentir goig, y lo sentireu segurament, en renovar la recordansa de dos joyells del art de la edat mitjana, vuy perduts, y dels sensills *mestres de casas* que tot treballant á pams y á canas, obravan á la vegada «*represes gentils, ab sengles imatges, merlets bossellats, senyals y gárgoles de figures*», es á dir, lo mes preuat de aquellas obras tant sentidas que encara son la millor gala de nostras honradas ciutats y la maravella dels artistas moderns.

Tocant al portal de la casa d' esta Ciutat, es vist no tractarse del antich enfront que enclou aquella en lo carrer de son nom, puix evidentment es obra mes avansada, feta durant lo segle XVe y conclosa en 1550, segons ho diu una lápida en ella posada. Per altre part, com al comensar lo XIVe se feu la capella y seguian ab empeny altres trevalls en la casa, se explica naturalment lo del portal, que debia ser lo principal, y per un dels contractes que acompanyo, venim en coneixement de la forma y demés circunstancias de sa construcció; cosa que ningú fins ara habia averiguat.

Los altres contractes relatius á *la font de la mar* y á son *ángel*, no son menys interessants, aixi per referirse á una obra perduda, com per la idea que donan de una sort de construccions molt caracterisada en sa especialitat, que tampoch han deixat rastre en Barcelona, si be lo conservan alguns poblets, com Olesa y altres, hont hem tingut ocasió de véurels. Esta font seria tal volta la mateixa que modernament se deya *Font del ángel* de la qual ne fá mérit Pi y Arimon, y avans d' ell divers cronistas dels segles XVII y XVIII, habentla trobada també mencionada en entradas de reys y altres, ahont describintse lo curs de la comitiva, se diu que del carrer Ample tirava per dita Font, cap als Encants, y de conseguent estaria situada prop lo carrer que vuy se diu *Fustería*, (per haberho estat de la ribera de la mar) sens dupte vers al cantó del de la Mercé, dit avans, segons sembla, *d'en Morey*. De esta familia mallorquina hi ha també noticia certa en aquella época, puix sabém vivia Pere Morey mestre imaginayre en 1394, y Berenguer de igual nom, dos anys després, morant aquest derrer en esta Ciutat.

Cuant tanta cosa nos falta per portar á cumpliment en nostra terra la historia del art, y altres y altres, tota nova que 'ns donguia alguna llum, deu esser preciosament recullida; y sols en eix sentit crech fervos plé ab la comunicació de semblants trovallas.

(De un manual notarial que conté escripturas desde 1395 á 1401.)

(Fols. 132 y 33—3 Setembre 1330.)

«Capítols de la escarada del portal de la Casa de la ciutat.

Narnau Bergues mestre de cases ciutadá de la Ciutat de Barcelona, promet e convé sots obligacio de sa persona e de sos bens, que picará ó fará picar, e apparellar de posar e peredar á messions sues tantost com bonament porá, lo portal qui es ordenat fer en la entrada de la Casa de la Ciutat, tan bell com se puixa fer, de les pedres que la Ciutat ha fetes trencar pera obs del dit portal.

E es convengut quel dit portal haja haver XII palms de tou, e que sia aptament buat ab ses bases e sos capitells, segons que la obra requer. E que tota la faç del portal, la qual sia tant gran com les peces de les dites pedres ja tren-

(1) Devém á nostre colaborador En Andréu Balaguer esta interessant carta que li ha tramesa son amich lo hábil artista y renomenat escriptor En Joseph Puiggarí y Llobet.

Digitized by Google

cades porán retre, ab ses jusanes e ab compliment de rerabats e reravolt, sia ben picada e gentilment aprimada, que als fer no puxa.

Item, quel dit Arnau sia tengut á fer ó fer fer II represes poques, fort gentils e ben obrades, ab sengles figures, les quals deuen star la una á la una part del portal, e laltre á laltre part. E mes haja á fer o fer fer, picar e apparellar totes les peces necessaries á una gembrona ó sobrevolt que siga sobre les dites represes, ben aprimada, buada e obrada, segons quen tal obra se pertany, la qual gembrona ó sobrevolt cloa tot lo volt del portal.

E los honorables Consellers prometen donar al dit Arnau Bargués per sos treballs de les dites coses, *septuaginta tres libras et decem solidos barchinonenses*, e donar compliment de pedra posada en la casa de la Ciutat.

Die mercurii tertia septembris anno nonagesimo nono, fuerunt firmata et jurata dicta capitula per dictum Arnaldum Bergués, obligando propterea personam et bona, largo modo.

Testes Petrus Boscani, Anthonius Laurentii, scriptores, et Matheus Caro portarius.»

«Eadem die Dictus Arnaldus Bergues recepit in socium super dicta *scarrada*, Ffranciscum Merenyani magistrum domorum, presentem, et promissit sibi respondere de medietate lucri quod fiat id dicta *scarada*. Et dictus Ffranciscus Morenyani acceptans dictam societatem, promissit et convenit solvere medietatem in toto eo quod perderetur in dicta *scarada*, si aliquit perdi contingerit, et alia facere ad que teneatur, obligando pro inde personam et bona, largo modo.

Testes predicti.»

(Fols. 121—29 Juliol 1399.)

Per la font ques deu fer á la mar.

Lo fonenament deu esser tro á laygua, e la mota de la obra sobre terra deu esser de XXXVI palms.

Item, de la cara de la terra, deu esser lo murter alt de III palms e mig fins en IIII.

Item, del cantarer, continuant la dita font, lo dintre deu haver dalt tro al peu dels marlets, XXIIII palms.

Item, de la volta á munt, deu haver despiga XXIIII palms.

Item, los merlets sien bossellats e enxapats cayres.

Item, la dita font deu haver de tou XX palms.

Item, de paret deu haver IIII palms.

Item, deuhen esser fetes en la dita font III óns e una porta.

Item, deuhen esser fets IIII senyals, II reyals e II de la Ciutat.

Item, sie fet lo poyment de la dita font entorn, en torns escayrats ab sos perstatges de XII palms.

Item, alt endret los merlets, IIII guargoles ab figures que giten laygua de la pluja qui caurá en lespiga.

Item, que tota aquesta obra haja esser feta per tot lo mes doctobre, salvat iust impediment, á coneixença dels Consellers.

Die martis XXIX julii anno XC nono.

Johannes Januarii fusterius civis Barchinone, promissit et convenit honorabilibus Consiliariis civitatis Barchinone presentibus, quod ipse suis sumptibus faciet et perficiet debite et perfecte predictum fontem seu ejus opus, modo quo superius descriptum est, et per dictum tempus. Et pro hiis, ratione sui officii, obligavit personam et omnia bona sua ubique habita et habenda. Et honorabilis Bernardus Buçoti, Bernardus de Gualbis, Berengarius de Cortilio et Raymundus de Plano, Consiliarii, absente honorabili Ffrancisco Romei eorum socio ex deliberatione dicti Concilii acceptantes predicta, promisserunt vigore dicte deliberationis Concilii, dare dicto Joanni Januarii, mille sexcentos florenos auri de Aragonia et *tota la manobre ja apparellada per metre en la font*, obligantes bona Civitatis.

Testes venerabilis Fferrarius de Marimon, Petrus Çabadia et Bernardus Çaclosa.»

(Fol. 142—22 novembre de 1399 y 26 y 28 juny de 1400.)

«Die Sabbati XXII die novembris anno XCVIII.º firmarunt venerabilis Bernardus Buçoti, Ffranciscus Romei, Berengarius de Cortilio et Raymundus de Plano, Consiliarii, et etiam firmavit et juravit Petrus Çanglada.

Capitols fets e tractats entre los honrats Consellers de la Ciutat de Barcelona de una part, e en Pere Çanglada mestre de ymatges de la altre, sobre e per rahó de un angell ab I pom, lo qual ha á servir á la font la qual novellament es estada feta á la ribera de la mar, prop lo cantó den Morey.

Primerament, que lo angell, lo qual será de lautó, haurá dalt de V palms en V palms e mig.

Item, lo pom en que lo angell stará, será de lautó e haurá VIII gargolas, haurá de gruix segons que lo angell e la obra de aquell requerrá.

Item, que lo angell sia vestit de camis, ab ales, e que en la ma squerra tinga una creu de cóure, e ab la ma dreta senyerá.

Item, que los dits angel e pom e creu, sien tot daurat dor mat, e la cara e les mans de incarnació.

Item, los dits angel e pom haja haut á fer lo dit Pere Çanglada daci á la festa de Pascha prop vinent, e posar á son cost e mesió, pero que la Ciutat haja á fer los ponts de fusta per posar lo dit angell.

E los honrats Consellers prometen de dar e pagar al dit Pere, per preu e tots altres treballs de fer, e de mans, e de metall, e de totes altres coses, CLX fflorins, pagadors LX de present, e los romanents C florins com lo angell sia posat.

Item, que lo angell sia fet ab les mides damunt dites, e puscha ballar á manera de penell, á coneguda dels honrats en Benet Buçot e en Johan Boscá.

Testes Guillermus de Salavert et Petrus de Turri scriptor.»

«Dissapte á XXVI de Juny de CCCC, lo dit P. Çanglada jurá que per tot Juliol primer vinent será acabat e daurat lo dit angel, e per tot setembre primer vinent será feta e posada la image de Sent Andreu.

(La següent cláusula está borrada en l' original, pero se desprén que tingué efecte, tota vegada qu' aixís ho afirma la frase que hi ha á son final: «*Habuerunt complementum.*»)

A rahó VI sous per lliura, dels canons de la font ques den Olivella mestre de senys, á coneguda dels dits Benet Buçot e den Johan Boscá.

«Die lune XXVIII junii anno CCCC.'

Lo dit P. Çanglada confessa e reconec an P. Dolivella mestre de senys, ciutadá de Barcelona, que ell es companyó seu en fer lo dit angel, ço es que á cascun en sa mestria se pertany á fer lo dit angel, e que tot lo guany ó perdua ques faça en fer lo dit angel, es e deu esser mig per mig, volent que daçó sia feta carta publica.

Testes Benet dez Pla affinador et Petrus Boscani ac Pasqualis Çabaterii tubicinator.»

Ab estas ratllas, qu' avuy vos endresso, no dupto rebereu, estimat Balaguer, una proba mes del afecte que os professa, vostre verdader amich,

JOSEPH PUIGGARÍ.

Barcelona y mars 7 de 1874.

Digitized by Google

SERENATA.

Per qué si á tu m' acosto
no puch dirte un sol mot?
¿Per qué de tas miradas
no aguanto la claror?
¡Es que no deu brillarne
lo foch follet al sol!

Las trobas que t' envío
tu no las óus ¿per qué?
A trossos hi va en ellas
lo cor que te vol més.
Mes ¡ay! una alenada
no branda los baixells!

Penyas foradaria
lo meu etern plorar!
Mes ¡ay! que no ablaneixen
ton cor afoguerat.
Las llágrimas no inflan
las onas de la mar!

DAMÁS CALVET.

LABORATORI DEL PAGÉS.

En aqueix ja llarch capítol sobre la determinació del alcohol, he parlat de diferents pesa-alcohols, mes no he dit encara com se deduheix la cantitat d' alcohol que conté un líquit que s' estudia: vaig á ferho ara.

Tots los alcohómetros de que he parlat están construits á una temperatura fixa; per exemple: lo de Gay-Lussac á 15°, lo de Cartier unas vegadas á 12 y altras á una altra temperatura, lo de Richter y Tralles á 4° del termómetro centígrado etc. etc.; de modo que l' indicació del alcohómetro será verdadera solzament quan 'l termómetro que s' introdueix ab ell en lo líquit marque la temperatura á que s' ha construit l' aparato. Si se trevalla ab l' alcohómetro Gay-Lussac totas las indicacions que marque serán inexactas si 'l líquit no está á la temperatura de 15.° Si es mes baixa la temperatura la riquesa alcohólica indicada será mes petita que la veritable y si es mes alta será major. En tals circunstancias ó be s' ha d' escalfar ó refredar 'l líquit fins que estigue á dita temperatura de 15°, ó be se deu usar una fórmula de correcció, es á dir: midada la riquesa alcohólica del caldo á 20°, per exemple, inquirir quina seria aquella á la de 15° que es á la que s' ha graduat l' instrument. Tots los autors ó constructors d' aparatos han publicat taulas que serveixen pera fer esta correcció, y Fransa, Inglaterra y altres Estats 'n tenen que han sigut declaradas oficials y que s' utilisan en lo comers. Com jo voldria que á Espanya hont encare no s' ha fet res sobre aixó se declarés oficial l' alcohómetro de Gay-Lussac dech recomenar també l' us de la instrucció publicada á Fransa per ell mateix en 1824 en que están totas aquestas taulas, y seria molt convenient que la Junta de Comers', la Diputació provincial ó qui dega ferho popularisés las taulas tipos que servirian pera comprobar las dels particulars. Aixís s' estalviarian cuestions com la que are m' ocupa. Un comerciant y un propietari han comprat cada un un alambí de Salleron en aquesta ciutat; te cada aparato sa corresponent taula impresa; s' han convingut en que 'l ví ab que han de comerciar ha de tenir cert número de graus. Envia 'l propietari ví al comerciant, y á la primera remesa nos trobem ab que mentres l' un diu que son ví te 'l 14 per 100 d' alcohol l' altre no troba mes que 'l 13. Me fan jutje de la cuestió: faig portar los dos aparatos y trobo que las taulas son desiguals, y que per tant 'l resultat ha de ser diferent. Per lo demés es impossible aquí copiar totas estas taulas disposadas generalment com las de Pitágoras, en las que en la ratlla vertical, per exemple, estan marcats los graus del areómetro, en l' horisontal los del termómetro y en 'l punt d' intersecció de las duas, ja la correcció que s' ha de fer, ja la xifra que representa la veritable riquesa alcohólica.

La taula tan sols nos dona á coneixer la correcció que 's deu fer quan se tracta de números enters; pero 's pot per medi d' una senzilla proporció ferse la correcció oportuna quan al midar l' alcohómetro, 'l termómetro ó 'ls dos aparatos resultessen números fraccionaris.

Suposem, per exemple, que l' alcohómetro marca 24° y 'l termómetro tan sols 21: buscarem 'l número 24 en la columna horisontal, 'l 21 en la vertical, mirarem 'l número que 's troba entre las duas á la vegada que es 22'1 y aquest representará la riquesa alcohólica del ví.

Suposem que en comptes de marcar l' alcohómetro 24 marca 24'5 á la mateixa temperatura: es evident que la riquesa alcohólica d' aquest caldo no pot esser la que correspon á 24° ni á 25: hi haurá, donchs, que procedir de la manera següent:

Riquesa alcohólica á 25° alcohómetro y 21 termómetro.	22'9
Riquesa alcohólica á 24° alcohómetro y 21 termómetro.	22'1
Diferencia entre las duas.. . . .	0'8

Are formarem la proporció següent: si á 1 grau de diferencia entre 'l dos números, correspon 0'8 de diferencia en riquesa alcohólica, á 0'5 que es la diferencia entre 'l que está en las taulas y lo que marca l' alcohómetro quant correspondrá

$$1 : 0'8 :: 0'5 : x \quad x = \frac{0'8 \times 0'5}{1} = 0'40$$

Y afegint los 0'4 que ha resultat al 22'1 tindrem 22'5 que será la riquesa alcohólica del caldo de las condicions demanadas.

Si la diferencia consistís en lo termómetro procehirem exactament de la mateixa manera.

Suposem que l' areómetro marca 27° y 'l termómetro 22'5, tindrem:

Digitized by Google

Riquesa alcohólica á 27° alcohómetro y á 22° termómetro. . . . . 24'3
Riquesa alcohólica á 27° alcohómetro y á 23 termómetro. . . . . 24'0

Diferencia. . . . . . . 0'3

Ab est número formarem la següent proporció: si á 1 grau de diferencia de temperatura, correspon á 0'3 de diferencia en la riquesa alcohólica, á 0'5 de diferencia en la temperatura quant correspondrá

$$1 : 0'3 :: 0'5 : x \quad x = \frac{0'3 \times 0'5}{1} = 0'15$$

Y restant aquest 0'15 dels 24'3 que senyalava la taula resultará 24' 15 que será la riquesa alcohólica del caldo en aquestas circunstancias.

Si al mirar 'ls dos aparatos, aixó es, l' alcohómetro y 'l termómetro trobessem diferencia entre ells, no hi hauria mes que practicar aquestas duas operacions y al resultat afegirli ó tréurerli 'l grau dat per la taula considerantla sols ab números enters. Per exemple: Suposem que l' alcohómetro marca 19'25 y 'l termómetro 18'5.

1.er Correcció del areómetro.

Riquesa alcohólica á 20° areómetro y 18 termómetro. . . . . 19'1
Riquesa alcohólica á 19° areómetro y 18 termómetro. . . . . 18'2

Diferencia. . . . . . . 0'9

Proporció:

$$1 : 0'9 :: 0'25 : x \quad x = \frac{0'9 \times 0'25}{1} = 0'225$$

de lo que resulta que solament per la influencia del areómetro haurem d' afegir al 18'2 la cantitat de 0'22 lo que dona per riquesa alcohólica 18'42.

2.n Correcció del termómetro.

Riquesa alcohólica á 19° del areómetro y 18 termómetro. . . . . 18'2
Riquesa alcohólica á 19° del areómetro y 19 termómetro. . . . . 17'9

Diferencia. . . . . 0'3

Proporció.

$$1 : 0'3 :: 0'5 : x \quad x = \frac{0'3 \times 0'5}{1} = 0'15$$

Esta cantitat de 0'15 l' haurem de restar dels 18'42 obtinguts avans quedant com riquesa alcohólica final 18'27.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

LO CASTELL DE VILATORTA.

Lo que aquest habia fet pera deslliurar á Fátima ho habia verificat mes tart Muley-Hassem pera defensarse de son enemich. Habia obert una mina que 's comunicava fins al punt ja dit: per ella 's procurava quant li era necessari pera 'l manteniment de sas tropas.

Descubert aquest secret per la Providencia ó la casualitat la rendició del castell era segura.

Alameda se apoderá de la casa sens cap resistencia y sas tropas s' anavan apoderant de quants marrochs disfrassats surtian del castell en busca de queviures ó de altres objectes necessaris pera allargar la resistencia.

Per ells sapigué Alameda la rabia de Muley-Hassem y la consternació dels demes marrochs, los qui, á no ser son cabdill, entregarian á qualsevol hora la fortalesa.

La no tornada dels emissaris y la completa ignorancia de la causa que ho motivava, aumentava lo despit del un, lo temor dels altres y la necessitat de tots de pendrer una resolució definitiva.

Sobre la torre del castell se vejé ondejar un matí la bandera blanca. Sortí després un parlamentari á qui Alameda prometé la llibertat de tots los sitiats, á escepció de la de Muley-Hassem que debia entregarse sens cap condició.

Lo butxí de Fátima no creya trobar compassió en lo cor del espós de sa víctima y despreciá los pactes de Alameda, preparantse pera conseguir la llibertat de que 'l privavan las hostes sitiadoras.

Formá son plan. Dividí las tropas en tres cossos. La vanguardia comensá á marxar per la mina, qual boca guardavan los soldats d' Alameda. Ell ab lo cos central seguí llurs passos un poch después, mentres la retaguardia coronava los marlets pera dissimular la fugida.

Per sort, al sortir la devantera per la boca de la mina, la guardia dels cristians estava doblada y oposá á la surtida dels marrochs una resistencia obstinada, obstruint la entrada ab tronchs d' arbres y altres objectes, sens perjudici d' enviarlos per las escletxas algunas fletxas d' efecte assegurat.

Avisat Alameda endeviná la intenció de Muley-Hassem: assalta lo castell apenas defensat per la retaguardia, la que deixá las armas, segons lo consell de llurs companys, que disfressats caygueren en poder dels cristians, guiant ells mateixos á sos nous amichs, que interceptan á temps la entrada de la mina privant la retirada del cos principal de la guarnició capitanejada per lo mateix Muley-Hassem.

No trigá aquest en presentarse: algunas fletxas tiradas per los cristians indicaren als moros la nova y estreta presó á que se habian reduit. Sa desesperació era tan gran com impotent. Las tropas de Alameda habian abandonat lo siti pera reforsar los dos caps de la mina, dintre de la qual blasfemava en va Muley-Hassem. En va manava á sos soldats que intentassen forsar lo pas, las fletxas enemigas los deturavan, y no volian arriscarse á una empresa que portava en si segura la mort. Cego de rabia comensá á ferir ab son coltell als que no obehian sas ordes; alguns marrochs al exalar lo últim alé demanavan venjansa contra 'l seu capdill; irritats per aquestos crits anguniosos de las víctimas y per la sanch aixis vessada, s'armaren alguns contra ell, mentres que altres pochs procuravan defensarlo, y allí, en mitg de la mes completa fosquetat en un passadis estret y humit per la sanch vessada, se trabá una lluyta desesperada, frenética; un vértich funest de mort y d' estermini guiava los brassos de Muley-Hassem que, cego de ira, sacrificava á sos lleals servidors.

Un crit de desesperació y rabia dominá per un instant aquella sangnanta escena. Lo ferós Muley-Hassem estava ferit de mort.—Tallem son cap y entreguemlo al enemich en cambi de nostre rescat—digué un dels mes ardits. Aquesta proposició fou acceptada y pochs moments despres los moros que habian sobreviscut á aquella matansa, sortian de la mina pera disfrutar de completa llibertat.

. . . .
. . . .

Recordem que mes d' una volta, durant nostra infantesa, sentats en los genolls de nostre pare, li

Digitized by Google

sentiam relatar las escursions que, junt ab altres noys, habia fet en sa petitesa per aquest llarch subterrani qual sortida estava obstruida, trobantse encara entre 'ls embarrassos trossos de sabres torts y robellats dels moros, últimas senyals de la dominació agarena y del sangonent fi de Muley-Hassem altre dels capdills mes fers de Agolant.

IV.

ZATTO.

No podia Abdherrament olvidar lo que ell anomenava traició de Zatto y despres de Fátima, que habia preferit la má d' un capitá á la molt alta honra de formar part de son harém y que encara no contenta d' aixó, abjurás la religió de Mahoma pera abrassar la del Crucificat.

Aquestas injurias fetas á tot un Miramolí de Córdova al que obehian los demés reyetons d' Espanya, debia necessariament exasperar l' amor propi y l' orgull d' aquell afortunat guerrer, que no habia conegut may un obstacle á sos desitgs, una negativa á sa voluntat.

Y si la mort lo privá de pendrer la venjansa que li dictaria sa ferida vanitat pogué ans de morir encarregarla molt especialment á son tercer fill y hereu Ozmen ó Hyxmen, qui, posehint un carácter mes altiu y vanitós que son pare, prometé cumplir aquest llegat ab terrible puntualitat.

Alameda y Maria passavan en son castell de Vilatorta los dias tranquils d' una existencia felís y plaévola. Las bellesas de la plana, las produccions de la naturalesa, lo cambi de las estacions y altres cent y cent aconteixements que passan desapersebuts per la major part dels homes, eran per los dos esposos un rich manantial de goigs que no haurian cambiat per tot quant pogués oferirlos la cort de son pare y las mentidas promesas del Profeta.

Estimats y volguts de llurs vassalls y dels senyors de la rodalia, no reparavan que en un punt apartat del horisont s' anava formant una espessa broma que amenassava enfosquir lo cel seré de tant falaguers dias.

Lo capitá Abdemalech fou lo encarregat de portar á cap la venjansa de Hyxem que li habia sigut encarregada per son pare junt ab lo califat de Córdova.

Pera ocultar millor son intent «passá los Pirineus, posá siti á la ciutat de Narbona de la que s'apoderá en poch temps com desitjava.»

«Guanyada per Abdemalech, diu Pujades, la ciutat de Narbona, deixantla ab vituallas y guarnició, ufá y ab triumfo dona la volta envers Espanya, ahont entrá furiós y brau per lo Rosselló y Catalunya talant, abrásant, robant... fins arribar á Girona, ahont trobá una considerable resistencia dels cristians que habian quedat en ella de guarnició. Combatéla alguns dias Abdemalech, mes al fi per falta de municions y per poca defensa la prengué y posá baix son senyor lo Miramolí que 'l habia enviat.»

Cayguda Girona, Zatto temé ser vensut, majorment quan Cárlo-Magno, estava alashoras ocupat en la guerra de Hungría y no podia ajudarlo ab la premura que lo cas requeria; determiná en consecuencia rebelarse contra dels cristians y entregar á Abdemalech la ciutat de Barcelona, en cambi del perdó que sol-licitava de Hyxem per conducto de son capitá.

A la vista d' aquest acte de rebelió tremolaren los cristians; res s' oposava ja á la devastació y pillatje á que sens fré ni treba de cap género se entreguessen las temudas hostas de Abdemalech. «Alguns dels ja citats, diu Pujades, y altres que també escrihuen d' aquesta vinguda d' Abdemalech á las provincias de Narbona y Tarragona ó Catalunya, ponderan tant lo dany de la terra y la válua dels robos que feu aquest capdill, que gosan afirmar que sols ab lo quint del tresor que se 'n portá á Córdova y presentá al Miramolí Hyxem, puja quaranta cinch mil doblas de or y que d' aquell diner gastá Hyxem pera rematar y donar fi á la obra de la mesquita major de Córdova que son pare Abdherramen habia comensat.» Lo mateix diu Conde en sa «Historia de la dominació dels alarbs en Espanya.»

Zatto lo pare de Fátima, pera recobrar sa amistat als ulls del capdill de Hyxem, no reparà en descubrir los secrets de sa filla, sa conversió al cristianisme, son matrimoni ab Abenasir y sa residencia prop de Vilatorta.

—Mon senyor, li digué Abdemalech, estará mes content ab lo present de vostra filla, que ab tots los tresors que van reunint mos soldats. Espero que m' ajudareu á sa captura.

—Estich enterament á vostres ordres, mes dech advertirvos que viu en un castell inespugnable ab tal que tinguia la gent necessaria pera guardarlo.

—No hi ha res inexpugnable devant de mas tropas; demá al eixir lo sol me guiarás á son castell, que per Alá 't juro haver rendit ans de tres dias.

Los primers raigs del sol del endemá se reflectian brillants en las mitjas llunas que adornavan los turbants de las hostas agarenas, quan, guiadas per Zatto, se dirigian á Vilatorta.

Alameda y Maria ignorants de la perfidia de son pare se entregavan confiats á llurs ordinarias ocupacions, aquell á la cassa de las feras y aquesta al cultiu de las flors. ¡Desgraciats! ¿Serán víctimas de la seva confiansa y de la perfidia de Zatto? ¿Será María altre de las esclavas ú odaliscas del serrall de Hyxem?

No. La Verge del Coll, de la que son devots, los ampara d' un modo visible.

Un oficial de Zatte, amich d' Alameda, veyent la indigna conducta de son senyor, informá á son amich per medi d' un alarb que s' avansá de moltas horas á la arribada de Abdemalech y sos guerrers. Aquest trobá lo castell de Vilatorta perfectament guardat y en posició de resistir un gran exércit.

María habia sortit la nit avans per lo castell d' Ausó á posarse baix la salvaguardia d' En Benet de Cabrera y la protecció de la miraculosa Verge del Coll.

Veyent Abdemalech preparats als del castell als que creya trovar desprevinguts, pensá que Zatto los habia avisat. Fortamen irritat feu al walí los mes terribles cárrechs, dels que en vá intentá sincerarse. fent veurer sa fidelitat al gran Miramolí Hyxem. Aquell que ha faltat una volta á la paraula, jamay mereix que siguian creguts sos juraments; aixis succehí á aquell pare infelís, que pera esmenar la primera falta contra Abdherramen, no titubejava ara sacrificant á sa filla, en paga de qual crim habia perdut l' amor de sos fills y la protecció que esperava de Abdemalech capdill benvolgut de son soberá.

Per sort Zatto ignorava la comunicació de la torre del castell ab la casa fabricada per l' aymador de sa filla, y sent aixis Alameda rebia de fora quant necessitava pera allargar lo siti que tant neguitejava á Abdemalech.

Sabent Alameda que era la persona de sa esposa mes que la conquesta del castell lo que desitjava lo capdill del Califa, féuli entendrer que aquella estava ausent, en paratje molt segur, y aixis, perdudas las esperansas de agafar sa anhelada presa,

Digitized by Google

aixeca Abdemalech lo real pera ocuparse mes lliurement en las correrías que en contra de 'ls indefensos cristians executá per tota Catalunya.

En tant Carlo-Magno habia dat fi á la guerra d' Hungría y, cedint als prechs dels Catalans, vingué altre vegada y ab sa presencia allunyá las hostas d' Abdemalech que, carregadas de botí se 'n tornaren á Córdova.

Zatto haguera volgut seguir al capitá Muslim, pero aquest, creyent que habia descubert á María sos intents, no volgué admétrerlo y 'l deixá á Barcelona, ahont esperá tremolant la vinguda de Carlo-Magno.

Motius tenia pera témer lo walí, ja que faltant als pactes y condicions juradas al Emperador cristiá, habia entregat la ciutat que aquest li habia confiat al enuig y llatrossini dels alarbs.

Al arribar á Barcelona Carlo-Magno, en 794, lo tancá en una de las mateixas presons ahont habian plorat amargament cent y cents cristians víctimas de sa desllealtat, qu' ara anava á pagar ab la vida.

Sabentho María y acompanyada de son espós, del castellá de Cabrera y alguns amichs del Emperador, marxar precipitadament, postrarse als peus de Cárlos y conseguir lo perdó de son pare, fou obra del moment, si be degué passar á Viena ahont acabá sos dias en lo desterro.

. . . .

En lo mateix any Cotaldo de Crahó, de la nobilíssima familia y sanch del duch de Borgonya, ajudat per las armas d' Alameda prengué als muslims lo fort castell de Centellas del que 'l feu senyor Carlo-Magno.

Obligat Cotaldo á Alameda per la seva ajuda, tractá mes tart de estrenyer la amistat y unió de las dos familias, casant lo primogénit de Centellas ab la hermosa María del Coll, orgull de son pare, lo cavaller d' Alameda y de la xamosa María nostra antigua presonera.

Deu benehí aquella unió dictada per la amistat dels pares y l' amor dels fills, vivint tots tranquils y units, perpetuantse fins á nostres dias la cavallerositat y noblesa dels dignes fundadors de aquellas dos brancas unidas en un sol tronch.

EPÍLECH.

Transcorregueren deu segles. En tot aquest llarch período los descendents d' Alameda y de Crahó, la noble familia de Centellas, han prestat grans serveys á la Pátria. Tant en la guerra com en la pau los soberans han trobat en ells un ferm puntal de sos drets; valents cavallers en los camps de batalla; savis consellers en los negocis del estat.

¡Trista recordanssa! aquesta tan noble com antigua familia está avuy representada per un jove de pochs anys!

¡Que Deu concedesca al infant lo enlayrat carácter de son pare! Lo noble y arrogant compte de Centellas baixá poch ha al sepulcre en mitj de sa jovenesa, de sas glorias lliterarias, y de sas virtuts. Lo cel l' ha volgut per ell.

Que nos siguia permés vessar una llágrima á sa memoria.

¡Eram amichs!

JOAQUIM SALARICH.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS
DE LA LLENGUA CATALANA.

Les Excelentíssimes Diputacions Provincials de Tarragona y de Gerona, desitjoses un colp mes de contribuhir al esplendor de la Institució que est Consistori representa y al conreu de la poesía catalana, mitjansant la oferta de premis per al certámen que anyalment ve celebrant aquella, y de procurar alhora l' enaltiment de les provincies que cada una de elles representa, fent que ab l' estímul de valioses joyes, los poetas catalans s' esmeren en celebrar les gestes mes glorioses ocorregudes en elles, tria difícil pus tantes, mellors á competencia, ne registran los anals patris, han acordat enguany, segons comunicacions últimament rebudes en Secretaría, fer oferta al Consistori de les joyes que mes avall s' indicarán, adjudicadores á les mellors composicions que 's presenten, ab lo tema y baix les condicions que també mes aball serán especificades.

Lo Consistori, atenent á que 'l retrás ab que han estat notificats tals acords es imputable únicament á la irregularitat de les comunicacions postals, filla de les anormals circunstancies que de present s' atravessan, y desitjant correspondre á la honra que á la Institució reporta lo patrocini de Corporacions tant distingides, per tal com facilita á la inspiració poética un nou espay hont esbargirse ab fruyt, ha acordat primerament aceptar la oferta, per mes que haja estat feta ab posterioritat á la publicació del cartell de convocatoria y segonament allargar, per lo que á estos dos premis pertoca, lo terme d' admisió de composicions, que, essent fins al 10 del próxim abril per á les que opten als premis en dit cartell inclosos, se correrá fins al 20 per á les que opten als dos que avuy s' anuncian.

Son estos dos premis, á saber:

Una ploma de plata, y es la oferta per la Excma. Diputació de Gerona, que s' adjudicará, inseguint lo tema per ella proposat, al autor del mellor romanç históricn relatiu al siti que aquella inmortal Ciutat sufrí en 1282 y

Una joya oferta per la Excma. Diputació de Tarragona al autor de la mellor llegenda tradicional que á la Provincia de que es cap aquella Ciutat fassa referencia.

Les composicions que opten á estos dos premis serán, com queda dit, admeses fins al 20 del próxim abril, venit ab la manera y forma que per á les optants als demes premis adjudicadors se marcan en lo citat Cartell, que ab data del 15 de Febrer últim publicaren los periódichs d' esta localitat.

Composicions que s' han rebut en esta Secretaría desde 'l 19 fins al 30 abdós del present Mars.

33. Lo castell de Campamar.—*Si es mort ó viu ningú ho sap.*—34. Lo siti de Tarragona (treball en prosa)—*Deu salvi á la Patria.*—35. Cor de roca y cap de seny—Ells son...—36. Hora baxa.—*¡Tot perdut!*—37. Al Sol.—*Para y óyeme ¡oh sol! yo te saludo!.* (ESPRONCEDA).—38. La donzella y la cançó.—*La vida, amor,* (cançó popular).—39. La primera llágrima.—*Beati qui lugent,* (Evangeli).—40. Tabach.—*Es fum tot lo del mon.*—41. Les darreries del any.—*Lasciate ogni speranza.*—42. Al plant.—*Solitudo.*—43. Lluny de mi.—*Jo so malalt tenint lo cos tot sa.* AUSIAS MARCH).—44. A la Verge.—*Mare de Deu.* (A. DE Q.).—45. Cançó d' un esclau.—*¡Toca, toca, salvaterra!* (F. MATHEU).—46. Los estels.—*Rabe-*

Digitized by Google

jantse en la foscuria de la ruydor. (F. Tementós).—47. Aubada.—*La paleta de les tintes-ab que Deu tot ho pintá.* (M. Aguiló).—48. Lo príncep de Viana.—*Mon procés vá á publicarse.*—49. Panissars.—*¡Sant Jordi! ¡Sancta Maria!*—50. Lo remord.—*No hay plazo que no se cumpla.*—51. Lo cap-vespre.—*L' hora del amor.*—52. Amor, (Himne).—*Pregio non a, non a ragion la vita-sinon per lui etc.* (Leopardi).—53. La balada de S. Francesch.—*Beatus vir.*—54. Morta.—*Que haya un cadáver mas que importa al mundo?*—55. Conversa ab l'ánima.—*Ascolta.*—56. Lo poema de St. Magí.—*La festa major de Tarragona es lo dia de St. Magí.*—57. Al auba.—*Amor, l' auba garrida-á ta porteta s' ha vingut á seure...*—58. Lo remord.—*Perdonaunos, Senyor, les nostres culpes.*—59. Non prævalebunt.—*Mentita est iniquitas sibi.*—60. La mala muller.—*Tradició.*—61. Lo tira-bou.—*Vesten, Anton, que 'l que queda ja 's compon.* (Cant popular).—62. ¿Na Manela ó na Rosons?—*Y entre las dos el ánimo suspenso-llénase el alma de placer inmenso.*—63. ¿Per qué?—*Del bien perdido al cabo ¿que nos queda-sino pena, dolor y pesadumbre?* (Ercilla).—64. La veu dels morts.—*Dormiu en pau!*—65. A una mare.—*¡Lassa! si.* (Medea).—66. Mal d'amor.—*Sempre.*—67. Lo pobre jayo.—*Los temples son lo soplutx dels pobres.*—68. Agonia.—*Mare mera.*—69. Caliu.—*Ay!*—70. Esglay.—*Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* (S. Mat.)—71. Rubor.—*Pour être loyale à sa dame-savez vous ce qu' il en advient?-De joyeux dolent on devient car point n'est de loyale femme.* (Octavien de Saint Gelais).—72. Malhaurat.—*Las cosas son del color del cristal con que se miran.*—73. La rialla del mort.—*Nacer llorando y morir riendo.*—74. ***—Ideal y real.—75. Sempre ingrata.—*Quid mihi, si fueras teneros læsurus amores-Fadera per Divos, clam violanda, dabas?* (Tribullus).—76. ¿Qui ho diria?—*Verdades que no son verdades.*—77. Ton esguart.—*A ton regard le ciel s' entr' ouvre.* (Lamartine).—78. Desesperació.—*Dolce soffrir.*—79. ¿Perque no avant?—*¡Si fos á fer!*—80. Odi y amor.—*Per que en dir la vritat ma boca 's tanca?-Perque t' estimo encar.*—81.—Sempre.—*Dulces exuviæ dum fata Deusque sinebant.*—82. Parlar callant.—*Los ojos son las ventanas del alma.*—83. Lo cap de la castellana.—*Venjansa.*—84. Lo millor palau del mon.—85. Garideta.—*El pueblo es un gran poeta.* (Trueba).—86. Lo príncep malavirat.—*Sol que 's pon.*—La noya robada.—*Ay! que m' anyoro, m' anyoro-sola d' aquest cel de plom.* (V. Balaguer).—87. En lo desterro.—*Oh bon Deu, á tothora-vos, beneheix est ánima mesquina.*

Lo que 's fa públich per á coneixement dels interessats.

Barcelona 30 de Mars de 1874.—P. A. del C. *Joan Sardá, secretari.*

NOVAS.

Se 'ns ha passat la següent comunicació:

ALS SUBSCRIPTORS DE LA BIBLIOTECA CATALANA.

La fabricació del paper especial que s' emplea en eixa publicació nos ha impedit, á mal grat nostre, de donar á llum ab puntualitat los fascicles de Febrer y Mars.

Quan nos créyam poder satisfer l' ansia ab que es aguardada nostra publicació, un altre contratemps insuperable de moment, nos ha obligat á recórrer una vegada mes á la benevolencia de nostres susbcriptors, preferint aixó á que la part material de la obra ne patís lo mes mínim.

Procurarém no obstant que eixa interrupció sia lo mes curta possible.

L' Administrador.

—

L' Academia dels Jochs Florals de Tolosa ha rebut pera 'l certámen d' enguany 630 composicions, divididas en 70 odas, 43 poemas, 30 epístolas, 8 discursos en vers, 35 idilis, 60 elegias, 30 baladas, 36 faulas, 38 sonets, 21 himnes, 249 composicions sobre diversos asuntos, 8 discursos en prosa y dos discursos obtant al premi del Consell general.

—

Está ja formada la Companyia de declamació catalana y castellana pera 'l Teatre de Palma de Mallorca, que ha contractat en esta Ciutat son Director artístich l' aplaudit compositor En Joseph Teodoro Vilar. Felicitem á dit Senyor y á la Empresa d' aquell coliseu, per lo felis pensament de fer conexer en la Capital de las Balears nostre teatre, ja que no dubtem ha de rebre allí bona acullida, atés lo mohiment literari catalanista que s' hi nota y ha de moure als autors mallorquins á cooperar al enaltiment de las lletras patrias, en l' escena, axís com fins ara ab tant de lluhimeut ho han fet en los certámens, en los llibres y en las publicacions periódicas.

—

Hem rebut un eczemplar de la preciosa oda sáfica de D. Antoni Molins y Cirera *A la Verge María* que 'n l' últim certámen celebrat á Lleyda per la Academia Bibliográfico-Mariana guanyá 'l premi de la Espiga d' or. Ab la esmerada edició d' esta poesía, surtida de la imprenta del Sr. Carruez de aquella ciutat, la Junta directiva ha volgut obsequiar dignament al Sr. Molins qui oferí á la Verge, advocada de la Academia, la joya guanyada.

—

Ha aparegut ja á la llum pública y 's ven en las principals llibrerias, lo volum primer de la *Biblioteca recreativa,* colecció de noveletas y quadros de costums escrits en catalá, que 's publicará en esta Ciutat per volums quinzenals, al preu de mitja peseta cada un. Lo publicat conté *Un viatje á Orient,* (qüento oriental) *Lo barret blanch* y *Las visitas,* obras del popular escriptor conegut baix lo pseudónim de Serafí Pitarra, escritas totas ab regular soltura per mes que no hi abunde sobre tot en las duas primeras, la vis cómica de bona mena, que constituheix la gracia principal dels travalls d' aquesta índole.

Entre las que s' anuncian prócsimas á publicarse 's contan *Los comediants del segon pis,* d' en Joaquim Riera, *La gent de sa casa* d' en Isidro Reventós y *Las quintas* d' en Pere Nanot-Renart.

—

Segons noticias, lo Consistori dels Jochs Florals, atenent á algunas observacions que per personas competents li han estat fetas ha consultat á la societat Botánica establerta á Barcelona sobre la conveniencia de modificar en sa forma material lo premi de la Englantina d' or, á fi de que aquesta joya represente la verdadera englantina que 's cria á Catalunya. Segons sia 'l dictámen de aquella ilustrada societat, la modificació 's fará de desde aquest any.

—

SUSCRIPCIÓ PERA ERIGIR UN MONUMENT

Á Joseph A. Clavé.

Suma anterior 114 rals.—Francesch Matheu 20.—Joreph Blanch y Piera 10.—Marian Aguiló 20.—Albert de Quintana 20.—Antoni Camps y Fabrés 20.—Joan Sardá 20.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Abril de 1874. Núm. 10.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral·
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Lo poeta Anselm Clavé; per *Celestí Barallat y Falguera.*—Consideracions sobre la historia de S. Feliu de Guíxols; per *Antoni Elías de Molins.* —Greu de l' ánima (poesía); per *Francesch Pelay Briz.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—La fandanguera (poesía); per *Joan Planas.*—La conversa al entorn de la llar: per *Joseph d' Argullol.*—Cant popular (poesía); per *Antoni Vila.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

LO POETA ANSELM CLAVÉ.

RECORTS DE 1858 Á 1864.

V.

«En cap ocasió es mes poderosa la lírica (ha dit un dels professors de la Universitat de Barcelona) que cuan, á la vista de tot un poble y en un moment solemne, s' presenta l' poeta com intérprete dels afectes universals.» La veritat continguda en aquestas paraulas tingué son comprobant entre nosaltres al rebre las noticias de la batalla del 4 de febrer, que decidí y terminá gloriosament la campanya d' África. Lo qui s' trobá aquell dematí en la plassa de San Jaume, no olvidará en sa vida la conmoció produhida per aquells versos:

Victoria! la bandera que al asomar el dia
El sol halló en las torres vencidas de Tetuan,
A Europa toda dice, radiante de alegria,
Que España es aun la cuna del Cid y de Pelayo,
Que vive todavía la patria de Guzman!

A impuls de l' entussiasme patriótich que sostingué la espedició del nostre exércit á las costas Riffenyas, vá compóndre En Clavé «los nets dels almugávers», describint la anada, la victoria y la tornada dels voluntaris de Catalunya. L' assumpto era grandiós: la causa tenia tota l' importancia d' un epissodi épich: lo sentiment públich s' exhalaba per totas parts en poesías enérgicas, en crits de joya y en oferiments de sacrifici. La llengua castellana y la catalana no tenian ja fronteras que las separéssin. La marxa Real y l' himne de Riego no espressaban dos ideas diferents sino una sola. L' esperit nacional habia trobat sas manifestacions mes esplendorosas, dirigit per la inteligencia, per lo cor y per la espasa del inolvidable O'dónnell. La poesía d' En Clavé arribá allavors á la sublimitat al descriure la despedida dels voluntaris:

Parteix la nau que al África 'ns transporta...
Cuán hi haje sanch, pe'ls morts á Déu pregau!...
La pátria es forta!...
Parteix la nau...
Adeu siau, los sérs—que tant nos estimau;
Adeu siau!

La historia, generalment tan allunyada de l' estil d' En Clavé, vingué á pendre lo lloch que li pertocaba en la composició; mes no per exigir aquella admiració infecunda que li dedican los seus partidaris *á outrance,* sino per avivar lo foch sagrat en tots los cors; per reanimar l' llegítim orgull nacional devant de totas las inteligencias; per dirigir la acció dels contemporáneos á l' acabament de la honorable empresa que tenian comensada:

De nostres avis conta la historia
Dignas hassanyas, fets inmortals;
Per só 'ns arrullan somnis de gloria,
Som néts d' uns héroes som catalans...

Som cinch cents homes que á llunya terra
Corrém á batre als fers alarbs;
Som cinch cents homes qu' en dura guerra
Hém de fer corre sanch á bassals!,..

Moltas composicions s' escriguéren allavors en Barcelona en honor dels voluntaris. A pesar de que la d' En Clavé s' ha de considerar, abans que tot, com á obra musical; á pesar de que literariament no es mes que fragmentaria y hagué de superar obstacles dificilíssims, en cap altre, segurament, hi trobariam agrupats ab tan acertada intenció artística los tochs d' ardiment, de ternura, de fieresa y d' alegria que tenian d' entrar necessariament en tota descripció d' aquella guerra. Pochs altres esti-

Digitized by Google

guéren tan inspirats com En Clavé al condensar en curtas espressions lo motiu de la guerra y la confiansa absoluta de la Nació en sas propias forsas.

Ja may podrá gent estranya
Tacar d' Espanya l' bon nom!
Primé s' enfonse la Espanya!...
Primé que muyra tothom!...

Moguts y com electrisats per l' amor á la patria «los nets dels almugávers» senten bullir la sanch dintre sas venas; deixan los tallers y las feynas del camp; diuhen adeu als turons que 'ls véren naixer, als recorts de la infancia, á las ninetas sempre amadas; y al crit de «siguém soldats ab orgull», s' allistan per «delmar la mala nissaga», y van á buscar los contratemps en la terra d' África hont los esperan los seus germans, de las altres provincias espanyolas. Desprès del combat no son mes que trescents los que tornan. Los llorers qu' han guanyat los depositan en l' altar de la pátria. En recompensa de son heroisme no demanan altre cosa que un recort pe'ls que moriren y una mirada protectora pe'ls orfanets y per las viudas.

Aixís s' entenia la guerra en la Espanya de 1860, y per aixó aquella guerra entremitj de sas desgracias naturals, aixecá en compte d' abatre l' esperit públich, y aumentá la tranquilitat, la confiansa y la riquesa. Talment, que en los concerts d' Euterpe lo cant dels «nets dels almugávers» era considerat com un cant de festa.

Dos anys després, al juliol de 1862, compongué En Clavé lo coro de «la brema» plé de moviment, plé d' alegria perque l' Estiu habia derramat lo rich corn de la abundancia. S' obrian de bat á bat las portas dels cellers, se disposaban las portadoras, rodaban en doyna los cistells, las ninetas anaban á la vinya á esgotimar. Las tristesas individuals de la passada guerra pareixian haberse borrat, gracias al *bè de Dèu* de fruyt que la pau proporcionaba. L' anyada habia sigut de las bonas y no mancaban brassos per fer la feyna. Los coros d' En Clavé aixecaban oportunament son cántich de gratitut fins á las regions elevadíssimas hont resideix la verdadera causa de las bonas y de las malas cullitas.

Gloria al Altíssim
Que ab tals mercés
De camps y vinyas
Paga l' conréu!
Gloria á la Verge
Que ab zel matern
De pedra y boyras
Lliura los ceps!

Entre bremadors y bremadoras no faltaba tavola ni faltaba picardía. Per aixó, mentre s' cullian los macabeus, las pansas y 'ls picapolls, ab l' acompanyament del caracterìstich *estribillo* popular:

Timtayna; guindó, guindayna;
Titiritayna; nina bonica;

cantaba l' coro un madrigalet que no desdenyarian molts autors dels que volen passar per clássichs.

Nina que, cap al vespre,
D' un vert parral
Los gotimets salpicas
De bech de gall,
Guarda en sarments y pámpuls
Posar las mans,
Que ay! una fera vespa
Las pot fibblar!

Després de lo cual s' hi afegia per comentari:

Timtayna; guindó, guindayna;
Titiritayna... y t' fará mal!...

Aquests eran los cants del poble cuán no s' parlaba tot lo dia, com ara, de canons Krupp ni de trinxeras; aquests eran los cants del poble cuan l' apassionament polítich no habia arribat al estat de febre ni de monomanía; cuan no habíam atrapat la pluja de desconcerts, de filfas y de mentidas que després 'ns ha caigut á sobre...

Encara que escrita en llengua castellana «*la verbena de San Juan*» es altre felis espressió de l' estat de la nostra provincia en aquella época. La gran festa céltica de las fogatas, las supersticions que hi están lligadas (algunas d' ellas ab sentit simbólich) interessáren vivament l' imaginació d' En Clavé que hi trobá materia per una de las sevas composicions mes populars y mes repetidas.

Bulle el pueblo... alegres cantos
Van los aires á poblar
Mil fogatas olorosas
Monte y valle alumbran ya.
Y al sonar la media noche,
En un vaso de cristal
Juntas TRES CLARAS DE HUEVO
Lo futuro augurarán.
Ay!, que gusto!... cuanta boda
Se vá ogaño á celebrar!
Ay que hermosa es la velada
La velada de SAN JUAN!
Echará suertes con habas
Una niña sin galan,
La MAYOR *vendrá á augurarte*
Novio bello y de caudal.
Noche magnífica
Noche sin par,
Bella es la víspera
Del buen SAN JUAN!

Paso!... paso!... amante madre
Corre al bosque con afan,
En sus brazos amorosos
Enfermizo su hijo vá.
Tierno ROBLE *que en dos piezas*
A las doce ha de cortar,
Del hijo de sus entrañas
Las dolencias sanará.
Oh! bendito una mil veces
El cariño maternal!
Oh! bendita la velada
La velada de SAN JUAN!
Por la orillita del rio

Digitized by Google

Doncellas vienen y van;
Vale mas pájaro en mano
Que ciento en el encinar.
Noche magnífica
Noche sin par,
Bella es la víspera
Del buen SAN JUAN! *etc.*

L' aplech del Remey, que se celebra á Caldas fou lo tema d' una comedieta de costums catalanas en dos actes composta per En Clavé de bon hora, y estrenada en 30 de desembre de 1858. En mitj de la inesperiencia dramática, s' hi troba verdader enginy, coneixement del llenguatje vulgar del Vallés y del plá de Barcelona, y *vis cómica* de bona mena en diferents trossos del diálech. No hi falta animació; com que s' hi veuhen 'ls banyistas que van á passeig, la fira de turrat á devant de la hermita, las donas que portan prometensas á la Mare de Deu, y la comitiva d' obrers que van á San Miquel del Fay ab son vestit uniformat y ab sa respectiva cullera de fusta.

«Los Xiquets de Valls», encara que no s' publicaren fins á 1867, recordan també perfectament l' espansió, l' algassara, la confiansa fraternal d' una época en que tots los elements de la societat espanyola s' trovaban armonisats, en cuant axió es possible dintre de la imperfecció humana.

Prenen part en nostra festa
Los forsuts Xiquets de Valls
Y en pilars, castells y torras
Mostrarán sa habilitat.

Pe'ls carrers fan la passada
Ab las grallas y tabals
Y á la casa de la vila
A mitj dia farán cap.

Fan castells pujats per sota
Y turrots de cinch pilars,
Alsan torras de set pisos
Y movibles espadats, etc.

Cuan en 1869 compongué l' coro de la sega: «pe' l' juny la fals al puny», fós que l' admósfera que s' respiraba no era tan favorable, fós que la forsa creadora no pot prolongarse mes enllá de certs límits, á nostra manera de veure no trobá ja En Clavé aquella frescura d' estil, aquellas espressions catalanas tan encertadas ab que habia cautivat al públich en sos millors dias. No es pas que tractem de negarli son verdader mérit, pero literariament es indisputable qu' en la contextura del coro «pe' l' juny la fals al puny» s' hi troban principalment reminiscencias de las composicions que l' precediren.

Mes bé s' tornan á trovar los elements del bon estil d' En Clavé en la composició «la fontada,» que porta la data del mes de abril de 1867. Ab l' acompanyament de la cantarella popular

Plou, plou, Montserrat,
Que la pluja fa bon blat,

hi ha la descripció d' una turbonada de estiu—bona pe 'ls cossos y pe' l' plantiu, com diu lo poeta —que no deixa de ser característica, bonica y espressiva.

En lo coro «los pescadors» si no s' hi troban especials primors d' execució literaria, perque ho feya difícil la naturalesa del assumpto y la forma escullida per tractarlo, hi ha que observar l' inmens número de dificultats vensudas per donar á la lletra lo moviment adecuat als travalls dels barquers, cuan en mitj de la negra nit y á la llum de la teya enlluernadora tiran la barca á l' aigua per aná, á la encesa, á la pesca de la llissa y del llobarro.

Ab la indicació de totas aquestas composicions; ab la rápida escursió qu' habem fet á traves de las principals obras poéticas d' En Clavé, desde «las flors de maig» fins á «la brema» y á «la sega,» creyem que n' tindrian prou los seus detractors per compéndre que no s' ha de judicar dels homes abans de tractarlos una mica d' aprop, y abans d' haber meditat ab coneixement de causa sobre 'ls móvils de la seva conducta. En Clavé escrigué, es veritat «*la Revolucion*» y traduhí «la Marsellesa,» perque comprenia, com comprén massa molta gent, que las crísis políticas exigeixen á vegadas un esfors material; pero En Clavé era incapás d' encendre una guerra civil salvatje y duradera, com la que nosaltres habem sentit defensar teóricament á alguns d' aquells que s' horrorisaban d' ell com de un gran revolucionari. Las ideas d' En Clavé sobre aquest punt están espressadas en l' himne que compongué per la festival de 1864.

Nunca turbe la guerra intestina
De la España el fecundo sosiego;
Mas si un dia con ímpetu ciego
Nos amaga estrangera invasion.

Nuestro pecho, pavés de la patria,
Hará ver á su saña iracunda
Que no sufre infamante coyunda
El denuedo del libre español.

Gloria á España
Que no empaña
Con fratricidios hórridos
Su límpido blason!

Ya el pueblo en lid artística
Templando su ardor bélico
Con cánticos de júbilo
Dilata el corazon;

Y auguran dias prósperos
Las euterpenses flámulas,
Inmaculado lábaro
De fraternal amor.

Tal era En Clavé, judicat con deu judicarse á tothom: segons las ideas manifestadas y los propósits iniciats en las ocasions mes importants de la seva vida.

Podriam prosseguir los recorts literaris ocupantnos de las composicions de segon ordre. No falta—

Digitized by Google

ria qui 'ns retragués aquellas coplas de «*las galas del Cinca*»

Morenita que retozas
Caminito de la fuente,
Despacito, despacito,
Que tu jarra no se quiebre...

De claveles y azucenas
Tus mejillas se adornaron,
Dios no quiera que á esas flores
Las marchite un desengaño!

Algú altre 'ns portaria á la memoria «*el lenguaje de las flores.*»

Su virtud represente
Linda flor de azahar;
El clavel su talento,
El jazmin su bondad;
Su dulzura la malva,
Su cariño el fresal,
Su candor la azucena,
Bellorita su edad, etc.

No faltaria tampoch qui 'ns cridaria la atenció (traslladantse á una data mes próxima) sobre l' mérit de la llegenda lírica «*El Val del Azor,*» dintre d' una manera de fèr convencional y no per això menos valenta. Mes d' aquestas composicions secondarias sols volem dirne una cosa, y es que algunas d' ellas, las mes antiguas, están associadas á la propaganda moral d' En Clavé. *Presentóse á mi vista* (escribia) *el repugnante espectáculo de inmundos cafetines, guarida de meretrices y tahures, que con el infame cebo de lascivos cantares sabian atraer á los incautos hácia un insondable abismo de degradacion y de miseria... Me fijé en aquellos cantos é intenté lo que se creia un imposible: su reforma... Mis composiciones, con asombro de todos, operaron una instantánea revolucion en el llamado vulgarmente* CANTO DE CAFÉ... *La obscenidad de las antiguas coplas repugnaba al corazon honrado del obrero, sin darse este á sí mismo cuenta de ello, y hé aquí porque acogió con fruicion los cantares que tuve el acierto de ofrecerle.* La crítica, donchs, té de respectar en gran manera fins aquellas composicions d' En Clavé que semblin mes imperfectas. Aquellas composicions son mes qu' una bona poesía: son una bona obra!...

Avuy qu' hem vist cubert ab un vel negre aquell estandart d' Euterpe, que habia arribat á guanyarse tanta gloria y tantas simpatías, depositém un pensament y una llágrima sobre la tomba d' En Clavé. Y si presumím (com espanyols presumptuosos que som tots) conèixer las necessitats políticas millor qu' ell, procurém portár las cosas endevant ab mes acert... que prou feynas tindrém per conseguirho, ja siguem republicans ó ja siguém monárquichs!

C. Barallat y Falguera.

CONSIDERACIONS
SOBRE LA HISTORIA
DE SAN FELIU DE GUIXOLS.

A N' EN J. PELLA Y FORGAS.

Encara que vaig á parlarte de una qüestió de la que ja n' tens ideas preconsabudas que la resolen, lo coneixement de las historias locals s' ha fet tant interessant avuy dia en lo camp de la investigació, que no puch contenir mon desitj de comunicarte desde las planas d' esta important revista algunas de las observacions que també m' han acudit sobre aquest punt, ab motiu de una colecció de noticias recullidas sobre la historia de la important vila de ta encontrada, S. Feliu de Guíxols.

De gran utilitat son en nostres temps pêl progrés y desenrotllament de la historia patria, aquestas particulars memorias, aquestas monografías, que inspiradas sovint per lo mes premordial y cuasi familiar amor de patria se escrihuen, sino sempre ab la grave y freda rahó de la historia, ab aquell entussiasme que li dona cert colorament que podriam dir tradicional poétich.

Dos manifestas opinions se 'ns presentan al profundisar aquest ram históric: entussiasme per mes en voler presentarlos com lo únich y veritable fonament de la historia, venint ab això á desconeixer la importancia del archius generals, y altres abultant sos defectes de parcialitat no duptan en assegurar que tals treballs no poden dur mes que una perillosa confusió y entrebancar al historiador general ab un embolich desenredable.

Tu que ja sabs que la veritat no s' decanta á cap dels dos estrems; puig es prou frecuent veurer en aquest amor de localitat un optimisme massa inocent, descubrint no mes que glorias per sa terra en tot los fets que en ella esdevingueren, apoderantse d' altres que han tingut lloch en altres poblacions comarcanas, tot lo que ha sigut ocasió de rivalitats y de qüestions mesquinas y fins de difícil resóldrer; ó sino ¿no has llegit alguna vegada en los historiadors antichs com Estrabon ó Avieno la descripció de alguna ciutat que ja en son temps ni n' quedavan ruinas? Donchs, no 't vinga de nou si l' cronista de alguna població, te assegurés, convensut, que poch mes ó menys la situació del campanar de la sua vila correspon als fonaments d' aquella ciutat que entre la boyrada de la historia has de anar á trobar mes enllá de fenicis y cartaginesos.

Si això podem dir de algunas historias locals fins avuy dia escritas, no s' pot negar, ab tot, la seva importancia, per' aclarir alguns moments histórichs de la vida de una nació, trobantse sovint en algunas de las sevas planas noticias preciosas sobre organisació interior de certas institucions que hi regiren; aixi veus que no s' pot negar de una manera incondicional la seva trascendencia, puig si en ellas se introdueix lo renaixement histórich mo-

Digitized by Google

dern, tu comprens y fora de llarch contar los fruyts que donar llavors podrian.

En número respetable son las historias de poblacions, monastirs y abadias que s' han publicat á Catalunya, y de gran utilitat seria una crítica analítica de totas ellas per coneixer sos defectes generals de una manera mes exemplar y palpable; puig no reconeix mérit suficient pera umplir aquest vuyt una obra publicada no fa molts anys en Madrit per un erudit académich de la Historia. Sobre la encontrada de Girona tu no ignoras lo número é importancia de las que en ella s' han escritas, y per cert era esperada de temps una que vingués á parlarnos de una vila tant important com S. Feliu de Guíxols. Sense esser fill de aquella pintoresca població, sense haber passat la infantesa en las hermosas costas tan ben descritas per un de nostres prosistas, jo sentia predilecció per aquella vila, que á cada pas veya figurar en los fets mes culminants llegint la historia de Catalunya.

Jo ja recullia ab afany tots los seus antecedents histórichs, quan ab agradable sorpresa vegí adjudicat en lo certámen de Girona un premi á una historia de S. Feliu de Guíxols escrita per nostre benvolgut company N' Emilio Grahit; la seva ilustració per aquestos treballs me fan esperar que dignament quedará omplert aquest buyt en la historia quedant content de poder llegirla. Entretant deixem despedirme de la idea que afalagava dirigint estas breus noticias históricas que d' assí y d' allá tenia arregladas.

Seguint lo sistema que ja t' he indicat, tots los autors que de la vila de S. Feliu s' ocupan, li donan un remot orígen, que no s' pot determinar per falta completa de noticias, quedant reduidas á conjecturas mes ó menys fundadas y revelant mes que la erudició y bon criteri de sos autors lo camí perdut en que estava la historia en sos temps. Sens negar que podia edificarse S. Feliu sobre las ruinas de *Jexalis*, podém dir ab mes certesa que esta vila vá apareixer com moltas poblacions importants de Catalunya en las primeras alboradas de la edat mitjana. Lliure llavors de la dominació dels sarrahins aixecárense en sas comarcas castells feudals pera deturar las corregudas dels enemichs y monastirs pera sostenir la fé católica podentse dir que las armas y la religió en la edat mitjana foren sos abolengos; avuy sols restan los pobles; los castells y monastirs rodan per terra en esgarriadas ruinas que quasi ni proban sa existencia, com al entorn del arbre caygut y centenari naixen las novellas plantas.

Lo Monastir de S. Feliu de Guíxols per sa bona y estudiada situació prompte cobrá importancia, fentse indispensable que en son entorn se fabricassen alberchs per los que ajudavan als monjos en sas feynas agrícolas, y en breu se alsaren construccions, donant nova vida á aquell monastir y constituhint un poble. Lo estar situat aquell sagrat cenobí prop del mar fou lo motiu que se vejés exposat sempre á las ardidas escursions dels piratas, que en la edat mitjana eran lo terror de las costas de Catalunya y ab perill permanent d' esser destruhit de una invasió que l' sepultás entre ruinas. Axó sens dupte fóu lo motiu perque los monjos convertiren en castell son monastir, voltantlo de fortas murallas y fondos fossos, enmarletant sas torras, y en son recinto ¡notable contradicció! se veya al relligiós lluhint la cota de malla sobre la humil vestimenta del orde benedictí, y sent mes que casa del senyor soberga fortalesa ahont tot se mostrava ab un aspecte de gravetat. Lo monastir de S. Feliu era considerat de gran importancia en los temps dels comptes de Barcelona y reys de Aragó baix lo punt de vista militar, aixís es que no 'ns deu estranyar que visitant l' príncep en Joan fill de Pere IV lo litoral de la comarca N. E. de Catalunya digués en un curiós diploma que convenia que estigués molt fortificada: *Monasterium Sancti Falicis Guixolensis, in maris littore constitutum quod est satis mobile et iusque, turribusque, vallis et sossatibus, atque alii fortitudinibus circumsultum* (1).

Marcada afició demostraren tots temps los papas y reys de Aragó en concedir privilegis, gracias é inmunitats á favor d' aquesta casa religiosa dotantla de rendas y agregantli novas propietats, arribant á esser dels mes importants de aquells encontorns. May se mostrá desagrahit lo monastir á aquesta mostra d' atenció de l' autoritat real, contribuint ja en grans donatius, ja enviant gent que aumentessen las hostes del Rey deixant ben sentats el nom del monastir que 'ls enviava.

Mes deixant las ruinas girem la vista ahont hi haja mohiment y vida, al port ab que la naturalesa ha dotat á l' antiga vila. Sa historia no es menys interessant que la del monastir sent punt de reunió de moltas escuadras y numerosos baixells que solcaren lo Mediterráneo, adquirint aquesta població la nomenada de ser patria dels mes esperts y sabis navegants.

En lo mes de agost del any 1114 gran era l' bullici en lo port de S. Feliu; en sas ayguas gronxávanse mes de trescentas naus de variadas formas y proporcions, onejant en sos simarols vistosas flámulas y gallardets que feyan sorprendent y pintoresch aquell espectacle; allí se veyan molts nobles personatjes, los comptes de Rosselló, Ampurias, lo vescompte de Cardona, lo senyor de Montpeller, Raimundo Ramiro senyor de Arles, y altres molts que ab sas mesnadas y naus á aquell lloch acudit habian. Se tractava de la conquesta de la illa de Mallorca projectada per Ramon Berenguer III aussiliat per los genovesos.

En l' any de 1261 los marins de S. Feliu de Guíxols prestaren sa cooperació á la espedició naval contra la illa de Sicilia, aussiliant al rey de Aragó ab moltas naus, baixells y embarcacions de gran port. Altres y no menys notables serveys feren pera enaltir la fama de Catalunya, pero l' que á tots supera es l' haver prés part en la memorable batalla naval de Lepant. Lo antich Principat provà en aquella ocasió que la energía y valor no havia

(1) Citat per Jepes en sa Crónica general de la ordre benedictina, tomo III, pl. 327, col 1.

amaynat, desplegantse gran activitat en sos ports y dressanas per la guerra contra l' turch posantse en lloch preferent la vila de S. Feliu de Guíxols, sent molts los capitans y soldats que tripularen aquells baixells que en lo terrible combat del golf de Lepant conquestaren la gloria de la cristiandat sobre l' poder del mahometisme. Lo nom de Pere Roig, Caymó, Oliver, Ferrer y Amat y el de altres héroes hauria de conservarse en las salas capitulars de aquella vila, pera eterna recordansa de las generacions vinentas y orgull del poble ahont van neixer.

Com aquest article-carta va ja estenentse mes de que deuria, esper abans d' acabar que me deixarás comunicarte en resúmen y ab tota la brevetat possible una nota dels documents que hi ha en lo rich Archiu de la Corona de Aragó. En aquest depósit diplomátich y en sa numerosa colecció de registres de la Cancillería Real se conservan molts documents (1) interessants per la historia de la municipalitat de S. Feliu, per coneixer lo passat del monastir, y sapiguer sa importancia marítima y comercial en la edad mitjana, esperant que en Grahit los publicará en sa historia.

A. Elias de Molins.

GREU DE L' ÁNIMA.

Ningú ab mí pensa,
lo cor se 'm nua
y á l' altra vida
me 'n vaig planyent,
com tortoreta
sense companya,
que va morintse
d' anyorament.

D' amor vessava
l' ánima meva,
creyent trobarhi
l' amor al mòn;
negras falornias
sols en ell troba
y d'anyoransa
d' amor s' hi fon.

Pobre animeta
del cel eixida,
lloch de ventura,
de dòls anhel.
¡Com tu l' anyoras
cell lloch de vida!
¡Com triga l' hora
de tornâ al cel.

Si almenys tinguesses
en est desterro
company de penas
per plányet' prou!
Si tas ardentas
amargas llágrimas,
com béu la terra
las que 'l cel plou,

Una ma tendra,
d' amistat filla,
de tas parpellas
las recullís,
lo teu passatge
d' aquesta vida
Ay! no: no fora
llavors tan trist.

Mes ara, rústechs
semblants sols trobo
que de mas penas
gens de cas fan;
y van mas ánsias
pel vent perdudas,
pel vent mas queixas
perdudas van.

Pobre animeta
que d' amor ploras
la terra deixa,
no es lo lloch teu.
Al que tu anyoras,
al Etern dia
retorna alegre,
t' hi espera Deu.

F. P. Briz.

(1) Documents que tractan del monastir de S. Feliu. Registre 995—fol. 186, 187, 188 y 189.—R. 945—fol. 51. 52.—R. 1692.—fol. 18 y 19.—R. 1804—fol. 20.—R. 3135—fol. 164.—R. 3354—fol. 43 y 149.—R. 3354—fol. 149.—R. 3885—fol. 9, 55-93, 123 y 125,—R. 4265—fol. 121 y 124.—R. 4781—fol. 2.—R. 4774—fol. 36 y 263.—Interessants pera la historia municipal de aquella població son los documents que hi ha en los R. 908—fol. 107.—R. 931—fol. 2. —R. 1684—fol. 3—R. 1804—fol. 20.—R. 2177—fol. 156—R. 2167—fol. 151—R. 3116—3145—fol. 187.—R. 3298—fol. 178.—R. 3370—fol. 142.—R. 3370—fol. 70.—R. 3301—fol. 90.—R. 3296—fol. 286.—R. 3258—fol. 196.—R. 3249—fol. 121.—R. 3155—fol. 276.—R. 3083—fol. 274.—R. 4210—fol. 188.—R. 5502—fol. 53.—R. 35185—fol. 29. —R. 4878—fol. 180.—y alguns altres ademes que per no ser difus no cito.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

IV.

Determinació del sucre contingut en los vins.

Esta operació se practica de la meteixa manera que en lo most, axó es, per medi del licor de Barreswill: los altres procediments no poden aplicarse á aquest cas. A mes hi ha que tenir en compte quan se tracta de fer esta determinació que 's suposa que 'ls vins ab que 's trevalla son naturals y purs, perque si no ho fossen se 'ls podria haver afegit una materia que reaccionés sobre las sals básicas de coure, ó sia sobre 'l citat licor de Barreswill; y en aquest cas seria precis recorre á altres procediments

Digitized by Google

que son molt difícils de practicar per lo pagés y dels quals m' ocuparé en altre cuadern dedicat al estudi dels vins artificials.

V.

Determinació dels ácits que conté 'l ví.

Quan m' he ocupat dels ácits continguts en lo most he dit que 'l pagés sols necessitava determinar la cantitat d' ácits que en totalitat contenia 'l most; mes quan se tracta del ví no sols hi ha que fer axó sino que es de absoluta necessitat determinar la que hi ha d' algun d' ells segons lo ví especial que 's tracte d'elaborar. Així, per exemple, si's tracta de vins higiénichs pastosos, deurá estudiarse detingudament la cantitat d' ácit carbónich que contenen: si 's tracta de vins acíduls, la de ácit tártrich, lliure ó combinat: si de vins dolsos, la de tánich etc., etc. Així es que la determinació dels ácits continguts en los vins es un problema que s' ha de resóldrer en cada cas particular baix un punt de vista diferent.

L' agricultor deu primerament saber sempre la cantitat d' ácits que conté un ví sens contar 'l carbónich, qual problema practica de la meteixa manera que 's va fer ab los mosts. Al ocuparme de la determinació dels ácits en lo most vaig esplicar com se preparava 'l licor normal de carbonat de sosa y vaig dir que 'l paper de tornassol que s' necessita pera fer esta operació se trobava en lo comers, segons es costum á Barcelona; emperó com no es producte de gran aplicació á Espanya y per consegüent no corre gayre per las droguerias del pais vaig á dir com se prepara sempre que 's tingan las pastillas de tornassol que ja son mes comunas.

Paper de tornassol, blau.—Se posa en digestió una part de tornassol del comers en sis d' aygua y se divideix en duas parts la solució blau-fosch resultant. Se satura l' álcali lliure de una d' ellas introduhint una vareta de vidre humitejada d' ácit sulfúrich débil y agitant ben fort ab ella la solució, repetint la del líquit blau y 'l tot se tira en una cápsula en la que 's van mullant tiretas de paper prim y sens cola que 's penjan d' un fil pera secarlas. La tinta d' aquest paper no ha d' esser ni molt intensa ni molt débil.

Lo paper blau de tornassol serveix pera descobrir los ácits, los quals l' enrogeixen: es notable que la presencia de la major part de las sals neutras de base de óxits metálichs insolubles en aygua, efectuen la meteixa alteració de color.

Paper de tornassol, roig.—S' introdueix moltas vegadas en la tintura blava de tornassol una vareta de vidre humitejada en ácit sulfúrich diluhit fins que la tintura s' enrogesca, y 's mullan tot seguit en ella tiras de paper que 's posan á secar de la manera ja dita en lo paper blau.

Devegadas succeheix que no 's te paper mes que d' un sol color, blau ó roig, y en aquest cas la dificultat se vens perfectament tenint dos pots que contingan l' un ácit clorhídrich (sal fumant) y l' altre amoniach (álcali volátil). Si 's posa 'l paper roig demunt del pot d' amoniach se tornará blau quan rebe 'ls vapors que ixen de dit pot; si al contrari tenim paper blau y 'l posem sobre 'l pot del ácit clorhídrich destapat los vapors de dit ácit li faran pendre 'l color roig.

VI.

Determinació de la cantitat d'ácit carbónich contingut en un ví.

Lo dossar l' ácit carbónich contingut en un ví m' apar lo problema mes important que pot presentarse en l' análissis dels vins, perque si la determinació dels altres cossos es interessant baix lo punt de vista industrial la del ácit carbónich ho es baix lo punt de vista higiénich.

«L' aygua comuna que higiénicament se 'n diu pura conté una cantitat de principis estranys á sa composició atómica 'ls quals los uns son de tal manera útils que sens ells l' aygua no seria potable y altres tant perjudicials que per ells l' aygua se torna beguda antihigiénica. Entre 'ls primers se contan: l' ayre admósférich, l' ácit carbónich, lo cloruro de sodi y 'l carbonat de cals. . . . .
. . . .

«L' ácit carbónich que en las ayguas potables se troba en petita cantitat y las hi dona lleugeresa y un cert estímul que afavoreix las digestions. . .

«*Curs elemental de Higiene privada y pública per D. Joan Giné y Partagás. Edició de* 1871, *tomo I, plana* 131. . . . .

« . . . . L'ácit carbónich passa á la sanch aumentant sa fluidés y estimula poderosament los centros nerviosos; estimula tambe la mucosa y activa la digestió.......*id. id. plana* 221.»

D' aqueixas citas y de moltas altres que 'n podria fer dos cosas ne resultan, y son: 1.ª que sens l' ácit carbónich l' aygua no seria potable, 2.ª que 'l ví deu contenir entre sos principis constitutius l' ácit carbónich.

Fundantme, donchs, en l' opinió dels higienistas per una part y en la de Pasteur, Mammenais y altres análechs per altre, dono una tal importancia al ácit carbónich que lo que dosso y dossan mos deixebles en lo laboratori es l'ácit carbónich que conté un ví y del moment en que no se n' hi troba aquest líquit ja no es á mon veure ví natural; será tan agradable, tan propi pera la venda, tan comercial com se vulga; mes no será ví natural. La determinació, donchs, del ácit carbónich es pera mi d' una importancia gran. Esta operació se practica del modo següent:

Pera determinar la cantitat d' ácit carbónich que hi ha en un ví se necessita preparar una disolució normal de sosa cáustica, y pera graduarla hi ha que ferne una altre de ácit oxálich: anem, donchs, á preparar estas dos disolucions.

Lluis Justo y Villanueva.

(Seguirá.)

Digitized by Google

LA FANDANGUERA.

Adeu trepitja menut
—balladora...
(Cansó).

La jent li diuhen la fandanguera
Perque punteja, tanbé 'l ball plá,
Y 'ls fadrins diuhen al seu darrera
Que n' es la noya mes fatxendera
Que' hi há á la plana del Empurdá.
Oydá... oydá!...
Moreta mia,
Si ho diguí un dia
Ella cufoya
Se m' allunyá.
Mireu la guapa!.. mireu la joya!..
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

N' es roja y fresca com una rosa,
Ella prou dona gust de mirá.
Quan surt á ballas surt tan rumbosa
Que ningú al rotllo tráurela gosa
Si no 'n dú roba de bon mudá.
Oydá... oydá!
Quan ella balla
Ja 's enmiralla
Fins en la sombra
Que á n' 'l sol fá.
Mireu la guapa!.. mireu la joya!...
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

N' es lo seu pare contrabandista.
Quan vé de França: pare ¿com vá?
Mes si 'n feu ruta ditxosa ó trista
Que se li 'n dona? si 'n du batista,
Si 'n du faldillas de tafetá.
Oydá... oydá!...
Y ella se 'n proba,
La millor roba,
Y 'n diu mirantse...
«Que bé 'm está!»
Mireu la guapa!.. mireu la joya!...
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

Tant platximosa que es sa masía
Sobre la costa del olivá;
Y ella se 'n plora de nit y dia
De serne filla de pajesía,
Que vilatjana se 'n vol torná.
Oydá... oydá!...
Tan se li 'n dona
Restar minyona
Si ab un de vila
No 's pot casá.
Mireu la guapa!... mireu la joya!...
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

Quan vé 'l diumenje de matinada
Renta y pentina, torna á rentá,
Per aná á vila ben emflocada
May té la roba prou ben posada
Més, si 'n té prenda per estrená.
Oydá!... oydá!...
Pot ser fins cayga
Mirantse al aygua
De la resclosa
Si be li vá.
Mireu la guapa!... mireu la joya!
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

Ella no 'n deixa fira ni festa,
Vuy á Figueras, demá á Llensá,
Per totas galas troba requesta,
Tothom pregunta, ¿quina es aquesta
Que tan be balla, que tan be vá?
Oydá!... oydá!...
Y mal se 'n dona
Si se enrahona
Que es la pajesa
Del olivá.
Mireu la guapa!.. mireu la joya!..
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

Un rich de Vérges l' ha demanada.
Que bé estaria! ella aixó plá.
Tan que sa mare l' ha sermonada:
«—Noya no siguis axalabrada
Que ab aquest home menjarás pá.
Oydá!... oydá!...
Digáuli, mare,
No pas per are
Que sort mes bona
Puch esperá.
Mireu la guapa! mireu la joya!
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

De un sardanista s' ha enamorada
Que 'n fá gran rotllo per l' Empurdá.
Pels mercats juga, pels hostals bada.
Mireu la tonta de que 's agrada!
L' hereu escampa li 'n dihnen ja.
Oydá!.. oydá!...
Fins s' ha alabada
Que ab ell casada
Jipó y faldilla
May mes durá.
Mireu la guapa!... mireu la joya!...
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

Tan vanitosa, tan fatxendera...
Adeu, la maca: tala s' hi fá.
Si 'l cor tinguessis com jo 'l volguera,
Per més que 't diguin la fandanguera
La gent que troban 'l teu aná.
Oydá!... oydá!...
Prou que algun dia
Pot sé 't diria...
Moreta, escolta...
Mes, aixó plá.
Mireu la guapa!... mireu la joya!...
¡Ditxós qui 't vulga y no 't haurá!

JOAN PLANAS.

LA CONVERSA AL ENTORN
DE LA LLAR.

La flama del foch fá companya, aconsola y alegra la vista y encara que no fassi fret de debó, tothom s' hi acosta y quan se fá nit, tothom pren assiento al entorn de la llar.

Las arjelagas espategan, las brancas de pí ab sa fulla verda fan tanta fumera, que tan tost tapan l'

alé y los ulls cohuen y ploran; mes no per això, ningú de la cuyna s' allunya, que després dels espatechs y del fum, ve la llum y la flamarada, y llavors ve lo riure y lo agradable calor del foch, y això en una mateixa vetlla se repeteix moltas vegadas.

La cuyna es xica, mes com te banchs de fusta tot voltant, hi sehuen molt be los masovers y lo mosso, lo pastor y lo rebadá, los bremadors y pesadors del amo, los traginers y també devegadas hi ha siti per alguna minyona que si no te feyna pel sopar ó á fer anar la tramuja, pren la filosa y fá ballar lo fús tot escoltant la conversa dels hómens. Com es joveneta y de cara falaguera, á voltas los minyons li tiran xanxas que li fan fer mitja rialleta: á voltas li escapa un xiscle y es que algun passich ó forta estirada li fa veure las estrellas. De l'altre costat si s'en adonan, li dihuen:—«Bernat, Bernat, endevina qui t' ha tocat.» Mes per tot això la minyona continúa ferma en son siti; allí la veureu cada vespre per mica que puga.

—Lo pagés may pot badar, diu lo masover l' Anton, tot cargolant un cigarro. Encara no deixeu la portadora que ja habeu d' agafar la rella.

—Es l' art mes arrastrat, li respon lo pastor.

Tens rahó Climent, jo no se com n' hi ha cap de viu.

—Y tant treballar y treballar y sempre de cap á terra, y tan despreciats dels menestrals y altres artesans, que mos treuhen mil motius y mals noms que fan quimera; diu un dels bremadors del amo.

—Vosaltres los de vila ho sentiu això mes que nosaltres que som aussells de bosch, y poch se me 'n donaria que 'm diguessin lo que volguessin, que ofici per ofici, no se quin es mes noble y honrat.

—Donchs, Anton, si anessiu molt per la vila, tan y tan ho sentiriau que al cap davall se 'us ne pujaria la mosca al nás.

—A mi, que vols que 't diga, lo que me enuja es que la nostra art siga tan arrastrada, com diu lo Climent, que de lo demés poch se me 'n dona.

—Jo trovo, respon un pesador, que totas las arts son bonas y honradas, que totas fan treballar al home, y mal que mal, digan los menestrals lo que vulgan, ells aviat pateixen gana y lo pagés per poch que grati, sempre arreplega y molt mal hauria d' anar que no tingués una col y un tros de pá.

—Sí, pero sempre es pobre.

—Pobre ó rich, sempre menja.

—Y te las pedregadas que segan ó breman, y las geladas que matan los borrons, y aquell any lo pagés badalla.

—Y lo menestral te los paros, y si lo dissapte no cobra la setmanada badalla aquella setmana y l' altre y l' altre y may pot fer com lo pagés prudent que fá com la formiga, ço es, que un any de bona cullita la parteix y ne guarda per quan passi mala anyada, y l' any dolent, encara que badalli, menja de lo seu y no deu res á ningú. Com se coneix que es cert lo ditxo de que cada hu creu molt millor lo que té un altre.

—Ah, no, no; mireu pesador, ja que la conversa s' ho porta, jo de la nostre art, faig veure totas las contras, mes no per això la cambiaria ab cap altre. Pagés he nascut y pagés vull morir; això es una altre cosa.

—Y jo també,—y jo també—respongueren tots los altres.

La fumera de las brancas de pí que posá al foch la masovera, y los espatechs y la fumera que tapava 'ls esperits feu parar una estona la conversa; quan pogueren rependre l' alé y aixugats los ulls ab la mánega de la camisa, lo Climent tornant á la conversa digué:

—Qué diriau, donchs, del meu ofici que no te may festa ni aplech, ni fira ni diada, ni patró ni aniversari, no podem sentir la calor ni la fret, ni la pluja, ni ventada, y sempre derrera lo bestiá y tan anem d' ell darrera, que acabem per fernos bestias ó poch n' hi falta.

—Ja he vist jo pastors ben sabis.

—Jo n' he vist de ximples.

—Si com aquell pastor que sabia mes que lo rector á quí lo rey feu tres preguntas, que lo pobre rector no va saber contestar y que per ell tingué de ferho 'l pastor.

—¿Y quinas preguntas eran?

—Ah! ¿qué no sabeu lo pas?

—No, no, conteulo, Climent.

—Escolteu, donchs, y vaja de cuento. Heus aquí qu' un dia lo Rey anava á cassar; va anar á dinar á la rectoría del poble, y li feren mitja envejota las galtas rojas y frescas del senyor rector, (jo tinch de ferlo amagrir, va dir lo Rey entre dents) y dirigintse al Mossen li digué:

—«Amich bon rector, ja fa temps que se m' han ficat aquí á la testa tres preguntas que ningú me sab contestar: com dihuen que sou tan sabi y vos ho deixeu dir, y veig que la sabiesa os engreixa qu' ara mateix aneu á reventar, per fer un be á vostres feligresos, á fí y efecte de que no perdin tan bon rector y per sortir del meu enuij, he pensat donarvos un xich d' amohino, proposantvos la contestació á las tres preguntas que 'm donan ja de temps tan gran debat.

«Y quinas son eixas preguntas? digué casi tremolant lo rector,

—«Las següents: la primera: ¿quán valch jo? La segona; ¿en quant de temps podré donar la volta al mon? Y la tersa, ¿en quina mentida estich pensant ara?

—Lo bon rector tot gratantse lo clatell volgué fer alguna contra, mes lo Rey qu' ho conegué, repren desseguida la paraula dient.

—«*Nada, nada*, no m' entench de romansos: mes com ja conech que las preguntas pesan cent quintás, encara que sigueu tan sabi, no vull la contestació desseguida y us dono un mes de temps: d' assí á un mes, donchs, dia per dia, us presentareu al meu palau, y devant de tota la cort us faré las tres preguntas; si las contesteu be, conteuvos arcabisbe, mes si no las contesteu, ja podeu mirarvos dalt d' un burro com us passan Boria avall.

—«Mare de Deu santíssima, escolti vostre Reyal Majestat.......

—«Ja us he dit que no m' entench de romansos: lo *ditxo ditxo:* d' assí á un mes, dia per dia y Adeu siau.

—Lo Rey ab tot lo seu séquit s' en aná deixant al rector mes trist y compunjit que no ho está una figa sayola al mes de Novembre.

—¿Y que va fer lo rector? preguntá lo rebadá.

—¿Y va contestar las preguntas? demaná la minyona de la filosa.

—Calleu, respongué l' Anton, deixeu que conti 'n Climent: calleu y escolteu, seguiu, seguiu, Climent, vostre cuento.

—Lo rector com sabia gramática llatina, presumia molt de sabi, y al pobre pastor que hi havia en lo poble que no sabia cap lletra y que devegadas fent lo descuydat permetia que las ovellas pasturessin al hort de la rectoría, lo rectó no lo podia veure ab figura y cada vegada que 'l trobava de ximple, animal y tonto no l' en deixava.

—Lo pastor que sabia l' amohino del rector s' engreixava de gust, tan com s' amagria lo rector: los dias anavan passant y lo pobre rector no trovava resposta á las tres preguntas; prou preguntava y consultava á tothom, fins als pobres y á la canalla, mes ningú sabia donarli resposta, y ell fent veure

Digitized by Google

qu' ho savia y que sols ho preguntava per donarse lo plé de coneixe l' ignorancia dels demés, se 'n anava, aparentant ayre satisfet y per aixó la professó anava per dins.

—May habia pensat dirne res al ximplet del pastor, mes ja faltava sino un dia per cumplirse lo terme del mes, y tot passejant per l' hort, pensatiu y rumiant, lo vejé lo pastor y li digué:

—«Senyor rector, vostra mercé está molt trist.

—«Y que se t' en dona á tu, amimal, que may has pogut saber res de la gramática llatina!

—«Si, pero se un poch de la gramática parda, y si volgués lo treuria del apuro en que 's trova.

—«Y que sabs tu, ni com pots saber, tros d' ase, ¿quánt val lo rey, en quant temps donaria la volta al mon y en quina mentida está pensant?

—«Va, va, deixis de cuentos, si vol demá en sent l'hora, mos trovem aquí, jo 'm vesteixo de rector y vosté de pastor, y salto á la cort, com si diguessim á Madrit, me presento al palau y dono cabal resposta á las tres preguntas.

—Ay, ay, y ho va fer? preguntá la minyona.

—Diantre de pastor, ¿y va anar á Madrit, preguntá la masovera que també escoltava 'l cuento.

—Calleu, digué un pesador, sembla que no teniu paciencia, per escoltar una estona.

Lo Climent continuá sa relació dient aixís:

—Lo rector va semblar que no volia 'l tracte, y seguí pensatiu y rumiant: lo temps anava passant, y vingué la nit y no pogué dormír; al ser á l' endemá, corra cap al hort, crida al pastor, cambian las robas, y mentres lo pastor va caminant cap á la cort, queda lo rector fent de pastor.

—Heus aquí que arriba al palau del Rey, y entra á la mateixa sala del trono ahont tothom ja l' esperava. Al veurel tan magre lo Rey pensá; (si que li han baixat las galtetas de monja que tenia un mes enrera!)

Desseguida que s' hagué sentat, lo Rey li preguntá:

—«¿Quant valch jo?

—«Vint y nou diners.

—«Com s' enten desvergonyit.

—«Cristo ne va valer 30, ¿no voldrá pas ser mes que Cristo?

—«Me dono per satisfet de la primera pregunta, digué l' Rey: anem á la segona y ja sabeu lo que 'us espera si l' erreu.

—«¿Quant temps me fa menester per donar la volta al mon?

—«Si vostre majestat puja á cavall del sol, tan sols vinticuatre horas.

—Tots los ministres y generals se posaren á riure, y lo Rey se doná també per satisfet de la segona resposta.

—«Anem á la tersa, y ja ho sabeu, mula d' arcabisbe ó burro de la Boria:

—«¿En que estich pensant?

—«En que soch lo rector del poble.

—Burro, burro tenim, burro y xurriacas cridaren tots los de la sala del trono y lo Rey mes content que ningú.

—«Poch á poch, digué lo pastor disfressat: ¿no está pensant que soch lo rector?

—«Si, pero ha de ser mentida...

—«Y mentida es, que penseu que soch lo rector y la veritat es que soch lo pastor.

—Llavors encara rigueren mes tots los de la sala del trono, y lo Rey vejentlo tan aixerit, lo feu guardia del palau, y al rector del poble per tonto y presumit li maná que continuas guardant las ovellas. Pastor us habeu fet, oh bon rector, pastor sereu: y acabat amen Jesus.

—¡Si que es bonich! digueren uns...

—¡Ay que m' agrada! digueren altres...

—¡Mira en Climent quinas s' en pesca!... Y aixis passaren bona estona, rient y comentant lo cuento del pastor que sabia gramática parda, fins que un traginer que may fins llavors hi havia ficat cullerada hagué de dir:

—Es clar, com que los pastors sempre están sols y sempre ab l' esquena dreta y no tenen res que fer rumian, rumian y se treuhen del cap cansons y cuentos.

—Si, y quan se menan tres cents caps, y s' ha de corre sempre per no donar al remat la girada soptada, puig segons com las giradas se donan pers tot lo bestiar ab quinze dias, ja t' hi voldria veure á tú que ets tan guapo, ja 't juro jo que no fem festa.

—Vaja, vaja, que 'm contas á mi del ofici de pastor; mes mal de cap tenim tots nosaltres; ara si plourá ó no plourá, s' hi haurá sol, si 'ls uns te deixarán treure lo fruyt, si 'ls de la vila te deixarán sortir, si te farán pagar, si te embargarán lo matxo, y mil altres cosas, y los pastors no teniu res d' aixó.

—Oh, ara som ab un temps que no 's pot navegar.

—L' altre dia, 'ls blanchs agafaren al Tonet de la Boiga, li embargaren lo carro y lo feren treballar per forsa.

—Y 'ls negres tallaren las cuas á dugas minyonas de Fals que portavan ous y pollastres á Manresa.

—Ja ho ha dit en Climent, digué l' Anton, som en un temps qne no 's pot navegar.

—Donchs á mi, respongué 'l pesador, may m' ha succehit res, vaig per tot arreu y no tinch por de ningú: ¡com que no conech la por!

—Que enrahoneu ara, respongué lo rebadá, l' altra nit perque s' sentí cert soroll per la caixa del blat de moro qu' hi ha á la cambra, va rebre un susto, va encendre llum y feya uns ulls com 'ls de las ánimas del purgatori.

—Ah, mira noy, de nít es molt diferent... y despres que ab cosas que poden ser de l' altre mon... jo no hi vull res.

—¿Que creyeu ab bruixas pesador?

—No crech ab bruixas, pero crech ab ánimas.

—Si com las de Viladordis, d' ara fá poch temps que vá agafar la justicia de Manresa.

—Ay no parleu de aqueixas cosas, digué la minyona de la filosa que acabava de fer un xiscle per un passich al brás que li havia donat un traginer que tenia al darrera, y volía dissimularho. No 'n parleu que ja en tota la nit no dormiria.

—Ja 't faria jo companya, li digué lo traginer.

—Digueu, digueu pesador, digueren tots los altres ab mes esfors que may.

—Donchs tan si ho creyeu com si no ho creyeu, es cert que quan la guerra dels set anys, un miliciano vá anar á buscar cuatre porrons de vi al hostal del meu poble, y no 'ls va pagar, dient que tornaria despres á pagarlos: aquell mateix dia lo van matar, y aquella mateixa nit l' hostaler va sentir com si carreguessin un fusell cuatre vegadas, y sentia ben clar lo soroll de la baqueta, y aixó cada nit: fins que l' hostaler li digué: «descansa en pau, y si fás senyal pels cuatre porrons de vi que 'm deus, ja te 'ls condono,» y desde llavors may mes ha sentit soroll ni fressa. Aixó m' ho há contat lo mateix hostaler qu' es vehí meu y á qui conech de tota ma vida, com qu' anavam junts á cal senyor rector á apendre de lletra. Vejam que direu ara.....

—Jo se cás molt semblant al vostre, respongué en Climent. Guardava en una terra molt plana, ahont hi habia boscos d' alzinas sureras. Al mitj del plá hi havia una casa que ningú dels environs volia habitar per temensa als sorolls que de nit s'

Digitized by Google

hi sentian: s' hi presentá un home valent y digué: «jo dormiré en aqueixa casa, no tinch por de res ni de ningú.» S' emportá un fusell, un llum y un llibre; allí vers las deu de la nit, comensá á sentir fressa, y despres un terrabastall molt fondo que feya estremir.

—¡Ay Verge Santísima! esclamaren las donas.

—L' home valent, deixá lo llibre, agafá la llanterna la posá al cap del fusell, y ben preparat y al punt de dalt se 'n baixá al saller.

—¿Tot sol? preguntá 'l rebadá.

—¿Y donchs? Aixís que fou al saller, no sentí lo mes petit remor ni vejé ningú. Se 'n torná á la cambra á llegir y al cap de poca estona, altre volta la mateixa fressa y lo mateix terrabastall. Torna á baixar y altre volta aixis qu' entra al saller, la mateixa quietut y repós; aixó per cuatre ó cinch vegadas, fins que resolgué no moures del saller; apagá la llanterna y se posá á escoltar: no se feu esperar gayre lo soroll. ¿May dirian quinas ánimas eran? Ratas que corrian per damunt dels suros que hi havia al sús de las botas y com aqueixas estavan vuidas, ressonava lo soroll de manera que semblava lo terrabastall del infern. Heus aquí las ánimas de la casa que tenia espantada á tota la gent.

—Si aqueix cas vá ser mentida, lo meu va ser veritat, ab aixó cada hu que 'n prengui 'l que vulgui, que jo 'm quedo ab la meva.

Lo foch s' apagava, y la masovera ja no hi posava arjelaga ni brancas de pi.

Lo masover l' Anton, digué: —Ja que parleu d' ánimas, bo será que pensem ab las del purgatori y que comensem lo rosari.....

5 Novembre de 1873.

J. DE ARGULLOL.

CANT POPULAR.

Jo 't deya, cego d'amor,
Que t' estimava de veras,
Que donaria per tu
Tota la sang de mas venas.

Tu m' escoltavas, ¡ay Deu!
Lo mateix que un marbre freda,
Gosant ab mos sufriments,
Y rihente de mas penas.

¡Ben envá fou ma passió!
Malaguanyada volença!
Mes valdria que hagués mort
Lo dia que 't vaig coneixer.

Mes per so no 't créguis may
Que, ple d' enuig, t' aborresca
Que la voluntat que 't tinch
Te juro que será eterna.

Sols voldria ¡valdament!
Que com jo t' enamoresses,
Y que juguet d' un mal cor
Fossis un niu de tristesas.

Que com mes gran ton amor
Mes aborrida 't vegesses
Rihentse ton estimat
De tos plors y de tas queixas.

Llavors sabrias com son
Las penas que m' atormentan,
Y l' amargor de la fel
Qu' á glops, á glops, m' has fet beure.

Llavors, vegent quant sufreix
Un cor que, trist, aleteja,
Aburrit y trepitjat
De la joya per' qui alena;

Tal volta 't sabria greu
D' haberne estat tan crudela,
Y 'm ferias, dantme un sí,
Lo mes ditxós de la terra.

ANTONI VILA.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS.

Composicions que s' han rebut en esta Secretaría desde 'l 30 del últim Mars fins al 10 inclusiu del present.

89. Amor á una pastora.—*La vi tan fermosa-que apenas creyera-que fuese vaquera-de la Finojosa.* (MARQ. DE SANTILLANA).—90. Lo sigle de les llums (sátira).—*Boca que vols, cor que desitjas.*—91. Cant de Salomó.—*Ego dilecto meo et dilectus meus mihi* (*Cantica canticorum, cap. VI ver.* 2).—92. L' ombra del Rey en Jaume.—*¿Quousque tandem?*—93. A la pus bella parla.—*Encar hi ha cors que pregan no mes que en catalá.*—94. Atlant.—*Atlantis, cinctum assiduè cui nubibus atris-piniferum caput et vento pulsatur et imbri.* (VIRG.).—95. Á Puget l' Estatuaire.—*Felicitas publica. Le marbre tremble devant moi.*—96. Dins lou bos. A Teodor Aubanel.—*Spes. La Prouvenço flourirá.*—97. La mare cegueta.—*Caritat enviada del cel, cap com tu.* (A. DE BOFARULL).—98. La mort d' en Jaume.—*Com ell cap mes.*—99. La patria catalana.—*No estima á sa nació qui no estima á sa provincia.*—100. Lo ver! lo bell! lo bó!—*A na María L.*—101. La orfaneta de mare.—*Jo vinch ab la fe del cor-á dar un cor per divisa.*—102. Igualtat. —*La dolenta ni may que torni.*—103. El setgle XIX. —*Ja s' acaba.*—104. ¡Ay claustre!—*In Jacob inhabita... et in electis meis mitte radices.*—105.—La vida del camp.—*Que descansada vida.*—106. La mort de S. Pau.—*Ego enim jam delibor et tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi*..... (Epist. 2.ª ad Tim. cap. VI).—107. La darniero pensado. En memori de moun ami Maurel.—*Dulcis amor patriæ.*—108. S. Bernat d' Alcira.—*Llegenda relligiosa.*—109. A la Muso.—*Amors me fai chantar et esbaudir.* (MIRAVALS, ms. Lavallière, piece 730, f. 87).—110. Tal farás tal trovarás.—*Es veu forsosa.* —111. Desitx.—*Un no rompido sueño,-un dia puro, alegre, libre quiero.* (FRAY L. DE LEON).—112. Lo temple.—*Mi casa casa de oracion será llamada de todas las gentes.*—113. La meua amor.—*Camí del cel.*—114. Lo nostre poema.—*Agere.*—115. Barcelona y son rey.—*Qui mor per la patria no mor may.* (ANTONI DE BOFARULL).—116. A...—*Avuy que es lo teu sant jo cantaré.*—117. Epístola.—*A*...—118. Nadal.—*Hossanna.*—119. La mort de la chatouno de Tavan, Mireieto. Á Tavan.—*La mort a des rigueurs à nulle autre pareilles-on a beau la prier-la cruelle qu' elle est se bouche les oreilles-et nous laisse crier.*—120. L' ángel del amor.—*Cada cosa te son temps.*—121. Armonías del Univers.—*¿Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus qui facis mirabilia solus.* (*David, Salm. LXXVI, vers.* 14 *y* 15).—122. La vera sabiduría.—*Hoc unum necessarium.*—123. La festa dels Jochs Florals.—*Les minyones de setze anys-ja son noyes casadores.*—124. La mal maridada.—125. La tomba del cor.—*Ay amor á quants n' enterras!*—126. Soletat.—*Lejos de mi placeres de la tierra.* (ZORRILLA).—127. Cosas de Barcelona.—*Mes val una barretina-que un barret de tercers pis-mes m' aymo una mantellina-que en lo cap casco postis.*—128. Patria.—*Facit indignatio versus.*—129. Exaltació de la fe.—*Sens fe ningú pot salvarse.*—130. Lo lliri blanch.—*Madrigal.*—131. Sta. Eularia.—*Digna sou de Barcelona-gran patrona-hont vostra llahor se canta-Eularia verge molt santa.*—132. Terme sagrat.—*Maneat in sæculum.*— 133. La conquesta de Barcelona.—*Llegenda del temps vell.*—134. Lo testament del manyá. *Que es la mayor maldicion-que pueden darte los hombres.*—135. Lo cavaller sens tatxa.—*Honra donan ab sos llabis-los cavallers y ben nats-qui escup en la honra dels altres-escup sa propia maldat.*—136. Al Senyor Deu de los exércits.—*Sanctus, sanctus, sanctus.*

Digitized by Google

—137. La maca del carrer.—*Paciencia.*—138. Ays del cor.—*Jo so ben cert que vos ne sou ben certa-de mon voler del qual me so callat.* (Ausias March).—139. Les dues tortores.—*Lo esparver no 'ls haurá pas-ni 'l fibló de greu oratge.*—140.—Oda á Deu.—*Unus est trinus et trinus est unus.* (St. Agustí).—141. Vanitas vanitatum.—*Omnia vanitas.*—142. Plant.—*Isqui á la mar del mon ab totes veles-remant lo braç, sens fre, cluchats los uyls, etc.*—143. Ma esperansa.—*Amor.*—144. L' amor meva.—145. Armen-Roda.—*Recorts.* —146. La flor del cel.—*Balada.*—147. Epístola.—*A ciutat que hi estiga qui hi es nat.*—148. Partida.—*Sus! via sus! á Mallorca!-Mort als alarbs!*—149. Santueri.—*Al trovador que canta-enniuha en tes muralles.*—150. La floreta del bosch.—*Benehit qui l' ha creada.*—151. Gotx en llahor de la Mare de Deu.—152. Quadros de historia catalana. (Segle xviii).—*E veritat sia dita com se deu á la historia, quen ha desser verge, e molt pura, e molt neta dinfeeltat e de mentida.* (Boades).—153. Lo combat de Cadaques. *Fué esta victoria una de las mas notables que hubo por mar en aquellos tiempos.* (1285). (Zurita).—154. Fantasia.—*Amor.*—155. Epístola.—*Si vales bene est, ego quidem valeo.* (Cicerón).—156. Anyoransa.—157. Eularia.—*Desijant martyri pendre etc.* (*Cobles de Sta. Eularia*).—158. A la Patria.—*L' amor de Deu, la llar de la familia,-les glories de la patria y de sa llengua-exalçarán los fills de Catalunya-com bons germans dels altres fills d' Espanya.* (M. V. Amer).—159. Poblet.—*Aqui la patria fou.*—160. Independencia.—*Nostre senyer fazia á vos companha-perque en ren no-us cal duptar.* (Pau Lanfranc).—161. Madrigal. A C...—*Eros.*—162. Lo primer aniversari.—*Tu cruda ausencia mi dolor apura-y el no haberla ¡ay! de mi! jamás pensado-dobla al misero pecho la amargura.*—163. A...—*Jo vull amor perque mon cor vol viuren!* (F. P. Briz).—164. Sant Francesch s' hi moria. Tradició histórica.—*Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* (*Cant. cap. II v. 5*).—165. Amor.—*Si lo sol de mon amor-no tingues posta-jo hauria ben començat-aquí la gloria.*—166. Jehovah.—*Venite adoremus et procidamus ante Deum.* (*Psal. 94*).—167. Lo boig y 'l mendicant.—*Nos cognoscimus Deum ex operibus suis.*—168. Lo fosser.—*Deu no ho vullga.*—169. Lo cor me fa mal.—*Qui no nes trist de mos dictats non cur.*—170. La patria catalana.—*No hi ha millor que mantellina blanca-no hi ha millor que barretina roja.*—171. Plant.—*.. dite, dite-chi la ridusse á tale.* (Leopardi).—172. Catalunya.—*Sancera 's trova aqui.* (Adolf Blanch).—173. A la claror de la lluna.—*Mi mente se derrama.*—174. Naixement de Jesus.—175. ¡Visca Aragó!.—*Et fleverunt eum omnis populus etc.* (Machabeos).—176. Neguit de rey.—*Axó no es viure.*—177. Somnis d' infant.—*Terrebis me per somnia etc.* (Job. VII-14).—178. A Tarragona.—*Tarraco, quanta fuit ipsa ruina docet.*—179. Llágrimas.—*Qui es qui essent catalá no aspira á gloria.*—180. Lo sagrament d' en Jofre.—*No sen gaudirá.*—181. Lo rector de Santa Pau.—*¡Deu ho vol!*—182. L' hostal de la Gleura.—*No hi ha lliri sense flor etc.*—183. A un jove. Epístola satírica moral.—*Denme una leccion siquiera etc.*—184. A la vista d' unas runas.—*Cantar la memoria de la patria es dols etc.*—185. Los trenta d' en Gotti.—*Ja haviam perdut-cent valents companys.* (Mistral). —186. Lo castell esfondrat.—*Miracle.*—187. La batussa.—*Al peu de las murallas-dexaren son plomall.* —188. Tristos recorts.—*Tot passa.*—189. La rosa blanca.—*Una floreta.*—190. Joan Blanca.—*Abans es l' honra que tot.*—191. A la lluna.—*Pobre esperanza mia.*—192. Al segle.—*Que rumor-lejos suena que el silencio etc.*—193. Batalla e derrota del turchs en lo mont Tauro.—*Desperta ferro.*—194. Egloga.—*Cancion si tanto de primor tuvieras-como tienes de amor etc.* (Balbuena).—195. La cançó de Parena.—*Cada llágrima una perla etc.*—196. Lletrilla.—*D' est modo sorint parlava etc.*—197. Un qüento del avi.—*Pobreta.*—198. La casa del Canigó.—*Be prou que 'n se de corrandes etc.*—199. A Maria.—*Tal es el nombre y la muger que adoro, etc.* — 200. Les dues ánimes.—*Ecce sponsus venit.*—201. Catalina Sandoval.—*L' espós vull de sanch real, etc.* —202. Los aucells missatgers.—*Rondalla.*—203. La enamorada.—*Jo 'm moro de neguit.*—204. A ma patria.—*En tiempos desventurados-el poeta es un profeta-de dolores.* (V. Barrantes).—205. En Sellé.—*A n' eus meus amichs qu'en dia de San Jaume avespre, etc.* —206. Lo Nunci.—*Dihuen si...*—207. Flor de lliri.—*Oh amor.*—208. La cançó de la velluria.—*Es la patria del meu cor.*—209. L' apóstol.—*Per amor de Deu.*—210. A una morta.—*Y mi mal es tan entero que muero porque no muero.*—211. Salve Regina.—*Sempre os he adorat, etc.*—212. Caramellas.—*Surt, bella nineta, etc.*—213. Cançó de gesta.—*Dieus si' l play, me don lezer.*—214. La pregaria.—*Orate.*—215. Jorn de gloria.—*Octubre de* 1282.—216. Anyorança.—*Jo anyoro la meua mare, etc.*—217. L' enamorada.—*Violeta.*—218. La agonia del Rey Ferrant.—*Ab sang de las mevas venas -lo pactat esborraria.*—219. A Roma.—*Spes.*—220. Perdó.—*Deu.*—221. Lo valent de San Celoni.—*Investigacions históriques.*—222. Epístola á en.....—123. Pobre nina.—*Perdó.*—224. Epístola.—*A mon amich J. S. B.*—225. La Tempesta.—*Resa, resa filla meva.*—226. Lo cant d' una montanya.—227. Benedicció de Deu.—*Benedicite omnia opera.* (David).—228. Las campanas.—*Plausi á Deu que quant la terra, etc.*—229. El cor de Jesus.—*O fons amoris inclyte, etc.* (S. Bernat).—230. Les estrelles.—*Estrelles,-poesía del cel.* (Byron).

Lo que 's fa públich per á coneixement dels interessats.

Barcelona 11 de abril de 1874.—P. A. del C. *Joan Sardá, secretari.*

NOVAS.

Tot lo que sia popularisar directa ó indirectament las producsions catalanas es per nosaltres digne de llohansa; y per això no podem menys d' aplaudir la determinació de la Junta de la societat dramática *Pitarra* de regalar á tots los concurrents á las funcions que dona en lo Romea uns cromos ab los principals tipos de las obras d' aquell popular autor. L' haverse encarregat de la confecció dels metexos lo Sr. Padró, com á dibuxant, y 'ls Srs. Calado y Verdaguer y C.ª de la de tiratge y demés, fan creure que serán un treball de gust verament artístich.

S' ha posat á la venta en lo magatzem de música del Sr. Budó la dansa americana del aficionat senyor Nubiola, titolada *El Manzanillo.* Creyem que obtindrá del públich perfecte acullida, perque en tots los balls y reunions particulars en que s' ha eczecutat, ha estat rebuda ab gran aplauso. La impresió bona y la forma molt original ab que s' ha grabat, contribuhirán molt á la venta que desitjem al autor.

SUSCRIPCIÓ PERA ERIGIR UN MONUMENT
Á JOSEPH A. CLAVÉ.

Suma anterior 224 rals.—Heribert Mariezcurrena, 10.—Modest Vidal, 40.—F. Pi, 10.—Total 284 rls.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Abril de 1874. Núm. 11.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

L' último Abenzerragio; per *Joseph Rodoreda y Santigós.*—Elogis dels catalans y de Barcelona, per En Cervantes; per *R. F.*—Lo ball dels confits (poesía); per *Damás Calvet.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Á la memoria de Joseph Anselm Clavé (poesia); per *Dolors Moncerdá.*—Oda á Napoleon; per B. J.—Madrigal (poesía); per *Pau Bertran y Bros.*—Inventari de la Tresorería de la Séu de Girona; per *Fidel Fita.*—.*. (poesía); per *J. Salas.*—*Lo cercle literari de Vich;* per *X. Y. Z.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

L' ÚLTIMO ABENZERRAGIO,

ÓPERA EN QUATRE ACTES

DEL MESTRE EN FELIP PEDRELL.

Est any formará época en la historia de nostra música per los bons recorts que no s' esborrarán facilment de nostra memoria ; sembla que podem esclamar y ab sobrada rahó: *Post nubila Fœbus;* com si diguéssim: despres de molt temps de privació per los músichs catalans que no tenian entrada en lo ver temple de l' art per fi s' han obert sas portas al talent y podem aplaudir y admirar las creacions y l' ingeni dels nostres compositors.

A la *Editta* del mestre Obiols han seguit los concerts de cuaresma ahont se ha senyalat á la música del pais un lloch molt preferent, y per digne fi de temporada se nos han dat á coneixer dos cosas igualment apreciables: una *ópera* bona y un compositor de geni que en son *debut* en la escena del gran Teatre ha fet naixer en lo públich tot que l' aplaudia, la convicció de que son nom y sas obras serán un dels mes brillants florons de la corona artística de Catalunya.

De una obra de Chateaubriand tragué lo senyor Fors de Casamayor l' argument per lo llibre de la ópera que 'ns ocupa, y en justicia debem reconeixer en dit arreglo condicions molt recomenables y situacions ben trobadas pera posarhi música.

La versificació del drama es bastant fácil tenint en compte la dificultat inmensa de cultivar una literatura estranya dintre dels estrets límits de un *libretto*: senyalarem entre altres bellesas indiscutibles de la obra del senyor Fors los versos traduhits del *Romancero del Cid* que serveixen pera la romança de soprano del acte segon: son estil es correcte y la construcció bellíssima.

Mereix, donchs, l' autor del llibre la consideració del públich, en primer lloch per son treball y despres per sa condescendencia: nosaltres lo felicitem ab tota l' ánima y li agrahim com lo qui mes lo fatigós y pesat encárrech que ha complert per segona vegada ab éxit, y creyem que com nosaltres es Barcelona tota qui li está reconeguda per haver contribuhit per molt en que se poguessen posar en escena las partituras dels fills de la terra.

Confiansa y no poca teniam en l' obra del senyor Pedrell, perque coneixiam son talent al mateix temps que son bon criteri en literatura y arts, y consignem ab plaher que no 'ns hem equivocat, ans, al contrari, l' éxit mes complert ha vingut á domostrar la exactitut de nostras apreciacions.

Allunyat dels grans centres ahont l' art se cultiva ab perfecció, retirat casi en una població de segon ordre, ab la única voluntat decidida de ferse home per medi del estudi, passant horas, dias, mesos y anys dedicat á la meditació de las obras dels clássichs, per aquest camí difícil y escabrós ha lograt lo senyor Pedrell arrivar á la realitat dels seus desitjos y ocupar un lloch distingidíssim en lo catálech dels quins en música honran á sa patria; en sa obra primera se trovan, com apuntarem promptе, efectes de primer ordre, inspiració á dolls moltas vegadas y coneixements profundíssims del difícil art de compondre.

L' exemple del senyor Pedrell deu ser imitat per nostra juventut aficionada; aprenguian de ell la constancia en lo estudi, la esperansa, que no l' ha deixat may, en lo pervenir y la fe en la vera música, en las obras dels quins podem anomenar ab fonament pares del drama lírich; y, sens dupte, *L' último Abenzerragio* no será la derrera *ópera* dels nostres benvolguts compatricis que tindrem ocasió de admirar, aplaudir y apressiar.

Quatre actes te la nova partitura: en lo primer trovem notable lo preludi, de dimensions regulars,

Digitized by Google

ben orquestat y en lo que se insinuan ja algunas de las melodías mes afavoridas de la *ópera*: es aquesta plana un perfect prefaci que dona desitj al espectador de sentir ab gust lo que á ella segueixi. Lo coro de introducció es de carácter, y retrata be la alegria del poble recordant la conquesta de Granada per los reys católichs, ab la poderosa ajuda del gran capitá Gonzalo de Córdoba: la romança de tenor que á aquest succeheix es agradable y entranya algunas frases de verdader efecte dramátich: ló duo, entre lo tenor y la tiple, que ve posat despres, es inspiradíssim y digne de ser format per la ploma mes acreditada: la frase

Celeste creatura
la mano e il cor ti do

recorda aquells detalls de imaginació que arrebatan al públich y que 's trovan molt sovint espargits en las partituras del inmortal autor de Faust, á qui venera y respecta especialment lo autor de *L' último Abenzerragio*.

La pregaria es de bon efecte religiós, y la ronda que dona fi al acte primer es característica y deixa ben impresionat al auditori.

Lo coro de donas ab que comensa lo segon acte te un bonich ritme: llástima que sa execució bon xich imperfecta en las duas nits en que se ha posat en escena la obra, no ha deixat empaparse al públich del valor de aquet bellíssim tros.

La cansó mora es una tendre y delicada cantarella que fou interpretada á la perfecció per la senyora Borsi de Giuli: aquesta artista de cor que traduheix sempre al peu de la lletra y ab entussiasme los conceptes de las obras que se li encarregan va fer ressaltar las innumerables bellesas que conté aqueixa pessa: lo resultat fou demanar lo públich la repetició de la cansó y cridar ab insistencia al autor, prodigant á aqueix y á la artista aplausos.

La marxa que segueix es de bon efecte si be de ritme poch original, y la gran escena que vé colocada després es una mostra evident del talent del senyor Pedrell.

Lo gran concertant final segon es á nostre pobre y humil criteri la plana mes de bon efecte de la ópera: las veus los coros y la orquesta brillan completament, allí se succeheixen las frases inspiradas, los períodos de verdader efecte dramátich se prodigan, se repeteixen, allí lo espectador embadalit no sap lo que deu admirar mes, la melodía es espontánea y fresca, la orquestació plena y sonora, sense trompetadas, es una plana que fora prou per realsar una obra encar que en ella no hi hagués res mes digne de encomi: aixís ho comprengué lo públich fent completa justicia al autor.

La gran escena de tenor y coro que comensa lo acte tercer es de bon efecte y lo senyor Carpi la va interpretar ab intenció si be á aqueix artista lo trovem bastant sovint bon xich fret lo que moltas vegadas destruheix en part lo dramatisme de las situacions; deu ferse cárrech lo senyor Carpi que no basta un caudal de veu irreprochable; la escena te altres exigencias que lo cantant deu tenir presents pera omplir ab perfecció la missió sua; los calderons, los do de pit y altres excessos no ajudan per res al efecte de una pessa sobre l' auditori, y mes de cuatre vegadas produheixen un resultat contraproduhent.

La melodía de contralt fou cantada ab sentiment per la Senyora Treves y repetida á instancias del públich; es una pessa que 'ns fa pler, inspirada y melódica; s' emporta la voluntat fins dels profans que la saborejan per primera vegada.

Bona prova de la fe artística del Senyor Vidal es la execució intatchable de sa romança en aquest acte. Cada vegada que li sentim creix lo nostre entussiasme per lo talent del autor y la perfecció del intérprete: al Senyor Vidal un dels artistas que mes ha contribuit als éxits alcansats per los compositors catalans dem las gracias del fons de nostre cor y li assegurem que son recort será grat sempre á la memoria nostra per sa amabilitat y sas cualitats raras que ha posat de relleu continuament en aqueixa temporada.

Inspirat es lo duo de tiple y baix y lo cuartéto final de tall clássich que recorda las correctes creacions del gran Mozart: sols hi trovem á faltar la esplosió de sentiments que sembla requereix l' acció dramática; mes en honor á la veritat confessem que la segona volta de sentir aquesta pessa, millorada la execució, nos feu mes bon efecte que la primera.

Lo coro de introducció del acte últim, en ritme de vals, es de una estructara un poch trivial: en lo ball crida la atenció lo segon temps en dos per cuatre, original y característich; la escena que segueix te moments grandiosos y lo final corona dignament lo treball de nostre compatrici: lo que no 'ns agrada es la alegoria, si be en la segona representació se va suprimir algun detall que no tenia res que veure ab lo argument: ab un final trobat hauria estat molt mes complert l' efecte dramátich; pot ser farian be de reformar los autors tota l'última escena.

L'ópera dirigida y ensajada per lo mestre en Eussebi Dalmau, que sostingué en aqueixa ocasió sa envejable y justa fama, donant espressió y color per lograr lo efecte imaginat per lo autor; la orquesta arrebatadora; los coros acertats per lo que felicitem al mestre Porcell, y la direcció de escena bona atesos los pochs elements que conta nostre teatre per presentar obras de la época de la que 'ns ocupa.

Las artistas Senyoras Borsi y Treves y los senyors Carpi Vidal y Vinyals lluhiren sas facultats y feren brillar las infinitas bellesas que conté *L' último Abenzerragio:* á tots felicitem y agrahim lo treball y la bona voluntat ab que contribuhiren al éxit de la *ópera*.

Al editor de música Senyor Vidal que s' ha demostrat fins ara entussiasta protector dels nostres músichs, á mes de lo reconeixement per sa digna y llohable idea li desitjem que lo éxit en las obras de sa propietat com la *Editta* y *L' último Abenzerragio* li fassan oblidar los disgustos y contrarietats que donan regularment aquestos negocis.

Al Senyor Pedrell li dirém que per conquistarse

Digitized by Google

ab una sola obra lo títol merescut de mestre, molt talent y molts coneixements se necessitan, y que l' autor que en son primer ensaig en la escena lírica produheix un *último Abenzerragio*, promet ser un dels mes gloriosos entre l' aplech de verdaders génis que enriqueixen ab sas obras lo mon musical modern.

JOSEPH RODOREDA Y SANTIGÓS.

ELOGIS
DELS CATALANS Y DE BARCELONA
PER EN CERVANTES.

Llegint la «Noticia universal de Catalunya», obra escrita á últims del any 1640 en defensa de nostra nació contra lo gobern absolutista y centralista del Compte-Duch d' Olivares, hi trobarem, al capítol XIV, la següent cita del gran Miquel Cervantes, en lo llibre III, capítol 12, al acabament, de son *Pérsiles y Segismunda:*

Los corteses catalanes, gente enojada, terrible; y pacífica, suave; gente que con facilidad dan la vida por la honra, y por defenderlas entrambas se adelantan á si mismos, que es como adelantarse á todas las naciones del mundo... (1).

«Elogi tan gran (afegeix la *Noticia*) que panegíricament compendia las majors prendas dels catalans, panegírich tan realsat que s' adelanta als favors mes complerts que de forasters autors ha rebut Catalunya, y sent l' Autor castellá se llevan totas las sospitas de l' afecte, donant mes eficacia á la veritat de sas paraulas.»

Molta va ser nostra satisfacció al trobar semblant cita del gran escriptor en una obra tan memorable com aquella per l' historia de Catalunya, y varem recordarnos de que Barcelona en particular te dos grans elogis en las mes conegudas obras d' En Cervantes.

L' un es á la novela exemplar *Las dos Doncellas* y diu aixís:

«....... *llegaron á Barcelona poco antes que el sol se pusiese. Admiróles el hermoso sitio de la ciudad y la estimaron por flor de las bellas ciudades del mundo, honra de España, temor y espanto de los circunvecinos y apartados enemigos, regalo y delicia de sus moradores, amparo de los estrangeros, escuela de la caballería, ejemplo de lealtad, y satisfaccion de todo aquello que de una grande, famosa, rica y bien fundada ciudad puede pedir un discreto y curioso deseo.*»

En l' antepenúltim capítol del *Quijote*, aquest enginyós caballer diu á don Álvaro Tarfe:

«....... *y asi me pasé de claro á Barcelona, archivo de la cortesia, albergue de los estrangeros, hospital de los pobres, patria de los valientes, venganza de los ofendidos, y correspondencia grata de firmes amistades, y en sitio y belleza única. Y aunque los sucesos que en ella me han sucedido, no son de mucho gusto, sino de mucha pesadumbre, los llevo sin ella solo por haberla visto.*»

Al veurer los elogis que de nostra nació y de nostra ciutat fa aquell gran pensador y gran escriptor, n' hi ha per conmóurernos los barcelonins y tots los catalans en general. D' altres regions y ciutats fa Cervantes elogis grans com de las nostras; mes grans, no; tant grans, de pocas.

A las *Dos doncellas* es á la nostra ciutat ahont se desenllassa l' argument de la novela, en lo *Quijote* es á Barcelona ahont comensa lo desenllás, de manera que nostra ciutat es en las duas obras lo teatre ahont passan escenas de las mes llargas é interessants del drama, quedant fondament grabada Barcelona en lo pensament del llegidor.

Don Quijote en sas peregrinacions per diferents parts d' Espanya no va á altre ciutat que á Barcelona ó al menys no consta qu' hi vaje. A Barcelona te lo Caballer de la Mancha un gran recibiment, y es obsequiat ab lo passeig y ab un sarau; aquí succeheix lo cas de la testa encantada; aquí veu y examina l' Enginyós caballer una imprenta; visita las galeras ahont es rebut ab salvas, chirimias y hurras com un general y ahont succeheix lo cas d' Ana Felix. En nostra platja, per últim, lo *Caballer dels lleons* es vensut per lo de la *Blanca Lluna* y li promet retirarse al seu poble. A nostra platja es Troya per lo gran venjador d' agravis. No menys qu' ab lo virey de Catalunya, ab un general de mar y molts altres caballers posa En Cervantes á son personatje principal ab relació á Barcelona, y fa á nostra ciutat teatre d' algunas de las escenas mes interessants y hermosas d' aquell inmortal llibre. Encantan també la descripció de l' aurora y del despertament de la marina lo dia de San Joan, al arribar D. Quijote y Sancho á la platja de Barcelona, la descripció de las galeras, y la persecució y presa que fan del baixell argelí. Lo cuadre dels cinch capítols que parlan de l' estada del orat caballer á la nostra ciutat, es dels mes hermosos del inmortal llibre d' En Cervantes. A mes dels dos personatges principals, las figuras d' Ana Felix, de son pare, de D. Gaspar Gregori, de D. Anton Moreno, del caballer de la Blanca Lluna, bachiller Sanson Carrasco, dels amichs del D. Anton, de lo Virrey, del general de mar, y fins las dels personatjes de l'imprenta, y las del renegat arrepentit y d' altres hómes de las galeras forman un conjunt encantador. Pochs cuadros te lo *Quijote* superiors y fins direm iguals al barceloní. Podem dirne de Barcelona la ciutat del (1) *Don Quijote* per ser la única ahont lo fa anar y lluhir En Cervantes y per lo cuadro hermosíssim de sa estada aquí.

A las *Dos Doncellas* també los cuatre personatjes

(1) En una edició del *Pérsiles y Segismunda* feta á Madrit l' any 1805 al párrafo copiat hi faltan las paraulas: «gente que con facilidad dan la vida por la honra» y en lloch d' ellas diu: «calidades que», com que se referís á lo de terrible, suau y no á la vida y la honra.

(1) DEL *D. Quijote*, es á dir, de lo llibre; no DE *D. Quijote* puig l' admirable orat no era barceloní ni catalá.

Digitized by Google

principals de la novela, Don Sancho de Cardona, y fins sa muller, los dos cirurgians, lo capellá y Calvete forman un cuadro encantador que te Barcelona per fondo: la descripció del combat á la platja entre las tripulacions de las galeras y lo poble de la ciutat, l' escena entre Marco Antonio, Teodosia y Leocadia á casa de D. Sancho, lo diálech entre Leocadia y D. Rafael á la mateixa platja, y lo despido dels quatre personatjes principals y lo caballer Cardona son magnífichs y graban fondo en lo pensament del llegidor lo recort del teatre d' aquestas escenas.

En lo *Pérsiles* no hi trobem elogi especial de Barcelona; pero hi ha l' incident d' Ambrosia Agustina ab motiu del cual fa l' elogi dels catalans. Es aquesta figura la principal y casi la única de l' escena que passa á Barcelona; Periandro (Pérsiles), Auristela (Segismunda), Constanza y l' Anton jove no hi fan sino escoltar l' historia d' Agustina, mes ¿quant interessants no son aquesta y els altres?

No apar sino qu' En Cervantes se complagués en fer á nostra ciutat taulas d' algunas de las escenas mes hermosas y mes fixas als recorts dels llegidors, de sas novelas. Estigué á Barcelona algunas vegadas, segons se despren de sas obras, y se coneix que la platja ó marina lo tenia aficionat. Fa constar en lo *Pérsiles* como era costum de Barcelona sortir infinita gent á la platja quan hi arribaban galeras, aixís per véurerlas, com per veurer als tripulants qu' en desembarcaban. En lo mateix *Pérsiles* fa constar com la platja barcelonina era continuament mal segura, de manera que en alborotantse lo mar tenian d' apartarsen las galeras. En *Las dos Doncellas* també fa constar la poca seguretat de nostra platja que feya marxar de Barcelona á las galeras avans de temps (1). En lo *Quijote* cita l' atalaya de Montjuich assenyalant barcos á las nostras ayguas.

Los elogis d' En Cervantes á Barcelona foren escrits, lo de *Las Doncellas* sobre l' any 1612 y lo del *Quijote* los anys 1615 ó 16, y l' any 16 lo dels catalans en lo *Pérsiles*, any de la mort del gran escriptor, al 23 d' abril.

Barcelona y Catalunya en general han sigut poch agrahidas al manco de Lepanto y en especial á la honra de haber fet á nostra ciutat l' única ahont representa lo Caballer manchego y d' haberla honrat pintantla com bona apreciadora de tan enginyós orat (2). Per En Cervantes ¿á cuants mils y mils d' estrangers de totas nacions, puig á tants idiomas han traduit lo *Quijote*, no s' ha presentat Barcelona elogiada com no ho hage sigut mes altra ciutat?

Ben poch y repoch es per nostra ciutat haber donat lo nom d' En Cervantes á un carrer no molt concorregut, y conservar la tradició d' una casa ahont se diu que posaba l' historiador del *Quijote*. Una estátua li deu Barcelona y confiem qu' un dia li pagará. No es qu'En Cervantes, y son *Quijote* y sas *Dos Doncellas* no sian ben coneguts y ben admirats á Barcelona y no tingan aquí, fa dos segles, mils y mils llegidors continuament (1). No es que d' estas obras no s' en hagen fet á Barcelona moltas y molt bonas edicions, luxosas unas, económicas ó de propaganda altres. Es perqué Barcelona es encara massa avara de monuments, y no passa de donar als carrers noms de hómes que mereixen mes gran demostració de agrahiment y estima.

Si algun dia erigís un monument en honor d' En Cervantes, fos estátua, busto, medalló ó inscripció, proposariam que s' hi grabessin els dos elogis que de Barcelona fa, lo dels catalans, y també las figuras ó los noms als menys dels personatjes principals de las escenas que figurá passar á nostra ciutat: D. Quijote, Sancho, D. Anton Moreno, lo cavaller de la Blanca Lluna, lo Virrey, Ana Felix (vestida d' arraix), son pare Ricote (vestit de pelegrí) y lo general de mar, per una part; per l' altre, Teodosia y Leocadia, D. Rafael, Marco Antonio, Calvete y D. Sancho de Cardona, y per altra part, Ambrosia Agustina (vestida de senyora), Auristela, Constanza, Periandro y Anton(vestits de pelegrinas y pelegrins); personatjes ideals que moguts per la ploma del sempre viu manco de Lepanto, semblan haber existit de veras, tan naturalment se mohuen y ab tanta perfecció los esplica, adorna las taulas, los hi posa, y los hi fa parlar l' incomparable ingeni d' En Cervantes.

Sigam los barcelonins y demés catalans agrahits al gran escriptor que tant alts elogis va fer de nostras ciutat y nació; al menys honrem sa memoria grata é inmortal, y donemli los elogis que 's mereix com lletrat, com pensador, com soldat y com heróich cautiu. Sigans agradosa y permanent la memoria d' En Cervantes als fills de Catalunya; tant com pugui sérnosho la memoria dels catalans mes il-lustres per son saber y sas virtuts; miremlo com si en aquell temps nostres Diputats y nostres Concellers l' hi haguessen donat lo títol de fill adoptiu de nostra ciutat y de nostra nació catalana.

Tornem á llegir los elogis qu' habem copiat. Lo dels catalans: *Los corteses catalanes, gente enojada, terrible; y pacífica, suave; gente que con facilidad dan la vida por la honra, y por defenderlas entrambas se adelantan á si mismos, que es como adelantarse á to-*

(1) En temps d' En Cervantes no era mes que començat lo port de Barcelona y encara estos començaments eran molt poca cosa.

(2) Es de notar qu' En Cervantes pinta á son caballer aventurer rebut ab aplauso y agrado per tots els catalans que se posan ab relació ab ell, principalment á Barcelona, exceptuadas las travessuras dels xicots, y de duas senyoras. Sols una persona, passejant *D. Quijote* per la ciutat, lo reganyá y reptá per ximple, y aquesta persona es un castellá. Es d' advertir que cap escriptor catalá va parlar mal d' En Cervantes y que alguns escriptors castellans lo varen criticar y mal parlar injustament, aixis l' indigne frare domínich que ab lo pseudónim d' Avellaneda escrigué lo *Quijote* fals ó brut, aixis lo fanátich y envejós Góngora, lo vanitós y fatuo Villegas, lo burleta Cristofol Suarez de Figueroa, y fins alguns amichs falsos com Espinel.

(1) En sapar que anys atrás varem llegir en alguna obra sobre Barcelona ó sobre literatura de Catalunya lo títol d' una traducció catalana del *Quijote* feta pochs anys després de la publicació d' esta obra. Estimariam qu' algú fixés mes aquesta ideya, si no estém equivocats y no confonem la de dita traducció ab la traducció catalana d' algun altra obra memorable.

Digitized by Google

das las naciones del mundo,... En los de Barcelona trobem que la titula: *temor y espanto de los circunvecinos y apartados enemigos, albergue y amparo de los estrangeros, escuela de la caballeria, ejemplo de lealtad, archivo de la cortesia, hospital de los pobres, patria de los valientes, venganza de los ofendidos, correspondencia grata de firmes amistades.*

Un home del carácter independent, dels coneixements, del talent y vivó naturals, y del mon y viatjes d' En Cervantes, habia de notar ó reparar fondament la diferencia qu' en aquell temps hi habia entre castellans y catalans, entre Barcelona y cualsevol de las grans ciutats de la Corona de Castella: los primers, á cent anys del suplici dels Comuneros, enjoncats al carro de la monarquía absoluta teocrática dels Tudescos, perduda la firmesa cívica que dona la llibertat, reduits á contemplar la seca, estéril y fumosa gloria de las guerras y conquistas del nou Continent, d' Alemania, Italia y los Paissos Baixos, veyent disminuir la població d' Espanya per poblar l' América y afemar ab cadávres los camps de ditas regions d' Europa, perdut lo treball en la Corona castellana, hermas y desertas grans regions del camp, y al mitj d' aquest cuadro, una cort encantada, plena sols d' intrigas de nobles cortesans, ab un rey ignorant, aturat, lligat per etiquetas y per ministres desconcertats;—los catalans lluytant á una per conservar sa independencia nacional y sas llibertats interiors, ab carácter enérgich y valor civil, ab lo cap alt, la ma dreta armada y la esquerra repel-lint lo jou madrileny, repassant per la memoria sos drets y l' historia d' ells per defensarlos, fortificant son esprit cívich ab estos recorts, defensant sos drets y llibertats en lo terreno legal, ab energia cortés, y protestant sa fidelitát á Espanya mentres Castella els hi tingués paraula; treballant en lo conreu dels camps y en las arts industrials á las ciutats y vilas, y al mitj d' aquest cuadro la Diputació general y los Magistrats municipals, las Corts y los Concells, formats per hómes senzills, rectes, vigilants y probos de tots Estaments, desde lo duch y l' arquebisbe al hortolá y al sabater;—las ciutats de Castella decayentse de població, industria y policia, subjectas als corregidors enviats de Madrit, sens vida propia, com arrabals de la Cort;—Barcelona, casi república municipal encara, ab son comers, sos gremis, sas milicias gremials, son Concell de Cent y sos Concellers, sos drets y privilegis formant tota una constitució municipal; gobernantse ella mateixa, aumentant sa població y son treball, donant hospedatje á tots los estrangers, estant en comunicació ab lo mon y no islada com altres ciutats d' Espanya, oferint als desamparats hospitals y altres casas é institucions de Caritat, reunint en las Corts, en los cárrechs de la Diputació y en sas casas de caballers una noblesa no cortesana, sino nacional y popular, y en esta noblesa, en los ciutadans y demés Estaments una cortesia varonil, afectuosa y grave que 's reflecta en las representacions y demes defensas dels drets de la ciutat llevadas á Madrit; ab la memoria encara vivíssima llavors, dels actes mes grandiosos de llealtat á las lleys y als juraments y de la defensa del príncep de Viana, y ab los testimonis de valor civil y de valor militar donats desde segles avans per los barcelonins.

Vivas, respirant forsa y duració estaban en temps d' En Cervantes aquestas grans diferencias; á sos ulls y al devant de son carácter, son mon, son talent y sa vivó, habian de ser favorables á nostra ciutat y á Catalunya en general, y de aquí estos elogis qu' els hi va tributar. Ell, esprit recte, que de la Cort sols desprecis y miseria n' habia tret, que l' habia vista de prop y fins de part de dintre, qu' habia vist aixís mateix las provincias y ciutats subjectas á eixa Cort, qu' en los empleyos qu' habia servit per guanyar un rosegó de pa, habia tingut ocasió de veurer las miserias, las servituts y los decaiments que pesaban ab lo jou d' aquella Cort sobre dels seus subjectes y sobre d' ella mateixa, En Cervantes, dihem, habia de veurer y estimar en favor nostre, catalans, barcelonins, las diferencias entre Catalunya y l' Espanya castellana. Y en los tres elogis qu' habem copiat se pinta clarament que las va veurer y estimar. Tornem sino á llegir son elogi dels catalans y las frases qu' ara poch habem tret dels elogis de Barcelona, y els trobarem inspirats per l' impresió d' aquestas diferencias, els hi trobarem un carácter social, moral, polítich que no 's troba als elogis que fa d' altras nacions y ciutats.

Estos elogis de Barcelona y dels catalans los escrigué En Cervantes lo primer sobre l' any 1612, lo segon y lo tercer los anys 1615 y 16, poch temps antes de morir (als 23 d' abril del 1616); dels xexanta cuatre als xexanta nou anys, quan son esprit tenia tota aquella enteresa, discreció, vivacitat y sentiments que 's manifestan á la carta dedicatoria del *Pérsiles* escrita l' endemá de haber rebut l' Extremaunció (18 d' abril) y casi la vigilia de morirse d' una malaltia llarga que veya mortal de necessitat y que li va deixar fins al últim sospir clar y senser l' enteniment, ab totas sas facultats y potencias (1). Al seu carácter franch é independent res

---

(7) Segons se veu per la dedicatoria de la segona part del *Quijote,* per l' octubre de 1615 estaba En Cervantes ja malalt. Va passar un hivern molt dolent y al 2 d'abril de l'any 16 se 'n va anar á un poble anomenat Esquivias, ahont hi vivia la parentela de la sua muller, á veurer si ab los ayres del camp recobraria la salut; mes als pochs dias, trobantse pitjor, va tornarsen á Madrit ahont residia. Segons refereix en lo prólech del *Pérsiles* (encara que no fem gran cas del diagnóstich de l' estudiant que va saludarlo y abrassarlo entussiasmat, trobantlo pel camí) sufria una gran set, se trobaba cayguts los polsos, veya acabárseli la vida y fins senyalaba sa mort per de allí á pochs dias. «*Mi vida se va acabando,* va dir al estudiant, *y al paso de las efemérides de mis pulsos, que á mas tardar acabarán su carrera este domingo, acabaré yo la de mi vida. A Dios, gracias; á Dios, donaires; á Dios, regocijados amigos,* diu després, *que yo me voy muriendo y deseando veros presto contentos en la otra vida.* Lo 19 d' abril lo varen extremunciar. *Ayer me dieron la Estremauncion,* diu en la dedicatoria de lo *Pérsiles, y hoy escribo esta: el tiempo es breve, las ansias crecen, las esperanzas menguan.* Va empitjorarse despres d' escrita eixa carta plena d' agrahiment, qu' es la mes brillant y durable executoria del Compte de Lemos y va morir lo dia 23. Fins al últim moment va conservar En Cervantes la claretat de potencias y aquell estil jovial que dona treball al llegidor per ferse car-

Digitized by Google

podia privarli de dir la veritat, y á la vijilia de morirse cap respecte podia torbarlo d' expressar ab franquesa son parer sobre Barcelona y els catalans, mes qu' aquest parer y aquestos elogis haguessin de ser mal mirats á Madrit ahont vivia y á Castella per ahont habian de córrer mes sos llibres.

R. F.

(Seguirá.)

LO BALL DELS CONFITS.

Hermosa matinada,
dimars de Carnaval,
ja rodan per la vila
las ninas y 'ls galans;

vestits ells de pagesos;
ellas totas del Plá,
mangots y xineletas
y mocadors brodats.

Alegre lo cor tenen,
lo cos afatigat,
¡tres nits fa que no dormen
tres nits de Carnaval!

La plassa de Figueras
de gom á gom está.
¡Que 'n vénen de pagesos!
¡que gent la festa atrau!

Ja romp lo foch: las balas
las tiran á grapats,
y encare que de sucre
no deixan de fer mal.

Tots los balcons responen
ab foch mes granejat,
com en jorn de tempesta
la calamarsa cau.

De las vermellas mantas
los corns ja n' han buydat:
la plassa queda blanca,
y alguns assenyalats.

Y un mar de barretinas
comensa á bellugar
al rompre la tenora
sardana y contrapás.

DAMAS CALVET.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Disolució normal d' ácit oxálich.—Per preparar esta disolució se pesan 63 grams d' ácit oxálich pur despres de assecarlo perfectament entre fulls de paper apropósit, y escalfantlo á una temperatura suau á fi de tréurerli fins la mes petita cantitat d' aygua que haje pogut pendre del ayre admosférich. Estos 63 grams d'ácit oxálich se tirarán en un pot en lo qui á mes s' hi introdueixen uns 800 grams d' aygua destilada y 's somou be pera afavorir la disolució del ácit. Al ivern tal vegada sia precis escalfar un xich l' aygua destilada. Esta disolució se completa fins arribar á tenir un litro á la temperatura de 15° centígrados. D' aquesta manera tindrem un líquit tipo que contindrá exactament 0'063 grams d' ácit oxálich.

Fig. 14.—Pot pera disoldre la sosa cáustica.

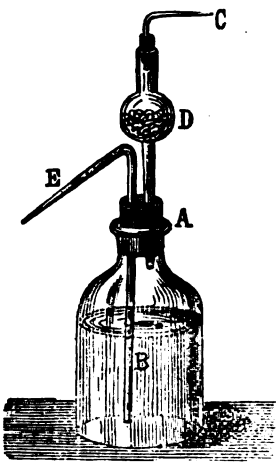

Pera fer la disolució de sosa cáustica se pren cualsevol pot *A* figura 14 y s' hi tira aygua destilada que previament s' ha bullit ab l' objecte de tréurerli l' ácit carbónich que pugui contenir: s' afegeix á aquest pot sosa cáustica tan pura com sia possible á rahó poch mes poch menys de 40 ó 50 grams de sosa per litro d' aygua. Quan la sosa estiga ben disolta se tapa 'l pot y d' aqueixa manera se te ja preparada la disolució que hi ha que graduar; emperó la sosa cáustica te la propietat de apoderarse del ácit carbónich del ayre ab molta llestesa transformantse aixis en carbonat de sosa, de manera que cada vegada que 's destapi 'l pot pera fer una operació cambiará la graduació del líquit en ell contingut: per evitarho s' ha d' adoptar un aparato que puga tapar exactament 'l pot permetent treurer líquit sempre que 's necessiti é impedint entrar l' ácit carbónich contingut en l' ayre admosférich. Això se logra posant en lo tap del pot un tubo *B*, que, arribant al fons d'aquest, deixi sortir lo líquit y altre *C* compost de las tres pessas que 's veuen en la figura ajustadas las unas á las altras ab suros, per lo qual se bufa quan se tracta de fer sortir lo líquit. Al interior d' aquest tubo *C* s' han posat unas varetas ó uns trossets de la meteixa sosa cáustica que 's renovarán quan se vajan fonent. Al bufar per l' extrem del tubo *C* l' ayre que surti de la boca penetrará en lo pot y fará sortir lo líquit per l' extrem del tubo *B*, y tot l' ácit carbónich que hi haja en est ayre será absorbit per los trossos de sosa cáustica que 's troban en lo tubo *A*, y d'aquesta manera lo fluyt aquell penetrará pur en 'l pot.

Ara hi ha que graduar aquest licor normal: pera graduarlo s' emplea la disolució d' ácit oxálich, per exemple 50 grs. se posa en la cápsula figura 7* sense escalfar; se pesa 'l pot que conté la sosa cáustica, figura 14, y tenint en una ma lo pot y en l' altre 'l paper de tornassol se va afegint sosa fins que 'l líquit estiga completament saturat de manera que no torni roig lo citat paper blau de tornassol; llavors se pesa

---

rech de que l' autor de la segona part del *Quijote* y del *Pérsiles* era casi setantè (1547-1616.)

* Vejes lo número 3 d' est any.

Digitized by Google

de nou lo pot figura 14 y restant aquest pes del anterior se veu la cantitat de líquit que s' ha gastat: pera fixar millor las ideas suposem que 'l pot pesava la primera vegada 400 grams y la segona 340 la diferencia será:

$$400-340=60 \text{ grams.}$$

Ab estos datos establirem las següents proporcions:

1.ª Si en 1000 c. c. de disolució ácida hi ha 63 grams de ácit oxálich, en 50 que s' han posat en la cápsula quants n' hi haurá.

$$1000 : 63 :: 50 : x = \frac{50 \times 63}{1000} = \frac{3150}{1000} = 3'150 \text{ grams}$$

de ácit oxálich.

2.ª Si 63, equivalent del ácit oxálich, saturan á 31, equivalent del protóxit de sodi, 3'150 grams que se gastan á quant saturan?

$$63 : 31 :: 3'150 : x = \frac{3'150 \times 31}{63} = 1'550 \text{ grams de}$$

sosa cáustica.

Ja está graduat lo licor de sosa del qui se sab en los 60 grams de disolució de sosa que s' ha empleat en aquest análissis hi ha 1'550 grams de sosa cáustica. Per consegüent pera saber lo que hi ha en 1 kilógram se dirá.

Si en 60 grams de disolució de sosa cáustica hi ha 1'550 de sosa en 1 kilo de disolució ó sia en 1000 grams quanta sosa hi haurá?

$$60 : 1'550 :: 1000 : x = \frac{1'550 \times 1000}{60} = 25'833 \text{ grams}$$

sosa cáustica.

Aquest resultat final de 25'833 grams de sosa per kilo de disolució será escrit cuydadosament en la etiqueta del pot.

Suposem ara que se tracta de dosar l' ácit carbónich contingut en un ví. Se pren una cantitat cualsevol de ví, per exemple, 100 c. c; se posan en la cápsula (figura 7) sense escalfar: se pesa 'l pot de la disolució de sosa: suposem que pesa 1400 grams, y sens deixar de reconeixer 'l paper de tornassol se va afegint gota á gota la disolució de sosa fins á saturar l' ácit per complert. Se torna á pesar 'l pot de la sosa, y suposem que ha pesat 1320 grams. D' aquest modo haurem dosat la cantitat d'ácits lliures contingut en lo ví.

Se pren altre vegada altres 100 c. c. de ví; se posan en la meteixa cápsula; se li dona un bon bull durant mitja hora cuydant d' afegirhi aygua destilada ó de pluja pera mantenir 'l meteix volum á poca diferencia. Se pesa 'l pot de sosa que suposem que pesi 1320 grams; se satura 'l ví bullit y se torna á pesar dit pot de sosa; suposem que pesa 1270 grams. Ab aquestos números establirém lo cálcul de la següent manera:

1.ª operació.—Saturació de tots los ácits (en fret).

Ví gastat.	100 c. c.
Primera pesada del pot ab sosa cáustica.	1400
Segona pesada del pot ab sosa cáustica.	1320
Diferencia.	80 grams.

2.ª operació.—Saturació de tots los ácits menys 'l carbónich (en calent).

Ví gastat.	100 c. c.
Primera pesada del pot de sosa.	1320
Segona id. del id. de id.	1270
Diferencia.	50 grams.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

Á JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

Si per ta mort son dol
t' ha demostrat la terra,
si amichs y admiradors
exhalan trista queixa,
si 'ls bardos de ta patria
sos cants plens de tristesa
en honra á ta memoria
ab trist dolor aixecan:
si tots los ulls ne tornan
envers las nits aquellas
que en mitj de los perfums
qu' esten la primavera,
lo so de tas aubadas
tan ricas de tendresa,
tan plenas d' armonia
que per gentils y bellas
los cors afalagavan
ab sa dolsura extrema,
en tan la llum de l' art
obrant á ta influencia,
l' esprit il-luminava
ab sas virtuts inmensas
á jornalers honrats,
que al acabar sa feyna
trovavan en tos cants
alivio de sas penas,
repós de son treball,
cultiu, sa inteligencia!
¡Ay! ¡qué trista anyoransa
quan cántin tas endetxas
y sens pastor se trovin
las tan amants ovellas,
que sempre á doll gosáren
ton paternal afecte!...
. . . .
. . . .

Si tots ab viu dolor
son sentiment t' expressan:
jo, ab tu tan enllassada
per l' amistat mes vera
que arrela dins lo pit
en anys de la infantesa;
qu' he vist dins lo teu cor
ramell de ricas prendas
regadas per lo doll
de la bondat extrema,
que 't feu en eixa vida
de guiadora estrella,
que dolsa cautivava,
que com iman atreya,
qu' en mitj de los dolors,
de tantas penas feras
que com corps rosegaren
la flor de ta existencia,
lo pur anhel de mare,
lo amor de la donzella,
lo goig de l' infantet,
lo insens de la flor bella,
l' espay de la mar blava,
las glorias de la terra,
tot fou per tu motiu

Digitized by Google

d' inspiració perfecta!
¿Qué 's, donchs, lo que puch dirte
que expressi la tristesa,
lo greu dolor que sento
per ta mortal ausencia!...
Que rossinyols insignes
te cántin tas bellesas:
que cantin á ton géni,
orgull de nostra terra;
ells ho ferán ab gloria,
que jo, pobre oraneta,
que vola sols guiada
per sa constancia certa
tan sols tribut rendeixo
á la amistat sincera
que avuy ploro perduda
ab ben amarga pena!

Dolors Monserdá de Maciá.

Barcelona 14 mars de 1874.

Oda á Napoleon.

LORD BYRON.

Ja es arrivada la fi: ahir encara eras rey y armat per á combatre als reys; avuy ja no ets mes que una cosa sense nom: ¡tant abjecte y vivint encara! ¿Es aquest l' home de mil tronos, qui rublia d' ossos enemichs la terra? ¿Es possible que ell sobrevisca aixís? Ni home, ni dimoni, ningú ha caygut tan avall com ell, com ell á qui se nomenava la estela matutina!

Home de malas entranyas, ¿perque castigar á ta rassa que á tos peus arrossegava sos genolls humiliats? Cegat á copia de no veuret sino á tu, has ensenyat als demés á veure. Ab un poder sense contradicció, poder per á salvar, ton unich guasardó ha estat la sepultura per á tots aquells qui t' adoravan; ningú hauria sospitat fins á ta cayguda, lo miserable de ta ambició.

Mercés per esta llissó; això ensenyará als futurs dominadors mes que no pas la filosofía ab totas sas inútils prédicas. S' ha romput per á no unirse ja may mes l' encis que empenyia als hómes á adorar á aquells Pagodas, capdills del sabre, ab front de bronze y peus d' argila.

Lo triomf y la vanitat, la alegría de la lluyta (1), la terrible veu de la victoria y l' escalf de la vida, la espasa, lo sceptre y aquell manar per á obehir al qual semblavan fets á posta 'ls hómes y ab los quals era certa la gloria, ¡tot perdut! Negre esprit, ¡quina deu ser la follía de ta memoria!

¡Lo desolador desolat! ¡Lo vencedor vencut! ¡L' árbitre de la sort dels demés implorant per la sehua propia! ¿Es que encara estotjas qualque esperansa imperial que 't fa soportar ab calma aquest cambi ó bé es senzillament la por á la mort? Morir príncep ó viure esclau ¡honrosa es certament ta elecció!

Aquell qui en temps passats partí la alzina no hi pensá en que 's pogues rejuntar, y empresonat per lo tronch que debades havia esberlat, sol, ¿ab quins ulls no miraria al seu voltant? Tu, en la plenitut de ta forsa, has fet lo mateix; empero, ta sort ha estat mes negra; ell caygué, presa de las feras de la selva y tu t' has d' anar esmicolant lo cor tu mateix! (2.)

(1) *Certaminis gaudia*. Expressió d'Atila en una arenga endreçada á sos exercits al començar una de sas batallas.

(2) Milo de Crotona. Famós Hercules que lluytava cos á cos ab un toro, y un colp mort se 'l menjava. Havent volgut pártir la soca d' un arbre, y no haventho lograt del tot, quedá ab los brassos enclosos sense poguerlos traure y fou devorat per las feras que sos crits hi atragueren.

Lo Romá, quan hagué apagat la ardencia de son cor ab sang romana, llensá la daga y s'atreví á desterrarse á casa sehua ab selvatge grandesa; s' atreví á desterrarse, mostrant tot lo desdeny que sentia per hómes que havian sufert son jou y que aprés li davan tal sentencia: sa única gloria la conquerí en aquella hora en que abandoná un poder que ja de si mateix era prou á sostenirse (1).

Lo Espanyol, quan la afició á manar hagué perdut per á ell tot son poderós encis, llensá las coronas per los rosaris, l'imperi per la celda. Rigit árbitre dels seus comtes, subtil disputador sobre credos, divertia bé sas extravagancias. ¡Aixís no hagués conegut may ni 'l reliquiari del fanátich ni 'l trono del déspota! (2).

Mes tu has vist á despit teu arrancarte 'l llamp de la ma; bé prou tart has deixat l' imperi á que estava unida ta flaquesa! Mal esperit com ets, basta per á torturar lo cor lo veure 'l teu fet á trossos. ¡Pensar que la hermosa obra de Deu haja hagut de servir d' escambell á una cosa tant, tant petita!

¡Y la terra ha vessat á doll sa sang per qui te aixís la sehua propia! ¡Y 'ls monarcas doblegavan son cos tots tremolosos y li deyan gracias per un trono! ¡Hermosa llibertat! Aixís te poguem servar tots temps venerada, ja que tos enemichs mes forts han dat provas de la cobardía mes villana! ¡Oh! Que ja may puga un tirá llegar un nom mes brillant que aquest per á atraurerse als homes!

Tas malvestats ab sang están escritas. Y no debades aixís; ja tas victorias no las escampa la fama per tots los ámbits de la terra ni romanen ja enfosquidas totas las tacas. Si haguesses mort com mor l' honor, acás podria aixecarse un nou Na poleon per á tal volta vergonyir al mon un colp mes; ara, ¿qui s' atreviria á fer enlayrar lo sol si 'ns havia de deixar sumits en una nit aixís sense estels?

Pesada en la balansa, la pols d' un home es vil com la vulgar argila; ta balansa, oh mort, es justa per á tots aquells que desapareixen; jo, no obstant, me pensava que 'ls sers grans desprenian espurnas mes vivas, per á brillar y sols esmortuhirse y no imaginava que lo menyspreu pogués burlarse aixís d' aquestos, los conquestadors de la terra.

Y aquella mesquina flor de la orgullosa Austria, ta estimada dos colps imperial ¿com sufreix en son pit las horas de torment? ¿Encara s' apoya en ton bras? ¿També te de doblegarse, també té de compartir ton penediment, ta llarga desesperació, homicida destronat? Si t' estima encara, guarda aquella joya; es digna de ta diadema desapareguda.

Corre, donchs, á ta trista Illa y desde allí mira á la mar: encara pot aceptar ton sonris aquell element; ell may ha sufert ton jou. O bé ab ma peresosa escriu en la sorra que ara la terra es lliure. Lo pedagogo de Corintho ha traslladat ara sas sentencias á ton cap (3).

Tu, Timur! en ta gabia de captiu hont covas ta rábia engrillonada, tos pensaments ¿quins serán? Un no mes: lo mon era meu. Sino que com aquell de Babilonia, perderes ab lo sceptre tots tos sentits, no viurá gayre aquest ton esperit tan potent, tant obehit y de tan miserable válua!

¿O será que com lo lladre del foch (4) celest voldrás resistir lo xoch? ¿y compartir ab ell, jamay perdonat, son vultor y sa roca? Predestinat per Deu, ets malehit pèls homes y aquet ton derrer acte, en-

(1) Sylla, dictador romá, rival y vencedor de Marius: quan tingué pacificada la República, renunciant á tot lo poder de sa dictadura, se retirá com un particular á casa sehua.

(2) Carles I d' Espanya, emperador d' Alemanya, qui cansat del poder, resigná en son fill Felip II tot son poder y 's retirá al monastir de Juste.

(3) Dionis, tirá de Sicilia, qui destronat y espulsat de son reyalme obrí escola de filosofía á Corintho.

(4) Prometheu.

Digitized by Google

cara que no 'l pitjor, te de ser la burla fins del mateix dimoni. Aquest, al caure, conserva sa superbia, y si mortal hagués estat, hauria mort ab sa mateixa superbia.

Fou un dia, fou una hora, quan la terra era del Galo ó, mes ben dit, tehua, en que á ton poder insaciable hi anava unida la fama pura que li dava 'l nom de Marengo, daurant ton ombra á traves dels anys, tot y las nuvoladas de crims que anavan enterbolint ton cel.

Pero tu volias ser rey; volias arrossegar vesta de porpra. ¡Com si aquesta roba vana pogues ofegar los recorts de ton pit! ¿Hont es ara aquella vesta? Aquellas tonterias que t' agradava tant portar, la estrella, los cordons, la cresta ¿que s' han fet? Vanitosa criatura del imperi, digas ¿te las han presas totas aquellas joguinas?

¿Hont podrán reposar los ulls cansats de mirar al Gran? Alli hon no resplandesca la gloria criminal ni l' estat menyspreable. Sí: un n' hi ha, lo primer, l' últim, lo mellor, lo Cincinnatus del Occident, aquell á qui no pogué ferir la enveja. Per á fer avergonyir als hómes, no hi ha mes que un nom, Washington!

(Trad. directa del anglés per B. J.*)*

MADRIGAL.

A...

Ta boca encantadora
Mots de consol pus dolços ne destil-la
Que la del romaní mel cobejada,
Per calmá el gréu desfici
Qu' en eix llit de doló 'm consum y acora:
Mas ay! be 'm descobreix tot l' artifici
La llágrima que apunta en ta pupil-la!...
Ella 'm diu, dolça aymada,
Ella 'm diu que potser, com tem la sciencia,
Rest' demá seca y mústia
La flor, tant tendre ahir, de ma existencia!...
Ay! si per cas, amor de l' amor mia,
Quanta dolor y angustia
Anyorante á tu, al Cel jo patiria!

PAU BERTRAN Y BROS.

14 de matx de 1873.

INVENTARI DE LA TRESORERIA
DE LA
SÉU DE GIRONA
FET EN 1470.

(ACABAMENT.)

EN LO ARMARI QUI PENGE A LA PARET
DE LA GRAN TRESORERIA SON LES COSES SEGUENTS.

199. Primo, hun drap de seda vell, folrat de tela blaue, qui servex per posar a le *cadire* levadisse *de ferro*, a hon lo S^or^. bisbe com diu missa al altar major.
200. Item tres moquedors squinsats e (d)olens.
201. Item dos amits ab cordons de seda vermella.
202. Item huns corporals ab lur stoix de domas blanch.
203. Item hunes *cirotegues* (1) de stam.
204. Item hun *sinycll* (2) de seda blancha.
205. Item hun libret de oracions per lo bisbe, cubert de pell tenada, e serveix, com se fan professons per Ciutat, dir les oracions per los lochs acustumats.
206. Item hun capbreu de les capellanies gros.
207. Item hun ordinari de benediccions de bisbe ab pots cubertes de pell vermella.
208. Item una caxsia vella en que stan los vestiments e capes e dalmatiques *dels fedrins* (3), qui son tots dolentes.
209. Los *emperials* de brocat dor. Item sis draps dor fets per lo S^or^. bisbe de *pau* q(u)o(ndam), tots ab senyals de *pagos*.
210. Item hun drap dor de dit brocat ab senyal *den ag*(ui)
211. Item un altre drap ab senyal de la ymage de nostre
212. Item un altre drap vell ab armes de hun cardenal.
213. Item quatre draps imperials vells ab algunes ar-
214. Item un altre drap, o vanova ab barres verdes e vermelles, e les vores blaues ab alguns senyals del cardenal,
215. Item un altre drap antich, ab los tenellons verts en que ha alguns *baboyns qui van a caval en certs animals* (4).
216. Item una vanova vermella de seda vermella a la
217. Item quatre draps de ras; los dos ab lo senyal de pago *ab istories de cassar*, los altres dos son ab los set *guayts* (5) de la verge maria.
218. Item vuyt bordons cuberts de argent ab los caps deurats, dos ab los caps molt grossos ab senyal de *pau*, e dos rodons staquegats menos (6), e quatre fets ab cayre pus petits de tots.
219 Item vuyt bordons de fust, deurats la mitat, per portar lo sobresel (7) de la custodia lo jorn del corpus.
220 Item un sobre sel, qui te senyal de barres grogues o vermelles. Es de brocat blau.
221. Item en una caxeta longa envernissada de groch son los bens seguents. Primo una dalmatiga de pampolat ab una camisa romana, ab paraments e hun senyal de seda groga; e quatre coxiners per portar la custodia e quatre singles, e quatre bestons ab lunes de feri als caps, pel sostenir dita custodia, e quatre perns de ferro per encastar la custodia á la sevira.

EN LO HERMARI PUS ALT DERRERA LO ALTAR
MAJOR DEL TRESORER STAN LES COSES SEGUENTS.

222. Primo dues capes antigues de seti vermell.
223. Item dues capes de seti brocat dor de luca, molt velles, folrades de tela blaue.
224. Item una casulla ab dues dalmatiques de seti vermell, molt velles (8).
225. Item un altra capa vermella, brocada dor de luca, molt vella, folrada de tela vermella.
226. Item sis capes blanques de domas, molt velles, entre les quals na una brocada dor, molt dolentes totes.

---

(1) Guants.
(2) Vejis' lo num.° 84.
(3) Vejis' lo núm.° 112.
(4) Camells ó dromedaris. No es aquesta la sola exhibició de monuments orientals, que pot fer la Séu de Girona. Citarem en primer lloch la *Monografía* del Sr. Girbal, titulada «*Sellos árabes de la catedral de Gerona*» y publicada en la revista gironina «*La union del magisterio*», núm.° 17 del any V, corresponent al 15 de Juny de 1873. En segon lloch se presentan dos relicaris del altar major; un d' ells ab inscripció cúfica, atanyent al califa *Alhakem II Almostansir Bil-láh*.
(5) Dolors.
(6) Menors.
(7) Tálam.
(8) «Son stades donades a mossen brasa per que les fassa

Digitized by Google

227. Item una casulla e dues dalmatiques de pampolat, qui servexen *el les festes de clasch e de vell* (1).

EN LO HERMARI BAX.

228. Item set capes de seti groch, molt velles.
229. Item una cassulla e dues dalmatiques de dit seti groch, molt velles.
230. Item dues capes de domas negre, velles, folrades de tela negre.
231. Item una cassulla e dues dalmatiques de seda negre, tot squinsades e velles.
232. Item una capa de seda negre, tot squinsada ¦qui no serveix, e de menament del capitol le feta desfer per adobar les altres capes de requiem.
233. Item set amits, qui servexen per tots dies molt dolents.

EN LA TRESORERIA PETITA.

234. Primo, dues capes de domas negre, fetes per lo Cardenal.
235. Item tres camises romanes ab paraments negres squinsades ab lurs sinyells e amits, fetes per lo cardenal.
236. Item uua cassulla de vellutat negre del cardenal.
237. Item dues dalmatiques de domas negre. Asso serveix tot, com se fa lo aniversari del *carnel* (2).
238. Item dues capes de vellut carmesi, molt velles.
239. Item mes, hun pali de seti negre ab sou frontal, fet per lo dit cardenal.
240. Item una cassulla e dues dalmatiques de seda blanque ab floquedura Les dalmatiques verda e vermella son les pus sutils, e servexen als dissaptes.
241. Item hun parell de canelobres grans.
242. Item hun parell de antentes grans.
243. Item una cortina de lin blancha.
244. Item una capsa gornida de fil dor ab dos corporals prims, e una tovellola de seda verda ab barres grogues e vermelles, la qual dona lo canonge *terrades*. Te la en custodia lo claver ab les altres tovelloles de cobrir lo sanguis.
245. Item hun calzer deurat ab se patena.
246. Item una creu ab cruciffix de argent deurat; e son dues creus, una sobre laltre. Serveix per les festes anyals a portar a la professo.
247. Item una tovellola negre, gran, molt larga ab listes als caps vermelles.
248. Item quatre vels negres.
249. Item dos missals grossos; hun *centoral* (3), latre domenical ab dos tencadors de argent en coscu deurats, ab los parxos de seda blaue cuberts de pell tenada (4).
250. Item un altre missal, en que ha algun centoral e algunes dominiques, ab hun tencador de argent deurat de una part, ab perxo negre cubert de pell tenada, en lo qual manque hun tencador.

---

per *fadrins*. La casula al altar major. (H)ala presa mossen mayol.» Nota marginal del Dr. Alfonsello.

(1) *Á las festas* del dia dels Innocents y altres en que la majestat de la Séu soportava encara la batahola escénica, com restos de las costums massa senzillas de la Edat Mitjana. Vejis' lo núm.° 112.

(2) Carner, ó cementiri.

(3) Santoral.

(4) En marge escrigué Micer Pere de San Celoni: «A(nno) CCCCLXXXXVI° die sabbati, VIII aprilis in capitulo generali, de voluntate honor(abilis) capituli fuerunt abstracta dita missalia a custodia tesaurarii, et comendata clavigero ad ea custotienda, et quod serviant pro dominis de capitulo et non pro aliis.»—

251. Item hun altre missal en que ha algun centoral, cubert de pell tenada ab dos gafets de argent deurats ab perxo vermell.
252. Item hun missal dolent de paper, cubert de pell vermella ab bulletes.
253. Item hun pontifical antich e dolent, cubert de pell tenada sens tencadors.
254. Item dues creus: una dor, la major, sens cruciffix; laltre de argent, gran, ab cruciffix al mix.
255. Item una creu gran de argent, trepada entorn, molt leverada e bella.
256. Item dues creus petites de argent, quis meten als ganfanons.
257. Item *dos tests de argent*, a coscu hun cruciffix e una magestat.

Casi totas las catedrals y col-legiatas de Catalunya tenian llur *text de argent*, ó códice dels evangelis escrit ab lletras de plata é inicials d' or sobre vitela de púrpura. Casi tots, inclosos los de la Séu de Girona, han desaparegut, víctimas de la rapacitat de mans estrangeras, ó de nostras guerras civils. Aixís lo *text de argent* de que tant se gloriava la Séu de Manresa fou dissipat fa anys per lo general Rottén en 1822. Esta costum d' escriurer tan ricament lo códice dels Evangelis provenia sobretot de la cóstum de rébrehi los juraments de las personas constituhidas en dignitat, com varias vegadas nos ho han demostrat las recepcions dels Princeps y dels Reys de Aragó en la Séu de Girona.

FIDEL FITA.

---

* * *

Prop de la cambra ço' y aquí dorm ella
cotxada en sos llansols de llinet fí,
un ángel deu semblar, tant es de bella,
y de bona n' apar un serafí.
La sento jo glatir, ella sospira,
no s' atreveix ma veu á despertarla,
tal volta en la foscor son cor me mira,
mon ull no tè valor per contemplarla.
Tremolosa la má sobre 'l cor poso
y sento dins son fons vibrar las queixas,
desitjo sols plorar, pero no goso
de sos ulls per no obrir las tendres reixas.
Sospirs, ays y gemechs la má 'm fereixen
y m' sembla conegut son trist remor.....
mès ¡ay! volan á mí perque m' coneixen
els llensa en sa presó tancat mon cor.

JOAN SALAS.

Sabadell, Jener 1873.

LO CERCLE LITERARI DE VICH.

Vich 30 Mars de 1874.

No sé si 'ls apassionats al catalanisme, constants suscriptors á LA RENAXENSA conservarán memoria de un article que l' any passat publicarem en ses planes, donant compte de lo que era la societat que porta 'l títol del present escrit, y que figurava al cap de aquell. En lo supósit de que la major part ne passarian los ulls, no per lo que tingués de correcte, sino per lo que entranyava de interessant, tinch fundades esperanses de que esta volta no será refusada la relació dels actes literaris, verificats en lo Cercle durant l' any que ha

finit. Certament que sa marxa ha sigut gloriosa 'y, si allissona 'l passat pera l' esdevenidor, de segur que se li poden pronosticar verdaders triunfos.

Quan l' esperit, enamorat de un ideal, cerca fora d' eix mon de fanch,—trencadissa materia que tapa 'ls ulls ab la pols de ses reliquies,—los raigs de la veritat y la bellesa en altres mons de ilimitada estensió y assegurada fermesa, de soletats inmenses y vegetació ufanosa, y al esbategar ses ales pera ferhi la volada, no pot esténdrerles, perque tot es petit á son entorn, perque la multitut arremolinada l' en priva, perque 'l brugit de les armes y 'l *firam* dels combatents l' aixordan, la fumarel-la l' hi enfosqueix lo cervell y 'ls gemechs dels que moren li gelan l' entusiasme, com les gotes d' aygua que cayent per la xemeneya afogan l' agonisant caliu de la llar: al sacudir de ses llatzerades espatlles lo pes que l' aclapara, pera aixecar altívol lo front, esclau de la dissort, y al obrir sos brassos no trova un coll amich ahont descansen, altre recurs no li queda al esperit, caygut en sa impotencia, pera no enfonzarse en l' avench del desesper, que surar entre la maror com lo fustam de l' estelada nau que va á merces de les ones. ¡Quántes voltes ha relliscat la ploma y s' ha tancat lo llibre en la tremolenca má que li sostenia y la estridenta vibració de la vigilant campana ó del clarí de guerra han vingut á matar les ideyes en l' acte de sa naixensa! Y es possible surtir de aqueix enllotat bassal, ahont s' hi apaga lo mes sant y lo mes noble per ajaurers á la platxa á contemplar la verdosa capa que cubreix sa superficie, sense una fé sencera, una convicció arrelada, una certitut indubitable de que l' ánima es criada pera viurer al ayre de la llibertat, exempta d' odis, dispensada de venjanses y satisfeta de si mateixa, en sortes de clavarse la daga al pit y esclamar ab Cato que *la virtut es una vanitat*? Pot esplayarse l'enteniment manifestantse per totes parts, á la manera que brotan de les pelades roques les fonts y torrenteres, obrintse via per entre l' herva, sense estar umplenat de esperanses que enforteixen, de desitxs que empenyen, de ambicions que arrebatan?

Altres esplicacions no poden darse pera enténdrer com entre 'l desgabell de les institucions que cahuen, barrejades ab los enderrochs dels temples de la religió y del art, s' alsan, encare que débils y enragullades, unes quantes veus que demanan, no la pau del sepulcre, sino lo concert de l' armonía. Aixís es com á pesar de les ensangrentades planes que no se esborrarán may mes de la historia de nostra ciutat, podrán brillarnhi d' altres que recordarán als nets la forsa potent de abstracció d' Arquímedes en Siracusa. Afortunadament lo Cercle pot donar evidents proves de son amor á les ciencies y á les arts al recórrer los variats trevalls que á escullits auditoris han entretingut ab interés sempre creixent. No me es factible analisar ab deteniment, puig seria cosa de no acabar may los discursos, memories, conferencies, poesíes y demés, ab que sos autors se han conquerit picaments de mans y per so no faré mes que dar un repás á tots sense entretenirme en cap.

Feta ja per menut en mon article de antany la relació de la academia de auvertura, no tinch de remembrarla mes que pera fer constar que fou un bon precedent de les que la seguiren. La inmediata se dedicá á Balmes, com á recordansa de la funesta diada de sa mort. Un dels mes antichs socis, coral amich del insigne filosop, nos comunicá en una curiosíssima memoria una munió de detalls de sa vida que 'ns feren plorar una vegada mes sa irreparable pérdua y en Pere Güell nos mostrá la paritat de sos principis ab los dels mes celebrats autors y les importants novetats que havia introduit en lo camp de la ciencia. Lo que feu mes agradable la vetllada sigué lo present que á la societat oferí n' Anton Soler autor d'aquella memoria de una carta autógrafa de 'n Balmes á ell mateix dirigida, notable per la esperansa que l' alenava sobre 'l bon succés de la primera obra per la cual devia comensar sa carrera y sa celebritat.

No tardá en Font y Manxarell en deixarnos sentir sa autorisada veu en unes quantes conferencies orals, que despertaren la afició á un genre tant esposat de vuydar los conceptes ab facilitat y correcció. L' *Historia de la filosofía moral* fou lo tema que triá y les ideyes filosóficas de Judea, India, China, Grecia y Roma sigueren esposadas ab rara erudició, entera seguretat y magestuosa frase, entussiasmant mes de quatre voltes, com al perfilar la sublime figura de Sócrates y al presentar de un sol cop lo vastíssim quadro de la filosofía cristiana. La sola lectura se habia sentit desde la tribuna del Cercle ab escassíssimes escepcions y no te res de estrany quan en la comptal ciutat, ahont se li va escorrent tot quant de bo te Catalunya, no ha estat fins are cosa comuna arrebatar ab poderosa veu á les multituts, atrayentles ab la magnética forsa de una elocuencia temptadora, propia de comarcas meridionals, ahont la intensitat de llum grava ab mes facilitat les ideyes que surten espontánees, com una pluja d' or, de la boca dels Castelars, Galianos ó Gimenez. Sech del parer que fora d' altres circunstancies lo clima te bona cosa de influencia en la constitució física y moral del home, y, deixant apart la dificultat de produhirse en llengua forastera, com fan molts, y la poca práctica de ensajarse ab la propia, com fan pochs, difícilment surtirán grans oradors en nostre país. Mes aqueixa mateixa dificultat es la que 's te de véncer, ja que ab ella 's presenta al geni catalá que may recula excelent ocasió de lluirse. Los agradables resultats, oferts ab tals ensaigs, encoratjaren als demés, que per cert no s' hagueren de penedir de haber seguit la comensada carrera.

Lo llorejat poeta en Jaume Collell nos descubrí les ocultes causes que havien contribuit á la *Decadencia de la literatura catalana*, com á introducció al estudi que en dos altres dias se proposava fer del del Rector de Vallfogona y en Pere Serafí. Molts serán los que haurán sentit á nostre mestre en *Gay saber* recitar poesíes ab una fogositat d' accent que 'l distingeix y per aixó podrán colegir los bonichs pensaments que revestits de patriótich entussiasme y melancólica poesía deixá escórrer mentres estiguerem pendents de sos llávis. Poch apres en Francesch Masferrer disserta sobre la *Filosofía práctica* y donant á moltes abstraccions una vesta elegant y falagadora recorregué ab desembarrás les obscures teories que ab tant acert aclaria lo malaguanyat Llorens en l' aula de Metafísica d' aqueixa universitat. Los que com nosaltres, haviam begut les inspiracions filosófiques de aytal mestre nos acabarem de convencer de les dots que adornan á un de sos millors deixebles.

Ja altres ocasions entre les poques de que he fet mérit habiam tingut lo gust de sentir á en Miquel Bertran que, al esbosquessar les relacions entre la teoría y la práctica, conseguí cridar la atenció dels oyents sobre punts de vista que passan desatesos y que son de gran pes en tota mena de cuestions. Son talent observador distingeix elements que alteran sovint l' essencia de les coses, sense que molts pugan adonarsen y la proposició que entaulá pot donar marge á una serie de descubriments originals, que encare que en l' ordre moral, oferirian resultats positius. Lo derrer dels oradors que en lo present any ha pujat á la tribuna ha sigut en Ramon Masferrer, que en uns quants dias ha desmenussat les *Teories de la Química moderna*, revelant tan segurs coneixements en eixa ciencia com en les moltes altres que ab ella tenen afinitat y espressantlos de una manera que feya tan agradables les embrollades combinacions y les seques fórmules, com los subtils supósits de la teoría atómica. La escassa afició que en nostre país se té á les ciencies naturals y en especial á la Química, era una dificultat pera creurer que fós numerós l' auditori á eixes conferencies; mes la animada facilitat y clara enunciació que al orador recomanavan fou causa de que hi hagués tanta ó mes assistencia que á les altres. Persones profanes á la ciencia gosavan en sentir com de les coses mes trivials ne treya una ensenyansa pera descifrar lo que 's creyan enigmas y aclarir lo que tenian per misteri.

Y aquí conclohuen los oradors pera deixar son sitial als que, en la solitut de la cambra, han imprés en lo paper les impresions, esperimentades en llargues veles, al recórrer los variats rams dels humans coneixements. Me he detingut adretas á parlar á mon plaher dels primers, no pera llevar res de sa importancia als estudis dels segons, sino, com ja he insinuat de bon principi, per la novetat del objecte.

Estalviaré dir res del *Parlament de Casp* de 'n Joseph Masferrer, puig los llegidors de La Renaxensa saben ja les calitats que avaloran tal escrit. A la lectura de aquest succehí en lo mateix dia la del titolat *La llengua catalana* de 'n Pere Güell que, com á provatura demostrava bones disposicions filológiques en son jove autor. Lo mon il-lustrat sab á la altura á que está lo nom de 'n Joaquim Salarich. En las *Enfermedades sociales* nos descubrí les moltes miseries que s' ocultan sota l' esplendorós mantell de la riquesa, donant un ayre local al discurs, particularment al tractar la *Mendicidad*, sobre la qual presentá dates estadístiques molt apreciables y remeys prou oportuns. Tocá 'l torn á en Joseph Serra y Capdelacreu, que 'l desempenyá ab la llegida del document literari, titolat *Lo testament de'n Serradell*, acompanyat de una traducció castellana, pera facilitar la inteligencia de son llenguatge de principis del sigle xv y procedintlo un prólech del traductor. Fóu rebut ab agradoses mostres de satisfacció aquell singular poema que acredita lo aventatjat conreu de les lletres vigatanes, quan los millors escriptors catalans sentavan la reputació

Digitized by Google

de nostra llengua. Altre dels germans Masferrer (en Francisco) comensá sa carrera literaria parlant dels *Fundamentos legítimos del derecho de penar*. Nous aplausos se li esperan, puig los que se li prodigaren foren ben merescuts. Partidari de les modernes teories mes en boga sobre 'l dret penal, considerá l' última pena com una deixa de les civilisacions bárbares. No li faltaren rahons pera apoyar ses tésis, encare que son brillant estil servis mes pera commoure 'l cor que pera convencer l' enteniment. Trová l' art sa representació en una memoria de 'n Joseph Saderra, que ha aprofitat sa llarga estancia en aquest pais, pera estudiar detingudament los innombrables objectes que del primé 'ns han quedat. Sa incansable afició se ha desenrotllat ab continuats viatges de l' una á l' altre part de la plana, arrivant sovint á trasmontar les eminencies que la rodejan. En sos *Monumentos antiguos del llano de Vich* ha reunit un aplech de investigacions que tenim de agrahirli moltíssim los vigatans. Los vestigis de les époques prehistórica y romana casi desconeguts entre nosaltres nos foren senyalats per lo jove arqueólech olotí que molts coneixements práctichs ha demostrat en tant dificultosa materia. No habent pogut esser, com l' any passat, l' aniversari de Balmes en lo dia de costum, no quedá per aixó enredera y 'ls dos sócis en Subirachs (Marian) y en Collell llegiren dos estesos articles, probant l' un ab paráules propies del insigne publicista la completa 'neutralitat de la Iglesia respecte á les formes de gobern y 'l cabal que devia ferse de sos escrits en circunstancies tan crítiques com les presents. Considerá á Balmes lo segon, com un de aquells genis que apareixen de tant en tant, pera mourer una revolució completa en les ideyes y encaminar les aspiracions elevades per la verdadera vía del progres. Abdos foren calurosament aplaudits per un numerós concurs que omplia de gom á gom lo saló de la societat. La escassés dels exemplars de la hermosa llegenda de 'n Tomás y Salvany (Joan) *Las campanas del monasterio*, sigué causa de que en Joseph Serra y Campdelacreu que estava en possessió de un d' ells oferís una bona estona als que la escoltaren assaborint les moltes bellesses que la adornan: apres de algunes planes sobre la llegenda en general. *Legitimidad de la pena de muerte* intitolava en Joseph Viguer un rahonat discurs, en lo qual analisant les diferentes escoles contraries, vingué á concloure en la necessitat de sa aplicació. Mostrá en ell molta claretat y senzilles metódica, sense descuydar una exelent correcció de forma. Lluminosos han de ésser los trevalls cientifichs que podem esperar de nostre consoci, segons se pot jutgar del tacte que empleyá en tant delicades cuestions.

Aquí acaba la llista de les composicions en prosa que foren amenisades ab boniques poesíes. A ratlla seguida posem sos títols y autors. *La vella y lo dimoni*, de Collell.—*Décimas—Soneto*, de Ausiró.—*Imitació catalana de Lady Barbault*, de Masferrer.—*A Carmen—Modestia*, de Serra.—*Amor*, de Genis—y *Armonia*, de Espona (Anton). No vull fer mérit sino de les décimes calderonianes de Ausiró que, jove com es, descubrí un númen poétich que rebosa en gallardia de pensaments y galanura de imatges, endevinant, mes que imitant als clássichs castellans. Tampoch vull passar per alt lo prehuat quadro de familia de 'n Francisco Masferrer que bona mostra 'ns doná de sos avansaments en l' idioma de Shakhespeare com altres voltes nos n' ha donat en lo de Gœte.

Una observació me resta fer avants que acabi. Desitjaria com molts dels suscriptors á aquest periódich, que 'l catalanisme hagués surat bona cosa mes entre nosaltres; mes com á poch á poch se va lluny y no 's pot ferse tot de un plegat, vol dir que no tot estava disposat pera satisfer tant patriótich desitj. A mes de que, deixant á part lo molt que interessa á tots lo revifament del esperit literari de Catalunya, per mes que no porti 'l trajo de casa, no han faltat, com se pot veurer, trevalls en sentit verament patrici.

En lo que pertoca als avansaments materials de la societat, com ja 'm detinguí en la anterior correspondencia á descriurer son local, solzament afegiré que la Biblioteca ha experimentat un notable aument ab uns 500 volums de mes, que venen á representar ab los que ja posseiam uns 2,000. Pot dirse que no 'n queda cap sense encuadernar y será precís á no tardar construir noves llibreríes pera poguer contindrer los que de nou se adquirirán.

Per la ressenya que acabem de fer pot venirse en coneixement del moliment literari del Cercle, que per mes que siga son centre natural, no es l'únich de la ciutad. Be podria passar revista de les variades produccions, que originals o reproduides han sortit de les prenses de nostres estampers, mes com no entra en mon plan ne faré cas omís. Com desde que la política ha pres en Espanya lo carácter de una epidemia que delma les files dels lletrats, á la manera que 'l plom delma les dels combatents, com en circunstancies semblants á les actuals, cada article de periódich se converteix en una amenassa, ó una invectiva y la mes insignificant advertencia en profit del art, arriva á la ignorancia, com una aspiració atrassada, ó una afició materialista, no han tingut los vigatans cap representació en eixa lluyta de banderies que 'l mateix que Isaach portan la llenya del sacrifici, sense sospitar que ab ella han de ésser cremats. Fora de una revista setmanal de tendencies agenes á les literaries la falta absoluta de altres papers públichs no 's pot dubtar que ha contribuit molt á la temperansa que ha distingit sempre á nostre pacífica ciutat, que si ha sigut desgraciada en certs moments, ha estat mes per purgar culpes agenes que propies. Si no 's refredan los propósits que hi ha, á temps á venir mes llestes correrán les plomes quan lo terratrémol de la pólvora, no engegui á volar los pensaments confosos ab los trossos sagnants de cor de nostre mare patria.

X. Y. Z.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS.

Composicions que s' han rebut en esta Secretaría de desde 'l 10 fins al 20 inclusiu, abdós del present abril, optant als dos premis oferts per las Excmas. Diputacions Provincials de Gerona y Tarragona.

231. Lo siti de Girona en 1285.—*Felipe el atrevido apretaba cada dia mas el sitio de la ciudad que se mantenia firme.* (Balaguer).—232. St. Magí.—*Visca etc.*—233. La llegenda de Tarragona.—*Si ois contar de un náufrago la historia.* (Camprodon).—234. La mortalla del rey Felip.—*Qui la volrá costarli ha.* —235. Gerona al any 1282.—*Gran com sempre.*— 236. Lo siti de Girona (1285).—*Que l' Empurdá senyoreges...*—237. En Guillem de Montull.—*Vot de caraller.*

Lo que 's fa públich per á coneixement dels interessats.

Barcelona 21 de abril de 1874.—P. A. del C. *Joan Sardá, secretari.*

NOVAS.

Los comediants del segon pis es lo títol del segon tomet de la Biblioteca recreativa que 's ve publicant en aquesta Ciutat y que al ínfim preu de dos rals se ven en las principals llibrerías de Catalunya.

Sense tenir un argument que ja d' ell mateix atrague al lector y ecsite son interés desde 'l principi per durlo al través del desenrotllament fins á la fi en que lligue tots los caps durant aquell dispersos, carexent quasi, per aquesta matexa rahó, de situacions que desperten fins á un grau alt la atenció del qui las veu presentadas, *los Comediants del segon pis* se fan de agradable lectura axís per la pintura dels tipos que hi surten en escena, fets ab encertadas pinzelladas en especial los de la tia Teresa y del Andrehuet Gran, com per alguns episodis á que dona lloch la insignificant martxa de la acció y sempre per la soltura y facilitat que en la narració despunta, la espontaneitat en los diálechs y 'l llenguatge de bona mena que s' usa eczent de xavacanadas de mal gust, que no s' assentan bé en produccions de cap género. Qualitats son totas ellas que no mancan may en las obras del Sr. Riera y Bertran que es l' autor de la noveleta de que 'ns ocupam.

—

S' ha posat á la venda en las principals llibrerias la darrera producció dramática d' en Pere Anton Torres *La Verge de la Roca.*

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 30 de Abril de 1874. Núm. 12.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Elogis dels catalans y de Barcelona, per En Cervantes; per *R. F.*—Un asaitj de filosofía crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau.*—Fora duptes (poesía); per *Joseph Serra y Campdelacreu.*—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla; per *Joseph Balari y Jovany.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—Planys d' un gall (poesía); per *Pau Mimó.*—Consistori dels Jochs Florals.—Novas.

Folleti.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genis y Aguilar.*

ELOGIS

DELS CATALANS Y DE BARCELONA

PER EN CERVANTES.

No sabem si 'ns enganyan l' estimació y l' entussiasme que sentim per nostra nació, per nostra ciutat y per En Cervantes; mes ens sembla qu' els elogis de Barcelona y lo dels catalans, sobre tot aquest, foren posats com adretas, encara que poguessen suprimirse ó no posarse sense qu' en patís poch ni molt la relació. Aixís com en lo *Pérsiles* no hi ha cap elogi de Barcelona, ni en las *Dos Doncellas* n' hi ha cap d' Igualada (que cita), podia en las *Dos Doncellas* faltarhi l' elogi de Barcelona sens que la relació y curs de la novela ne patissen gens. Desde *«que llegaron á Barcelona* (las duas donzellas y lo germá de l' una) *poco antes de que el sol se pusiese*, podia passar á *En entrando en ella*, faltanthi lo párrafo intermedi que conté l' elogi de la ciutat, sens qu' en sufrissen la claretat ni la marxa de la novela. L' elogi de Barcelona es molt natural á la boca de *D. Quijote* que tants obsequis hi va rébrer, que tant aplaudit s' hi va veurer, posat ab agradables relacions ab gent principal y ab «noticia de tots los vehins de la ciutat.» Mes en una conversa ab persona que com *D. Alvaro Tarfe* se suposa sabia lo que era y lo que valia Barcelona, l' elogi podia reduhirse á duas paraulas. Des de *me pasé de claro á Barcelona* podia passar á la frase *y aunque los sucesos...* que es per sí sola un gran elogi, faltanthi los calificatius de Barcelona que la precedeixen, sens que lo diálech ni la gratitut del Caballer manchego, ni la bona disposició de l' escena ne patissen gens.

L' elogi dels catalans en lo *Pérsiles* es posat mes innecessariament per la novela. Habent la senyora *Ambrossia Agustina* desembarcat á Barcelona per dirijirse al Aragó, y son marit y son germá tingut d' anarsen mar endins ab las galeras per la continua inseguretat de la platja, «els cortesos Catalans varen visitarla y regalarla tot lo posible» fins qne tornaren aquells y va emprender ella la marxa cap á son pais. Lo párrafo *gente enojada terrible..*, que cap entre paréntesis y conté l'elogi dels catalans, no sols podria faltarhi sens que sufrissen dany la relació ni la claretat, sino qu' es una oració incidental que casi es desproporcionada no solzament en sí, sino que ho es l' elogi contingut comparantlo ab la petita cortesia de visitar y regalar els cortesos catalans á una persona forastera y tan notable. La *senyora Ambrosia Agustina* va estarse pochs dias á Barcelona, se compren que no tots els barcelonins anessin á visitarla y regalarla; solzament alguns de determinadas classes y posicions socials, essent muller y germana de dos xefes militars. Ab tot, l' elogi s' esten á tots els catalans, ab sobreabundancia tant de la frase considerada gramatical y literariament, com del concepte lógich; aquest sols als visitants barcelonins y no als demés catalans estendria l' alabanssa per la cortesia.

Quan considerem innecessarias per la relació y lo diálech las frases en qu' En Cervantes fa l' elogi de Barcelona y lo dels catalans, quan senyalem fins sobreabundant en los sentits solzament literari, gramatical y llógich la frase en que 's conté aquest últim, mes y mes los hi agrahim y debem agrahirlos al gran escriptor, mes espressa y deliberadament los hi veyem fer y posar, mes pensats y pesats debem considerarlos, mes fills d' un propósit determinat y d' una resolució madurada los regoneixem, mes valor los hi donem, mes enorgullits y joyosos n' estem, mes gloriosos los tenim per nostras ciutat y nació.

L' elogi dels catalans en lo *Pérsiles*, sobre tot, es lo mes notable, lo posat menos natural y mes espressament, y lo que mes l' hi habem d'agrahir per aquet propósit deliberat y per que necessitaba va-

Digitized by Google

lor civich. L' elogi dels catalans en lo *Pérsiles* no es com los de Barcelona á las *Dos Doncellas* y al *Quijote* lo d' una ciutat en lo que s' uneixen elogis de las circunstancias naturals de topografía y bellesa, y altres generals ó comuns á totas las grans ciutats cultas; ni ve com per la ma, cayent naturalment de la ploma del novelista ó dels llabis del interlocutor al mitj de la narració ó del diálech. L' elogi dels catalans en lo *Pérsiles* no es aixó, es mes; te un carácter com que diguem polítich. Está posat d' una manera menys natural, no caigut per son pes mateix de la ploma del cronista de *Periandro* y *Auristela* y enterament encaixat á la relació ó á la conversa; sino portat allí adretas, impulsat per la ploma, baixat espressament del front del escriptor y espressament pujat de son cor, posat d' una manera que ressalta, que s' hi ensopega perque no encaixa del tot, sobreix al mitj del pas.

Llegim sino. *Aquella noche se alteró el mar de modo que fué forzoso alargarse las galeras de la playa, que en aquella parte es de contínuo mal segura. Los corteses catalanes, gente enojada, terrible; y pacífica, suave; gente que con facilidad dan la vida por la honra, y por defenderlas entrambas se adelantan á sí mismos, que es como adelantarse á todas las naciones del mundo, visitaron y regalaron todo lo posible á la senyora Ambrosia Agustina, á quien dieron las gracias despues que volvieron su hermano y su esposo.*

L' elogi dels catalans, á mes d' aixó, no es l' elogi d'una ciutat y de circunstancias d'ella comunas ó generals á altres grans ciutats cultas com Toledo, Granada, Valladolid ó Sevilla; es l' elogi d' una nació, d' un poble que comensaba á posar ma á l' espasa per la defensa de sos drets, qu' anys habia estaba lluytant ab memorials y representacions ab lo gobern castellá qu' els hi volia pendrer; elogi que 's debia publicar á la residencia d' aquell gobern, á Madrid, y ser mal vist per ell y per l'opinió pública de la nació castellana, la d' En Cervantes, desitjosa de igualar á totas las nacions d' Espanya sota lo jou qu' ella portaba. Quan En Cervantes escrigué dit elogi dels catalans estaban encesos els *bandos* de Catalunya de *nyarros* y *cadells*; los primers apar que perteneixian allavors á la causa catalana y anticentralista, com ne diriam ara, y de son Roque Guinart fa En Cervantes grans elogis en lo *Quijote;* Barcelona habia negat l' entrada y rebut ab las armas á la ma las galeras del rey perque no habian saludat á la plassa, y no habia volgut obrir las portas á las tripulacions (15 agost 1615), la Diputació general del Principat y los Concellers y Consell de Cent de la Ciutat habian representat ab gran energía al rey contra l' Inquisició, y habian declarat qu' els catalans no acceptaban certa real ordre sobre lo cas (agost y setembre 1611), comensaba la resistencia de Catalunya contra els allotjaments, hi habia hagut varias competencias entre las autoritats catalanas y los vireys (1596 y 91): tot lo que habia de fer enojós á Castella un elogi dels catalans tan complert com lo d' En Cervantes, un elogi d' un carácter un tan polítich, com diriam ara. Res d' aixó podia tenir en olvit lo gran talent y vivó del illustre escriptor, y aixís posá l' elogi dels catalans contra la corrent cortesana y fins contra la castellana. La forsa de la veritat y son carácter franch é independent lo feren superior á tots los temors de navegar en aquest assumpto contra lo sentir de la Cort y de Castella, de son públich y de sa nació. Per aquest motiu dihem qu' es mes d' agrahir á En Cervantes son elogi dels catalans, y aixís l' agrahiren molt nostres passats l' any 1640 quan en la *Noticia Universal de Cataluña* lo varen presentar als castellans com argument y advertencia, cuan lo varen alsar com un títol d' honor al costat dels pergamins y llibres de sas franquesas. De sa fosca tomba d' una iglesia arraconada va semblar qu' en sortia la veu d' En Cervantes, cridant per Catalunya al devant d' aquella Cort despótica é insensata en qu' habia rematat aquella altra Cort desconcertada que tanta injusticia l' hi habia fet. Quan los catalans de l' any 1640 varen presentar als ulls de la Cort de Castella y de Castella tota l' elogi que d' ells y de sos pares habia escrit En Cervantes vint y cinch avans, comensaren á venjar los agravis que d' aquells cortesans habia rebut lo gran escriptor la miseria, lo desamparo, la poca estimació en que tan injustament y ab tanta torpesa l' habian tingut, mentres afavorian á molts altres escriptors de menos mereixements y valer, y de menos carácter, independencia y franquesa. *Venganza de los ofendidos* y *correspondencia grata de firmes amistades* fou Catalunya per la memoria d' En Cervantes l' any 1640 al invocar l' elogi que dels catalans se llegeix en lo *Pérsiles*. Los exemplars de la *Noticia Universal de Cataluña* qu' á las horas van correr per Madrid, varen ser lo crit del venjador y del bon amich que castigaban los agravis y los torts qu' al amich difunt habia fet la Cort.

L' elogi dels catalans per En Cervantes no es avuy en dia tan conegut, agrahit y celebrat com á las horas; es que tampoch lo mereixem, com lo mereixian nostres antichs.

Si tanta estimació fem dels elogis d' En Cervantes á nostra nació y á nostra ciutat, es perque aquest gran escriptor no era solzament un gran literat, sino també un gran pensador; es qu' en sos escrits no solzament son notabilíssims la forma, la paraula, l' estil; sino que ho son també lo fondo, l' ideya, lo pensament.

Sens considerarlo com home polítich ni com á decidit per la conservació de las franquesas catalanas contra los desitjos centralistas y unitaris de la Cort, podem creurer y dir sens exageració qu' habent residit á Barcelona, no podia pasarli desapercebuda la lluyta, pacífica ó de memorials y representacions encara, de Catalunya ab lo gobern de Madrid y l' esprit centralista castellá, ni podia serli indiferent eixa lluyta, ni encara que castellá madrileny, podia ser contrari de la causa catalana. Ens donan la convicció de tot aixó lo talent, la vivacitat, lo carácter independent y los sentiments franchs que resplandeixen en totas las obras de son gran ingeni. No: l' autor de *La Numancia* simpatías no pocas ni petitas habia de sentir per nostra

Digitized by Google

causa en la lluyta catalana contra l' afany tiránich de la Cort, ni á l' autor de tantas obras vivíssimas podia passarli desconeguda eixa lluyta, residint alguna temporada á Catalunya.

Quan va publicar lo *Quijote*, molts crítichs van acusar á En Cervantes d' haber maltractat y ferit de mort lo geni caballeresch y la generositat dels castellans, y d' haber tocat aixís mes enllá del blanch, los llibres de caballeria, qu' habia apuntat. Per mal fundada que sigués aquesta acusació, va trobar algun séquit entre 'ls envejosos y els ignorants, va donar alguna pena á nostre elogiador y va cridar contra d' ell certa impopularitat que va serli molt sensible. Naturalment, desitjaria no aumentársela sens mes ni mes, no afegirhi nous motius y escusas d' acusació y mal volensa; uns elogis dels catalans y de Barcelona tant grans com va fer, no podian sino donar novas alas á certa impopularitat á la Cort, novas ocasions als envejosos per acusarlo de simpátich als «rebeldes, als indómits, als insolents, als orgullosos, als irreverents, als insubmisos»; que en temps d' En Cervantes com escriptor tots aquestos calificatius feyan dels catalans y sobre tot dels barcelonins, la gent de la Cort y altre gent de Castella. Ab tot y aixó va posar los celebrats elogis de nostras nació y ciutat, plantant cara ab son valor de Lepanto y d' Alger á totas las acusacions, impopularitats y críticas, per dir son sentiment de veritat. Altra motiu, altra rahó perqué tinguem d' agrahirli mes fervorosament sos elogis als catalans y á Barcelona, sobre tot quan ell va ser fins á l' agonia tant agrahit á qui no l' hi habia fet tan obsequi com ell á nosaltres.

Avuy en dia encara ¿qui sap cuants de la Cort y d' altres part de Castella, al llegir las *Dos Doncellas*, lo *Quijote* y lo *Pérsiles*, y al ensopegar ab dits elogis els hi reproban, els hi censuran, l' acusan per ells de no prou bon castellá? Avuy en dia encara l'esprit d' En Olivares y dels felipons tudescos y francesos anima á molta gent en terra castellana, encara te Catalunya y te Barcelona enemichs tallats per l' estil dels d' aquells temps. Altre motiu per estar nosaltres agrahits á En Cervantes per sos elogis.

No será nostra ignorancia en literatura y en ciencias qui pretenga haber parlat del literato, del moralista ni de altres y altres conceptes honrosos en los que sobreix y s'enlayra fins al cel lo gran Cervantes. No habem tingut altra intenció que celebrar y ferne memoria, lo panegirista, l'elogiador de Barcelona y de la nació catalana. Sols en aquest concepte habem parlat de l'inmortal escriptor castellá. Desitjem que personas de mes erudició y mes talent lo desarrollen mes aquest concepte, per merescuda glorificació d' aquell y de nostras ciutat y terra.

Una paraula mes per acabament. Desde lo rey Felip III, son ministre lo duch de Lerma y cardenal, lo fill y rival d'aquest lo duch d' Uzeda y lo favorito del ministre En Roderich Calderon, fins als mes petits gentils-homes y lletrats d' aquella Cort que tant y tant va despreciar á En Cervantes com escriptor, com veterano de la patria, com heróich cautiu d' Alger, com home bondadós y prudent, ¡quants cents de personatjes en aquell temps plens de poder, de fama, de riquesas, dignitats, títols, honors y vanitat! Y de tots ells ¿quins son aquells que mes ha conservat la fama y que de mes gent espanyola y estrangera son coneguts? Solzament dos que no van despreciar á En Cervantes, encara que no li van correspondrer com debian; lo duch de Bejar y lo compte de Lemos, (nebot aquest del de Lerma), als cual va dedicar lo manco de Lepanto las duas parts del *Quijote*. ¿Que son la fama y l'anomenada d' aquells fatuos mal coneixedors d' En Cervantes al costat de la fama y l' anomenada d' aquestos Mecenas? Que son la fama y l' anomenada dels reys, prínceps, cardenals, duchs y condes baix los cuals habia servit En Cervantes, al costat de la fama del pobre vell á qui deixaren morir de pobresa?

L' ingratitut d' aquella brillant y rica gentussa ab lo soldat ferit de Lepanto, ab l' incomparable cautiu d' Alger, ab l' escriptor original, y ab l' home de bé y prudencia, es horrorosa, y tant mes plausible es la justicia que la posteritat ha fet á l' una y á l' altre, fent sobreixir lo mérit d' En Cervantes y enfonsant la memoria d' aquells idiots cortesans y de son apropiat rey.

En contraposició de la ingratitut infernal y rústica ignorancia d' aquell daurat vulgo, En Cervantes fou agrahidíssim als petits favors que li feren los nobles de Bejar y Lemos y algun altre senyor. No solzament los va inmortalisar presentantlos com afavoridors seus á la posteritat, de la cual coneixia que 'l justificaria y l' enlayraria gloriós; sino que de tal modo va donarlos las gracias, sobre tot al comte de Lemos, que va ser son últim y per mes temps Mecenas, que si no sapiguessim per altres vias la miseria ab que va viurer los últims anys de sa vida y va morir, creuriam que dits nobles, sobre tot lo de Lemos, l'hi habian fet la justicia que merexia y l' habian amparat y afavorit com els tocaba y podian ferho. No cal sino llegir las dedicatorias de la segona part del *Quijote* y del *Pérsiles* al compte de Lemos y considerar la miseria ab que va viurer y morir lo veterano de Lepanto, per ferse cárrech de quant agrahit y bondadós era lo cor de nostre admirat elogiador. Sobre tot la dedicatoria del *Pérsiles* enterneix; allí 's veu al pobre Cervantes morirse en mitx de bascas y congoxas donant las gracias mes expresivas y carinyosas al compte de Lemos gran potentat, per un amparo tan xich, que no 'l va deslliurar de la major pobresa; allí 's veu al honrosíssim veterano, al héroe del cautiveri, al escriptor sens igual, al vell incomparable, olvidar sos mortals sufriments per repetir al ausent compte las gracias entre desmay y desmay de l' agonía, y repetirlas, hi plorant d' agrahiment y sonrientli de goix per sa próxima tornada.

R. F.

Digitized by Google

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

II.

Posat l' home en front de les coses exteriors y cara á cara ab los cossos, oberts y clars los ulls de la seva atenció pera observar fidelment les modificacions de la conciencia que d' aytal estat li sobrevingan, y distingir ab certesa 'ls components metafísichs de qualsevol accident que, per rahó de sa complexitat psicológica, dega ésser analisat á fi d' estudiar filosóficament lo valor que inclou y la materia que 'l forma; experimenta primerament una afecció en l' esperit nomenada *sensació*, que es un fenómen purament subjectiu y sens trascendencia á la realitat de fora, pus esdevé en tota sa integritat dintre l' esfera exclusiva de la nostra ánima, completament immanent en sa naturalesa y carácter, afectant sols la substancia espiritual, y sotsmetentse y aparexent á la observació interna sens cap mena de relació que sa realitat indigne ab sa causa material; mas originant y com portant en sí, ab un judici *primitiu* de sa propia existencia fenomenal altre no menys natural é invencible, la convicció ferma y natural també de que existex un subjecte dins del home que la sensació, modificantlo, fa endevinar. Com suggérit per la sensació, que n' es com signe natural, y per consegüent acompanyantla espontáneament, per una necessitat mes forta que l' imperi absolut de la voluntat, y prevenint y vencent lo franch arbitre, altre juy universal també y necessari, suposat aquell antecedent, se revela á la conciencia del home subjecte á les impressions del mon dels sentits. Aytal judici 'ns declara ab la seguretat y evidencia dels fets *primitius* de l' esperit que fora d' aquest existex una causa veritable de les sensacions, quelcom real, independent sí de nosaltres, mas lligat ab nostre conexement en la conciencia mitjantsant aquelles. Est es l' orde que te estatuit l' Autor de la naturalesa, pera passar de dins á fora en lo primer esgrahó de l' escala dels conexements, observada de prop y sens mires sistemátiques preconcebudes l' operació primitiva del *jo* humá, dona aquest resultat, que ha proclamat sens pretensions, y sols en vista del estudi dels fets mes senzills de la conciencia, l' escola molt propiament dita del *Realisme natural*.

Mas devem advertir que no sempre del matex modo se *percebexen* les causes de les modificacions internes, que te diversos graus aquell judici *sintétich* en orde á realisar lo tránsit de l' ánima al cos, ó, com dirían los partidaris de les idees, d' aquesta darrera á la naturalesa sensible; perque admet també graus de determinació lo conexement que de les qualitats dels cossos nos donan los cinch sentits. A voltes, sentintles ensemps quasi passivament dins de nosaltres, conexem particularisades les modificacions corporals, y sabem axís determinadament algunes de les propietats externes, que la *percepció* en aytal cas nos oferex com á terme de son judici clarament y quines sian; á vegades, be que assegurantnos de sa existencia, es dir inspirantnos que hi ha fora de nosaltres una causa que 'ns fa sentir, no resol qual es ella. Pot servir pe 'l primer cas l' exemple de la figura real dels cossos que conexem pe 'l tacte, y per exemple del segon lo calor, que percebim tocant també la materia, sens saber per les soles facultats sensibles en aquesta operació *primitiva*, en que está son vertader modo de causarnos dolor ó pler. Á les qualitats, donchs, clarament y en lo primer sentit explicat conegudes darém lo nom de *primáries;* y de *secundáries* á les altres, segons lo tecnicisme de l' escola.

Son moltes y molt variades les propietats de que l' hom ha noticia, ja pe 'l únich do de la *percepció* natural, de que hem parlat fins ara, y que no manca á ningú que haja sortit á la llum de la vida ab naturalesa íntegra de racional: ja per l' ajuda que, fundades en la matexa, li prestan, pera engrandir mes quiscun jorn lo camp del conexement, les diverses branques del arbre de les ciencies naturals, que, objectivant ab mes distinció les qualitats *secundáries*, precisan llur conexensa, y troban en l' inmensa regió del *cosmos* novelles formes d' ésser, que concretan sempre mes sa substancia real. Totes elles, no obstant, ab ses apariencies diverses quasi infinites, dependexen d' una lley; les lliga en llur idea una condició indefectible, y per ço sa realitat objectiva essencialment vária deu amotllarse per força á un principi universal, que, si no aufega sa multiplicitat, no 'ls consent tampoch córrer soltes ab llibertat absoluta. Parlam de l' extensió, materia del present estudi. No hi ha qualitat material, no existex manera de *percébrer* ó esmaginar lo mon objecte de la sensibilitat, que puga lliurarse d' aquest concepte primari. Concebesca 's lo que 's vulga sobre propietats dels cossos, fixe 's l' atenció en lo que sabem pertocant á la naturalesa física; y ningú, ningú absolutament, logrará sostenir per un moment en sa intel-ligencia cap qualitat, prescindint de l' extensió; y si per importuna preten ofegar sa aparició soptosa, s' esborrará necessáriament qualsevol idea sensible, que totes les traçes no farán reviurer sens demanar auxili á la companya constant de tota idea de materia. Es la condició *sine qua non* de totes les *percepcions* humanes, l' unitat que abrassa llurs diversitats fenomenals, lo *substractum* permanent que unifica 'ls aspectes multiformes ab que la naturalesa inferior revela als ulls del home sa riquesa d' objectes diferents en llurs propietats sensibles, que 's dibuxan y s' esbahexen sobre un fons idéntich y racional. Tal volta exa important virtut de l' extensió feu suspitar als filosops afectats á les teories si l' essencia de la materia consistia en l' extensió. Lo que 'ns porta á una digressió sobre una de les hipótessis de la composició dels cossos, digressió no curiosa del tot, perque en lo curs d' aquests articles nos servirá haverla tocat.

Des que 'ls hómens començaren á aténdrer als estudis filosófichs y á inquirir per conseqüencia la naturalesa y les causes dels éssers, mogué 'ls desseguida lo apetit racional sedejant de veritat una

Digitized by Google

dificultat gravíssima per tot racionalista. Devant del mon qual grandesa 'ls maravellava y no satisfent sos enteniments l' idea de la seva eternitat, que sentian pugnar ab les mudançes que en les coses veyan, no cabent per altra part en sos cervells la veritat cristiana del seu orígen, no podian fer altra cosa que discórrer sistemas mes ó menys idealistas pera resóldrer un misteri tant superior á ses forçes intel-ligents. Los sabis de la antiga Crecia se trameteren dels uns als altres y modificavan y retocavan ó be destruhían un *cosmos* imaginari concebut á guisa del esperit de llurs escoles successives. Demócrit, donchs, no volgué desmentir en aquest punt la missió providencial dels sabis de la antiguetat, y dexá en sa teoría *atomística* lluhir clarissimament un testimoni fael del materialisme que dominá en la doctrina de molts sabis grechs. Segons ell, lo mon ó temporal combinació dels elements materials troba sa causa y principi en la casualitat. Suposava l' inmensitat del espay plena de *corpúsculs* ó menuts *átoms*, que, per la forsa d' un trebolí violentíssim, fill de la necessitat, com per la furia d' un huracá se movian y empenyían uns ab altres, perduts pe 'l atzar d' aquelles tenebres, sens camí cert en son viatje ni retgla en sos batements desconcertats y desinvolts. Mas arribá l' hora de posar fi á aquell cáos y orde á la desunió. Per axó lograr pretenía que 'ls *átoms*, dotats de certes formes y mútuament provehits en sos caps de certes com puntes y vuyts, ó que sab hom, gracies, com que diguessem, á sa simpatía produhida també per la fatalitat, s' agermanaren, y axí l' armonía, esclatá la llum y brotá la vida d' aquell mar revolt y fosch de principis discordants. Ab un pas mes enllá que hagués donat, Demócrit s' hauria trobat tal volta ab la moderna teoría atomística. Admés que un moviment desarretglat y fortuit dels elements materials havia fet náxer los cossos, no restava sino aprofitar los efectes de la velocitat adquirida, pera conservar, ab lo moviment de les parts del univers, viva y progressiva sa consonancia armónica. Ans empero d' arrivar al sistema modern del moviment dels átoms, hem de parlar de Descártes que te lloch també en nostra rápida excursió en l' historia de la Filosofía.

Renasqueren á la fi les ciencies mitj ofegades pe 'l fexuch pes de les hipótessis escolástiques, y 'l giny d' independencia intel-lectual de l' autoritat dels capdills d' escola parlá pe 'ls llabis de Bacon, y als vells sistemas substituí l' esperit d' innovació y á la costum inveterada del silogisme, destinat per Aristóteles á regular lo discurs y convertit per la decadencia á empresonarlo en subtileses inútils, la práctica de l' observació pacient. Descártes, fill d' aquesta resolució, després d' haver com á resolució del seu dupte descubert en l' *ego cogito* la prova mes patent de l' existencia espiritual, y sens móurers del mon intern de les idees lo motiu de existir Deu, deduhí la veritat del no jo de sa veracitat infal-lible. Posava per criteri de certitut la claretat del conexement. A fi de determinar, donchs, l' essencia dels cossos, cercá en la materia aquell carácter que mes clar y distinct li paregué, la propietat que entengué ésser mes propia pera ésser sotsmesa al raciocini, y de que pus fácilment se pogués donar compte l' esperit d' inquisició. Fondá l' essencia de l' ánima en lo pensament, es á dir en les modificacions que 's presentan clares devant del sentit íntim; y la dels cossos en l' extensió. D' aquest modo dexa completament separats los dos mons, objecte de la ciencia humana, fent contrastar ab l' activitat del ésser racional, guspirejant de moviment y vida, lo que en los cossos representa al primer esguart l' imatje mes exacta de la quietut y de l' inercia. Trobada l' essencia de les coses corpórees, devía deduhirne totes les altres propietats; y lo qui fou famós matemátich, y justament vivia, quan la novella aplicació de l' Álgebra á la Geometría obria nous camins á la ciencia del cálcul, treballá també per fer sortir, per les lleys y procehiments de la Mecánica, de l' extensió los fenómens naturals que tant diferents en *qualitat* s' havian presentat fins llavors als físichs.

Experimentá Descartes una cayguda en aquesta darrera part de sa empresa. Qui tant aborria la Física fundada en les virtuts amagades de la materia—que Malebranche son dexeble considerava no mes que com un nom que res significava, donat á un genre d' apariencies corporals, y tret de llur idea vulgar, pera dissimular l' ignorancia—imitá 'ls antichs naturalistas y no passá de somniar hipótessis, al voler donar unitat á la ciencia dels cossos; y ell, que aspirava á predicar veritats clares per tothom, dexá 'l mon á les fosques, mentres interpretava y analisá l' extensió. Mas, com estava dat l' impuls, les ciencies naturals, obehint á la veu del restaurador de llur método, anaren llançant los antichs hábits; y quiscun esfors d' observació atenta enriquía 'l patrimoni científich ab noves llums, que, mostrant novells objectes, feyan ressortir relacions noves entre les moltes categoríes de fets que 'ls sabis anavan conquerint. La ciencia aspirá sempre ab mes dalé y confiança pus forta á la unitat, y cada jorn que passava veya acostarse mes prop lo terme de sos desitjs. Newton havia reduhit á una sola lley bimembre 'l sistema de la gravitació y pe 'l cálcul matemátich dictat retgles absolutes als astres del firmament. L' exemple no romangué va. Lleys matemátiques son les que avuy regexen les vibracions de la llum, y moviment de la materia s' afirma ésser la causa de la caló y del fret, y les corrents eléctriques y magnétiques se volen determinar llegint en una equació algebráica 'ls moviments del *éter* subtil, y un inglés distingir per sa forma l' oxígen dels demés cossos simples comunament anomenats.

Constituhida la Filosofía natural en aquest estat, mes afanyos sempre son desitj per atényer l' ideal, l' unitat que donás cohessió á ses lleys y fes devallar de la font d' un principi únich, com á conseqüencies, los diferents ordes de ses veritats, era hora que s' inventás una teoría per explicar lo que es la naturalesa física y quina la causa primera natural é intrínseca dels fets que en los cossos ocor-

Digitized by Google

ren. Entre les varies ideades, una n' hi ha, l' atomística, que, si no ha pogut contentar á tothom com explicació rahonable dels fenómens físichs, simplifica sumament lo problema, y poch s' en manca que no fassa consistir l' essencia dels cossos en l' extensió. Per aquesta rahó n' anam á donar una lleugera noticia.

La materia pe 'ls atomistas no es altra cosa que un compost ó combinació y resultat de partícules molt diminutes, que, per motiu de sa petitesa infinitéssima, 's lliuran de l' acció escrutadora del microscopi pus potent; empero sólides, macisses, y dotades de forma geométrica, tenint axís parts també, absolutament parlant, encara que indivisibles per tots los procehiments fins ara usats y coneguts. Aquets suposats *átoms*, están privats de tot principi intern d' acció que esmaginarse puga, essent llur inercia en lo grau máxim condició essencial de la teoría. Ocupant espay, y per consegüent extensos, sa sola prerogativa, filla de l'extensió é indivisibilitat, es que son impenetrables. Mes ó menys separats uns d' altres segons lo moment de sa existencia que 's considere, no admeten cap forsa adherent á llur substancia, ni intermediaria, si axís nos es lícit parlar, capassa de causar ni en sa posició mútua ni en sos efectes intrínsechs la mes petita é insignificant modificació. Moguts contínuament, per gracia d' un impuls inicial, la causa del progrés del moviment es que mútuament se troban y s' empenyen y uns ab altres van *xocant*. De manera que l' existencia y massa d' aytals éssers y una primitiva acció externa perturbadora de son repós mostran sa inquietut perdurable dintre de l' espay assenyalat á sa esfera, y élls enterament passius, sens cap mena sisquera d' elasticitat que pugan oposar á la forsa fatal que 'ls solicita, van determinant en ses successives relacions geométriques les mudançes del mon natural. Profundisant mes, s' assenta que la materia de que 's componen aytals *átoms* es la substancia única, fons mort, indeterminat y nubolós de la naturalesa corporal.

Admesa l' hipótessis precedent, y meditanthi un poch, nos apar que l' extensió es l' única propietat material que hi juga pretenint tenir la clau dels fenómens dels cossos. Los *átoms* se suposan exclusivament extensos, ja que l' impenetrabilitat que se 'ls atribuhex prové de llur concepte d' ésser perfectíssima sa extensió, es dir les seues parts extremadament atapahides. Donat, donchs, lo primer impuls, extrany á ells, se mouhen d' aquesta ó de l' altre manera y en un sentit particular per rahó de la massa dels altres que 'ls fa nosa ó 'ls empeny, qual massa, despullantlos de tota mena de força, activitat y virtut física, se confon ab lo volum y s' hi identifica. D' altra part, se confessa que ho resolen tot los *átoms* y son moviment; *átoms* enterament passius, moviment produhit no per cap causa que dintre del *cosmos* residesca. Ara be ¿qué es lo moviment? ¿quins elements compren sa idea? L' espay y 'l temps: un cos dihem que 's mou, quan en distincts moments del temps que sa velocitat mesura omple llochs distincts en l' espay. Aquets llochs ab sa distancia fixan la magnitut del moviment, y ab la posició sa naturalesa; y la Geometría ó ciencia de l' extensió s' encarrega de medir la primera y precisar la segona. En quant al temps, que ensemps ab l' espay corregut constituhex la velocitat, ó intensitat del moviment, es cosa estranya al *móvil*, perque, quant menys, demana l' existencia d' un ésser pensant, per quals actes successius de conciencia s' estime la successió de moments en la cosa moguda. Y dexades á part cavil-lacions metafísiques, notem solsament una consequencia práctica que de la teoría en qüestió trauhen sos partidaris. Diuhen que, conegut l' *estat dinámich* del univers en un cert moment, ço es á saber la forsa del moviment, la massa dels *átoms* y sa situació respectiva, fora empresa fácil ab sols l' auxili de les Matemátiques no solament endevinar puntualment tot l' esdevingut á la naturalesa, si que també profetisar ab seguretat exactíssima lo fet individual mes insignificant que en son sí serva 'l pervíndrer. Per lo qual apar per conclusió llegítima podem establirne que, si no pera compéndrer l' essencia de la materia, per conéxer racionalment y quasi *á priori* les contingencies y successos del univers en tot lo curs de sa existencia finita, es suficient—á ésser veritable l'hipótessis—la reflexió matemática sobre l' extensió objectiva, base de la Geometría pura.

JOSEPH MASFERRER Y ARQUIMBAU.

FORA DUPTES.

Si te ho guardas,
com mes tardas
es pitjó;
dígamho d' una vegada:
si ó no,

Cada dia
una alegría
per tenir!
cada nit una esperansa
per venir!

A cada hora
sé á la vora
del torment;
y de totes mes desgracies
innocent!

Pus del poble
mes del doble
está segú,
que si cap ne te la culpa
has de se tu.

Quan te giras
prou me miras
de reull;
es amor que dissimulas,
ó es orgull?

Si la esquena
per dá m' pena
'm vols donar,
la cintura mes bufona
'm ve á templar.

Digitized by Google

En que fasses
quan ne passa
que no'm veus,
tos vestits se 't embolican
ab mos peus.

Si has de creurer
que he de veurer
cosa tal
sense ferne mes ni menos,
pensas mal.

Sigas llesta;
dónam festa,
ó bé dol;
digam si tinch companyia
ó estich sol.

Ja que 'm donas
prou estonas
de patí,
cuyta, dona, no me apures,
dígam *si*.

Me surts are
ab mala cara...
Tant debo!
que depressa 'm desenganyes
ab un *no*.

Aixis promte
faré compte
de que es tart:
Mes que dich, Verge del Carme,
Deu me 'n guart!

Prefereixo,
en que pateixo
viure ab pó;
si es que no 'm vulgas dir *si*,
no 'm digas *no*.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

L' ENGADINA Y 'L LADIN
QU' EN ALLÍ 'S PARLA.

I.

'L cantó dels grisons (1) en la Suissa, que confina ab l' Italia y 'l Tirol, fou poblat per 'ls etruscos, que fugint dels galos buscaren un refugi segur en las montanyas de la Rhætica (2). La naturalesa salvatje del país 'ls va fer tornar feréstechs, de manera que de s' antiga patria sols conservaren l' accent, encara que molt corromput. (Tit. Liv. llib. V-33).

'L país que forma 'l cantó dels grisons va esser dominat per 'ls duchs de Suabia fins l' any 1268, passant després á constituhir una provincia independent del imperi germánich y residencia d' una numerosa noblesa. Encara 's troban castells en ruinas en lo alt de las montanyas, que son testimoni d' aquella dominació. Las contínuas guerras que 's mogueren 'ls senyors causaren la desgracia del pais, y 'l poble se vejé obligat, per remediar semblant mal, á confederarse en varias ocasions. Ja en l' any 1396 formá la *Lia da ca Dè* (lliga de la casa de Dèu) de que la ciutat de Chur ó Cuera (1), capital avuy del cantó, fou 'l centro. Ilanz vingué á esser capital de un' altra lliga que celebraren en Trons (Oberland) en mars de 1424, 'ls pobles ajudats de l' abat de Dissentis, y tenint penjats sos gabans grisos dels seus bastons ferrats y clavats en la roca, juraren defensar 'ls sèus drets contra tots. Per aquet motiu se li digué *Lia grischa* (lliga gris). En l' actualitat se troba en el camí avans d' entrar en Trons la capella de Sta. Ana ahont tingué fonament aqueixa lliga. L' aliansa se renovaba cada déu anys y per última vegada ho va esser l' any 1778. En memoria d' aquest dia s' erigí una capella ab un pórtich de cuatre columnas, ab inscripcions llatinas bíblicas en la volta. 'Ls frescos foren restaurats en 1838, representant 'l jurament del confederats en 1424 y en 1778. Posteriorment de 1428 á 1436 se formá en Davos la *Lia dellas desch dretturas* (lliga de las déu jurisdiccions). Eixas federacions foren 'l tronc de las tres lligas de la Rhætia superior que se formaren en 1471. Desde l' any 1803 'ls grisons forman un cantó de la Suissa, que fins 'l de 1848 se compongué de 26 petitas repúblicas casi independents unas d' altras, mes la nova constitució 'ls ha privat d' aqueixa independencia local.

(1) En aleman: Graubünden (lligas grisas.)

(2) Lo nom de Rhætica li ve de Rhœtus que fou 'l que 'ls conduhí y maná: *Rhætos thus corum prolem arbitrantur, a Gallis pulsos duce Rhæto*. Plin. Hist. nat III, 24, 1.

II.

La població de que 's compon 'l cantó dels grisons es rhetoromana, alemana é italiana. 'Ls rhetoromans habitan la mes gran part del Oberland ó sia la vall del Rhin posterior (Hinterrheinthal), aixís com l' Engadina en la vall del Inn y la vall de Münster. 'Ls italians ocupan las cuatre valls de la conca del Pó y son en menos número, mentres que l' element aleman espargit entre 'ls rhetoromans va de cada dia mes guanyant en significació.

En temps de la dominació dels duchs de Suabia, la llengua del pais era 'l romá *(Romauntscha)* que també 's parlaba en 'l Tirol. L' instrucció qu' en aleman se dona en las escolas ha fet que s' anés generalisant l' us d' aquest idioma, en termes que en alguns punts sols se parla 'l rhetoromá en las familias, quedant mes estés y generalisat en l' Engadina que conté com á població alemana solament la de Tarasp, siti de banys d' ayguas minerals. Cuan Tschudi y Campell escrigueren á mitjans del sigle setse, encara 's parlaba 'l romá en casi tota la lliga y també cap al Vorarlberg y 'l Tirol y avuy á mes dels punts indicats solament se deixa ohir en las valls de Groeden y Enneberg en 'l Tirol.

La llengua dels grisons ó rhetoromana es coneguda tambè per 'ls alemans ab lo nom de *Churwälsch* y per 'ls del pais per *romauntscha* ó *romonsch* que diuhen esser *antiquissm lungaig da l' aulta Rhætia*.

(1) En italiá Coira y en francés Coire.

Digitized by Google

Se divideix en dos llenguatjes principals, que se separan poch entre si en cuant á la significació: el de la lliga del Oberland en las valls de Dissentis, Ilanz etc. (Vorderrheinthal) qu' es un poch tosch, conegut per *romauntsch* y 'l *ladin* de l' Engadina en la vall del Inn, parlantse en el Oberhalbstein y la vall de Schams un dialecte que ve á esser terme medi dels dos anteriors y no te literatura.

Com á mostra dels tres continuem la traducció dels versets 11, 12 y 13 del Evangeli de St. Lluch.

«Ün hum veva dus filgs: Ad ilg juven da quels «schet alg bab. Bab, mi dai la part da la rauba «c' aud' á mí: ad el parchè or ad els la rauba. A «bucca bears gis suenter, cur ilg filg juven vet tut «mess ansemel, schá tilá 'l navent en ünna terra «dalunsch: a lou sfiget el tut sia rauba cun viver sen-«za sparng.» etc. (Llenguatje del Oberland, traducció de Gabriel Luci en 1648.)

«En om veva dus fegls. Ed igl gioven dad els ho «detg tigl bab: bab, do 'm or la part della roba, tgi «tocca a me. Ed el ho partia or ad els la roba. E betg «blers deis siva ho igl fegl gioven piglià tott anse-«men et è tratg davent an en paeis glinuschant, e «lo ho 'l fatg eir sies fatg an sollazs.» etc. (Lenguatje del Oberhalbstein, traducció de M. C. en 1869).

«Ün crastian avaiva duos figls. E 'l plü giuven «d' els disch al bap: Da 'm la part della raba chi 'm «tocca. E 'l bab partit ad els la raba. E pac dis davo «il figl plü giuven, aviand miss insembel ogni «chosa, get el inavant seis viadi in pajais lontan: e «qua dissipet el sias facultats, vivand dissoluta-«maing.» (Llenguatje de la baixa Engadina. Neueste Bibelübersetzung 1867).

Per facilitar la comparació y estudi d' aquests llenguatjes donem á continuació la traducció catalana.

«Un home tenia dos fills. Y 'l mes petit diguè á «son pare: Pare, donaume la part que 'm toca de «vostres bens. Y ell 'ls repartí los bens. Al cap de «pochs dias, juntant lo fill menor tot lo que era sèu «sen aná lluny á un pais estrany y allí disipá tots sos bens vivint disolutament.» etc.

Dels tres llenguatjes 'l de l' Engadina fou considerat per Campell com 'l mes pur. Conegut desde molt antich ab lo nom de *ladin*, aixís se 'l distingeix encara avuy en dia, y per sa puresa tractem d' ell ab preferencia.

No quedará dupte á ningú, ni son necessaris arguments per demostrar l' orígen ó derivació d' aquests llenguatjes, la sola lectura basta per convencer 's de que tant 'l nom de *romá*, que á tots se 'ls dona en general com 'l de *ladin* aplicat especialment á n' 'l de l' Engadina quedan ben justificats.

Moltas localitats de las valls dels grisons conservan, encara qu' alterats per l' aleman algunas vegadas ó modificats per 'l llenguatje del pais, 'ls noms qu' antes tenian en llatí. La capital, que s' anomena *Chur* en aleman y *Cuera* ó *Quoira* en romá, no es mes qu' una corrupció de *Curia Rhætorum* dels romans, nom que 's diu li doná 'l Gran Constantí. L' Oberhalbstein, en romá *Sur seissa*, es 'l *Supra saxum* llatí de que aquella paraula alemana es traducció. La vall Schams deriva de *sex amnes* y la *Val Ferrera*, per la abundancia de ferro es aixis coneguda. En la baixa Engadina situadas á la ribera esquerra de l' Inn se troban las poblacions de *Lavin*, *Guarda* y *Ardetz* pintorescament dominadas per torras y castells en ruinas. Se creu que *Lavin* y *Ardetz* no son mes que mots corromputs de *Lavinium* y *Ardea*, noms de duas localitats vehinas de Roma, transportats allí probablement per colons romans que s' hi haurian refugiat fugint dels galos. «Ciutadá del mon, l' home, en tot lloch, acaba «per familiarisarse ab lo que 'l rodeja. Solament á «algunas plantas d' aqueixas regions novas 'l colo-«no aplica noms qu' ell importa de sa mare patria «com un recort que tindria por de perdre; diu Humboldt en son *Cosmos* y añadirém nosaltres que per idéntich motiu aplica també noms de ciutats de sa mare patria á las que funda de nou. Com á testimoni y proba d' això en temps moderns los espanyols fundaren en América entr' altras ciutats, una Nova Barcelona, Cartagena etc. los francesos una Nova Orleans y una Nova Yort los inglesos.

III.

Lo territori dels Grisons es constituhit per altas montanyas ab nèus eternas, elevadas planas y valls, paisatjes deserts de rocas peladas, camps plens de verdor y de vida, hont s' hi disfruta de bona temperatura durant tres mesos de l' any baix lo cel blau del mitj dia. Una ret de montanyas ab cent cincuanta valls ofereix un conjunt de paisatjes sublimes, de contrasts repentins de la naturalesa fértil y alegre ab los imponents horrors de las montanyas y *ventisquers*. Allí 'l Rhin té sa naixensa y rehunint sos dos brassos, (Vorder Rhein, Hinter Rhein) en Reichenau (1) se presenta ja majestuos per anar á fertilisar las hermosas comarcas de l' Alemanya, donant avans de sortir de la Suissa, en Dachsen prop de Schaffhausen, l' espectacle imponent d' una gran cascada (Rheinfall) y desayguant per fi en 'l Mar del Nort. De sas valls ixen també las ayguas de l' Inn y del Pó, aquell, tributári del Danubi, las transporta hasta 'l Mar Negre y aquet las conduheix fins á l' Adriátich.

Los habitants de la vall de l' Inn foren nomenats *Æniates*, nom derivat de *Ænus*, que donaren los romans (2) á n' aquell riu, y ab idéntich motiu per

(1) En Reichenau hi ha un castell fet construir per los bisbes de Chur, del qu' es propietari 'l Dr. A. de Planta. A fins del sigle passat, Tscharner, *bürgermeister* (arcalde) de Chur, hi va establí un col-legi, hont hi ensenyá 'l célebre Zscholke, historiador de la Suissa. Un dia de l' any 1794 s' hi va presentar un jove desconegut demanant que 'l rebessin en el col-legi; portaba en la punta d' un bastó un petit paquet, estaba rendit de fatiga; son exterior sensill, pero distingit vá fer que meresques bon acolliment. Fou professor de literatura francesa y matemáticas y conegut ab lo fingit nom de Chabaud-Latour, era Lluis Felip d' Orleans mes tart rey dels francesos. En dit lloch s' ensenyan molts recorts d' aquell monarca.

(2) ... *ripam Æni fluminis quod Rhætos Noricosque interfluit...* etc. Tacit 14 Hist. III. 5. En llenguatje *ladin* es *En*.

Digitized by Google

Æniatina (Engadina) tota la conca del riu fou coneguda. *Punt ota*, (2) pont sobre d' una riera en la part esquerra del Inn entre Cinuschel y Brail, separa en dos l' Engadina. Lo territori compres entre Malöggia y *Punt ota* es l' *Engiadina ota* (Engadina alta) y desd' aquest lloch hasta *Punt martina* (Martinsbruck) es la *Engiadina bassa* (Engadina baixa), que confina ab lo Tirol. La part compresa entre Malöggia y Samaden es la mes hermosa per los llachs que conté, dels cuals l' Inn deriva sa corrent.

Per conclourer aquet article deixem que parli 'l Sr. Caratsch, entussiasta engadí, y de qui 'ns ocuparem mes endevant transcribint algunas de sas *Poesias romauntschas umoristicas é populeras in romauntsch d' Engiadin' ota*, per donar á coneixer 'l llenguatje qu' allí 's parla. Parlant de l' Engadina alta diu aixís:

Text literal (3).

Da som Malöggia, fin giò Chapella
Dal munt Scaletta, fin al Bernina,
Aís üna vall spazius' e bella
Chi port' il nom d' òt' Engiadina,
E chi as gloria, e cun radschun,
D' esser la perla del Chantun!

Versió de sons (4).

Da som Mal*eu*já (a), fin jó Capella
Dal munt Scaletta, fin al Bernina,
Es una vall spaciús' e bella
Qui port' il nom d' ot' Engadina
E qui as gloria, e cun ratxun
D' esser la perla del Cantun!

Versió dels mots (5).

Del cim de Mal*eu*ja, fins á Capella
Del mont Scaletta, fins al Bernina,
Es una vall espaciosa y bella
Que porta 'l nom d' alt' Engadina,
Y que 's gloria, y ab rahó,
D' esser la perla del Cantó!

J. BALARI Y JOVANY.

(Seguirá.)

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

3.ª—Disolució de sosa gastada en saturar tots los ácits.. . . . . 80 grams.
Disolució de sosa gastada pera saturar tots los ácits menos lo carbónich. . . . . 50 grams.
Disolució de sosa gastada en saturar l' ácit carbónich. . . . 30 »

Tenint fixat ja que se necessitan 30 grams pera saturar l' ácit carbónich, establirem los cálculs de la meteixa manera que anteriorment.

1.ª proporció.—Si en 1000 grams de disolució hi ha 25'833 grams de sosa, en 30 que havem necessitat pera saturar l' ácit carbónich quant hi haurá

$$1000 : 25'833 :: 30 : x = \frac{25'833 \times 30}{1000} = 0'774$$

resulta, donchs, 0'774 de sosa que estant continguts en 30 grams de disolució.

2.ª proporció.—Equivalent de la sosa 31 es á l' equivalent del ácit carbónich 22 com 0'774 grs. de sosa gastada pera saturar l' ácit carbónich contingut en los 100 c. c. es á x ácit carbónich

$$31 : 22 :: 0'774 : x = \frac{22 \times 0'774}{31} = 0'549$$

Això 'ns donaria l' ácit carbónich en pes; pero com es costum mes dosar 'ls gasos per volum, hi ha que reduhir aqueix pes d' ácit carbónich á volum, pera lo qual, tenint en compte que la densitat de l' ácit carbónich es 1'529, y que 'l pes de un litro d' ayre es, segons Casares, 1'2931 grams, resultará que 'l pes d' un litro d' ácit carbónich será

$$1'529 \times 1'29318 = 1'97727.$$

Per consegüent pera saber lo volum del ácit carbónich contingut en lo ví á la temperatura de 0'760 graus no hi ha mes que formar la següent proporció:

Si 1'97727 mideixen 1000 c. c., los 0'549 grams continguts en lo ví quant medirán

$$1'97727 : 1000 :: 0'549 : x = \frac{1000 \times 0'549}{1'97729} = 277'655$$

c. c.

Per consegüent pera calcular lo que hi ha en un litro s' haurá de formar la següent proporció:

Si en 100 c. c. de ví hi ha 277'655 c. c. en 1 litro ó sia en 1000 c. c. quant hi haurá:

$$100 : 277'655 :: 1000 : x = \frac{277'655 \times 1000}{100} = 2776'55$$

c. c.

Per consegüent aquest ví contindrá 2776'55 d'ácit carbónich per litro.

Aquest procediment seria inexacte en lo cas que 'l ví tingués ácit acétich, perque llavors al bullir pera volatilarse l' ácit carbónich seria probable la desaparició de part de l'ácit acétich com á ácit carbónich lo qual nos daria com se compren un erro de consideració.

ÁCIT TÁNNICH.

Per lo que he dit anteriorment al parlar del ácit carbónich, y segons pot véurers mes extensament

(2) Pont alt.

(3) Habem fet la transcripció exàcta del fragment citat segons se *veu* escrit en l' obra indicada.

(4) Per fer notar y resaltar mes y mes la semblansa que te ab nostra llengua l' hi hem donat una ortografía mes natural á nosaltres per tenirla mes acostumada y semblarnos que pot fer *ohir* aproximadament los sons d' aquella.

(*a*) L' *eu* francesa.

(5) La traducció es, com se veu, literal. No tenint á la vista ni un diccionai ni una traducció en altre llenguatje, habem traduhit la paraula *som* per *cim*, ja fundats en la semblansa que las dos tenen, ja també perque te una equivalencia ab la paraula francesa *sommet*, de la mateixa familia romana, fent verósimil aquesta versió l' estar la població de Malöggia á 1811 metros sobre 'l nivell del mar y no en una fonda vall puig llavors tindriam dupte. La paraula *gió* qu' habem traduhit per *á* no te una equivalencia ab aquesta preposició, es á dir, *gió* no significa *á* en catalá. Per las moltas poesias qu' en llenguatje de l' Engadina habem llegit creyem ab fonament que la paraula *gió*, no es mes qu' una corrupció del verb aleman *gehen* (anar), y tenim motiu fundat per dir això, per que algunas vegadas hem vist en aquet llenguatje, algunas paraulas del aleman.

Digitized by Google

en ma obra titolada *Extracto de las sesiones de viticultura profesadas en el Instituto Agrícola de S. Isidro en* 1872 se compendrá perfectament la importancia que jo dono als ácits per la conservació dels vins naturals.

Mentres l' ácit carbónich existeixi en un ví aquest se conservará sens la mes petita alteració; empero, com pot véurers per los esperiments de Pasteur que cita en sa obra *Études sur les vins*, aquest ácit desapareix del ví molt depressa, ja á causa dels trasbalsos, ja per las minvas que esperimenta á causa de la porositat dels envasos. Una vegada que ha desaparegut l' ácit carbónich es evident que si 'l ví no te altre principi conservador s' alterará y 'l cos que está destinat á umplir aquest paper es l' ácit tánnich ó, com vulgarment se diu, 'l tanino.

Aquest cos, que se pot adquirir pur en totas las farmacias y en las droguerias d' alguna importancia, te propietats que jo voldria que comprobassen tots los vinicultors pera que un cop conegudas s' espliquessen molts fenómens dels que passan en los víns, 'ls quals no sempre 'ns sabem esplicar. El tanino es sólit, blanch, sens olor; son gust es astringent; es soluble en l' aygua é increstallisable, soluble en l' alcohol y en l' ether; precipita las sals metálicas en vert ó en brú; se combina facilment ab las bases y forma tannats alcalins solubles en l' aygua. Los demés tannats son insolubles.

Lo tanino actua energicament sobre la gelatina que pren y precipita de sas disolucions.

Aquestas propietats que vinch de citar son del tanino pur sia cualsevulla la planta de que s' ha estret; empero si per sas reaccions químicas poch importa la procedencia, no succeheix lo meteix quan se tracta del sabor. Axís es que s' ha de tenir en compte aquesta circunstancia en los cassos en que hi ha que afegir tanino als víns; perque si afegissem, per exemple, un tanino comercial fet ab la nou d' agalla y aquest no fos ben pur donariam al ví un gust desagradable que 'l faria desmereixer.

La cantitat d' ácit tánnich contingut en los víns es sempre petita. Veus aquí, segons Mr. Fauré, la que contenen los víns de la Gironde (Fransa.) De 24 classes estudiadas durant dos anys seguits 1841 y 1842 un sol ví d' aquest últim any no ha contingut tanino. Aquest era lo Haut-Brion. En 1841 lo ví de la meteixa procedencia doná 0'722 graus per litro. Lo mínim de 227 mostras que totas lo contenian ha sigut donat per lo ví de Sadirac en 1842 en lo qual Mr. Fauré no ha trobat mes que 0'649 graus per litro; lo máximum lo doná lo ví de Quisac en 1842 que contenia 1'843 per litro.

Pera dosar la cantitat de tanino contingut en un ví jo he adoptat lo meteix procediment de Fauré, que si bé no deixa de presentar sas dificultats quan se comensa á practicar, un cop que se te certa facilitat pera fer la operació aquesta es senzilla. Aquest procediment está fundat en una de las propietats que hem dit avans te l' ácit tánnich y es que actua enérgicament sobre la gelatina y la albumina, coagulantlas, y precipita de sas disolucions; s' hi ha tanino é hi tirem gelatina aquell será precipitat.

Pera determinar la cantitat d' ácit tánnich contingut en un ví se necessita preparar lo meteix que per lo ácit carbónich un reactiu y ademés un líquit pera graduar aquest: lo reactiu es en aquest cas la gelatina ó la cola tan puras com sia possible; lo líquit que s' emplea pera graduar es lo meteix tanino. Jo acostumo á usar la cola de peix que 's ven pera la economía doméstica y 'l tanino químicament pur que se ven en las farmacias.

Preparació del líquit graduador. Se pesan 10 grams de tanino, se disolen en aygua destilada de manera que la totalitat de la disolució forme un litro á la temperatura de 15° centígrados. Si 'l líquit no queda del tot net, lo qual indicaria que 'l tanino no era pur, se filtra.

Preparació del reactiu. Se pren una cantitat cualsevulla de cola de peix ó de gelatina lo mes pura possible y 's disol en aygua. Esta disolució se fará d' una manera diferent segons la materia que s' use, puig que no tots los cossos gelatinosos se disolen de la meteixa manera. Pera disóldrer, per exemple, la cola de peix que se ven en lo comers en láminas molt primas destinadas al art culinari, se posa aygua á escalfar y quan bulli s' hi tira la cola. Pera disoldre la cola dita de Russia ó altres paregudas hi ha que reduirlas á trossets petits, tirar sobre d' ells un poch d' aygua bullenta y remourer sens parar. La cola se va inflant de mica en mica durant 24 horas, després de aquest temps s' hi afegeix una poch d' aygua y llavors la disolució es completa. Del contrari queda sempre un dipósit sens disóldres.

Si ab tot y aquestas precaucions s' hi fes dipósit se tindria de filtrar.

Feta la disolució de cola ó de gelatina en l' aygua s' hi afegeix líquit fins á la citada temperatura de 15°.

Graduació del reactiu. Pera graduar aquest reactiu se posa en una cápsula 100 centímetros cúbichs de la disolució de tanino; se posa 'l pot que conté la disolució de gelatina, y, ja ab lo mateix pot, ja ab la bureta, se va tirant líquit de gota en gota sobre la disolució de tanino. Cada cop que se fassa una adició s' observará un enterboliment del líquit que es lo que en Química dihem un precipitat. Si 'l líquit se tornés tan térbol que no fos possible veure si 's forma ó no 'l precipitat se filtra y se continúa la operació. Lo Sr. Fauré acostuma á graduar son reactiu de tal manera que pera precipitar lo tanino contingut en los 100 c. c. de la disolució tánica que hem posat en la cápsula se necessitan 100 grams de disolució de gelatina; suposem, donchs, que en l' ensaig que havem fet no se n' han hagut de menester mes que 80. Axó significa que 'l líquit está massa concentrat, y pera posarlo en las condicions que indica 'l Sr. Fauré haurem d' afegirhi 20 c. c. de aygua pera cada 80 c. c. de disolució. Suposem, pel contrari, que en l' ensaig que acabem de fer hem hagut d' afegir 120 c. c. de disolució de gelatina. Axó voldir que la disolució está molt diluida y que per conseguent si pogué afegir mes gelatina ó cola de peix.

Digitized by Google

Se compren perfectament que la cantitat de cola ó gelatina que 's vulga tinga lo reactiu es arbitraria; mes lo Sr. Fauré ha escullit esta al objecte de facilitar los cálculs. Preparada com ell ho fa entenem que per cada gram de disolució de gelatina correspon 1 centígram de tanino; per consegüent axó evita cálculs numérichs que son sempre pesats.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

PLANYS D' UN GALL.

I.

Quan jo n' era un pollastret
y picava las molletas,
ó remanava lo boll
que sol quedar en las eras;
O bè ab los meus germanets
pujávam per las garberas
buscant los granets de blat
que de las espigas queyan;
Mirava 'ls treballadors
y las flahonas pajesas,
que gojosas contemplavan
la nostra alegría inmensa.
Lo piu piu era incessant,
seguint al bátrer l' aleta,
saltirons per totas parts,
y afanys per remóurer terra.
¡Ah petits! goseu, goseu!
deya sempre la mestresa,
que com mes bon greix tindreu
tindré la bossa mes plena.
Axís anávam creixent
entre glorias passatjeras,
entre afalachs enganyosos
y revent fingidas féstas.
Quan un jorn, molt dematí
contra costum establerta,
entrá un mosso en lo corral
ahont lo virám s' alberga;
Y 'ns doná de sagonet
una jibrellada plena,
blat de moro y molts pius pius,
qu' es l' engany de la ignocencia.
Despres de plé lo papaig
entrá la bona mestressa,
portant un rast en las mans
de cordillets y de bétas.
«Aquesta blanca ab la roja;
la mosquejada ab la negra.....»
y 'l mosso anava lligant,
com l' hi deyan, las parellas.
Axís seguint, foren totas
lligadas per las potetas
las gallinas del corral;
y jo, que desd' una perxa,
contemplava la creuada,
rabiosos escandalls feya;
empero vingué 'l mèu torn,
y lligat vaig ser com ellas.
Tot just lo sol n'era eixit,
que ficats en grans cistellas,
nos tragueren del corral
per' seguir la carretera.

II.

A Barcelona me trovo
després de llarga gronxada,
juntament ab las pobretas
que foren mon goig y gala.
En la ciutat de los Comptes,
ó capital catalana,
per serne prop de Nadal
eran firas senyaladas.
Me portaren al mercat,
allá al mitj de l' *Esplanada*,
y estiguí prenent lo sol
sobre d' un grapat de palla.
Durant aquell primer jorn
vaig passar moltas vegadas
á las mans dels concurrents,
ja de senyors, ja de damas.
Aquest gallot es molt vell,
deya 'l que me sospesava;
y la mestressa, enjinyosa,
estenentme bè las alas...
«Vosté no ha vist una carn
ni mes fina, ni mes blanca;
aquest gall es procedent
de la derrera llocada.»
Lo segon jorn de la fira
me portáren á la Rambla,
y després de passar mans,
després de moltas paraulas,
me comprá una minyoneta
molt aixerida y molt guapa.
que ab los amoixos que 'm feya,
féu renáixer ma esperansa.
De camí vaig ser portat
á una casa d' enseyansa,
y entregat com á regalo
peru celebrar las Pascuas,
Los criats de aquell col-legi
talláren ma lligacamas;
sens pietat ni compassió
me llansáren á una quadra.
En ella molts indiots,
pollas d' India molt remacas,
gallinas y alguns capons
alegres cacarejavan.
Encara que acondolit
y entre mescla tan estranya,
per bó tinguí aquell tancat,
perque en ell, al menys, menjava.
Pero ¡ay trist! jo no sabia
lo acabament de la dansa;
lo viatje á Barcelona,
á fé de gall, ignorava.
A la tarde, molt furients.
ab dos ganibets y platas,
entraren, fentne tabola,
tot lo servey de la casa.
Aquest vull, aquest no vull:
fou tant gran la degollada,
que quedá una polla d' India
y aquest pobret que vos parla.
Tremolant, tot arrupit,
desd' un recó contemplava
los ignocents degollats
com ne batian las alas.
Aquells cadávers sens ploma,
de carn entre rossa y blanca,
ab tino y cuydado fóren
estesos sobre una manta;
Y agafant quatre 'ls cantons
de eixa mena de mortalla
sortiren de aquell tancat
en mitx de cants y riallas.

III.

De la vida 's fa un conort,
quan en mitx de la desgracia,
sers iguals, sense fal-lacia,
los anuja trista sort,
ó 'l dolor.
Axís jo, gall desditxat,
després de tanta trontolla,
tinch per consol una polla
que ha sofert igual combat
sens pecat.....
Sortirem de aquell corral
per gallejar com solia,

Digitized by Google

pero tan necia porfia
renová lo nostre mal
tan fatal.
Vejerem en los fogons,
en llustrosas greixoneras,
las jermanetas senseras,
y mortas per los fregons
y sayons.
Llavors coneguí l' cngany
de ma mestressa rastrera,
que m' omplia la granera
ab molt cuydado y afany
per mon dany.
Ja véus, polla, quin estil,
no cal esperar bon hora,
perque aquí tot se devora;
penja nostra vida humil
sols d' un fil.

PAU MIMÓ.

Barcelona 28 desembre de 1873.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS.

COMPOSICIONS PREMIADAS.

ENGLANTINA.

PRIMER PREMI.—*Visca Aragó!!*

(Lema.)—Et fleverunt eum omnis populus Israel, planctu magno, et lugebant dies multos (Machabeus. Lib. I. cap. IX, vers. 20.)

SEGON PREMI.—*Partida.*

(Lema.)—Sus! via sus! á Mallorca.
Mort als alarbs!

TERCER PREMI.—*Cançó de gesta.*

(Lema.)—Diens si 'l play me don llezer.

VIOLA.

PRIMER PREMI.—*Sant Franceschs s' hi moria.*

(Lema.)—Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. (Cant. cap. II. v. 5.)

SEGON PREMI.—*La primera llágrima.*

(Lema.)—Beati qui lugen (Evangeli.)

TERCER PREMI.—*Esglay.*

(Lema.)—Vigilate quia nescitis diem neque horam (Sant Mateu.)

FLOR NATURAL.

PRIMER PREMI.—*Lo combat de Cadaques.*

(Lema.)—Fué esta victoria una de las mas notables que hubo por mar en aquellos tiempos (Zurita.)

SEGON PREMI.—*A una morta.*

(Lema.)—Y mi mal es tan entero
que muero por que no muero.
(San Juan de la Cruz.)

TERCER PREMI.—*La mala muller.*

(Lema.)—Tradició.

Premi extraordinari del Consistori.

AL SEGLE.

(Lema).—Qué rumor
lejos suena
que el silencio
en la serena
negra noche interrumpió.

Premi ofert per la Jove Catalunya.

QUADROS DE HISTORIA CATALANA.

(Lema).—E veritat sia dita com ser deu á historia quen ha desser verge e molt pura e molt neta din feeltat e de mentida. (Boades.)

Premi ofert per la Exma. Diputació de Girona.

INDEPENDENCIA.

(Lema).—Nostre senher fazia a vos companha perqu' en ren no us cal duptar.—(Pau Lanfranc.)

Los premis oferts per lo Sr. President del Consistori, per la Excma. Diputació provincial de Tarragona y per la societat la «Misteriosa» no s' adjudican.

Barcelona 24 de Abril de 1874.—Lo President, *Albert de Quintana.*—Lo Secretari, *Joan Sardá.*

NOVAS.

No fa pas gayres dias vejerem exposada en la tenda d' objectes artístichs del Sr. Monter en lo carrer d' Escudellers d' esta ciutat, una estátua del gran poeta castellá Fray Felix Lope de Vega obra del jove escultor en Manel Foixá; recomenable es ella si no notable per esser de las primeras del autor y encara que en lo conjunt s' hi troba á faltar aquella seguritat de ratllas y fermesa de concepció del destre artista consumat en l' execució y en especial en detalls y sobre tot en lo ropatje s' hi veu un gran estudi y molt bona intenció que fan concebir notables esperanças per en avant en lo jove escultor. Dit senyor acaba de marxar á París per á completar sos estudis que no duptem mica que á temps á venir donen gloria y profit per ell y honra per la seua Patria.

—

Los periódichs estrangers, fan molts elogis de nostre compatrici lo celebrat y jove artista Sr. Pellicer. Si son justificats ho dirán las planas de la *Ilustracion Espanyola* ahont nos está mostrant tot lo que val, presentantnos viventas y fidels ab l' enérgica espressió de son llapis las principals escenas de la formidable lluyta que en el Nort s' está verificant.

—

Catalunya ha obtingut un verdader triunfo en lo certámen obert per l' editor y propietari de la magnífica publicació *La Ilustracion Española y Americana.* Deu dibuixos han sigut premiats y d' ells tres son originals d' artistas catalans; ço es, *La mare* d' en Enrich Monseadá y Vidal y *Las clas-s pasivas* d' en Joseph Nin y Tudó, qu' han obtingut respectivament dos segons premis de 200 pessetas quiscun; y *Barcelona antigua* d' en Anton Rigalt agraciat ab un accéssit.

Respecte la part literaria si be s' ha declarat desert lo certámen, no obstant entre las 28 obras qual adquisició recomana 'l Jurat al Sr. Abelardo de Carles, hi figuren Las *Monografías histórico-arqueológicas* de nostre compatrici l' acreditat escriptor y artista Sr. Puiggarí.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Maig de 1874. Núm. 13.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Un assaitj de filosofía crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau.*—Barcelona (poesía); per *Francesch Matheu y Fornells.*—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla; per *Joseph Balari y Jovany.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—No m' oblidis (poesía); per *Ramon Vieta.*—Jochs Florals.—Corrandas populars; per *Enrich Serra y Caussa.*—Teatres; per *R.*—Novas.

Folleti.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

III.

Mostrada en l' article precedent l' importancia ideológica de l' extensió, que révelan y ensemps suposan totes les altres virtuts que conexem de la materia; debem ara endinza'ns mes en la cosa y discórrer sobre 'ls elements intrínzenchs que fan que 'ls cossos sian extensos, reflexionant metafísicament y analisant l' idea que d' aytal propietat los sentits nos donan.

Concebint, ó millor pot ésser, imaginant l' univers contingut dins d' una esfera de capacitat infinita, que en son si inclou y empresona tots los astres del cosmos, restantli encara prou amplitut, pera tancar en les seves parets que constantment axampla la ment y allunya, una munió infinita de nous mons infinitament pus grans que l' existent que de sopte apareguessen mes enllá dels actuals límits de la creació; es com pot hom representarse la noció indeterminada y fosca del espay, que dessota 'ls cosos y mes avall que l' extensió, y com sostenint la materia, figura com última condició metafísica en lo mon complex de la naturalesa objecte dels sentits. Sens donar l' importancia que concedía Clarke á l' idea del espay, que l' atribuí á la substancia de Deu ab honors d' inmensitat ,importancia que, segons Balmes, deu á la facultat imaginativa engrandint indefinidament l' extensió corporal, ab la que suposa á l' espay racionalment identificarse; ni pretenint tampoch conéxer sa naturalesa que, com la de l' extensió, creyem te sos secrets amagats á l' escrutació metafísica; pensam, no obstant, que la que acabam de assenyalar es la veritable significació, si vulgar, natural y comuna del mot tant sovint usat pera determinar físicament lo que l' extensió sia.

Una part, donchs, major ó menor que en dita capacitat un cos qualsevol comprenga y ompla es lo que determina la quantitat de la seva extensió, anomenada també *volum*, pera significar en sa totalitat l' idea que la ciencia ha trobat composta, abstrahent per l' análissis. Ningú ignora lo que son *dimensions*, que un cos es extens de tres maneres, *llarch, ample* y *groxut*; que un *prisma*, per exemple, considerada una de les seves *cares*, dona la llargaria un dels dos *costats* paralels del *paralelógram* majors, sa amplitut una de les altres dues *arestes* mes xiques; y que en la cara que estam imaginant, concebentla íntegra mas separada de tot lo restant, abdosos *factors* d' amplitut y llarch constituhexen la *superficie*; y que forman lo volum la superficie unida ab la tersa dimensió, groxudária ó *profunditat,* que en lo cas de que parlam, y suposant pera major claretat *paralelográmiques* les bases, la faria l' aresta que d' aquella cara descendís á l' oposada sobre la que podem concebir jahent lo prisma. L' extensió total del cos, ó volum, es un resultat de tres elements—factors—, que l' abstracció geométrica inquireix, sens que en la realitat sensual hi haja mes extensió que la del volum, essent la línea —dimensió única—y la superficie *essers de rahó* solament, necessaris sí á la ciencia pera donar forma racional á la propietat extensiva, mas que en la práctica dels cossos res significan pe'ls sentits, pus aquests, privats de potencia abstractiva, confonen sempre l' extensió ab lo volum.—Mes avant tal volta tindrém que tornar á les dimensions: per ara ab lo dit basta.

Tot cos ocupa una part de l' espay, mes grossa ó mes xica segons sia éll mes gros ó mes xich, en proporció á la quantitat de son volum; aquest darrer per consegüent es lo qui 'ns ha de dir, físicament, en que consisteix l' extensió dels cossos; y no tardará á venir sa resposta, perque sens necessitat de cap análissis, los sentits exteriors dexarán

Digitized by Google

satisfeta la curiositat de les ciencies purament naturals per l' extensió corpórea.

Segons llur testimoni es complexa també l' extensió; dos elements l' integran y forman en la regió del espay de quiscun cos una unitat física, si real ó *facticia*, no 'ns pertany ara ni jamay á élls l' examinarho. N' hi ha prou de saber que, en virtut de la multiplicitat de parts y sa mútua *juxtaposició* nax l' extensió d' aquests éssers nomenats cossos. Efectivament: no basta que moltes parts çá y enllá escampades y separades entre si pe'l espay 's presenten als sentits, pera tenir l' extensió d' un cos; llavors, com en quiscuna d' aquelles observarán també parts unides, hi haurá multiplicitat de coses extenses, d' extensions si val lo vocable. Les volves de pols, que un buf de tramontana axeca, ó les gotes de rosada que les gayes flors del camp copsan, arriban al ull interior de l' ánima, aprés de copiar l' espill del cos sa sencera imatge, y conta aquella pe'l nombre aritmétich llur varietat; y no unifica may sa armonía 'l concepte primari geométrich. Mas, si un ratx de llum en nit bruna aclarex de sopte la foscó y pinta en lo fons de la cambra obscura del ull lo tronch d' un arbre desert l' esperit percebrá al moment d' un objecte extens la figura. La quantitat contínua es la que constituhex l' extensió; sos elements numérichs ne son condició absoluta, mas no es suficient la varietat, que si l' unitat no 'ls traba no adquirexen may naturalesa extensiva. Un cos, donchs, per ocupar espay deu constar de parts, y parts adherents entre sí ab mes ó menys força, ab la necessaria pera donar als sentits l' espectacle d' apariencia una. Ab ses moltes parts que la divisió mecánica, bocinejantlos, desgafa y oferex pus patentes als sentits gosan del do de tenir diferents graus d' extensió, y en l' unió d' aquelles regonexen l' arrel essencial en que l' extensió 's funda. Pot mimbar y augmentar infinitament, si axis se preten, lo nombre; ab tal que hi resten parts y 'ls sentits pugan percébrerles posades en orde de continuitat, per una lley categórica y absoluta de la naturalesa se sentirán extensos. Sa ordenació respectiva al espay origina les tan variades especies de cossos geométrichs y son aspecte intern de cohessió ses fonamentals categoríes físiques.

Podrém ara ja definir l' exensió,—sens móurens s' enten del mon físich—dihent que es una propietat corporal que distribuhex la materia en diverses ordenacions de parts sensiblement unides. Axó, empero, que ha aquietat sempre, des que 'ls hómens començaren á percébrer, á la ciencia dels sentits, dexa en lo racional un vuyt que anam á véurer si 's pot omplir per la expeculació metafísica. Les parts de que parlavam no son lo vertader orígen de la quantitat contínua. Aytals parts son part sensibles. Hem tingut compte d' advertir fins ara que parlavam físicament, consultant exclusivament als sentits y declarant únicament les informacions que tocants als cossos pren l' observació externa, sempre en major nombre, mas sempre de la matexa espécie, per la via de les sensacions y ab criteri físich. Elles, donchs, duhen envolts alts misteris.

La matexa extensió — racionalment parlant—te la massa inconmensurable del centre del sistema solar, que 'l cos diminut del mesquí insecte que á l' escalfó de sa llum se reviscola en un perdut recó de la baxa terra, que 'l pus petit órgan que funciona dins de son corpúscul, que la molécula imperceptible que 'l novell progrés mecánich obté soptadament en lo secret laboratori del pacient sabi amagat á la profana vista del mon; y 'l sabi calculant te per cosa certa que no ha arribat encara l' art divisori á toparse ab les fites assenyalades pé 'l impossible á les delicadeses sempre noves dels instruments. Y no obstant, una veu secreta murmura al metafísich que existex un no mes enllá en la divisió dels cossos, un terme absolut que no pot ultrapassar la materia en son conjunt maravellós d' elements geométrichs. Perque quelcom sembla deu constituhir l' unitat del nombre de qual orde l' extensió 'n resulta. Qualsevol nombre de parts agregades no pot ésser lo principi de la multiplicitat presa com element extensiu, perque trobam extensió en masses de molta varietat en sa grossó, totes les quals com á quantitats geométriques deuhen tenir algun llas comú, l' orígen que, repetintse en totes elles en diversitat de graus aritmétichs, especifique les seves respectiues extensions si be en quant á continuitat racional iguals, diferentes per la gradació successiva del nombre de ses partícules. *Magis et minus non diversificant speciem,* l' ésserho mes ó menys no forman especie nova, ni donan lloch á un nou *predicament;* son, donchs, de la matexa, per esguart á l' extensió, tots los cossos del univers, tan distincts per la quantitat de llur volum, y per consegüent pe 'l nombre tan distinct de parts en que son divisibles. ¿Quína es, donchs, la ínfima rahó aritmética que dona á ells la retgla y mesura d' ésser extensos mes ó menys? pus trobada aquesta y sabent que la multiplicitat es un dels factors de la quantitat geométrica, tindrém colocat lo problema en son veritable lloch. Usant un llenguatge que no sabem si es ben propi, ¿quina es l' intensitat, que repetida nos ha de donar l' extensió? Un filosop francés de nostres dies, Bordas, assenta que fins en lo esperit cap extensió, entenentla aquí per lo *magis et minus,* que en qualsevol acte de l' ánima no diferencía sa naturalesa, sino que fa mes ó menys gran ó intens, que podríam dir, un indivíduo mateix psicológich fenomenal. Un acte d' amor, per exemple l' amor á la patria, especie d' amor molt generosa per cert, pot esdevenir en quasi infinits modos d' energía sempre crexent en lo cor d' un ciutadá. L' obliga á plányer ses desgracies ab tot lo dolor que pot sufrir sa ánima; á patir voluntariament per ella fent de sos cabals que necessita 'l sacrifici de darlos en almoyna als seus germans que, lluytant per venjar sa honra, reberen en greus nafres la penyora de llur bravesa; á córrer á la guerra á pugnar ab los extranys que invadexen les seves terres ó 'ls civils que petjantles les deshonran, etc. Tots aquests actes, y 'ls innom-

Digitized by Google

brables que hi podríam afegir de la matexa guisa, y com completant la present llista ab la varietat de formes enginyoses que l' amor revestex en les manifestacions de sa virtut sobirana, son inspirats pe 'l matex sentiment puríssim; son, donchs, tots d' un genre, y 's diferencían entre sí per ésser en élls mes ó menys viva la flama amorosa que, nodrintlos, los fa dur á terme. Se referex, donchs, Bordas, quan atribuhex extensió als actes psicológichs, á aquests tan variats graus que d' un matex acte específich, l' amor á la patria en l' exemple donan tantes y en apariencia talment distinctes mostres, essent axís diversa l' extensió de quiscuna d' aquelles individuals probes del amor patriótich. Mas en totes elles s' observa una matexa idea constant, lo patriotisme, sens la cual ni 'ls actes foran rahonables, ni 's podrian comparar y aplegar sots una sola y única especie. ¿En l' extensió, donchs, antonomásicament, propiament dita no hi haurá motiu pera cercar un ésser inicial, que augmentat, sumat, done les varietats extensives, los particulars continguts dintre la suprema categoría geométrica? ¿Que hi ha de comú, per parlar mes claráment, entre la lleugeríssima sageta etérea que, tremolant, dexa instantáneament escrita en una tela de mon cap la montanya de Montseny, y aquest gegant guayta de la naturalesa aspra, perque ab dos sian objectes extensos? ¿quína es la materia geométrica comuna d' abdues masses tant desiguals per la quantitat de son volum?

La doctrina atomística simple y pura, que en lo darrer article dexarem esmentada, esguardant ses bases racionals, que reduhex les múltiples operacions de la naturalesa á transformacions mecániques, y simbolisa, formula y expressa son fenomenisme per ratlles y figures — doctrina que tant haguera desplagut al immortal filosop vigatá, que tant enemich se feu de l' inercia en un notable lloch de sa *Filosofía fonamental*, perque tal volta li repugnava á son cristiá espiritualisme desencisar la naturalesa de les fonts d' activitat que á un esguart superficial representan ses forçes y virtuts reservades—deu afrontar, per establirse ab fermesa com á reguladora del mon cósmich, dificultats terribles en los matexos principis que componen l' hipotéssis primaria que li dona vida y li permet alçarse ergullosa solicitant adeptes. Mas, si com á rahó suprema de tota realitat sensible, no está tal volta destinat son imperi á gobernar y regir la Metafísica de la materia; si, humiliant son vol, se contentás en explicar exclusivament la composició del volum y fundar l' orígen de la quantitat contínua, apar de promte que podria exir ab gloria d' aquesta empresa, que, si no tant magnífica com la primera, y de tanta trascendencia ontológica, no dexa per ço d' esser moltíssim important. Realment; al primer colp d' ull sembla que 'ls átoms van á franquejarnos la clau del misteri. Se recordará que diguerem que, formant com centres de moviment passiu, per rahó de sa receptibitat mecánica, eran completament extensos, si be indivisibles actualment, es dír per medis instrumentals y no sotsmetentse, gracies á sa delicadíssima naturalesa, á l' acció de les facultats sensitives. Son, donchs, com lo punt de tranzició suau y 'l pont de passatge entre 'ls dos mons objecte de la ciencia humana, mirant d' una part á la naturalesa corporal y participant pe 'l extrem contrari de dots insensibles. Invisibles y com lliures de corrupció, per causa de sa presuposada indivisibilitat física, penetran de sopte l' esperit ab apariencia racional, y l' intel-ligencia concebex y afirma per un moment un objecte ultrasensible; racionalment extensos y conseqüentment divisibles, travessan hábilment la barrera que 'ls allunyava de la contradictoria regió y establexen ab la condició material corpórea sa germanó semisensual, semi-intel-ligible. Vivint íntimament mes enllá del espay que 'ls sentits atenyen, y amagantse esquerps hont no pot arribar á damnifica 'ls l' experimentació externa, guardan immaculada la puresa original de sa privilegiada essencia que la ma profana no pot violar; y devallant simultáneament y en armoniós cor ab sos companys verges un esgrahó de l' escala dels éssers fan naxer al maravellat ull l' apariencia sensible, servant incógnita sa primitiva natura al matex temps que revelant ab claretat enlluernadora la resultant de ses extrínzeques concordancies.

Reflexionantho un poch, apar en efecte d' una part aquella dificultat resolta. Los átoms son extensos; poden axís ocupar lloch, y ésser digne y adequat objecte de la ciencia de la quantitat continua y en companyia y al costat de sos semblants realisar als sentits l' extensió sensible, no distinta en especie d' aquells components, tota volta que no 'ls manca res per produhirla per repetició successiva, tenint, com tenen, forma geométrica. D' altra part, essent insensibles, indestructibles, y tant apartats de l' esfera de l' observació comuna, essencialment inaprehensibles dintre 'l cércol de les sensacions, gosan verament categoría pus alta que 'ls objectes per naturalesa subjectes á la percepció, y lliures axís de les inquisicions d' aquesta, no 'ls trobará may al exercir sa activitat, y be que sabent, com sab per experiencia, hont van, no 'ls podrá per consegüent demanar may d' hont venen! Semblan, per conseqüencia, 'ls átoms los elements simples del compost extens, la primera extensió insensible, si açó 'ns es legat escriurer, que donan principi á l' extensió perceptible, mitjantsant la juxtaposició en l' espay. Constan de parts reals; poden, donchs uns ab altres tocarse y aparexer contínuos y fer llavors possible la divisió fisica d' un cos; y sa partició mecánica resolentlo en parts, sensibilisar mes clarament que, en quant á composició matemática, es un conjunt ó suma d' elements homogéneos.

Al físich, que vol tenir fonament filosófich en la present part de sa ciencia, creyem realment que pot bastarli ex que li presta la teoría dels átoms pus á sa mercé deu haverlo molt senzill, com es de pensar desitja. Uns átoms, ab forma matemática y ab virtut extensiva, be que imperceptibles, y sumament coherents, poden be complaure 'l á éll, que

veu sempre fugirli dels dits entre mitj de sos procehiments mecánichs lo terme de la divisibilitat, y ovira instintivament en lo cor de cada molécula un punt rebelde per essencia á la força sempre pus potenta y constantment mes perfecta y fina de la ma del sabi que escorcolla 'ls secrets naturals. Al filosop, empero, que cerca 'l *perque del perque* y no 's contenta fins al primer principi que duent envolta la veritat primera, s' en puga deduhir ab seguretat la remotíssima conclusió que tanque una serie d' evidencies arrodonida, molt lluny de romandrhi quiet, li despertan de nou set abrusadora; y, mirant fit á fit l' explicació precedent, li pregunta la solució als duptes que en sa freda rahó li sugerex y desvetlla. No podrá, no, esvahirlos ¡pobre doctrina! devant de la rahó pura dexa l' enigma tant sencer y esferehidor com may.—Y posant ara nosaltres punt fins á un altre dia, trametrém la tasca al començament del quart article de presentar per primera volta, y no será certament la darrera, á la rahó encarada ab l' hipótessis, alegantli de bades sos drets y retrahentli ses promeses en demanda de la satisfacció de son afany, lley imperiosa y final de sa constitució, ensemps que torment de sa vida; y últimament blasmantla d' impotent y enganyadora.

JOSEP MASFERRER Y ARQUIMBAU.

BARCELONA.

Ciutat de la bellesa,
de la gloria y de l' Art la més amiga,
contempla en ta orfanesa
qu' es lo que 't resta de l' herencia antiga.

Perdéres, Barcelona,
junt ab ta sanch ta fesomía, y ara
en lloch de ta corona
estranys capells fan enrogir ta cara.

Ara, afollat ton poble
per mals oretxs que d' allá 'l nort vinguéren,
enruna tot lo noble,
tot lo més sant y bell que 'ls ávis féren.

Y cauhen tots á l' una,
palaus y temples qu' han sigut ta gloria.
Del poble que 'ls enruna,
quin monument ne guardará memoria?

Sols un munt de ruines!
Allá jaurán les pedres barrejades
de portes bizantines
y d' esbeltes y gòtiques arcades.

Y demá les vinentes
generacions, potsé ab més sòrt nascudes,
ab llágrimes bullentes
hi plorarán les riques dots perdudes.

Tan sols, esbarriades,
les ombres trovarán de lo qu' un dia
fóren riques portades
y claustres de santíssima alegria.

Y 's veurán maravelles
qu' entre estranyes parets son lloch anyoran,
com robades donzelles
qu' entre pirates sa mudansa ploran.

. . . .

Poble, ton bras detura;
tes víctimes d' avuy de primer mira;
y pósahi ta ma impura
si contra tu mateix ton cor no s' gira.

Y si ets de cor tan pobre
que res ne sent, enruna més encara;
mes, acabant ta obra,
múda ta llengua y estrafés ta cara!

FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS.

Novembre del 1873.

L' ENGADINA Y 'L LADIN
QU' EN ALLÍ 'S PARLA (*).

IV.

La cansó popular, tresor apreciable baix molts conceptes, ha sigut conservada en l' Engadina per tradició verbal, remontantse fins al sigle quinse alguns fragments, qu' ha tramés Campell, relatius á fets d' armas que sostingueren 'ls engadins ab lo Tirol y pobles de la Lombardia, tots ells se distingeixen per sa veritat histórica.

En l' any 1475 s' encengué una guerra entre 'ls engadins y 'ls tirolesos, cuan 'ls suissos y 'l duch Carlos el Temerari se batian, guerra nomenada de las gallinas (Hennenkrieg) y coneguda aixís en 'l pais ab motiu de las bravatas dels capitans tirolesos, que volent destruir la vall digueren ab tó d' amenassa, que no hi deixarian viva una gallina en tota la vall:

Quell da Schlander e d' Unuder a chiavalg
Haun dritzad queus ün mal cussalg:
E ha hoa par daschdrür la val d' Engiadina
Che nun chiaunta giall ne gialgina (1).

Trad. Aquell de Schlander y 'l de Nauders (2) dalt de cavall—Han acordat un mal consell—Que deu esser destruida la vall d' Engadina—Hont no hi canti gall ni gallina.

Los de Remüs (*Ramuosch* en ladin) y Schleins, en l' Engadina, se reuniren per combatrer dirigits y

(*) En la página 147, secció segona del article «L' Engadina y 'l Ladin qu' en allí 's parla», déu anyadirse «'Ls rhetoromans habitan la mes gran part del Oberland ó sia la vall del Rhin *anterior (Vorderrheinthal), del Oberhallstein ó vall del Rhin* posterior (Hinterrheintal) etc.

(1) Las cansons referents á la poesía popular y las noticias que sobre d' ella donem, son tretas de l' obra d' Alphons von Flugi que té per títol: Die Volkslieder des Engadin.

(2) Nauders es la primera població que 's troba passat Puntmartina (Martinsbruck) ó sia deixant l' Engadina y entrant en lo Tirol. Allí hi ha l' aduana austríaca.

Digitized by Google

manats per Guillem Gebhard, y mentres Remüs s' arruinava en flamas, Martihans ó Joan Martí (qu' es lo mateix), de Nauders, estaba organisant sos tirolesos baix en la plana. Posadas las tropas en ordre de batalla provocá l' insolent tiroles á l' engadí ab aqueixas paraulas:

Marti Joan diss: mütscha, mütscha tu Bart Gualgelm.
La vita t' cuosta, schilt et helm.
Diss el: sch' la mia vita dess a mai custar
Vœlg eug hunur e laud chiatar.

Trad. Martí Joan digué: marxa, marxa tu Gebhard Guillem—La vida 't costa escut y elm.—Ell respongué: si la meva vida m' ha de costar,—Vull jo honor y alabansa guanyar.

Després de tal resposta, Guillem Gebhard cayent impensadament sobre Martihans, 'l deixá mort d' una llansada y avansant per entre filas enemigas arrivá fins á l' onsena, prengué la bandera comunal de Halle (1) y fentla micas caigué y morí. En aquell moment 'ls demés engadins, á la vista de semblant espectacle, baixaren del puig vehí á l' aussili dels seus ab tanta furia, que 'ls tirolesos, ab terror pánich, fugiren desordenadament y á la desbandada creyent tenir l' enemich á sas espatllas.

Cuan lo país estaba en guerra ab lo ducat de Milan, en 1486, 'ls grisons feren una invasió en lo comptat de Bormio. 'Ls burmins fugiren portant uns sas mullers y altres sos fills, com se consigna en las següents paraulas:

Las ligias trais rivavan,
Ils Burmins tots a mütschar,
'Ls prüms bots ch' las ligias davan
'Ls Burmins d' temm a tramblar.
Als Grischuns puchiad venn d' las dunnauns:
Mattauns turnad vo pouvras
Proa 'ls pitschens vos uffaunts.

Trad. Las tres lligas arrivaban,—Y 'Ls burmins tots á marxar,—Als primers cops que donaban—'Ls burmins á tremolar.—'Ls grisons pietat tenen de las donas:—Noyas tornéusen vosaltres, pobras—Per 'ls petits vostres infants.

Apareixen també en l' Engadina poesías tradicionals que 's vehuen repetidas en altres llenguatjes ab mes ó menos variacions ó analogías. La següent diu Flugi, es semblant á l' alemana nomenada «Zwei Königskindern» (los dos fills de rey):

«O tü marusa, o tü mia, o tü bain chara,
O schi cura, o schi di 'm, poss' eu gnir a tramalg?

«O ve, scha tü voust gnir, schi ve a mezza not,
Cha mia mala mamma saja ida a durmir?

«O invüda, o schi invüda trais cleras chaindailas
Ch' eu n' hai da passar trais tridas auas.»

Mo davo man cha l' invüdeva
Sa mala mama las stüzeiva.

La prüma aua cha et tschunschett
Alla seguonda Dieu in agüd clamett,
E la terza il stanschantett.

Mo qua giav' ella giosper quella riva
E cridaiva e suspiraiva.

Qua gnittan our trais bellas colombas:
«Parche cridast, parche suspürast?»

«Eu poss bain cridar, e poss bain suspirar,
Meis amur cha quel ais stanschantâ.»

«Chara giuvna, pür tuorna in sü.
Teis marus char quel nu vezzast plü.»

«O mamma, o mala mamma, o che bun cuffort
S' dara quai in vossa vitta et in vossa mort?»

Trad. «Oh tu aymada, oh tu meva, oh tu ben cara,—Oh á quin' hora oh á quina digam', puch venirte á visitar?»—Oh vina, si tu vols, oh vina á mitja nit,—Que ma mala mare se n' haja anat á dormir.»—«Oh encen, oh encen tres claras candelas—Que jo n' haig de passar tres malas aiguas.»—Mes aixís com las encenia—Sa mala mare las apagaba.—La primera aigua ell la passá—A la segona l' ajuda de Déu clamá,—Y en la tersa 's va ofegá.—Mes ella baixá á aquella ribera.—Y cridaba y suspiraba.—Allí venen tres bellas colomas:—«Per que cridas, per que suspiras?»—«Jo puch ben cridar, y puch ben suspirar—'L meu amor que aquell es está ofegat.»—Cara joveneta, torna t' en amunt—Lo teu car enamorat no 'l veurás mes.»—«Oh mare, oh mala mare oh que bon conhort—Tindréu en vostra vida y en vostra mort?»

'Ls rasgos principals d' aqueixa cansó se troban també en una antiga llegenda grega, hont hi ha: la secreta reunió dels dos amants; l' enamorada encen com á senyal un llum, un' atxa; l' enamorat néda sobre el mar, 'l llach ó 'l riu; una ma malvolenta apaga 'l llum, y l' enamorat després se salva. Al través de l' Edat mitjana seria reproduhida per 'ls poetas provensals y francesos, tramesa á n' els alemans, y aquestos la convertirian en la que té per títol «'Ls dos fills de rey», (1) mes la que habem transcrit, en opinió de Flugi, seria de procedencia italiana tenint en compte la manera com conclou.

V.

També sembla correspóndrer á una llegenda de la mateixa Edat 'l cuento següent. Una joveneta engadina estima á un jove de la vall de Schams, 'l seu pare l' obliga á casarse ab un de Surselva (Oberland) de qui no está enamorada. Per 'l camí cap á Surselva, l' enamorat de la obstinada y condolida núvia, se reuneix á la parella, sens que 'l nuvi 'l coneixés. L' arrivada y desenllás del cuento, s' exposa en aquests termes:

(1) Halle en lo Tirol, está situada sobre l' Inn á n' 'l peu meridional de la montanya dita Salzberg, que proporciona cad' any 200,000 quintás de sal.

(1) V. en lo número VII de la Renaixensa la balada *Los dos fills de rey,* arreglada en bonica forma catalana per D. Matheu Obrador.

Digitized by Google

O qua riven infin la val Surselva
Ch' es ma sto vis usche 'na bella femna.
Qua gniten gio eir il sör e la söra:
«Saila bainvgniüda, figlia, in nossa châ!»
«La vossa figlia ma nun suna stada,
E stun sün spranza eir da ma nu gnir;
Meis temp s' aprossma chia stou bod murir.»

Qua gnitten gio quinadas e quinats:
Saila bainvgniüda, sour, in nossa châ!»

«La vossa sour, na, ma nun suna stada,
E stun sün spranza eir da ma nu gnir;
Meis temp s' aprossma, chia poss bod murir.
Aunch' üna grazchia lessa giavrïschar:
Üna saletta par pudair pussar.»

Qua jena sü per la visitar,
Cun pleds znond dutschs per la cufortar,
Cufortar chi la cufortaivan;
La giunfra spusa davend dal muond tiraiva.

«O chiar, salüda á bap id a mamma,
Di, cha lur cours ajen bain cuntantâ,
Ed il meis cour im ajen schlupantâ.»

Uoi, qua s' volvela culla fatsch' in aint,
E 's partit veja be in quel momaint.

«O chara, scha tü est morta e per mi,
Schi vœlg eir eau gugent murir par ti.»
Uoi, qua s' bütel sur ella e 'l lett aint.

Uoi, allas duos jena sü cun ella,
Ed allas trais turnetten gio per el.
Ils sains da sinar aint sun stats par sapulir,
E quels da Schons edeir tils raspundeivan
Per tant grond bain, chia quels duos asleivan.

Uoi, i sül tömbel da quella bella
Craschiva sü üna flur da chiaminella:
Uoi, e sül tömbel da que bel mat
Craschiva sü üna flur nusch nuschiat.
Per tant grond bain cha queus dus as leivan,
Parfin las fluors insemmel as brancleivan.

Traducció.—Allí arriban per fí á la vall Surselva —Hont may es estat vista una tan bella dona.—Allí venen l' sogre y la sogra:—«Sigas benvinguda, filla, á nostra casa!»—«La vostra filla, may no so estat,—Y estich ab esperansa de may no serho;—El temps se m' acosta en que dech prompte morir.»—Allí venen cunyadas y cunyats:—«Sigas benvinguda, germana, á nostra casa!»—«La vostra germana, may no so estat—Y estich ab esperansa de may no serho;—El temps se m' acosta en que dech prompte morir.»—Encara qu' un favor podria desitjar:—Una saleta per poder reposar.»—Allí pujaren per visitarla,—Ab paraulas molt dolsas per consolarla.—D' aconsolarla per mes que l' aconsolaban,—La jove esposa del mon se retiraba—Oh cara saluda al pare, y á la mare,—Digas que 'ls seus cors tingan ben contents,—Que 'l meu cor ja l' han ben trencat—Ay! Allavors s' giraba ab la cara baixa,—Y se n' anaba d' allí al mateix moment.—«Oh cara, si tu ets morta, y per mí,—Aixís vull ara gustos per tu morir.»—Ay! 's tirá dins del llit junt ab ella.—Ay! á las dos anaban ja per ella,—Y á las tres tornaban ja per ell.—Las campanas de las bodas han sonat per sepultarla,—Y las de Schams anaban responent —Per tant gran amor que aquells dos 's portaban. —Ay! y sobre la tomba d' aquella nina—Creixia una flor de camamilla—Ay! y sobre la tomba d' aquell donsell—Creixia una flor de nou nuscada.—Per tant gran amor qu' aquells dos 's portaban,—Per fí las flors juntas s' abrassaban.

VI.

Una cansoneta popular de semblansa per son pensament fondamental ab la de Provensa. «O Magalí ma tant amado!» 's canta en l' Engadina.

. . . .
L' ho zuond üna bella matta;
Ma da seis bap ho ella artô
Bain üna pitschna dota:
Sulet ün êr chi rösas ho portô.

Traducció. Ella es una bella nina;—Mes del seu pare ha heretat—Una dot ben petiteta:—Solament un hort que rosas ha portat.

«O bella matta, voust am der
Üna bella rösa da tieu êr?»—
«O madinà cha nu faró,
Cha mieu bap m' ho scumando.»

Trad.—O bella nina 'm vols donar—Una bella rosa del teu hort?»—O que no que no ho farè—Que 'l meu pare m' ho ha privat.»

«Nu voust tü ma marusa gnir?»
«Aunt cu quella eu dvanter,
In ün graunet am vœlg cunvertir,
Ed in la terra am vœlg zuper.»

Trad. «No vols tu m' aymada 'ser?»—Avans que jo venirho á ser,—En un granet 'm vull convertir —Y en la terra 'm vull amagar.»

«Scha tü voust gnir ün bel graunet,
Ed in la terra at voust zuper,
Vœlg eau gnir ün utscheet,
Ed our dalla terra at vœlg picler.»

Trad.—«Si tu vols esdevenir un bell granet,—Y en la terra 't vols amagar,—Vull jo ser un aucellet, —Y sobre la terra 't vull picar.»

«Ün utscheet scha tü voust gnir,
Ed our dalla terra am voust picler.
Voe 'm convertir in chiamuotschet
Ed in la cripla am vœlg risçher.»

Trad.—«Un aucellet si tu vols esser,—Y sobre la terra 'm vols picar,—'M vull convertir en una dayneta—Y per el mont me vull brincar.

«Füssast tü ün chiamuotschet,
Per in la cripla at risçher,

Digitized by Google

Voelg esser eu ün chatschedret,
Ed our dalla sassa at vœlg chaper.»

Trad.—Si tu fosses una dayneta,—Per brincar per la montanya,—Vull jo esser un cassadoret,—Y sobre la roca 't vull perseguir.

«In chatschedret t' voust convertir,
Ed our d' la sassa am voust claper,
Schi voelg eu gnir üna bella rösa,
Ed in la plazza am vœlg plazzer.»

Trad.—«En cassadoret 't vols convertir,— Y sobre la roca 'm vols perseguir,—Vull jo esser una bella rosa,—Y en la plassa 'm vull posar.»

«Scha tü füssast üna rösa
Ed in la plazza at voust plazzer,
Üu cumpredar voelg eu gnir,
Gio dalla plazza t' acquister.»

Trad.—Si tu fosses una rosa—Y en la plassa 't vols posar,—Un compradó vull esser jo,—Y de la plassa adquirirte.—

«Scu cumpredar voust tü gnir,
Gio dalla plazza am voust cumprer,
Voelg in aunglet am convertir,
Ed aint in tschêl am voelg retrer.»

Trad.—Si vols esser compradó—Y de la plassa 'm vols comprar.—Jo 'm vull en angelet convertir,—Y dins del cel 'm vull retirar.

«In üu aunglet t' voust cunvertir,
Ed aint in tschêl voust at plazer,
Schi voelg ün atr' aunglet eu gnir,
E svess in tschêl at voe brancler.»

Trad. En angelet 't vols convertir,—Y dins del cel 't vols posar,—Vull jo un altr' angelet esdevenir—Y fins al cel 't vull abrassar.

J. Balari y Jovany.

(Seguirá.)

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Manera de practicar la operació.—Se pren un centilitro de ví ó sian 100 centímetros cúbichs; se tiran á la cápsula; se pesa 'l pot que conté la disolució de gelatina y 's tira de gota en gota aquesta disolució sobre 'l ví, cuydant d' observar sempre si 's forma precipitat: á voltas la massa del líquit se posa tant térbola que no 's pot notar si aixó passa, y llavors no hi altre remey que esperar á que 'l precipitat format se coli ó filtrar. Una vegada que per l' un ó l' altre procediment se assegura 'l que fa la operació de que ja no hi ha mes tanino torna á pesar lo pot ple de gelatina y procedeix de la manera següent:

Cantitat de ví pres per l' anàlissis.	100 c. c.
Pes del pot ple de gelatina avans de la operació.	1400 grs.
Pes del pot ple de gelatina despres de l' operació.	1380 »
Diferencia entre las duas pesadas.	20 grs.

Y com havem dit que 'l líquit está graduat de tal manera que cada gram de disolució de gelatina precipita un centígram de tanino resultará que en los 100 c. c. de ví que havem pres pera l' análissis hi haurá 20 centígrams de tanino. Ab aquest dato formarem la següent proporció:

Si en 100 centímetros cúbichs de ví hi ha 20 centígrams d' ácit tánnich, en 1 litro ó sia en 1000 c. c. de ví quant ácit tánnich hi haurá?

$$100 : 0'20 :: 1000 : x = \frac{1000 \times 0'20}{100} = 2$$

Resulta, donchs, que aquest ví tindria 2 grams de tanino per litro.

Tota aquesta operació se practica senzillament quan los víns son blanchs; mes si son negres llavors acostuma á ser mes dificultosa, puig que ab lo color del ví es mes difícil de veure 'l precipitat. Quan fos absolutament impossible veurel, llavors he recorregut á practicar una de las duas operacions següents, que, si be no las he vistas aconselladas per cap autor, á mi m' han donat bon resultat.

Primer cas.—Lo ví pot ser tal que ab sols lo paladar se conegue la presencia del tanino en gran cantitat. Llavors barrejo 'l ví ab aygua destilada per parts iguals y practico la operació com si fos ví pur tenint després cuydado de doblar la xifra de tanino resultant.

Segon cas.—Com se veurá després al estudiar las materias colorants del ví, aquestas son precipitadas per la gelatina en presencia del tanino; aixis es que quan los vins son molt colorats se perdrá una cantitat de gelatina en precipitar aquellas materias: veritat es que aquesta cantitat será molt petita, pero pot produhir erro y per conseqüencia he practicat en alguns cassos d' aquesta naturalesa la filtració previa del ví per lo polsim de carbó animal. Aquest cos es un dels que deuen figurar molt en lo Laboratori del Pagés, puig que frecuentment s' ha de recorre á la descoloració de substancias orgánicas. Lo carbó animal ó negre de marfil abunda molt en l' industria, aixis es que se ven en totas las droguerias; mes tal com se ven no serveix pera los travalls de laboratori, y, ó be s' ha de recorre á un farmacéutich pera que 'l purifique, ó be s' ha de purificar. Crech oportú, donchs, donar alguna idea d' aquest cos. Veus aquí lo que jo deya sobre d' ell en la plana 81 de la meva obra titolada *Estracto de las lecciones de química aplicada á la Agricultura esplicadas en el Instituto Agrícola Catalan de S. Isidro en el curso de* 1860 *á* 1861.

Digitized by Google

VIII.

CARBÓ ANIMAL.

«Se dona aquest nom al cos carbonós que s' obté calsinant las materias animals, com son los ossos, la sanch, etc. fora del contacte del ayre.»

«Aquest cos gosa de la propietat de descolorar completament un gran número de disolucions vegetals ó animals. Lo carbó vegetal no está absolutament privat d' aquesta propietat, peró la posseehx en un grau molt petit; mentres que en l' animal es tal que un patricó de ví negre barrejat ab una unsa de negre animal ben barrejat y filtrat passa tan incoloro com l' aygua comuna.»

«Aquesta descoloració se verifica mellor quan los líquits sobre que s' opera son lleugerament ácits ó neutres que quan son alcalins y encare á voltas aquestos últims se coloran per compte de perdre son tint primitiu, puig los carbons animals, que no han estat ben calsinats contenen sempre una materia morena soluble en los álcalis. Aixó, no obstant, los xarops de sucre se descoloran mellor quan son alcalins que no quan son ácits. Una de las circunstancias que influeixen mes en lo poder descolorant del carbó animal es lo grau de calsinació que se li ha fet sufrir: si está molt calsinat la materia animal que no s' ha destruit forma sobre el carbó una especie de barnis y no descolora; l' estat de divisió es altre punt que deu tenirse molt en compte, perque induptablement á aquesta circunstancia se deu 'l que 'l carbó obtingut com residuo per la calsinació d' una barreja de potassa y de materias animals en la fabricació del blau de Prusia tinga un poder descolorant molt mes intens que 'l carbó d' ossos: si be pot tenir alguna part la circunstancia de que 'l carbó obtingut d' aqueixa manera privat de tot s' azohi. Mes si volem assegurarnos de que l' estat de divisió exerceix una notable influencia en la propietat descolorant no tenim mes que comparar, com ha fet Dumas, carbons que provingan de diferentas materias. Aquells que provenen de materias orgánicas puras tenen poca acció descolorant; aquells que se troban barrejats ab materias terrosas abundants descoloran molt mellor y los que han sigut formats en mitj de materias salinas, fusibles, son encara mes enérgichs. En los primers las moléculas tenen una agregació molt íntima; son casi láminas brillants: en los segons, á causa de las materias terrosas que s' interposan, las moleculas no poden acostarse sino imperfectament. En los tercers se produeix aquest mateix efecte á causa del mohiment seguit de la massa pastosa durant la carbonisació. Los carbons d' aquestas duas classes son molt aspres».

«Mr. Bussy y Payen que han estudiat ab atenció aquesta materia, han fet veurer que pot treurers á uns carbons y donarse á altres la propietat descolorant fentlos brillants ó aspres per medi de modificacions convenients en la carbonisació».

«Per exemple, lo carbó de la sanch descolora molt poch, mentres que 'l que s' obte per la calsinació de la sanch ab la potassa exerceix aquesta acció d' una manera enérgica; lo primer es brillant, lo segon sens llustre y aspre. Lo que s' estrau dels ossos quan estos han estat calsinats en mitj d' una massa gelatinosa te un aspecte brillant y descolora molt poch; mentres que 'l no extret en aquestas circunstancias te un aspecte mate y descolora bastant be».

«Lo negre animal despres d' haver descolorat certa cantitat de materias orgánicas pert son poder; empero se li revifa, es á dir, se 'l fa que torni á servir tirantlo primer en aygua acidulada ab ácit clorhídrich y sometent esta á la ebullició; despres se fa la meteixa operació en aygua clara y per fi se 'l calsina».

«La purificació del negre animal elevaria bastant lo preu d' aquest cos, y sent aixís sols se fa esta operació pera usarlo en los laboratoris ó per los ensaigs de las fábricas».

«Pera purificar lo negre animal se posa en un gibrell, se 'l remou be y se li afegeix petitas cantitats d' ácit clorhídrich, fins que no done efervescencia lo qual indica haverse descompost ja tots los carbonats. Se 'l deixa en digestió durant 24 horas. Al cap d' aquest temps se 'l tira en un filtro y se 'l renta ab aygua bullenta que continga un décim de son pes d' ácit clorhídrich fins y á tant que las ayguas que passan per lo filtro no dongan precipitat per l' amoniach, lo qual indica la complerta descomposició del fosfat de cals: quan aixó succehesca se renta la materia que hi ha en lo filtro ab l' aygua clara fins que no exercesca reacció ácida sobre la tintura de tornassol. Lo carbó que hi ha llavors en lo filtro es pur: se 'l desseca y 's guarda pera usarlo com á tipo».

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

NO M' OBLIDIS.

(Traducció de Glaxman).

La que cent voltas gaudint sonreya
al sol d' amor,
la gaya nena qu' eterna creya
la fe de 'l cor,
¡ay! no m' oblidis que 'm dons la mórt.

—

¡Pobre esperansa! Solca lleujera
l' au l' infinit
cercant dalenta la primavera
que 's son esprit.....
y 'l meu tu 'l guardas dintre ton pit.

—

¡Ay! no m' oblidis ¿perqué 'm jurares
serme fahel?
Mon cor, respontme, ¿hont lo llensares?
fat ben crudel...
¡en l' infern caurer vinguent de 'l cel.

—

Digitized by Google

¡Curta es la vida! Al cementiri
fret me veurás:
si prest no 'm lliuras del fer martiri
tu 'm matarás.
¡Ay! no m' oblidis..... que 'm plorarás.

RAMON VIETA.

Barcelona 18 agost de 1873.

JOCHS FLORALS.

Ab mes concurrencia y lluhiment si cab que en los anys anteriors se celebrá lo passat diumenge 3 del corrent la poética festa dels Jochs Florals.

La gran sala de contractes de la Llotja, engalanada ab banderas gremials, ab los retratos de nostres reys y ab un sens nombre de cartells hont se destacavan los noms dels catalans mes il-lustres en passadas centurias, no presentava aquell aspecte ornamental que altres anys tant propia la feyan pera l' acte que en ella 's celebrava.

Als costats de la presidencia y rodejats de semprevivas poguerem llegir lo nom del poeta mallorquí En Guillem Forteza tantas voltas aplaudit en esta diada que ha devallat al sepulcre ab ver sentiment de las lletras catalanas y 'l nom de 'n Joseph Anselm Clavè, lo poeta del poble, l' amich de las classes obreras, aquell que 's desvetllava per nostra llengua tant desde 'l taller, com presidint la Diputació Provincial y que sols despres de mort ha lograt pendre la part que de dret li pertocava en la festa de la poesía catalana.

A dos cuarts de duas lo tinent d' arcalde Sr. Ventosa declará oberta la festa, y á fe que 'ns complagué que fentho en castellá, per representar á una corporació oficial, no mes pronunciés las paraulas precisas.

Lo President del Consistori D. Albert de Quintana llegí ab molt bona entonació lo discurs reglamentari interrumput mes d' una vegada per los aplausos de la concurrencia, y á continuació lo secretari D. Joan Sardá feu lectura d' una curta pero ben rahonada memoria ahont ressaltava 'l judici que al Consistori mereixian las poesías premiadas.

Acte seguit s' obrí 'l plech que contenia 'l nom del autor de *Lo combat de Cadaqués*, romans históorich que guanyá la FLOR NATURAL, y resultant esser de D. Francesch Ubach y Vinyeta aná aquest incontinent á elegir Reyna de la festa á D.ª Antonia Gutierrez de Ubach que passá á ocupar lo silló presidencial on mitj d' una repetida salva d' aplausos.

De la poesía del Sr. Ubach ne feu lectura lo senyor Blanch y Piera, y á continuació, per l' orde que las anirem apuntant, s' obriren los plechs que contenian los noms dels demés poetas premiats y que resultaren esser: *A una morta*, segon premi de la Flor Natural de D. Francesch Matheu y Fornells; *La mala muller*, tercer premi, de D. Felip Pirozzini y Martí. ENGLANTINA D' OR, *Visca Aragó!* de D. Ramon Picó y Canpamar; segon premi, *Partida* que duya sols las inicials C. de M. y varem suposar si seria del mestre en Gay Saber que 's sol cubrir ab lo pseudónim de lo Cansoner de Miramar y lo tercer premi de D. Mateu Obrador *Cansó de gesta*. La VIOLA D' OR Y ARGENT que s' adjudicá á la balada religiosa *S. Francesch s' hi moria* vingué á esser de D. Jascinto Verdaguer; y *La primera llágrima y Esglay*, segon y tercer premi, respectivament de D. Miquel Costa y de D. Anicet Pagés de Puig. D. Isidro Reventós guanyá dos premis extraordinaris; lo de la Diputació Provincial de Girona ab sa oda *Independencia* y lo ofert pel Consistori ab s' altre oda *Lo Segle*.

Del romans *Visca Aragó!* ne feu lectura lo Sr. Thomas y Bigas; del premi de la Viola lo Sr. Pirozzini y 'l senyor Roca y Roca de la *Independencia*. *Lo Segle* fou llegit pel meteix autor.

Ab los *Cuadros de historia catalana* guanyá D. Antoni Aulestia y Pijoan la ploma de plata oferta per la societat catalanista *La Jove Catalunya*.

Los premis oferts per la Diputació Provincial de Tarragona, per la societat literaria *La Misteriosa* y per lo president d' aquest consistori no s' han adjudicat.

Cremats los plechs que contenian los noms dels autors de las poesías no premiadas D. Pere Nanot-Renart despedí la concurrencia pronunciant lo discurs de gracias que es de reglament.

Veus aquí la festa de aquest any. Anem á veure si ha complert ab l' objecte que 's proposaren los fundadors dels Jochs Florals.

Tothom sap lo abatuda que estava la llengua catalana llavors que responent uns quants entussiastas y distingits catalanistas á la veu de N' Aribau y d' En Rubió, despres de haver ab bon éxit popularisat l' aplech de escullidas poesias *Los Trobadors nous*, cregueren necessari pera salvarla del imperi que sobre la nostra llengua exercia la castellana crear una festa anyal ahont se tornés per los furs de aquella. Los grans esforsos fets per los iniciadors trobaren ressó en totas las classes de la societat y á poch era realitat lo que gayre be somni pareixia. Floriren arreu los poetas y escriptors catalans, y la propaganda iniciada ab tants bons auspicis cresqué rápidament, conseguintse al cap fornos ab un teatre que de cada dia mes prospera fent enveja al de Castella y ab un sens fi de publicacions periodísticas y altres distintas obras totas ellas de gran amenitat é instrucció. Fins en lo cor de la familia s' ha infiltrat la idea dels propagandistas, tornantse á arreplegar aquella vida tant de casa que las maneras de mes enllá del Ebro estrafeyan.

Sent aquest lo camí que seguia la literatura patria era d' esperar, al veure los bons fruyts que donava, com los clars talents continuadors dels qui li iniciaren seguirian la via comensada, valentse de la mateixa forsa. Per desgracia no es aixís.

Ab lo pretext de cultivar y perfeccionar la llengua estem vejent una invasió que ha d' acabar ab tot lo bo que li resta. Descuydant la forma de la oració, nirvi d'un idioma, sols s'atent á embolicar y barrejar lo rossellonés, mallorquí, valenciá y catalá, lo que ab alguns tochs d' arcaisme que s'hi reflectan desde uns quants anys fa del idioma patri un embull que ni l' entenem noja'ls que hi som no mes aficionats pero ni tampoch 'ls que 'l coneixen fondament y que al veurer malbaratada sa obra ja quasi li volen negar sa paternitat. Y per fi com sino convingués d' una vegada fixar l' ortografía en lloch de discutirne una en academias, revistas ó periódichs sols vejem que tots llensan al vent son sistema sens voler vulgarisar las rahons que pera sa adopció tingan desdenyant una discussió que en tot cas, si en sólits fonaments descansa, sols hi pot guanyar ab la llum. Això fa que del camp catalanista ne desertin molts y que deixin d' acullirshi 'ls mes. Si en lloch de treballar ab fe per lo principal no perdessem lo temps en cosas secundarias hi hauria pit per portar avant la idea com en lo comens, y desde 'l consistori no s' haurian vertit especies com las del discurs de gracias d' aquest any llensadas lleugerament per una de las dos fraccions, la dels catalanistas platónichs á altre fracció dels catalanistas que volen bona cosa mes que 'ls aplausos de un cércol reduhit de admiradors.

Si no varia 'l camí que s' ha empres aquesta ins-

titució; si en lloch de propagar per tot arreu la fe que deuria alentarla se segueix ab intolerancias y exageracions ridículas, amenassant caure com vinculada en mans que, per robustas que sian, no las creyem ab prou forsa per sostenirla, la cívica institució dels Jochs Florals que tant fruyts havia donat, que tants n' ha donat encara enguany, anirá esgroguehint y perdent flors y fullas fins á morir com aquells arbres que donan vida en sa soca als corchs que la rosegan. Si 's logrés aturar lo mal avuy que encara si es á temps, la causa de nostra literatura se encarnaria en tots, y no veuríam al sortir de nostras festas poéticas apareixer la satánica rialleta dels que hi han assistit ó la tristesa en lo rostre dels que la voldrian veure mes concorreguda per l' afició que per la vanitat. Llavors arribariam allá ahont los bons se proposan arribar é hi arribariam perque tenim fe en Catalunya y en nostra idea, y 'ns creyem dignes de lograrho.

Z.

CORRANDAS POPULARS.

La Mare de Deu de Nuria
n' es tan alta com Deu vol,
l' amor de las donzelletas
no l' alcansa qui la vol.

—

Una verga llarga y prima
ne fa de molt bon brincar,
una noya aixerideta
ne fa de bon festejar.

—

'Si jo sabia d' escriurer
conforme se de llegir
n' enviaria una carta
al amor que 'm fa patir.

—

Boniqueta sou minyona
com la flor de Juliol,
mes boniqueta seriau
si haguesseu deixat lo dol.

—

Boniqueta sou minyona
com la flor del llassamí,
mes boniqueta seriau
si us 'guesseu casat ab mi.

Recullidas per Enrich Serra y Caussa.

TEATRE CATALÁ.

LO FERRER DE TALL,

drama en tres actes y en vers, original de

D. FREDERICH SOLER.

Certament que avuy no voldriam ja veurer com se veu encara en les obres del mes fecundo dels poetas que contribueixen al desenrotllament de nostre Teatre, lo que tantíssimes vegades s' ha dit y repetit en revistes y crítiques teatrals; una intuició y genialitat dramátiques de primer orde y un coneixement notable de l' escena costat per costat, per á quedar deslluhides tant belles cualitats d' una falta de rahonada conciencia en lo traball artístich y de rudimentaris esments del bon gust y de la bellesa estética.

Que pot l' autor lograr esmena de aquests defectes en les seues obres, bona prova n' ha donada en alguna d' elles; mes en la darrerament estrenada, *Lo Ferrer de tall*, torna á caure en ells, y, llevat del llenguatje, en lo que dona mostres d' un gran avenç en l' estudi del nostre idioma, s' observa que tota ella está escrita ab les meteixes condicions que altres seues molt y molt anteriors; sens' haverse corretjit mica en cap dels defectes que tantes vegades l' hi han assenyalat y sens' haver minvat tampoch en aquella poderosa inventiva dramática que atrau y que arrebata y per la qual gran número l' hi donan lo primer lloch entre 'ls poetas dramátichs catalans.

Per á poder cumplir com cal nostra missió en esta *Revista*, be prou havem buscat una y altra vegada, ateses les condicions, carácters y situacions del drama, quina era estada sa idea originaria y que com á tal devia constituir son fons; empero may havem pogut fixarla ab certesa y seguretat, perque aquella ó aquelles que ab mes insistencia y rahó de ser se 'ns acudian, desapareixian al devant de l' agombolament d' incidents, detalls y efectes de execució, que, traballats ab destra má, sobressurtian y avançavan fins á primer terme deixant lo que podia semblarnos idea principal confosa y postergada fins á tal punt, que aquell que 's pren la molestia d' estudiar y analisar l' obra, ab penes y traballs arriva á colocarla en lo lloch que l' hi pertoca.

¿Es, pot ser, la pintura de la degradació de la noblesa en lo segle passat lo que constitueix lo fons del drama *Lo Ferrer de tall*? Si açó fos ¿per qué fer del que hauria tingut d' esser protagonista un personatje secundari? ¿per qué collocar tan sols una figura en tot lo quadro en representació de esta classe, quan en ell n' hi campejan tantes altres contraries á ella y precisament tenint' hi cabuda també la noblesa verdadera y no prostituida? ¿Es, pot ser, lo fons de l' obra la lluyta que en l' época de l' acció començava á dibuixarse en l' horisó polítich de certs pobles, entre la classe mitja y la noblesa? Si es aquest, precis es convenir en que no ha anat gayre encertat l' autor en posar lo lloch de l' acció dintre d' Espanya y menys encara á Catalunya, perqué si la primera en conjunt com á nació en aquesta época, respecte á idees modernes ó revolucionaries anava á la cua de quasi tots los pobles, la segona com á part dintre d' aquest conjunt estava completament dominada pe 'l despotisme y cap de sos estaments donava idea de la vida que 'n temps passats havia sigut la glória seua y que avuy en dia ¡gracias á Deu! ha rebrotada.

Ab tot y açó, ab tot y aquesta poca fermesa y seguretat en l' idea originaria que, despres de llumenar la concepció, presideix l' execució de l' obra y queda constituint son fonç vertader, hi ha en ella tanta força dramática manifesta, hi ha tanta vida relativa, tanta expressió en certs carácters, tanta veritat en certes escenes, que 'l mes fret dels espectadors se sent arrebatat de primera impresió y sense pararse mica en considerar lo poch ó molt fonament de les situacions y veritat dels parlaments dels personatjes, aplaudeix de bó y mellor y ab tot entussiasme ja un xiste, ja un efecte, ja una tirada de versos que l' hi arrivan dreturers al sentiment mes amagat de la seua ánima.

Perqué es precis confessar que cap autor com lo Sr. Soler sap de mellor modo cativar lo públich y presentarli ab efectes sorprenents sempre les situacions mes senzilles y que un' altra quasi deixaria abandonades. Pot ser lo secret d' açó consisteix en la munió de personatjes que aplega en los seus dramas y que moguts ab acert se prestan á tot per lo encontrat de sentiments y carácters y edat, arrivant á tant que amagan fins lo pobre d' un argument ab los detalls é incidents á que donan lloch.

Digitized by Google

Açó es precisament lo que passa en *Lo Ferrer de tall;* d' un argument senzill, fa interessant la seua exposició la presentació magistral dels tipos de l' obra, cativa son desenrotllament per lo enllaçat que va ab los incidents á que á cada pas donan lloch estos y fan esperar mitj ab gust lo desenllas, que d' altre modo fora pesat per lo treballós, essent previst, per les escenes riques de sentiment unes, saturades de gracia altres y, encara que deslligades y no influyentes en l' acció, plenes totes de vigor dramátich.

Es açó digne de llohansa? De veritat que no voldriam que ningú seguis ses petjades, perqué en aquí se sacrifica, digemho axis, l' art per á lluhir l' artista. Analisada acte per acte l' obra y escena per escena, vindriam en resultat final que habentse de aplaudir lo major nombre de detalls, tindriam que censurar lo conjunt, ja per lo poch rahonada de l' acció, ja per lo forçat del desenrotllament, ja per lo fadigós del desenllás quan no fos per la exhuberancia de personatjes inútils en la trama y que solzament serveixen per á amagar lo poch complert de vida qu' es l' argument.

Coneguda la maestria de l' autor de l' *Angel de la Guarda* y 'ls *Egoistes* en pintar tipos no es mica estrany veurer en *Lo Ferrer de tall* alguns com la *Baronesa* y l' *Esquerrá* ab destres pinzellades presentats, ab valentia sostinguts y ab la seguretat del mestre arredonits y d' altres com lo *Manxayre* y 'l *Patje* portats ab tant acert dintre de sa poca veritat natural que l' espectador oblida á tot oblidarse l' especie d' engany ab que se troba.

Y ja en aquí, havem de fer notar, y no es en aquesta sola de les obres del Sr. Soler, que lo que anam á dir podria observarse, que 'l protagonista es simplement tantejat, mentres que 'ls altres personatjes son fets á la perfecció; y en esta obra s' observa mes, perqué á tothom s' acut que treballat ab mes amor lo tipo de *mestre Jordi,* hauria donat ocasió á escenes dramátiques de primer orde que tot just se veuhen començades; y al meteix temps que açó, repugna un bon troç, donades nostres creencies que estiga supeditat est personatje á altres inferiors en representació moral y social fins en atribucions que com á pare de familia per la lley de naturalesa l' hi corresponen.

Que fa concebre l' autor esperances d' un desenrotllament nerviut y magistralment dramátich en l' exposició del tipo en lo primer acte, no cal amagarho; que ell meteix en l' entexinat de l' obra procura alcansarho, se veu clarament; lo que si no pot compendrers es com desaprofita l' ocasió de lluhir les gales de poeta dramátich axis que ho logra, qu' es en l' escena entre 'l pare y la filla y l' aymador en lo segon acte en que despres de col-locarse á gran alçaria ab los dos versos

> Deu de Deu! doblego 'l ferro
> y es un xich mes fort que vos.

decau llastimosament donant voltes en un círcol viciós quasi be fins arrivar á fer desapareixer lo primer efecte.

L' especie de retgle, sino d' escola práctica, en l' escene catalana de fer un final de segon acte de gran interes teatral, ha portat al Sr. Soler á una exageració de situacions gens ni mica recomanables, perqué donades les condicions dels personatjes, despres de la presó de *mestre Jordi* no te rahó d' esser cap de les escenes que á açó segueixen. ¿Com se compren que ningú, esceptuat lo *manxayre,* atini en fer esforços per á lliurarlo seguidament, desde la filla fins al fadrí major que tant l' estiman? ¿Com se compren que aquest, precisament despres d' haver dit que quedava ell fentl' hi de pare, deixe á la noya, mes que sia momentáneament als ulls del públich, tota sola en la casa en companya del patje sabent lo que s' estiman y estant convençuts que aquest ha de fer la traició? ¿Com se compren que aquest, despres de consumat lo crim fuge de l' escena no sabent com queda aquell qu' en la ferreria devia entrar?

Tot se veu supeditat al efecte teatral del final d' acte que ab justicia es aplaudit; mes una vegada calculat s' ha de dir que no son los efectes los que han de marcar lo curs de l' obra sinó que d' est curs s' han de traure los efectes, de la meteixa manera qu' en les obres arquitectóniques de la construcció se 'n trauhen los mellors y mes naturals motius de decoració.

Si al menys en lo terç acte, n' hagues un profit l' obra del parany en que cau lo noble podria 's arrivar á compendrers, mes no succeheix; lo resultat final es lo meteix meteix que 's podria obtenir en lo segon acte, si 'l carácter del patje fos una mica mes natural y tingués mes independencia en l' escena en que *mestre Jordi* va á portar lo cens á son senyor, única, y sia dit de pas, que entre totes les del drama te veritable color de l' época.

Lo terç acte per açó meteix, es lo mes pobre de l' obra y 'l que menys resisteix la crítica perque tot ell no te rahó de ser. Los personatjes van com portats per una má superior á ells que 'ls fa obrar ab no gayre correspondencia ab son carácter, y entre moltes escenes, sinó llánguides perqué l' autor te vigor de sobres per inculcarles, inútils per al argument, se precipita á temps lo desenllás; hi ha coses belles en ell sense cap dupte com la poética descripció del traballar la daga ab que pensa venjarse *mestre Jordi,* mes n' hi ha d' altres també com l' escena entre l' *Esquerrá* y la cambrera ó acompanyanta de la Sra. Baronesa en que á mes de desnaturalisarse los dos carácters per un moment, desdiu de l' obra per lo tirat bufo ab que está tallada.

Ab tot y aquests defectes y d' alguns altres de mes ínfima válua que 'n podriam assenyalar, com lo medi de que 's val lo Sr. *Baró* per á introduir son patje á casa 'l ferrer, te l' obra escenes y situacions de primer orde; l' exposició es feta ab gran coneixement del teatre y basta simplement la balada que tant bé recita lo Sr. Parrenyo y que cada nit aplaudeix ab mes entussiasme 'l públich per á posar en verilable situació als espectadors; escenes acabades en lo primer acte n' hi ha y diriam que aquest es lo mellor de l obra, si en lo segon y en especial en son començ no hi haguesen les que hi han de veritable color y que sobran per si soles per acreditar á un autor. Recomenable es també, relativament á sa poca veritat natural, l' escena eminentment dramática del patje quasi al final del segon acte; concisa nerviuda y d' uns versos fets á la perfecció, y llástima es en veritat que seguidament vingan les escenes dels fadrins ferrers y en especial les expressions del manxayre després de l' escena quasi bufa ab lo Sr. Baró que lleva del pensament dels espectadors l' impresió dramática que 'ls hi havia produit.

L' obra fou presentada en escena ab molta veritat y la eczecució á cárrech de les senyores Soler, Cazurro, Mirambell, Mallí y dels senyors Parrenyo, Fontova, Clucellas, Llimona, etc., estigué en conjunt inmillorable, distinjintse enpero entre tots, los senyors Soler y Cazurro y 'ls senyors Fontova y Clucellas.

Als actors y al autor enviam nostres aplaudiments, felicitant de tot cor á aquest per haver trencat, y desitjam prosseguesca en est camí, la costum de posar pajessos en la escena per á representar en catalá, com d' un quant temps en aquesta part era consuetut.—*R.*

NOVAS.

Los inteligents llibreters d' esta ciutat, germans Llordachs (qual zel pera aplegar en son acreditat

Digitized by Google

establiment «La Anticuaria» una bona munió d' obras notables, edicions raras y manuscrits inédits de totas ciencias pero en especial de las que tenen interés y poden il-lustrar á Catalunya havém elogiat mes d' una volta en las columnas d' esta publicació) acaban de fer un donatiu de 26 obras en 28 volums, destinats á la Biblioteca universitaria y territorial de Strasbourg, per tal de correspóndrer á la demanda que 'ls feu la Comissió espanyola formada pera contribuir al restabliment de dita biblioteca fundada en 1531 per Jacob Sturm von Sturmech y malhauradament destruida, quan la guerra franco-prusiana, en la nit del 24 al 25 d' agost de 1870. Al objecte, donchs, de fer conexer nostra llengua y literatura en aquella ciutat, ahí francesa y avuy alemanya, han procurat qu' en ditas obras predominés lo element catalá. Nosaltres que tinguérem la satisfacció de véurerlas avans de llur remissió, dirém d' ellas: que hi han edicions dels segles XVII, XVIII y del actual; qu' algunas son escritas en catalá, altres en castellá sobre assumptos catalans, y las restants en castellá, y, finalment, que hi figuran produccions d' autors catalans desde lo segle XV hasta lo present, dels quals recordém á Jaume Roig, Pere Serafí, Francisco de Moncada, Antoni de Campmany, Torres Amat (*Memorias para formar un Diccionario de escritores catalanes*), Furió (*Diccionario de los Profesores de las bellas artes en Mallorca*) Llobet y Vall-llosera, Mayora, Bordas, Codina, Estorch, Bofarull (Antoni), Balaguer (Víctor), Briz y Mas y Otzet, axís com los 2 volums dels Jochs Florals de Barcelona dels anys 1871 y 1872. Ab esta senzilla indicació comprendrá qualsevol quan digne es de llohansa lo desprendiment dels llibreters Llordachs, y mes que açó son amor á Catalunya que l' ha produhit. Verbalment, nos complaguérem en felicitarlos y avuy ho repetim, fentho publicament, no sols perque arribia á conexensa de tots los catalanistas, sino pera notificar á aquets últims, que aquells, accedint á nostre prech, s' han encarregat de remétrer totas las presentallas que de llibres se vullan fer pera lo mencionat fi á D. Enrich Lemming, professor del Institut de San Isidro de Madrit (Prado, 4-2[t]) y Secretari de la indicada Comissió, (composta ademés d'ell per los senyors Hartzembusch, Moreno Nieto, Rosell y Ruiz Aguilera), l' cual está degudament autorisat al efecte, per poder que li otorgá lo primer President (Gobernador civil) d' Alsacia-Lorena, Sr. Von Möller, als 24 de Juny de 1872.

—

Lo Sr. President de la *Societat Catalana de socors mútuos de Buenos Aires* ha tingut la amabilitat de remetre'ns la memoria que la Junta Directiva ha presentat als sócis de la matexa lo dia primer de mars de aquest any.

Nostres lectors saben be lo molt que en benefici de nostres compatricis fa dita Societat, quals individuos, bons fills de Catalunya parlan, y escriuen en aquell apartat pais la llengua patria. En esta memoria, escrita tota ab correct llenguatge, la Junta Directiva, fael guardadora del reglament que la regeix, esposa á la consideració de la societat fins los mes petits detalls de gobernació y al final enclou dos estats de lo gastat y cobrat per la tresoreria. Acompanya á la matexa memoria una llista dels Srs. sócis que muntan al número de 127.

Tant de bo que l' eczemple fos seguit per tots los fills de Catalunya! tant de bo!; axis prompte veuriam naxer per tot arreu aquestas societats que darian á conexer per tot arreu nostre llenguatge.

Atenent al satisfactori estat de la caxa, 135.398 pessos moneda corrent, creyem que la Junta Directiva no tardará á anunciarnos la publicació d' una revista qual aparició saludarem ab inmens goig los que sabem lo molt be que podria produir aquesta.

—

L' Ateneo Tarraconense de la clase obrera s' ha servit enviarnos un eczemplar del aplech de travalls fets en homenatge al gran escriptor castellá En Miquel de Cervantes. Lo folleto, magníficament imprés, conté diferents trevalls en prosa que honran molt á sos autors. Es de estranyar que est *Ateneo* que sempre s' ha distingit per la protecció que dona á las lletras no dongui participació en ellas á la llengua que parlan.

—

Hem assistit á la inauguració de l' *Exposició de flors* organisada en lo magnífich local ahont está instalat lo Foment de la Producció Nacional y no podem menys de felicitar á la Corporació en general y especialment als sócis á qual iniciativa 's deu. Lo magnífich jardí, los dos salons que al meteix donan y 'l petit pati y la dependencia separada que hi ha al nivell del primer pis oferexen á la vista una munió de plantas d' ornament y flors de las mes variadas y raras especies que mostran l' avansament que en est ram s' ha anat operant entre nosaltres. En las salas del devant se véhuen ben combinats grupos de marischs imitant flors, un de fruyts, arreglat ab gran perfecció, essent en especial molt notables las mostras d' herbas y flors tenyidas que s' han comensat á usar per adorno d' objectes de luxo y que atrauen las miradas dels concurrents ab los vius matissos de sos brillants colors.

—

Filla de la festa dels Jochs Florals sigué la vetllada que celebrá *La Jove Catalunya* en lo saló de Cent de Casa la Ciutat l' últim dilluns en obsequi als poetas premiats. La escullida y numerosa concurrencia que oplia 'l local tingué 'l gust de tornar á assaborir las bellesas de casi totas las poesías que 's llegiren en la festa del dia anterior com també molts dels segons y tercers premis y altres conposicions dignes totas ellas dels aplausos ab que foren rebudas.

Despres del discurs del Sr. Nanot-Renart president enguan y de la Societat s'honrá la memoria dels poetas Clavé y Forteza llegint lo Sr. Aulestia *L' Anyorament* del primer, y del segon lo Sr. Thomas *L' orfanet saboyard.* Acte seguit y per l' orde que las anirem enunciant llegiren: lo Sr. Blanch y Piera *Lo Combat de Cadaques* de Ubach y Vinyeta; lo senyor Pirozzini, *S. Francesch s' hi moria,* de Verdaguer; lo Sr. Obrador sa *Cansó de gesta*; lo Sr. Matheu la *Cansó d' ara*; lo Sr. Thomas lo *Visca Aragó!* de Picó; lo Sr. Obrador la *Primera llágrima* de Miquel Costa; lo Sr. Reventos sa oda *Al Segle*; lo Sr. Vinardell l'*Esglay*, de Pagés; lo Sr. Pirozzini llegí la seva balada *La mala muller*; lo Sr. Riera *Lo casament de 'n Sisó* y *La fira de Girona*; lo Sr. Roca sa oda *Los dos besos*; lo Sr. Blanch *Lo mes bell palau*, de Careta; lo Sr. Palau y Gonzalez sa oda *Al sol* y una balada 'l Sr. Pau.

Lo secretari de la societat Sr. Torres y Reyató despres de llegir una poesia del Sr. Puig y Durán pronunciá un discurs de gracias.

Las poesias dels Srs. Matheu, Riera y Pirozzini foren estrepitosament aplaudidas merexent los honors de la repetició.

Felicitem á esta societat per lo molt que 's desvetlla propagant la llengua patria. Per una vegada mes nos ha convensut de que no s' estroncara lo renaxement de Catalunya.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. **Barcelona 20 de Maig de 1874.** **Núm. 14.**

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Desde Madrid; per *J. Pella y Forgas.*—Clavé (poesías inéditas); per *C. B.* —Un assatj de filosofía crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau.*— La patria catalana (poesía); per *Joseph Martí y Folguera.*—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla; per *Joseph Balari y Jovany.*—Memorias de las predicacions y miracles de S. Vicens Ferrer á Girona; per *Enrich C. Girbal.*—Fets populars catalans; per *Joaquim Riera y Bertran.*—Dos pensaments (poesía); per *Ramon Puig y Duran.*—De mon infern (pensaments); per *Joaquim M. Bartrina.*—Ensaig d' aradas; per *O. S.*—Jochs Florals; per *Joseph Roca y Roca.*—Corrandas populars; per *Enrich Serra y Caussa.*—Escentricitats anglesas.—Novas. —Remitit.

DESDE MADRID.

Desde un punt de vista tant enlayre, desde ahont se transforman los objectes á una distancia com si diguessem astrológica, de vegadas desde Madrid acostuman á mirarse lleugerament totas las cosas que viuhen aquí á Catalunya una vida independenta alenadas per nostre carácter y costum, ó s' mouhen per la catalana activitat, ó resplandeixen per la tradició gloriosa de nostra historia.

Enrera deixant tantas polémicas sobre eix punt solventadas, que de contar fora cosa entretinguda, y de las qüestions que en aquestos temps derrers han sostingut en lo camp polítich periódichs com *El Estado Catalan*, y de certs articles de *El Pueblo*, diari centralisador y unitarista, y d' altres mes recients de *La Epoca*, avuy atrau nostra afició á sortir en defensa de la terra principalment unas paraulas escritas per una ploma molt autorisada en las planas d' un llibre destinat pera anar en mans de personas competents y eruditas.

En la escullida biblioteca que ab lo títol de *Libros de Antaño* publican en greu profit de la literatura castellana alguns aficionats á las curiositats bibliográficas de la mateixa, en lo prólech del tomo ters que tracta de la traducció de *Los cuatro libros del cortesano*, feta pel catalá Joan Boscan, D. A. Maria Fabié en mitj de una erudició privilegiada, entra en certas consideracions respecte á Catalunya, mostrant tals tendencias contra lo renaixement catalá que no poden quedar sens contesta, encara que per incuria de altres mes competents haguém de sortir nosaltres á formularla.

Quan esplica que Boscan no escrigué cap obra en catalá son natiu idioma, diu lo següent: «En cuan«tos escritos se conocen de Boscan se emplea el ha«bla de Castilla, con lo que, dicen los críticos, que «dió un golpe mortal á la lengua provenzal y á sus «dialectos *d' oil* y *d' oc* que tanto usaron los prosis«tas y poetas de las costas del Mediterráneo en an«teriores siglos; y aunque en nuestros dias se ha«cen esfuerzos grandes, lo mismo en España que «en Francia, para mantener vivas estas lenguas, «como lenguas literarias, juzgo que no fué el me«nor servicio que Boscan hizo á la nacion española, «el de contribuir á su unidad, extendiendo al anti«guo principado de Cataluña el habla castellana.»

Ara be, tenim l' atreviment de preguntar—y es l' atreviment de la ignorancia—¿qui son aquests crítichs ab los que l' Sr. Fabié ampara sa responsabilitat al dir que Boscan doná á la llengua provensal y á las que n' diu sos dialectes un cop mortal?

En quant á Catalunya la causa, entre móltas d'altres de la decadencia del idioma y literatura, es deguda á la unió dels reyalmes ibérichs; llavors lo cop mortal vingué ab l' avassallador instint de determinada rassa, esperit que pren la seva mes exacta personificació en los vireys y altres mandataris, que ab son orgull y repulsiva política comprometian las conquestas esteriors y desvirtuavan las costums, institucions y tot lo que era vida propia de las provincias á son gobernament encomanadas: lo sobredit cop mortal, per mala coincidencia, queya en lo moment mateix en que las demés llenguas neo-llatinas venian á regularisarse; y en conclusió, per lo que respecta á Catalunya, no diga s' atribueixi á causas tant senzillas, ni s' fasse creure que fou ab medis tant ignocents com la publicació de una obra en castellá ó ab la influencia de un escriptor que tant poca ne tingué en nostra terra.

Continuant dit autor, reconeix la importancia del estudi dels idiomas que isqueren de la unitat llatina, pero suposa que es anar contra la lley de la historia y á despit de las circunstancias físicas y morals de las nacions modernas, lo voler que s' tornia á determinar lo llenguatje en gran número de

Digitized by Google

dialectes. No, no s' tracta de aturar lo llenguatje en son camí progressiu, mentres sia dins de sa peculiar esfera: no mes si ab aixó com ab tot de combatrer de dret á dret las tendencias de avassallament, de eix progrés del mes fort sobre las ruinas del mes débil puig per aquest camí se va á la llengua universal. Lo renaixement dels mal anomenats dialectes provincials no s' oposa á la lley de la historia: avuy que se reviva ab totas sas bellesas la parla de aquellas antigas nacionalitats que fora del cosmopolitisme modern viuhen encara á la escalfor de sas llars patriarcals arreconadas al fons de sas montanyas es remourer lo que viu, no es pas tornar enrera.

Finalment, los idiomas provincials no venen avuy á trencar la suposada unitat del llenguatje, perque fins ara han viscut y viurán ab las modificacions que poden anar mudant sa fesomía; y no poden morir perque precisament son fills de las veritables circunstancias físicas y morals, que, digas lo que s' vulga, no poden trobarse en las nacions modernas.

Ab lo dit pel sabi autor del prólech de la obra de Boscan se ajuda, encara que tal volta sens intenció, á lo que n' diu un catalanista conspiració persistenta en detriment de las diferencias provincials; conspiració comensada ab la unitat espanyola desvergonyida en temps de Felip V, falsificadora de la historia y ressonant en nostres dias en certas disposicions centrals las mes despóticas.

Honrosas son en esta materia las escepcions, y tenim viu plaher al consignarlas dels que ab mes imparcialitat desde Madrid nos fan justicia: entre moltas d' altres recordém las paraulas del erudit militar Sr. brigadier Gomez de Ateche en son discurs de entrada á l' Academia de la Historia, quan extensament s' ocupa del heroisme de D. Antoni Fábregues y D. Félix Carreras capitans del batalló de Catalunya que salvaren en llunya terra la célebre divisió del marqués de la Romana, tant famosa en la guerra de la independencia; y, últimament, també per part del públich de Madrid ab la honrosa acullida que al drama «L' hereu» dels Srs. Retés y Echevarria doná en sas repetidas funcions en lo teatre de Apolo.

En conclusió dirém que no estém pas desitjosos sempre de escoltar llohansas de la nostra terra quan tanta cosa hi ha en ella de criticable, sino que volem de tots justicia; ab la convicció que ja que la sort nos ha unit com á germans, devém de respectarnos. Aplegats al peu de l' estandart de la nació, tots debem presentarnos ab lo trajo y ab las manifestacions que 'ns sian propias; llas d'amor es lo que 'ns uneix y no han nascut uns pera dominar y altres pera humillarse.

J. Pella y Forgas.

Barcelona 1874.

CLAVÉ,

POESIAS INÉDITAS.

Las composicions del poeta Anselm Clavé á que habem fet referencia en articles anteriors son las segũents:

Catalanas.—Lo pom de flors, las flors de maig, lo somni d' una verge, la toya de la nuvia, las ninas del Ter, la queixa d' amor, la nina dels ulls blaus, de bon matí, cap al tart, la fontada, la edat ditxosa, la violeta, la font del roure,—la brema, pe'l juny la fals al puny, los pescadors,—los nets dels almugavers, la Marsellesa,—A Montserrat, l' aplech del Remey, los Xiquets de Valls, la gratitut, —l' anyorament, lo rossinyol dels Camps Elíseos.

Castellanas.—Invocacion á Euterpe, el mar, la verbena de San Juan, el lenguaje de las flores, las galas del Cinca, gloria á España, la Revolucion, el val del Azor.

Ab la denominació de «flores de estio» se publicaren ademés de las indicadas las segũents: la despedida á los concurrentes de Euterpe (galop coreada); la flor del valle, la Aurora, una orgía, las auras del valle, irradiacion, la caceria, (coros); la fiesta de Flora, los aldeanos, (rigodons); los contrabandistas (coro andaluz); la Mascarita, la Guajira, la guanábana, Tula, el chinito, (americanas); Aurea Rosa, la brisa de la noche, horas de solaz, la mariposa, Emma, (contradansas); ¡huy, que jaleo! (vals andalus); el columpio, (redowa); Corila (varsosiana); veladas de Aragon, (vals-jota); orillas del Llobregat, las bellas de la costa, Enriqueta, el primer amor, al baile, horas felices, la danza campestre, la azucena, Ester, goces del alma, un beso, la casita blanca, noches de estío, las avecillas, un suspiro, Proserpina, (dansas varias).

No s' troban en las «flores de estio» y si en los programas dels concerts d' Euterpe las tituladas: ¡Ay, qué risa!, Paloma dorada, la Danza Pírica, y Honra á los Bravos.

Actualment debém á la amabilitat de la familia Clavé la lectura de las dos composicions inéditas «goigs y planys» y «la Maquinista». Es la primera una serenata á veus solas en que s' torna á sentir la dolsa inspiració poética del pom de flors y de la queixa d' amor. Es la segona una valenta descripció del traball de ferreria y de las aspiracions del obrer de Catalunya, soldat de la industria y de la pau, que baix son lema de «progrés, virtut y amor» no desitja altre cosa que afanyarse honrosament per guanyar lo pá de sa familia.

Pot formarse idea de la serenata, en sa primera part per los fragments qu' aném á transcriure:

Lo llindar de la finestra
De las ninas mes galanas
Enguirnalden flors boscanas;
Y encatifen lo carrer
Murtra, rosas y llorer.

—

Sonen grallas, caramellas,

Digitized by Google

Flageolets y tamborins
Y amorosas cantarellas
Gays entonen los fadrins.

—

La pródiga Flora
Lo ceptre ha empunyat,
Tot riu en la vila
Tot riu en lo camp,
Suspirs van y venen,
Ays venen y van
Y escampa amoretas
La brisa de Maig.

—

Tot nova vida cobra,
Tot despertar se mira,
Tot al entorn respira
Delicia, goig, amor...

—

¡Cuan trist es que turben
La festa de Maig
Los ays congoixosos
De amant desdenyat!
¡Cuán trist es que alenen
llurs cors benestar
Y uns altres s' abrusen
En ansias mortals!
¡Mes ay, si es la vida
Perpétuo contrast
De llum y de sombra
De goigs y de planys!... etc.

—

Per altre estil, y recordant algunas composicions fetas de má mestre, es notable la robusta versificació de «la Maquinista»:

Lo foch furga ab lo silventre
Forjador expert y brau,
Y ab las curvas estenallas
Té una barra á caldejar;
Cuan lo ferro fá estrelletas
Fina sorra hi va tirant
Fins que la ruhenta barra
Trau á temps de la fornal...
Al compás que l' martell dona
Malladors ensinestrats
En la enclusa escalaburnan
Lo ardent ferro á cops de malls.
Ja lo allargan fenthi presa,
Ja lo escursan recalcant;
Vá la pessa prenent forma
Del ferrer á voluntat
Y forjada passa á cárrech
Dels torners ó dels manyans... etc.

No s'desmenteixen en aquestas duas composicions los sentiments fondamentals del poeta, y fetas algunas concessions en cuant á llenguatje, creyém que serán conegudas ab gust cuan vegin la llum pública.

La serenata «goigs y planys» revelaria per si sola una ánima d' artista, si no com á mostra especial d' inventiva, per la soltura y elegancia de la frase, per la correcció y flexibilitat del metro, y per la alegre ingenuitat dels pensaments que hi predominan.

C. B.

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

IV.

Certament, com en nostre darrer article assenyalarem ja, pochs instants pot satisfer la teoría dels átoms á la rahó pura, que cerca hont assentar ab seguretat lo principi simple de la quantitat contínua, causa eficient del fenómen de l' extensió. Aquesta doctrina, per cert enginyosa, com qualsevol altre medi que s' arbitre que no puga esborrar en l' element aritmétich, sa base cardinal, tot rastre d' apariencia sensible, no passará d' ésser un fonament va y vuyt de significat metafísich. Que no 's perda en son orígen y s' enfonze en l' absolut del no res tota forma geométrica, per mes que primitiva é imperfectíssima, tota mena de continuitat, encara que indefinida y fosca; en la realitat veritable no representará altra cosa que una faysó novella y dissimulada de fer aparéxer la dificultat matexa é idéntica, mes amagada, si, empero sencera igualment. De sopte enlluernada, l' intel-ligencia dubtará un moment, pera romándrer pus refermada en son violent estat de frisosa inquisició.

La rahó es clara, y fins patent y obvia á tot esperit seré. Los átoms s' afirman extensos, tenen per ço continuitat, que justament se 'ls atribuhex en grau máxim; son, donchs, en orde á extensió, tant cossos com la massa pus immensurable qual volum compongan, y tancan en llur simplicitat física la matexa dificultat que fa endevinar al metafísich la fórma algebráica extremadament complexa, expressió de l' irregularitat gravíssima de la pus intrincada de les formes que la cavil-lació geométrica menys artística puga inventar. Com que no 's tracta del mes ó del menys; com que 's cerca una entitat qualitativa, un ésser absolutíssim y essencial, no basta partir ni dividir, ni está en son lloch nadiu y propi 'l procehiment abstractiu. S' inquirex y 's demana la rahó simple; surgint teóricament una realitat de combinació mes senzilla, es cert, la qüestió 's simplifica, 'l camp s' estreny y sensualment s' aclarex, concretantse; mas lo problema dura axí matex plantat. Roman una extensió mes petita, un objecte geométrich de menys dimensions; existint empero parts y parts juxta-posades, si 'ls ulls no les veuhen y no les sent l' ánima, no dexan d' oprimir menys á la rahó ab son pes material, ni tampoch de donar á la fantasía, be que pura y subtilíssima, vertadera é íntegra imatge sensitiva. Per adormir á la darrera, ó llevarli 'l seu nodriment privatiu, y, sobre tot, pera lliurar á aquella del fantasma material, que, encalitjant son esguart, enterbolex l' espay lluminós que á pler contemplarne desitja, no n' hi ha prou que mimve y esclate ab força mes acompassada la sensació que, objectivantse naturalment, li oferex l' idea de l' extensió fatalment y ab vestimenta sensible aparescuda; ni que estroncant, com per art de mágich, dita font de modificacions afectives, pretinga conservarse la forma, mantenint amagada y envolta la

materia dessota un celatge que per de fora sembla devallat del cel racional. La rahó té 'l seu estatge ben guardat de que pugan nous hostes ensulzar lo mirall en que 's reflexan llurs fesomíes tacades pe 'l libidinós vici de terrenal impuresa, y son sentit íntim prou despert pera escorcollar derrera hipocresías teóriques la gráfica realitat que mostra impremtat un sagell en son guaytar desficiós, que trahex á cada moment son deport noble y 'ls bescanta la seva borda naturalesa de mala lley.

Es, donchs, necessari mudar de camí y empéndrer novament la tasca.—Ja que les parts extenses y tallades á gust dels geómetras no han duyt profit, y tant amarch recort y tant cruel decepció la rahó 'n serva de quan, invadint son altívol reyalme enlayrades en braços d' una hipótessis ardida, volgueren gaudirse d' usurparli 'l ceptre, pera donar á la materia lleys trascendents y explicar com menudíssimes partícules y un volum infinitéssim, escampant y multiplicant la seva esfera, per virtut de la simpatía que l' unitat professa al nombre podian organisar un tot extens; provem ara, en desagravi de la mestra sobirana de nostre esperit, si, destruhint sens misericordia 'ls fonaments que fins ara 's fixavan, restará incógnit l' enigma de quiscuna molécula corporal. Per ço, tancant los ulls á tota mena de realitat material, será precís reduhir al no res per un esfors d' imaginació tot quant relativament á coses perceptibles los sentits nos ensenyan y véurer si, immaterialisant lo mon, podrem entendrer la primera qualitat que la materia 'ns presenta. Agafant un átom, ó, per parlar ab tothom y donant com inútil y morta ja la teoría que tant nos ha ocupat fins ara, afitorant en lo mes íntim de cada bocí de materia la volta diminuta que de ses germanes logre l' art desfer ó desagregar la naturalesa, sens fer cas de microscopis que l' engrandexen sempre mes, y fentse 'l sort á la veu dels naturalistas que 'ns predican maravelles de la divisibilitat, la convertirém en un ésser inextens, la despullarém, per consegüent, de tota forma perceptible é ideal, y, foragitada axis del enteniment tota idea que puga haver sabor sensible per mes que 'ns repugne, y la sensació 'ns sopte y 'ns punxe la fantasía, dirém ab tota la confiança que la seguretat sab inspirar, que en lo centre d' un cos existeix un element simple. Simple significa absolut y essencial, mancament de tota part, inextensió necessaria, —sensiblement parlant— y que s' ha esborrat per conseqüencia tota figura ó forma real. Aytal ésser, donchs, en que ni la rahó ovira lo mes remot senyal de divisibilitat, per motiu de la completa carencia de parts en ell contingudes, ni hi ha possibilitat de descubrírsenhi, á menys de aniquilar la suposició y retornar á la dels átoms físichs, es lo qui posarém com orígen de la quantitat contínua, dotat de les prerogatives d' aquella rahó ínfima essencial que 'ens porta tant afanyosos.

La contradicció demostrada en la precedent hipótessis, es dir la nulitat que inclohía com explicació racional d' un orde de fenómens, suposant en la causa originaria lo matex resultat dels efectes per qual explicació s' assentava, está aquí totalment allunyada fins d' esser possible que puga jamay succehir devant de la crítica. No podrá trobar may extensió en una cosa en que la Lógica ha fet impossible puga pretenirhi ni somniar part un concepte que per necessitat haguerem d' ofegar en nostra intel-ligencia, al crear aquella no fa molt. Y está molt segur ab nosaltres lo sentit comú que no reviurá enfront de la novella criatura, mentres serve íntegra la naturalesa que li prestaren les despulles del anterior assatj. Per aquesta part, donchs, estam convençuts que no podrá tirá 'ns en cara l' absurdo de afirmar en lo començament d' un estudi lo que, solament com á conclusió mediata del procehiment, podia rahonablement esperarse.

Mas ¿quál es la naturalesa del ésser, que 's proposa tant humil fer recular de sa potença un dubte, que, quan s' embestex certerament per desvanexe 'l, mes fort crex y mes importancia 's compren significar? perque dir que no es extens ó que es simple es col-loca 'l en la categoría dels noms que Aristóteles anomenava infinits. Indeterminada com ab ço queda sa condició veritable, no adquirex la seva idea mes precisió y claretat ab l' objecte á que se 'l destina, ço es l' ofici que te encomanat d'engendrar per juxtaposició ab semblants elements de la matexa simplicitat de naturalesa la continuitat física. La nostra ánima —per no parlar dels esperits superiors al humá, ja que no poden vertaderament ésser compresos en lo cércol de la Filosofía, en quant á sa propia personalitat,— la conexem per les seves modificacions, indicanthi una relació necessaria dins de la seva contingencia, y en molts casos respecte de elles una causalitat evident, força de activitat que immediatament la conciencia revela. L' ánima simple de les besties —admetent que 'n tingan, y no pot altrament ésser, suposant, com apar conjecturalment, que sentan, entengan y volgan, si be que en sentit de vida inferior— seria 'l principi causa ó subjecte d' aquestes afeccions y, encara que inaprehensible als sentits externs com la simplicitat de la nostra, per causa de no poder aquests res atényer que extens no sia, no fora per ço menys objecte de la ciencia humana. Un ésser, empero, del qual en sí no sabem sino que res en ell hi ha que á extensió fisica semblarse puga resta certament molt fosch, y fora y lluny de les potencies intel-lectives. D' activitat no n' hi hem otorgada, necessitant la seva ajuda per una propietat corpórea hont los sentits veuhen quietut tranquila; y en quant á les qualitats ó modificacions que en los cossos observam ocórrer, sens la mercé de l' extensió, de que l' hem estatuit privat, mostrarem en lo segon article no poderse conéxer ni concebir. ¿Permanexerá, donchs, desterrat en alberch incógnit, ab sa extranya constitució; intangible á tota mirada curiosa, servant los secrets de son sí amagats á tothom, sens temensa que may torbe son concert ab la seva companyía de la condició matexa l' esperit del home que, trobant llur esfera, 'ls demane ab quín fi tants nusos de virtuts foren gitats al mon, per obrarhi sens treva? Si fossen possibles

Digitized by Google

tant maravellosos éssers, si realment per ells se possehís un ferm peu per hont començar á bastir ab seguretat l' edifici geométrich, quí sab si podrían donar pretex al físich, agrahit pe 'ls serveys que al matemátich haurian prestat, per establirhi 'ls vertaders centres d' activitat material de la teoría moderna de les *forçes abstractes*.

Per virtut d' una abstracció necessaria per donar fonament racional á 'ls seus procehiments interns, assenta la Geometría com á primer objecte elemental de la seva doctrina 'l punt matemátich, que s' acostuma definir, dihentsen que es carencia de tota extensió. Obtingut lo *punt*, determina per ell y constituhex la linea, primera dimensió simple, com nascuda d' aquell primer component per una serie de punts, con se suposa, de la matexa especie. L' hi es molt fácil, tenint ja línees, per juxtaposició construhir també superficies, y finalment volums, treballant semblantment ab les darreres. La Geometría, empero, que no es la ciencia primera, y si solzament son objecte privatíu estudiar y demostrar les relacions de les diverses quantitats coutinues, pren á bon compte, com veritat que no pertany á son raciocini aclarir, l' existencia del punt matemátich; y no l' inquieta gens l' idea de si es possible formarsen la línea, ni la generació respectiva dels demés éssers elementals. La Metafísica deu, sí, perque es son deber y está en lloch propi de sa jurisdicció, véurer si es realment tal com los matemátichs establexen. Y si en la hipótessis propposada les dificultats insurgían en los átoms, aquí esdevenen en los elements simples, en los punts, geométricament parlant; mas ab la diferencia que, avans ántes de sumá 'ls elements se toparen ja destorbs en llur naturalesa, y ara, admetent á bona fé les unitats, l' impossibilitat d' agregarles fa suspitar de sa llegitimitat nadiva. En efecte, son les darreres enterament simples, inextenses; y s' intenta, mutuament unintles y posantles en contacte immediat, que l' extensió 'n provinga per efecte. ¿Cóm lograrho? Lo matemátich, sumant punts, concebex exir la línea; y axis aquesta, filla del no res, li dona segurança de que, nascuda una dimensió, les restants son ja conseqüencia iudefectible d' aytal atrevit salt que del no res l' ha posat á poder traçar direccions fixes en l' espay de qualsevol especie. Vejam, donchs, si podrém axi matex nosaltres per adició de punts inextensos produhir l' extensió real y sensible.

Suficient es un lleuger esfors de reflexió pera provarne l' impossibilitat lógica. ¿Cóm pot ésser que una cosa inextensa, un ésser faltat enterament de parts, y per conclusió llegítima no podent ocupar espay, sols per agregació que cap element nou durá á la série, en virtut únicament de estar sumat ab altres de condició idéntica, done un resultat compost y extens que comprenga espay, y que axis aparega y sia completa y essencialment diferent de quiscun dels components que 'l formaren? ¿D' hónt li ve á la suma la qualitat que á sengles unitats certament manca? ¿Ab quín carácter s' ha entremés l' extensió dintre de la filera de les coses inextenses, que han funcionat á mes sens auxili de cap extrínzech arbitre, perque 'l nombre 'ns haja de portar tant clara y fatalment alló que l' unitat essencialment excluhia? Una determinada col-lecció de zeros, símbol del no res, no te may força pera obligar á cap seny racional á escriurer aytal quantitat ni en principi, sino un zero tant categórich com quiscun dels primers. Donchs, mil, un milió, un nombre qualsevol d' inextensions no implican may l' orígen de l' extensió, restant y alçantse sempre devant de qui unirles vulga tant absolutes y vuydes con si se les imaginás dispersades les unes de les altres infinitament. Si pogués passar que l' inextensió multiplicada conduhís á un resultat extens, valdría també y fora llegítim lo singular y original enginy de fer derivar, per la suma d' elements de la matexa categoría, del orde físich, per exemple, 'l mon espiritual; de les contingencies fatals de la materia 'ls principis de la moralitat dels actes que produhex l' home, obrant ab espontaneitat lliure. D' aytal guisa se simplificara moltíssim l' extrany y complicat método ab que Hegel determina per evolucions successives y graduals tránzits la distinció dels éssers, que desde Aristóteles havia fundat la Lógica en lo principi de contradicció. Perque entre la negació categórica de potencia extensiva y l' extensió real, que es tal com se presentan los dos termes simple y extens, hi media una distancia tant immensa com la que separa 'l no res del ésser y distingex contradictoriament en sana Lógica, per l' oposició del sí y 'l nó, la varietat dels objectes naturals *formalment* contraris, perque distincts.

Á efecte d' oferirho mes clar, mirem si hi pot haver contacte entre aquests suposats elements primaris. Pera que 's toquen dues molécules materials y per aytal classe de juxtaposició fassan un tot continuo, es necessari que estigan dotades de parts y hajan respectivament abdues igual ó almenys semblant forma exterior, per la cual, acostant y juntant ses cares similars, sía possible formar de dos objectes una unitat de volum. Llavors, gracies á aquella cara que concebim comuna á les dues y per hont les hem fetes adherir, s' esborra y pert la ratlla divisoria, y s' establex, estrenyentles per unió, la continuitat d' una sola partícula. Mas, si fossen simples les molécules, y axís no hi haguessen parts pera constituhir figura ni extrems proporcionats per ajustarles, no veyem cóm conseguir afegirles y lograr per elles cap element extensiu. Sens materialisarse y resóldrer llur virtut en cap ésser geométrich en que despunte sisquera un mínim rudiment de forma en l' espay, no será may possible realisar sensiblement per agregació dintre ó sobre d' aquest lo que ninguna d' elles inclohía en sa constitució propia. Lo que á la causa hipotética necessariament manca, com á simplicíssima, no pot ocórrer en l' efecte; tota volta que pretenir omplan espay una suma d' objectes, cap dels quals te forma que li fixe lloch determinat, es voler concretar sensiblement, aquí, allá, ó mes enllá, coses que per essencia no consenten localisarse, perque repugna

Digitized by Google

á son concepte sufrir cap especie de mesura, que senyale límits figurables á una naturalesa que tot axó contradíu.

Ja sabem que lo que 's palpa no poder sortir d' una essencia simple s' ha cercat si podia trobarse, introduhint en l' operació l' idea del infinit, dihentse que multiplicant pe 'l infinit un principi simple podia realisarse un resultat de la naturalesa que 's demana, fundantse per major força ab lo principi algebraich que de dos factors, zero y l' infinit n' ix una quantitat finita. Lo que tindrá mes oportú lloch en l' article que seguex, quan per nova via inquirirem si 'ns es donat arribar á port segur en la dificultat que es nostre objecte.

JOSEP MASFERRER Y ARQUIMBAU.

LA PATRIA CATALANA.

POESÍA PRESENTADA Y NO PREMIADA EN LOS JOCHS FLORALS D' ENGUANY.

Jo veig, sento ta vida poderosa
glatir per tot l' espay,
y 's pot comparar sols ab una rosa
que hagués nascut per no passarse may.

¡Quina vida tan gran! ¡com punya y punya
est etern moviment!
Cada glatit que dona Catalunya,
per sos quatre costats la terra 'l sent.

No hi ha patria en lo mon tan adorada
per sos mateixos fills,
com ho es la nostra patria benhaurada,
ja en lo bon temps, ja en los mes grans perills.

Oh Patria, si! may nostre cor desterra
tos costums y tos cants;
¡ningú sent l' anyoransa de la terra,
com la sabém sentir los catalans!

¿Cóm no havem d' estimarte, Catalunya,
si es tant lo teu encís?
¡si quan la mala sort de tú 'ns allunya,
sembla que 'ns allunyém del Paradís!

¡Tants plahers íntims, tanta ditxa dona
la catalana llar,
allá al hivern, al vespre, aquella estona
que la familia té per descansar!

Pares y nins voltan als avis, jugan
los petits y 'l jovent;
mentres les rojes flames se bellugan,
y á fora udolan los esbarts del vent.

Patria del cor! ta renaixenta vida
té tot lo foch d' avans;
no has renascut sens fé, rebordonida,
sino ab tot l' esperit dels pobles grans.

Encare que semblés qu' estessis morta,
no ho foras, mon amor;
cascú dels fills de Catalunya porta
la patria catalana dins del cor.

Patria, no pots morir mentres no moria
tant cor que per tú bat;
mentres resti un sol full de nostra historia,
que canti al mon que 'l várem dominar.

No pots morir mentres de nit y dia
curi 'l treball tos mals,
mentres ampleni 'ls cors de poesía
lo poderós alé dels Jochs Florals.

Que tot lo teu, oh patria catalana,
¿qué hi ha mes bell? ¿més bo?
¡pot Espanya esvanirse, estar ufana
de tenirte al abrich de son penó!

Tú ets sa filla millor; tos fets impresos
están en sanch y en foch;
per Espanya has lluytat contra 'ls francesos,
y contra 'ls fills indómits del Marroch.

Si, si, som espanyols, y quan convinga,
de nou la sanch darém;
si l' estranger es atrevit que vinga,
y entre nostres montanyes l' enfondrém.

Los noms de Saragossa y de Girona
tindrán igual retruny,
y será tan valenta Tarragona
com ho va ésse al vint y vuyt de juny.

Oh catalans, l' etat mitjana es llunya;
la sort, la ditxa, Dèu,
fan que sia d' Espanya Catalunya;
Espanya té per fita 'l Pirinéu.

No volgam, no, tornar á les jornades
del temps que ja ha acabat;
los pobles son semblants á les rierades,
que no tornan al lloch d' hont han baixat.

Som espanyols! per ço aquet nom no allunya
lo nom de catalans;
per ço tú ets la mateixa Catalunya;
tens fesomía propia com avans.

Tos fills per ferte gran no 's donan treva;
¿quin eco no 't respon?
¡Ay del qui vulga enfóndre't, Patria meva!
enfóndre't ¡oh! primer s' enfondrá 'l mon,

J. MARTÍ FOLGUERA.

L' ENGADINA Y 'L LADIN QU' EN ALLÍ 'S PARLA.

VII.

De las diferents manifestacions de la poesía popular en l' Engadina, la que ha pres per assumpto l' amor, ha produhit un número no escas de cansons que venen á constituhir la fló y nata d' aqueixas composicions. Per desgracia poch queda de la gran riquesa y abundancia d' ellas; algunas han sigut manuscritas y col-leccionadas, encara que no totas de valia, y una fatalitat (1) ha privat

(1) Pochs anys avans de empendrer Flugi sos treballs d' investigació, tingué coneixement de que hi habia una vella

Digitized by Google

al diligent col-leccionadó, de qui las prenem, de poderlas aumentar y escullir. Las dotse que forman l' apéndix de l' obreta de Flugi, son cansons d' enamorats, de las que traduhirem alguns fragments com per via d' exemple.

Un home vell de vuytanta anys volent casarse ab la jove Susagna sortí de sa casa acompanyat dels noys, y habentla per fí trobada, li diu:

«A Dieu, Giunfra Susanna,
Voust tü esser ma marusa?
Scha tü voust esser ma marusa
Schi 't voelg der üna bella doatta.»

Trad.—«Adeu, jove Susagna,—Vols tu esser ma aymada?—Si vols esser ma aymada—Te vull donar un bon dot.»

«Di, o di, o di, tü voelg,
Di, che doatta tü 'm voust der,
Shi scharò eir eu dalungia,
Schi o na scha 't vö pigler.»

Trad.—«Digas, digas, digas, tu vell,—Digas, quin dot 'm vols donar,—Que 't diré tot dessegida,—Si ó no 't vull agafar.»

«Eu d' he üna scodella ruotta,
Ed üna chevreta zoppa,
Ach, schi dí, Giunfra Susanna,
Scha nun he üna bella dotta?

Trad.—«Jo tinch una escodella rompuda,—Y una cabreta coixa,—Ay! Donchs digas, jove [Susagna,—Si no tinch jo un bon dot?

Eu d' he quatter faschols coats,
E nun he laina da 'ls schiuder,
Ach, schi di, Giunfra Susanna,
Scha nun he ün bel gianter?

Trad.—Jo tinch cuatre fasols cuits,—No tinch llenya per escalfarlos,—Ay! donchs digas, jove Susagna,—Si no tinch un bon dinar?

Eu d' he üna padella ruotta,
Ed üna da cumader,
Ach, schi di Giunfra Susanna,
Scha nu poss am marider?»

Trad. Jo tinch una paella rompuda,—Y una per arreglar,—Ay! donchs digas, jove Susagna,—Si jo no me puch casar?»

«Vo, o vo, o vo, tü voelg,
Vo cun tia barba grischa.»—
«O schi vo, Giunfra Susanna,
Cun tias pülaschs in chiamischa.»

Trad. Vina, oh vina, oh vina, tu vell,—Vina ab ta barba grisa.»—«Oh donchs vina, jove Susagna,—Ab tas pussas en la camisa.»

Aqueixa classe de cansó per l' assumpto que tracta se presta á la varietat segons lo punt de vista que pren. Per abreviar sols transcriurem alguns fragments d' aquellas cansons en que s' representa l' estimació ó menyspreu de dos que s' aman. La bona correspondencia y armonía dels dos amants s' espressa en los següents versos:

Cur cha eu spusa sun, che dessa fer?
Arir nun poass' eu brich, crider nun poass' eu fich,
Che dessa fer?

«Ta bella grazchia, tieu charign tschantscher
Ais sto la causa da 'm inamurer.»

El m' ho cumpro da 'm fer üna ganella
Garnida intuorn cun 'na figna cordella.

El m' ho cumpred' ün bel pêr d' urachins,
O, chi stragliüschan be scu cherubins.

El m' ho cumpreda eir anels d' diamant,
Chi eir stragliüschan scu 'l sulailg briglant, etc.

Trad.—Puig que núvia soch, que déch jo fer?—Riurer no puch, cridar tampoch puch jo,—Que déch jo fer?—«Ta bella gracia, l' tèu carinyós parlar—Ha estat la causa de enamorarm'.»—Ell m' ha comprat per ferme una cutilla—Guarnida tot voltant de cinta fina.—Ell m' ha comprat un parell d' arrecadas,—Oh, que lluheixen com querubins.—Ell m' ha comprat anells de diamant—Que lluheixen com l' sol brillant, etc.

La filla d' un pastor se queixa de son amant per haberla abandonada sols per ser pobre:

«Sco uondas dall' ova s' ho bain müdô,
Müdô tieu amur in fraidezza;
Sest bain, inua tieu pled m' hest do;
L' hest do aunch' ad üna ? a mi cumio?» etc.

Trad.—«Com onas del ayga s' ha ben mudat,—Mudat l' tèu amor en fredor;—Sabs be, hont paraula m' has dat;—L' has dada á un' altra? á mi comiat?».

En altra cansó demostra un jove la pena que sent de que s' casi un sèu amich ab la seva aymada, y parlant d' ella diu:

«La mia marusa ais alba
L' ais alba be sco 'l sal
Cha a la far gnir cotschna
Voul vin ün grand bocal.»

«La mia marusa ais naira,
Pü naira co 'l chiarbun,
Cha a la far gnir alba
Voul aua da savun.» etc.

Trad.—«La mia aymada es blanca—Es blanca com la sal—Que per ferla tornar roja—Vol de vi un gran *bocal*.»—«La mia aymada es negra,—Mes negra que l' carbó,—Que per ferla tornar blanca—Vol ayga de savó.»

VIII.

La petita y oberta vall d' Engadina tant frecuentada per forasters en temps d' estiu y cercada de

---

pobra, que guardaba en sa memoria un complet tresor de cansons antigas y modernas, mes cuan fou ocasió d' aprofitarsen, aquella vella habia perdut la vida ofegada en las ayguas de l' Inn.

Digitized by Google

dos pobles richs en cansons populars, no ha pogut menos de sentir l' influencia estrangera. En sas cansons s' hi veu no pocas vegadas un parentiu próxim ab las de Alemanya ó d' Italia, deixantse ohir cansons de pescadors, rimas italianas, y també tonadas de la Suissa alemana. La aflció dels engadins á emigrar á paissos estranys tornant á sa casa després d' haber fet fortuna, ha sigut també motiu de que importessin algunas cansons dels pobles hont s' establiren. D' aquí que en la petita y estreta vall se canti la marsellesa al mateix temps qu' assumptos pastorils. Aixís es precis distingir en las cansons en *ladin* las que son característicας del país, podent assegurar que las transcritas en la secció anterior son d' aquesta classe, com també ho es el cant de partida de un jove engadí, que en part es com segueix:

Que chi am fo dolur
Es da stuvair lascher
Ma mamma e mias sours
E mia bap cher.

Siand il di rivô
Cha tuot era decis,
Piglio he cumiô
Da chi che vis.

Il vih sum passo gio
Sulet cun mia bap cher
Ils sains haun cumanrô
Tuots a suner.

Paraiva be cha quels
Cuntschessan mia dulur
Cha quel di vaiv' in me
Aint in mieu cour.

Ma gio tal lei allur
Sum ieu cun ardimaint,
Igliô tuot mia dolur
E bütto aint.

Süls cunfins sun rivô
Da nossas Ligias trais,
Allur he eau clamô:
Adieu, pajais! etc.

Trad.—Lo que m' dona pena—Es dever deixar—Ma mare, mas germanas—Y mon pare estimat.=Essent l' dia arrivat—En que tot decidit era— Prenguí jo comiat—Dels que vejera.=La vila so passat —Sols ab mon pare—Comensaren las campanas—Totas á tocar.—Semblava que aquellas—Coneixeren mon dolor—Qu' aquell dia tenia—Dins lo meu cor. =Mes llavors abaix del llach—He anat ab ardiment—Prenent tota ma pena—La llenso dins.=En los confins he arribat—De nostras lligas tres,—Llavors he jo cridat:—Adeu país!

J. Balari y Jovany.

(Seguirá.)

MEMORIAS

de las predicacions y miracles de

SANT VICENS FERRER Á GIRONA.

Fá poch mes d' un any, entre las curiosas novas bibliográficas que te per lloable costum estampar en sas planas La Renaxensa, doná la important pera la Iglesia y las lletras catalanas, prenentla del *Armaná provensau* de 1873, de que nostre sabi amich lo il-lustrat crítich francés Mr. Pau Meyer, habia descobert en la Biblioteca d' Osford, l' original de alguns sermons de S. Vicens Ferrer, en catalá. Aquella noticia 'ns feu naixer lo desitj de ordenar alguns apuntaments que ja teniam sobre las varias passadas y miracles d' aquell taumaturgo de sa época y predicador apostólich de la Europa, per nostra ciutat de Girona; y si be desde llavors intentarem empéndrer la tasca que gustosos 'ns imposarem, es també cert que fins ara, per una cadena de destorbs may interrompuda, no hem pogut donar cumpliment á nostre propósit.

Corria l' any de gracia de 1409, y la ciutat de Girona, contra la qual pesaba interdicte posat pel Regent del Oficialat Ecclesiástich de la mateixa, (segons sembla per causa d' enterraments en la iglesia de S. Francesch) del-liberá, representada pels Jurats, escriurer al ja llavors celebrat pare mestre en teología fra Vicens, qui á principis del sobredit any recorria las poblacions del Rosselló, freqüentment cridat per las universitats de las mateixas pera arreglar y compóndrer diferencias de diferents géneros, y en las quals se 'l acostumaba nombrar jutge árbitre, donchs tanta era la fama de sos coneixements y santetat.

La Ciutat envià á Fra Vicens un missatger ab carta de creensa, fetxa del 12 de Mars, y encara que de son context no 's despren ab claredat l'objecte de cridarlo, es presumible que las instruccions verbals del ciutadá tramés, versarian especialment sobre 'l motiu indicat (1). Si eran ó no importants las rahons al-legadas pels Jurats, y apremiosa la presencia de Fra Vicens á Girona, bé ho demostra aquest ab la pressa que arribá á la ciutat, entranthi ja 'l 30 del mateix mes, ó sia divuyt dias aprés de escrita la carta; diligencia digna de notarse si 's fa esment dels medis de viatjar en aquella época y de que

(1) Diu aixís aquest curiós document, tret del llibre *Correspondencia dels Jurats de* 1409 *á* 1411, del Arxiu Municipal, per desgracia bastant malmés:—«Al molt Reverent para frare Vicens ff..... mestra en la Sta. teologia.—Molt reverent para, tota aquesta Ciutat ha sobira (desig) placie á la vostra Reverencia que vullats venir..... car esperans ab la ajuda de nostra senyor deu..... e proffit gran e utilitat a les animes de molts. E sobra açó trametem a vos lonrat en Johan Rovira ciutada nostra pregant vos que en tot so e quant lo dit Johan Rovira a vos dira e explicara sobre aqueles dites coses vullats dar creença e plena fe. E si algunes coses, molt Reverent para podem fer........ a XII de març del any MCCCCIX.»

Digitized by Google

aquell sant relligiós tenia de costum seguir predicant per tots los llochs del tránsit (1).

Per documents que obraban en lo arxiu de aquest Convent de Predicadors, constaba que lo dia de la arribada del Sant, se esdevingué esser lo dissapte inmediat al Diumenje de Rams, entrant á la ciutat ab nombrosa comitiva, hostatjantse en lo Convent de la orde, y essent objecte de una rebuda y aculliment tant dignes per part dels relligiosos com dels ciutadans, segons ho demostraren ab obras, enviantli l' illustre Jurat lo dia del Dijous Sant, que contaban á 4 d' Abril, abundó de peix y altres comestibles pera sustent del Sant y de son séquit (2).

Se sab aiximateix que predicá moltas vegadas, y entre ellas lo dia 13 del dit mes d' Abril, en quina ocasió, per ser tan nombrós lo auditori (cerca de vint mil personas) segons constaba del manual del discret notari Joan de Font ó Safont, fou precis predicar de fora la iglesia, al peu de la escalinata que puja al Convent de Dominichs. En memoria de aquest succés los devots senyalaren lo punt hont tenia posats los peus, ab una retxeta á guisa de creu de ferro en lo mateix sol, que encara avuy dia subsisteix, y feren en la paret vehina un ninxo ahont s' hi col-locá una creu esculturada y daurada, sota la cual en una gran lápida se llegeixen uns versos que 'l Sant recitá en lo sermó (3).

---

(1) Segons apuntan alguns biógrafos del Sant, Fra Vicens aná viatjant vint y dos anys á peu, de modo que habent durat sa predicació y evangélicas missions los últims trenta quatre anys de sa vida, se segueix que aná á peu per varias provincias, desde l' any 36 de sa edat fins 'l 58 de sa vida hasta que féntseli una llaga á la cama, li fou precís valerse d' un humil pollí en los últims dotze anys de sa predicació, ó sia, desde l' any 1407 fins 'l de 1419 en que morí.

(2) Trayém aquestos datos y la major part dels següents de una *Norena* del Sant que se celebraba en aquest Convent de Sant Domingo, publicada, segons apar de las llicencias pera l' impressió, en l' any 1756, época en que segurament se introduhí á Girona aquella devoció de S. Vicens.

(3) Avuy dia sols queda lo sócol de la dita creu y la següent inscripció qu' encara que incomplerta, per mala corrección de provas, publicarem ja en 1866, en nostra *Guia-Cicerone* de Girona, pág. 49:

Predicant en aquesta escala lo gloriós
S. Vicent Ferrer del orde de Predicadors
acerca de vint mil persones á 13 *de abril*
1409, *digué que acabat lo indici final quant*
los angels acompanyarán als benaventurats
al cel, á cada hú dells cantarán lo seguent:

FŒLIX DIES, FŒLIX HORA
FŒLIX TEMPUS, FŒLIX MORA
QUIBUS PECCATA DIMISSISTI.
FŒLIX DIES, FŒLIX HORA
FŒLIX TEMPUS, FŒLIX MORA
QUIBUS CHRISTO ADHŒSISTI.
FŒLIX DIES, FŒLIX HORA
FŒLIX TEMPUS, FŒLIX MORA
QUIBUS PŒNITENTIAM EGISTI.
A fundatione conventus anno 156.

Per altra part inutilment hem procurat llegir la memoria autorisada pèl citat notari gironí Safont, ja que 'l manual corresponent al dit any, si be 's trova en aquest Árxiu de Protocols, está llastimosament illegible, com molts altres, per efecte sens dubte dels ayguats, sitis y altras calamitats que sovint ha sofert Girona.

Se veu que l' assumpto de eixa prédica fou del Judici Final, novíssim que fou 'l tema principal del Sant, segons en Avinyó li maná lo mateix Cristo. Declará la enhorabona que 'l Ángel de la Guarda donará á l' ánima del seu recomanat que morí en gracia y satisfé sas culpas plenament ab penitencias, ó sufrint los treballs y mals com purgatori ab paciencia, ó indulgencias, oracions y altras bonas obras, cantantli las *enhora-bonas* després del judici axí particular com universal (1).

La tradició piadosa 'ns ha conservat recort de dos especials miracles que Sant Vicens obrá ab aquella ocasió. Conta que una dona del lloch de Salt, distant tres quarts d' hora de Girona, desitjaba oir los sermons de aquell, y que oposantshi lo marit, la fervorosa muller se 'n pujá al terrat de sa casa, ohint tot quant lo Sant predicá al peu de la escala dessús dita, ab tanta claretat, que punt per punt contaba després tot lo que en lo sermó s' habia dit.

L' altre miracle qne obrá lo Sant en eixa predicació, lo cual sembla que 's trobaba autenticat en lo arxiu del Convent, fou com se segueix. Hi habia á Girona un matrimoni en lo quin faltaba la pau totalment, donchs que 'l marit maltractaba á la muller, per causa de célos indiscrets y diabólichs, pretextant que 'l fill que aquella criaba era il-legítim ó d' adulteri. La innocent esposa despres de tentar molts medis, debades pretingué tréurel de la ceguera en que estaba, fins que últimament aná á consolarse ab Fra Vicens per medi de confessió, contantli la causa de son desconhort. Veyent lo Sant la innocencia de la dona, manali que á la tarde assistís al sermó que habia de predicar, portanthi lo noy ab ella, y que digués al marit que també hi concorregués, com d' efecte succehí. Reprenent en lo sermó 'ls vicis y pecats y especialment los judicis temeraris y vanas suspitas, pera que 'l marit se desenganyés, ab imperi del cel cridá per son propi nom al nin que estaba en brassos de la mare, manantli que deixés lo pit de ella y anés á abrassarse ab lo seu pare. Y la criatura, ab general admiració, sens que may hagués caminat, (tindria vuyt mesos), passá pèl mitj de la multitut y atravessant la rambla, buscá á son pare y, trobantlo, s' abrassá ab ell y miraculosament digué: *Aquest y cap mes es lo méu llegítim pare!* Pasmat lo marit, ab moltas llágrimas de arrepentiment demaná á la esposa que 'l perdonés, retornantli devant de tothom la fama que tan indiscretament li habia llevat.

---

(1) Ja se sab que Sant Vicens Ferrer asseguraba ser éll mateix aquell Ángel del *Apocalypsis* que Sant Johan descrigué volant pels ayres tenint l' Evangeli etern pera evangelisar á totas las gents, y dihent ab grans véus: *Timete Deum et date illi honorem*, etc. (Cap. XIV, v. 6 y 7), y que per provarho obrá un singular miracle á Salamanca, ressucitant á una morta pera que asseverés ser éll l' angel revelat al Evangelista. Tant aquest miracle, com lo segon dels succehits á Girona, se troban continuats axí en la *Norena* citada, com en la *Historia de San Vicente Ferrer*, per fr. Serafin Tomás Miguel, y aumentada per fr. Francisco Vidal y Micó, publicada per la Biblioteca universal de autors católichs, Madrit, 1856, pág. 154-55 y 185.

Digitized by Google

La segona vegada que Sant Vicens entrá á Girona, de que habem trovat noticia, no 'ns sembla bastant justificada. Diu lo llibret piadós d' hont la treyém que pél mes de Juliol de 1411 estant en esta ciutat, vestí lo hábit per lo convent de la orde á Fra Anton Aredo ab autoritat que tenia al efecte del Rnt. Pare Provincial y Convent, com se diu constaba en lo Llibre vell de professions de aquest convent, pág. 11 in finè (1). Si realment en aquesta fetxa estigué en nostra ciutat lo dit Sant, no habem pogut investigar las causas ó motius, com no fos per apaciguar las bandositats que llavors s' agitaban en aquestos regnes ab motiu del estat del trono vacant per mort del rey en Martí de Aragó.

Tals son las noticias que habem sabut trobar de nostre Sant relacionadas ab nostra ciutat (2). Sensible es que las injurias dels temps y dels homes hajan destruit altres monuments que haurian pogut suministrarnos mes detallats recorts. Axió no obstant, 'ls que deixem apuntats son bastants pera enorgullirnos piadosament de haber merescut Girona ocupar alguna página en la historia de tant interessant figura, com de cert ho fóu nostre S. Vicens Ferrer, á quí no obstant y axió, se ha pretingut, tal volta ab criteri mes apassionat que reflexiu per part de alguns pochs historiayres, novelistas y poetas, atribuirli faltas humanas de certa trascendencia, olvidantse de la santedat inmaculada de sa pelegrinació mortal. Poch, si no res, podrán tals esquitxos de fanch contra 'l clar espill de las virtuts innombrables que resplandiren en aquell apostólich religiós que tanta influencia tingué en la marxa espiritual y política de molts pobles de Europa, sol-licitat per tot com reformador de las costums de sa época y pacificador de bandositats y turbulencias qu' ensangrentaren nostres antichs reyalmes; d' aquell virtuós frare providencial, profetisat pel Apóstol de la *Revelació*.

Girona 5 de Abril de 1874, diada del Sant.

ENRICH CLAUDI GIRBAL.

---

(1) Consta aixis de la repetida *Novena*. Axió no obstant, aquesta noticia está en completa contradicció ab lo que afirma l' autor de la *Historia de S. Vicente Ferrer*, qui assegura en la pág. 180, que tot lo mes de Juliol de 1411 Fra Vicens estigué en la ciutat de Toledo. Copiaria mal l' autor de la *Novena* l' any del fet á que al-ludeix? ¿Seria potser l' any 1415 en lloch del 1411 quan, tal vegada de pas pel Concili de Constancia, estigué nostre Sant á Girona? No podém pas resóldrer semblant dubte, com ho hauriam tal vegada verificat á poder compulsar lo llibre de Professions d' aquest Convent gironí, en qual autoritat se basa tal noticia.

(2) No volém pas deixar de consignar un fet altament curiós de la vida del Sant, per lo que té de relació ab un de nostres mes celebrats gironins. Sembla que á ultims del any 1412, la ciutat de Valencia, patria de Fra Vicens, li feu una solempníssima rebuda, eixint los Jurats ricament vestits, acompanyant tota la noblesa y clero en professó, las religions ab creus altas y tots los gremis y oficis ab banderas y músicas, col-locant al últim al Sant dessota un tálam riquíssim, entrant aixi en la població. Entre altres subjectes senyalats, eixí á esperarlo lo mestre Fra Francesch Ximenes ó Eximenis, franciscá, varó doctíssim, á qui per lo mateix la propia ciutat de Valencia habia costejat lo grau de doctor en Teología en la Universitat de Lleyda. Era familiar y amich íntim de Sant Vicens, y veyentlo entrar ab tanta celebritat y pompa, se li girá, dientli ab franquesa de amich: «*Pare Mestre, ¿qué fá ara la vanitat?* — á lo cual discretament respongué aquell: — *Amich, vá y vé, encara que per la gracia de Déu no se deté.*» Fou la pregunta—diu lo biógrafo de hont prenem la noticia—acudida y prudent, com de qui comprenia 'l perill en que incórren aquells qui 's veuhen tan aplaudits y venerats dels homes, com se veya Sant Vicens; pero fou la resposta de humil y Sant. Fou de humil, donchs no negá la tentació de vanitat que estaba patint, com no la negaren Sant Agustí *(S. Ang. tr. 57, in Joa. S. Gregor. mor. c. ult.)* y Sant Gregori, y fou juntament resposta de Sant, donchs gran perfecció argüeix en un subjecte véurers coronar de llors y crescudíssimas alabansas, com llavors se veya Sant Vicens, sense que en son interior trobés apego ó assiento la vanitat.»—*Historia de S. Vicente Ferrer*, citada, pág. 205 y 206.

FETS POPULARS CATALANS.

L' ESTUDIANT TOTXO.

La rondalla no diu si era fill de Llanás, peró de segur que n' era.

Després d' haver cursat gramática, retórica y filosofía com Deu fou servit, reprovántseli un any per altre, si més no, arrivá, ab totas las penas y trevalls del mon, á l' estudi de la teología y á l' ocasió de pendre las primeras ordes, ó de dexarse fer damunt la closca del seu cap gros la primera corona, que té 'l rotllo d' una mitja peseta vella.

Avans d' alcansarla, hagué de sufrir—perqué sufrir de debó era pèl minyó,—un rigorós eczámen, y 'l senyor Bisbe, mirantlo ab benignitat, va preguntarli:

—¿Quánts y quíns foren los fills de Noé?

L' estudiant se gratá 'l cap, mirá 'l cel, ho mirá després tot, fora 'l senyor Bisbe, y no contestá.

—Cóm! ¿Es possible que vosté no sápiga 'ls fills que va tenir Noé? Home, 'm sembla impossible. Vosté está de mala data... Sem, Cam y Jafet ¿de quí eran fills?... ¿Tampoch? ¿No sab ni una cosa ni altra?.....

Axó plá! No era qu' estés de mala data, 'l bordegassás: era que no sabía lo que se li preguntava, y 's destarotá.

Impossible aprovarlo: tota la misericordia del Bisbe, que no era escassa, no podia fer passar aquell bou per bestia grossa. N' era massa. Sense dirigirli cap més pregunta, se li digué qu' empleyés l' estiu en fullejar ab detenció l' Historia Sagrada.

—Y bé, noy?—digué al estudiant un seu senyor oncle que estava de *rector casulá* d' una masía, quan aná aquell á passar festas.

—Mal, senyor oncle!

—Y axó?

L' estudiant li narrá la feta.

—Home, home féste ensá. Escolta. ¿La gossa Roja quánts fills, quánts cadells té?

—Tres, senyor oncle: lo Lleó, lo Negre y 'l Suchs.

—Molt bé; y ara dígam: lo Suchs, lo Negre y 'l Lleó ¿de quí son fills?

—Es clar, senyor oncle: de la gossa Roja.

Digitized by Google

—¿Ho veus, home? Aplica 'l cas á la pregunta y estás corrent.

Vingué 'l mes de setembre y ab ell la diada de segons eczámens pera 'ls rerassagats y malalts del mes de maig.

L' estudiant se presentá davant dels senyors jutjes més content qu' un' orga.

Per fortuna, ó mellor per compassió del Bisbe, la pregunta fou la matexa:

—¿Quíns y quánts foren los fills de Noé?

L' estudiant se quedá mut esperant ab ansia la segona mena de pregunta que li obrís la porta del estat eclesiástich.

—¿Sem, Camp y Jafet de quí eran fills?

—De la gossa Roja.

—D' ella deus ésser fill tú;—hauria pensat y potser dit tota altra persona que no fos estada 'l senyor Bisbe.

LA MORT DEL TASTA-VINS.

Un traficant en vins, un d' aquexos homes tant familiarisats ab lo such de las vinyas, semblants als metjes esperts que sóls ab pendre 'l pols dels malalts conexen los antecedents y circunstancias de la malaltía, arrivá una vegada á casa de cert parent meu á fer compra de garnatxa.

Mon parent agafá un llum de cuyna, l' encengué, y, ab lo corresponent got á la ma, conduhí 'l traficant al saller.

S' obrí l' axeta de la bota, saltá escumejant la garnatxa, y quan n' hi hagué al got dos ó tres travessos de dit, lo traficant, ab la deguda mira, va practicar lo tast.

—Aquest vi es cullit á Espolla l' any.....

Lo traficant no pogué acabar. Li vingué un accident y va caure aplomat al sol de terra.

Mon parent l' aconduhí y tractá com si fos estat persona de sa casa. (Mon parent es tot un galant pagés.) S' enviá á cercar al metje, y 'ls remeys reviscolaren al pacient. Tornat en sí, la primera idea que li vingué al cap fou la del tast de la garnatxa. En conseqüencia, digué concloguent l' interrompuda frase:

—L' any 1792.

Y axó dit, morí rient.

J. Riera.

DOS PENSAMENTS.

Un pensament me donares
y jo un altre pensament;
jo 'l guardo en mon pit ardent
tú crech que també 'l guardares.
Mes he somniat y 'm diu
en somni tant trist lo cor
que ton pensament ja es mort
quan lo meu encara viu.
Eixa sospita m' aterra,
veig somiant que 'l desfullas,
y jo recullint las fullas
que tu vas llensant per terra
sospiro y ploro, y al veurer
lo pensament msútich crech
que per cada fulla trech
una il-lusió que vaig creurer.
¿Será vritat?...Si la sort
me portés tal desconsol
al naixer un altre sol
mon pensament fora mort:
si acás es vritat, per Deu
no m' ho diguis...fes qu' ho ignori
si no vols que també mori
lo pobret *pensament* meu.

Ramon Puig y Durán.

DE MON INFERN.

En lo abecedari de la felicitat la primera lletra es la X.

***

En los partits succeheix lo que en la numeració decimal. Quants mes zeros van devant menos valen las unitats que 'ls segueixen.

***

L' amor es una cosa molt gran composta de moltas cosas molt petitas. Com qui diu; un poema en redolins.

***

Diuhen que la vida es un somni! Veritat que hi há bastants que somnian, pero veritat també que n' hi ha molts que no més dormen.

***

Estudiantme á mi mateix aprench á despreciar als altres, que al fi com jo son hómens.

***

La felicitat es lo que s' busca y lo que s' pert. May es lo que 's troba ni lo que s' té.

***

La crítica no deu esser lo microscopi que aplicat al rostre d' una hermosa nos mostraria sa basta epidermis.—Deu esser millor lo telescopi que 'ns fa descubrir mons de llum allá ahont los ulls del vulgo sols hi veuhen fosquetat.

***

No cerqueu com únich company un amich fidel, perque 'us esposariau á caminar tota vostra vida sols.

***

Es ben trist lo que 'ns passa respecte als grans hómens; tots sabem, pera plorarlos, lo dia en que m o ren; mes no podem saber, per alegrarnos, lo dia en que naixen.

Joaquim Maria Bartrina.

Digitized by Google

ENSAIG DE ARADAS.

Havem tingut lo gust d' assistir als estudis y ensaigs que l' Institut Agrícola Catalá de S. Isidro ha practicat en la última setmana al objecte de comparar quina era la millor de las aradas de entre las que se ensajaren en un camp determinat,

Los traballs comensaren segons estava anunciat ab una sessió que tingué lloch lo dilluns 27 d' Abril en lo gran saló de dita societat en la que tingué la paraula lo distingit professor D. Lluis Justo y Villanueva. Estava adornat lo local ab un grupo d'aradas, unas 20, diferentas totas, disposadas de manera que poguessen facilment examinarlas los concurrents. Aquestos aparatos dels que ne presentarem despres una llista uns son del pais y altres vinguts del estranger.

Comensá 'l Sr. Justo y Villanueva per estudiar la necessitat de remourer la terra y de trossejarla, no ab l' objecte de que servis d' apoyo á la planta y si perqué pogués absorbir los gasos que constitueixen la atmósfera. Va citar apoyant aquesta necessitat diferents casos en que no haventse obert la terra las plantas hi creixian raquíticas, aixís com altres en que presentantse certs fenómens en la vegetació, basta remourer la terra pera que aquestos fineixen. Dada aquesta necessitat lo Sr. Villanueva examiná si l' arada era un instrument necessari pera l' agricultor, contestant negativament á aquesta pregunta, despres d' haver citat diferentas encontradas ahont, ja per la inclinació de la terra, ja per la mena de plantas que 's cultivan, ó per la petita estensió del terreno, may ha sigut obert per l' arada sino cultivat ab fanga ó laya y ab l' aixada. Deduhí d' aquí que l' arada no es mes que un instrument económich. Arribat á aquest punt se preguntá, quinas funcions debia desempenyar aquesta arada pera que produhís tal economía, y, estudiat matemáticament 'l problema, demostrá que l' arada debia trencar vertical y horizontalment la terra y posar la de baix á dalt y al revés y reduirla á pols. Examiná si un mateix aparato podia servir pera tots los terrenos y pera tots los cultius y estudiant las diferentas condicions d' aquells y la forma de las arrels de las plantas resolgué negativament lo problema concloent qae cada terra y cada cultiu exigeix diferenta arada.

Sentàts estos precedents entra en l' examen de l' arada romana que tenia devant, y en la cual á fi de que no hi hagués mala inteligencia per la diversitat de noms de las diferentas pessas en catalá y en castellá estavan impresos los que l' orador empleava. Estudiadas cada una de per sí las diferentas pessas, esplicá los inconvenients que oferian y 'ls métodos práctichs á que s' acudia en cada localitat pera evitarlos.

Ab axió acaba la primera sessió.

Lo dia 28 á las 9 del matí ab major concurrencia tal vegada que 'l dia avans, formada per propietaris residents y altres que havian vingut expressament continuá lo Sr. Villanueva l' exámen de las aradas colocantlas per orde de perfecció y millora. Al exámen de la arada romana feta en l' anterior sessió seguí 'l de altra arada omana tota de ferro, construida per D. Joan Roto. Aquesta te la reya plana com l' anterior, dos orellons plans de ferro que en sa intersecció dessota la cameta forman un tallant que substitueix á la falca. El ángul format per la cameta y per la reya es fixo, aixís com la graduació d' aquesta arada ha de ferse esclusivament per medi del claviller que té al estrem del timó.

Lo Sr. Villanueva manifestá la dificultat que presentavan los dos aparatos citats per no poder remourer la terra limitantse á separarla: reconeguda aquesta dificultat, han tractat los fabricants de vencerla construint una pessa que s' havia distingit ab lo nom de escorreig. Despres d' haver fet una lleugera escursió per lo mon agrícola á fi de examinar la marxa que ha seguit la construcció de dita pessa, lo disertant se fixá eu Catalunya y presentá una arada que se conserva en l' Institut Agrícola, construida per D. J. Sala y Arnella y que ell creu sigué la primera construida ab escorreig en l' Empurdá.

Exposada la teoría del escorreig, la necessitat de dotarlo de un tallant que esqueixi las arrels y d' un aparato que obri la terra, aixis com las diferents formas que los constructors han successivament donat á las reyas y las rahons teórich-económicas en que s' han fundat per això, lo Sr. Villanueva examiná las aradas d' escorreig fixo que tenia devant, y eran las seguents:

ARADAS AB ESCORREIG FIXO.

1.ª Arada Mossa, del Empurdá, coneguda fora de allí ab lo nom de arada de Figueras: es la que avans se ha dit construida per lo Sr. Sala: l' escorreig es de fusta.
2.ª La mateixa arada feta de ferro tal com s' usa en lo pais.
3.ª Arada construida per D. Cebriá Sabater.
4.ª Arada construida per D. Joan Peyronnil.
5.ª Arada Ransomes de ferro ab timó de fusta, construida per D. A. Pfeiffer.
6.ª Arada Howard de duas rodas.
7.ª Arada usada á Narbona per las vinyas.

Aquí 'l Sr. Villanueva proposá detenir la sessió la que continuá á la tarde eczaminant los inconvenients del escorreig lo qual eczigeix llaurar en cuadro, lo que fa quedi un solch en el centro y s' acumule la terra al seu entorn. Los constructors d' aradas han fet que l' escorreig siga giratori en cual cas pot trevallarse com ab l' arada romana. Després de algunas consideracions al efecte esposá y examiná las aradas d' escorreig giratori qu' eran las següents:

1.ª Arada cual escorreig gira per sota, construida per D. Joan Rof.
2.ª Idem, idem idem construida per D. Jaume Guardia.
3.ª Idem, idem idem per D. Joan Peyronil.
4.ª Arada cual escorreig gira per sobre, inventada per lo Sr. Roca de Molins de Rey, construida per D. Juan Rof.
5.ª Arada Jaen ó Lincon construida per Pfeiffer.

Terminat aquest exámen lo Sr. Villanueva digué que s' havian dut allí uns aparatos dels que s' usan als Estats Units per arrencar herba construits per lo Sr. Pfeiffer, y resumint conclogué 'l disertant:

1.r Que matemáticament parlant pot ser bona la arada de doble escorreig ab tal que aquest tinga la curva convenient.

2.n Que per la elecció de aquest instrument s' ha d' atendre al terreno, als animals que s' tenen per servey, á si 's vol llaurar mes ó menos fondament, á son cost y á sa duració.

Lo dijous 30 en un camp del terme del Hospitalet, assistint al acte membres de la comissió directiva del Institut, diferents altres socis del mateix, los principals pagesos del plá y ab ells los que forman la subdelegació del plá del Llobregat y 'l coronel gefe de la remonta de Conanglell se feu la proba de las diferentas aradas ab 10 magníficas parellas disposadas per la subdelegació. En aquestos trevalls, dirigits per D. Francisco Prat y D. Lluis Justo y Villanueva, prengueren part alguns jóvens de coneixements no comuns y acostumats al maneig de tota mena de aradas. Durant lo experiment foren moltas las discusions entauladas, terminant l' acte invitant als assistents á la discussió que sobre cada una de las aradas hi hauria 'l dia 2 de Maig en lo saló de sessions del Institut.

Si be 'l resultat obtingut no sigué decissiu (com may ho son

Digitized by Google

estos ensaigs per falta de temps y espay y perqué las condicions no poden ésser tan apropósit, la agricultura catalana 'n reportará grans resultats, puig ab estos esperiments, y ab las discusions consegüents als mateixos sempre, deixondeixen inteligencias adormidas per la rutina.

S. O.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

1873 (any XV de llur restauració). (*)

Consideracions generals.—Discurs del Sr. President del Consistori D. Geroni Rosselló y Ribera.—Memoria del Sr. Secretari D. Lluis Roca y Florejachs.—Premi de la flor natural. —*Les noçes del infant*, de D. Thomás Forteza.—1.er accéssit. —*Una visita á ma patria*, de D.ª Victoria Penya de Amer. —2.n accéssit.—Ma vila, de D. Francisco Ubach y Vinyeta.

Si diguessem expressar l' impressió general que 'ns ha produhit lo volum dels Jochs Florals d' antany, molt tristas foran las nostras paraulas, ja que en las 150 planas que 'l componen, no hem sabut veurehi una sola inspiració que alsar logrés nostre esperit ó conmoure 'l nostre cor.

En ell mes hi sobresurt generalment l' afany treballós d' imitació que la forsa creadora; y si alguna composició 's topa que demostra al menys, fresca espontaneitat, tróbas posposada á altras mes pretenciosas y mes rublertas en cambi de llochs comuns, composicions no mes que mitjanas, tanys borts d' altras poesías que 'ls hi donan sombra, y que en passats certámens, de tothom foren lloadas.

Si 'ls Jochs Florals son l' expressió suprema de la renaxensa literaria catalana, deuria tenirla per molt raquítica qui pèl volum d' antany la jutjás; empero nosaltres volem fer l' honra á nostra literatura de suposar que si tant migrats son los que haurian de ser los millors fruyts, degut es en gran part á un fatal exclusivisme d' escola, que aquí com per tot arréu s' ha ficat, allunyant de la lluyta 'ls esforsos de gent de verdadéra válua, y creantse pera sí una atmósfera estreta y raquítica: la monotonía y l' asfixia.

Tal volta si s' aixamplassen las condicions del certámen, si las composicions en concurs no deguessen girar sempre sobre 'ls mateixos sentiments, ab l' esposició de repetirse 'ls conceptes, las ideas y l' esperit de unas ab altres, si ample y lliure fos l' espay á l' imaginació dels poetas, y ab tot axó no hi hagués per part dels Consistoris preocupacions y preferencias d' escola, los volums dels Jochs Florals no quedarian rebaixats, com are succeheix, davant de composicions mil voltas mes inspiradas y mes progresivas en sentit de la nostra renaxensa literaria, que sovint espuntan arreu, ja en las planas del «*Calendari Catalá*,» ja en las columnas d' esta mateixa revista, ja en los volums de certámens particulars, com lo celebrat á principis d' aquest any darrer per *La Misteriosa*, y com los que cad' anys celebra l' Associació literaria de Girona.

Mes deixant á una part eixas tristas reflexions, que ampliarán personas mes competents, com la tasca es llarga y curt l' espay, obrim lo volum dels Jochs Florals pèl discurs de son president, ab l' intent d' acabar per lo discurs de gracias, buscant en l' análisis de las composicions quelcom que 'ns fassa oblidar lo mal efecte que 'l aplech de las mateixas en lo carácter de cullita anyal y escullida de nostra literatura, produheix en nosaltres.

*
* *

Lo discurs de D. Geroní Rosselló y Ribera, mestre en Gay saber y un dels poetas que mes honran á la illa de Mallorca, es molt inferior á lo que 'ns prometiam del inspirat autor del «*Joglar de Mayorcha*.»

Compreném la dificultat de fer un discurs pera solemnisar per quinzena vegada la mateixa festa, y es precisament per la falta d' originalitat, per lo que 'l discurs del Sr. Rosselló peca en nostre concepte, que no per sa dicció correcte ni per son llenguatje, salvos certs mallorquinismes, generalment triat.

Limítas lo senyor Rosselló á desenrotllar en bèn seguits períodos las tres paraulas que componen lo lema de la institució—*Patria, Fe y Amor*—y en abogar per una idea molt lloable per alguns, encare que á nostre entendre irrealisable y perillosa. Fá vots lo Sr. Rosselló per l' unificació de la patria catalana y de la llengua. Bona, inmillorable es l' inspiració; empero es posible? Si 'l temps y 'ls aconteixements han partit en tres brancas la antiga llengua catalana: si ademés de la que avuy se parla en las nostras encontradas, existeixen ab molt notables diferencias, ab una pronuncia diversa, ab un diccionari distint, diccionari no sols de mots, sino de modismes y de frasses, los dialectes mallorquí y valenciá ¿cóm se compren l' unificació? Res mes que d' una manera: creant un llenguatje convencional, barreja informe dels tres dialectes, incomprensible péls pobles de las tres encontradas y assequible tant sols á l' ilustrada inteligencia de sos mateixos conreadors.

Y ¿no fora llavors nostra literatura una literatura erudita, exótica y sens poder pretendre may la popularitat per nervi de vida y per atmósfera de desenrotllament?

En nostre concepte es preferible que s' escriga en mallorquí y en valenciá pur á que 's corrompe 'l catalá, 'l mallorquí y 'l valenciá, tots á la vegada, com ho es tambè tenir tres literaturas ab condicions de vida, á tenirne no mes qu' una de postissa.

Móunos á parlar aixís l' experiencia de lo que s' es fet fins are per alguns, que ab l' excusa de posar en práctica la teoría del Sr. Rosselló han desvirtuat la tendencia de la nostra literatura, convertintla en una algarabía antipática y repulsiva, quan lo punt de tots los qui la conreám deuria

(*) Barcelona, Estampa catalana de Llogari Obradors y Pau Solé.

Digitized by Google

estar en ferne d' ella un aliment saborós pèl nostre poble.

* * *

La curta memoria del Sr. Secretari accidental del Consistori Sr. Roca y Florejachs ofereix fácils trossos de correcte prosa, escrits ab galanura de istil y puresa de llenguatje.

Lo bréu recort que consagra als quatre ex-mantenedors morts durant l' anyada, es tendre y just. Ab tot y mitjansar abismes entre las ideas d' alguns d' ells, tè lo Sr. Roca per tots quatre, paraulas de condol, d' admiració y de justicia.

* * *

Apareix premiada ab la flor natural, una llegenda del poeta mallorquí D. Thomás Forteza.

En son conjunt, no son *Les noçes del Infant* mes que una mitjania, sense que en lo decurs de l' obra hi sobressurte un carácter, una descripció, un pensament inspirat.

Llochs comuns per tot: los amors ocults del infant en Jaume, contrariats per la rahó d' estat: l' enllás forsós del mateix ab l' infanta de Castella que no 's realisa, perque á l' infant le hi costa menys acompanyar fins á l' esglesia la nuvia que sa posició l' hi destina, que dirli 'l sí davant del sacerdot: una visita d' escapada á sa verdadera amor, trobantla agonejanta y la determinació de ferse frare pera plorar sobre sa tomba, es una historia romántica, que han tractat mil autors distints, y que de tant tractada s' es feta vulgar y sens interés.

Si al menys, ja que 'l fet revesteix carácter histórich, lo poeta hagués sabut presentarnos en lloch de la descolorida imatje del infant, lo carácter sancer de un aymador apassionat, cuydantse quelcom mes de mostrar al lector las terribles lluytas y angoixas de son cor, que no pas *les sanchnentes barres de son escut y 'l rat penat de son capell*, que ensenya no sabem si per amagar millor als ulls de son pare 'l niu de sos ocults amors ó pera ferse mes bè 'l desconegut als de la pobra filla d' en Guillem Puig.

Res d' assó 's troba ni en la pintura del protagonista, ni en la de la desconhortada na Dolsa, ni en la de la mare de la Donzella: tots los personatjes de la llegenda son esllanguits: cap d' ells ofereix expressió ni carácter.

En quant á bonas descripcions ni la del infant corrent al encontre de sa estimada, ni la del castell d' Ezledó, ni la pueril del casament en Gandesa ahont tant aviat tocan las campanas ab dolsura, com sembla que toquen á morts, ni finalment la de la agonía de na Dolsa, ofereixen novetat, destresa ni interés. Solzament lo romans III ressurt per sa concició y sobrietat, aixís com pèl bon agermanament de la assonancia métrica ab lo fons.

Mentiriam sino diguessem que l' obra 's mostra escrita ab facilitat, tal volta ab massa facilitat, puig en alguns trossos sembla que 'l mateix doll de versificació se n' ha emportat l' idea.

Exemple d' aixó son los següents versos:

«No tornará mare mia
car es mort lo cavaller;
sense vida ¿quí pot viure?
No pot viure lo mèu bé.

Si haguésem de váldrens de la sátira en nostra crítica, diriam que may s' ha dit veritat tan grossa. Efectivament, *sense vida ¿quí pot viure?*.. Y com si ab la pregunta no n' hi hagués prôu pera fer notar la *pero-grullada*, com diuhen los castellans, ha d' haverhi encare, ratlla seguida, la resposta: *No pot viure lo mèu bé.*

* * *

Lo primer accessit á est premi es de la poesía «*Una visita á ma patria,*» de D.ª Victoria Penya de Amer; lo segon s' adjudicá al llorejat poeta don Francesch Ubach y Vinyeta, per la composició titolada: «*Ma vila.*»

Abduas poesias son notables, la primera per sa tendresa, la segona per sa dolsura y suavitat.

Lo cor de la poetissa ab quatre rasgos descriu l' impressió que l' hi produheix sa bèn volguda Mallorca, y exclama:

«Mallorca, Mallorca meua,
»com avants jo t' he trobada!
»com los teus tu no envelleixes,
»sempre aixerida y gallarda,
»lo mateix que l' amor mèva
»mes nova com mes temps passa.»

¡Qué bèn seguida, qué armónica, qué suau es tota la composició! En élla no se hi véu esfors, ni s' hi descubreix treball en l' expressió dels conceptes. Eixos han brollat de la ploma espontáneament, sens esfors: eixits del cor del autor, entran suaument al cor del qui llegeix tant inspirada composició.

En quant á l' oda «*Ma vila*» escrita ab rodonas liras, es digne certament de millor lloch del que ocupa en lo certámen. No es una composició pretenciosa, no es una composició que aspiri á premi; empero ab sa mateixa modestia 's fá doblement simpática.

Que plascévola es la següent estrofa:

«Del cel afavorida
»ab joyes d' aquell art que no tè escola
«mirant passa la vida
»la font que prop rodola
»la flor que 's bada y lo colom que vola.»

Y que atinat y natural es aquest pensament atribuit al felís habitant d' aquesta vila tranquila y oblidada:

«Per ell no hi ha mes gloria
que la gloria del cel...»

Si deguessem citar totas las bellesas d' esta curta composició, deuriam transcriurela íntegra, per lo que preferim recomenarla á l' atenció del lector del volum de que 'ns ocupem.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

CORRANDAS POPULARS.

Algun dia ne sabia
de follias y cansons,
are se m' han descuydadas
envolcant als infantons.

—

De la ovella las costellas,
del moltó lo ronyonal,
d' una vella las faldillas,
d' una jove 'l devantal.

—

Aquí dalt de la montanya
si n' hi ha un gros aussellás,
que ab lo bech toca sardanas
y ab la cua 'l contrapás.

—

Si voleu ballar corrandas
aneu á la *Font-Romeu*
que 'n ballareu tres ó cuatre
devant la Mare de Deu.

—

La Mare de Deu de Nuria
feta es d' un cor de noguer,
las nous son preciosetas,
la Mare de Deu també.

Recullidas per ENRICH SERRA Y CAUSSA.

ESCENTRICITATS ANGLESAS.

La por de ser enterrats vius ha preocupat fins á tal estrem á alguns anglesos, que 's contan anécdotas esgarrifosas sobre las disposicions dictadas en alguns testaments per á evitar tal contingencia.

Se conta d' hú que maná que avans d' enterrar son cadavre li traspassassen lo cor ab un ferro ardent. Un fabricant d' instruments quirúrgichs del Strand, en son testament obert en 1844 ordená que apres sa mort sos hereus fessen anarhi un cirurgiá, qui li atravessás lo cor ab un aguller de seda de 4 pulgadas de llarch, en premi de lo qual y per son traball li havian de regalar un anell de valor de 5 guineas. ¡L' amor al ofici! Un altre ordená que avans d' enterrarlo l' obrissen, li estraguessen lo cor y li tornessen á colocar.

No es en aquest género sol hont abundan las disposicions testamentarias estranyas. Un adroguer de Stevenage-Huts, en Octubre de 1724, llegava son patrimoni á un seu germá, ab la condició de que l' havia d' enterrar ab decencia en la part occidental de sa casa de camp favorita, sobre un empostissat que ex-profés devia construhir, «no dubtant, deya la cláusula, de que á la hora de la resurrecció general dels cossos, Deu ab sa omnipotencia retornará aquella propietat á mon domini.» Lo hereu, qui quedava desheretat en cas de no cumplir la orde, fou amatent á obehirla, de manera que avuy en dia encara 's conservan en la part designada per son germá los restos funeraris d' aquest.

Nou modo de pagar deutes. Timmermann ne ordenava satisfer un de 197 duros que pretenia acreditar d' ell un tal Steinbach, fabricant de blondas, llegantli la novela que acabava d' escriure «Lo fill sense pare y ab duas mares.» Ignorem si l' acreedor daria ab aixó per finiquitat lo deute, pero com que no s' ha publicat la novela en qüestió, suposem que hauria preferit sos 197 duros.

Un administrador de correus del Yorkshire llegá á un fill seu 5000 lliuras y un dels vestits que ell duya, ab la condició de que havia d' usarlo durant dos anys, despres dels quals lo presentaria á sos marmessors, qui, si trobavan que no estava malmés sino en lo que regularment sol estarho un vestit ab dos anys d' us, li entregarian las ditas 5000 lliuras, que mentrestant se havian de depositar en una caixa d' ahorros. Bon modo d' ensenyarli á estalviar la roba.

No deixa de ser singular la manera com encomiava l' almirant Jodrell Leigh la bondat d' una escopeta que llegava á un nebot seu. «Si ell té fort y no li tremola 'l pols, li asseguro que la escopeta cumplirá perfectament sa obligació sempre que li convinga.»

Jeremias Drexellius en son *Prodromus Æternitatis*, cita un curiosíssim testament d' un usurer, del qual, traduhit, diu: «Un famós usurer, veyentse á punt de morir, enviá á buscar al notari ab testimonis y dictá son testament ab termes molt clars, dihent que sos derrers desitjos eran los següents: «Mano que mon cos torne á la terra d' ahont prevé; l' ánima la entrego al dimoni.» Los amichs que voltavan son llit s' horrorisaren al sentir tal despropósit y preguntaren si sabia bé lo que estava dihent; mes lo réprobo reiterá per tres cops la orde. Y prossegui: «Que la meva ánima sia donada al dimoni: en especial perque he adquirit moltas de mas riquesas injustament y per furt, al mateix temps dono al dimoni l' ánima de la mehua dona y las ánimas dels meus fills, que han estat la causa de que jo, al objecte de mantenirlos bé y vestirlos ab elegancia, fos tant usurer. Item: dono al dimoni l' ánima del meu confés, perque ell ab lo seu dissimulo y connivencia m' animá á la usura.» En acabant de dir estas paraulas, entregá sa miserable ánima. Desgraciat! continua 'l narrador, tindrás los hereus que has desitjat y las ceremonias funerarias que tu t' has merescut.»

NOVAS.

Havem rebut los dos últims cuaderns publicats per la *Revue des langues romanes* de Montpellier (octubre de 1873 y janer de 1874), ahont s' hi troban importantíssims articles no sols pera la filología si que també pera la historia.

En lo primer d' ells trobém com á notable per lo que fá á nostre interés la publicació, per Monsieur A. Montel, del cartulari mes antich del archiu municipal de Montpellier, nomenat «*Liber instrumentorum memorialium*» y mes comunment *Memorial des nobles* que conté documents de desde la segona meytat del segle XIe al comensament del XIIe ; y per Mr. Alart en sa *Colecció de documents de la langue catalane*, de la tarifa de las *Leudas de Puigcerdá y de la Vall de Querol* (1288) com y també de varias *Ordinacions* locals de Perpinyá (1289-94) sumament curiosas, y d' un certificat espedit per los jurats de Pau (1411) en dialecte bearnés. De més á més Monsieur Ch. de Tourtoulon fineix son article *De quelques imitations modernes de la poesie du moyen age*, en que tracta de *la Cansó del pros Bernat* y *la Complanta d' En Guillem*, de D. Manel Milá, del *Sisuald* y *la Cansó d' En Francesch de Vilanova de Cubelles*, de D. Llorens de Cabanyes y de *la Cansó del Compte d' Urgell En Jaume lo desditxat*, de D. Albert de Quintana. En la secció de *Bibliografia* dona dita Revista á conéxer, á mes d' altres, una obra es-

Digitized by Google

crita en lo parlar rossellonés titolada *Catalanes* y *Catalanades* per M. F. Rons, rector de Banyuls de la Marende, entre quals poesias, faulas y cuentos de la bora del foch hi ha una acabada traducció del *Stabat Mater*. En la *Crónica* se recomana ab elogi á sos llegidors la última obra de nostre colaborador Sr. Ubach y Vinyeta «Primerenques» é indica qu' en lo any qu' ara corra lo predit Sr. Montel s' ocupará cada trimestre de las revistas catalanas.

Del segon de dits cuaderns (primer d' esta anyada) dirém que es quasi mes interessant que 'ls anteriors per la munió de triats treballs qu' en ell s' inclouhen. Citarém entre altres: lo comens d' una *Epigraphie romane* del Languedoc; lo seguiment del *Memorial des nobles*; lo de las preditas *Ordinacions* en llengua catalana (1295-98); unas *Formules de conjuration anterieures au IXe siecle* y *Quelques traces de la langue romane avant le IXe siecle* per A. Boucherie; y finalment un article suscrit per J. Pin y Soler, qu' ab lo títol de *Les jeux d' enfants en Catalogne* presenta una colecciòneta de 14 *negnas* del jochs infantils mes populars en nostra terra com: *Aqueix es lo pare, aqueixa es la mare, etc.*, *Plou y fa sol, etc. Santa Bárbara va pel camp, etc.*, *Arri, arri cavallet, etc.*; ab llurs variants provençals, aplech curiós baix lo punt de vista de la literatura popular, si bé podria esser mes nombrós. Contém qu' axis será lo qu' está disposant un erudit lletrat de nostra comarca, conegut ja per sos conexements en est ram de las lletras patrias.

Plaunos molt que los illustrats redactors de la *Revue des langues romanes* s' ocupin tan especialment de nostra terra, per lo qual á mes d' estarloshi afectuosament reconeguts, nos fém un deber de recomanar la amena lectura d' aytal publicació als constants suscriptors de La Renaxensa.

—

Ha aparegut lo primer número de la *Revista histórica latina* que 's publica en esta Capital. Los treballs ab que s' inaugura aquesta publicació responen per sa importancia al fí de la matexa, qu' altre no es que contribuir al desenrotllament progressiu dels estudis históricha, al mateix temps que constituir ab ella un centre de relació de tots los que á aquells se dedican. Figuran en primer lloch de dit número un facsímil magníficament trasladat per lo jove artista Sr. Serra y Pausas d' una carta original d' en Lluis Vives. Després d' una advertencia de la Redacció, se llegexen dos treballs molt importants pera l' historia de Catalunya. Se titula 'l primer *Reseñas, aclaraciones y documentos notables pertenecientes á la historia del Principado de Cataluña* de D. Pau Parassols y Pí Pbre. y 'l segon *ordenanzas municipales de Castellon de Ampurias* de D. Joseph Puiggarí. Seguexen després los *Elementos constitutivos de los pueblos modernos cristianos*, per D. Joan de Arana, un manuscrit inédit sobre D. Rodrigo Calderon, una necrología del difunt literat francés Mr. Beulé, una petita noticia sobre la carta de Lluis Vives, *Noticia de tres lápidas encontradas en Tarragona por el Sr. Hernandez Sanahuja*, *Crónica y Boletin bibliográfico*, terminant ab una secció d' anuncis de venda de monedas del *Centre Numismátich*.

—

Tenim lo major gust en consignar en nostra revista que lo jove poeta y distingit catalanista En Francesch Ubach y Vinyeta ha adquirit en los Jochs Florals d' enguany lo títol honorífich de Mestre en Gay saber.

—

Ab lo títol de Serafí Pitarra ha vist la llum lo ters volum de la *Biblioteca Recreativa*. Aquesta obra ab tant bona voluntat rebuda del públich está escrita en correcta y fácil prosa catalana. Censurant fortament l' autor las gatadas escritas en los primers anys alaba las moltas bellesas contingudas en las altres obras d' en Soler en la breu crítica que de las mes principals ne fa.

—

Llegim en los diaris d' esta capital que l' Empresa del afavorit teatre del Tívoli conta ab las següents produccions pera la temporada que va á comensar: *Paraula de rey*, *La manascala*, *Comedia al viu*, *Lola*, *La monya de rissos*, *Lo sagristá de Sant Roch*, *De dalt á baix* y altras, originals algunas d' ellas dels populars autors Srs. Soler y Vidal Valenciano, ab música dels mestres Manent y Ribera.

—

Altre dels treballs qual adquisissió recomaná lo Jurat del concurs obert per l' editor de la *Ilustracion Española y Americana* es lo titolat *La patria* degut á la ploma del conegut escriptor, colaborador d' esta Revista, D. Teodoro Baró.

—

Hem rebut lo tomo contenint las poesías premiadas en l' últim certámen de la Academia *Bibliográfico-Mariana* de Lleyda. L' índice es lo següent:

Acta del Certámen.—Discurso del Sr. Director de la Academia D. José M. Escolá.—Memoria del vocal-secretario D. Luis Roca.—El Tesoro de Toledo, Poema á la Santísima Virgen del Sagrario, por doña Narcisa Perez Reoyo de Boado.—Nuestra Señora del Sagrario, poema, por D. Marco Galindo y Catalan.—A nuestra Señora del Sagrario de Toledo, oda, por D. Mariano Batanero.—El sol de las Españas, oda, por D. Eusebio Anglora.—A nuestra Señora del Sagrario de Toledo, oda, por D. Miguel Amat y Mestre.—A Maria inmaculada, por el Dr. D. Francisco de P. Ribas y Servet.—Sempre Puríssima, per D. Joan Pastor y Aicart.—A la Verge Maria tota inmaculada, per D. Pere Palau.—A la Verge Maria, per D. Antoni Molins y Sirera.—A la Mare de Deu, per D.ª Victoria Penya de Amer.—A Maria, per Donya Emilia Palau y Gonzalez de Quijano.

Com se veu en est certámen ha lluhit molt nostra literatura sent catalanas las últimas sis poesias mentadas. Totas presentan bellesas que las fan recomenables y en especial la del Sr. Molins y la de la senyora Penya.

—

A continuació veurán nostres lectors lo remitit que s' ha servit enviarnos lo Sr. Nanot Renart. Si 'l no estar conforme ab nostra marxa dit senyor 's refereix, com tenim motius per sospitar, al judici que en un article de la anterior Revista se feu de son discurs de gracias en los Jochs Florals d' enguany, dexem á la consideració dels nostres lectors la oportunitat del remitit.

De totas maneras, sentim vivament que 'l disgust del Sr. Nanot l' hage dut fins á tal determinació.

REMITIT.

Sr. Director de La Renaxensa.

Barcelona 13 Maig de 1874.

Molt Sr. meu: desaprobant com desaprobo la línea de conducta adoptada per La Renaxensa, li suplico que no incloga per mes temps mon nom en la llista de colaboradors de la matexa, demanantli ademés que se servesca publicar aquest escrit en les columnes de la dita Revista.

Ab aquest motiu te l' honor de saludarlo, S. S.

Pere Nanot-Renart.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 31 de Maig de 1874. Núm. 15.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Noticia d' alguns poblats arqueológichs de la provincia de Gerona; per *Joaquim Botet y Sisó*.—La reyna del cor meu (poesía); per *Francesch Pelay Briz*.—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla; per *Joseph Balari y Jovany*.—Jo á mí (poesía); per *Damás Calvet*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Caliu (poesía); per *Anicet de Pagés de Puig*.—La Dona blanca; per *María de Bell-lloch*.—L' amor de la Cristiana (poesía); per *Joan Batista Ferrer*.—Jochs Florals; per *Joseph Roca y Roca*.—Cartell de la «Societé des langues romanes».—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

NOTICIA
D' ALGUNS POBLATS ARQUEOLÓGICHS
DE LA
PROVINCIA DE GERONA.

SOLIUS.

En lo terme de Solius de la Vall d' Aro (1), á la distancia d' una hora escassa de la Iglesia del poble y al S. O. de la mateixa, se trova al cim d' una escarpada montanya una petita plana, inclinada al N., coneguda ab lo nom de *plana basarda* (com qui diu paurosa ó feréstega) en la qual se mostran obertas en lo duríssim granet de que está formada la montanya, bon nombre de sitjas (*silos*), la major part plenas de pedras y de terra.

En las duas visitas qu' hem tingut ocasió de fer á dita plana, gracias á la franca y esquisida hospitalitat del senyor Boada, son propietari; la primera en companyía de n' Enrich Girbal y d' En Francisco Franquesa, abdos colaboradors de La Renaxensa, y l' altre ab la d' En Francesch Martorell y Penya, intel-ligent aficionat á las cosas antigas, poguerem examinar las vuyt ó nou de ditas sitjas que poden estudiarse ab mes comoditat, quasi exactament iguals á las que 's trovan en las ruinas de l' antiga *Olerdúla*, St. Miquel d' Erdúl prop de Vilafranca del Panadés, segons va assegurarnos l' avans citat Sr. Martorell que las té ben conegudas.

Totas ellas tenen la boca ú obertura circular qual diámetre varia de 0'55 á 0'65 metres, á escepció d' una qu' ab tot y esser molt malmesa sembla haverla tinguda quadrangular. Sa figura interior es ovalada, variant sa major amplaria de 1'85 á 2'30 metres y sa fondaria sempre major, es impossible determinarla per no havernhi cap de ben neta. En la boca de las mes conservadas se descobreix lo encaix quadrat pera adaptarhi la pedra ó rajol que probablement las tapava pera preservar de las inclemencias del temps los grans que dins d' ellas se servavan. També varem notarhi que bona part de ditas sitjas se trovan disposadas en filera.

A l' indicació de despoblat arqueológich que las sobre ditas sitjas clarament mostravan, vingueren luego á juntarse los trenchs y excavacions practicats en la roca viva, un xich mes amunt fins á arribar al cim de la montanya y l' extraordinaria abundancia de fragments de terrisa antiga que cubreixen tot lo restant de la *plana basarda*; colls, nansas y puntas d' ámforas, restos de tégulas, vasos, catinos, etc., tota de fabricació molt basta y quasi sens cap adorno ó ab senzills dibuixos de ratllas, fetas ab un puntxó. També va assegurarnos lo senyor Boada haverhi trovat trossos d' objectes de metall, ja del tot oxidats y fa molt temps un busto de pedra tosca de dolentíssim dibuix.

Es induptable, donchs, l' existencia d' una antiga població, pot ser *ibérica* (1) y quan menys *romana* al cim de la *plana basarda*, població fins ara completament desconeguda y á la que no pot aplicarse cap dels noms de las citadas com á propias d' aquest pais pels historiadors y geógrafos antichs. Lo territori en que está situada cau, en nostre concepte, dintre 'ls límits de l' *Indigecia*, puig se trova al N. del Cap de Tossa.

Avans de deixar lo poble de Solius just es fer menció de son *castell*, del qual quedan ben pocas ruinas de l' época *feudal* essent notables unas ane-

(1) Forma Ajuntament junt ab Sta. Cristina d' Aro; té 28 casas, 30 vehins y 220 habitants y está á 27 kilómetres de Gerona. *Quintanilla, provincia de Gerona.*

(1) Vide. Apuntes históricos sobre Olerdúla por D. M. Milá y Fontanals, en el tom. II de las Memorias de la Real Academia de Bonas Lletras de Barcelona.

Digitized by Google

llas practicadas en la mateixa roca sobre que está assentat, destinadas probablement á fermar los caballs. La fábrica actual fóu construida durant la passada guerra civil al objecte de servir de refugi als habitants del poble, cas de veurerse atacats.

VILABLAREIX.

A l' extremitat occidental del pla de Girona, en la petita població de Vilablareix va descubrir D. Juliá de Chia, l' any 1847 (1), un *sepulcre romá*, consistent en un edifici de planta quadrangular, fet tot d' una argamássa composta de cals y fragments de rajol y de pedra basáltica. Está dividit en dos cossos ó pisos: lo de baix ó sia la cambra propiament funeraria, destinada á contenir las ollas cinerarias, sarcófagos, vasos lacrimatoris y demés últimas ofrenas, está tencat per tots costats y cobert per una volta de rajols molt groixuts, al centre de la qual devia estar practicada l' única obertura pera poder baxarhi; lo de dalt, conté una estancia coberta per un arch en plena cimbra y oberta totalment pel costat que mira á Llevant, destinada segons se creu (2) als individuos de la familia del finat, que en ella practicavan, sobre la tomba dels seus, certas ceremonias religiosas; no depositantse may en dita estancia cap urna ni altre receptácul funerari. Dessota d' esta obertura, en la fatxada, s' observá perfectament el vuyt deixat en l' argamassa per la lápida sepulcral que devia contenir los noms de las personas quals despullas en lo sepulcre estavan depositadas y pot ser també, com succeheix en moltas de sa classe, lo de la persona que los hi havia aixecat aquest monument y los motius que l' havian mogut á ferho ¡Llástima que ni rastre quedi d' aquesta lápida, y que sia perduda la molta llum que podia donar, tant sobre l' época de la construcció d' est sepulcre, quant sobre l' existencia d' alguna població antiga péls encontorns de Vilablareix, y del nom que tenia, omés péls historiadors antichs y qui sap si pera sempre mes desconegut!

Las dimensions de l' edifici qu' acabem de descriure son 7 metres d' alsaria per 4 d' amplaria y 3 de fondo. Respecte de sa calificació no creyem puga aplicárseli ab plena propietat lo nom de *columbarium* (3), que designa un petit ninxo pera contenir una parella d' ollas cinerarias practicat dintre las cambras sepulcrals, sino millor lo de *sepulcrum*, aplicat á tot edifici sepulcral que sens tenir la magnificencia y luxo dels *mausolei*, era de proporcions majors que las que acostumavan á tenir los *sarcófagos* (4). Per sa forma ó disposició general, encar que molt mes senzill, te certa semblansa lo de Vilablareix ab lo conegut ab lo nom de *sepulcre dels Scipions* que 's trova prop de Tarragona.

A poca distancia d' est sepulcre en lo marge d' un camp varem trovar ab En Francisco Vinyas alguns fragments d' ollas cinerarias, un dels quals contenia encara cendras, y altres trossos de cerámica antiga que dipositarem en lo Museo provincial de Gerona.

Prop del mencionat sepulcre, en lo terme vehí de Ayguaviva, junt á la masía nomenada del *Temple* per haver pertenescut als Templaris, se veuhen encare restos d' un altre del mateix genre; lo qual, atesa la costum dels romans de disposar sos enteraments prop de las carreteras, fa sospitar á En Quintanilla si passaria per Vilablareix algun ramal de la gran via militar romana que passava per Girona.

L' existencia d' estos monuments y restos funeraris, creyem es suficient pera justificar la d' alguna població antiga prop de Vilablareix ó d' Ayguaviva; ó, quan menys, d' alguna gran é important masia, com ja sembla indicarho lo nom de *villa* que porta lo primer de dits pobles. Una *villa* ó masia romana devia haverhi també molt aprop del punt ahont es avuy la casa vulgarment coneguda per *Can Pau Birol*, colocada al mitx del pla de Girona, puig aixi ho acreditan los numerosos trossos de mosaich que en la seva horta se trovan.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ.

(1) *Quintanilla. La Provincia de Gerona*, pág. 187 y número del 22 de maig de 1864 del periódich *El Eco de Gerona*.

(2) Dictionaire des antiquités grecques et romaines, par A. Rich; art. Sepulcrum.

(3) Com s' indica en lo citat periódich y en l' obra d' En Quintanilla.

(4) Dictionaire citat, articles, *columbaria, mausoleum, sepulcrum y cineraria*.

LA REYNA DEL COR MEU.

(Per cantarse ab la tonada de *La filla del marxant*).

No mes tinch un amor
y aquest es ben de veras;
una donzella vull
que no n' hi ha cap mes bella.

Labirondon,
labirondon,
quina donzella,
labirondon.

Tenim igual pensar
y una mateixa llenga,
dos cors que 'n fan sols un,
dos senys dins d' una pensa.

Labirondon, etc.

Jo li he jurat amor,
amor m' ha jurat ella.
Si may jo la deixés
qu' á mi la gloria 'm deixe.

Labirondon, etc.

No passa ni un sol jorn
que no la benehesca.
Si may me 'n sento trist,
lo seu esguart m' alegra.

Labirondon, etc.

Digitized by Google

Du 'l faldellí bermell
enribetat de negre,
caputxa blanca al cap
y un jiponet de seda.

Labirondon, etc.

Enrera du 'l cabell,
du botonets y admella
y un mocador brodat
de lliris y rosellas.

Labirondon, etc.

Lo seu peu joganer
l' enclóu la espardenyeta;
y sobre sos tornells
la beta se hi encreuha.

Labirondon, etc.

La mitja de cotó
per l' entremig blaveja
y, sòta, lo seu peu
sa petitò hi rumbeja.

Labirondon, etc.

Quan parla toca al cor,
quan riu tot se n' alegra,
la clara font del vall
y la montanya fresca.

Labirondon, etc.

No vull altre consol,
ni altre plaher que 'l d' ella:
que 'm deixi tot le mòn
abtal que ella no 'm deixe.

Labirondon, etc.

Si may ella 'm deixés
que Deu lo viure 'm lleve;
que vinga lo fosser,
que 'm fassa 'l clot á terra.

Labirondon, etc.

Mes val que serne odiat,
esse' un pilot de cendra;
mes val soterrat ser
qu' haver lo menyspreu d' ella.

Labirondon, etc.

Mes no m' aburrirá
que n' es la vida meva,
que si una flor jo tinch
sols ella la rumbeja.

Labirondon, etc.

Si una llohansa faig
sols es d' ella mateixa,
que tot quant tinch li do
que fins ma gloria es seva.

Labirondon,
labirondon,
quina donzella,
labirondon.

F. P. Briz.

L' ENGADINA Y 'L LADIN

QU' EN ALLÍ 'S PARLA.

IX.

Verament la cansó popular es un mirall hont s' hi reflecta l' esperit d' un poble, perque ve representant sa vida en las diferents y variadas formas en que 's manifesta. En la de familia canta l' amòr, 'l matrimoni, 'l naixement y la mórt; en la vida social anima 'ls aplechs, acompanya y suavisa 'l treball fet en comú, canta la patria en sas lluytas, en moments de dól y d' alegría, celebra las festas anyals, de vegadas aconsella y moralisa, altras satirisa y 's mofa y alaba també ab sas armonías al Senyor que tot ho creá. Lo cant es l' expressió d' un sentiment de goig ó de dolor, d' entussiasme ó de melancólica apatía, é infelis lo poble que ni sent mourer sòn cór ni sa boca dòna á entendrer semblants sentiments, si no es mórt per la consideració social no está distant de serho, ni de la condició del mes degradat ilota. Per aixó quedá abatut l' esperit nacional dels pobles sotmesos á las águilas romanas cuan foren *llatinisats* y s' extingí 'l dels indios americans al perdre sa parla; mentres qu' á la mort d' Alexandre 'ls pobles trencant l' llas de ferro que 'ls unía al gran imperi, revisqueren per no haber estat *hel-lenisats*. Veritat manifesta expressada per lo poeta cuant digué:

¡Dissort!!... Mas á un gran poble de sanch mentre una gota
n' hi resta, y tè sa parla, no 'l matan los dogals (1).

La felis y petita vall d' Engadina (2) conservant son llenguatje natiu, sos antichs costums y cansons qu' heretá dels sèus avis, mostra una vida característica, que déu esforsarse en mantenir y salvar de la ruina ab que l' amenassan, com habem dit, l' influencia alemana que s' hi deixa sentir, y 'l cosmopolitisme derivat de la gran munió de forasters qu' hi van en temps d' estiu (3) y dels mateixos engadins que retornan á la terra hont nasqueren després d' haber viscut y fet fortuna en terras llunya-

(1) *Montserrat*. Poesía del Rvnt. Pbre. D. Jaume Collell, premiada ab la flor natural en los jochs florals de 1870. Aqueixa idea fòu avans expressada per Federich Mistral en la poesía dedicada als Trobadors Catalans y traduhida per D. Damás Calvet.

(2) Ab motiu fundat diém esser petita la vall d' Engadina, puig que, (comprenent la alta y la baixa) tè l' extensió en llarch de 19 lleguas y en ample de mitja. Los habitants del cantó dels grisons son en número de 90.700, d' entre ells sols 38.100 pertanyen á la familia rhetoromana, de la cual uns 10.000 habitan la vall d' Engadina. V. Flugi-*Die Volkslieder des Engadin*—Dr. Egli-*Praktische Schweizerkunde*.

(3) Es tanta la concurrencia de forasters, que s' aconsella en guias de viatjes per la Suissa, esser molt prudent avans d' anar á l' alta Engadina, asegurarse per telegram l' estada en fonda ó alberch, puig se correria 'l perill de no tenir posada. L' autor d' aqueixas ratllas per no haber pres semblant precaució per poch se quedá sense posada en Rigi-kulm prop de Lucerna per hont se dona també 'l mateix consell.

Digitized by Google

nas parlant altres llenguatjes, seguint altres costums, respirant altres ayres y soportant altres sentiments.

A mes de las cansons patrióticas y amorosas qu' habém transcrit, d' antiquíssim costum se canta, en l' Engadina baixa especialment, 'l dól dels parents en torn de la mortalla per plorosas á l' estil de las *voceri* de la Córcega (1). Faltantnos l' cant popular 'ns valdrém, en comprobació d' aquest costum, dels que compongué Flurin Valentin de Sent (Sins) en l' Engadina baixa (2). En dita obreta se troba una cansó *Per chantar alla sepultüra d' üna Juvna,* altre *Per chantar sün la fóssa d' ün Juven* y també *Per chantar pro la fóssa d' ün Magister.* De la primera ne trayém 'ls següents versos:

T' amabiltà s' conscheva (s' cognoscheva)
Teis ögl buntà tschantscheva,
T' amuraivlezza e teis ben far
Als afflits cors dutsch cra e char.

Traducció.—Ta amabilitat se coneixía—Lo tèu ull bondat parlava,—Ta benevolencia y ton ben obrar—Als afligits cors era dols y estimat.

En la segona 's diu entr' altres cosas:

Là 'l dì non ha mai saira,
Sü nel ôt paradis
Saimper hast prümavaira
In il etern Elis,
In patria dals buns
Sü pro 'ls beats babuns.

Traducció.—Allá 'l dia no tè may vespre,—En lo alt paradis—Sempre tens primavera—En l' etern Elis,—En la patria dels bons—Per los ditxosos avis.

En la que 's dedica al Mestre, se li dirigeixen las següents paraulas:

Devot, benign, nöbel erast
Cumpartind allgréz' e dulur,
Ün cor fidel vers Deis vevast,
Tü 'ns àmevast cun pür' amur;
Ta bun' instruziun,—e plü
Valur veva t' ôta virtü (3).

Traducció.—Devot, piadós, noble eras—Compartint alegría y dolor,—Un cor fidel envers Dèu tenias,—Tu 'ns amabas ab pur amor;—Ta bon' instrucció, y mes—Valor tenia t' alta virtut.

Se fa també us del cant en las reunions conegudas en *ladin* ab lo nom de *Tramegls,* dels que 'l poeta Caratsch dona definició dihent:

Tramegl ün pled ais in sostanza
Chi vul dir fest' o reuniun,
E dal latin ho derivanza
Scha informo indret eau sun,
Tramegls però in noss pajais
Avains da spezias duos o trais (1).

Traducció.—Aplech un mot es en substancia—Que vol dir festa ó reunió,—Y del llatí te *derivansa*—Si informat justament sò,—Aplechs que en nostre pais—Ne tenim d' especies dos ó tres.

Hi ha *tramegls da chaunt, da sôt, da filadé* (de cant de ball, de filadoras.) Dels tres 'ls dos primers molt animats y alegres:

Quaists tramegls sun in Engiadina
Allegers zuond ed animôs,
Ais lo cha lur prüm' ögliedinà
Büttan pel pü nos Sar Giuvnôs,
Chi dalla Frauntsch', Italia o Spagna
A cler our vegnan lur compagna;

Per tel effet las Giuvintschellas
Saun in gran lux'as infitter,
E 's render pü possibel bellas
Ond' ils reguards pü fazil trer
E bain suvenz fingio pü d' üna
In un tramegl fet sa fortüna!

Traducció.—Aquests aplechs son en Engadina—Alegres molt y animats,—Es lloch en que sa primera ulladeta—Dònan per lo mes nostres *solterons,*—Que de la Fransa, Italia ó Espanya—Venen á triar la sua companya;—Per tal efecte las jovenetas—Saben ab gran luxò adornarse—Y tornarse mes en lo possible bellas—Per atraurer facilment las miradas—Y ben sovint fins mes d' una—En un aplech fèu sa fortuna.

'Ls aplechs de filadoras, ara en decadencia, se fan reunintse joves y vellas á filar, allí las jovenetas cantan cansons de broma y burla á n' els joves y aquestos contestan altre tant; allí 's contan las novas, 's diuhen las veritats y cada cual vol ferse valer la rahó.

Da ciò naschit la conseguenza,
Cha daspö 'ls ultims ans passôs,
Sun tels tramegls in decadenza
O bger pü rêrs almain dvantôs
Aviand els pers in noss chantun
'Na part da lur reputazium.

Traducció.—D' axó nasqué la consecuencia,—Que desde 'ls últims anys passats,—Son tals aplechs en decadencia—O molt mes rars al menys esdevinguts—Habent ells perdut en nostre cantó—Una part de sa reputació.

---

(1) En l' illa de Sardenya, segons se vèu escrit en una nota del primer volúm de las Cansons de la terra (pág. XXII) se conservan los *prefiche* que ve á esser lo mateix.

(2) Poesías compostas da Flurin Valentin per l' ütil dellas Scolas. Cuoira, 1863, Escritas en llenguatje de la vila de Sins (Sent en *ladin.*)

(3) Aquests y altres cants de l' obra de Valentin no 's recomanan per son valor literari, mes si en cuant al llenguatje per ser escrits en *ladin* de la baixa Engadina, mostrantse aixís un punt de comparació ab los de Caratsch, que citarem, escrits en *ladin* d' alta Engadina.

(1) No habem pogut atinar ab la paraula de la que deriva *tramegl,* mes 'ns sembla, tant per la radical com per la significació, que pot esser derivada de la llatina *trama* que en dita llengua, com en la nostra, tè idéntica significació. Pot, donchs, compararse una reunió de personas d' edat, de condició y de sexo distints, al encadenament que forma la trama en 'l teixit. Si aqueixa distinció es mes ingeniosa que certa, no ho sabem; sols l' habem feta moguts del desitj de buscar una explicació satisfactoria.

Digitized by Google

A mes dels tres aplechs ó *tramegls* indicats hi ha ara modernament 'ls *tramegls da Caffè:*

Per cunter maggior importanza
Haun uoss' ils tramegls da Caffè
Ch' in luxo ed in eleganza
Pü vi e pü vaun pigliand pê
Ed üsitos sun in speziel
Zieva las Festas da Nadêl.

Traducció.—Per 'l contrari major importancia—Tenen ara 'ls aplechs de café—Que en luxo y en elegancia—De mes en mes van prenent péu—Y acostumats son en especial—Cap á las festas de Nadal.

Da quant expost bain clêr ün vezza
Cha 'ls d' Engiadin' saun s' indschigner,
Per scuranter la noj' ó prezza
Dürant ils mais Schnêr e Favrêr
Haun Tramegls trais els cioè:
Da SUN, da FIL e da CAFFÈ!

Traducció.—De tot l' exposat ben clar s' ha vist—Que 'ls d' Engadina saben enginyarse—Per apartar l' enuig ó peresa—Durant 'ls mesos Janer y Febrer—Hi ha tres aplechs aixó es—De SON (cant y música) de FIL y de CAFÉ!

X.

'L dia primer de Mars en los temps antichs de Roma fòu lo primer dia de l' any (1), y mes endevànt un dia de festa (*matronarum dies festus*) en que se celebraba la fugida de l' hivern, la fòsa de las nèus y 'l triomf del sol (2) y en que las mares llatinas festejaban aquesta época de fecunditat universal (3). L' Engadina ha conservat aqueix costum de celebrar la vinguda de la primavera, si bè que en l' alta Engadina y en la vall de Poschiavo se sol retardar fins al mes de Maig, cuan lo gelát hivern queda vensut per un ayre mes temperat. La jovenalla ab esquellas penjadas al coll va de casa en casa cantant las cansons acostumadas y demanant regalos, á la manera de las camarellas de Pascua en nostre pais. La cansó:

Chalanda Mars, chaland' Avrigl,
Lasché las vachias our de nuilg,—

conté paraulas pot ser desconegudas per 'ls que la cantan, lo que es proba de sa antiguitat. *Chalanda* es clarament la paraula *calendæ* dels romans, indicant 'l primer dia del mes, y 'l terme *nuilg*, creu Flugi que no es mes que l' alteració de la paraula *ovile* (corral), que s' anomena *stalla* avuy en dia en l' Engadina.

De varia manera s' ha festejat per 'ls pobles la primavera principalment en lo mes de Maig. L' Italia té unas cansons adecuadas á la festa, anomenadas «Canzoni maggiajole», y 'l poeta Francesco dall Ongaro al principi de la introducció als sèus cants «Alghe della laguna» en dialecte venecià, fá menció d' aquest costum cuan diu: «Voi mi domandate un fiore da mandare a Venetia per festeggiarla, secondo l' *uso antichissimo* di Firenze, nel *Calendimaggio* della sua libertá.

En los antichs temps de la Grecia, com en los moderns, 'ls joves al comensar la primavera cantaban una cansó portant un' aurencta y demanant també regalos.

Seria sens dupte un estudi curios recullir 'ls diferents costums dels pobles respecte de la festa de l' estació florida, mes ni tenim datos per ferlo ni tampoch podem insistir en aixó dada la naturalesa de nostre treball.

Altre costum en la vall d' Engadina tè lloch cuan se acosta 'l temps d' hivern. La *bacharia* es una festa que celebran las familias acomodadas convidanthi amichs, parents, vehins y coneguts, puig, com diu el poeta:

Vers la mìted del mais November
Cur già bun fraid cumainz' a fer,
Il pü suvenz però 'n Dezember
Scu eir qualvoutas pür in Schnêr,
Cur naiv cuverna prôs e vias
As faun tar nus las *Bacharias.*

Traducció.—Envers la meytat del mes Novembre,—Perque ja bon fret comensa á fer,—Y mes sovint en lo Desembre—Com de vegadas en lo Janer,—Perque la nèu cobreix prats y *vias*—'S fan entre nosaltres las *Bacharias.*

Reunits en la casa hont se fá la festa, vells y joves, grans y xichs á l' hora de brenar ó cap 'l vespre—(*ziera marend' o vers la saira*)—entorn d' un gran piló, trinxan la carn de porch—(*chi puerch as nomn' in noss pajais*)—qu' ha de servir per tota l' anyada. Llavors hi ha gran treball y confusió, 'ls vehins, amichs y 'ls parents hi prenen part com ajudants—(*ils vschins, amihs ed ils paraints piglian part sco agüdaunts*).—La carn 's va esmicolant mentres cantan la cansó «*L' otra saira a bacharia*» acompanyant la tonada ab la música que fan 'ls intruments de tall:

Cur tuots as mettan a chanter.
Scha la taglioul' avess favella
Schi sgür chanter vuless cir quella!

Traducció.—Tots 's posan á cantar,—Si 'l trinxant tingues paraula—De segur qu' ell cantar voldría.
Del resultat de tant treball.

Milli salsizs cun graud destrezza
Vegnan allur manipolôs,
Chi per bun gust e squisitezza
In lung e 'n larg sun renomnôs,
Sco eir ün plat per buochas finas
Sun nossas frais-chas lianginas.

(1) Cita Flugi á A. Mommsen, Römische Geschichte I. 212, 4.ª edició.
(2) Ovidi, Fast. llib. III v. 35 y 36.
(3) ibid. v. 43.

Digitized by Google

Traducció.—Mil salxitxas ab gran destresa—Quedan llavors manipoladas,—Que per bon gust y esquisitat—Son en llarch y en ample (per totas parts) renombradas,—Com un plat per bocas finas—Son nostras frescas llongonissas.

La mort del porch dura tres dias, se sól dir en nostra terra, y en l' Engadina *fins mezzanot düra la festa. V' occupaziun e l' allegria.*

O progressists vus alla moda
Chi tuot vulais remoderner,

diu 'l poeta Caratsch dirijintse á n' 'ls que tot ho volen cambiar inconsideradament y mes endevant afegeix:

Schi noss vegls üs stais respetter,
Laschand ch' ognün in chesa sia
Continu' a fer sa *Bacharia!*

Traducció.—Donchs nostres vells costums devéu respectar,—Deixant que cadascú á casa seva—Continuhi fent sa *Bacharia.*

J. Balari y Jovany.

(Seguirá.)

JO A MI,

en lo dia del meu sant 11 de Desembre y cumpliment de 25 anys.

Ningú 's recorda de tú,
y tothom sap com te díus;
te díuhen que sempre rius,
y avuy no t' ho ha dit ningú.

¿Per qué avuy lo front te pesa?
¿Per qué te fá mal lo cor?
¿Per qué dels ulls, si no 'l plor,
veig regalar la tristesa?

Te la vida certas diadas
en que, com d' un ferro ruent,
nostre cor la marca sent
per no quedar mes borradas.

Com lo fret que 's fá sentir,
com lo jorn que 's vá escursant,
com un espectre aterrant
de lluny la veya venir.

Y tal frisansa 'm donava
que del pensament m' ho treya;
mes ¡ay! cada aurora 'm deya
que 'l jorn aquest s' acostava.

Ja es de nit: mes si podia
contar mos negres cabells,
amagats entremitx d' ells.
quants de blanchs n' hi trobaria!

Pus dintre mon cervell tants
pensaments sento bullir,
que 'l front no 'm puch sostenir
perque me crema las mans.

Avuy lo sol ha sortit
sens pensar que sa sortida
¡ay! marcava de ma vida
lo temps de il-lusions finit.

Y los estels he guaytat.....
mes qui pot esbriná' 'l cel?
Si no conech mon estel,
com sabré si s' ha entelat?

Deu meu, que us presentaria
si m' cridásseu esta nit!
Un arbre que no ha florit
quina cullita daria?

Mes, puig ab vostra mirada
montanyas y valls pobláreu,
pensáu, Senyor, que deixáreu
aquí una planta oblidada.

Y si de passions lo vent
no l' hi ha perdonat cap flor,
ja que ho podéu tot, Senyor,
féu que fruyts tinga en l' Advent.

Damás Calvet.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

X.

Ácit Tártrich.

Existeixen en el ví altres ácits á mes del carbónich y del tánnich, que si be á mon modo de veure no tenen l' importancia que aquells pera la conservació d' aquest caldo no per aixó careixen d' ella. Está en primer lloch l' ácit tártrich que encar que no es de absoluta necessitat pera la conservació dels víns no falta en cap d' ells.

L' ácit tártrich está en la naturalesa combinat ab dos equivalents d' aygua essent llavors sa fórmula $C^8H^4O^{10},2HO$. L' ácit está en molts fruyts combinat ab la potassa formant lo tartrat mono-básich d' esta sal $KO,HO,C^8H^4O^{10}$.

Finalment l' ácit tártrich pot combinarse ab la mateixa potassa formant lo tartrat bibásich de potassa $2KO,C^8H^4O^{10}$.

Los francesos designan á la primera d' aqueixas sals ab lo nom de tartrat ácit de potassa y á la segona ab lo de tartrat neutre.

La potassa pot esser substituida per la sosa, per la cals, per la magnesia ó per cualsevulga altra base y donar orígen á altres duas sals análogas.

Es induptable pera tots los qui se dedican al estudi dels víns que l' ácit tártrich se troba en aqueixos caldos al estat de tartrat ácit de potassa: aixó es un fet; pero es, al menos pera mi, molt duptosa la existencia en lo ví del ácit tártrich lliure ó sens combinarse ab las bases, qual opinió sostenen al-

Digitized by Google

guns químichs. Berthelot diu que l'ha trobat en alguns víns. Robinet, fill, en una obra titolada, *Manuel practique et elémentaire d' analyse chimique des vins*, edició de 1866, plana 59, l' atmet perque ho diu Bethelot. Balaguer y Primo en sa obra titolada *Manual práctico de análisis de los vinos*, edició de 1871, plana 34, l' atmet per la mateixa rahó. Maumené tant en la primera com en la segona edició de sa obra *Traité téorique et practique du travail des vins* posa en dupte l' existencia d' aquest ácit en consemblant estat. Jo per ma part puch dir, que no he sabut trobarlo may. Per lo tant me concretaré á posar aquí en molt pocas ratllas el método que aconsella Berthelot que se segueixi pera determinar la cantitat d' ácit tártrich lliure contingut en un ví, tenint en compte que si poso aquí aquest procediment no es ab l' objecte que 'l practique cap pagés, puig es sumament delicat y sols pot executarlo una persona molt acostumada als usos del Laboratori.

He dit avans que ningú dupta de l' existencia del ácit tártrich en los víns combinat ab las bases: si en lo ví hi ha prou cantitat de potassa, l' ácit tártrich se combinará ab ella formant, com ja ho he dit, tartrat ácit de potassa; pero si aquesta base no existeix en cantitat suficient llavors aquell ácit se troba combinat ab la cals y fins algunas vegadas ab la magnesia y ab lo ferro. En tots aquestos estats l' he trobat.

Finalment l' ácit tártrich combinat ab la potassa formant tartrat neutre de potassa no existeix en la naturalesa, emperó es un producto que el vinicultor necessita per tenir en son seller, ja comprat, ja preparat per si mateix, pera corretjir alguns dels defectes ó de las malaltías que poden tenir los víns. Vaig, donchs, primer á dir senzillament lo procediment que ensenya Berthelot pera determinar l' ácit tártrich lliure; segon á explicar extensament la manera de dosar el cremor-tártaro que aquestos caldos contingan; tercer á exposar lo medi d' obtenir lo tartrat neutre de potassa.

Determinació de la cantitat d' ácit tártrich contingut en un ví.

Veus aquí el método de Berthelot.

«Se prenen 10 c. c. de ví; se 'ls hi afegeix 75 c. c. d' una barreja de parts iguals d' éther absolut y alcohol á 100 graus si 's te ó sino á 95 al menos. Se trontolla fortament la barreja en un pot perfectament tapat. Se deixa reposar 24 horas; se forma llavors un dipósit de bitartrat de potassa ó sia cremor y de tots los compostos del ácit tártrich ab las bases, de manera que 'ls ácits lliures son los únichs que quedan en lo líquit. Se decanta ab cuydado sobre un filtro, se renta 'l pot y 'l filtro ab 15 c. c. de barreja nova d' alcohol y d' éther y se determina la cantitat d' ácit que existeix en lo producto sólit que ha quedat en lo pot y sobre 'l filtro, per medi de la sosa, com se va fer ab l' ácit carbónich.

Fet això se passa á la segona part de la operació.

Se pren 10 c. c. de ví; se saturan exactament ab una disolució de potassa cáustica; s' hi afegeix despres 40 c. c. de ví. Fet això se prenen 10 c. c. d' aquesta barreja y se tractan per 50 c. c. de la disolució ethérea-alcohólica. Se deixa reposar y despres se dosa lo cremor tártro que conté: si la cantitat obtinguda es major que la de la primera operació la diferencia será 'l cremor format per l' ácit tártrich lliure.

En efecte: si 'l ví conté realment ácit tártrich lliure, quan s' hi hagi afegit la potassa s' hi ha format un bitartrat de potassa ó cremor, y en la segona graduació que s' ha fet aquesta sal s' ha de trobar entre las precipitadas per la barreja d' alcohol y de ether y per tant deu haver major cantitat d' ácit ja que la de bitartrat de potassa ha aumentat. Si succeheix que 'ls dos ensaigs dongan un mateix resultat llavors no hi ha ácit tártrich lliure. Es necessari en totas las operacions que precedeixen afegir 0,002 grams de cremor tártro al producto trobat dat que aquesta sal es soluble en aquesta mateixa proporció en la mescla de ví y d' éther alcohólich.

Se compren perfectament quan delicada es esta operació si se travalla ab petitas cantitats. També es necessari estar segur de la puresa del licor alcalí que s' usa y també de la tintura de tornassol, així com usarla ab parsimonia, perque algunas gotas de reactius en mes ó en menos poden cambiar completament lo resultat del análissis.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

CALIU.

I.

Era bona com un ángel
Y rossa com un estel:
De tan bonica com ella
Jo no n' he vista cap mes.

—

Primerenca, primerenca
Com la flor del atmetller
Fou ¡ay! una rosa blanca
Florida al cor del hivern.

—

Aucelleta enamorada
De la llum del sol ixent
Se 'n fugí de aquexes terres
Com si assí hi fes massa fret.

—

Perque ja no la puch veurer
Sempre 'm sembla que la veig:
Si tothom dormit somnia
Jo somnio ben despert!

II.

Era encare bon petita
Y jo encar era un noyet,

Digitized by Google

¡Ja m' amagava d' estudi
Per córre al derrera seu!

Germaneta jo li deya
y ella 'm deya germanet;
Semblavan dues poncelles
Que s' obran al mateix temps.

Ella me donava cintes,
Jo li abastava niuhets;
Rondalletes que 'm contava
May mes les oblidaré.

Joyoses les nostres mares
Se deyan fentse l' ullet;
—¡Quina parella mes bona
Farán aquets dos baylets!—

III.

Passáren anys: jo crexía
Y ella crexía també:
Jo li cantava corrandes
Nits de estiu y nits de hivern.

Ella obria la finestra
Enrondada de rosers,
Jo m' enfilava a la parra
Que cobria la paret.

Y allí les mans ben estretes
Y 'ls ulls clavats en lo cel
Prometiam estimarnos
Ab un amor pur y etern.

Dolses nits plenes de somnis
De tot lo sant y lo bell,
Adeusiau nits hermoses
!Ya no tornareu may mes!

IV.

Prop ben aprop de l' esglesia,
Dins un clos que sembla un erm,
Tota enrondada de roses
¡Ay! n' hi han plantat una creu.

Cap fuster no l' ha pas feta,
No li ha pas duta 'l fosser;
Lo roserar que la enronda
No viu pas d' aygua del cel.

Si algun dia, anant á missa,
Pel cim del vell mur guayteu
Y la fusta ja es corcada,
Y les flors mortes de set,

Es que jo ja no m' anyoro,
Es que ja no ploro mes:
Si 'm voleu di un parenostre
Que vos ho pach lo bon Deu!

Anicet de Pagés y de Puig.

LA DONA BLANCA.

Mormolava dolsament la cristallina aygua de la fresca font, los aucells saltant de branca en branca modulavan tendres cants y las auras del bosch vaga y suaument las verdas ramas movian ab lleugera ramor, y ell, sentat demunt de una pedra, sota l' eura que feya de cobricel á la roca de la que á doll brollava la clara aygua, li deya á ella que mes enllanet filava.

—May no 'm darás esperansa?

Y ella responia.

—May.

—Creus que un altre mes que jo t' estimaria?

—No

—Y, donchs, perque 'm rebujas?

—No ho se.

—Ets tan hermosa, que crech que al mirar ton bellíssim rostre entre aqueixas claras ayguas, has comprés que n' eras malaguanyada per estar entre eixas serras y pertanyer á rústechs montanyesos com nosaltres, y tu t' has dit:—jo seré mes, perque fins mereixo esser primpcesa, y un dia vindrá algun cavaller y tu serás sa aymía.—y jo, pobre pastor d' aqueixas valls, te ploraré tota ma vida.

—Pastor, jo no seré may ta esposa ni la de cap cavaller, ni de ningú, mas bodas no 's farán mentres jo visca, mon espós m' espera allá en lo cel.

—A ningú no has estimat?

—Si jo hagués cregut en l' amor de la terra, mon aymador hagueras sigut tú.

—Oh gracias, Deu meu, felis seré jo, m' aymía, si tu restas sempre aixís.

—T' ho juro.

Y 'l pastor aná lluny, á ben llunyanas terras, y al cap de poch temps d' esser ell fora arrivá lo senyor d' aquell poble, y vegé á la donzella y s' en enamorá y la demaná als seus pares; mes ella digué que no volia enmaridarse.

Y lo senyor qu' era superviós y ple de imperi amenassá á sos pares de traúrerlos de allí, no permetentlos que s' enduguessen ni un grapat de vianda ni un fil de roba, es á dir, deixantlos á la miseria; y sos pares la obligaren á dir si, y vingué 'l dia de las esposallas, y las campanas brandavan, y tot de joyas y flors ho engalanavan, y 's repartian pans als pobres y 's convidá á molta gent y 'ls patges anavan y venian, y tot eran balls y festas: mes la donzella plorava.

Y en aixó arrivá 'l pastor, y preguntá que 's lo que alló era, y quan li digueren agafá son bastó y ab son remat pujá al mes alt turó ahont no pogués sentir res de la festa; mes al ser á la nit vegé grans lluminarias y ell s' entristí, y agafant unas quantas estacas las plantá en duas fileras y una altre tercera al cap de vall, formant un clos, y lo cubrí per demunt de branca y fullaraca y se hi ficá adins pera no veure las lluminarias, y tot d' un plegat torná á sentir brandar las campanas, y mes s' entristí, perque ab sos sons ni en aquell lloch tenia repós, y, sentat de cara la obertura que havia deixat en sa cabana, esguardava son remat que tranquilament á la mística claror de la lluna pastorava, quan de prompte una sombra 's dibuixá en sa llum pura, y una dona vestida de blanch atravessá ab lleugera planta per entre las ovellas: ell no la po-

Digitized by Google

gué veurer be, mes s' aixecá promptament y sortí defora pera ovirarla: ja no hi era.

Y passá lo ensendemá y vingué 'l vespre, y lo pastor havia engrandit son reclós pera ficarhi son remat perque por tenia que no habités per allí alguna bruixa y no 'ls fes mal, y quan fou nit li feu fi car y feu la senyal de la creu demunt del portal, y prop d' ell se sentá tenint derrera y separat d' ell á son remat, y tot d' un cop sentí brandar las campanas y ell s' entristí, y al mateix instant aparegué la dona blanca, y passá tan prop de sa cabana que lo mitj esglayá, tement ben be que anava per sas ovellas, mes tampoch la pogué veure de cara.

Y lo ensendemá ell que feu una porta, y la signá ab una creu de fusta al seu demunt, y al ser al vespre la tancá, tenint ja son remat dintre, y sentat que fou sentí tot seguit lo nanch nanch de las campanas, y ell que plorá pensant ab sa aymada, mes al mateix instant aparegué la dona blanca y sens tocar pera res á la porta s' en entrá dins. Lo pastor s' aixecá tot esglayat y 's trobá qu' era sa pastora, mes al mateix instant li desaparegué.

Y lo ensendemá ell que baixá á la vall, y vejé grans comitivas de gent que anavan y venian ab tristos semblants y molts anavan endolats y las campanas tocavan á morts, no pas á festa com ell s' havia pensat, y li digueren com la hermosa jovensela acabava de ser soterrada ab son blanch vestit de núvia y ab las joyas que s' havia posat pera anar á desposarse; sapigué axí mateix com tot just ella hagué dit, sí n' havia caygut en basca, y com la havian tinguda tres dias avans de soterrarla perque tenian por que no fos morta encara.

Y al ser al vespre lo pastor se tancá dins una cambra de una de las pagesías de la vall que tenia una estreta y enreixada finestra molt alta, y sentat demunt d' un jas de palla, pensava: avuy si que no vindrá á visitarme, perque no voldrá entrar dintre una casa, y, recordant á sa aymada, sanglotava, y aparegué llavors la lluna, y per entre los espessos barrots de ferro de la finestra entraren sos raigs, y anaren espessintse com si hi hagués nevada polsaguera y entre mitj d' aquella boyra, de ella mateixa, 'n sortí la dona blanca: lo pastor llavoras s' agenollá, y li digué.

—Que vols de mí que axís te 'm apareixes.

Y la impalpable sombra ab dolsa y mística veu respongué:

—Quan jo era assí en la terra vaig estimarte, mes ton amor vaig sacrificar á Deu y Deu acceptá mon sacrifici y 'm lliurá de las mans del malvat que mon sagrament no respectava, y pagant ab usura son amor á ell, m' ha permés venir á buscarte, pera que si separats haviam estat en la terra poguem junts gosar de sa bellesa infinita allá en lo cel, amantnos ab aquell amor cast y pur que dura sempre, sens tenir cap mena d' afany ni de tristesa; vina, donchs, vina á gosar de la gloria eterna.

Lo pastor se passá la má pels ulls, y mirá per tots costats; estava sol, solament un raig de la platejada lluna entrava per la finestra aclarint un xich sa cambra: será un somni va pensar, mes se sentí sens forsas per sostindres agenollat com s' havia estat fins allavoras, se sentí pesant y frebrós, se sentí defallit, y recolzá sa testa demunt la palla: poch á poch aná perdent l' esma de tot lo que hi havia al seu voltant; las remors de fora s' anaren fent mes confosas y tancá 'ls ulls.

Lo ensendemá 'l trobaren mort, y en sa cara somrisenta s' hi retratava la celestial ditxa.

MARIA DE BELL-LLOCH.

LO AMOR DE LA CRISTIANA.

(Oriental.)

Lo fer Selim, de qui terribles prohesas
Admiran tots los regnes mussulmans,
Lo pirata que porta mes naus presas
Y mes cautius ha fet als cristians;
Lo qui ab los abims lluyta, y atropella
Tot dret, y tot ho vens, y res may tem,
Frenétich ayma á una cristiana bella,
La mes bella que guarda l' seu harem.
Mes en vá prega, que ella mes se enuja
Quan li esmenta Selim son desconhort;
La verge heróyca aquells amors rebuja
Y verge plora sa afligida sort.
Refredar un volcá deliri fora
Ab la pluja benéfica del cel;
La virtut de la esclava encantadora
La passió mes abrusa del infiel.
Ell que atresora en Africa riquesas
Y en la mar es senyor per tot hont vá,
Y l' pler busca en fantásticas empresas
Y may obstacle á son desitj trobá,
Débil se amansa quan la hermosa l' mira
Com l' ona irada que en la platja cau,
Y per rebre 'ls suspirs que ella suspira
A Estambul reptaria ab cor de brau.
Una nit de poética estelada
En que l' domina son creixent encis,
Obra una rica cambra perfumada
Y á sa esclava Selim li parla aixis:
—Donam ton cor, ingrata nasarena,
O, foll de amor, crech que mon cap se m' pert;
Donam ton cor, que estim' mes en ma pena
Que fresca font en abrusant desert.
¿No saps que, esclau, es ton desitx qui impera
Des de que esclava t' fiu per mon mal fat,
Des de aquell dia en que ma nau lleugera
En la platja t' trobá del Llobregat?
Donam ton cor, cristiana empedernida,
O ab ta esquivesa m' moro de pesar
Com l' áliga del Atlas que, ferida,
Al niu de sos amors no pot volar.—
Vers son senyor, com sempre, la cristiana
Gira 'ls ulls, arrancant, trista, amarch plor,
Y s' deixa caure en los coixins de grana
Que hi ha en la cambra festonada d' or.
Portada pel recort de que membransa
Li fá, dolsa mirada aixeca al cel,
Plena de suau tristor com la anyoransa,
Que mes encén al enardit infiel.
—Jo 't juro per Alá, li diu, si ets meva,
Ferte tant rica com no ho es ningú;

Digitized by Google

Tinch grans tresors que aumentaré sens treva;
Ni cap sultana ha de igualarse ab tú.
—Guarda ls' tresors, li diu la nasarena,
Que tos tresors, Selim, cap falta m' fan;
Be prou saps que no s' vens la meva pena
Ab tots quants guarda la gentil Tetuan.
—Si ton amor me dons, quant vullas mana;
Vendré mos fers vaixells, terror del mar;
May mes abordaré cap nau cristiana;
Cap mes esclava sortiré á apresar.
—Molt me plauria veure que deixesses
Vida de malvestats que m' causa horror;
Mes encar que ton cor així endolcesses,
Fora molt poch, Selim, per lo meu cor.—
Mes captiva al alarb tanta esquivesa;
¡Es de aquells llábis tan diví un sonris!
Per borrar de la hermosa la tristesa
Donaria los plers del paradís.
La furia del lleó queda amansada
Devant la tortoreta que s' condol;
Selim resolt li prega altra vegada,
Que may se cansa l' qui de veras vol.
—Per tu, li diu, donch totas mas delicias,
Fins perque m' aymis tancaré l' harem;
Cap mes vindrá á robarte mas caricias
Y sols, ben sols, mes nos estimarém.
—No pensis, contesta ella ab melangia,
Que compartís ab altra mos amors;
Mes per lo molt que jo te estimaría,
Encar per mi pots fer un altre esfors.
—També l' feré, que es la virtut discreta
Marvellós talisman del poder teu;
Deixar la lley te juro del Profeta,
Y, nasareno, adoraré la Creu.
—Gracias, Deu meu, diu ella ab alegria
Besant la creu que porta sobre l' cor;
Ja puch dirte, Selim, que m' moriria
De neguit si m' robessen ton amor.—

. . . .
. . . .

Poch temps després al Monserrat pujaban
Ab lo bordó ajudantse del romeu,
Y devant de la Verge se juraban
Amor etern en santa pau de Deu.
Y eixint del monastir, dalt de la serra
Se 'n van, y ell diu plorós, guaytant la mar:
—Ja que avuy mon passat aquí s' soterra,
L' últim plor á ma patria deixam dar.

JOAN B. FERRER.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

1873. (Any XV de llur restauració.)

PREMI DE L' ENGLANTINA D' OR.—*Lo rey y l' archebisbe* de Don Thomás Forteza—1.er ACCÉSSIT.—*Lluyta de Reys* de D. Francesch Ubach y Vinyeta.—2.n ACCÉSSIT. *Los Tres romansets de la presa de Roma.*—PREMI DE LA VIOLA D'OR Y ARGENT.—*Plor de la Tortra* de D. Jascinto Verdaguer.—1.er ACCÉSSIT.—*La creu* de D. Anicet Pagés de Puig.—2.n ACCÉSSIT.—*Jesús perdut* de D. Francesch Ubach y Vinyeta.

Sobre las sangrentas dissencions hagudas en los darrers temps de son reynat entre Pere IV del *punyalet* y l' arquebisbe de Tarragona D. Pere Clusqueri, versa la composició del poeta mallorquí D. Thomás Forteza, guanyadora de l' englantina d' or. L' obra es sumament desigual, sens que en son conjunt oferesca la talla que presentan altras composicions mereixedoras d' igual premi en anteriors certámens. La consisió, la sobrietat de son segon romans contrasta ab l' esllanguiment é incoherencia de son IV. Y no 's diga que lo assumpto mateix, ó sia 'l desvari del rey agonetjant s' ho porta, puig las frases del rey rosegat en sa hora derrarenca pel cúmul de crims y malvestats que foren l' acompanyament de sa llarga vida, no l' hi produeixen al lector l' efecte que deurian, si l' obra fos tant bèn executada com bèn concebuda.

Lo lector no veu al rey en Pere: pareix qu' entre ell y l' agonetjant, s' hi extén la cortina del arcoba: sent tant sols sas delirants exclamacions y aquestas per sí solas no pintan la horrorosa crueltat dels remorts que 'l consumeixen. Son exclamacions vagas, sense transició de l' una á l' altra, que 's succeheixen rápidament y sens concert y que per lo mateix no 's gravan en la ment del lector ni en ella hi deixan impresió alguna.

Nos fixém especialment en aquest romans, perque es en nostre concepte lo capdalt de l' obra: los tres que 'l precedeixen, merament preparatoris, podrian passar tal com se troban, encare que alguna cosa tindria que senyalarhi 'l microscropi de la crítica: podria passar tal com se troba lo darrer, y ser l' obra del Sr. Forteza digne del lloch que 'l Consistori l' hi doná, si en lo passatje de la mort del rey, allá hont podia lluir plenament sas facultats poéticas, hagués fet alguna cosa mes de lo que ha fet.

Lo Senyor Forteza al fer morir á 'n Pere del *punyalet*, á aquest rey especie de volcá cubert de neu, que impassible senyalá ab un crim cada un dels dias de son regnat, al ferlo morir rodejat d' imatjes aterradoras, de horrorosos remorts, de la venjansa de tantas víctimas en tant de temps immoladas, realisada plenament en un instant, en lo curt tránsit de sa vida á la mort, devia cuydarse mes, á nostre juhí, de fernos experimentar lo que aquella ánima sentia, que de fernos oir lo que aquella boca deya.

Havia de contar lo poeta que una llegenda no s' éscriu pera posarse en escena: y que si 'l mérit de un actor identificantse ab lo personatje que representa, pot alguns cops per medi de l' influxió de veu, per lo gesto, per lo moviment fer riure y fer sentir lo que 'l poeta dramátich, pèl género mateix á que 's dedica, 's troba en la impossibilitat d' expressar detinguda y complertament, lo poeta qu' escriu una llegenda, una llegenda destinada á no moure's del llibre, á no eixir á las taulas de un teatre, déu mirar de sustituir los medis del actor qu' executa, ab altres medis que amplement l' hi concedeixen las prescripcions artísticas, ab los medis, precisament, que se l' hi negan al autor dramátich.

Per ço, al llegir lo desvari del rey en lo romans del Sr. Forteza, trobém que sas exclamacions nos apareixen fredas y desnaturalisadas, y, en lloch d' oir exclamacions sense efecte, ni color, desitjem imatjes, imatjes vivas, representacions fidels dels

Digitized by Google

torments horrorosos que havian d' esqueixar lo cor de 'n Pere *del punyalet*.

Tant sols experimentem aquest efecte quan al agonetjant se li hi apareixen las sombras dels mártirs de l' *Unió* de Valencia: quan lo poeta nos los pinta atansantse á son butxí y escupintli sobre 'l front l' ardent metall que un dia 'ls féu beure, afuats per lo germá del rey, á qui aquest en son desvari, repta de fals, perque havent mort de beguda l' hi mostra sanch en son pit.

¿Per qué tot lo desvari del rey, no podia ser com aquest cur passatje? ¡Ah! No sería llavors una mitjanía, com ho es avuy, la llegenda del jove poeta mallorquí, ni tindriam nosaltres pera ella mes que paraulas de cordial elogi.

* * *

Guanyá 'l primer accéssit á est premi la llegenda «*Lluyta de reys*» de D. Francesch Ubach y Vinyeta.

L' obra del jove y llorejat poeta barceloní es ben concebuda y desenrotllada destrament; empero está deslluida per la duresa de molts de sos versos y l' amanerament de la sua forma. Esméras l' autor en posar al final de cada un dels romans lo que en llenguatje teatral se 'n diu un cop d' efecte; mes no en tots ells es tan afortunat com en lo final del II romans, puig si aquest es natural y l' assumpto mateix se 'l porta, ressaltan los demés com á sobreposats, violents y treballosos.

La llegenda en son conjunt está molt lluny de demostrar aquella forsa d' inspiració que caracterisa alguna de las obras del autor del «*Darrer Pallars*». Poch espontánea, encare que destretament presentada l' acció de la mateixa, no té una sola pinsellada que admiri, no té un sol rasgo que aixeque l' esperit, res que commogue, y poca cosa qu' interesse: es lo que se 'n diu comunment una obra fluixa.

L' efecte de la mateixa, á nostre judí guanyaria algun tant si desaparegués lo darrer romans, que allarga la llegenda ab tot y esser enterament inútil. Quan lo lector ha vist la manera de fer las paus que tenen los dos reys Peres, lo sacrifici hipócrita y cobdiciós que fa 'l d' Aragó de son germá lo marqués de Tortosa, y 'l modo com cumpleix lo pacte, donant alas al infant Enrich de Trastamena, lluny d' assessinarlo també, tal com promés ho havia, ab lo fi de ferlo instrument de sa venjansa: quan ab la mort queda premiat lo zel del bon Bernat de Cabrera, mort que l' hi demana 'l mateix instant que d' ell ha rebut un saludable avís, l' acció de l' obra queda complerta, y per res necessita 'l lector la successiva narració del convit de comiat, y l' exposició feta en ell pél rey en Pere del *punyalet* del plan de campanya mes favorable pera barrejar las terras de 'n Pere de Castella. L' efecte dramátich de la llegenda 's debilita considerablement: l' acció 's deslliga y l' unitat ne sufreix.

* * *

Casi ni la pena de l' atenció mereixen los *tres romansets de la presa de Roma*, que apareixen successivament en lo volum firmats per D. Joan Nebot y Casas guanyadors del segon accéssit á l' englantina d' or. Son tan frívols, tan puerils, tant plens de vulgarismes, mes que son autor semble que 's propose imitar en ells la forma popular, que millor qu' entretenirnoshi, farém aplicantloshi la famosa frase del Dante:

«*Non raggionar di lor...*»

* * *

«*Plor de la tortra*» 's titula la poesía premiada ab la viola d' or, escrita per D. Jascinto Verdaguer, prebere.

La novetat de forma d' aquesta composició, son especial estil y creyém també qu' en molta part la justa fama de son autor, han fet que la opinió sobre la mateixa variés generalment de un extrém á l' altre.

Qui l' hi concedeix lo mérit de una inspiració sublime, qui la rebaixa fins á posarla com á un desgraciat esfors d' ingeni, sens inspiració, sens carácter, sens res que la fassa digne del premi que se l' hi doná.

Creyem que cap de las duas opinions es justa: l' obra del Sr. Verdaguer exhala un sentiment, té un flayre místich y está escrita ab una puresa de llenguatje, endevinant la frase verament catalana y fugint del empalagós convencionalisme que tantas obras desllustra, que axó sols la fá recomenable.

No hi ha dupte qu' es també molt vaga: que 'l pensament total es foch: que las imatjes tan aviat son vivas y resplandents, com nebulosas; empero aquesta vaguedat mateixa, aquest tremolor de matissos y de resplandor que s' hi observa, no contribueixen á que 'l sentiment sia mes viu, y l' armonía mes suau, falaguera y delicada?

Mes ¡constitueixen una inspiració poética l' armonía y 'l sentiment per si sols? Nosaltres creyèm que son aquestas cualitats secundarias: que lo principal de tota obra literaria es l' idea, 'l pensament, lo fi, y 'l pensament general de l' obra del Sr. Verdaguer mes qu' en ella hi existeixi, mes que siga una aspiració religiosa delicada y pura com lo flayre de una viola, com lo plor de una tórtra viuda de sa parella, trobas ofuscat per la mateixa armonía, pel mateix, sentiment de sas estrofas.

Baix aquest punt de mira, peca l' obra: la forma absorbeix lo fons, y per mes agradable que sia sa lectura, las bellesas que conté apareixen desenllassadas, sent menester llegirla mes de duas voltas, pera compendre 'l perque del plor de la tórtora, l' objecte de sos encisadors arrulls, la causa de son plany tendre y delicat.

* * *

L' oda «*La Creu*» de D. Anicet de Pagés de Puig, guanyadora del primer accéssit, canta las excelencias del símbol de la redempció cristiana desde que apareix dalt del Calvari fins als nostres temps, mostrantse en los monestirs de l' etat mitjana; damunt lo corassa dels creuhats, sota la gramalla de 'n Fivaller, donantli la núvia son pit per reliquiari y clavantla lo pagés feta ab fullas de palmera sobre la porta de son alberch.

L' obra está sembrada de pensaments y de imatjes; elevats aquells, aquestas vivas y plásticas.

«¡Oh sí! dels primers segles jo 't veig sofrir l' oratje
»faixuda mes que 'ls roures, flayrosa mes que 'ls llirs,
»al mon apuntalantne, cobrint ab ton fullatje
»lo front de las esglesias y 'l cap dels monestirs.»

Com aquesta, son moltas las estrofas que conté l' obra del Sr. Pagés.

Empero com una colecció de bonas estrofas no constitueix per sí solas una bona poesía: com es necessari que á mes de imatjes y pensaments, hi haja en una obra y en un' obra lírica sobre tot, lo llas de la espontaneitat que 'ls lligue, l' armonía de conjunt, la gradació d' efectes, los encants de la perspectiva y de las mitjas tintas, y com axó no hi ressurt en la composició del Sr. Pagés, y com las bellas estrofas que conté, semblan fetas aisladament y ab diversitat d' escalf, algunas d' ellas ressortint per lo treballosas, ressentintse altras de poch expontáneas, de aquí que tinguém de calificarla de composició malaguanyada.

Sí: malaguanyada, perque las moltas bellesas que conté, millor encadenadas, sense certas transicions violentas que de 'n tant en tant apareixen, colocadas de manera que formessin un conjunt armónich,

Digitized by Google

n' hi hauria prou pera donar á la literatura catalana una oda religiosa de la cual no podrian gaudirse 'n totas las literaturas.

*
* *

Lo segon accéssit fou adjudicat á la poesía «*Jesus perdut,*» original del ja anomenat Sr. Ubach y Vinyeta.

La Verge transida de dolor vá péls carrers de Jerusalém en busca de son fill perdut: lo poeta uneix son sentiment al de la Mare del Fill de Deu, implorantli sa misericordia pera cuan arribe sa hora darrerenca.

La primera part de la composició, aquella en que 's pintan las angoixas de la Verge desolada, trucant de porta en porta, cansada pel fadich, pero renovadas sas forsas pèl temor de mare, fins á caure en brassos de son espós, está escrita ab facilitat, ténen las estrofas color y molt bona entonació.

Servesca d' exemple á lo que dihem, la següent:

«Per tot del anyell mira
»fresca la sanch en los portals encara,
»y l' hi sembla, confós, sentir un crit
»entre los rius del poble, clamant..... mare!
»y escolta, y corra, y páras..... y sospira
»portant les mans al pit.»

Mes l' última part, la purament subjectiva, aquella en que deuría exhalarse lo sentiment del poeta, la trobam poch expontánea, mes aviat filla del cap que del cor, plena de trasposicions violentas y sens aquella armonía de forma y de fons que constitueix l' encant de la primera.

Sia exemple de lo que dihem la darrera estrofa:

«Sols vos apiatada
»podréu mostrarme de la mort á l' hora
»la via que havém feta per trobal,
»y esta esperansa, es lo sol dot, senyora,
»que serva 'l cor, encara may tocada
»per l' esperit del mal.»

Repares lo violent de la concordancia del penúltim vers, y la debilitat y foscuria de la segona part de l' estrofa.

Aixís, donchs, la desigualtat d' aquesta poesía es mes ostensible en rahó de que sobresurt notablement aixís que 'l poeta cambia 'l tó descriptiu ab lo tó lírich.

J. Roca y Roca.

Tenim la major satisfacció en publicar lo següent cartell que 'ns ha enviat la

SOCIETÉ
POUR
L' ÉTUDE DES LANGUES ROMANES

CENTENAIRE DE PÉTRARQUE.

Une fète litteraire aura lièu á Vancluse le 18 juillet prochain, á l' occasion du cinquième centenaire de la mort de Pétrarque. Dans cette solemnité, dont l' initiative appartient á un comité formé à Aix en Provence, des prix seront distribués aux meilleures pièces de poésie francaise, italienne et romane.

On sait que le grand poéte italien etudia la jurisprudence à Montpellier et que, s' il faut en croire le témoignage de quelques auteurs, il y retoucha le célèbre roman de Pierre de Provence et de la jolie Maguelone. La *Société des langues romanes*, desireuse de contribuer á l' eclat de cette féte litteraire, offre un rameau d' olivier en argent qui será decerné à Vancluse le 19 juillet prochain á l' auteur du meilleur sonnet (inédit) en langue d' oc. Tous les dialectes du Midi de la France, ainsi que le catalan et le valencien, sont admis à concourir.

Les piéces por le concurs devront étre adresseés *franco*, en double exemplaire, et avant le 15 juin prochain, terme de rigueur, á M. le Secrètaire de la *Société pour l' étude des langues romanes*, à Montpellier, chaque exemplaire portera en téte un épigraphe repéteè dans un billet cacheté òu sera inscrit le nom de l' auteur.

NOVAS.

La Societat «El Círculo Vencedor» ha estrenat al Olimpo un drama en tres actes de un dels sócis, don Antoni Ferrer y Codina, titolat *La creu de María Lluisa*, y una pessa del mateix nomenada *Peró*.

En lo teatre del Tívoli s' ha verificat també la primera representació de la sarsuela catalana *Paraula de rey* lletra de D. Modest Busquets y música del mestre Manent.

—

Havem sabut s' estava publicant en Lleyda una obreta titolada «*Apuntes de historia de Lérida*» per D. Joseph Pleyan y de Porta, professor de instrucció primaria, la qual, segons noticia que se 'ns ha comunicat, contindrá en lo apéndix una nova edició de las *Consuetuts de Lleyda*, publicadas ja per lo eruditíssim P. Jaume Villanueva en lo idioma llatí en qu' aparen escritas (Viaje literario á las iglesias de España, t. 16.), qual edició tindrá una traducció á la vista, pero malaguanyadament será castellana com lo text de aquella obreta. De tots modos desitjariam conéxela pera fernos cárrech de son valor, ja que no 'ns ha sigut fácil apreciarlo, per no saber estiga posada á la venda en esta capital.

—

Ab lo títol de *Fugitivas* está á punt de veure la llum pública en esta ciutat un volúm de poesías castellanas dé D. Joseph Martí Folguera.

—

Per cartas particulars sabem que en Palma de Mallorca deixará molts bons recorts la companyia drámática catalana que en aquell teatre funciona. Varias son las produccions, estrenadas en nostras taulas, que han rebut ja 'ls aplausos dels mallorquins. Entre altres han sigut molt ben rebudas á mes de las del Sr. Soler, *Lo Cor de roure* del Sr. Picó y l' *Honra, Patria y Amor* del Sr. Ubach y Vinyeta. Esperém dels poetas balears, ells que tant contribuexen al renaxement de nostre literatura, que no perdrán la magnífica ocasió que se 'ls hi presenta de lluir sos talents en las taulas escénicas fentnos, en justa correspondencia, al retornar la companyia catalana soborejar sas obras en los teatres d' esta ciutat.

—

Hem rebut lo tomo de las poesías premiadas en l' últim certámen de la societat literaria catalanista *La Misteriosa*. En un dels prócsims números nos ocuparèm d' ell detingudament.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Juny de 1874. Núm. 16.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Un assatj de filosofía crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau*.—Colon (poesia); per *Angel Guimerá*.—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla: per *Joseph Balari y Jovany*.—Per caritat (poesia); per *Emilio Coca y Collado*.—Lo rellotje del pastor.—Poesias; per *Felip de Saleta*.—Jochs Florals; per *Joseph Roca y Roca*.—Novas.
Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

V.

Los elements, primers constitutius de la quantitat dimensiva, que ab sa multiplicitat continua diguerem donar als sentits apariencia geométrica, ni poden ésser simples ni compostos. Aquells no tenen virtut pera originar la continuitat física, que may poden virtualment contenir; y 'ls darrers, essent ja íntegra y essencialment extensos, no poden propiament nomenarse primers constituents; y com entre simple y compost, absolutament parlant, no hi cab terme medi, la passada demostració de que ni un ni altre concepte puga predicarsen apar posar en situació verament original als components primitius de la primera qualitat de la materia. Per altra via, no obstant, anam á intentar si 'ns será possible explicar com metafísicament l' extensió s' engendra; ensemps que salvant son aspecte de complexitat, fundant en motius rahonables la veritable naturalesa del ésser, que, present en l' espay á totes hores, conexen per ses moltes mudances los sentits y l' endevina y concebeix la rahó restant insensible substancia en lo fons de sengles accidents.

Aquell dilema, que fa poch esmentavam, que ab tota la força inflexible de la Lógica obligava á la rahó á admétrer y concedir fatalment un ó altre dels seus dos membres, ab tot d' enténdrer que en ningun podia dignament assentarse, en abdosos repel-lint la contradicció absurda ó be recusant l' insuficiencia vana, s' ha temptat, no si contenia algun vuyt estatge hont métrers en salvament del greu perill en que está qui resta prop de ses puntes extremes, sino apartarsen cautelosament y fugir ab astuta manya fora de la jurisdicció del seu domini. Habilitat requireix l' empresa: consisteix en atribuir als cossos un nombre de parts infinit; en fer de quiscun dels seus átoms com materia imponible d' una progressió geométrica decrexent sens terme y ab valor ontológich real. D' aquesta manera ni es possible may realisar éssers simples y que sopte al procehiment analítich la barrera ab que l' impossible per medi del punt inextens fixa un límit final categórich al esperit racional; y, be que resultant vera extensió de les successives operacions de partir, com que progressivament mimva y pus s' allunya sempre sa forma darrera, que la rahó dicta ésser possada mes enllá del espay y que 'l temps may l' ha poguda detenir ni estrényer en cap súbtil moment de la corrent natural de sos milenars de setgles, no esdevindrá tampoch que jamay l' infinitéssima essencia de cap naturalesa física fassa parar á l' intel-ligencia aquesta especie de mohiment interminable en demanda de una cosa que ensemps s' ovira ab fal-lera y 's pert per maravelles d' art il-lusori. Mitjansant la divisibilitat infinita sembla per altra part que un simple que podem concebir existent, encara que no tinga força per atenye 'l l' home que 'l cerca per aquesta via consecutiva—pus ni fentla devallar del principi del mon y tant llarga com tota la vida de la humanitat, la compendriam per ço tal com es, supra-humana—pot alçar la seva categoría fins á ésser factor de quantitat. L' Álgebra demostra y dexa per evident que la multiplicació de zero y l' infinit produheix una quantitat finita, quantitat essencialment diferenta y hasta oposada y contraria á lo que sol significar l' expressió zero, que aquí justament representa lo principi simple, l' objecte de tant intrincada dificultat.

Hem dit que l' home, dividint mentalment, no pot arribar á dur á cap l' obra de fer náxer un ésser simple, suposat que sian infinits en nombre aytals simples implicats en lo tot; ó mes clarament que no podrá may acabar l' operació de descompóndrer un cos si les parts que conté son infinites. Ab suficient evidencia te probat Hamilton que l' idea del

Digitized by Google

infinit pugna ab la constitució natural del esperit humá, rebujantla la limitació, que, com condició insuperable y necessaria, tot acte racional suposa y conté per naturalesa. Donchs, l' ulterior esfors de concebir en l' extensió parts diminutes, y, aplegantles, comprobar l' existencia del nombre infinit no 's lliura d' admétrer lo fatal límit destructor del concepte; y si volent esborrarlo ab ergull, ne prescindex, ofegantlo per importú; essencial com es al pensament, roman mutilada la conciencia y manca al acte una part integrant de sa realitat. Lo que 'l completador lógich y metafísich de la psicología de Tomás Reid demostrava en quant á les facultats espirituals, passant ara nosaltres d' aquest mon intern á l' esfera dels cossos, creyem nos será fácil aplicarho, fent us d' un rahonament semblant, á lo que pertoca á la qualitat que 'ns ocupa, pera provar que en les parts racionals de la quantitat geométrica tampoch ha valor la categoría que formalment foragita, segons lo sabi catedrátich d' Edimburg la naturalesa intel-lectual.

Infinit, ja per lo que l' idea representa, y atenent á mes al significat gramatical del mot, tant val com absolut defecte y falta de límits. Si be al primer esguart y considerada la composició etimológica que podriam nomenar del vocable, apar negativa la seva expressió y per consegüent la força del concepte; la reflexió senzilla y obvia de que nega lo purament negatiu y contradiu lo que tendex á destruhir una cosa positiva, fa que la paraula *infinit* resulte de un valor certament afirmatiu, que confirma y reforma l' entitat que la part segona de l' expressió, aparentment positiva, ab l' idea de terme ó fi constrenyent, preten per privació concretar. Infinit, donchs, es lo matex que dir il-limitat; repulsió de qualsevulla límit que trenque y tolga al ésser la virtut absoluta, fixant condicions precises de intensitat ó extensió, si axís es legut parlar, á l' expansió nadiva de sa naturalesa. Nombre infinit será, per consegüent, lo nombre sens límits; lo nombre que en sí comprenga tot quant en orde d' entitats nombrables sia possible sotsmétrer al concepte quantitatiu; un nombre que continga y signifique l' incondicionada expressió aritmética de tota especie de quantitats determinades, no solament reals sino possibles en absolut.

Un cos, axis, contindrá parts infinites, si les pus diminutes representan lo nombre máxim possible, un nombre, ço es, que excloga essencialment tota possibilitat d' adició d' una altra part sisquera; quan, per consegüent, sia impossible de tota impossibilitat puga haberhi fragment material en l' univers que 's componga d' un nombre mes alt d' elements de continuitat geométrica. L' essencia del infinit exigex que, mentres existesca una porció de materia de volum il-limitat,—per motiu, s' enten, de sos constitutius primaris—no dega existirne de major en dit concepte. En lo que radica 'l fonament de l' insuficiencia de la teoría de l' infinitat de parts en l' extensió corpórea. Per compéndrho, basta considerar la distincta y tant varia magnitut dels cossos esguardats com á continuitat matemática ó volum físich. Quiscun d' ells, per causa d' ésser extens, deuria inclóurer l' infinit com element comprés en lo nombre de les seves parts simples. Ara be, ¿quí será capás de compóndrer y lligar l' idea absoluta de l' infinit ab la diversitat quantitativa dels éssers que pretenen tancarla y participarne uniformement.

En un matex individuo corporal pot facilíssimament observarse la contradicció que argüex l' existencia de parts infinites. Una petita partícula de dita quantitat material, un milímetre cúbich, v. gr., com subjecte extens y contínuo deuria ésser divisible sens límit, y per ço constar de naturalesa infinita, en quant á l' ínfima constitució numérica de les seves dots matemátiques. Lo conjunt del volum del cos, tal volta de un miriámetre, consistir també en parts infinites en nombre; y llavors la part, lógicament menor, y 'l tot esdevenir iguals, no obstant, en llur essencia de quantitats continues. Y l' infinit d' un milímetre romandría aniquilat pe 'l carácter, que 's suposa y es necessariament també infinit, ab que racionalment s' oferex lo miriámetre; lo qual ni essent tampoch la mesura máxima possible ni menys actualment real, pochs moments podria gaudirse de ses virtuts sobiranes. Pera que l' hipótessis explicás l' essencia de l' extensió, fora, no obstant, necessari que quiscuna molécula de propietats extensives provingués formada de parts infinites, ja que l' infinitat se demana y requirex, no per augmentar y dilatar lo volum, mas pera constituhir y originar la continuitat absoluta entre 'ls seus elements aritmétichs. ¿Cóm salvar, donchs, á aquella y sostenirla en l' íntim de cada cos y en lo si dels seus átoms, si l' ésser divisibles los primers y no podent aquests véncer la força y recusar la lley infal-lible del axioma, que 'ls establex y senyala jussá terme de proporció, la contrastan fatalment y successivament la foragitan repel-lintla en totes ses graduals y progressives maneres de aparéxer? ¡En mal hora invadí llur estança, invocant los socors y demanant hostatge á qualitats antitétiques, prestant homenatge al enemich mes fer de la seva altivesa!

Provat que sia la repugnancia intrínzeca y lógica de l' idea del infinit ab la naturalesa y significació del concepte de parts unides, tal com los fenómens materials les donan, aplegades devant dels sentits externs en pluralitat diversíssima de proporcions de forma en l' espay y combinació numérica en tota mena de composicions aritmétiques de major ó menor complexitat dintre de l' operació essencialment senzilla de sumar unitats simples, es quasi cosa supérflua tocar les restants rahons que axís matex mostran ésser recurs va y anti-filosófich multiplicar pe 'l infinit l' element darrer en categoría física, que 's volgué assentar com á fonament d' una continuitat rahonable. No valentse entremétrer, perque 'ls cossos extensos li revelan y declaran incompatibilitat invencible, ab llurs principis matemátichs aytal forma ó aspecte de l' il-limitació racional, que un límit, necessari en tota cosa sensible, rebuja albergar en l' esfera

Digitized by Google

de sa realitat, ¿de qué servex, per exemple, que 's vaja á deduhir de les doctrines algebráiques que 'l zero ab l' auxili del infinit — $\frac{0}{N} \times \frac{N}{0}$ — puga ésser factor de quantitat — $\frac{N}{N}$ — ? Demostrat que l' infinit no te cap valor llegítim en la regió que petjam ara, de sobres seria l' obra d' estudiar la vera importancia ideológica que aquí te 'l zero: com y també la pena que 'ns prenguessem en manifestar l' extranyesa que implica una operació de multiplicar enters que no dona, á semblança de les comunes, lo fruyt de la suma qual abreviació simplificada representa. Per altra part, s' ha criticat també aquest procehiment al infinit, ab que, com en lo començament del present article escriguerem, s' intenta com allunyar indefinidament y amagar del poder y vista del home los punts simples, des que s' ha comprés estar privats de potencia extensiva, trayent á comte l' intel-ligencia omnipotent y claríssima d' un Ésser que tot ho abraça ab un acte puríssim de sa vida espiritual y á qual ull penetrant y súbtil res se li abscondex de quant cria sa voluntat divina. A mes s' ha enfortit l' argument ab l' observació naturalíssima de que 'ls elements primers de les coses geométriques, mes ó menys lluny del cap del home y per mes que fora de la jurisdicció de ses facultats cognoscitives, mes ó menys intrincats en la complexitat que originan; tota volta que aquelles no formáren los éssers que suposa l' enteniment entenentlos com á preexistents realment y en si matexos deuhen existir, y llavors ó son simples ó be compostos. Mas lo modo ab que hem establert y 'l criteri que hem seguit pera considerar y resóldrer la qüestió semblan també podernos dispensar de tractar pus llargament una crítica, que admet un concepte que creyem ha hagut de sortir de nostra ploma, per força trencades les armes ab que deféndrer volgué un reyalme que de dret no li pertany.

Nosaltres, donchs, finalment, pensam que lo que 'ls components simples no pogueren lograr assentar en bases metafísiques, segons l' antecedent inmediat article, son impotents á ferho ni menys ab l' ajuda de la potensa d' un nombre infinit. Primerament, no consenten hi fique son peu lleys categóriques é imprescindibles, que per esborrarles y anullar ops fora esbahir lo mon físich, y llavors permanexerian encara clavades, retrayentnos nostre va y mesquí deliri, en lo fons de la nostra ánima, estojades en aquell sagrat lloch hont viuhen, inspirant lo bon seny, les veritats preuades que sagellá en la rahó humana 'l dit sabi d' una Providencia que no pot fallir; y per últim, seria encara no molt difícil llegitimar, fins que n' esclatás l' evidencia al través de dolls de llum, los motius remembrats que, fins habenthi parts infinites, vedan ab força imperativa que may ningun ésser simple, ni cap munió de punts matemátichs veritables determinen per juxtaposició y limiten espay. No n' hi ha necessitat y ab lo dit creyem n' hi ha prou; y tampoch desitjam afadigar mes per avuy y donar may mes pus fastidi, tocant á la qüestió dels punts infinits, als pacients lectors que s' hajan dignat afavorirnos, passant los ulls sobre un article que no sabem com mes podriam ferlo atractívol, abstracta com n' es la materia y poch destre malhauradament son autor per embellirla.

JOSEPH MASFERRER ARQUIMBAU.

COLON.

Escolta la cridoria
de la gent que 's revela amenassant:
desperta, geni, d' eixa nit de gloria;
per tot la mort t' espera;
gira 'l timó á la nau, tornat enrera;
deposa 'l front mesquí, sols Deu es gran.

Debadas abrahonas
ab ton esguart lo firmament confós;
passan jorns y mes jorns, sobre las onas
d' hont ixen las estrellas
sempre caurán los cels com á parpellas
que una alenada de la mort ha clos.

Eixa terra florida,
de flochs de llum, d' ubriacadors encens,
vols que s' alse del mar y pren la vida
de ta testa febrosa! ...
¿Qui ets, oh tu, materia superbiosa,
per' fecundar com Deu lo pensament?

Qui soch!...Desperta y plora
mon sensa fe que als ulls m' has escupit:
mírala enllá la terra encisadora
que á mon desitj se lleva,
mírala, donchs, qu' es ta muller, qu' es Eva,
y 't du s' amor Adam que t' has dormit.

¡Oh fill de la sabiesa!
per fi 'l sol de la gloria ha despuntat,
y al llumenar ta prepotent grandesa
projecta inmensa ombra
darrera teu, sobre dels mars sens nombre,
fins á cubrir lo mon que has humillat.

Ves, petja las riberas
d' eix altre mon, ton amorós esclau;
ja sobre 'l mar s' avansan las palmeras,
ja 's venen las onadas,
avants potents, tranquilas, aplanadas,
sos fronts á reclinar baix de ta nau.

Ves, y encamina 'ls passos
al cim mes alt de sas montanyas d' or;
plántahi la creu, y ab los robustos brassos
estreny los mons que un dia
per escarment de la Babel impia
separaren los brassos del Senyor.

¿Mes quins amors rastrejan
tos braus naugers ab afanyós encis,
que sos llabis resant tartamudejan,
y, al besar ta petjada,

Digitized by Google

pórtan als ulls quelcom de la mirada
que llensá la serpent al Paradis?...

Ay trist!.. qu' en son desvari
ta fillada en sayons se tornarán
pera durte á la cima del Calvari!
á tu, volensa ardida,
á tu, que un cel los obras en la vida!...
Perdónals, Deu, no saben lo que fan!

Bentost sobre eixa terra,
verge de crims que t' ha d' obrir son cor.
ta rassa vil escampará la guerra,
y á l' ombra de ta gloria
veurás rodar son carro de victoria
dintre la sang, cruixint al pes del or.

Y un jorn ta fas serena
la baba del infern voldrá entelar;
tas mans caurán al pes de la cadena.
¡tas santas mans que alsaren
ab la forsa que 'ls génis te donaren
un mon perdut en los abims del mar!

Y quan á la ventura
de porta en porta, menyspreat del mon,
bebent, com Deu, lo cálzer d' amargura,
postrat á la fatiga
la mort t' encalse, ni una pedra amiga
enlloch veurás hont reclinar lo front.

Y encara en la fossana
sobre ton cor no 's dormirá la pau;
que 'ls segles passarán per ta llosana
arrossegant cadenas,
rodant canons y ab porpra de sas venas
á tu cubrinte son primer esclau!

¡Oh eterna fortalesa!
¡benhaja Deu que t' ha ensenyat d' aymar!
Que 't fa que brolli l' infernal vilesa
si dus ferment de vida,
si 'l cel aixamplas á una gent dormida
que al cor te alas y ni sab volar.

Si enlayras la mirada
per sobre 'ls segles de venjansa y mort,
y al lluny del lluny, d' en mitj la fumarada
contemplas aixecarse
la santa pau y en lo zenit clavarse
com aurora esplendíssima del Nort.

Per çó des la ribera
batejas ab ton plor, en nom de Deu,
eix sol hont s' ha encarnat la primavera,
eix fill de ta ventura
qu' en los plechs de l' eterea vestidura
la sang no amaga que 's vessá en la creu.

Salve, antorxa sagrada,
en la nit de aqueix mon sol del matí;
marxa en avant, res fa que ans ta mirada
la tempestat s' acoble,
en tu va Deu, tu ets pera ton poble
nou Moisés baixant del Sinaí.

Marcada tens la via;
tu has de morir bregant ab las marors,
ja altras vindrán á coronar un dia
ta empresa benvolguda,
que un sol fecunda la llavor perduda
y ve altra sol á esbadallar sas flors.

Eix temps baix las onadas
los mons rivals s' estrenyerán las mans
fins confondre á la una sas polsadas,
y la guerra ab pavura
veurá al morir damunt ta sepultura
com esclaus y senyors s' han fet germans.

1874.

Angel Guimerá.

L' ENGADINA Y 'L LADIN
QU' EN ALLÍ 'S PARLA.

XI.

Fábulas en vers, cansons morals y satíricas que tenian per objecte bromas picants mes ó menys enginyosas, que 'ls vehins d' un poble dirigian á un altre, y la pintura de situacions ridículas donaren tema á la musa popular; mes aqueixa cambiá de tonada en ocasió de las guerras religiosas. En 'l sitgle setse l' Engadina vinguè á constituhir com un lloch avansat, un baluart de la reforma en 'ls confins d' Italia y llavors prengueren peu las cansons espirituals y religiosas, que per son assumpto, per la materia de que tractaban, foren manifestament oposadas á las altras cansons populars conegudas en 'l pais ab lo nom de «*chanzuns mondanas*» (cansons profanas). Aqueixas últimas inspiradas en un esperit libre, festiu, humorístich y satírich, ja may se referíren al dogma, als usos y costums y als ministres de Dèu, aquellas empapadas del esperit religiós se cantaban en 'l temple avans y després del sermó y també en altres llochs. 'L reformador é historiador Durich Campell escrigué en 1562 un llibre de cants en llenguatje *ladin*, que vé á esser una colecció en part original, y en 'l prólech á n' 'ls salms trona contra las «*chanzuns mondanas*» que diu esser indignes cants, mes segons Flugi, de bona gana 's podrian deixar una part d' aquells si 's poguessin rescatar molts d' aquets que s' han perdut.

D' aquí que la reforma religiosa imprimí una nova direcció á la cansó popular, que en 'l mes pacífich sitgle divuyt renasqué recobrant l' antich esperit. D' aquest' época se 'n citan alguns, essent coneguts com autors de cants, un cego de la vall de Münster nomenat Gaspar Bass (*l' orb dalla val*), un tal Piderman de Pontresina, que compongué la molt cantada «*Bella Rösetta*,» y á principis del sitgle actual, Joan Bautista Sandri de Samaden, es l' autor de la cansoneta «*Eu sun üna giuvnetta*», que molt sovint se sol cantar. Temps fa que la musa popular está callada y muda, ella no reviurá (diu Flugi), 'ls mestres de escola están perfectament instruits en l' aleman, 'ls rectors per lo mateix y al dirigir la paraula á sos parroquians ho fan en dita llengua

Digitized by Google

una vegada cada mes. 'L *ladin* se sosté treballosament y habent avans apuntat las causas qu' amenassan sa existencia, no tenim necessitat de repetirlas.

Flurin Valentin, en sa obra citada, s' ha proposat sens dupte mantenir 'l cant popular componentne mes de noranta en diversitat de metros y d' assumptos. Himnes patriótichs y religiosos, fábulas, cants d' escola, d' amor etc. etc. son l' objecte de son treball, indicant per alguns d' ells la melodía ab que 's dehuen cantar y que es ja coneguda en 'l país: aixís diu que l' *Inno alla Patria* déu acomodarse á la de *Rufst du mein Vaterland*, la cansó *Per chantar iónd allas Vacanzas* á la de *Das Land Tyrol*, *La Patria dels Eroics* á la del *passagio or dell' opera il Trovatore etc.* Entre las cansons hi ha 'l *Pare nostre*, que tè per títol *Il Bap nós, ün' Oraziun*, 'l que, trayentne 'ls versos que hi son com un' especie de paráfrassis es com segueix:

Bap dels regns dell' eternità.
Sonchiflichà si' il nóm teis.
Teis regn a nó per charità
Dans qui e nell' eternità,
Ta vöglia d'vainta scón tschel sü
Sün têrra eir;
Dans Deis il pan dad ôgni di.
E per il côrp què bsögnain qui
Perdunans, Segner, ils puchats,
Fals ed offaisas nó a quels.
Perdunar vlains, debels sun els
Cur il mal spiert vol surmainar,
Perchüràns, Deis, da tots pervêrs.
Amen.

Tal es, á grans rasgos descrita, la marxa qu' ha seguit la cansó popular en l' Engadina.

XII.

Coneguda la vida política y ethnográfica, y la posició geográfica del Cantó de que forma part la vall d' Engadina; conegut aixís també l' esperit popular, alguns de sos costums y 'l llenguatje de dita vall per 'ls fragments dels cants qu' habem donat: poch faltaria per arrodonir aquest treball, si 'l poeta Caratsch ab sas poesías no 'ns proporcionés ocasió de entretenir un poch mes l' atenció dels lectors que tinguin la paciencia de llegirnos.

Una de sas poesías que tè per títol *Ils pastizziers engiadinais*, se refereix á la costum dels engadins d' emigrar de la seva patria en sa joventut, anant per 'l mon en busca de fortuna, com habem dit anteriorment, dedicantse ab preferencia á esser pastissers y cafeters, fabricants de licors y xacolata. 'L Doctor Egli, en sa obra citada, fent menció d' aquest costum, diu que 's calcula que de cada nou habitants del Cantó dels grisons se 'n expatria un, mentres que 'n 'ls cantons de Glarus y del Tessin se 'n conta un per cada déu. La major part retornan després d' haber fet fortuna.

D' ells son las bonicas casas de fusta ab petitas finestras, á causa del fret, tancadas ab reixetas dauradas que 's veuhen en tot 'l país. Dits propietaris son gent tan honorable com instruida, parlan l' aleman, l' ingles, 'l polach, 'l francés, l' espanyol, l' italiá ó 'l portugués, segons 'l pais hont han fet ells sa fortuna, tenint molta aptitut per apendrer las llenguas romanas. La població de Lavin en la baixa Engadina conté molts propietaris d' aqueixa classe.

Lavin ais remarcabel per bgers bels chesamaints
Abitòs quasi tuots da granda Signuria.

Trad.—*Lavin* es remarcable per molts casals hermosos—Habitats casi tots de grans senyors.

Després d' haber atresorat molta moneda vihuen de la renda que 'ls proporciona 'l sèu capital ó be del interés qu' en reportan deixant 'l diner baix penyora.

Têl füt, tenor l' opiniun mia,
Il sömi d' or da noss babuns
Cur els mettaivan sü butía
Da caramellas e bunbuns,
Emigrand our da lur valledas
Vers las citteds pü populedas.

Traducció.—Tal fou, segons l' opinió meva,—'L somni d' or de nostres avis — Puig que plantaban botiga—De carmel-los y babons,—Emigrant fora de sas valls—Cap á las ciutats mes pobladas.

Al cap de déu, vint ó trent' anys tornavan molts á son país.

In condiziun bain differenta
E cun ün' aria d' lords inglais,
In möd cha quels da lur vschinauncha
Bod bod (1) nu 'ls cognuoschaivan nauncha;
Vstieus in perfetta eleganza,
Seguond la moda da Paris,
Fand vair in tuot grand' abbondanza
'S preschaintan els a lur amihs.

Traducció.— En condició ben diferent — Y ab un ayre de lords inglesos,—De modo que 'ls de son vehinat (població)—Luego luego no 'ls coneixen pas;—Vestits ab perfecte elegancia,—Seguint la moda de París,—Fent veurer en tot gran abundancia—'S presentan ells á sos amichs.

Això comproba l' idea, qu' habem adelantat, de l' influencia que no poden menys de fer sentir 'ls pastissers afortunats en 'l cambi ó modificació de las costums de son país. Allí hi regna també la moda á quí dedica Caratsch 'ls següents versos:

Oz voul il Poët d' Engiadina
Dedicher desch o dudesch vers
In glori' e onur d' üna Regina,
Chi regna sur tuot l' Univers,
Sainz' excepziun da noss pajais
Cun tuot republicaun ch' el ais!

—

Sieu reginam sco dit s' extenda
Dall' Oriaint all' Occidaint

(1) *Bod* equival á prompte, luego y s' usa en oposició á tart cuan se diu: bod o tard.

Digitized by Google

E vi e pü il muond as renda
A sieus decrets obbedïaint;
Perfin la Svizz'r' e l' Engiadina
Suottamiss sun a têl' Regina!

—

Sieu grand palazz e residenza
Ais e sarò saimp 'r a Paris,
E da lo our tres sia potenza
Tegn' Ell' ils pövels suottamiss,
Üngüns Suvrauns da quaista terra
Cum têl' Regina mainan Guerra.

—

Bsögn nun ho neir d' üngün' armeda
La Moda per 's' fer respetter,
Anzi da cour ais ell' ameda
In Frauntscha e nel muond intèr;
Pü stabel ais bain sgür sieu trun
Cu quel del grand Napoleun!

—

La Moda so fer sas conquistas
Sainz' ils famus chanuns rajôs,
Sieus Generels sun las Modistas
Ils Schneders sieus pü buns Sudòs.
E 'ls Cumandants della fortezza
La *Giuventün'* e la *Bellezza!*

—

Sco cognit ais, sün quaista terra,
Nemain ils raigs nun sun perfets,
E saj' in pèsch sco eir in guerra
Faun vair ch' eir els haun lur difets:
La Moda füt saimp'r ambiziusa
Volubla zuond e chaprizziusa;

—

Quant poch cha l' ais stabl' e perfetta
Paun sieus decrets chöntsch demusser,
Bod sto ognün la mangia stretta
Bod largia sco ün sach purter,
Bod lungs é largs ils pantaluns,
Bod cuorts e strets sco noss babuns;

—

Bod vzains las Damas cun chapels
Chargios da pennas e da fluors,
Chi scuranter na be 'ls utschels
Ma fügir fessan fors' eir l' uors,
Sainza smancher las crinolinas,
Chi peran chabgias da giallinas!

—

Als homens eir tscherts chapeluns
Purter la Moda fo sün chô,
Chi fuorma haun sco bels tschigruns,
Eppür têl' üs me nun vo giò,
Vzand nus aunch' uoss' in nos pajais
Chapels da seculs duos o trais!

—

Da ciò result' ad evidenza,
Que taunt ognün sto cunfesser,
Ch' la Moda ais üna potenza,
Ch' in tuots pajais 's' fo respetter;
Ell' ed il grand Cäsar franzès
L' Europa mainan per il nês.

Traducció.—Avuy vol 'l poeta d' Engadina—Dedicar déu ó dotse versos—En gloria y honor d' una Reyna—Que regna en tot l' Univers—Sens excepció de nostre país—Ab tot y republicá qu' ell es!='L sèu regne com he dit s' extent—De l' orient á l' occident—Y mes y mes 'l mon se torna—Als sèus decrets obedient,—Per fí la Suissa y l' Engadina—Sotmesos están á tal Reyna!='L sèu gran palau y residencia—Es y será sempre á París,—Y d' allí ara ab sa potencia—Tè ella 'ls pobles sotmesos,—Ninguns Soberans d' aquesta terra—Ab tal Reyna menan guerra.=Necessitat no tè de cap exèrcit—La moda per ferse respectar,—Aixís de cor ella es amada—En Fransa y en 'l mon enter;—Mes ferm es ben segur 'l sèu tron'—Qu' aquell del gran Napoleon!=La Moda sap fer sas conquistas—Sens 'ls famosos canons ratllats,—'Ls sèus generals son las modistas—'Ls sastres sos mes bons soldats,—Y 'ls comandants de la fortalesa—La *joventut* y la *bellesa*!=Com sabut es, en aquesta terra,—Ni menys 'ls richs ne son perfets,—Y sigui en pau com en la guerra—Fan veurer que tenen sos defectes;—La moda fòu sempre ambiciosa—Voluble molt y capritxosa;=Cuant poch qu' ella es ferma y perfecta—Poden 'ls sèus decrets perfectament demostrar,—Prompte déu cad' un la mániga estreta—Prompte ampla com un sach portar,—Prompte llarchs y amples 'ls pantalons,—Prompte curts y estrets com nostres ávis;=Prompte veyem las Damas ab sombreros—Carregats de plomas y de flors,—Qu' espantan no solament 'ls aucells—Sino que farian fugir també l'òs—Sens' faltar las crinolinas, (mirinyachs)—Que semblan gábias de gallinas!=Als homes també uns certs barrets—Portar la moda fa sobre 'l cap—Que forma tenen de bells formatjes,—Per cert que tal us per mí no va—Veyentse encara ara en nostre país—Barrets de sigles dos ó tres!=D' això nasqué la consecuencia,—Que tothom déu confessar,—Que la moda es una potencia,—Que en tot país 's fa respectar;—Ella y 'l gran César francés—L' Europa menan per 'l nas.

La transcripció d' aqueixa poesía, vista la semblansa del *ladin* ab nostra llengua, y las mostras que per 'ls fragments d' altras habem donat, de segur qu' hauran mogut á mes de cuatre 'l desitj de visitar la vall d' Engadina, tant sols per disfrutar de la ventatja qu' ofereix parlar 'l nostre llenguatje en terra estranya y ser compresos dels sèus habitants, encara que no portin barretina. La traducció que habem fet, tant literal en lo possible, á mes d' oferir punt de comparació haurá donat lloch á que 's poguessin aprendre algunas paraulas de que 's podrá valer aquell de nostres lectors, que, sens menyspreu de nostra terra, vulgui, per satisfer una curiositat llegítima, visitar la petita vall d'Engadina ab la seguritat de que no s' en veurá penedit. Las comoditats no hi faltan per 'ls *touristes*, que si tenen necessitat de pendrer aygas minerals, en S. Maurici (St. Murezzan) n' hi ha de bonas:

L' ov' ais ferm' e cristallina
Per bgers mêls remeidi rêr,
E perfin il Baron Sina
Gnit da Vienn' a la sager,
Il che prov' ad evidenza
Da quaist' ova l' excellenza.

Traducció.—L' ayga es ferma y cristallina—Per molts mals remey rar,—Y per fí 'l baró Sina—Vin-

Digitized by Google

gué de Viena á *tastarla*—Lo que proba ab evidencia—D' aquesta ayga l' excel-lencia.

L' elevació de las montanyas ofereix punts de vista variats que son visitats de tothom qu' hi puja provehit de son Alpstock (1). S. Maurici es també un punt de parada per fer escursions per la campanya:

Co nun mauncha compagnia
Per fer tours dad ogni vart,
Chi vo a *Segl*, chi a *Maria*
Bgers perfin sül *Piz Languard*, (2)
Inua quels chi haun bun ögl
Il Muond vezzan nouv e vegl!

Traducció.—Aquí no hi manca companyía — Per fer escursions per totas parts,—Qui va á *Sils*, qui á *Maria*—Molts per fí al *Piz Languard*,—Hont aquells que tenen bon ull—'L mon vehuen nou y vell.

'L progrés material s' ha fet sentir en l' Engadina, puig hi ha hagut necessitat de construhir molts camins y carreteras, per facilitar las comunicacions y 'l telégrafo eléctrich la posa en comunicació directe ab tot 'l mon.

Il progress in noss' Engiadina
Pass vairamaing fo da Gigants,
Tuot as rinnova ed as raffina
Daspö var desch o dudesch ans;
E chi que taunt vuless snajer
Ün narr aís sgür, o voul dvanter.

—

Del Telegraf l' invenziun bella
S' extenda già fin co tar nus,
In pochs minuts la Giuvintschella
Novas po der a sieu cher Spus
Ch' in Pajais esters as rechatta
A fer Bnnbuns e Cicolatta!

Traducció.—'L progrés en nostr' Engadina— Pas verament fa de Gegants,—Tot 's renova y 's rafina —Desde fa dèu ó dotse anys;—Y qui aixó volgués negarho,—Un benehit es de segur ó vol esdevenirho.=Del telégrafo l' invenció bella—S' exten ja fins á nosaltres,—En pochs minuts la joveneta—Novas pot dar al seu car promés—Que 'n paissos estranys 's *recapta*—A fer babons y xacolata.

Alguns, com per totas parts, han criticat, mirantho baix un punt de vista raquítich y egoista, tota millora material. 'Ls pagesos que creuhen veurer destruits sos prats y horts per la construcció d' amplas carreteras, 'ls que pretenen esser 'l telégrafo invenció que no val la pena y 'ls que pensan que 'ls forasters no son bons mes que per menjar y beurer lo qu' ells han fet produhir á la terra á forsa del sèu treball, 's queixan amargament y 'l poeta Caratsch recull sas miras estretas fruyt d' una preocupació y diu:

Che bsögn 'vaiva la valleda,
Eau 's dumand o lectuors chers,
D' üna nouva e largia streda
Chi ruinet nos prôs ed êrs?
E custet, dschaiv' ün da *Susch*
Milli tollers della crusch!

—

Che bsögn 'vaiva la valleda
Da telegraf electriso?
Invenziun eir quella steda
Fatta d' ün chi 'vaiv' il cho,
Sco dir soulau quels da *Sent*,
Plain da füm e plain da vent.

—

Che bsögn 'vaiva la valleda
Nella sted co d' attirer
D' esters giasts tuott' ün' armeda
Chi ans güdan be á manger,
Ed a baiver nos bun vin?
Usche disch ün da *Larin*.

Traducció.—Quina necessitat tenia la vall,—Jo us demano oh lectors estimats,—D' una nova y ampla carretera—Qu' arruina nostres prats y horts?—Y costa, deya un de *Susch*,—Mil *thalers* de creu!=Quina necessitat tenia la vall—De telégrafo eléctrich?—Invenció aquella ha estat—Feta d' un que tenia 'l cap,—Com dir solen 'ls de *Sent*—Ple de fum y ple de vent.=Quina necessitat tenia la vall—A l' estíu d' atraurer aquí—De forasters *touristes* tot un exèrcit—Que 'ns ajudan sols á menjar,—Y á beurer nostre bòn vi?—Aixís deya un de *Lavin*.

J. Balari y Jovany.

(Seguirá.)

(1) L' Alpstock ó Alpenstock es un bastó de fusta blanca ab una punxa de ferro per apoyarse en la terra ó sobre del glas, n' hi ha de varias dimensions, mes en lo general solen ser de 8 pams de llarch. Després d' haber fet varias escursions 'ls *touristes* fan grabarhi la relació dels punts visitats, y 's conserva com un recort de viatje..

(1) Languard (derivat de *lungo guarda*, llonch sguart ó llarga vista) s' eleva á 3266 metros sobre del nivell del mar,

PER CARITAT.

Jo t' estimo, y estimante
Prou se, be meu, que 't fatg mal.
Feu, oh Deu, que l' aborreixi,
Per caritat.

—

Borreume la seva imatje,
Que may la puch oblidar;
Sols no la vetg quan la miro,
Qu' es un instant.

—

Jo escolto sa véu vibranta
Per tot arreu ahont vatg,
Y com mes d' ella m' allunyo
Mes clara 's fá.

—

Lo foch de sos ulls n' abrasa
Lo meu cor enamorat;
Com los meus suspirs l' avivan
Sempre fa flam.

—

Entre ensomnis la vatg veure
Que 's moria ab mi pensant,
Y jo gosava, y de ditja
Fins vatg plorar!..

Digitized by Google

Si 'l cel te tanta dolsesa
Com lo seu cor verginal;
Si no hi vatg podré al menys dirne
Que jo hi he estat.

—

Amor es sense esperansa,
Y mor mon cor esperant!
Arbre d' arrels consumidas
May florirás.

—

Jo no puch pas estimarla.....
Y l' estimo tant y tant.....
Feu, Deu meu, que l' aborreixi
Per caritat!

EMILI COCA Y COLLADO.

LO RELLOTGE DEL PASTOR.

Recordo que quan petit van encarregarme á una minyoneta filla d' una vila de Flandes, la qui 's deya Trea: jove de carácter alegre, de grossos ulls de color de cel, dents blancas y rojas y frescas galtas.

Quan Trea s' endiumenjava, era cosa de véurela ab sas llargas arrecadas á las aurellas, sos brassos nuus, segons la costum Flandesa, y sa prima cintura apretada per una estreta cotilla, qual color roig sobreixia, borejantlo al ensemps, del jipó de llana de llistas blancas y blavas. Aquell dia 's desfeya en ensenyar un peu en que no hi faltava res per ser bufó. Així es que, al véurela passar, tothom se girava y ab la mitja rialla á la boca los uns preguntavan als altres:

—Qui es aqueixa hermosa noya que du un nen per la má?

Y jo, ab lo meu amor propi de sis anys, m' alegrava y m' enorgullia al veure que la meva acompanyanta, feya tombar á tothom. Los dias que passejavam junts eran pera mi dias de verdadera festa y 'ls esperava ab gran impaciencia.

Ho diré tot; además de ma vanitat de noy hi havia altre cosa que 'm feya desitjar mos passeigs: cada diumenge l' objecte de nostra sortida no era altre que 'l dirigirnos á un arrunat mas, ahont hi vivia una vella, mare d' un hermós donzell. Axís qu' arribavam, hi havia patons pera Trea y dolsos per mi. Encara 'm sembla veure á los enamorats, assentarse tots dos al peu d' una finestra de vidres verts, tot acostantse l' una á l' altra, tant com podian, sas duas cadiras. Enrahonavan, molta estona, en veu baixa fent mil projectes, com los que venen en tropell á la imaginació dels jóvens en la edat de las ilusions.

Mentres ells s' entretenian així, la bona vella s' engreixava contantme algun cuento. Per molt temps que visca, 'm recordaré sempre de sos cabells blanchs tapats per una gorra de blanquíssima tela, de sos ulls fixos y entelats, de sa honrada fesomía y de sos sechs brassos qu' eixian per dessota d' un gros mocador roig. Contava aparicions maravellosas, llegendas fantásticas, infernals aventuras, tradicions dolorosas. Quan arrivava á un passatje dramátich alsava sa corvada esquena, sa aspre veu prenia un mes segur accent y sas duas llargas mans alsadas al ayre tornavan á caure damunt de sa falda. Jo, sentat devant d' ella damunt d' un tamboret, la escoltava inmóvil, respirant tot just, ab los ulls fixos y las galtas encesas. Quan acabava, la meva pena era gran y hauria donat tot lo del mon pera que no s' hagues finit tan prompte.

De las llegendas curiosas que 'm contava, la del *Relotje del pastor* produhia sempre en mi gran impresió.

«Fill meu—me deya la bona dona—hi havia á Cambrai una iglesia com no n' hi ha un altre avuy dia. Ja may se n' es vist cap de mes hermosa. Encara que s' hi hagués passat un any, sí, un any sancer, mirántsela, haurian quedat cosas per veure. Mes lo pus preciós era l' rellotje: ¡'l rellotje que jo havia passat moltas horas contemplant quan era á la edat vostra y ab lo cistellet dessota 'l bras me 'n anava á costura! ¡Ay, llavors tenia bona la vista!

«Aquell rellotje era molt mes alt, oh! molt mes alt que la casa hont estava. Semblava una iglesia petiteta ab son portal y son punxagut campanar. Al cap d' amunt de tot hi havia un ángel que, cada cop que tocavan horas, acostava sa trompeta als llávis y sonava una tonada. Llavors l' ángel Gabriel, posát á la esquerra del rellotje feya moure un ram de lliris blanchs de S. Antoni com pera dir *Ave Maria* á la Santa Verge qu' era al altre cantó. Aqueixa, agenollada davant son reclinatori, juntava las mans y movia 'l cap, com si respongués: *¡Que 's cumpleixi la voluntat de Deu!*

«Despres s' obrian las portas de dos ninxos en los que s' hi veyan dos caps de mort: despres un llibre, quals fulls ells mateixos giravan pera deixar llegir pensaments religiosos: despres se sentia un repich maravellós, trist y dols y 's veya passar per sota una especie de galeria tota la passió de Nostre Senyor Jesuchrist, desde l' instant en que Judas traydorament lo va vendre, fins que, baixant lo cap, s' ánima s' en pujá á los peus de Deu, l' etern Pare.

«L' ángel tocava una altre vegada encara la trompeta y tot se clohia y quedava quiet é inmou:

«¿No es vritat, fill meu, qu' era cosa digna de ser admirada y qu' haurias donat qualsevulla joguina per veurelho?

«Ara 't contaré com va adquirir la Iglesia de Cambrai aquella tan rica joya.

«Fa molts anys va venir un príncep á posar siti á Cambrai; mes tot y sas tropas y sos grans castells de fusta que llensavan grossas pedras, fletxas y tronchs encesos, no pogué entrar á la ciutat. Un maravellós núvol s' estenia sempre devant de las murallas. La Mare de Deu y 'ls ángels s' aparesqueren en mig lo núvol y tornaren á llensar las pedras, las fletxas y 'ls tronchs encesos entre mig dels sitiadors, esterminant sas tropas. Lo príncep dels enemichs, furiós al veure protecció tan miraculosa, dirigí terribles blasfemias á la Santa Patro-

Digitized by Google

na de Cambrai. No li va faltar son degut cástich; perdé la vista. Llavors s' humiliá davant la má que 'l feria, va fer aixecar lo setje, y va prometre, si recobrava 'l veurehi, fer present á la Iglesia de Nostra Senyora de la Mercé, d' una corona d' or dintre de la qual un cavall hi pogués donar voltas.

«Son penediment va obtenir lo perdó; recobrá la vista y portá sa ofrena á la Iglesia, ab un ciri de cera groga á la ma. Podéu contar lo content que estaria. ¡Figuréuvos lo trist que deu esser lo estar rodejat tot lo dia d' una fosca completa com á mi m' succeheix! No 's veu ni 'l cel, ni las nuus que com aucells volan, ni 'ls verts arbres, ni flors de tots colors! Si 's dona un pas no se sap si 's trepitja 'l buyt,..... y pasar axí tot lo dia... sense veure als fills! ¡Oh!... fill meu, creume un cego deu esser plangut!

«Lo prímcep de qui 't conto tot axó, en mig de sa alegría, digué en alta veu que desitjava oferir á la Iglesia altre present tan nou com rich era 'l primer si trobava qui 'l fes.

«Al oure aqueixas paraulas, va eixir d' entre 'l poble un pastor jove, de Roma, lo qui ab tota ardidesa va dirli:

«—Jo ho faré! ¡Donáume mil escuts d' or; concediume catorze anys y 'us faré un rellotje del que 'n parlará tot lo mon, com una de las set maravellas de la terra. Si, ho juro per la salvació de la meva ánima: ¡se li dirá la marevella de Cambrai!»

«Se li donaren mil escuts d' or, treballá nit y dia per espay de catorze anys y construhí l' hermós rellotje de que t' he parlat.

«Despres aná á trobar lo senyor Gobernador de la vila y li digué:

«Ara me 'n vaig á la meva patria á reunirme ab la meva pobre mare, á la qual fa catorze anys que no he pogut abrassar. He tancat dintre aquest bastó los mil escuts que he rebut per salari. ¡Alabats sian Deu y la Verge Maria! Per poch que m' ajudi mon ángel guardiá en mon camí, portaré á la meva mare prou pera no tenir ja mes miseria.

«Lo gobernador de llavoras, no tenia gens de temor de Deu; aixi fou que va dirse á si mateix:

«—Lo pastor se 'n va á altres terras, tal volta allí construirá un relotje molt mes admirable qu' aquest: lo nostre perdrá son renom, sense contar ab que los romeus ja no vindran á nostra ciutat. Es precís qu' aquest home 's quedi.

«Y va posar en planta mil projectes: mes lo pastor á cada promesa del gobernador responia:

«—Tot axó no val tant com la meva pobre mare.

«—La enviarem á cercar.

«—Oh! no, deya lo pastor, moriria ab vostre clima fret y humit! La meva mare viu en la hermosa ciutat de Roma; y encare que pogués resistir las fatigas de semblant viatje ¿voldria deixar la ciutat del Papa, de quí reb cada dia una indulgencia?

«Lo gobernador llavoras va pensar en fer detindre al pastor per bruixot y herétich, mes va temer que 'ls seus administrats no 's rebelessin contra d' ell; per lo tant se va contentar ab ferlo sorpendre fora de la ciutat per gent sens fre ni lley... Lo pastor se va defensar ab pit, y sols pogueren apoderarse de son bastó, dintre del qual hi havia las mil pessas d' or.

«—Torno á esser pobre, esclamá l' artista despres d' haver escapat de las mans dels lladres, mes me restan encara los ulls y mans y sabré guanyar per segona volta altres mil pessas d' or.

«Lo dolent gobernador va saber ditas paraulas y va pendre una resolució infernal; va fer cegar al Pastor ab un ferro bermell: també li van tallar los dits de las mans.

«Lo pobre home morí alguns anys despres, rodant per la ciutat de Cambrai, ahont demanava 'l pa de cada dia de porta en porta. May mes va tornar á veure á la ciutat del Papa, ni á sa mare.»—

En aqueix instant vaig sentir un soroll que 'm va treure de mon embadaliment. Era que Trea 's despedia de son aymador.

La jove 's va alsar, me va agafar per la ma y varem tornar á casa. Tota la nit boy dormint vaig sentir la veu del pastor cego, que plorant cridava á sa mare, y al ensentdemá, al despertarme, 'm va semblar que veya allunyarse de mon llit á sa esgroguecida y mutilada ombra.

Encara que la llegenda posa l' orígen del rellotje que 'ns ocupa al sigle onzé, no obstant aquest no fou comensat fins á l' any 1338, essent bisbe Guy de Colmède, y 's va acabar en 1397. Pere d' Ally lo feu perfeccionar per los anys de 1400 y posteriorment fou restaurat en 1542 y 1602. Ultimament fou renovat, quasi per complet, son mecanisme, en 1765.

Lo quadrant marcava los dias de la setmana, los mesos, los signes del zodiach, los cuarts de la lluna y 'ls diferents aspectes del sol.

POESIAS.

*
* *

Se tè un desitj: se 'l somnía;
se logra; 'l dolor lo sella.....
¡Veus' aquí una historia vella
que vè de nou cada dia!

*
* *

Molts vells de nosaltres riuhen
perque, estimantnos, gosém;
nosaltres d' ells nos riém
perque sense estimar viuhen.

—¡Ja 'ls hi passará!—ells exclaman,
y per axó 'ns compadeixen:
—¡Ja 'ls hi ha passat!—afejeixen
nostres cors, mentres s' inflaman.

Y, ab lo dupte que 'ns rodeja,
jo pregunto al veure axó:
¿Riém nosaltres de pó?
¿Riuhen élls, nina, de enveja?

10 febrer 1873.

FELIP DE SALETA.

Digitized by Google

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

1873. (Any XV de llur restauració.)

Premi ofert per la Diputació Provincial de Tarragona.—A TARRAGONA, *de D. Joseph Martí y Folguera*.—Accéssit.—SALVATERRA, *de D. Francesch Matheu*.—Premi ofert per la societat la «Jove Catalunya:» LA JOVE CATALUNYA, *de D. Isidro Reventós*.—Primer accéssit: LA JOVE CATALUNYA, *de don Anicet de Pagés de Puig*.—Segon accéssit: LA JOVE CATALUNYA, *de don Isidro Reventós*.

Lo medalló d' or ofrena de la Diputació provincial de Tarragona fou adjudicat á l' oda descriptiva «A Tarragona,» del jove poeta de Reus D. Joseph Martí y Folguera.

Gran facilitat en la versificació, frescura en las primeras estrofas, destresa en alguns tochs y molt bona tendencia en la forma literaria ofereix aquesta poesía.

Mes l' obra adoleix de la falta de un pensament fonamental, y si aquest existeix es tant adotzenat que ni s' esmenta.

Lo poeta descriu la Tarragona romana, la Tarragona goda, la Tarragona sarrahina, la Tarragona de la Etat mitjana y la moderna Tarragona oposant sas murallas al vol de l' áliga francesa, y 's val pera ferho d' estrofas tan arrodonidas y crestallinas com las següents.

«Assí 'ls marbres y l' or á dolls omplien
»pórtichs palaus y arcades
»y les legions entraven y sortien
»á rengles ordenades.»

. . . .

«Y desprès dels romans, los gots vingueren
»á poblar Tarragona,
»y 'ls sarrahins després los empenyeren
»com una ona á un' altre ona

»y fou guanyada per la gent cristiana
»exa ciutat tant bella,
»y tota l' ombra de l' edat mitjana
»s' estengué damunt d' ella.»

Mes desprès de la part descriptiva, lo poeta 's plany sobre las ruinas d' aquellas antigas civilisacions, ab tant poch sentiment com vivesa ha empleat avants, y revenintse de cop dona fi a l' oda, ab un gastat pensament:

—«Mentres hi haja ciutats com tú y Gerona
»la patria viu encare!»

Idea empleada per tots los que han cantat un fet aislat de la nostra gloriosa patria, y que hauriam volgut veure aquí cambiada per algun concepte mes original, mes expontáneo y que fòs mes lógica conclusió de la part primera y mes important baix tots conceptes, de la poesía.

Lo poeta al comensar l' oda *Tarragona*, sent y expressa al felicitat los fruyts de la imaginació: desprès vacila, decau y acaba pera arrossegarse: es que l' obra es poch concebuda, poch madurada, y si per aixó no es digne de elogi ho es com ho hem fet notar avans, per la facilitat y frescura de sos primers trossos.

*
* *

La cansó «*Salvaterra*» del jove poeta D. Francesch Matheu y Fornells guanyá l' accéssit al premi de la Diputació provincial de Tarragona.

Ferma en sa expressió, plens sos versos d' armonía, encare que poch abundosa de pensaments y d' imatjes, la cançó «*Salvaterra*» segueix dignament las petjadas de las obras del mestre en lo género, Beranger.

Podrá no ser históricb lo fet, com esmenta ab molta oportunitat lo Consistori; empero, tradicional ó imaginari y tot, dona lloch á que 'l poeta fassa vibrar l' esperit catalanesch á l' accent de sos versos robustos, rodons y destrement encadenats.

Sia mostra de lo que dihém la darrera estrofa, á la qual no l' hi son per cert inferiors las demés de la poesía:

«Mes si un jorn mala ventada
»dú á la patria mes flajells,
»si obehint la fuetada
»hém de viure com anyells;
»entre runas ó entre terra
»mou tos bronzes revibrants,
»y serás heralt de guerra
»per eix poble de gegants,
»que 't dirán brau y amatent:
»Toca, toca Salvaterra
»toca fort á sometent.»

*
* *

Lo premi que havia ofert la Societat «*Jove Catalunya*» pera la composició que millor cantás l' esperit novell de la nostra terra, y que en dos certámens seguits no s' adjudicá, tingué á la fí un digne guanyador en un jove poeta, fins llavors desconegut, en un jove poeta que havia tingut lo talent d' amagar sempre sos ensaigs, no sols als ulls del públich, sino fins als de sos companys y amichs mes íntims.

Ningú sabia que 'l jove mestre d' obras D. Isidro Reventós polsès tambè la lira de la poesía; se 'l tenia per admirador del *gay saber*, no per poeta y ni sisquera per versificador. Gran fou, donchs, la sorpresa de sos consócis de la Jove Catalunya, en los Jochs Florals de 1873, quan oiren proclamarlo autor de l' oda que havia merescut precisament la joya per dita societat oferta.

L' oda de 'n Reventós, es, y preguém que se 'ns perdone la metáfora, una oda *arquitectónica*. Está basada en un plan bèn desenrotllat, no té una sola estrofa inútil, y desde 'l comens fins á son acabament vá á son objecte.

Pinta lo poeta la Catalunya agonetjant trepitjada, desprès de lluytar com un atleta, per las hosts de 'n Felip V: descriu la nit de tot un segle de durada que sobre d' ella s' extengué: la fa reviure, servintli las timbas de bressol, quan lo Céssar francés se llansa á la conquesta de l' Espanya, y lográ

Digitized by Google

la nostra terra vence en lo Bruch, precisament als nets dels que un segle avants la butxinejaren. D' aquella feta arranca la renaixensa de la terra catalana, l' esplendor de sas arts, de sas lletras, de sa importancia material, y desprès d' alguns recorts del nostre passat, acaba 'l poeta encoratjant á la joventut á que empelte la sèva sava ab la sava de l' antigor, á que confonga son esperit ab lo dels ávis, á que camine per hont ells haurian caminat, pera fer inmortal lo nom de Catalunya.

Com se véu l' obra es felisment pensada.

¿Mes está tant bèn executada com concebuda? Sembrada de pensaments, no tots ells ressaltan per la seva grandesa, encare que sian los mes, los que 's fan notables. Alguns n' hi ha foscos y conceptuosos, que sino fan decaure 'l bon conjunt de la obra, la enfarfegan com aquells relleus, en una obra arquitectónica, que sens esborrar las líneas generals apareixen confosos als ulls dels qui la contemplan.

Lo tó general de la poesía peca tambè per campanut: alguna construcció de la frase massa forsada, algun neologisme massa atrevit y la dificultat de la combinaciò métrica contribuescan tal volta á aquest efecte general que 'ns produheix.

Apart d'aquests petits defectes, descubrim un verdader poeta en l' autor de l' oda «*La Jove Catalunya*»: te per nosaltres lo mérit, no gayre comú, de pensar bé y de enmotllar lo pensament á la forma total: posseheix estotjada en sa imaginació gran riquesa de conceptes, y 'l dia que sápiga fer us de aquestas bonas qualitats, desprenentse del modo de fer qu' en l' oda emplea, molt ocasionat al amanerament, lo dia que sápiga agermanar la expontaneitat del fons ab la de la forma, no pagant tribut al rebuscament en la frase ni en la construcció sintáxica, aquell dia saludarém al jove poeta, com un dels que mes honra podrán donar á la moderna literatura catalana.

∴

Igual títol tenen las poesías guanyadoras dels dos accéssits: la primera pertany á D. Anicet Pagés de Puig: la segona al mateix Sr. Reventós.

¡Sembla talment impossible que 'l mateix Consistori que distingí la poesía guanyadora del premi, tingués dos accéssits pera las duas composicions que la segueixen! Tant diferent es l' esperit que respiran, tant lluny se troban de l' idea que guiá á la societat al oferir son simbólich brot d' olivera!

Mes que la primera tinga de quan en quan bonichs tochs poétichs, encare que no sobressurte per sa originalitat; mes que la segona sia concisa é intencionada en alt grau, encare que fosca y amanerada, ni l' una ni l' altra cantan l' esperit novell de la terra catalana, ni l' una ni l' altra cantan una sola manifestació d' aquest esperit novell!

Lo Sr. Pagès renega de la vida social, de l' industria, del art, de totas las manifestacions del progrés que tant y tant honran á la moderna Catalunya, quan posa eixa blasfemia en boca de la esquerpa pageseta:

«Mes, prest ab neguit sento, que al cor no se 'l enganya
«ab eixa falsa vida que 'n dihuen de progrés,
«y morta d' anyoransa retorno á la montanya
«tot fentli prometensa de no allunyarme'n mès »

¿Qué n' hem de fer; que desprès la pageseta ardida, diga als monstres de la guerra

..... si cobejau ma terra
«veniu á mas montanyas, que allí 'm coneixeréu»?

Ah! Havent renegat de la civilisació y del progrés ¿qué hi fá que gelosa 's mostre per la sua independencia y per la fé de sos ávis? ¿Han fet per ventura menys que això, los salvatjes de l' América? ¿Fan menys que això 'ls de las terras que 'ls fills d' Europa colonisan?

Nosaltres tirém lluny de la industriosa, de la civilisada Catalunya la taca que mesquinament ha volgut llansarli lo Sr. Pagés.

Are en quant al segon accéssit, quan afortunadament han desaparescut las rancunias entre Castella y Catalunya: quan aquesta ab la veu de sos trovadors, ab lo brugit de sas máquinas, ab lo primer lloch dintre l' Espanya que las demés provincias l' hí assignan, ha pres la mes noble, la mes santa, la mes admirable de las revenjas ¿á que esmentar antichs agrávis? ¿á qué parlar de grillons y de brasas que creman dintre del cor? ¿á qué desitjar que sia demá l' hora de la

«..... lluyta sense trevas
«per guanyarho ó perdre'u tot»?

¿Era aquest l' esperit de la *Jove Catalunya* al oferir son brot d' olivera? Creyém que no, y que 'l Consistori, si qualitats poéticas descubria en las duas poesías que distingí, devia posposarlas al objecte particular del premi ofert per la «Jove Catalunya.» Per lo mateix, no es tan de sentir que sos autors las escriguessen, com que trobassen acullida en lo Consistori.

J. Roca y Roca.

NOVAS.

A Déu gracias, no tots los castellans ténen en menyspreu á nostra aymada Catalunya. D' açó nos ha donat poch ha una proba *La Revista de la Universidad de Madrid*, periódich oficial d' aquell centre de ensenyansa, que conté en sos derrers números tres treballs, dignes de que 'n diguém, may sian sino quatre breus paraulas, á fi de que hi pugan fixar sa atenció, los constants llegidors de La Renaxensa.

Es lo primer un estudi, encara no del tot publicat, en que lo conegut é il-lustrat advocat valenciá D. Benvigut Oliver exposa l' *origen, formació, autoritat y judi critich del notable códich del segle XIII*,

Digitized by Google

intitolat «Libre de les costumes generals scrites de la insigne ciutat de Tortosa,» mostrant curiosas noticias y un detingut análissis d'aytal cós de costums escritas, lo primer en valer, á nostre curt entendre, desprès dels *Usatges* y merexedor d' esser mes conegut de la majoria dels jurispérits catalans, que sembla tenen en oblit lo dret consuetudinari de la terra, per esser mes históriclı que vigent, quan ab diligencia lo trobarian en diferents diplomas, ordinacions y códichs. Nos consta que lo senyor Oliver n' ha regirat de tots, y per çó molt nos plauria també, que dongués á llum los estudis que té fets sobre las *Córts Catalanas.*

Lo según, degut á la notable ploma del sabi catedrátich, historiador de la Iglesia espanyola, Dr. D. Vicente de la Fuente, se denomina *Estudios y enseñanza en España tanto entre los árabes como entre los mozárabes* y en son par. 3.er s'ocupa de las *«Escuelas cristianas en el Norte durante los siglos IX y X,»* ampliant y desenrotllant algunas novas en part ja conegudas, del estat de la ensenyansa á Catalunya en la predita época. Judiquém qu' estos preciosos *Estudis* son un fragment de la *Historia de las universidades, colegios, seminarios y demás establecimientos de enseñanza en España*, que fá temps que está enllestint dit senyor.

Consisteix lo tercer en un article sobre *el derecho del Señor en la antigua Cataluña*, escrit per lo celebrat jurisconsult castellá D. Francisco de Cárdenas, en que 's proposa probar la existencia y práctica del *del mal ús* nomenat *firma despoli forçada.* Treball es aquest que, reproduhit ja en altres publicacions, ha cridat l' atenció fins dels sabis estrangers; mes açó n' obstant, no veyém encara en ell prou clarament definida tan debatuda cuestió. Trobém que lo Sr. Cárdenas es, sens disputa, lo jurista de Castella qu' ab mes profunditat y bon zel ha estudiat nostre dret foral, sos comentaristas y algun dels aplechs de nostras costums escritas, mes com no ha tingut á la vista cap nou document dels archius de la terra (si bé ne cita un per la notable autoritat del Dr. D. Félix M.ª Falguera) ab que poder afirmar las suas rahons, queda sempre pendent de resolució, lo dupte de si, donada la eczistencia de dit mal ús, fou est prestat durant la etat mitjana fins á son abolició. Per lo poch qu' havém vist sobre açó, dirém qu' en lo segle XIII ja hi havia Senyors que no eczigian sino una petita cantitat en sa equivalencia. En quant á la eczistencia d' aytal mal ús, recordém que temps enrera un amich, molt aficionat á investigacions históricas, nos manifestá qu' en cert capbreu de la casa de Cruilles, pertanyent al any 1407, constavan subjectes á sa prestació los homes propis de aquella jurisdicció. Y pera conclóurer nos atrevirém á indicar duas petitas correccions. Diu lo Sr. Cárdenas que la 1.ª edició de las *Constitucions de Catalunya* es del any 1588 y no es axís puig ha confós la 2.ª ab la 1.ª que fou estampada á la fi del segle XV (1481-93?) y 's troba d' ella un eczemplar sens peu d'estampa en lo archiu municipal de esta Ciutat. Altre es que lo Notari de Cardona per ell citat com á Tomaso, se deya Joaquim Thomasa y nos consta que vivia en 1848.

—

Lo jove D. Joseph Martrus y Malagelada, ha publicat un tomo de poesías castellanas ab lo títol de «Visiones y realidades.» Totas las poesías d' aquest llibre son escritas als quinze, setze y disset anys del autor y revelan facilitat. Van acompanyadas d' un prólech d' En Manel de Lasarte.

—

Lo Sr. Arús y Arderiu ha tingut la amabilitat de remétrens un eczemplar de la última de sas produccions dramáticas, *La Caritat*, fantasía en un acte dividida en vuyt cuadros que últimament s'estrená en lo *Teatro Español.* Si aquesta obra no fos ja de si molt recomanable per sa versificació esmerada y bellesa de conceptes ho fora en alt grau per lo fí elevat que li ha dat vida. Lo Sr. Arús ab un desprendiment y noblesa que l' honra molt destina los productos líquits que aquesta producció li donga á socórrer los desgraciats de la actual guerra.

—

Está á punt de sortir un volum de poesías de En Joaquim Riera y Bertrán que creyém cridarán molt l' atenció per sa bondat y per lo género á que pertanyen. Lo titula son autor «Cansons del temps». Axís que vejen la llum nos n' ocuparém extensament.

—

Llegim en *La Epoca*, periódich madrileny:

«Crida la atenció dels inteligents los quadros que han presentat en l' exposició de pinturas de la antiga argentería de Martinez los joves artistas barcelonins D. Anton de Ferrer y D. Joseph Amell. Los del primer son *La capelleta del Carme, Entrada del Ramet* y *Un pagés* (tipo catalá). Lo segon n' ha exposat dos *Lo bressol vuyt* y *Un matrimoni sens fills.*

Recománanse aquests assumptos per la habilitat de la composició y 'l rigor del colorit, y si be la crítica severa podrá veurehi algunas faltas dels que may pot esser exempta una obra humana, revelan las grans disposicions de sos joves autors á qui augurem un brillant pervenir si seguexen ab lo mateix acert lo diví art de Velazquez y de Murillo.»

—

Lo segon número de la *Revista histórico-latina*, entre altres conté un article del distingit escriptor D. Antonio de Bofarull sobre lo primer llibre imprés á Espanya. Va acompanyat d' una foto-litografía de l' última plana de dit llibre. Lo Sr. Arana hi continúa son estudi comensat en lo primer número de dita publicació. Lo Sr. Joan Serra y Pausas comensa uns *Apuntes para una historia de las artes gráficas.* La secció de noticias y 'l Boletí Bibliográfich son molt complerts.

—

S' ha estrenat en lo Tívoli la sarsuela en un acte *La monya de rissos* y *Paraula de Rey*, en dos actes, de D. Modest Busquets, de Reus.

S' está ensajan la sarsuela en dos actes, dels senyors Pitarra y Manent, *Lo sagristá de S. Roch.*

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Juny de 1874. Núm. 17.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Consideracions sobre la industria en la actual exposició de Madrid; per *P. Aldavert.*—L' Engadina y 'l ladin que allí 's parla; per *Joseph Balari y Jovany.*—Avuy fa un any (poesía); per *Joaquim Maria Bartrina.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—La pagesa y l' estudiant (poesía); per *Joan Planas.*—Curiositat notariesca; per *Joseph Puiggari.*—La Bonaventura; per *Joseph de Argullol.*—Jochs Florals; per *Joseph Roca y Roca.*—Lo torrent (poesía); per *Rossendo Arús.*—La canya y lo roure; per *J. M. Valls.*—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genis y Aguilar.*

CONSIDERACIONS SOBRE LA INDUSTRIA EN LA ACTUAL EXPOSICIÓ DE MADRID.

S' está celebrant á Madrid una exposició en la cual entre altres dos de las antigas nacionalitats, las mes avensadas avuy de la península, han presentat á la consideració pública lo mes triat de sos productes.

L' actual estat d' Espanya no permet ó per mellor dir no dona ocasió á la grandiositat en aquest certámen ni menys consent que sia molta la concurrencia que vagi á admirarlo y estudiarlo de llunyas terras; mes ab tot y axó Valencia y Catalunya principalment hi han dut bona cosa de sos productes naturals y 'ls mellors fruyts de sa prodigiosa industria, com si ellas que en la derrera exposició d' Austria adquiriren ben justa fama en tots los moderns avensos de l' inteligencia, haguessen volgut, orgullosas, patentisarho allá ahont hi solian trobar la incredulitat ó 'l dupte. Diuen que las mares veuen sempre en sas fillas las mellors cualitats del mon, y es estrany que á Madrid pretenent serho de las provincias li haja calgut palparho tot, com si li dolgués convensers del alt lloch que devant de la civilisació correspon á las duas nacionalitats germanas. Veyem, donchs, ab gust com ha desaparegut d' aquell centro la general preocupació que feya á las demés provincias tributarias de nostre pais gracias á una protecció *injusta* y que, caygut lo vel, se veja mes clar com aquí sabem tot ferho tant bo y mellor que en altres parts y portarho als mercats á un preu per competir ab tots los productes estrangers.

A aquest estat hi hem arribat gracias al moderat favor que en las lleys de la península ha trobat la industria nacional. Ara que podem gosar de certa independencia tampoch hem d' exigir desmesurada protecció, si no es per las industrias naixents, tals com las de diferents arts derivats de la agricultura que 's troban en la infancia y que tenen mellor peu que las mes cultivadas aquí per las especials condicions de nostre clima. No hem d' exigir, no, una protecció merces á la que poguessen descansar nostres fabricants y consentir que altre volta desmeresquessen nostres productes dels estrangers que tot son dalé lo posan en sas fábricas y tallers. Ab l' agulló de una descabellada llibertat de comers hem avensat mes en cinch anys que avans en una centuria.

Una altre consideració volem sentar en est deslligat article ¿Per qué tants y tants capitals emplear en industrias exóticas aquí á Catalunya quan las industrias naturals com son las de sedas y llanas en totas sas varietats, las industrias químicas y agrícolas que moltas tenen sas primeras materias en lo pais no han arribat á son desarrollo y algunas ni han nascut sisquera? Per qué edificar sobre terreno movedís? Axís sols nos esposem á un gran cataclisme com lo que 'ns amenassá quan la derrera guerra entre 'ls nort y sud-americans, y que perque Deu fou servit no promogué la total ruina de Catalunya. Considerem lo molt y molt que en brut s' extreu de nostres ports per elaborarho á l' altre cantó dels Pirineus y per retornarnosho als pochs dias á preus fabulosos. Y, donchs, que no ho podem fer nosaltres per esser tributaris d' altres nacions? Se 'ns objectará que s' han ensajat y s' ensajan encare, y que si be donan resultats algunas probas la competencia estrangera las ofega. Puig per aquestas era que mes amunt demanavam protecció, pero protecció ilimitada, fins que passats los perills de l' instalació y disposant de recursos puguin llensarse á la competencia que es la font del avens dels pobles.

Digitized by Google

Nostra riquesa minera es molt y molt gran segons parer de diferents sabis que han examinat detingudament lo sol de Catalunya y especialment en carbó de pedra qui pot ser orígen de una industria en gran escala pera la estracció de la benzina y molts altres líquits no menys importants que fan la riquesa de molts fabricants estrangers y que tindrian un segur mercat aquí á Espanya. En nostres cafés se serveixen mil licors extrets de plantas que llensem *per inútils*. L' industria del ácit cítrich qual primera materia ó millor dit qual mare es lo llimoner que tant se dona aquí y que vejem reduhit á las millors pagesias no ha nascut. No es estrany, si encare aquí no se l' hi ha sabut donar servey mes noble que 'l de fregar l' aram. Y quinas utilitats no te l' ácit cítrich! Y quant y quant no se 'n consum anualment en la mateixa Barcelona!

Treballem sens cansarnos per millorar lo que are fem; mes no 'ns cegui la confiansa de que sempre tindrém mercats segurs y no descuydem passats exemples: axís tal volta no veurem lo demá tant rialler y tant bojament no 'ns tirarem á industrias que prous cultivadors tenen avuy y 'ns recordarem que n' hi ha moltas per explotar y que ab constancia seguidas nos donarán primerament mes resultat perque tindriam á inferiors preus las primeras materias y despres seria mes segura y constant la explotació de las mateixas.

A tots los expositors y especialment als fills de Catalunya y Valencia y als pochs de Mallorca que han concorregut á aquest certámen de las provincias orientals de la península los donem l' enhorabona perque en mitj de las lluytas políticas rendeixen lo mes noble tribut á la civilisació que es la pau aqui hont tants se n' ofereixen en holocaust á la barbarie.

P. ALDAVERT.

L' ENGADINA Y 'L LADIN

QU' EN ALLÍ 'S PARLA.

XIII.

Sentim un ver plaher en fer notar, que si la poesía popular está abatuda, si 'l *ladin* 's véu amenassat en sa existencia, no hi falta en cambi en la petita vall, menos poblada que la d' Andorra, aquell alé que reunint en una comú aspiració totas las dels engadins il-lustrats promou 'l RENAIXEMENT LITERARI, que s' observa fa alguns anys.

Divers Signuors da grand' doctrina
Haun già pruvo da demusser,
Cha noss ROMAUNTSCH dell' ENGIADINA
Saj' üu linguach da conserver
E na 'l lascher fer quella fin
Sco 'l GREC, l' EBRAIC ed il LATIN.

Traducció.—Divers Senyors de gran doctrina—Han provat de demostrar,—Que nostre *romá* de l' Engadina—Es un llenguatje que s' ha de conservar—Y no deixarli fer aquella fi—Com 'l *grech*, l' *hebraich* y 'l *llatí*.

Sens dupte qu' aquest mohiment literari ha vingut en ocasió oportuna, com ho demostra Caratsch cuan diu:

Avaunt qualch' ans nossa favella
As rechattaiv' in prievel grand,
Üngün pü s' occupaiva d' ella
E plaun a plaun giaivl' as perdand
Mentr' il TUDAIS-CH nella valleda
A gran pass faiva si' entreda;

Üna grand' macla füs resteda
Per nossa generazïun,
Scha quaista lingua, chi tschantscheda
Ais daspö seculs nel Grischun,
Füss poch a poch del tuot sparida
Smancheda, mort' e sepulida!

Traducció.—Alguns anys avans nostra paraula—'S trovaba en pérdua gran,—Ningú mes s' ocupaba d' ella—Y poch á poch s' anaba perdent—Mentres l' *alemán* en la vall—A gran pas feya sa entrada—Una gran mácula haguera quedat—Per nostra generació,—Si aquella llengua, que parlada—Es desde sitgles en 'l Grisó—Hagués poch á poch del tot desparegut—Mancat mort y fos enterrada!

La literatura del *ladin* era fins ara poch casi bè nula, *ils d' Engiadin öta han fat avant ün ca let la Bibbla in dialét ladin d' Engiadina bassa*, diu Valentin en sa obra publicada en 1863 y ho confirma Caratsch ab las següents paraulas:

Cha noss buns vegls con la lectura
As instruissan—cu pretender?
Scha noss Pajais litteratura
Otra nun vaiva co 'l Chalender
La Bibgia Sench', ils Testamaints
E 'ls Statüts vegls ó Tschantamaints.

Traducció.—Que nostres bons vells ab la lectura—S' instruhian—per qué pretendreho?—Si nostre país literatura—Altra no tenia que 'l Calendari—La Biblia Santa, 'ls testaments—Y 'ls estatuts vells ó *establiments*, (?)

La conserraziun della lingua ladina sto nel cour d' ogni bun engiadinais y per això han fet y están fent esforsos desinteressats per mantenirla. Valentin tenint en compte respecte de son llibre, *chi saran pacs cumpraders, per mutiv della pitschna distaisa* (poca extensió) *della lingua*, diu: *m' haja risolt da non dar alla stampa per questa vota l' intera mia producziun poetica, ma sulamaing üna part*, y promet publicar l' altra part taut aviat com *las spaisas della stampa regnan curertas*. Tot' obra publicada sols en *ladin* demostrará sempre molt bona voluntat y fins direm un sacrifici per part dels autors per esser reduhit 'l número de lectors, ja que pochs son 'ls que parlan dita llengua. Per aquest motiu déu mirarse ab simpatía 'l RENAIXEMENT LITERARI en l' Engadina, que á nostre modo de veurer te gran sig-

Digitized by Google

nificació ja que coincideix ab 'l de las altras llenguas romanas. Aquest mohiment literari ha fet naixer un bon número de literats que 's distingeixen tots per son patriotisme y amor á la llengua, puig com diu 'l poeta:

Eir letterats in abbondanza
Posseda noss pitschen pajais,
Ch' in pros' e vers cun eleganza
Scriv 'n il LADIN-ENGIADINAIS
Il defendand cun vehemenza
Da tuots nimihs e concurrenza.

Traducció.—Ara literats en abundancia—Posseheix nostre petit pais,—Qu' en prosa y vers ab elegancia—Escriuhen 'l *ladin-engadí*—Defensantlo ab vehemencia—De tots enemichs y concurrencia.

Unas cent obras, segons Egli, van ja publicadas en *ladin* y 'l Sr. G. Klainguti proposá formar en Engadina una societat editorial per facilitar la publicació d' obras *romauntschas-ladinas*, de cual proposta fá menció Caratsch, en sa poesía titolada *Il linguach romauntsch-ladin*, cuan diu:

In conclusiun ch' ün am permetta
Üna PROPOSTA menziuner
Chi exellent' ais e perfetta
E cha ognün ho podieu ler
Nel *Fögl* romauntsch, e ciò nel mais
D' Avuost passo, di vainchatrais;

Ün tel proget nella valleda
Stuvess ün bod effectuer,
Allur la sort ferm asgüreda
Füss del ROMAUNTSCH—e prosperer
Il vzess ün sgür del EN in riva
Fin cha del muond la fin arriva!

Traducció.—En conclusió que s' 'm permeti—Una proposta mencionar—Qu' excel-lent es y perfecta—Y que cad' hu ha pogut llegir—N' 'l *Fögl* romá, y axó n' el mes—D' Agost passat, dia vintitres=Un tal projecte en la vall—'S deuria prompte efectuar,—Llavors la sort forsa assegurada—Fóra del romá—y prosperar—Se 'l veuria segurament del Inn en la ribera—Fins que del mon la fí arribi!

XIV.

Al mateix temps qu' á Barcelona s' establia la institució literaria dels Jochs Florals, 'ls engadins fundavan un periódich nomenat FÖGL D' ENGIADINA, que tenia, entr' altres objectes, per primer y principal «*il sustegner nos linguach*,» lluytant ab moltas dificultats, puig que *ais bain dalöntsch l' ümla giazetta da meriter gran protecziun.* La redacció convensuda de que *Il Fögl dell' Engiadina, paun nun po fer sainza farina* y de que *sch' alla lampa mauncha l' öli o bod o tard sto 'll' as stüzzer* (déu apagarse) reclama l' indulgencia dels suscriptors y desitja que continuhin la suscripció qu' es módica en extrem:

Pel nouv an chi 's avvicina
Avair vögl tuots giavüschos
A fer ch' al *Fögl d' Engiadina*
Brav aumaint 'n ils abonnos,
Già ch' onest eir il pretsch ais
Be ün franc ogni trais mais!

Traducció.—Per 'l nou any que s' acosta—Vull que tots tinguéu desitj—De fer que 'l *Fögl d' Engiadina*—Molt aumenti 'ls suscriptors,—Ja que módich 'l preu es—Sols d' un franch cada tres mesos!

Giavüsch infin, per la Giazetta
Voss' indulgenz' e protecziun
Degne 'll' almain d' ün ögliedetta
Aunz co la mett'r in ün chantun,
Renovè tuots l' Abunnamaint
E 'l Redactur sarò cuntaint.

Traducció.—Desitjo en fí per la Gaseta—Vostr' indulgencia y protecció—Digne al menys d' una ulladeta—Avans de posarla en un cantó,—Renovéu tots la suscripció—Y 'l Redactor estará content.

Las novas políticas, lo que vè dit *nels gabinets da Paris, Londr' e Berlin, Petersburg, Vienn' e Turin* no s' aventura á darlas 'l *Fögl d' Engiadina* fins á estarne ben segur, mentres que *sistems haun d' otra natura sieus confrers, que stögl cunrgnir, sch' els 'na nova oz daun* (avuy dónan) *per sgüra spess damaun staun la smentir.*

L' ümil *Fögl dell' Engiadina*
Nun ho quaista vanited
Siand el 'na giazettina
Chi disch saimper la varded
Ed ils fats, aunz co 'ls quinter
Voul el *vair* ed ils *tucher*.

Ma scha 'l *Fögl* poi üna nouva
Bod o tard ho annunzio,
Ais allur que üna prova
Ch' el da que füt asgüro
E cha l' ais eir figio steda
Dappertuot protocoleda.

Traducció.—L' humil *Fögl dell' Engiadina*—No tè aquesta vanitat—Essent ell un periódich—Que diu sempre la veritat—Y 'ls fets avans de contarlos—Vol ell veure 'ls y tocarlos=Mes si 'l *Fögl* puig una nova—Tart ó aviat ha anunciat,—Es llavors una proba—Que dòna de que fòu assegurat—Y de que ella fins ha estat—De per tot protocolada.

En l' alta Engadina l' important població de Samaden (1) tè Biblioteca ahont *minchün po s' abbuner* y en la vila de Zuoz véu la llum 'l *Fögl d' Engiadina*. 'Ls pobles de Crusch, Ramuosch (Remüs) y Strada, compres 'l pobre Tschlin, en la baixa Engadina, que no brillan *ne per stredas, ne per pompus palazs, üna müravaglia haun eir els alla fin, la stamparia Schiarplaz.*

Desde la fundació del periódich en 1858 fins l'

(1) Samaden en ladin Samedan (deriv. de Sommo d' En, *Summum Æni*) es una de las poblacions mes importants de l' alta Engadina, compta 686 habitants.

Digitized by Google

any 1865, S. Caratsch publicá varias poesías que després reuní en un sol volum. Copiarém una part de sa *Prefaziun* sens' donar la traducció per la gran claretat de llenguatje ab que está escrit. Al parlar de sas poesías, diu: «Mias modestas produ»ziuns, scrittas nel *linguach del pövel*, nun haun »pretaisa alchüna ne dal punct d' vista poetic ne da »quel linguistic, bain cognuoschand quant ellas in »amenduos laschessan ad observer ed a desiderer. »Il scopo da mias rimas ais unicamaing quel da »descriver alchünas scenas our dalla vita populera »e soziela da noss pövel engiadinais; dal rimemori»zer cotres sias festas, sieus üs, sieus costüms, e »traunter aint eir sieus abüs e deblezzas, il tuot »però saimper suot la vernisch del *humor* in ma»niera da nun offender e permaler possibelmaing »neir ils temperamaints ils pü delicats e suscepti»bels.»

Cap classe de dupte 'ns quèda de que Caratsch es un dels entussiats engadins que procuran y promouhen 'l cultiu de sa *madrelingua*, y ben clar ho manifesta en sa *Conclusiun* cuan diu:

Als sforzs chi fo oz l' ENGIADINA
Per conserver sieu PLED ladin,
Poss' üna part avair mes-china
Eir quaist modest opuscolin!

Traducció.—Als esforsos que fa avuy l' Engadina —Per conservar sa parla *ladina*—Pugui una part tenir mesquina—Aquesta modesta obreta.

Ab la mort del Sr. Constantí de Flugi á l' edat de vuytantavuyt anys, qu' ocorregué en Cuoira 'l 17 de Maig próxim passat, acaba de perdre l' Engadina, segons 'l *Zürcher Zeitung* del 20 del mateix mes, no sols un entusiast amich del *ladin*, sino un mantenedor de sa literatura, que déu agrahirli molt bonas poesías.

XV.

La literatura naixent en l' Engadina tòpa ab las dificultats que presenta l' escriptura d' una llengua que no tè fixada sa ortografía, usant cada autor 'l sistema que bè li apar, segons s' ha pogut veurer per 'ls fragments qu' habem donat. Valentin en confirmació d' aixó diu: «Nels cudeschs »stampats in romantsch d' Engiadina bassa as cha»ta scrit plèds franzes, sco: *Dieu, nous*, etc., chi »stovèssan gnir pronunziats *Diö, nu*, ma que non »es romantsch; eir vain avant plèds scrits al lati»nismo, sco: *hom, habitant*, etc., ils quals a tenor »linguaig da Sent vegnan pronunziats: *óm, abi»tant;* eir as preschaintan plèds in stampa scrits a »metoda spagnola, sco: *buntat, trinitat*, etc., e fi»nalmaing as chata plèds scrits á chaprizi, sco: »*varda, vardat, vardad, vardadt*, etc., ma in Sent »vegnan quels pronunziats sco nell' Italian letterà, »cisè: *buntá, verdá, trinitá*, etc.» Per acabar ab aquesta varietat d' escriptura, manifesta 'l sèu desitj dient: «Eu basès la lingua *ladina* sün sia »propía fondamainta, e sulamaing nel bsögn pi»glèssa in assistenzia l' Italiano, per edificharla va»libla ad üna generala lettüra ed ortografía.»

Deixant ara apart las dificultats ortográficas, ab que tòpan també 'ls catalanistas, devem reconeixer la ventatje dels engadins sobre d' aquets per cuant aquells escriuhen segons 'l modo de parlar que 'ls es mes familiar. Caratsch usa 'l *ladin* d' alta Engadina en sas poesías y Valentin per 'ls sèus cants emplea 'l de la vila de Sent en l' Engadina baixa. Aixó facilita l' estudi y comparació de diferents dialectes, puig que escribintse 'l llenguatje del poble sens barreijar ' l de varias poblacions, donant á cad' hu la fesomía que l' hi es característica, s' está en camí de passar de la llengua del poble á la literaria, no perque siga aqueixa essencialment diferent d' aquella, sino perque establint un llenguatje comú á tots fa desapareixar petitas diferencias que moltas vegadas son accidentals. Per donar un exemple: la paraula catalana *calor* se traduheix *chód* en la vila de Sent, per *chad* en Scuol y en Fettan (1) se diu *chaud*. Si 's formes 'l *ladin* literari se prendria sens dupte una de las tres maneras de parlar, del mateix modo que 'l llenguatje de Búrgos, Valladolid, Toledo y Madrid en Espanya, 'l de Tours, Blois, Orleans y Paris en Fransa, 'l dialecte de la Misnia usat per Luther y 'ls sèus deixebles en sos escrits en Alemanya, y 'l de Toscana en Italia, han vingut á constituhir 'l llenguatje literari de cada nació respectiva, y en cuant un escriptor s' aparta d' aquest modo general diu que escriu en tal ó cual dialecte.

A nostre modo de veurer 'ls catalanistas farian un gran servey á nostra literatura, si cad' hu en sos escrits digués que compon ó escriu segons la manera de parlar de tal regió ó comarca.

XVI.

Essent pura y sensillament aficionats á la literatura y habent vensut la natural repugnancia que sentiam d' escriurer en catalá per primera vegada, creyem haber fet próu. 'L nostre llenguatje decididament es 'l que 's parla á Barcelona.

Habem procurat (y sens dupte no sempre ab bona fortuna) evitar aquellas paraulas de la llengua oficial, que s' 'ns oferian á cada pas y que com eura s' enroscan ab lo robust tronch de nostra parla y confon ab sas brancas son fullatje. Ara desitjem, perque aquest treball no quedi manco, qu' un altre ab mes coneixements dongui á llum las reflexions qu' haji fet al llegir las poesías qu' habem citat, comparant ab 'l *ladin* nostre llenguatje perque 'n pugui provenir profitosa ensenyansa.

'L nostre camp ha sigut curt ocupantnos d' una de las brancas del *romauntsch*, mes si haguessim pogut pensar, cuan estabam en 'l país dels grisons, qu' un dia escriuriam del *ladin* cridant l' aten-

(1) Pobles de baixa Engadina.

Digitized by Google

ció dels aficionats á l' estudi de las llenguas *romanas*, 'ns hauriam fet ab mes llibres, que comprarem solament per pura afició y entreteniment. Sens dupte que també hauriam pogut parlar del *romanutsch* del Oberland valentnos de la Gramática y Diccionari de Conradi y de Carisch, de l' Ortografía y Ortoëpia de Palliopi, de la Geschichte der Literatur des rhätoromanischen Volkes del Dr. Friedlieb Rausch y d' altres y altres obras publicadas, qu' haurian donat mes interés á nostres articles, qu' han vingut á esser exposició pura sens pretensions filológicas ni literarias respecte d' una llengua de que se 'n tracta actualment en Fransa é Italia com objecte d' estudi curiós.

J. Balari y Jovany.

Nota.—Habentnos passat per alt algunas faltas en las poesías, donem aquí la correcció:

				'S llegeix.	Déu dir.
Página	157.	c. 2.ª.	línea	4. giosper	gio sper.
»	158.	c. 1.ª,	»	13, giavrïschar	giavüschar.
»	»	»	»	31, asleivan	as leivan.
»	159.	c. 1.ª,	»	2, chaper	claper.
»	»	»	»	15, üu	ün.
»	»	»	»	27, üu	ün.
»	172.	c. 1.ª,	»	28. cumanrò	cumanzò.
»	184.	c. 1.ª,	»	19, cra	era.
»	»	c. 2.ª,	»	246. reputazium	reputaziun.
»	185.	c. 2.ª,	»	49, cir	eir.
»	»	»	»	53, graud	grand.
»	199,	c. 2.ª,	»	11, soulau	soulan.

J. B. y J.

¡AVUY FA UN ANY!

Avuy fá un any que ma esperança es morta
y aquell dia l' veig lluny y prop de mí:
quan penso en lo demá, sembla hi há un sigle,
quan en lo dia abans, me sembla ahir.

Me sembla ahir que l' foch de sas miradas
feya fondrer en llágrimas mon cor,
y encar mos llávis la impressió recordan
del últim bes de mon primer amor.

Sembla hi ha un sigle que la sola estrella
que hi havia en mon cel deixá de lluhir,
y en fosca nit mon cor sensa esperança
del abim del dolor no sab sortir!...

13 juny 1874.

Joaquim M.ª Bartrina.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Determinació del cremor tártro ó bitartrat ácit de potassa contingut en un ví.

Ja havem dit que 'l cremor tártro te per fórmula $KO,HO,C^8H^4O^{10}$. Aquest cos cristallisa en prismas oblícuos de base romboidal; te un sabor ácit; quan se 'l crema fa un olor de carmel-lo molt característich; es poch soluble en l' aygua, puig per disóldrer una part de sal se necessitan 184 d' aquell fluit. Es insoluble en l' alcohol y en l' éther.

Aquesta sal, com totas las demés, aumenta sa solubilitat ab la temperatura que tinga l' aygua, y axó, diu Mr. Alluard succeheix de la manera següent:

Temperatura del aygua.	Cantitat de cremor que disolen 100 parts d' aygua.
0 graus.	0'32
10 »	0'40
20 »	0'57
30 »	0'90
40 »	1'31
50 »	1'81
60 »	2'40
70 »	3'20
80 »	4'50
90 »	5'70
100 »	6'90

He dit avans que 'l cremor es poch soluble en l' aygua é insoluble en l' alcohol; axís es que sa solubilitat será menor en l' aygua barrejada ab alcohol que no en l' aygua pura. Posaré un exemple pera fixar be aquest fet que interessa al vinicultor.

Fasses una barreja d' aygua y d' alcohol en la proporció de 10'5 per cent d' aquest últim cos, y prengas un litro d' aygua pura y un litro d' aqueixa aygua alcoholisada á la temperatura de 15 graus centígrados. Donchs be, la solubilitat del cremor en cada hu d' aquestos dos líquits será la següent:

Temperatura.	Cantitat en grams de cremor disolta en litro de Aygua destilada.	Aygua alcoholisada.
0 graus.	2'44	1'41
5 »	3'00	1'75
10 »	3'70	2'12
15 »	4'53	2'53
20 »	5'53	3'05
25 »	6'70	3'72
30 »	8'05	4'60
35 »	9'60	5'70
40 »	11'30	7'00

Molts son los procediments que s' han empleat pera determinar lo cremor tartro contingut en un ví: entre aquestos recordo en aquest moment los deguts á Masson-Four, á Berthelot y altres; mes entre tots m' ha semblat sempre 'l mes exacte 'l de Robinet que es 'l que ha adoptat Maumené en la segona edició de l' obra *Traité téorique et practique des travails des vins*, edició 1874.

Se prenen 100 c. c. de ví; se tiran en una cápsula, y s' escalfan, ja ab poch foch y ab molt cuydado, ja en bany-maria fins que se forme un xarop. Llavors se redueixen per evaporació, se deixa refredar la massa y desseguit se tracta per 50 c. c. d' alcohol

Digitized by Google

de 95 graus. Per aquest procediment se precipita tot lo cremor tartro; se decanta ab cuydado 'l líquit; se calsina 'l dipósit: las cendras que restin se bullen ab aygua destilada: resulta llavors un líquit térbol que conté carbonat de potassa, tartrat de cals y algunas altres sals no descompostas per la calsinació. Se filtra ab cuydado; se renta 'l filtro y 'l líquit resultant no conté mes que carbonat de potassa que prové de la descomposició del bitartrat de potassa per lo calor.

Per averiguar lo grau alcalimétrich de aquest líquit hi ha que fer us de la disolució normal que 's prepará pera dosar l' ácit carbónich.

Al efecte, se pren tot lo líquit precedent de la filtració anterior en una cápsula de porcellana, se bull y s' hi afegeix ácit oxálich normal ab la bureta graduada, figura 5 ó 6, en petitas dósis al principi y despres gota á gota fins que una llenca de paper de tornassol que s' introduex en lo líquit s' enrogeix; quan aixó passa está terminada la operació: cal cerciorarse be de que 'l enrogiment del paper de tornassol es un fenómen permanent degut al ácit oxálich y no passatger degut al ácit carbónich que se despren llavors; tot 'l carbonat de protóxit de potassa $K\,O,\ C\,O^2$ se ha transformat en oxalat de la mateixa base $K\ O,\ C^2\ O^3$ y l' acit carbónich $C\ O^2$ s' ha despres. Se mira en la bureta quants centímetros cúbichs s' han esmersat y se calcula del modo següent:

Suposem que 'l ví que analisem ha donat un residuo que exigeix pera sa saturació 1 c. c. de disolució normal d' ácit oxálich: ab aquest dato establirem las proporcions següents:

1.ª Si en 1000 c. c. de disolució normal d' ácit oxálich hi ha 63 grams de dit ácit, en 1 c. que s' ha gastat en l' análissis quant hi haurá.

$$1000 : 63 :: 1 : x = \frac{63 \times 1}{1000} = 0'063$$

2.ª Equivalent del ácit oxálich que es 63 es á equivalent de carbonat de protóxit de potassa que es 69'20, com 0'063 d' ácit oxálich que hi ha en 1 c. c. de disolució gastada en l' análissis es al carbonat de potassa que 'l satura que es 0'069 grams.

$$63 : 69'20 :: 0'063 : x = \frac{69'20 \times 0'063}{63} = 0'069$$

3.ª Equivalent del carbonat de protóxit de potassa que es 69'20 es al equivalent del tartrat de potassa monobásich que es 188'20, con 0'069 carbonat de protóxit de potassa que ha resultat de la proporció anterior es a x tartrat de protóxit de potassa monobásich.

$$69'20 : 188'20 :: 0'069 : x = \frac{188'20 \times 0'069}{69'20} = 0'187$$

4.ª Si en 100 c. c. de ví que s' han pres per l' análissis hi ha 0'187 grams de cremor, en 1 litro quant hi haurá.

$$100 : 0'187 :: 1000 : x = \frac{0'187 \times 1000}{100} = 1'87$$

Resulta, donchs, que en un litro d' aquest ví hi ha 1'87 grams de cremor tartro. Aquest procediment senzill en estrem te la ventatja de presentar pochs erros; sobre tot si se travalla ab una cantitat de ví bastant gran com 200 c. c.

La pérdua dels productes es insignificant; l' ácit empleat com reactiu es de una preparació fácil y se conserva molt be; pero es necessari confessar que aquest procediment dona sempre un resultat un xich major al verdader, perque es difícil eliminar las sals de cals. En efecte quan se tracta l' estracte sirupos del ví per l' alcohol se precipitan totas las sals insolubles en aquest líquit tals com:

el tartrat de protóxit de cals
el sulfat de protóxit de cals
el fosfat de protóxit de cals
sals de alumina etc., etc.

Lo producto de la calsinació conté per lo tant aquestas sals ó sas bases; pero en un análissis industrial com aquest eix petit erro no es important; y per altre costat es fácil rebaixar la xifra obtinguda en 1 decígram que es l' erro que hi pot haver. Per exemple si s' ha trobat en lo ví analisat 1'87 grams de cremor tartro pot dirse 1'77 grams. Aquesta senzilla correcció cubreix los erros.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

LA PAJESA Y L' ESTUDIANT.

Un estudiant de lletras
Tot rodant pel mon sen vá.
Lo serró 'n dú per vagatge,
Lo gayato per company.
Com l' estudiant n' es pobre
Caritat va demanant.
Oy galan!
Ja 'n encontra una pajesa
Oy galan!
—Que no hi há res per l' estudiant?—

—

La pajesa ja se 'l mira,
Ja li 'n diu tot sospirant:
—Estudiant, si jo podia
No aniriau pas captant.
Aquí 'n tinch cuatre pometas,
No se si per vos farán.—
Oy galan!
—Deu n' hi dó, jentil pajesa,
Oy galan!
No 'm donaria tothom tant.

—

¿No 'm diriau, pajeseta,
Quant hi va d' aquí al hostal?
—D' aquí al hostal hi ha dos horas,
De aquí á casa no hi há tant;
Al hostal s' hi vá fent costa
D' aquí á casa, planejant.
Oy galan!
—No es tot hú, jentil pajesa.
Oy galan!
—Donchs que 'm segueixi l' estudiant.

—

Digitized by Google

Pel camí tot son follias,
Floretas venen y van.
—Que es poruga la donzella!
—¡Que es traydó l' estudiant!
La gent que pel camí passan
Diuhen baix, tot caminant:
Oy galan!
Ja 'n farán bona parella
Oy galan!
La pajeseta y l' estudiant.

—

Quan arriban á la casa
Troban tancat lo portal;
Donan tres truchs á la porta,
—Pare, pare, obriu, si us plau.
—Com tan tart soleta tornas?
Com soleta has tardat tant?—
Oy galan!
—No torno soleta, pare,
Oy galan!
Que 'm acompanya un estudiant.—

—

Ja se 'n entran per la sala,
Dins la cuyna van entrant;
Los tions patarrellejan;
Tota la jent va sopant.
—Si fret porta, que s' escalfi.
Si hi ha gana, tiri avant.—
Oy galan!
Deu n' hi do de la vianda
Oy galan!
Bon companatge y vi del blanch.

—

Bora 'l foch ja ha trobat seti;
L' avia 'l mira tot bressant.
Conti una rondalla, conti,
La canalla va cridant.
L' mosso encenent la teya
Se 'n vá al llit tot rondinant:
Oy galan!
Ja 'n farán bona rondalla
Oy galan!
La pubilleta y l' estudiant.

—

L' estudiant ne treu rondalla
Del moro y 'l rey d' Orlan.
Tota la jent de la casa
Diu que té lletras en gran.
La noya resta soleta
En un recó suspirant:
¡Ay galan!
Que si ab tu me 'n han promesa
Oy galan!
Be prou que se 'n penedirán.

—

La noya se 'n va a la cambra
Santa nit, y romp en plany.
—Si no 't trops bona, ma filla,
Que vinga 'l barbé al instant.
—Me n' ha punxada una espina
Los barbés, ¿qué hi sebarán?
Oy galan!
Ja enrahona ab la criada
Oy galan!
Prou que ellas duas s' entendrán.

—

—Puig n' ha fet llarga jornada
Tindrá son l' estudiant.
Criada, acompanya al hoste
A la cambra del devant;
Dormirá en cambra de bisbe
Perque 'n té sabé tan gran—
Oy galan!
La criada n' es traidora
Oy galan!
A cau d' aurella li va parlant.

—

Nit enllá, tothom dormia;
Sols á l' avia 'n diu l' infant:
—¿No 'n sentiu remor de passos?
No 'n sentiu cruxí 'l portal?—
—Ratas son que 'l gra n' escampan
Olivas que 'n van xislant.
Oy galan!
—¿Si son ánimas, padrina?—
Oy galan!
—Senyat y acotxat que fugirán.

—

De matí, la gent esmorsa,
Baixa la mare plorant.
Sols n' ha dit una paraula;
N' ha semblat que 'n queya un llamp.
La han robada! la han robada!
Tota la gent van cridant.
Oy galan!
Surtint ne veuen uns hábits
Oy galan!
De una figuera tot penjant.

—

L' endemá s' conta á la vila
Que la noya del mas gran
N' ha fugit enamorada
D' un traydó d' estudiant.
Si 'n tenen la culpa 'ls pares,
Diuhen altres murmurant.
Oy galan!
Puig la habian mal promesa
Oy galan!
Are prou se 'n penedirán.

—

L' endemá gran alegria
Se 'n sentia en lo mas gran.
La filla prou n' es tornada,
Mes ja no la 'n casarán.
L' estudiant se 'n ha fet frare.
Ab tot la jent van cantant.
Oy galan!
Visca l' amor de la pajesa
Oy galan!
De la pajesa y l' estudiant.

JOAN PLANAS.

CURIOSITAT NOTARIESCA,

que fa per la historia de la tinta.

Los coneixedors en paleografía, no ignoran que durant los últims tersos del segle 16e, se escribia ab mal paper y tinta pitjor, per manera que los documents de aquell temps saltan á trossos, com si 'ls

Digitized by Google

haguessen posat á la vora del foch, rostits per la mena de sos materials.

Ara be: com no hi ha regla sens excepció, de aquella época tenim un escrit que s' conserva en bon estat, de fort paper, de neta y negra tinta, ab la circunstancia de inclourer una recepta de esta, que sens dupte empleaba lo escrivent; donantnos així ell mateix, la millor prova y garantía de sa bondat.

La recepta no conté secret especial: ví, agallas, caparrós, goma; heus aquí tots sos ingredients, ingredients ben coneguts y usats llarga temporada per tots nosaltres, de pares á fills; mes com lo essencial son lo procediment y las cantitats, baix tal concepte interessa encara la recepta.

Ademés, se tracta de un document lliterari, escrit en *llengua sábia*, ab pretensió clássica, per un notari de fora á altre de dins, si be en lo sen de la familiaritat, y en stil joco-sério, no del tot net de curial macarronisme.

Creyem lo veurán ab gust los lectors de La Renaxensa.

«Eximie tabellio: Retulit mihi Anthonius Veyls Calidarum de Thesaraco, te velle apparata mei atramenti; unde cogitavi mihi te velle jocari, cum in civitate et communi patria nostra, ubi opes et consilium et auxilium exposcunt, similia non desint. Attamen recipiens verba tua pro singulari munere, ylari animo non dubitavi tibi mittere in hiis diebus jocosis (inmediacions de Carnestoltes) similia apparata, et *perdices quatuor*, non inmemor tua benivolentia, de qua gratiarum actiones reffero. Apparata vero dicti atramenti sub iis consistunt. Accipies octo libras vini virmilli obtimi, et totidem uncias galarum tritarum, et insimul deppones in quadam olla nova, et ibidem tenebis spacio decem dierum, et quotidie ter vel quater revolutabis; et in decimo die in ignem pones, donech conferveat; et postmodum colabis illum vinum galatum quodam panno terso, et restitues illum in dictam ollam. Et accipies totidem uncias gummæ arabicæ, in pulverem redactæ, et repones in dictum vinum galatum: et spatio duorum vel triduum similiter ipsum vinum cum dictam gummam revolves. Et denique accipies totidem uncias de caparrós sulsas, et deppones in predictum vinum galatum et gummatum, et bene revolutando, post triduum singulare incaustum habebis. Et quia in hiis locis rudes sumus, semper correctioni tuæ me submitto, et valeas felix. Ex Pineta, 27 januarii anno 1533.—Ad tua vota paratus—Jacobus Johannes Coll, notarius infimus.

Discreto viro domino Raphaeli Puig, experto notario Civitatis Barcinonæ.

Per copia,

J. Puiggarí.

LA BONAVENTURA.

I.

Si seguiu lo Llobegat y caminant caminant riu amunt, arribeu fins casi be al mitj de la catalana terra, trovareu que en cert punt, dit de Sant Vicens de Castellet, lo riu se parteix en dos, l' un casi be tan gros com l' altre.

'L que tira mes cap á la part de sol ixent per lo Pont de Vilomara, Sant Benet de Bages, Sallent, Balsareny y Berga, n' ha rebut forta sangría al bell peu de Balsareny, qu' es la sequia de Manresa, que fá la monjeta blanca manresana y es la riquesa de la comarca: ab tot y la sangría queda casi sempre mes corpulent que son company y continúa anomenantse Llobregat: orgullós de sas ayguas y de regar d' un cap al altre la Catalunya, no vol perdre may son nom per res ni per ningú, y á voltas cuan baixa roig de rabia, se fá coneixe fins bon trós endins del mar.

L' altre company, un xich mes pobret y mes tranquil, que com havem dit assuara allí á la vora de Sant Vicens s' abrassa ab lo Llobregat per no separarsen mes, pert son nom de Cardoner després d' haber passat per la vora de Manresa, Sant Joan, Callús, Suria y Cardona.

Lo Cardoner, encara que no mou tanta fressa, es constant y se manté sempre en son estat si fá ó no fá; tira mes cap á mitj dia, y tenint també son orgullet molt ben posat, diu que li dolia perdre lo nom, donar tot son caudal y entregarse en cos y ánima al Llobregat que cuan está rich, crida y esbalota, y sembla que li fá un favor d' admetrel en son llit y cuan está pobre y magre espera ab afany al Cardoner, puig si no fos per lo refors qu' aquest li dona, moltas voltas ni tan sols arrivaria á veure 'l mar.

Per ço lo Llobregat, reconegut als molts favors que del Cardoner rebia, al arribar á Balsareny, li envia un bon tros de son caudal, com si li donés la ma de bona amistat avans d' hora y perque comenses á coneixe 'l bon tracte del company que mes avall havia de trovar, per fer junts y ben barrejats l' un y l' altre 'l mateix camí.

Desde llavors, no hi ha hagut may mes cap disputa, y axís com un tros de Llobregat passa de bona gana á regar la horta de Manresa y á engroixir lo Cardoner, axís també aquest li torna las ayguas y li dona totas las sevas al arribar á Sant Vicens: no s' ha vist may entre 'ls hómens mes generosa correspondencia: axís es que veureu dos rius que quiscun ve per son costat, y tot plegat ja no 'n vejeu mes qu' un: y se barreijan y confonen tot naturalment, sens ferne mes, ni menos: ¡oh! ¡be 's coneix be qu' es amistat antiga!

Fan com una grossa furcalla tota torta, ajeguda damunt de la terra catalana, y no 'us penseu, que cuan arriban al enforch no n' han fet poca de fey-

na! Aquí 'ls fan moure grossas molas per fer farina, allá 'ls fan serrar fusta, picar sofre y salitre per fer pólvora, moure rodas per fer puntas de París, donar milions de voltas á mil y mil filosas, fer correr á centas las llensadoras; y sempre aixís, 'sempre 'ls fan anar per camins foscos y estrets y encara no surtan á son camí natural y á buscar la llum del dia, ja un xich mes avall trovan altre embarranch ó resclosa que á la forsa los fan torser de camí.

Y encara no sols aixó, sino que en algunas parts com á Manresa, fan passar una gran cantitat de sas ayguas per canons de ferro tan estrets, que embutintse y enfadantse, per buscar surtida, han de pujar fins á las teuladas: casi be arribem á creure que l' Llobregat y Cardoner amohinats per tans incomodos y destorbs que per tot arreu los buscan, feren lo pacte d' aplegarse per veure si aixís tots dos junts feyan mes respecte; mes ni per çó, aixís á Monistrol com á Olesa, á Martorell com á Molins de Rey, per tot trovan embarranchs y resclosas, que de vegadas tiran ab gran furia riu avall, pero encara no 's descuydan y un xiquet s' amanyagan, que ja hi tornan trovar la muralla que 'ls fa trencar de camí. Aixís, ab treball y pena, arriban al plá de Barcelona, trovan 'l mar y ben cert deuhen dir, ¡ay gracias á Deu qu' aquí es ben ample!

II.

Seguiu, donchs, caminant riu amunt pel Cardoner; encara no haureu caminat dugas horas, veureu un gros campanar que sembla vol arribar á las bromas: trovareu lo Pont vell, qu' alguns diuhen qu' es nom derivació de Pompey, puig segons la tradició, aqueix general romá fou qui maná fer aquell antich pont de pedra. Trovareu á la vora esquerra, la Cova de Sant Ignasi y la ciutat de Manresa ab sos alts y baixos, sos carrérs estrets y torts, son soroll de talérs y fábricas, sas xumaneyas y la gent del regadiu y del obrador que sempre trevalla y va per feyna.

Seguiu un xich mes amunt per bon camí qu' es la carretera de Cardona, bebeu si esteu assedegats de la bona aygua de la font del Pont nou, tireu com cosa de un quart carretera amunt que segueix sempre la vora de riu, y aquí fem alto, que aquí va passar l' historia ó romans que 'us vull contar de la manera mes breu y mes be que puga.

¿Veyeu á l' altre part del riu, á la vora de la dreta del Cardoner, entre mitj d' aquell plá de vinyas, un aplech de casas petitas y rojas, fetas totas de dogas cruas, y un estol de casetas esbarriadas, que tenint algunas la cara emblanquinada, semblan un vol de colomas á la pastura? Tot enjunt forma 'l poble que s' anomena de Sant Joan de Vilatorrada y torradas semblan las parets de sas casas.

¿Veyéu á dalt d' un turó una casa mes gran ab un petit campanar que té dugas campanas? Es la parroquia, l' iglesia de Sant Joan ahont van tots los traginers y carreters de Manresa 'l dia que fan la festa dels Aloys: allí mes apartadeta, part amunt de la parroquia, hi ha una caseta blanca com la neu, las cantonadas, archs y pilans de las overturas, de vermella obra cuyta y 'ls balustres dels balcons, gornits d' espigam de blat de moro; adins dugas donas, mara y filla. Es 'l *Mas xich*, de la viuda Cirera.

L' altre casa, part avall de la parroquia, no roja, pero si ennegrida per lo temps, es l' *Mas gran*, d' uns senyors de Barcelona.

En Cirera, pajés de Sant Joan que heredá dels seus pares una mala barraca que 'n deyan lo Mas xich, trevallant molt menjava un pá molt moreno: tot de ségul, puig de la poca xeixa que cullia mes s' estimava ferne diners; no debia res á ningú y com los anys de bon preu del ví l' atraparen sens atrassos, pogué arreconar alguna doble de cuatre: encara plantá alguns mils ceps, feu dugas tinas, renová la casa, fentla la mes blanca y bonica del poble, y guardant sempre un bon reconet. Sa muller, la Teresa, fou dona molt ajudada per fer casa, y la noya la Sileta era molt brillosa y semblava que no hi havia trevall que l' espantés: casi be ja pensavan en casarla y veure qui seria un bon pajés per ficársel á casa, cuan lo pobre Cirera afadigantse un dia, agafá la malura que possava, 'l cólera y morí á las pocas horas.

Heredá la Teresa senyora y majora del Mas xich y no se tragué may mes lo dol: la Sileta al cap d' un parell d' anys ja per las festas portava al cap y al coll mocadors de pita de color, gipó negre de mánega curta, faldilla clara, devantalet de seda negra y espardenya y mitja blanca, que la feyan la pajeseta mes bella y hermosa que may haveu pogut pensar: moreneta, de bons ulls y bona cara, alteta y prima y de pochs anys, era un pomet de flors ben lligat y ben estret: sols que dientli 'ls minyons qu' era bonica, (y ella ho savia be), y vejentse ab casa y terras que ja creya sevas y cuatre doblas de cuatres agafá cert orgullet que demostrava ab sa mirada altívola y son desdeny per las demés noyas del poble.

Ja la feya riure en Tófol y be li agradava que li digués que per ella se tiraria de dalt abaix d' un pont, que la seguiria caminant á genollons y que faria tot lo qu' ella volgués; ja li agradava, dihem, á la Sileta sentirse aqueixas cosas y li feyan escapar mitja rialleta, pero era desdenyosa y volia dir: ¡pobra Tófol!

¡Pobre Tófol! Nebot del rectó de Sant Joan, savia de lletra y tot lo que savia ho havia ensenyat á la Sileta anant al Mas xich totas las tardas dels diumenges á ferli passar las bassarolas: era órfan de pare y mare, feya de campané, ajudava missas, afeytava, cobrava 'l catastro, feya de agusil y nunci, era molt diligent, menava dugas vinyas al quart, tocava una mica la guitarra, treya cançons del seu cap y era molt divertit.

Per ço totas las noyas y també la Sila li posavan molt bona cara, y 'ls feya temensa que no 'ls tragués una cansó de mala lletra: y quan ab la guitarra ne cantava alguna á la mimbada llum de la nit, allí á la vora del Mas de la Sila, la noya sortia

Digitized by Google

á la finestra á escoltarlo, y de vegadas li tirava un brot de clavellina. En Tófol tot y sent pobre com era, estava mes content de la paga, que no pas que li haguessin donat cent unsas d' or.

Prou guardava 'l jove com sagrada reliquia 'ls brots de clavellina, y la noya 'ls hi tirava mes per compassió que per altre cosa: ja coneixia qu' aixó de compassió passava, y per no alentar á n' en Tófol en las esperansas que tal volta 's forjava, ja feya propósit de no sortir mes á la finestra y alguna vesprada ho cumplia: mes cuan l' cantor s' allunyava ab tonada acondolida, li feya pena no correspondre á tan dolsa ternesa.

A la vesprada següent cuan l' jove cantava:

Sila del ánima
Sileta mia,
Surt en finestra
Surt una mica...

la noya no podia mes, perque ja ho tenia per massa duresa y á la finestra sortia y tirava el brot de clavellina.

Venia 'l dia ab sa claror y sa realitat y la Sila pensava sens volerho ab en Tófol y sens voler se deya: ¡un campané, barbé, nunci y tan pobre! ¡Pobre Tófol, cuan poch ets per la pubilla del Mas xich!

JOSEPH DE ARGULLOL.

(Seguirá.)

JOCHS FLORALS DE BARCELONA.

1873. (Any XV de llur restauració.)

(Acabament).

Premi de la creu d' or esmaltada, ofrena de las tres associacions católicas de Barcelona.—*La batalla de Lepant*, de DON JASCINTO VERDAGUER PBRE.—Accéssit.—*Lluis de Requesens*, de D. FRANCESCH MATHEU FORNELLS.—Premi de un retaule al oli ofert per alguns mallorquins aymadors de la poesía y llengua patrias.—*El Salt de la bella-dona*, de D. RAMON PICÓ CAMPAMAR.—Primer accéssit.—*Dissort*, de D. THOMÁS FORTEZA.—Segon accéssit.—*Cansó de la Dissort*, de D. BARTOMEU FERRÁ.—*Discurs de gracias*, de D. ALBERT DE QUINTANA.

Lo reverent senyor Verdaguer, autor de la *Batalla de Lepant* es tot un poeta: es mes, es tot un poeta catalá. Fill de la plana de Vich y no contagiat pèl modo de fer d' altras literaturas, sab mostrar sempre en la forma de sas poesías un carácter tant fill de Catalunya, un llenguatje tant verament de la terra, sens engolfarse en l' empalagòs arcaisme, que per aixó sols se faria digne de elogi, sino se 'n fes tambè per las bonas qualitats poéticas que revelan sas composicions.

La *Batalla de Lepant* tè un tó tant feréstech, es de una fermesa de dicció tant enlayrada, respira una bravesa tal, que de bona gana 's dissimulan algunas caygudas com las repeticions inoportunas y 'ls conceptes amanerats y de mal gust, que mostra á voltas, trobanthi pera saborejar trossos tant felissos com los següents:

«Quan s' oviran á deu lleugues
ja 's voldrian á deu pams,
y ab canons de vintiquatre
s' han tramés ronch Dèu vos guart.
. . . .
. . . .
«Y les dues s' abrahonan
com dos monstres infernals,
escupintse fum y flames
per cent boques de volcá.
Proa ab proa se garfeixen,
bales venen, bales van,
se topan fletjes y llançes,
cimitarres y destrals,
cauhen cops com calamarsa
ferro y plom á ratx a ratx.»

¡Quina senzillesa en lo modo de dir y al mateix temps quina vivor de descripció!

Si tota l' obra 's trobés á la altura dels dos trossos que acabám de transcriure y de molts altres que 'n podriam citar, seria un modelo de bons romansos descriptius. Mes com hem dit ja, en alguns trossos lo Sr. Verdaguer se deixa caure en l' amanerament y en lo mal gust. Sia exemple de lo que dihem lo següent:

«A arrancar la Creu d' Europa
venen quatrecentes naus;
si avuy no escorna la lluna
¿qué 'n vol fer Dèu de sos llamps?

Y mes acentuat encare, lo curt parlament posat en boca d' Alí:

«Au! Aquí turchs, aquí ejipcis,
gossos mèus, á foch y á sanch,
si la Creu es una espasa
la mitja lluna un alfanch—

pensament aquest últim extremadament conceptuós y rebuscat.

Emperó 'l flayre catalanesch de la poesía, 'l pit que tè son conjunt y la fermesa de sos versos, la fan verament digne del objecte que conta y de la distinció que meresqué del consistori.

*
* *

Si la originalitat es sempre en una obra poética una qualitat digne d' estima, pera serho una imitació 's requereix alguna cosa mès que seguir servilment lo modo de fer del modelo que s' imita.

Lo romans *Lluis de Requesens* del jove poeta don Francesch Matheu y Fornells deixa coneixe que son autor ha llegit y estima en molt l' antich romançer castellá, puig segueix lo modo de fer que en ell generalment hi ressurt; empero l' obra es tant flaca de conceptes, com pobre d' expressió. La descripció de la batalla de Lepant sembla feta pèl Sr. Matheu ab pols tremolós: no hi ha en ella un rasgo viu, una imatje ardida, res que impressione: las balas xiulant, los darts brunzint, las velas enfonzantse, fonentse 'l fum y perdent son color l' aygua del mar, tot es previst, tot es vulgar, ningú descriuria una batalla naval, sense valdres d' aquests mateixos elements.

Digitized by Google

L' obra tè ademés un sabor popular que á molts los semblará agradable, mes que á nostre entendre l' autor molts cops l' ha adquirit á costa de la gramática, barrejant no una ni duas, ni tres vegadas en un mateix período los temps presents y passats dels verbs.

Diu l' autor:

«Lo navili afilerat
al inimich s' acostava,
l' inimich que no *te* por
sas galeras tambè *arramba*.»

Aquet defecte gramatical que al poble se l' hi dispensa, perque 'l poble no es gramátich, tè sempre qui 'l segueix en lo camp dels poetas erudits: no es sols lo Sr. Mathéu, qui ab la idea de ser imitador dels cants populars, coloca servilment en sa composició lo que no es mes que una mostra de la impotencia *retórica* del poble iletrat. Los cants populars son verament una déu de bona poesía, en son fons, en la forma ab que revesteix lo poble alguns de sos conceptes, en la plástica concisió de sas imatjes; pero molt pocas vegadas en l' estructura de sos versos, casi sempre defectuosos davant de la gramática, com davant de la retórica.

*
* *

El Salt de la bella-dona de D. Ramon Picó es una llegenda religiosa, popular mallorquina, la relació de un miracle obrat per la Verge de Lluch, contat ab molt pocas paraulas en un manuscrit que existeix en l' arxiu del Santuari, y que 'l poeta copia en una nota, y dramatisat ab bons trossos de diálech y bonicas descripcions pèl Sr. Picó.

L' obra en son conjunt peca per deixatada: á nostre entendre, millor que una llarga narració, millor que un cúmul d' escenas per altra part destrament escritas, si aisladament se consideran, era propia del assumpto de la llegenda la forma popular, que l' autor ha refugit complertament en lo *Salt de la bella-dona*.

Ademés, ab tot y referirse la llegenda á un assumpto religiós, no mostra l' unció necessaria: l' obra es purament humana, es real, y per lo mateix lo fet que la desenllassa, apareix violent, forsat y poch armónich ab lo tó general que domina en la mateixa.

Nosaltres que tenim al Sr. Picó per un verdader poeta, voldriam veure 'l ocupant sas facultats en assumptos mes adecuats á la sèva vena, y ja que no demostra haver nascut per poeta religiós, deixar á altras imaginaciones mes apacibles ó mes espirituals assumptos com lo miracle de la Verge mallorquina.

*
* *

Dissort tè per títol una llegenda guanyadora del primer accéssit al premi donat pels aymadors mallorquins y descriu un dels epissodis de la malaurada expedició á Mallorca del infant en Jaume, á qui prengué sos estats lo rey Pere del *punyalet*.

Lo Sr. Forteza acostuma á concebir bè 'ls sèus assumptos; mes no sempre l' execució dels mateixos correspon á la bona concepció: en sas llegendas examinadas anteriorment hém tingut ocasió de senyalarho: en la que dú per títol *Dissort* hi caben plenament las mateixas observacions.

Son primer romans interessa: tè algunas incisions notables per sa intenció, y encar que incorrecte en algun punt, deixa en suspens l' ánimo del lector y 'l prepara bé pèl restant de la llegenda. Comensa lo segon ab una descripció bastant notable, vè un diálech trencat y sense carácter, y 'l bon efecte de l' obra comensa á desvaneixe 's, fins que en sa tercera y última part desapareix per complert, gracias á la confusió desordenada de la narració, en la qual cada vers déu pensarse y no sempre pensantse 's desbrossa son significat vertader. ¡Feyna dariam al qui no estés enterat d' aquell fet d' l' historia mallorquina, pera interpretarlo!

La *Dissort* de D. Thomás Forteza es, donchs, una série de *bocetos*, no tots pintats ab lo mateix tó, ni ab igual armonía, uns mes acentuats que altres, y encare que sia bèn acertat l' assumpto de quisqun, la forma ni la execució corran parias ab l' idea, ab lo fons, ab la concepció de l' obra.

*
* *

A la *Cansó de la dissort*, de D. Bartomeu Ferrá se l' hi doná 'l segon accéssit al mateix premi. Encare que l' assumpto de la mateixa es prou gastat, havent fet brollar de la inspiració de alguns mestres enlayradas composicions, lo poeta mallorquí l' ha desenrotllat en una forma nova, en la forma popular.

L' obra en conjunt, sino 's distingeix per grans qualitats, está correctament escrita y demostra en son autor bon conixement del romançer, sens incorre en vulgaritats, ni caure en l' amanerament.

Potser no tinga la talla pera figurar en lo volúm del certámen anyal de nostra literatura; mes això que considerat en absolut, tal volta sia exacte allá ahont tantas mitjanías sobressurten, ab mes motiu pot anarhi la *Cansó de la dissort*, escrita sens pretensions, y al menys ab notable correcció de forma.

*
* *

Lo parlament de gracias de D. Albert de Quintana, té mes aviat lo tó de arenga que 'l de discurs: sa frase campanuda, sos períodos fets á compás, y 'ls versos perfectament acentuats que hi sobressurten, ab tot y estar escrit en prosa, no son á nostre entendre las condicions mes propias de un discurs destinat únicament á donar las gracias á la concurrencia.

*
* *

Aquí donám per acabada la nostra tasca, demanant perdó als autors de las composicions de que 'ns hem ocupat, ab la bona amistat de molts dels quals nos honrám. No 'l desitj de ferir á ningú ha guiat la nostra ploma: si hém sigut algun tant rigorosos, hem procurat ser complertament imparcials, y medir ab un mateix criteri totas las composicions del volum.

A nostre entendre es hora de que 's diga la veritat y hem procurat dirla: si la renaixensa literaria catalana conta ja ab mes de quinze anys d' existencia y té á son servey un nombrós aixám de destres escriptors y de inspirats poetas, creyém qu' entregarse á una crítica benevolent en excés, bastant tant sols que estiga escrita en catalá una composició pera considerarla bona y admirable, es mes aviat perjudicar que favorir nostra literatura. Si en los primers anys del nostre despertar podia ferse com un medi d' alentarnos, ja avuy es prou crescut l' arbre, pera demanarli 'ls fruyts que té de dar. Axís ho pensém nosaltres, y á tal pensament obeheix nostre treball.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

LO TORRENT.

No ha escoltat las amoretas
de la boca del donsell,
mes tornantsen á sa casa
¡com sospira pel torrent!

Cada jorn á la vesprada
allí trova al cavaller
y al anarsen á sa casa
¡com beneheix lo torrent!

Ella hi baixa cada tarde,
son aymant ja allí no 's veu
y avans de tornar á casa
¡com lo crida pel torrent!

Lo desvari cada tarde
á igual hora li sedeix
y en lo llit al contemplarse
¡com anyora lo torrent!

Si lo llit ja pot deixarne,
al galant no veu may mes,
que llágrimas li recordan!
¡com maleheix lo torrent!

ROSSENDO ARUS Y ARDERIU.

15 juny 1873.

LA CANYA Y LO ROURE.

A la vora d' un riu hi havia plantada una canya alta, tendra, bonica, que, tota joyosa, baixava á voltas sas fullas amagantlas entre sas cristallinas ayguas que vida l' hi donavan, per després aixecarse mes encisadora y ayrosa y per quedarse admirada de sa hermosura, que, content, l' hi reflectía en son mirall lo riu.

Lo suau oreig la besava; bressávala lo vent, y lo mastral l' ageya ó l' aixecava com á mes plaher li venia: totas sas caricias eran per ella; si sols murmurava, dolças paraulas l' hi deya; si xiulava, cantábali tendres cançons;... mes quan se enujava, la canya s' arrupía y callava... per tornar després á rébrer del vent un afalagador bes.

Prop de la canya hi habia un alt y fornit roure. També lo riu besava 'ls seus péus; també sas ayguas li reflectian sa majestuosa grandesa; també l' oreig entre sas fullas murmurava. Peró no feya com la bellugadissa canya: no se brandejava á son plaher, sinóque, seré, á llurs embats resistía. Irritat lo vent s' exaltá y, de furor bramant, vol fer cedir al roure, com servicialment ho feya la canya: no podent lograrho, plé de despit, arrencá al roure de son solch; méntras la canya orgullosa y altiva contempla caygut al qui ella veya resistent als desitjos del vent.....

Desde llavors, lo riu sols enmirallá á la canya, y quan aquesta se inclinava per ab sas ayguas jugar... ab por d' ella las apartava,... mentres corria á plorar al péu del agegut roure.....

.....Mes que esser joguinas de las humanas passions, es preferible morir: mes que esser canya, en sa vergonya retratada per lo riu, val esser roure de son solch arrebassat.....

1873.

JOSEP M.ª VALLS Y VICENS.

NOVAS.

D. Francisco Balaguer y Primo ha publicat la segona edició de sa obra *Riego por medio de norias bombas y otras máquinas* que forma part de la colecció de monografías industrials que dit senyor publica ab aplauso de agricultors é industrials. En aquesta obreta trobarán los pagesos notables datos y entre ells la cantitat de aygua necessaria pera regar la unitat de superficie en los diferents cultius.

Devideix l' autor sa obra en 5 articles dedicant lo primer á las generalitats sobre 'l regar, lo segon als motors, dividintlos en animats é inanimats, lo tercer á las sinias, rosaris y rodas, lo quart á las bombas y 'l quint als aparatos automátichs comprenent en ells las máquinas de columna d' aygua y altres. Termina l' obra un estudi de legislació de ayguas.

Prescindint d' aquesta divisió pot dirse que 'l Senyor Balaguer fa altres duas divisions que 'n podém dir teórica y part práctica ja que al tractar de cada aparato posa sota los cálculs pera treurer son efecte útil. Recomaném á nostres lectors tan important obra.

—

S' ha fet una nova edició de la preciosa poesía religiosa del pbre., en Jascinto Verdaguer, *Jesús als pecadors*. Va acompanyada d' una molt bona traducció castellana, del ilustrat autor de las *Rimas libres* en Joseph M. Arteaga.

—

Ha vist la llum pública lo tomet de poesías catalanas de nostre colaborador en Joaquim Riera y Bertrán titolat *Cansons del temps*. En un de nostres prócsims números nos n' ocuparém detingudament com ho eczigeix sa importancia.

—

S' ha estrenat al Tívoli una sarsuela en dos actes del conegut escriptor dramátich en Frederich Soler, música d' En Joseph Manent. Creyém que donará á la Empresa moltas entradas.

—

Sabem que 'l Sr. Ubach y Vinyeta está escribint un drama en prosa catalana titolat *La Madrastra*. Hora es ja que per lo teatre s' escriga també en prosa, motiu per lo que desitjem ab ansia véurer dita producció en nostra escena.

—

Tenim una gran satisfacció en participar á nostres lectors que l' ilustrat cronista de Girona En Enrich Claudi Girbal ha sigut nombrat per lo gobern Inspector d' antiguetats de aquella provincia. Molts son los serveys que al devant de tal cárrech pot desempenyar ab son saber lo Sr. Girbal, majorment quan tan ta importancia arqueológica te aquella provincia. Felicitém á dit Sr. tant mes quant son nombrament es purament honorífich.

—

S' están ja repartint las invitacions pera colaborar en lo *Calendari Catalá* de l' any vinent, que fa 10 anys publica ab singular constancia y lloable zel pera lo enaltiment de nostra literatura, lo mestre en gay saber En Francesch Pelay Briz. En ellas s' adverteix qu' á fi de contribuir á la unificació de la ortografía de la nostra llengua s' adoptará en dita publicació la *a* pels plurals femenins, y la *x* tal com generalment la usaren los clássichs.

També lo Sr. Matheu y Fornells está repartint las invitacions pera un anuari que s' proposa publicar enguany fent notar que unifica també la ortografía si be posant los plurals femenins en *e*.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 30 de Juny de 1874. Núm. 18.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.		REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.	
Tres mesos.	9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. .	1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. .	13 »		Los no subscriptors per id. .	1 »
Ultramar, tres mesos. . .	18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.	
Un número sol.	1 »			

SUMARI.

Un assatj de filosofía crítica; per *Joseph Masferrer y Arquimbau*.—La vesprada de una batalla (poesía); per *Damas Calvet*.—Dos mots sobre 'l sepulcre de Mossen Borra; per *Joseph Fiter é Inglés*.—Las obras clássicas; per *Joseph Rodoreda*.—Espiació y anyorament (poesía); per *Artur Vinardell*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—La Bonaventura; per *Joseph de Argullol*.—Bibliografía; per *A. Aulestia y Pijoan*.—Novas.

Folleti.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genis y Aguilar*.

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

VI.

Al principi del inmediat anterior article, recordant que 'ls elements de la quantitat continua teniam demostrat no poder ésser simples ni compostos, començavam ja á pérdrer les esperances y témer no haguessem establert la qüestió de modo que una necessitat lógica, y per conseqüent ineludible, vedás y fes impossible pogués ésser resolta restantne la rahó contenta. Suspitant, ab tot, si un dels conceptes que figuran en la constitució del problema, 'l nombre, podia ésser capás d' una modificació important que, augmentant y fins transmudantli ses dots aritmétiques li comunicás virtut per conseguir pe'l seu auxili l' efecte que per naturalesa repugnava causar l' essencia del ésser que d' una operació de sumar simple romania constantment impotent y vuyda; cercarem afanyosament que 'n sortiria de multiplicar pe'l infinit un element inextens. Tothom qui ab imparcial esperit s' haja dignat observarho estam certs no trobará estrany digam avuy, al tornar á empéndrer la tasca, com en lo passatje á que 'ns acabam de referir, y encara ab major fonament, que l' objecte en que 'ns estam ocupant es segurament de condició ben singular y extraordinaria; pus mantenint amagada sempre sa natura, fa igualment vanes totes les successives, y per mes maravella contradictories, vies per hont lo procehiment metafísich preten soptarla é inquirir. No 'ns trobam per ço, cansats encara d' escométre'l; y avans de desesperar, si es que la desesperació puga cábrer dintre de l' escola á que indicarem pertányer, com que altres avans que nosaltres, si be que ab mes enginy que 'l nostre, hajan intentat per altres endrets desvanéxer la dificultat, creyem nos será permés estudiar una nova teoría sobre l' essencia de la quantitat geométrica.

En lo capítol XXII del llibre terç de sa *Filosofía fonamental* y sots lo títol d' *una conjectura sobre la noció trascendental de la extensió*, l' il-lustre filosop ausetá 'l doctor Jaume Balmes proposa una explicació molt digna d' ésser atesa, tocant á la qüestió que examinam ja fa dias. Convençut nostre patrici de l' importancia y gravetat d' un problema que justament versa sobre un dels objectes mes freqüents de l' intuició humana, no podia dexar la ploma en lo tractat de *l' extensió y l' espay* sens assentar una teoría racional pe'l orígen objectiu d' un fenómen que tan preocupat havía la seva intelligencia de metafísich. Entra Balmes en materia, confessant lo matex que en lo decurs d' aquest treball regoneguerem y tenim provat; es dir, que es completament impossible en llegítima lógica pugan, per juxtaposició ó contacte, compéndrer espay qualsevol agregació de punts inextensos. Per conseguir, donchs, constituhir l' extensió, que afirma ha de venir originariament de components simples intenta esborrar y aniquilar en aquesta regió de les idees pures tota apariencia sensible, dihent expressament: *Per saber com l' extensió s' engendra fora necessari poderse despullar de totes les representacions sensibles*, y atényer l' idéntica *realitat ab un ull tant simple, ab mirada tant penetrant, com un esperit pur*.

Bax aquest concepte, presenta sa conjectura, que per declarar aquí ab tota la seva exactitut, posarém fidelment al peu de la lletra algunes cláusules del capítol remembrat mes amunt: *Ya vimos que en la extension se encontraban dos cosas: multiplicidad y continuidad: tocante á la primera no se ofrece ninguna dificultad en que resulte de los puntos inextensos: con tal que haya varias unidades, resulta el número, sean aquellas simples ó compuestas. El secreto está en la continuidad, en eso que la intuicion*

Digitized by Google

sensible nos presenta tan claro como la base de las representaciones de la imaginacion; y que sin embargo enreda al entendimiento con lazos inextricables. Quizás podria decirse que la continuidad, prescindiendo de la representacion sensible y considerada únicamente en el órden trascendental, esto es en su realidad, tal como puede ofrecerse á un espíritu puro, no es mas que la relacion constante de muchos seres, los cuales son de tal naturaleza que pueden producir en el ser sensitivo el fenómeno que llamamos representacion, y ser percibidos en esa intuicion que es como su recipiente y que se llama representacion del espacio. Con esta hipótesis la extension en el mundo externo es real, no solo como un principio de causalidad de nuestras impresiones, sino como un objeto sometido á las relaciones necesarias que nosotros concebimos.

L' opinió del sabi catalá, á que s' han inclinat altres també, no sabem si pe'l pes de la seva autoritat, apar aquí claríssima. No volía, ni podia tampoch, dubtar un moment de la realitat de l' extensió objectiva; pus llegim en lo quart capítol del matex llibre los següents textuals mots... *estamos tambien seguros de que la extension existe fuera de nosotros, que hay verdaderas dimensiones;* y mes avall... *las dimensiones en lo exterior han de estar sujetas á los mismos principi s que las que concebimos, so pena de trastornarse la misma idea que tenemos formada del mundo externo.* D' altra part trobant absurdos en totes les hipótessis que pretenen explicar la naturalesa y causa del fenómen mitjansant lo contacte sensible dels elements, inventá la present teoría, que funda en una relació *constant,* y que podríam nomenar necessaria matemáticament (1), d' éssers simples de virtut incógnita, dotats empero de la propietat d' afectar als sentits ab apariencia física d' extensió, la continuitat corporea que la rahó demana per formar les dimensions y foragita ensemps tal com li oferex la naturalesa fenomenal.

Si hem de dir nostre humil parer relativament á l' explicació conjectural que dona Balmes, afirmarém que no passa d' ésser una confessió amagada y habilíssima, mas clara per qui sapia meditar, de lo que volem establir en lo següent article; l' incompetencia de les facultats racionals per esguart á l' essencia de l' extensió. Som los primers en admirar y respectar per consegüent totes les parts del sistema filosófich d' un pensador per qui la posteritat, estam certíssims, serva una plana de gloria en los anals de Catalunya, d' Espanya y fins del mon. Y en quant á sa *Filosofía fonamental,* ab la ma posada al cor assegurarém ab tota franquesa que creyem que, encara que no enjoyassen sa garlanda lo *Protestantisme* y 'l *Pio IX,* perles brillantíssimes que, mentres lo setgle conserve una guspira de seny, farán pronunciar ab veneració, 'l nom inmortal del mantenedor estrenuo dels furs de la civilisació católica, del guardiá gelós de la dignitat apostólica de la potestat pontificia, del imparcial observador del esperit de la nostra época, y no li haguessen guanyat fama perpetua 'ls seus restants escrits inspirats sempre pe'l sentiment de justicia y l' amor á la veritat; bastara ella per conquerir al fill d' Ausona lo lloch primer y privilegiat en lo renaxement de les lletres espanyoles. No sens temor, donchs, justificarém la proposició assentada.

Balmes ficsa l' essencia de l' extensió y determina la continuitat material per la relació constant dels elements que constituhexen la multiplicitat, ó per *un cert orde constant,* com diu després, dintre de la multiplicitat matexa, en que fá consistir lo que podríam nomenar equivalencia entre 'l fenómen subjecte als sentits y la realitat del objecte; equivalencia que per ell tancava molta importancia, tota volta que, com mes amunt mostravam y ho provarian infinites cites de sos llibres, estava convençudíssim de que destruhir en la naturalesa la qualitat geométrica duría per força al idealisme de Berkeley. Aquest orde, ó relació, necessari dins les lleys matemátiques, es, segons ell, desconegut per nosaltres, en quant á sa vera manera d' ésser ó entitat íntima; com que clarament ho confessa en lo quart capítol ja recordat, quan diu que... *ignoramos la naturaleza íntima de la extension;* y si be en la matexa cláusula assenta que conexem, no obstant, de l' extensió quelcom, declara desseguida y especifica l' objecte, que son les dimensions geométriques. D' aytal ordenament, donchs, d' éssers simples sabem sols que respon extrínzecament á les dimensions dels cossos que les percepcions nos mostran; mas la causa interna, lo principi natural que 'ls ordena y causa la constancia en ses mutues relacions, roman amagada al esperit. No hi ha que fundarla en la juxtaposició, perque formalment diu ésser exclosa pe'l concepte de punt inextens, pus fora altrament *erigir dels punts inextensos una cosa evidentment* contradictoria. Es necessari, raciocina y conclou, apel-lar á un novell método que recuse tota idea sensible, que precindesca de tot lo que nodrex als sentits y 'ls dona capacitat pera comunicarse ab lo mon de fora, es dir, *separar del objecte percebut tot quant te relació ab lo subjecte que 'l percebex.* Lo subjecte se compon d' ánima y cos; y, com deyam dalt, se desitjaría aquí l' esguardar potent y súbtil d' una substancia exclusivament espiritual.

Partint d'aytals antecedents, es com funda la seva especial teoría d' una serie constant y ordenada d' éssers, corresponent, gracies á ses relacions, ab les que en la quantitat dimensiva, graduant y comparant les seves successives magnituts, valua y medex mecánicament la ciencia matemática; y presentant als sentits, á guisa de causa eficient, l' aspecte fenomenal de continuitat física. Certament que 'l pus dogmátich *realista* podrá admé-

(1) Segons Balmes, exa relació no es absolutament essencial; l' arbitre sobirá de son autor podría completament modificarla. Funda en est concepte la possibilitat metafísica de noves especies de relacions; pretenint llegitimar devant de la rahó la presencia real del cos de Jesucrist sots les especies eucarístiques, tal com en un de sos principals misteris la professa l' Esglesia católica.

Digitized by Google

trerla á bon compte, restant per ella ben refermada la vertadera existencia del mon extens, per rahó d' esser lo fenómen sensible imatge, bé que de condició diferenta, representativa de la realitat trascendent. Qui, empero, s' endinze en la secreta intimitat d' aquesta darrera no pensam puga exirne, tan aquietada la seva científica curiositat; perque, encara que mudant sa naturalesa, permanex l' enigma com sempre indefinit. Aquest orde, que es la rahó suficient d' ésser extens l' objecte, ¿cóm es que, repel-lint lo contacte entre ses parts constitutives, l' origina, no obstant, y 'l fa aparéxer, al sentir les facultats inferiors, encar que foscament, ab certesa 'ls seus efectes sensibles? Pot dars' en una causa final; l' explica Balmes en lo referit capítol XXIV. Mas no son aquest genre de causalitats les que solen inquietar y despertan l' esperit d' especulació; sino les eficients, les causes que essencialment determinan les propietats dels éssers y 'ls fan náxer d' aquesta ó l' altra manera limitats en l' espay y 'l temps. Y l' orde intern, la relació dels elements geométrichs ¿en qué consisteix? ¿quina rahó 'l regula? ¿l' atzar los manté en armonía perfecta? ¿alguna lley, fentlos obrar en combinació sabia, fa provenir de sa concordancia mútua l' efecte que copia aprés la naturalesa corporal? ¿á quina categoría de les conegudes pertany? ¿cóm podríam provar concebirla, si fins ara no s' havian experimentat los seus resultats?... No cal discórrer en imaginar mes preguntes, ni menys afadigarse en inventa'ls resposta; qui podría satisfer los dubtes no parla y nosaltres no sabriam que afegir á lo que ell te á be callar.

Mas, com l' hipótessis dura assentada y perseveran també sens solució les dificultats, y 'ls seus punts foschs sens claror que 'ls il-lumine; si que no podem dexar, reflexionanthi, de sospitar ab motiu no vaja mes enllá que les altres, no comence á traça'ns lo camí, per hont pretenim nosaltres posarnos en quietut. Nos mou á parlar axí 'l veurer que, ab tot de plantar en diferents termes la qüestió, y transportar son objecte á una regió, si no sobrehumana, completament oposada á la que fins aquí 'ns havia sostingut, se 'l abandona y dexa reposar tranquil, tan prompte com s' está assegurat de que serva la fesomía que nosaltres li distingirem, al mirarlo per primera volta, ans de péndre'ns lo treball d' escorcollarlo ab dalera y demanarli imperiosament les seves llegítimes filiacions. Y 'ns confirma y fa passar del dubte á la seguretat l' observar cóm un nou esfors suprem d' analisar una naturalesa fins aquí rebelde se confessa donar per fruyt, que aquesta 's realisa sí en un objecte permanent que 'l sentit comú presentía; mas d' una manera qae les facultats humanes en son actual estat de necessitar per ço l' ajuda dels sentits no ho poden enténdrer, no podent empero dubtar que es per mercé d' un ésser que en ses funcions obscures no trahex ni contradiu á l' operació que fins ara la rahó vulgar havía cregut ovirar també.

¿Allúnya's molt semblant doctrina de la que absolutament pronuncia ésser aquell incomprensible; si be en realitat existent, com condició necessaria, donades les presents circunstancies de les coses, en les percepcions dels sentits? L' afirmar que pera compéndre'l s' hauría de deslliurar á l' humana intel-ligencia del jou de les sensacions, ab que 'l cos agrava á l' ánima durant sa vida de pelegrinatge; mas que 's compon d' un cert orde d' entitats entre sí relacionades segons la retgla á que s'amotllan los cossos que percebim pera realisar sensiblement les lleys matemátiques de la quantitat continua, no 'ns apar sia mes que confessar implícitament l' ignorancia sobre l' essencia d' una cosa, qual eczistencia no permet posar en dubte la naturalesa racional. Perque, si be axó assenta clarament la permanencia d'un ésser complex, quals elements —suposats simples—estan ordenats bax un principi que 'ls obliga á no ultrapassar en sa mútua armonía y dependencia un límit fatal que ficsa la naturalesa del compost; ni la fosca vaguetat d' aytal especie de proporció indeterminada fa náxer cap idea aproximada de lo que puga ésser tan original manera de concretar aquella entitat primaria en les coses materials; ni jamay ha estat lícit, fora de les escoles idealistes, negar en la realitat corpórea l' objectivitat original de les dimensions fenomenals, pus sempre 'l sentit comú les ha concebudes integrant l' extensió, sens establir la que com exteriorment existent, les qualitats físiques s' esfonzáran per forsa en l' abim feréstech d' un escepticisme inevitable. La diferencia está, per consegüent, en dir sens circumloquis que l' essencia de l' extensió está mes alta que 'l poder de que actualment gosa l' enteniment dels mortals, ó estatuhir ab mes cautela que la constituhex una cosa inaprehensible per les facultats del home en l' exercici que 'ls otorgá Deu en lo mon inferior; assegurantse'ns per una part que no 'ns enganya l' instinct que dona trascendencia racional á ses apariencies físiques, y confirmantnos per altra una teoría fosca l'eczacta correspondencia entre 'l fenómen y la seva causa original.

No sentiríam per cert que fos veritat, com creyem ho es, exa mena de semblança perfecta entre la doctrina de Balmes y la conclusió que volem tráurer nosaltres de nostre assatj filosófich. Sia com sia, no podem dexar de destinar nostre subsegüent article, darrer que pensam dedicar al present assumpto, á llegitimar y fundar rahonablement la conseqüencia tantes voltes apuntada ja, que 'ns sembla inclosa en l' inutilitat metafísica de tot lo treball endressat fins ara á inquirir la vera naturalesa de l' extensió.

JOSEP MASFERRER Y ARQUIMBAU.

LA VESPRADA DE UNA BATALLA.

(Traducció de Moore.)

Lo camp de la batalla nos espera:
dema, company, allí;
á clavar victoriosa la bandera,
ó ab gloria 'ls dos mori'l

Digitized by Google

Ja llú l' estel del dia:
lo got té encara ví.
Begám altre vegada
per empéndre 'l camí.

—

Se veurán per las caras mes farrenyas
llágrimas regalar,
al pensá' ab los amichs qu' entre las penyas
várem abandonar.
¿Y qué los plants podrian?
Mira lo got plorar.
Ab sas gotas las nostras
probem de desterrar.

—

Mes ja lo sol avansa, per nosaltres
tal volta 'l derrer cop.
Mira 'l mèu y 'l tèu noy jugant ab altres
de nostra tenda aprop.
¡Qui sap si dins una hora
tots serém carn de llop!
Mes vinga, vinga l' arma,
cavalls ¡apa! á galop!

—

Deixa prop de la llar contar llurs penas
als que dúhen imprés
al coll y al brás lo sèch de las cadenas
del Saxe y del Danés.
¡Uu salut a la patria!
A Dèu lo cor alsem!
Y hurra per Islandia,
per ella morirem!

DAMÁS CALVET.

DOS MOTS SOBRE 'L SEPULCRE

DE MOSSEN BORRA,

en lo claustre de la Seu de Barcelona.

En lo claustre de la Seu de Barcelona, s' hi troba un sepulcre de bronzo, ahont reposan las despullas mortals d' un cavaller nomenat Mossen Borra. Lo trajo de la figura esculpida al damunt del sepulcre es com d' un ridícol joglar; mes l' epitafi diu que descansa allí un DOMINUS BORRA MILES GLORIOSUS mort en l' any de 1433.

Abduas cosas, la figura y l' epitafi, han donat lloch als historiadors catalans á molts encontrats judicis sobre qui es la persona enterrada en lo sepulcre dalt mentat.

Se sab de cert que ja en la cort reyal d' En Ferran d' Antequera, y mes tart en la d' En Alfons V d' Aragó, figurava un joglar nomenat Mossen Borra, y qual ver nom era 'l de Antoni Tallander, lo qui, segons apar, va esser lo joglar de mes renom d' aquells temps. En l' any 1413 aquest Mossen Borra, va lluir molt en la ceremonia de la coronació de Na Leonor, muller d' En Ferran, y un seu contemporani, En Alvar García, diu d'ell, que era un home de petita alsaria, parescut á En Bonamí, y 'l qui cobraba quiscun any una renda de 1500 florins, per son ofici de joglar.

Y dich que va lluir en la dita ceremonia, perque 'N Ustaroz qui va anotar las CORONACIONS de 'N Blancas, al transcriurer lo relatat per en Alvar García, diu, que deixa de mentar una tramoya per esser cosa de broma d' un joglar del Rey nomenat Mossen Borra.

Mes en avant se sab segons el mateix Ustaroz, qu' en 1436 «consta per lo registre de Corts del dit any, una suma de mil sous anyals pera lo joglar Mossen Borra.»

Lo *Diari de Barcelona* del dia 31 de Desembre de 1792 va publicar un document, á manera de privilegi, atorgat á En Tallander per En Alfons V d' Aragó en Castellnovo de Nápols lo dia 21 de Desembre de 1446. En ell mana lo Rey al reboster de la cort, que «dongui á beurer á Mossen Borra tota mena de vins que millor l' hi acomodin, á totas horas y en qualsevol lloch, ab expressa condició que no sia agre ni menys barrejat ab aygua» y, segons lo privilegi!, se l' hi atorga la dita mercé «per quant, mancantli la salut y las dents, ha tornat al estat d' infant y essent aixís qu' aquestos sols se nudreixen de llet, á Mossen Borra l' hi será millor pera sa salut, nudrirse sols de ví» que, segons lo dit privilegi, es la «llet dels vells, quan es ben bo.»

Lo primer que toca fer remarcar es que lo privilegi dalt dit no pot de cap manera esser atorgat al Mossen Borra qui jau en nostra Seu; puig aquest, segons he dit, va morir en 1433, y lo privilegi n' es signat l' any 1446. Pot esser molt be que 'l Mossen Borra joglar, lo mateix de 1413, que segons s' est dit vivia encar en 1436, visqués en 1446 y alashoras tenim qu' á ell, s' hauria atorgat lo privilegi.

Constant, com ja he dit, en lo registre de corts de 1436, lo nom d' En Borra, y essent quasi impossible errar una signatura en un registre de corts, y á mes havent mort en l' any 1433 lo Mossen Borra qui jau en la Seu de Barcelona, tenim ja una prova de qu' aquest no es lo ridícol joglar á qui 's refereix en lo dit registre, y mes enavant en lo ja mentat privilegi; puig hi ha una diferencia de tres y tretze anys respectivament ab lo de sa mort.

En lo sepulcre 's llegeix DOMINUS BORRA MILES GLORIOSUS. Ara be ¿per qué concedir aquest dictat á un joglar si fos ver qu' ho era lo qui allí es enterrat?

En un cansoner de Zaragoza, compost per los mes bons felibres catalans del segle XV, hi ha un vers, obra d' un Mossen Borra, y que per la molta gravetat fa dubtar que sia degut al joglar d' En Alfons V. Te deu coplas ab tornada y endressa y la primera d' ellas es com se segueix:

O quant es foll—qui tem lo forzat cas
E contraquell—remey es demanant
E qui poder—se trova molt bastant
E nol coneix—pensantlo haber escas.

Tornada. Mare de Deu—á tots los qui creem
Quen tu portás—aquell Crist fill de Deu
Per consaguent—per nos morí en creu
Fesnos aver—tanta fe com volem.

Digitized by Google

Se sab també qu' en lo mateix segle va florirne un gramátich nomenat Mossen Borra.

Tenim ab lo dit que: prenent com á certs lo privilegi y lo transcrit en lo Registre de Corts de 1436, déu admetrers qu' en lo segle XV varen viurer al menys dos Mossens Borras: un qu' encar vivia en l' any 1446, y l' altre mort en 1433, y enterrat en la Seu de Barcelona. Que segons l' epitafi de son sepulcre, n' era aquest un noble cavaller. Que 'ls versos dalt transcrits, son com ja he dit impropis d' un joglar que te per única ocupació la de fer rfurer á la cort, y pot esser molt be que fossen obra de 'N Borra, enterrat en nostra Seu, puig es sabut qu' en tots temps, y mes encar en lo segle XV, molts cavallers empunyaren també la daga, com polsaren la lira.

Per lo tant, tenim que lo Mossen Borra qui jau en lo claustre de nostra Seu no es ni 'l qui posa com á ridícol joglar En Alvar García, ni el pera qui va esser atorgat lo graciós privilegi, tants cops mentat; mes si, com ho dihu l'epitafi de son sepulcre, un venturós cavaller que debia esser bastant conegut en aquells temps, quant se l' hi va donar enterrament en un lloch com lo claustre de la Seu de Barcelona.

Si be lo trajo de la figura esculpida al demunt del sepulcre n' es un tant ridícol, podria esser molt be qu' encar que cavaller de fets gloriosos lo qui allí jau, hagués estat xistós cortesá, sens esser joglar. Com diu molt be Piferrer, lo que mes ha desfigurat lo carácter del noble Borra es lo privilegi que tants cops he mentat y qu' anava precehit d' aquestos mots: EL DICHO MOSSEN BORRA CAVALLERO, FUÉ CRIADO Y BUFON DEL REY D. ALONSO DE ARAGON Y POR ESTO SE LE CONCEDIÓ EL JOCOSO PRIVILEGIO, ETC. Qui no va del tot errat en aquest punt es En Pí y Arimon, qui créu qu' En Borra enterrat en nostra Seu, no es lo joglar, sino un cavaller, parc d' aquell, sens dubte.

JOSEPH FITER É INGLÉS.

LAS OBRAS CLÁSSICAS.

ESTUDIS DE CRÍTICA MUSICAL.

Atrevida ó mes ben dit temeraria es la pretensió de posar má en las obras dels grans mestres que 'ns han servit d' exemple en lo dificilíssim art de la composició. Eixas partituras dels clássichs sobre las que jau desde llunya fetxa la pols dels anys son tan respectables, que si no fos per lo desitj de dar á coneixer las infinitas bellesas, los magnífichs y admirables conceptes que entranyan, y senyalar particularment los destells de inspiració y de geni que de ellas brotan á dolls, avans que anatomisarlas, com anem á ferho segons nostre pobre parer, llensariam mil voltas la ploma, puig indignes nos reconeixem com lo qui mes, despres de tantas y tantas críticas notables com se n' han fetas, de afegir un quilat en la balansa del seu mérit.

Esperem de nostres indulgents lectors que 'ns perdonin de cor la insuficiencia nostra, en gracia á la bona intenció que 'ns mou.

Lo nostre públich en sa inmensa majoría desconeix casi per complert las obras dels clássichs del passat segle y principis del present; la incapacitat dels artistas moltas vegadas, ó la peresa de estudiar moltas altres; lo mal gust de certas empresas, ó sa ignorancia, han reduhit de tal manera lo repertori de nostres teatres lírichs que sembla que no 'ns podem moure de un cércol viciós compost de obras mes ó menys vulgars, tretas escepcions molt honrosas, si mes molt contadas, ab lo que s' ha lograt cansar al públich, aburrir als inteligents y moltas vegadas perjudicarse de debó las empresas.

Llarch fora lo catálech de obras de cap valor que se 'ns han fet sentir, y en cambi d' aquellas produccions grandiosas que serán sens dupte eternament la admiració dels segles y las generacions, sols s' han executat en Barcelona de molts anys ensá, *Freischütz* y *D. Giovanni*, de Weber lo primer y de Mozart lo derrer.

Beethoven, Cimarosa, Mehul, Gluck, Spontini, Mendelssohn y altres que podriam citar son noms desconeguts per lo nostre públich, que aplaudeix ab furor *l' unissono*, que se embadaleix sentint los estrems de ridícula forsa de una *cabaletta* insustancial y que per consecuencia del mal gust en que 's trova sumergit fins arriva á despressiar las obras dels génis, quan per casualitat las ressucitan las empresas.

Nosaltres que no 'ns atrevim casi á parlar, ni á arriscar la nostre pobre opinió respecte als clássichs hem sentit á un concurrent assegurar y repetir en lo Liceo que *D.ⁿ Giovanni* era soporífero y que lo dia en que s' executava eixa ópera no li feya menester la *Correspondencia de España* pera anar al llit.

Un altre, parlant de las sinfonías de Beethoven, Haydn, etc., deya que si se poguessin escursar de quatre quintas parts se podria resistir la que quedés, y que no comprenia lo mérit que tenir pogués aquella confusió de notas y de conceptes, que no omplian baix cap punt de vista la missió de la música que es proporcionar plaher á la orella.

Eixas y altres blasfemias artísticas se senten á cada pas: es, donchs, indispensable que tots y cada hu dels qui de la música fan un de sos mes llegítims plahers, siga un campeó decidit que propagui ab fe y constancia la afició á las obras de ver mérit: lo públich seguirá sens dupte: costa menys d' anar per lo bon camí que per lo camí tort. Respéctinse enhorabona las obras dels compositors moderns que enriqueixen lo extens repertori del mon artístich: admirable es lo *Faust* de Gounod y las obras de Meyerbeer; notables son las de Halevy, Auber, Verdi, Donizetti, Rossini, Bellini y molts altres: mes aixó no vol dir que sobre totas no sian dignes de veneració las dels gegants que feren lo drama lírich: sense ells no haurian existit los altres.

Digitized by Google

Nostra idea es aquesta: en lo que pugan nostras débils forsas propagarem y procurarem infiltrar en los nostres aficionats l' entussiasme que 'ns posseheix per las concepcions dels clássichs: si lo nostre trevall es ben acullit será el premi mes gran que podem envejar.

Lo primer estudi que publicarem aviat, si á Deu plau, versará sobre lo D. Giovanni de Mozart y á aquest seguirá la nostre opinió sobre lo Freischütz.

No seguirem en nostres articles orde determinat de autors ni d' épocas, perque no es la nostra intenció escriurer una obra uniforme, y pensem dar mes amenitat y lograr en lo que poguem lo desitj que 'ns mou mes aviat variant los assumptos que cansant al lector parlantli per espay de molts estudis d' un mateix autor y de sas obras.

JOSEPH RODOREDA Y SANTIGÓS.

ESPIACIÓ Y ANYORAMENT.

(fragments.)

¡Oh nits d' amor, ensomnis d' hermosura,
bells temps d' una ventura
sols comparable ab lo gosar del cel...
vespradas de l' estiu embaumadoras,
delitosos esbarts, plahentas horas
de tendres llanguiments—més dolços que la mel!

¿Per qué, per qué tan prest ¡sort malhaurada!
heu pres vostra volada
deixantne sol y abandonat mon cor,
que trist, en sa dissort, sens' esperança
llagrimejant de dol y d' anyorança
debades, foll, remembra—recorts antichs d' amor?

. . . .

Pobre auraneta per l' amor nascuda,
mon ánima es retuda
y en va pidola per l' amor ausent,
y en va al cel clama per tornar ansiosa
á fer son niu en la caseta hermosa
que un jorn, humil cabanya—jamay va esfondrá 'l vent.

Avuy, avuy, ¡sant cástich! la cabanya
mes feble que la canya
que 's balandreja pels sorrals del riu
convertida en palau y d' ergull plena
son front sent abaxars' tantost alena
lo buf de las tempestas—del mon superb y altiu.

Avuy, avuy ¡sant cástich! la caseta
que un jorn, amoroseta,
reyna del pla, fóu niu de mos amors,
convertida en castell sobre la sorra
en las escletxas veu de cada torra
com fan son niu d' imfamia—los esparvers traydors

Y jo que veig entorn la fellonia,
la negre traydoria
que 'm feres, amor meva, un jorn crudel,
t' estimo tant encar que per venjança,
al véure de ta sort la malhaurança,
lo preu de ton crim pago—ab llágrimas de fel.

. . . .

¡Quant pur lo meu amor! Ay! ¿t' en recordas?
...Mes, nó, que ja las cordas
tens rompudas fa temps del sentiment...;
y puig que en tú ma veu ja no ressona
per sempre callaré, y com papallona
morir vull consumintme—en foch de anyorament.

ARTUR VINARDELL Y ROIG.

Girona, febrer, 1874.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Tartrat neutre de potassa.

Lo tartrat neutre de potassa, qual fórmula segons avans hem dit es 2 K O, $C^8 H^4 O^{10}$ ha sigut fins are un cos raro en las droguerias espanyolas, per no tenir aplicació en la industria ni á la agricultura. Son us estava limitat á la farmacia, y aixis sols se trobava en los apotecaris. Aixis es que las pocas vegadas que algun propietari necessitava usar aquest procediment pera corretxir los defectes de sos víns era precis demanarlo al estranger. Avuy, com succeheix ab tot, se trova ja en varias droguerias, si be encara á preus pujats per lo que convé al vinicultor.

Aquest cos qual us recomana Bonet per corretjir l' acidés dels líquits se obté disolvent lo cremor tartre comercial en aygua calenta y saturantlo ja ab la potassa caústica, ja ab lo carbonat de potassa fins que 'l líquit obtingut per aquesta saturació sia completament neutre als papers reactius. Lo tartrat neutre aixis obtingut es un cos que ab dificultat cristallisa y tant sols ho fa despres de molt temps; entre altres propietats figura la de que 'ls ácits poden llevarli un equivalent de base dels dos que te, tornanlho á transformar en cremor tartro ó sia en tartrat de potassa monobásich. D' aquesta propietat se treu partit pera corretjir certs defectes dels víns com veurem en altre ocasió y sobre lo que vaig dir lo que devia ferse pera aplicar aquest cos als mosts en la plana 77 de la obreta titolada, *Estracto de las sesiones que acerca la viniculturа profesó en* 1872 *en el Instituto Agrícola Catalan de San Isidro D. Luis Justo y Villanueva.*

XI.

Filtració.

La filtració es una operació tan senzilla, que sembla que no hi hage necessitat d' ocuparsen: ab tot no deixa de presentar, com totas las cosas, sas dificultats si s' ha de fer ben feta.

Digitized by Google

La filtració te per objecte separar un líquit y un sólit que 's trobin barrejats.

A est efecte 's tira la barreja sobre un paper plegat en forma de cono que 's diu *filtre* y que 's coloca en un *embut:* lo filtre reté la materia sólida ó 'l precipitat, y deixa passar el líquit clar y net, que 's recull en un dipósit inferior.

Los filtres están fets de paper sensa cola; es convenient triar lo paper brú ab preferencia al paper blanch: los filtres poden esser *units* ó *plegats*: los primers son d' un us mes general. Quan la fabricació no estava tan avensada lo paper de filtres se venia á plechs, mes ara 's ven ja tallat en forma circular: si per casualitat no 's troba en aquest estat convé ferse una rodona de cartró ó de llauna de la grandaria convenient y ab ella retallar lo paper á fi de economisarlo y 's treballa ab mes facilitat. Pera fer, donchs, lo filtre unit, se pren lo paper, se 'l doblega pel mitj y se 'l torna á plegar altra volta per la cuarta part, segons se veu en la figura 15.

Fig. 15.—Filtro unit.

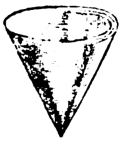

Pera fer lo filtre en plechs se va doblegant lo paper de filtre successivament per meytats fins que s' arriva á ferlo tan estret com sia possible: llavors se desfá y 's plega novament fent un plech en cada sentit com un vano figura 16. Llavors se coloca sobre 'l embut procurant que sols toquen á las parets de aquest las arestas sortints segons se veu en la fig. 17. Arreglats los filtres d' esta manera se compren que hi ha d' haber una gran diferencia entre una y altre disposició; la primera serveix pera recullir y rentar un precipitat; la segona pera separar el precipitat del líquit que l' acompanya.

Fig.—16. Filtro plegat.

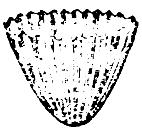

Si en un filtre se vol rentar un precipitat, operació frecuent, convé aplicar be las fullas contra

Fig. 17.—Aparato pera filtrar.

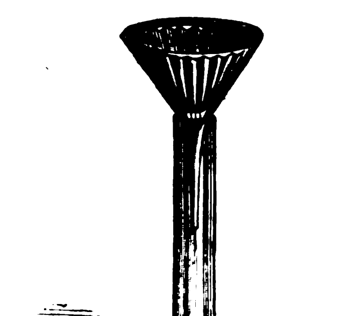

las parets del embut de manera que impedeixi tant com sia possible que l' aygua corre per entre 'l paper y el vidre, sino que haje de passar tota per la punta del filtre despres de haber atravessat el precipitat: si per lo contrari se vol unicament separar el líquit del sólit que está en suspensió, convé llavors que 'l paper no se ajusti al vidre; y que el líquit escorre per tota la superficie del filtre passant per los poros d' aquest.

Al doblar los filtres es necessari comprimir de nou ab los caps dels dits índice y gros los plechs á fí de que aquestos queden ben marcats y tingan certa tenacitat; pero s' ha de tenir cuydado de no arribar fins al meteix vértice del filtre, perque llavors á forsa de oprimirlo tantas vegadas quedaria aquest punt molt débil y s' romperia ab facilitat.

Quan se renta un precipitat, es necessari economisar el líquit tot lo possible, ja per esser aquest car, com l' alcohol y l' éther, ja per no tenir que perdre luego tant temps en las operacions ulteriors, si s' ha posat un exés de líquit. Pera conseguir aixó se emplea el pot á qui anomenam *rentador* representat en la fig. 18. Colocat en el pot lo líquit, se bufa per el

Fig. 18.—Pot rentador.

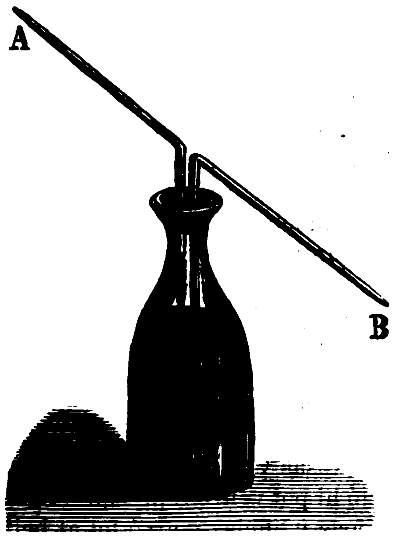

canó *A* y la pressió exercida por l' ayre ferá que surte por la extremitat *B* del altre canó, y com esta está estirada de manera que termina en un furat capilar, surt solzament una cantitat petitíssima de líquit.

Lluis Justo y Villanueva.

(Seguirá.)

LA BONAVENTURA.

III.

Lo Cardoner passa per las salinas de Cardona ó per terras salinosas y porta en sas ayguas partículas de sal que de vegadas deixan blanca la terra que regan: diu qu' aixó li dona la propietat de curar tota mena de llagas y altres mals que surten á la pell; pero encara que cap mal no tinguin, s' hi banyan tots los habitants de sas riberas al bell pich

Digitized by Google

de mitja nit de la nit de Sant Joan, qu' es nit de bonaventura: los vehins del poblet que té per nom lo nom del Sant, ja esperavan á la vora del riu, 'ls hómens mes amunt y las donas mes avall: aixís que tocaren las dotse tots se senyaren y se ficaren al aygua; ja creyan tots ab molta fé qu' en tot l' any no havian de tenir cap desgracia ni cap malaltía: La Sileta ab la seva mare y las dugas mes amigas la Paula y la Francisca quedaren per trovarse al mitj dia per fer la prova del plom que també per las noyas en dia de Sant Joan es prova certa de bonaventura que diu ó indica l' ofici ó professió del marit que la sort 'ls té destinat.

Totas aplegadas, despres del bany s' en anaren y també anava ab ellas en Tófol, que ab romansos y cuentos á totas las feya riure: aquella nit no hi hagué cansó ni clavellina, pero quan en Tófol ja s' entornava cap al poble deixant al Mas xich, á la Teresa y á la Sila, pogué veurer á la claror de la lluna que s' obria la finestreta de la cambra de la noya.

En ple dia de Sant Joan, donchs, dia seré, clar y hermós, hauriau vist á un recó de l'era del Mas xich un fogonet de terrisa, ab tres gresols de llums de cuyna, que quiscun d' ells tenia una bala de plom fosa y líquida; un poch mes enllá tres gibrellas plenas d' aygua: com las dotse estavan per caure, la Sileta, la Paula y la Francisca tenian cada una per son ganxo 'l seu gresol á punt de treurel del foch ab gran emoció y sens dir cap paraula: la mare de la Sila també esperava la prova ab certa impaciencia.

Tocan las dotse, y á la primera campanada de la Seu de Manresa cada una de las tres noyas vuyda son gresol á la gibrella que ja tenia amenida: lo plom al passar tan repentinament de la calor del foch á la fredor de l' aygua, se solidifica y pren formas capritxosas y variadas: en aqueixas formas l' imaginació hi pot veure representats instruments y eynas de arts y oficis, y aixó fet al bell punt del mitj dia de Sant Joan, creuhen las noyas que vol dir l' art ú ofici del marit que Deu las guarda en son dia y temps.

No cal que 'us diga ab quin afany cada una de las noyas miraria la gibrella, ó las centas ó mil noyas qu' en tal hora y punt feyan la prova, mes las que ja coneixem cridavan d' alegría al veure que la bonaventura no era contradictoria dels fets que passavan. Solsament la Sila no cridava com las altres.

—Mireu, mireu, deya la Paula, tres aixadas y dos destrals hi veureu y molt ben fetas.

—Aixó vol dir, digué la Sila, que será pagés de la terra.

—Si las aixadas *pagés*, y las destrals *espurgador*: no pot pas ser mes clar.

—Te rahó, en Sebastiá, que té vinyas y espurga oliveras.

—Jo be m' ho penso que al cap d' avall será alguna cosa.

—Y á tú, Francisca, qué 't diuhen?

—Jo tot ho veig llensadoras: vejam, mireu vosaltres.....

—Sí, sí, mira aquí al mitj n' hi ha dugas que casi be podrian servir per teixir.

—¿No es veritat que sí? preguntá la Francisca.

—Y ara hi penso, respongué la Paula, 'l Nasiet, es teixidor de Manresa.

—Donchs mira, ara crech que no m' enganya y que 'l Bernat deu ser un estrafalari...

—Es clar, aixó de no sortir cap ribot, martell ni estenallas, vol dir que no será fuster.

—Sí, sí, digué la Sila, aqueix dia la bonaventura no diu mentidas, mes jó no la puch entendre.

—Veyam, veyam la gibrella.

—Teniu, aquí tot de fils que semblan cordas, després aquells mes prims que semblan sarrells, aqueixos trossos com si volguessin esser estrellas, vaja, no ho entench: 'us dich ab veritat que no ho entench.

—Si qu' es estrany, pot ser vol dir espardenyer.

—Ca... y 'ls sarrells?

—Pot ser passamaner.

—Tampoch: y las estrellas?

—Noya no se que dirthi, li digué la Paula, guardaho qu' algun dia se t' aclarará.

Y aixís tot fent y dient la Paula y la Francisca reculliren sos trossets de plom y ben contentas y alegres s' en anaren cap á las casas del poble, dient á la Teresa y á la Sila que á la cayguda del sol tornarian á buscarlas per fer cuatre salts per la vora del riu.

La mare de la Sila també 's mirava 'l plom de la gibrella, y tampoch pogué entendre lo que volian dir las estranyas figuras que 's formaren al refredarse 'l metall fós, ab la fredor de l' aygua; pero ho tenia per ximplesa, perque aixó de casaments, deya, cuan passa, passa, y res mes. La Sila, donchs, aquell dinar no tingué gens de gana, la prova del plom l' habia deixada molt capficada.

Que la prova per la pubilla del Mas xich, no volia dir res del pobre Tófol, sembla cosa ben clara; mes, qui sab, com en Tófol te tans oficis y també se pot dir que no 'n te cap, pot ser per aixó va sortir tan estranya la prova del plom: 'l cas es que la noya quedá ab dupte y hauria donat cualsevol cosa per aclararlo.

Al esser cap al tart, tornaren la Paula y la Francisca al Mas de la Sila, y totas ab la Teresa s' en anaren cap á la vora del riu á donar cuatre salts, com deyan las amigas de la pubilla, y al mateix temps á veure si trobavan en Tófol y altres minyons ab qui contar cuatre cuentos y fer algunas riallas.

No be foren dessota 'ls albas de la vora, trovaren tres noyas y un xicot, casi be tan negres com la Mare de Deu de Montserrat, que quiscun ab sa fals á la má, segavan l' herba tendre de las margenadas: eran cuatre gitanets, pot ser germans que perteneixian á la colla de gitanos que ja feya alguns dias havian acampat dessota d' una de las arcadas del Pont nou.

La mes gran de las gitanas, que era ja una noya avansada, qu' anava descalsa, ab faldillas groguencas estripadas, mocador vermell al coll ab los panys

Digitized by Google

lligats al derrera, y sa cabellera negre y deslligada, ab sos ulls com 'ls d' una mora, al veure á las nostras pajesetas, deixá caure la fals de sas mans y anantse 'n cap á 'n ellas, 'ls digué:

—«¿Quiéren les diga su buenaventura? Hoy dia »de S. Juan, mi dicho no falla. Venga esa mano »niña.»

Las noyas no tornaren resposta, pero la gitana agafá la ma de la Paula y de la Francisca, y á las dugas 'ls va dir que 's casarian aquell mateix any, que serian felissas y que tindrian molts fills y que 's veurian nets y moltas cosas mes que las feren riure de bon grat.

Quan agafá la ma de la Sila al veure que casi tremolava. li digué:

—«No tiembles hija mia, que con esa cara de cie»lo y esos ojos que paresen dos soles y esa grasia »que Dios te ha dao, eres digna de un rey y hasta »de un emperaor: y en las líneas de tu mano leo tu »suerte que es tu buenaventura. Niña, oye: no te »casarás tan pronto como esas otras, pero tu mario »ha de ser de los mas cabales, rico de muchos me»tales y uno de los mas artos señores de la España »toa: y Dios haga que se cumpla tu buenaventura »y se cumplirá porque eso mereses y mucho mas.»

La Sila no va perdre una paraula de las que digué la gitana: li doná una pesseta rodona y ben contenta. La Paula y la Francisca van comensar á mirársela ab cert respecte: ja no volgué esperar als minyons del poble per fer cuatre riallas, y quan quedaren solas ab sa mare, alegres totas dugas y orgullosas, s' esplicaren llavors l' estranyesa de la prova del plom. Y es clar ¿cóm podian enténdrela? ¡Com may ho podian pensar! Per sort aquell mateix dia una gitana 'ls ho havia esplicat tot. Si semblava un voler de Deu. Mes la Teresa no hi tenia gran confiansa.

Aquella nit, prou va cantar en Tófol:

Sila del ánima
Sileta mia, etc.

No s' obrí la finestra ni caygué cap clavellina.

IV.

Surtian de missa major 'ls feligresos de Sant Joan, al cap de pochs dias d' haber passat lo pas de la bonaventura; com era diumenge y de Juliol lo dia era bonich y tots anavan de festa; en Tófol apagá 'ls ciris y tencá las portas correns y de pressa y sens voler la truyta ab fasols que per esmorsar li havia arreglada la majordona del senyor rector. La Sila ab la seva mare esperavan á la plasseta que fá al sortir de la parroquia á la sombra d' una alsina fent conversa ab altra gent del terme, y 'l jove no volia perdre la costum d' acompanyarlas fins al Mas xich, com ho feya casi be tots los diumenges: li semblava que la Sila estava enfadada ab ell per alguna cosa que no podia entendre y no volia darli cap motiu de queixa.

Arribá en Tófol á la plasseta quan acabavan de empendre 'l camí la Sila y sa mare; corre per atraparlas y tot esbufegantse, s' atura de sopte, puig pogué veure que pujavan la costa de l' altre part del barranch, acompanyadas d' un altre home; era l' hereu del Mas gran que havia vingut de Barcelona á passar una temporada d' estiu á Sant Joan.

Anant seguint de lluny, de lluny, en Tófol no 'ls perdé may de vista, y pogué veure com 'l senyor de Barcelona arribava fins al Mas xich y se ficava á la casa, lo que no havia fet ell cap diumenge. Ja li doná mala espina aquella amistat tan soptada ab D. Ramon, puig fins llavors si be saludava á tots 'ls del poble ab cert agrado may s' hi juntava y á la Sila y á sa mare no 'ls havia dit may una paraula. Per ço quan pensava que era un senyor tan rich y noble y que vivia á Barcelona y la Sila una pajeseta de Sant Joan, se consolava en Tófol y creya que no podia ser res. La bonaventura de la gitana ab tot, que tot lo poble savia, li tornava el dupte y lo feya patir. Aixís entre esperansas y temors passá lo pobre Tófol molt temps, y desde llavors per las vespradas tot sovint cantava:

Si 'l cor á la pena s' avesa
Com també s' avesa en 'l goig,
També li arriba qu' oblida
A qui mes oblida de cop.

D. Ramon de Rocamora, ciutadá honrat de Barcelona, rich hisendat, solter, ab bona salut, bona presencia y no molts anys; sens germans y vivintli solament la seva mare ja molt velleta, prou pensava en pendre estat; mes á la Sila l' havia vista mil vegadas sempre qu' anava á Sant Joan, qu' era molt sovint y jamay n' havia fet cabal. Aqueix diumenge ab tot, fós que la Sila anés mes emperifollada, fós que la noya tingués molt bon dia, com tenen totas las noyas, fós en fí lo que fós, es lo cert que li feu gracia al senyor de Barcelona, y trová natural y fins dolsa y agradable la conversa y companyia de la Sila.

Despres de una estoneta de visita en la casa, deixá D. Ramon al Mas xich á las dugas donas, y ja tot lo poble n' anava boca ple, de que la Sila seria *senyora*, com deyan alguns; altres deyan que 'l Mas xich, ja no seria *Mas* sino *Masia*, y del sensill fet de que l' amo del Mas gran acompanyés á la Sila al sortir de missa major, ja tots ne davan per fet y acabat lo casament.

Encara no havia passat tota l' era D. Ramon, comensaren las donas del Mas xich la conversa qu' apuntem tot de seguit, pero mes viva y animada de lo que 'l lector pot pensar.

Veyeu la bonaventura? ¿Veyeu la gitana? ¿Encara duptareu ara? ¡qué hos he dit jo sempre!

—Sí, sí, ja comensa á sortir alguna cosa, Deu ho fassi; perque vaja, tanta tanta cosa com te digué aquella bruixa, jo no ho puch creure.

—Donchs ja ho veureu, y ja ho comenseu á veure. ¡Com que D. Ramon no hagués parlat prou clar!

Digitized by Google

—Ben clá, ben clá no ho he entés, perque m' hauria dit á mí alguna cosa y no m' ha dit res.

—Fujiu d' aquí, vejeu si al primer dia ja parlará á la mare! Quan jo li feya la desmenjada y m' ha dit qu' una noya era per un rey y que ben mirat mes be pot ser bona dona per casa una noya del camp, que no una d' aqueixas postureras de la ciutat, del mirinyach y la sombrilla y tot això mirantme de fit á fit, ¿encara voleu que parli mes clar?

—Que vols que 't digui, noya, quan lo teu pare me vá parlar á mí per primera vegada, me va parlar molt mes.

—¡'L pare, 'l pare! 'L pare era un pajés. Y quan ha dit que seria fácil qu' ell fes algun pensament si sapigués qu' havia de ser ben rebut y acullit?

—Això ja té una mica de camí: ¿y tú que li has respost?

—Ay, ay, qu' un senyor com ell pot obtenir cualsevol noya ab la seguratat de ser correspost.

—Endevant, endevant, donchs, no dich que no, Deu ho fassi y Deu ho beneeixi.

Ab aqueixas bonas esperansas passaren las donas del Mas Xich bona temporada, y ab veritat don Ramon de Rocamora no se 'n tornava á Barcelona com solia fer altres anys, y al ser cap al tart molts dias se 'n anava á l' era del Mas de la Sila á veure lo fí de la batuda, com ventavan lo blat y lo pujavan á la golfa y devegadas la pubilla li donava un bonich ram fet d' espigas y clavellinas.

Tan segura estava la noya de que don Ramon pensava ab ella, y de que no havia de fer mes que punxarlo una mica, y tan per fet s' ho creya, que casi be comensava á pensar que aqueix casament no seria ab veritat lo bon compliment de la bonaventura: don Ramon no era dels mes grans senyors de tota l' Espanya, ni era tan rich ni tan alt, ni tan principal: era un senyor com n'hi ha molts d' altres y no havia pas volgut dir això la gitana, y ella tampoch ho havia entés aixís: cosa tan segura, ja casi be no tenia per la Sila gran atractiu, de manera que ja no veya ab tanta alegría la presencia de don Ramon y fins li parlava ab certa fredor.

La bona Teresa, la seva mare, quan veya que cap jove de la terra ja per res se mirava á la noya y quan veya que feya aquell paper fret al amo del Mas Gran, se frisava, y á sa filla, de boja y tonta no la 'n deixava. Pero la noya no feya gran cas de sa mare y, qui sab, pot ser tenia alguns motius per tenir gran confiansa ab sa bonaventura.

Don Ramon de Rocamora, soposava que la freda conversa de la noya no tenia altre objecte que ferlo adelantar mes y ferli donar de sopte lo salt mortal; pero fos que no estés encara ben resolt, ó que tingues d' arreglar algun negoci, se 'n aná á Barcelona, dient á la Sila al despedirse, ab molt marcat accent, que tornaria per las bremas, á recullir per la tardó tots los fruyts que maduran durant l' estiu: la Teresa prou se li mostrá falaguera, pero la Sila no pogué passar sens contestarli:

—Deu fassi que las plujas no 'ls tornin aygualits.

V.

Es lo cas que corria per la terra alguna partida de carlins y la tropa 'ls perseguia: los pobres pajesos de Sant Joan com los de per tot arreu, per forsa posavan tan bona cara á uns com á altres.

Una columna de tropa que sortia de Manresa y anava cap á Fols, feu parada en Sant Joan y volgué la casualitat ó la sort ó lo que vulgau, que lo coronel que la manava y altres gefes esmorsessin en lo Mas Xich: la Sila ab molta diligencia y bon agrado serví tot lo repás y no se 'n sentí pochs de *requiebros* y alabansas que li feyan tornar las galtas rojas: la veritat, la Sila era un pomet de flors que podia molt ben olorar un coronel: no espantavan á la noya los sabres ni las barbas, á tots contestava en catalá, sempre ab la rialleta á la boca, y fent sempre feyna, retirant los plats, plegant las estovallas y no estant may parada. Los militars feyan esforsos per parlar també catalá, lo que feya molta gracia á la noya, y lo coronel tant emprendat quedá del recapte, del hospedatge y del bon tracte y sobre tot de la Sila, que al anarsen, s' oferí com amich á la mare y á la filla en tot y per tot, y de la cartera de viatge tragué una tarjeta que entregá á la noya: á la targeta hi havia escrit aqueix titol: *El marqués del Valle.*

Passava això pochs dias avans de que se 'n anés á Barcelona D. Ramon de Rocamora: la pobre Sila noya d' imaginació exaltada, deixá corre lo boja de la casa com cavall desenfrenat y recordant las miradas del coronel, sa espressiva estreta de má, sas dolsas paraulas y mirant tota sola la tarjeta que deya sempre, *El marqués del Valle,* forjá castells al ayre y en daurats somnis vegé al coronel, general y ministre y á ella marquesa y generala y qué se jo que mes, perque quan la imaginació 's desvoca, penseune lo que volgau, puig es ben cert que no te aturall. ¡Pobre y confiat D. Ramon, prou es ben possible que si torna per la tardó li hajin aygualit las plujas los fruyts que maduran durant l' estiu! ¡Y pobre Tófol! ¡qui sab ahont passa ton recort! Ja la teva imatje, no ha deixat lo mes petit solch en lo cor de la Sila, ton remey está solsament en la cansó qu' ara cantas:

> Si 'l cor á la pena s' avesa,
> Com també s' avesa en 'l goig,
> També li arriba qu' oblida,
> A qui nos oblida de cop.

No faltava la Sila á Manresa cada dia de mercat y ben neta de cara y bon devantalet de seda y bonica cistelleta y mocador de pita: l' acompanyava sa mare, pero fins semblava que li donava pena y li feya nosa.

¡Era tan pajesa y tan catalana la Teresa! La noya trobava militars pels carrers y plassas y també 'l coronel y entaulavan conversa y al ser al mitj dia l' acompanyava fins á la vista de Sant Joan. Y no parava aquí la cosa, sino que 'l coronel vestit de paysá, moltas tardes ab lo cavall anava al Mas xich, ahont s' estava fins á la posta del Sol.

Digitized by Google

A la Teresa no li agradavan tan llargas y tan repetidas visitas, y despres qu' ella tenia feyna y no podia estar tota la santa tarde ab las mans plegadas: la gent enrahonava; l' amo del Mas gran ho sabria, creya qu' hi havia ja mitj compromís, y encara que no hi fós, may podria creure que un militar, castellá, de tan llunya terra y tan senyor anés ab la Sila per bon fi. Resolgué, donchs, parlar molt clar á sa filla y dirli terminantment que no volia que 's mormurés de la casa d' en Cirera, puig que 'l Mas xich, sempre havia tingut molt bon nom.

Mes aquella mateixa tarde al pondres el sol, quan la Teresa y la Sila acompanyavan al marqués un tros avall, al arribar als albas de la vora del riu, la mare de la Paula, aturá á la Teresa y entre tant lo coronel feu á la Sila la declaració mes ardorosa y tendre al mateix temps, ab paraulas tan dolsas, melodiosas y bonicas que la noya no havia pas sentit may. Boja tornaren á la Sila, boja de goig y gaubansa y en sa felicitat y en son deliri, aixís que quedá sola corre á trovar á sa mare que ja venia depressa y l' abrassa y la besa una y dugas vegadas.

—¿Sabs qué m' ha dit la mare de la Paula? digué la Teresa.

—¿Qu' us ha dit?

—M' ha fet saber lo casament de sa filla ab en Sebastiá y 'l de la Francisca ab en Nasiet.

—¿Y quan se casan?

—La vigilia de Tots Sants.

¡Un pajés y un teixidor! digué entre dents la Sila y al arribar á sa casa encen llum tot depressa, se fica á sa cambra y treu de la calaixera un paperet doblegat, ahont hi havia tots los trossets de plom de la prova feta en lo dia de Sant Joan: los tirá adins de una gibrella plena d' aygua perque fessin exactament las mateixas figuras que aquell dia, y, contemplantlos molta estona, tingué la Sila lo següent soliloqui:

—Ara ho veig ben clar: aqueixos fils mes groixuts, son los galons; las estrellas, volen dir las que ja porta y aqueixos com si fossin sarrells, voldrán dir sens dupte 'ls entorxats qu' han de venir encara. ¡Ah! Be va dir la Paula quan digué, «guardau qu' algun dia se t' aclarará:» ¡Oh! y la Paula y la Francisca se casan per Tots Sants, pero ¿qué 'm va dir la gitana? Que jo no 'm casaria tan aviat com ellas y que lo meu marit seria un dels mes alts senyors de tota la Espanya: ¿y ahont m' ho va dir? en los albas de la vora del riu, y en los mateixos albas de la vora del riu m' ha fet lo marqués sa declaració y m' há jurat que may mes me oblidaria, jamay. Boja seria, donchs, si encara duptés, está dit, no penso mes ab D. Ramon, per esperar algun temps mes, lo cambi ne val la pena, que s' complexi la bonaventura; está resolt.

En aqueix mateix punt, la Teresa que ja havia arreglat lo sopar per tots los mossos y no veyent en lloch á sa filla, entra á sa cambra y trovantla tan quieta y parada contemplant la gibrella, s' hi acostá fins casi bé tocarla, sens que la noya se 'n adonés, y treyentli la gibrella del devant li digué:

—Ja es massa aixó, noya, tinch por que ab ta bonaventura y tas tonterías no 't tornis boja.

—Ay mare quin sust m' haveu donat: es que estich vejent que 's cumpleix tot, punt per punt.

—¿Que ja pensas potser que 'l coronel vol casarse ab tu?

—Ay mare si ho sapiguessiu!

—¿Y creus á un passavolant qu' avuy es aquí y demá al altre part del mon?

—Es que tinch provas.

—Y encara que fos cert, ¿y Don Ramon? ¿y te 'n anirias á seguir 'l mon y deixarias per sempre aqueixa casa que tan costa, las nostras vinyas y 'l poblet de Sant Joan?

—Que vol que li digui, lo millor sempre es millor.

—¿Donchs si demá sortis un general deixarias al marqués y aixís sempre mentres fós possible?

—No, perque aqueix crech que ja cumpleix la bonaventura.

—Donchs ja no estich mes per bonaventuras ni romansos, y demá passat comensem á bremar y no vull pas que aqueixas visitas de las tardes fassin enrahonar á tots los bremadors. Mira qu' aixó es mes mal per tu que per ningú, y ja que no tens enteniment, te tinch de parlar aixís.

—No vindrá ja qu' aixís ho voleu durant las bremas, mes després vindrá lo que vindrá.

JOSEPH DE ARGULLOL.

(*Seguirá.*)

BIBLIOGRAFÍA.

Certámens literaris de *La Misteriosa*.—Composicions premiades en lo del any 1874. (1)

Als sentiments catalanistas dels socis de *La Misteriosa* se deu que nostra literatura conte ab un aplech mes de triadas composicions, publicadas ab lo títol adalt anunciat, y de las quals aném breument á ocuparnos. Resultat aquell volum del certámen privat obert per la meteixa Societat, va precedit de l' *Acta de la festa* de la repartició de premis, y d' una *Memoria* del Secretari En Isidro Reventós. Forman aquesta un preámbul en que 'l Sr. Reventós, ab una fácil prosa, s' exten en consideracions sobre la ufana qu' ha pres lo renaixement catalá, posant de relléu lo nombrosas que son sas manifestacions, citantne com á exemple aquell meteix certámen, y fent notar també la circunstancia de que haventhi admés poesias catalanas y castellanas, hagen sigut tots los premis y accéssits adjudicats á aquellas.

Apareix primerament en lo volum la oda *Als Estels* d' en Jascinto Verdaguer, premiada ab medalla de argent. Esta composició, si be un tant desigual en la forma y obscura en lo fons, respira aquella mística tendresa que sab fer brollar de sa ploma lo jove Verdaguer, al igual que 'n brolla la salvatge

(1) Barcelona.—Estampa de *La Renaxensa*.—1874.

Digitized by Google

rudesa de nostras montanyas. Pot ser prova de lo primer la següent estrofa en que no s' arriba á entendre l' imatge que l' autor ha volgut pintar:

Sembla 'l cel blau amplíssima cascata
que á pondres' arrossega astres y móns,
vosaltres d' or y plata
lluhenta arena que hi rodáu pel fons.

En cambi ¡quánta dolsor y senzilla inspiració no respiran las duas següents!:

Oh! ja hi cantan y sonan ab la mare
mos germanets mes rossos y bonichs,
ja se n' hi ve 'l meu pare,
y aviat d' un á un tots mos amichs.

Mon cor enamorat temps ha que hi nia.
prop de Jesus de mos amors estel,
ja hi es sa mare y mia
¿qué hi faig aquí si tot ho tinch al cel?

En las poesias d' aquest génoro, en que 'l sentiment ha de predominar, es molt perillós lo continuat us d' imatges y composicions á que 'l senyor Verdaguer sembla decantarse.

Lo darrer cant de 'n Francesch Ubach que guanyá 'l primer accéssit á est premi es un cert romanç en que si veu la destra má de son autor, mes li falta originalitat.

En lo romanç *Santa Teresa* que meresqué 'l segon accéssit, lo senyor Verdaguer mostra mellor forma qu' en sa anterior composició, ja qu' en ell maneja l' estil popular ab aquella manera que sols ell poseheix. L' amor de la Santa á Jesus hi está pintat d' un modo qu' encanta, revelant que l' autor sentia totalment la composició quan l' escribia.

Lo premi d' una escribanía se l' endugué lo senyor Ubach ab sa oda *Lo bell viure* que no dubtém en assegurar es la mellor composició que 's troba en lo volum. Novetat en l' assumpto, entonació propia y elevada, y correcció en la forma resplandeixen en ella. Lo poeta fantasía la

«.....etat d' or verdadera
tants segles cobejada.»

y pinta ab pinzelladas de mestre la perfecció moral, los plers de la familia, los goigs tranquils y l' eterna pau. La composició té estrofas tant arrodonidas y perfectas com las següents:

Y espigna la tanora
y trenca á l' era tot seguit la dança
mentres lo jayo, à l' hora
per valls y serrats llança
una ullada de goig y d' esperança.

Perço qu' es trevallada,
generosa la terra ses fonts obra.
y creix á cada anyada
lo fruyt. y com que sobra,
va al camp del rich á espigolarhi 'l pobre.

Las poesías *Esperança* d' en Felip Pirozzini y l' *Aucellet* del citat Sr. Ubach, qu' obtingueren respectivament lo primer y segon accéssits, pertanyen abduas á un meteix género y fins s' assemblan molt en la idea qu' inclohuen. La primera la trobem mes sentida y expontánea que la segona, ja que aquesta es bastant artificiosa en son desenrotllament. Guanyá un tercer accéssit la titolada *Cap d' any* del Sr. Matheu, que si te alguns pensaments elevats y verament poétichs, es per altra part molt confosa y poch llimada.

Lo premi extraordinari á la mellor cansó patriótica, consistent en un exemplar de l' excelenta obra *Bellezas de Catalunya*, s' adjudicá á la que te per títol *L' ombra del Rey* del nomenat Sr. Matheu y Fornells. La valentía y enérgica espressió qu' en tota ella 's manifesta, lo felís enllás del fons ab la forma, la novetat d' aquell y la perfecció d' esta, avaloran molt esta composició, qu' es una de las mellors del tomo.

Segueix á aquesta la *Cansó de Catalunya* del citat Sr. Ubach qu' está escrita ab facilitat y respira molt de ardor patriótich; y termena la série de poesías las *Cobles d' ara* en que 'l Sr. Matheu torna à manifestarse poeta espontáneo y enérgich, essent aquesta poesía una veritable pintura dels mals que la guerra ocasiona.

Forma part del volum y fou també premiada la comedia en un acte *Lo pare de la noya* original y en vers de 'n Felip Pirozzini. L' obra te una versificació fluida y correcta y si be s' hi nota poca novetat en l' assumpto está dessenrotllat ab verdadera gracia cómica. En lo llenguatje l' autor, per voler ser massa purista, usa algunas paraulas que no son propias de una comedia de costums.

Tals son las inpresions que hem deduit de la lectura del volum publicat per la societat *La Misteriosa*.

La importancia d' eixa publicació, si ja es molta per son mérit intrínzech, ho es també en quant marca el camí que deurian seguir las associacions de aquesta classe. Per aixó no podem menys de felicitar als individuos de dita societat y animarlos á continuar la tasca ab tant d' éxit comensada.

Barcelona, Juny de 1874.

A. AULESTIA Y PIJOAN.

NOVAS.

Ha vist la llum pública lo quart volúm de las *Cansons de la terra* que ab tanta constancia en be de la literatura y música popular publica en Francesch Pelay Briz. En un de nostres prócsims números nos n' ocuparem detingudament.

—

En lo vinent número publicarém las bases dels certámens de la Academia BIBLIOGRÁFICO-MARIANA y de la festa poética de San Gervasi.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Juliol de 1874. Núm. 19.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Un article de una revista de Madrid; per *N.*—La reyna Joana (poesía); per *Francesch Pelay Briz.*—Usatges y constitucions de Catalunya; per *Teodoro Creus.*—A la Junquera (poesía); per *Salvador Genís.*—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva.*—La Bonaventura; per *Joseph de Argullol.*—Convalecent (sonet); per *Enrich Franco.*—Bibliografia; per *J. S.*—L' au del poeta (poesia); per *Pau Bertran y Bros.*—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

UN ARTICLE
DE
UNA REVISTA DE MADRID.

Felisment no sempre, al ocuparnos d' escriptors castellans que escrigan de Catalunya, hem d' agafar la ploma per censurar los termes inconvenients y 'ls atachs injustificats ab que moltas vegadas sol ser ferida la nostra terra; una vegada al menos hi trovem la imparcialitat y 'l dret seny que bonament hauriam d' esperar sempre dels qui son avuy nostres germans, los fills d' altras provincias espanyolas.

Dihem això ab ocasió d' un article ó carta, tercera d' una série que dirigidas á *un fabricant catalá* publica á Madrid en la *Revista de la industria y la agricultura*, un conegut escriptor que s' amaga baix lo pseudónim de *Terencio*, y en que s' ocupa de la Exposició regional recientment oberta en aquella vila.

Te aquella per objecte fer, diguemho aixís, la filosofía de la exposició, desentranyar l' esperit que ha incitat á las provincias que constituhiren l' antich reyalme d' Aragó á exhibir llurs productes en lo Pabelló del Indo, inquirir quins podrán ser los resultats práctichs que 'n reporten ellas y ab ellas tota la nació de que avuy dia forman part y part no la menos important. Aquest esperit, aquest resultat los trova l' autor de dita carta espressat y profetisat en lo discurs que en la última festa dels Jochs Florals pronunciá lo digne president del Consistori, Excm. Sr. D. Albert de Quintana, individuo que es del Consell d' Administració de la empresa d' exposicions de Madrid y de la comissió catalana de la mateixa.

De bona gana, si la índole de la nostra revista y, mes que això encara, la falta d' espay nos ho consentissen, traduhiríam íntegra la carta en qüestió; ja que aixis no, y no volent per altra part estractarla per no desvirtuar en res son contingut, ho farem d' alguns párrafos, los mes importants, que judiquem veurán los nostres lectors ab tant de gust com nosaltres.

«M' inspira aquesta idea, diu, (aludint en això al propósit que té fet de parlar avans que dels productes exhibits, d' algunas personas que de Catalunya han anat á Madrid per ajudar moral ó materialment á la Exposició), un párrafo del magnífich «discurs llegit en los últims Jochs Florals de Bar-«celona, pel que ha sigut president enguany del certámen, es poeta distingidíssim entre 'ls seus y honra d' Espanya. Parlo de D. Albert de Quintana.»

Desprès d' haber trascrit lo párrafo citat que parla de la noble venjansa que dels passats agravis pren avuy Catalunya al ensenyar als Castellans sas riquesas per estos desconegudas y que ab son propi suor ha conquistat, prossegueix dihent:

«Esta delicada alusió á la manera que té Cata-«lunya, segons lo poeta, de venjar los suposats «agravis que de Castella creu haver rebut, dona «un carácter altament moral á la visita que la in-«dustria d' eix hermós pais fa á la incrédula é in-«diferent Madrid; y en tal concepte, no puch, amich «meu, prescindir de las personas que aquí han vin-«gut, suposat que en las personas mes que en las «cosas resideix la naturalesa *psíquica* de la Exposi-«ció de la Castellana. ¿No admira V., com jo, esta «facilitat ab que 'ls poetas trasfiguran y elevan «fins á la regió de lo sublim lo mes pedestre y bast «dels pensaments utilitaris? Aquí té idealisada la «Exposició per lo nostre Quintana...»

«¿Quí 'ls hi havia de dir, sinó 'l poeta, al calcu-«lador Batlló, al modest Sert, al adust y malhumo-«rat Ferré, que si han dut llurs productes á la Font «Castellana, ha estat ab lo propósit de que pels in-«visibles llabis del cotó, de la llana y del bronze, «donga Catalunya ab veu mes forta que la del fu-

Digitized by Google

«riós Bóreas un visca á Espanya en so de noble y «generosa venjansa? Y la veritat es que en Quintana té rahó; que Castella no ha estret encara en los «seus brassos á Catalunya á qui arrebassá llibertats «y drets quan servia braument, com serví sempre «Castella, als reys invasors y absorbents de la monarquía espanyola avans del present segle: que «Catalunya no es per l' amor tant germana de Castella com ho hauria de ser; que hi ha mútuas prevencions y recels de la una per la altra, y que res «podrá desvaneixels tant abiat y tant bé com aquesta visita que en lo pabelló del Indo reb Madrid de «Barcelona y de Sabadell y de Tarrasa industrials.

«Té rahó en Quintana, 'l poeta; té rahó en Bosch «y Labrús, que es, com si diguessem, lo cervell de «las máquinas que filan y teixeixen á Catalunya; «té rahó en Masriera, l' hereu de la intel-ligencia «artística d' en Joan d' Arfe; té rahó en Sellarés en «qui 's reasumeix la activitat del Manchester espanyol; tenen rahó en Folrá y en Reig y en Vinardell «y tots quants han vingut aquí de desde eixa terra «del travall, plens de fé en la empresa que han «acomés aquestos pobres diables que volen fer seure á Catalunya á la falda d' Espanya; te rahó en «Lopez Fabra, aqueixa ánima gran, entregada del «tot al amor de la patria, qual esperit ha recullit «en un nom, Cervantes, l' ha tancat dins d' una «urna preciosíssima, lo llibre inmortal del soldat «de Lepant, y li ha erigit en son pit un temple y «un altar.

«En Quintana diu: «Castella, aquí t' envia Catalunya son cabal perque los economistas pseudosabis no 'l llensen per la finestra en un arranch «d' olímpica suficiencia; son enteniment, perque «tos grans y tos presumptuosos surten d' aqueix «pessimisme espanyol tan semblant á la superbia, «que crea una vanitat rara, la del saber de la ignorancia propia; y son cor perque aprengues á ben «amarla.» Aquesta última frase s' esplica ab lo «tracte y coneixensa de las personas de que li parlava avans; s' interpreta ab l' estudi que estich «fent,—perdónem una mica d' inmodestia—de la «joventut catalana, joventut ilustrada, pensadora, «que 'ns presenta á Catalunya ja pulida, endressada, ab sos antichs hábits de laboriositat y sas novas condicions d' educació y de progrés moral «admirables.

«Sí, créguiho, obrer empedernit, catalá de marca antigua; los fills de V. y 'ls fills dels amichs y «companys de V. que ab prou feynas entendrán l' «idioma, en que, mal manejat, escrich aquestas «cartas á la alta montanya, valen moltíssim mes «que no pas vostés y si vostés han creat lo cabal que «ells aprofitan y aumentan *pel giny y per la força del* «*treball*, com diu en Quintana, y si vostés mereixen «lloa per l' esfors gegant ab que han aixecat la industria espanyola al nivell dels grans premis d' honor en los certámens del trevall humá, ells, los «jóvens, hereus ó esterns, han sapigut inspirarse «en l' esperit de llurs avis mellor que vostés maa «teixos y s' han escampat per Europa á conquistar «coneixements y á cambiarlos en gloria per Espanya, com feyan, per altres fins y ab altres medis, «en épocas ja vellas, los soldats d' Aragó.»

. . . .

«Y si hi ha algú que encare no ho cregue (que Espanya pot en poch temps posarse al costat de las nacions mes adelantadas en industria) si hi ha «algú que continue en aquest imbécil pessimisme, «hipocresía de la degradació y de la petitesa, que «vaje al Pabelló del Indo, que enrahone mitja hora «ab en Bosch y Labrús, ab en Reig, ab en Masriera, ab en Sellarés, ab en Lopez Fabra, que tot essent l' apóstol del progrés de Catalunya fabril, s' «entreten, no obstant, en reproduhir la primera «edició del *Quijote*; y si no queda convensut de «que podem molt bé, apretant un xich la carrera, «encalsar als que 'ns van al devant, bon profit li «fassa sa pertinacia en l' error; seguim los demés «avansant.. . . . .

«¿Vol creure, amich meu, que 'm vaig convensent de que 'ls poetas no son tan boigs com la gent «suposa? ¿Vol creure que jo també vaig creyent á «peus junts que Catalunya y tota la Corona d' Aragó han vingut aquí á exercir una venjansa digna «de la grandesa passada d' aquell reyalme? ¿Vol «creure, que, fora lo d' haverho de cridar en catalá, me va semblant molt bé aixó de que la terra «dels *concellers* vinga aquí, á Madrid, servintli d' «heralts y reys d' armas n' Achon y la Espanya «Industrial, en Ferrer y en Ricart, á cridar *visca*, «*¡qué visca* Espanya?»

¡Valdament poguessem veure sempre en los escriptors castellans, aquesta noble consideració, y de llábis autorisats poguessem sentir cada dia que se li fa á la nostra terra la justicia que ella 's mereix!

N.

LA REYNA JOANA.

(Per cantarse ab la tonada de «Lo Compte Arnau.»

La reyna s' está sentada
dins del infern.
Tot voltat de rojas flamas
te l' escambell.
Lo escambell no es de bori,
d' or ni d' argent,
que tot ell es una brasa,
ferro rohent.
Moltas horas hi ha contadas
d' ençá que hi séu;
y las que hi contará encara
¡Val, válgam Deu!
Ne porta en la dreta 'l ceptre,
ceptre de reys;
ne porta en lo cap corona
que 's va fonent;
per sobre 'l front hi regala
l' or fus, bermell.
Ni manto, ni brial porta
collar, ni anells,
ni arrecadas, ni al cintó
brodat clauher.

Digitized by Google

Tota nua está sentada
¡dona d' un rey!

* * *

Aquell son fillastre arriba
de dalt del cel.
—Ay, fill meu, ¿d' hont vens tu ara?
¿d' hont vens, fill meu?
—Si de «fill» lo nom me dávau
no me 'l déu mes,
que ni m' heu dat la mamella,
ni 'l viure 'us dech.
—¿De quin lloch, Carles, arribas,
que 'l front te lluheix?
—Vinch d' un lloch, hont may, regina,
vos hi aniréu:
qui com vos al món s' acosta
s' allunya d' ell.
—¿Qu' es axó que 'l front t' encercla
ran dels cabells?
—La corona que 'm preniau
traydorament:
la corona que 'm preniau
m' han dat al cel.
—¿Qu' es eixa palma que portas
d' or y d' argent?
—N' es lo ceptre que 'm tocava
de dret y lley:
lo ceptre que 'm vareu pendre
me l' ha dat Deu.
—¿Qu' es aquest cálzer qu' aguantas
fins á dalt ple?
—Lo cálzer ab que apagareu
la meva set.
Si matzinas l' amplenavan
vos ho sabreu.
—¿Que hi portas á dintre 'l cálzer,
fillastre meu?
—Las llágrimas qu' enrojian
los párpres meus:
las llágrimas qu' he ploradas
de sanch y fel
—Que mostras assí en los llávis
que blaus son ells?
—Lo verí que m' hi posavau
ara hi revé;
que la color de la vida
lo verí pren.
—Que tens aquí al joch dels braços
que blaus son ells?
—Son las cordas que 'm lligavan
vostres servents;
quan la carn es macada
mal color pren.

* * *

—¿Si la corona volguesses
qu' en mon front veus?....
—Massa qu' ella 'm cremaria
front y cabells.
—¿Si tu aquest ceptre volias,
fillastre meu?
—De tornarl' ja ha passat l' hora
l' hora y lo temps.
—¿Si plorés cent anys sens treva
veuria 'l cel?
—Si apaguéu ab vostras llágrimas
lo foch que 'us crem'.
—¿Si pregués cent anys sens tréva
m' ouria Deu?
—Si 'ls mals esprits convertisseu
que 'us dan torment.
—¿Quin consol me 'n deixarias,
fillastre meu?
—No mes per consol 'us queda
lo foch etern.
—Dónam per la comíada
un bes almenys.
—Massa ne teniu los llávis.
com foch rohents.
—Si no un bes una abrassada
tan solzament.
—Massa ne teniu los braços
com foch bermells.
—Valdament una má 'm desses,
fillastre meu.
—Vostras mans totas guspiran
foch del infern.
—Si per m' ánima preguesses
al ser al cel.
—Ab mos prechs, mes gros seria
vostre torment.

* * *

—Lo gall canta ja n' es hora
de patir mes,
quan lo gall canta se clouhen
los llávis meus.
—Lo gall canta ja n' es hora
de veure á Deu;
lo gall que canta m' avisa
de torná al cel.

F. PELAY BRIZ.

USATGES Y CONSTITUCIONS
DE CATALUNYA.

La correcció que en la secció «Novas» del número 16 d' aqueix periódich se feu al dit del senyor Cárdenas respecte de la época en que fou feta la 1.ª edició de las Constitucions de Catalunya, m' ha inspirat la idea de reunir alguns datos que poden contribuir á il-lustrar la materia.

L' orígen de l' error en que ha incorregut lo senyor Cárdenas, crech jo que pot trobarse en lo contengut de alguns documents de la 3.ª edició publicada en 1704, la quina únicament veuria tal volta dit senyor, y son los següents:

Primer: Una ordinació del rey D. Ferrando I en l' any 1413, pera que «se comprobassen los Usatges de Barcelona é Constitucions de Catalunya, y se reduissen del latí á lengua vulgar catalana, collocantlos é ordenantlos per propis títols ó rúbricas pera esser despres mesos é recóndits en lo archiu del palau de Barcelona, é translats de ells vertaders é authéntichs fets, en la casa de la Deputació de Catalunya pera servir de originals.»

Segon: Altre ordinació de Phelip, lochtinent de Carles en las corts de Monçó, en 1595, en que se diu que: «com per no haberse obtengut lo bene-

plácit de S. M., nos sia imprimida la recopilació de las Constitucions de Catalunya, acabada, pero perduda la copia que firmada per las personas eletas se li enviá, se faça de nou dita recopilació, nomenant las personas que debian effectuarla.

Terç: Una certificatoria dels compiladors, de deixar termenada la recopilació en 18 Desembre de 1587.

Quart: Ordinació del rey D. Felip 4.t en Barcelona en que se diu que las constitucions y altres drets compilats fóren imprimits en dita ciutat en 1588 y 1589, sens fer esment de altre impressió alguna.

Perque en efecte: los al-ludits documents constitueixen, per aixís dirho, la historia de las vicissituts sofertas per la recopilació y publicació dels Usatges y Constitucions de Catalunya desde 1413 fins á 1704; historia que deuria creures exacta, donat lo carácter oficial de la edició de que s' tracta; y no debia suposar lo Sr. Cárdenas que se pogués haber patit una omissió tan notable, com la de la edició feta en 1493, ab moltíssim luxo, com diu en sa traducció castellana de dits Usatges y Constitucions D. Pere Nolasco Vives y Cebriá, y en carácters alemanys y paper superior; cual edició ha acertadament recordat eixa redacció en sa secció «Novas» que aquestas ratllas motiva.

Are, á mon torn, faré observar que no m' apar possible la primera de las duas fetxas á que se refereix en las «Novas» la oblidada edició, l' any 1481, perque, segons diu lo mateix D. Pere Vives, comprenia las disposicions donadas en lo reguart de D. Ferrando segon en 1493.

Y ja que d' aquest assumpto tractem, será la ocasió á propósit pera dir que en mon poder existeix un exemplar, escrit evidentment en lletra de principis del segle xv, ab sas titulars y majúsculas góticas florejadas de tinta vermella, de la recopilació y traducció de las Constitucions y Usatges manadas fer en virtut de la ordinació dalt callendada del rey D. Ferrando 1.r en 1413, á que al-ludeix també lo precitat D. Pere Vives dient, conforme á la dita ordinació, que fou aquella recopilació depositada en l' archiu Real.

Dit exemplar, en fóleo menor, paper superior, que porta por marca de fábrica una ma (de lo qual tal volta provinga lo dirne paper de ma á lo de tina) está encuadernat en pergamí, ab botons y tapa en forma de cartera ó protocol notarial, y comença dient: «Libre de les Constitucions de Catalunya, amplificat compendi fet de les dites constitucions per lo honorable miçer Narcis ds Sant Dionis doctor en leys canonje de Barcelona.»

No suposaré jo pas que dit exemplar sia cap dels dos que lo rey D. Ferrando 1.r maná fossen mesos é recóndits en l' archiu del palau major de Barcelona y en la casa de la Diputació de Catalunya; pero si crech fermament que, ó be deu esser alguna copia que lo mateix compilador se quedaria pera sí, ó al mancos, que alguna persona cuydadosa procuraria traurer tan bon punt quedá feta ó depositada la recopilació de que parlam; perque repetesch, no cap lo menor dupte de que la lletra del llibre, cual existencia publico, pertany als principis del segle xv; puig te molta mes semblansa ab las del segle xiv, que ab las que he cotejat, en Paluzie y altres, de meytat y fins del segle xv.

Altres curiositats conté, ademés, lo espressat llibre, que serán, Deu volent, materia de algun altre article, ó lo qu' es vulla.

TEODORO CREUS COLOMINAS.

Vilanova y Geltrú 25 Juny de 1874.

Á LA JUNQUERA,

ma vila natiua.

Ahir, com sempre que distant te miro,
Desficiós per revéuret jo patía;
Avuy te deixo, lluny de tu fent via,
Y com ans de recansa no suspiro.

¿Com han pogut eixas escassas horas
Robarte un cor qne fa trenta anys teu era?
¿O es que li resta sols cendra y fumera
De sas flamas d' ahir abrusadoras?

¡Ah, no! que may sencer ha de mancarte
L' amor que m' infundires ab la vida,
Ma sanch, que ab sava teua es enriquida,
Mon ánima, que viu pera estimarte.

Mes es tan gran avuy ta desventura
Que ta memoria 'l pensament contrista,
Y plé d' angoixa 'l cor, fuig de ta vista
Cercant algun consol en sa amargura.

Ay, qui t' ha vist y 't veu, ma vila aymada!
¿Quin fat pervers, gelós de ta riquesa,
Ta animació, ventura y gentilesa,
T' ha fèt avuy tan pobra y desolada?

¿Cóm en tos ámbits la remor no sona
Del traball benfactor qne t' enaltía?
¿Per qué joyosos cants, com algun dia,
Per tos carrers la juventut no entona?

¿Per qué la vinya pámpols no rumbeja,
Y 's secan sens conreu tos camps y hortas,
Y ferma 'l vell poruch dejorn sas portas
Y l' endemá ab recel novas rastreja?

¿Per qué al cercar en tu en mon foll deliri,
L' última flor que de ma toya 'm resta,
Despulls sóls hi he trobat de greu tempesta,
Y m' ha semblat ma vila un cementiri?

¡Ah, bè massa que 'u se! La fera guerra
Ab terratrémol qu' estremí las planas,
Son carro arrossegá per tas vessanas,
Cobrint de mortal dol tota eixa terra.

Y tot seguintne sas fumants roderas,
De ton sòl la miseria fèu posada,
En tant la benhauransa esparverada
Son refugi cercava en valls llunyeras.

Digitized by Google

¡Malehits, malehits los qu' encengueren
En esta terra, á qui tot bè somreya,
D' infernals ódis la rojenca teya
Y sa ignominia y sa desgracia féren!

¡Fulmina, ho Dèu, contra ells llamp de venjansa
Y á ma pátria la pau torna que anyora!
¡Qué triga, ay, á arribar l' ansiada hora
Que li mostri riallera sa esperansa!

Quan vinga aquell instant, també, ma vila.
Ton goig recobrarás, ta vida y galas,
Y obertas se veurán tas amplas salas
Hont lo traball tresors sens fi n' apila

Sólchs d' abundancia n' obrirán las rellas,
Tas suredas serán fonts de riquesa,
Ton cel resplandirá ab nova bellesa
Y alegrarán las festas tas donzellas.

Content llavors jo volaré á tos brassos.
Que m' estendrás ufana y carinyosa,
Y, ubriach d' amor y ditxa delitosa,
En ells jo finiré mos jorns escassos.

Mes mentre aixordi ab sos udols paurosos
Lo corn de la matansa la contrada,
Y 's respiri la flayre enmatzinada
De polvra y sanch en tos fondals boyrosos;

Y engruni 'l casco del corcer de guerra
Espigas verdas que no han tret ufana,
Y á sometent repiqui la campana
Que al crim atia des del pla á la serra;

Permet que lluny de tu, ta desventura
Vaja á plorar que mon esprit contrista;
Permet que aparti de tos dóls la vista
Cercant algun conhort en ma amargura.

SALVADOR GENÍS.

15 de Juny de 1874.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

XII.

Ideas generals sobre dels ácits formats en lo ví.

Un ví cuals raims s'hagen vermat madurs, no deu tenir mes ácits que 'ls citats fins ara; á saber: lo carbónich, lo tártrich y 'l tánich; mes pot haber en los víns naturals altres procedents, sia per haber cullit los raims madurs, sia també per haber descuydat la fermentació y haberse originat altra distinta de la alcohólica, que per contes de produhir l' ácit carbónich produeix altre distint. Ab l' objecte que 's fixe la imaginació en aquest fet, formo la següent taula:

Únichs ácits que deu haber en tot ví natural.		Carbónich. Tánich. Tártrich.
Ácits que poden existir per no estar los raims ben madurs.		Málich. Cítrich. Péctich.
Ácits que poden existir á causa de una fermentació distinta de la alcohólica.	Per l' alcohol.	Acétich.
	Per lo sucre.	Succínich. Láctich. Butírich. Valérich.

Com se veu, donchs, en la taula que precedeix, s' ha de dosar solzament en el ví las cantitats de ácit carbónich, tánich y tártrich de la manera que he dit ja: y com s' ha dosat avans la cantitat total d' ácits fixos que te, si la suma de las cantitats de ácit tártrich y tánich que resulta es igual á la que ha donat el dosat general dels ácits, llavors se pot estar tranquil en quant á la bona conservació del ví; pero si aquestas duas sumas no son iguals, la diferencia indica la cantitat dels altres ácits que existeixen, los cuals no li interessa dosar al vinicultor, si be tal vegada pugui convenirli cerciorarse de sa existencia.

Dich que no li convé al agricultor mes que cerciorarse de la existencia de aquestos ácits, perque jo he professat sempre la teoría de que desde el moment en que un ví sufreix una fermentació diferenta de la alcohólica que desenrotlla en un ví un ácit diferent dels tres avans citats, aquest ví ja no deu conservarse. Sé molt be que hi ha personas que venen receptas mes ó menys conegudas que tenen per objecte amagar la presencia d' ácits en los víns; pero axó me produeix el meteix efecte que l' ull de vidre que 'ls oculistas posan á un borni: si te dolors, l'ull de vidre no 'ls hi treu; avans de posarli l' ull de vidre no veya ni despres tampoch: l' únich que consegueix es amagar als demés sa enfermetat y sa desgracia; donchs be, lo meteix crech jo que succeheix ab totas aquestas pretengudas receptas que serveixen en mon concepte no pera fer desapareixer aquestos ácits y tornar el ví al estat en que estava avans de que se desenrotllés la fermentació que ho ha produit, sino pera amagar la presencia d' aquestos ácits deixant en peu tots sos inconvenients.

L' importancia relativa de tots aquestos ácits y per consegüent la necessitat de que 'l vinicultor investigue sa presencia en lo ví varia molt; ja que mentres hi ha uns ácits cual existencia li es poch mes ó menys indiferent n' hi ha d' altres contra 'ls qui deu estar sempre com centinella avansada, lo cual me dona motiu pera formar la nova taula següent:

Ácits cual existencia es pera mi molt problemática en víns naturals espanyols.	Valérich. Cítrich.

Ácits cual presencia ha de preocupar poch al vinicultor.	Ácit Málich. Ácit Péctich. Ácit Succínich.
Ácits cual presencia deu alarmar al vinicultor.	Ácit Láctich. Ácit Butírich.
Ácits que deu combatre inmediatament lo vinicultor.	Ácit Acétich.

Com se veu per la taula precedent, jo poso en dubte la presencia del ácit valérich en los víns perque may l' he sabut trobar; no obstant Maumené en sa obra titolada *Indications théoriques et pratiques sur le travail des vins*, edició de 1858, plana 117 diu lo que segueix:

Es molt probable que 'l ví continga sempre, ó al menys en certs casos, l'ácit valérich. Lo solatge de ví diluit en aygua, abandonada á si meteixa á la temperatura ordinaria, exala un olor d' ácit que es característich: sa fórmula es $C^{10}H^{10}O^{4}$.

Lo meteix que ab l' ácit valérich me succeheix ab l' ácit cítrich: tampoch l' he sabut trobar en cap ví; no obstant en la obra que acabo de citar, en la plana 104 se llegeix lo següent: «Dumas senyala la presencia del ácit cítrich en los víns, si be en tan petita cantitat que tan sols diu trassas. Proust diu que existeix en los raims no madurs: y Kaufmann l' admet en tal cantitat que diu que podrian destinarse aquests pera la preparació del ácit cítrich.» Aquesta cita m' ha fet buscar varias vegadas l' ácit cítrich pero sempre sens éxit. La fórmula es $C^{12}H^{8}O^{14}$.

Tampoch he sigut molt mes afortunat ab l' ácit péctich ni sos derivats el piro-péctich y el metapéctich, cual existencia tampoch he sabut demostrar en los víns.

Deixant, donchs, de contat aquestos tres ácits, quedan el málich y el succínich cual presencia crech que no deu importar molt al vinicultor per mes que digan exercir una influencia notable en lo sabor dels víns; l' ácit láctich y l' ácit butírich que es lo que en mon concepte constitueix la maltía designada á Catalunya ab lo nom de *escaldadura*, y l' ácit acétich que constitueix el ví agre.

Aquestos tres últims ácits son d' una importancia terrible pera 'l vinicultor; pero ho son cada un baix un punt de vista molt diferent tant per son orígen com per sas consecuencias. L' ácit acétich prové de la fermentació del alcohol que per la acció del oxígeno del ayre se transforma en aquest cos; aixís es que á mida que creix la cantitat d' ácit acétich continguda en un ví disminueix la d' alcohol; per lo contrari los ácits láctich y butírich provenen de la fermentació del sucre, y ja que s' ha transformat en un d' aquestos ácits la petita cantitat de glucosa que existeix en lo ví, la cosa no passa avant. Aixis es que, segons se veu, las condicions de aquestos ácits son molt diferents. Al moment que 'l vinicultor fasse palpable en un ví la presencia del ácit acétich deu apressurarse ó á transformarlo en un bon vinagre, que seria lo millor, ó á vendrerlo pera las fábricas d' ayguardent ó sia pera *cremar* com se diu aquí al pais; mentres que quan l' agricultor se cerciore de que sos víns s' han escaldat ó sia de la presencia en ells del ácit láctich ó del ácit butírich llavors la cosa ja no te remey; y com no pot passar mes endevant perque ja no hi ha mes sucre, no s' ha de perdre mes de lo que s' ha perdut, y dona temps pera que 'l vinicultor pense 'l mellor partit que puga treure de sa averiada mercaderia.

Las condicions que poden contribuir á que 's forme cualsevol d' estos tres ácits en el ví están esposadas ab tota estensió en la obra titolada *Estracto de las sesiones que acerca de la vinicultura espliqué yo en el Instituto Agrícola Catalan de San Isidro* en la plana 13 y següents.

Sentadas, donchs, estas ideas generals passo á ocuparme del estudi dels mencionats ácits:

XIII.

Ácit acétich.

Los químichs que 's dedican al estudi dels análisis dels víns discuteixen molt sobre si pot ó no existir en aquestos caldos l' ácit acétich. Jo per ma part puch dir que no he sabut trobarlo may als víns sans; puig si l' he trobat ab facilitat en gran nombre de víns espanyols, es axó degut á haver esperimentat un principi de fermentació acética; mes no perque 'l ví pogués contenir dit ácit en estat natural. Sabut es que l' alcohol del ví, que te per fórmula $C^{4}H^{6}O^{2}$, pot transformarse en ácit acétich, fórmula $C^{4}H^{4}O^{4}$.

Se pot convenser de la presencia del ácit acétich en un ví que 's sospita si té agró prenent una cantitat d' aquest y destilantla en l' alambí de Salleron, lo mateix que ferem pera determinar l' alcohol. El líquit destilat estará ácit, lo cual reconeixem ab lo paper de tornassol; puig si be l' ácit acétich sols bull á una temperatura molt elevada despren vapors á totas las temperaturas, y per consegüent una part d' aquest ácit acétich destilará juntament ab l' aygua y l' alcohol.

Se posa aquest líquit en una cápsula y s' hi va afegint sosa cáustica fins qu' estiga completament saturat lo que 's coneixerá si introduinthi allí 'l paper blau de tornassol no 's torna roig é introduintli 'l paper roig no 's torne blau: quan passen aquestos dos fenómens, llavors direm que 'l líquit está perfectament neutre.

Aquest líquit neutre somés á l' acció de diversos reactius dará 'ls resultats següents:

Se posa un poch de líquit en un tubo de ensaig, se tracta ab l' *ácit sulfúrich* diluit: s' hi ha ácit acétich se despendrá aquest que 's coneixerá ab l' olor.

Se pren altra petita cantitat de líquit, se tracta per l' *ácit arseniós y un álcali cáustich*, fixo pulverisat, ben sech, com per exemple la potassa, la sosa, etc.; s'hi ha ácit acétich se formará arseniuro de metilo que 's regoneix per sa olor repugnant.

Digitized by Google

Se pren mes líquit en un altre tubo de ensaig, se tracta per lo *percloruro de ferro;* y s' hi ha ácit acétich lo líquit pendrá color roig.

Se pren altra petita cantitat de líquit en altre tubo, 's tracta per lo *nitrat de plata* y donará un precipitat blanch cristallí de acetat de plata, si aquell ácit existeix.

Se pren en altre tubo altra petita cantitat de líquit y tractat per lo *proto-nitrat de mercuri* donará un precipitat blanch cristallí de acetat de mercuri quan existeix l' ácit.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

CONVALECENT.

SONET.

La mort al meu entorn; jo en la agonía;
ma mare al costat meu trista y plorosa,
en tant que l' amistat pura y hermosa
vetllantme estava tan de nit com dia.
Mitx morta la meva ánima 's planyía;
ja oberta veya pel meu cos la llosa,
y la pensa pe 'l mal tota confosa
vida tan sols per' alenar volia.
Y al fí vida tingué!... y quan, extasiada,
rublerta al véures de la fé mes pura
restá del sofriment aconhortada,
Llohansas dant á Deu, rey de l' altura,
la mort estant de bregá ab mí cansada
cavava en altre lloch la sepultura.

ENRICH FRANCO.

LA BONAVENTURA.

(Acabament).

VI.

Breman al Mas xich y breman al Mas gran y breman per tot arreu en lo poble de Sant Joan: campanetas, cascabells y moriscas ressonavan per tots los camins, y los traginers tot anant á la vinya, feyan petar llargas cantadas de la terra; un d' ells adalt d' un bon matxo, sentat al mitj del bast, al passar dessota del balcó del Mas de la Sila, cantava ab forta veu:

Una noya de montanya
Cap avall se 'n volgué anar:
Volgué joyas de gran dama
Y no las hi van comprar.

Qui m' enten
Qui no m' enten,
Ben clá parlo
Ben clá parlo,
Qui m' enten
Qui no m' enten,
Ben clá parlo
A la gent.

Quan vingué lo desengany
Ella se 'n vá penedir,
No valgué lo seu afany
Y monjeta 's va morir.

Qui m' enten
Qui no m' enten, etc.

Prou lo degueren entendre los habitants del Mas xich, perque se sentí lo soroll de tancament de portas, á ben segur per no sentir la cansó del pobre Tófol, que traginava la brema de las sevas vinyas, y que com sempre cantava cansons que 's treya del seu cap, devegadas agradavan las lletras y tothom las repetia: aqueixa per mes que li tanquessin las portas al Mas de la Sila tots los traginers seguian al cantor, al agafar la tonada, *Qui m' enten*, etc.

Ja feya també alguns dias qu' havia tornat al poble l' amo del Mas gran, D. Ramon de Rocamora, á dirigir y presidir las bremas com solia fer tots los anys; no esperá pas massa dias per anar á fer una visita al Mas xich; ab grans mostras d' afecte lo rebé la Teresa y com podeu pensar ab certa fredó la Sila. Estranyá molt D. Ramon la presencia d' un home ab calsas vermellas y brusa de bions, que ab lo seu trajo se coneixia be que era un assistent; la mare de la noya li esplicá dientli qu' era un soldat germá d' un pesador que anava á Sant Joan casi be cada tarde á menjar algun raimet ab l' excusa de veure l' seu germá.

Satisfet quedá ab l' esplicació l'amo del Mas gran, y ja no preguntá mes. May habia pogut pensar que fos l' assistent del coronel, lo missatjer del *Marqués del Valle* que portava paperets á la noya del Mas, y que portava al seu amo los paperets que la noya li donava.

Vingué l' diumenge y la missa major, y D. Ramon cregué arribada l' hora de parlar clá y formal á la Sila; ja no era en Tófol qui apagava 'ls ciris y tancava las portas, perque en Tófol tenia mes altas ocupacions á Manresa. Al sortir de missa, se juntá D. Ramon ab las donas del Mas xich y las acompanyá á sa casa, pero en tot lo camí no pogué dir res á la noya y sols pogué fer algunas indicacions á la mare que la pobre Teresa contestá de una manera rara que sorprengué á D. Ramon; y mes sorpresa li causá 'l veure que al cap de poca estona d' ell se despediren y despres d' un petit recapte, se 'n anaren la mare y la filla cap á Manresa.

L' amo del Mas gran, que no savia res encara de lo del coronel y que recordava las bonas paraulas de la noya, quan ell li comensá á parlar ab intenció, creya que tota aquella fredor y estrany comportament, reconeixia per causa lo fet de habersen anat ell á Barcelona y de no haber parlat mes clar desd' un principi; aixís resolgué donar un pas decissiu y cregué confiadament, que tot aquell lleuger bromeig passaria tan prompte com ell volgués.

Digitized by Google

L' amo del Mas gran molt s'enganyava, com sab be lo lector, y la Teresa que 'n tenia greu sentiment, anava á Manresa de mala gana y molt afligida per lo que acabava de succehir. Per tot lo camí no pará may de rependre á sa filla.

—Jo no vull que torni á passar mes lo d' avuy, li deya: quan D. Ramon vaji á casa no sortirem fins qu' ell tinguia á be despedirse; que aixó es de mala criansa y jo no ho vull consentir may mes.

—Paraula es paraula, li contestava la noya, y jo tenia promés esser avuy á Manresa: y despres que li havem dit qu'haviau de firmar uns pactes d'establiment á tal hora y no se 'n ha pas pogut ressentir.

—Donchs m' ha semblat que si que se 'n ressentia, y jo 't dich qu' ets una tonta: mira, noya, que quan passa passa, que D. Ramon tots lo conicixem y que vá per bon fí.

—Ja sabeu, mare, qu' á ningú fan casar á la forsa, y que ara, encara que volgués, no podria casarme ab ell, perque casi be puch dir que tinch paraula empenyada ab lo coronel.

Deu fassi que no te 'n vejis un desengany: mira que 'ls de llunya terra prometen tot lo que hi ha per prometre, perque saben que no ho han de cumplir, mira que jo t' ho dich tot y tu no fas cas de res.

—No, mare, no, lo millor sempre es millor y aixís ho porta la meva bonaventura.

—¡Bona bojería se t' ha ficat al enteniment ab aixó de la bonaventura!

Heus, aquí, donchs, que al cap de pochs dias d' haber tingut aqueixa conversa la Teresa y la Sila, compareix al Mas xich Mossen Jaume en persona, lo bon rectó del poble de Sant Joan. En l' ocasió de s' arribada treya los pans codonyats de la finestra la viuda de 'n Cirera, y pogué veure 'l rector, tot passant per la sala del pis, á la Sila qu' á la vora del balcó de sa cambra llegía ab molt d' afany una carta: lo rector com si de res n' hagués esment, aná seguint fins á trovar á la Teresa ab sa feyna.

En veritat no estranyá la Teresa la presencia del rector; creya que com solia fer altres anys, feya la visita de recordansa de la cargueta de vi que anyalment donava 'l Mas á sa parroquia, si be que en lo present lo bon rector s' avensava, puig encara las bremas no eran acabadas y per tant may lo ví podia ser reposat.

Creyentho també aixís la Sila, sortí á fer conversa al rectó, aixugantse encara los ulls que tenia humitejats, sens dupte per las llágrimas que li havia fet plorar la carta qu' ab tant d' afany llegía, quan entrá á la sala Mossen Jaume.

Parlaren bona estona del temps y de l' anyada qu' havia sigut bona, y al fi lo bon rector que 's remenava en la cadira com si alguna cosa li donés pena, digué que s' alegrava de que estessin presents la mare y la filla, perque aixís sortirian del pas mes prompte comunicantlos d' una vegada una nova falaguera per una y altre.

—¿Qué será aixó? li preguntá la Teresa:

—Lo que ja podeu pensar: que si enguany haveu tingut bona cullita, l' any vinent la tindreu mes grossa.

—¿Vol dir, senyor rector? preguntaren mare y filla.

—Es clar, perque si molt cull qui te cuatre, mes cullirá qui tinga trenta. Vull dir que si d' un de gran y un de xich se 'n fá tot un, ja no hi ha xich ni gran y tot es hu.

Las duas donas entengueren ja á lo que anava 'l Mossen, la Teresa ab intencionadas miradas atravessava á la Sila, y la noya baixá el cap y fixá los ulls en terra.

—Si pogués esplicarse mes Mossen Jaume, digué la Teresa, li estimaria, perque la veritat, m' agradan las paraulas molt claras per entendre bé las cosas.

—Si no vol dir res, respongué la Sila.

Lo rector creyent l' interrupció de la noya filla del natural pudor y modestia, s' esplicá com volia la mare de la manera següent:

—Sí, vull dir, noya, sí; vull dir que D. Ramon de Rocamora, l' amo del Mas gran, desitjant pendre estat, emprendat de vostra filla, y alentat per paraulas de la noya, m' ha fet á mí l' encárrech de venir á demanar formalment la seva blanca má, tenint l' esperansa de que no será desayrat.

—Es molt lo favor que 'ns fá D. Ramon.

—Deixeuvos de favors, está resolt y está fet; ¿no es cert Sileta?

—¿Qué dius Sila? li preguntá sa mare tremolant de por per la resposta de la noya.

Dich qu' es molt gran lo favor, que per tal l' estimo, pero penso que só massa jove per casarme encara.

—¿Qué diu? preguntá l' rector tot sorprés y confús.

—Que he resolt no casarme encara.

—Mira, noya, pénsathi be, que proporció com aqueixa no passa sempre.

—Já m' hi so pensat.

Mossen Jaume, ja no volgué insistir mes, per no rebaixar á D. Ramon y tot aixecantse y despedintse digué á la noya aqueixas paraulas:

—Com tu ho has dit, se li dirá: ja vindrá dia que te 'n penedirás.

La pobre Teresa no feya mes que plorar.

VII.

Lo que després d' aqueix fet passá al Mas de la Sila ja ho podeu endevinar: la mare y la filla per molt temps no visqueren en bona pau.

La carta que llegía la noya quan arribá á la casa Mossen Jaume era carta del coronel en que li deya qu' havia rebut ordre de marxar, pero que avans d' anarsen li parlaria de sos fins y propósits y que pendria d' ella dols comiat: per eix motiu las llágrimas, per aixó la tristó. La firma de la carta, lo títol de *El marqués del Valle* encara omplian de vanitat y orgull á la noya.

D. Ramon de Rocamora y Mossen Jaume sorpre-

Digitized by Google

sos per la resposta de la Sila, procuraren informarse, y bentost sapigueren tot lo del coronel, lo del assistent que feya de missatjer, y fins lo que s' contava de la bonaventura. D. Ramon se 'n aná á Barcelona y de mica en mica, passant lo temps, ja ningú s' recordava de que la Sila hauria pogut ser senyora y mestressa del Mas gran, com ja comensava á corre pel poble quan lo dit Rocamora acompanyava á la noya al sortir de missa mayor.

Com diem, lo temps anava passant, y la Sila visqué encara bona temporada ab la forta esperansa que li deixaren las paraulas y las repetidas promesas del coronel; mes lo temps anava passant y 'l coronel no tornava, las cartas venian de tart en tart, creixent sempre la distancia de l' una á l' altre y sempre mes curtas y sempre mes fredas; y sempre excusas y sempre historias que ja la noya comensava á pensar si serian mentidas. De sos duptes y de sa pena, no 'n deya res a ningú.

Cap jove de la terra li deya una paraula; D. Ramon ja no hi pensava y 'l pobre Tófol vivia á Manresa, encara qu' anava tot sovint á Sant Joan, ja á veure al seu senyor oncle, ja á conresar las vinyas al quart que menava. Per mes que la Sila volgués dissimularho ni la seva cara era tan fresca y gemada, ni sos ulls tan brillants, ni sa boca tan riallera, y tothom, tothom coneixia sa pena, sa tristesa, s' anyoransa.

Com si Deu portés las cosas, un dia va trovar á la seva amiga la Paula que ab lo degut acompanyament, 'l ciri y un noyet fresch com un formatge, anava á oir la primera missa despres del part; aquell dia la Paula sortia de casa: la mateixa Paula li va dir que la Francisca ja feya mes de quinse dias que habia sortit de casa.

Pochs dias despres d' aixó al tornar de mercat ab la seva mare, la Teresa, trovaren en sa casa una caixeta molt ben conduhida y arreglada: preguntaren qui habia portat aquell recado, y els digueren que l' havia portada un mosso del Mas gran.

¿Qué será, qué no será? La curiositat, l' esperansa, l' afany, mogueren á mare y filla y ab una escarpa y un martell corrents y depressa desclavaren la tapa de la caixa: lo primer que se 'ls oferí á la vista fou una carta dirigida á la Sila: era de don Ramon Rocamora y en ella deya, que acostantse la diada de Nadal, sabent que la Sila tenia molt bonas mans y volent arreglar bé l' oratori de sa casa, enviava dintre d' aquella caixa un *ninyo* de cera per si la Sila volia tenir la bondat de vestirlo ab gust y elegancia com ella sabia ferho, perqué pogués adorarlo la gent.

La Teresa de prompte no hi queya, y encara pensava que era finesa del amo del Mas gran, mes la noya se torná de tots colors, de rabia, y tingué com un accident fins qu' arrencá un gran plor.

Ab totas aqueixas cosas, no cal dir, donchs, si passaria penas la pobre pubilla del Mas xich. ¡Pobre Sila! ¡Tan festejada, tan estimada y ara ningú se 'n recorda. Un dia, soleta, soleta, se 'n tornava de Manresa; de lluny va veure que també en Tófol anava á Sant Joan; conté lo pás per esperarlo, mes també lo conté en Tófol per no atraparla: ella qu' al fí, s' atura y s' assenta; arribá 'l minyó á trovarla perque ja no tenia mes remey que girar en rodó, y ella li diu:

—Tófol, vols portarme la cistella que no puch y estich cansada y Deu t' ho pagará?

—Prou, digué 'l minyó, ja ho sabs, Sileta, sempre 't faré un servey de molt bona gana.

—¿Que vas á Sant Joan?

—Sí, 'l senyor oncle vol que li repique á festa.

—Te rahó, tu que en saps tan.....

—Tan si 'n sé com si no en sé.

—¿Y, donchs, que no cantas cansons ara?

—Devegadas, devegadas també canto, encara que ningú m' escolti.

—A mí molt m' agradava y á la nit t' habia escoltat mes vegadas!!

—¿De debó?

—Ab veritat, mes ara may t' he sento.

—Es qu' estich á Manresa y no gasto tan d' humor com avans.

—No 'n voldrias cantar cap ara tot baixet baixet?

—Que vols que canti.

Una cansó que encara recordo, que hi vas posar una lletra molt bonica.

—La que diu: «¿una noya de montanya?»

—No, no m' agrada.

—¿La que comensa: «si 'l cor á la pena s' avesa?»

—Tampoch, es trista.

—Donchs no se quina vols dir.

—Una cansó que vas treure que deya:

Sila del ánima,
Sileta mia.....

—Ah! Ja me 'n recordo, la vaig treure per tu. ¿Y si la cantés l' escoltarias?

—Tota la nit estaria á la finestra y tevas serian totas las clavellinas.

. . . .

Penseu que perque la Sila s' ha casat ab en Tófol y al Mas xich tot es festa y alegría y la Teresa mes contenta que la nuvia; ¿penseu que per aixó no creuen las noyas ab la prova del plom y la bonaventura? Si, diuen que ab la Sila tot ha sortit veritat y punt per punt: 'ls sarrells y cordills son las cordas de las campanas, puig en Tófol era campané: las estrellas, volen dir que sempre las veuria de mes prop que 'ls altres; y la gitana, al dir que seria dels mes alts de Espanya, ja endevinava que estaria casi be sempre dalt del campaná de la seu de Manresa; 'ls metalls, las campanas, y las demés raras figuras de la prova del plom, los estranys y variats oficis d' en Tófol que no poden senyalarse per cap eyna ni instrument determinat.

Axís, donchs, lo pas de la Sila tal com lo poble l' interpreta, encara ha servit per afirmar la creencia ab la prova del plom y la bonaventura; encara totas las noyas de la vora del Llobregat y del Cardoner, la fan per Sant Joan, si be que pocas, molt pocas, per mes que la bonaventura ho diga, per l' esperansa d' un millor incert, deixan lo que encara

Digitized by Google

que no tan bó, real y verdaderament se 'ls presenta.

Succehits de bonaventura com 'l de la pubilla del Mas xich, no 'n veureu gayres.

JOSEPH DE ARGULLOL.

Barcelona, novembre de 1872.

BIBLIOGRAFÍA.

Cansons del temps, originals de Joaquim Riera y Bertran.—Barcelona, Estampa de la Renaxensa, Montjuich del Bisbe, 3, baixos.—1874.

Tal es lo títol de la colecció de poesías que, formant un tomet elegantment imprés, ha publicat fa pochs dias, conforme 'ls nostres lectors saben, lo colaborador d' esta Revista Sr. Riera y Bertran. Ab ella, com molt oportunament ho consigna en lo prólech que la precedeix, queda en part umplert un buyt que fins ara hi havia en la nostra patria literatura, puig si bé ensaigs, y mes que ensaigs, de cansons no 'n faltavan, ja escritas independentment de tota altra obra, ja formant part integrant d' alguna de las produccions líricas executadas en los nostres teatres, aquesta era encara la hora en que no teniam mostra d' algunas de las varietats del género, y molt menos una colecció composta esclusivament de ditas mostras.

Nosaltres esperem ab lo Sr. Riera que lo que ell diu atreviment de formar á la vanguardia, será tal volta part á que algú altre, adonantse de la aptitut especialíssima que potser tinga, en estat latent encara, per á aquest género, s' hi dedique de ple y enriqueixe ab fruyts sabrosos la nostra literatura, que daria per cert un gran pas si pogués tenir lo seu Beranger.

Sentadas ja aquestas generalitats, diguem quatre paraulas respecte á la colecció de Cansons que las ha suggeridas.

Cinquanta tres, incluhinthi duas ben fetas imitacions de Beranger que van al últim, son las que componen dita colecció, totas ellas, llevat de unas pocas, pertanyents al género satírich.

Pot exercirse la sátira per duas distintas vias, y al dir sátira, entenem la censura dels vicis ó defectes de que adoleix la societat, ja individual, ja colectivament considerada. Per la una, l' escriptor agafa 'l punt de vista ridícol que té en aquest mon tota cosa, bona ó dolenta; desde aquell, descriu ó posa en acció son objectiu y si 'l talent cómich l' ajuda, opera sobre 'l subjecte á qui ell tracta de comunicar sas impresions d' una manera tant viva, que fa esclafar en sos llabis una rialla burlesca y aprofitant la aversió innata que sent, com tothom, á ser objecte del ridícol, l' ensenya á corretgirse del vici ó defecte ridiculisat, si es que ell lo té, á fi de no inspirar en los altres lo sentiment denigrant que pèls altres esperimenta. Per l' altra, 'l poeta satírich pren un punt de vista del tot diferent; cerca lo que de odiós y despreciable té alló mateix que un altre mirava baix lo prisma del ridícol, sent aquest odi y avorriment ab forsa y portat per aquesta passió, carrega 'l quadro sens darse comte de que potser exagera, fent aixís que 'l lector, colocat en son mateix punt de vista, veyent ab sos ulls lo que ell veu, sentint ab son cor lo que ell sent, se trove contagiat per aquell odi y, regenerantse moralment, llense de sí aquell vici ó defecte que ab tant negres colors veu retratat en aquella animada tela.

D' aquestas duas maneras d' exercir la sátira, lo Sr. Riera se manifesta mes inclinat á usar la segona, puig si bé en certas ocasions sembla mes lo poeta cómich rihent, que 'l poeta satírich fuetejant ab noble ira, se deu aixó en nostre entendre quasi esclusivament á la extructura retórica de sas cansons y al estil lleuger é irónicament divertit que exigeix aquesta mateixa extructura.

En aquesta tasca lo Sr. Riera sol estar acertat; acertat en la elecció dels vicis que preten acriminar; acertat en la creació dels tipos en que personifica aquestos vicis y heuse aquí altre dels carácters distintius de sa manera de fer, no atacar lo vici en general, sino individualisantlo; acertat en los rasgos ab que 'ns descriu aquestos tipos rara vegada mes recarregats de lo que exigeix la índole de la composició no renyida ab la hipérbole que sol usar com á recurs oratori.

Aixís, ja 'ns pinte per exemple á *Mestre Salvi*, l' home práctich per escelencia, *bon vivant*, com diuhen los nostres vehins, ó á *D. Pasqual*, l' egoista, vil esclau del or y á ell sacrificantho tot; ja 'ns pinte en *¿Qué li darem?* al camaleó polítich que pren lo color de la situació que impera, nú de conviccions y sols buscant lo medro personal, ó al *Candidat*, varietat de la anterior especie, que adula ó maltracta al poble segons los profits que 'n reporta, ó al *Regidor Baptista*, tipo una mica confós, que sacrifica son benestar personal al del procomú per á no obtenirne deprés ni la gratitut tant sols dels seus co-vilatans; ja censure en *Lo poeta noy*, que renega del mon y de sas glorias á dinou anys, quan ni sab quasi lo que es sufrir, aquesta enfermetat de la joventut de plorar sobre tombas may obertas y lamentar la malvada ingratitut de las donas quan no n' ha tractat altra potser que sa mare; ja pose en acció al pare desnaturalisat que en *Tant se val* sacrifica son hereu al cálcul egoista, ó en la *Cansó del fadrí extern* á aquest, ó á sas fillas en aras de una preocupació vulgar, ben castigada en lo protagonista dels *Monólechs paternals;* ja 'ns pinte per fí al pagés esclau de la rutina y enemich de tot progrés, fins dels mes profitosos, en *Axó plá*, una de las mellors composicions inclosas en la colecció sempre en Riera y Bertran acerta bastant en la elecció dels fochs mes culminants de cada una d' aquestas fesomías que ell nos retrata arrodonidas y acabadas. No menos acert se nota en aquellas composicions en que ab to mes general y sense recorre á la personificació com en las anteriors, censura altres ó 'ls mateixos vicis que ab estas ve censurant, com per exemple en *Any nou vida nova,*

Digitized by Google

Consells patriótichs, Lo Notari, Cansó del escombriayre y alguna altra.

Las pocas mostras de cansons que podriam dir morals y que entre las satíricas compren la colecció que 'ns ocupa, no desdiuhen gens d' aquestas y forman ab ellas bona paría. Citarem entre altras *Los tres reys del Orient* y *Duas núvias*, mes original la primera que la segona, pero reunint abduas recomanables qualitats.

Fins aquí del bo y per poch deixariam ja la ploma per á no molestar mes al lector, si no se 'ns ocorregués una observació final, que, si bé relativa á unas pocas entre las *Cansons del temps*, té en nostre entendre massa importancia per á no ser publicada.

Respectem y venerem la poesía elevada que engrandeix l' ánima, son paraulas aquestas del senyor Riera, deixanthi una noble escalfor ó una llavor d' ensenyansa que en son temps grillará donant fruyts profitosíssims: aquesta es per á nosaltres la missió de la poesía y ab ell també, reprobem la poesía convencional que no revela en lo poeta sino art y encara un art inútil. Per aixó considerem sumament perillós lo género anacreóntich, per quant té un peu en la pendent del sensualisme materialista, que evita tant sols si se sap revestir de certa delicadesa de formas, difícil d' obtenir, pero, una vegada obtesa, agradabilíssima.

Ara, quan aquesta sensualitat hi es, pero repugnantment descarnada, vestida ab un trajo massa espellifat; quan no es per exemple Anacreont, coronada la testa de murtra, mitj recolzat demunt d' un llit de flors, libant en cráters artísticament cisellats lo nectar espumós de las campinyas gregas, y entonant himnes delicadament sensuals á la correcta bellesa de la Reyna del amor y de las gracias, sino 'l pagés grosser de *Mentiders* y d' algunas altras, que sent entrar la set quan ha begut tres porronadas y á aquí *la perleta seva* despentina y enmatxuca la roba de las festas, perdut ja 'l mon de vista; del pagés que 's mofa dels qui senten repugnancia á rebre de boca de sa estimada l' alè corromput de la mistela ó del xarop ranci, allavoras rebutjem la cansó anacreóntica per no molt moral y quan no, per buyda de tota ensenyansa ó de tota bellesa, que no es bellesa per á nosaltres la bellesa realista d' un borratxo y menos d' una borratxa refilant corrandas á son marit quan te trenca-caps, alegra com las flors que 'l Maig engendra. Ja que en Riera coneix tan á Beranger, recorde aquella *Lisette* espiritual, com diuhen los francesos, encisadora en mitj de la sensualitat de sa vida y en mitj dels excessos á que la pinta entregada l' inmortal cantor.

Aquesta es la nostra opinió potser, pel criteri d' alguns, dita ab sobra de claretat; no pel nostre, que enten no serhi aquella may de sobras, quan tendeix á posar de relleu la gravetat d' una falta, en qual comissió reincideix algunas vegadas en en sas *Cansons del temps* lo Sr. Riera, enlletjint, axis una colecció que es per altra part tan recomanable y honra á son autor y á la literatura de la terra que 'l conta entre sos mes aprofitats cultivadors.

J. S.

L' AU DEL POETA.

La ois que en los aires trina?
P. Piferrer.

—¿Sabeu quina es, pastoreta,
L' au que pus ayma 'l poeta?
—Potsé es l' aygla poderosa,
Qui brunzenta, a plom, devalla
Sus l' hisart; y ab tal vitualla
En ses urpes d' acer closa,
Altra volta, pressurosa,
Ab los núvols s' abrigalla.
—No es pas exa, pastoreta,
L' au que pus ayma 'l poeta.

—Será 'l rossinyol qui canta
En nits belles, solitari,
Dins l' ombriu bosch centenari,
Ó aprop la font degotanta,
Ab divina veu, qu' encanta
Per son tó armoniós y vari.
—Tampoch exa es, pastoreta,
L' au que pus ayma 'l poeta,

—¿Qué seria, tal vegada,
La pintada cadernera...
Ó la calándria encisera...
Ó la tortra enamorada...
Ó la perdiu cobejada...
Ó la ral garça parlera?
—Cap d' exes es, pastoreta,
L' au que pus ayma 'l poeta.

—¿Quina es, donchs?
—Puig pastoreta.
Que us doneu ja per rendida,
Us diré qu' es l' axerida
Y passatjera *aureneta*
L' au que pus ayma 'l poeta...
—¿Y per qué ella es preferida?
—Perqué, com ell, va al derrera
De l' hermosa primavera.

19 de mars de 1872.

PAU BERTRAN Y BROS.

NOVAS.

L' Exposició regional qu' actualment se celebra á Madrit y en que tan dignament figuran las provincias de l' antigua Corona d' Aragó, Catalunya y Valencia se veu molt poch concorreguda. En cambi las classes totas de la societat madrilenya omplan los palcos y gradas de la plassa de toros en dias de *corridas*.

Axís ho manifesta, lamentántse 'n, un imparcial y acreditat periódich madrileny.

Escusém comentaris.

—

Digitized by Google

Lo dia 18 d' octubre tindrá lloch á la ciutat de Lleyda lo dotzé certámen anyal de la *Academia Bibliográfico-Mariana*, senthi adjudicats los premis, següents:

Una llimona de plata y or al autor del millor poema; una poma de plata y or al que ho sigui de la millor llegenda y una pera dels matexos metalls al qui presenti la millor oda. Lo tema de aquestas composicions es enguany *Nuestra Señora de la Almudena* á Madrid.

Hi haurá també un premi de prosa consistent en una ploma de plata pera 'l millor trevall descriptiu histórich concernent al santuari de la dita Verge.

Tots los anteriors premis son pera la llengua castellana; en quant á la nostra hi está aquest any també dignament representada ab una medalla de plata pera 'l romans en que ab major dolsura y afecte se celebri á Maria baix cualsevol de sos misteris ó advocacions; y una assutzena de plata generosa dádiva de *La Juventut Católica de Lleyda* que aquesta societat incansable en la via per ella empresa ha ofert pera la millor poesía dedicada á la Verge, com á patrona de la matexa associació en lo misteri de sa Inmaculada Concepció. A cada premi hi haurá los accéssits corresponents, y consistirán en la entrega de 10 volums d'una lucsosa edició de aquest certámen. Als autors de las poesías premiadas se 'ls entregará també 10 eczemplars de las poesías.

Las composicions deurán ser remesas á D. Lluis Roca y Florejachs secretari de la Academia, carrer Major, 23, Lleyda; fins á las 5 de la tarde del 8 de setembre, ab las condicions acostumadas.

—

També aquest any se celebra un certámen poétich en S. Gervasi de Cassolas.

A mes de la flor natural que s' adjudicará á la millor poesia entre las de tema libre hi ha 'ls premis següents: Un pensament de plata pera 'l qui canti millor las costums de la terra; un lliri de plata á un romans sobre 'ls fets dels catalans á Grecia; un brot d' olivera de plata al millor romans á Bellesguart; una ploma de plata al autor del mellor travall en prosa castellana sobre 'l tema «Influencia de la invasió goda en la civilisació espanyola» y una cigala de plata á la composició en prosa que millor satirisi la societat humana.

Lo premi de la ploma de plata es ofrena de la societat literaria «Centro de instrucció púbica de Barcelona y 'l brot d' olivera ho es del secretari de la societat promovedora del certámen En Francisco Comerma.

Las composicions, ab las condicions establertas en altres certámens deuran enviarse á D. Francisco Comerma.—S. Felip-51-Putxet, S. Gervasi, per tot lo dia 25 de Agost.

—

La casa editorial d' En Cárlos Bailly-Bailliére de Madrid ha dat á llum l' obra de Zimmermann titolada *La Soledad*. Aquesta obra que ve acompanyada de un prólech de H. Marmier ha estat traduhida al espanyol per D. Pere Espina y Martinez. La recomanem á nostres lectors.

—

També 'ls hi recomanem la *Biblioteca de historiadores españoles* que publica á Madrid la casa editorial de Marin y C.ª Son objecte es posar al alcans de las mes modestas fortunas las obras clássicas d' historia. reservadas fins ara á molts, pèl cost crescut que tenian. Per formarse idea de si 's logra l' objecte indicat bastará dir que, segons lo prospecte, la *Historia de los movimientos, separacion y guerra de Cataluña* de 'n Francisco de Melo, de la qual ne va ja publicada la meytat ó sigan quatre quaderns, costará á Madrid y á Provincias dos rals; la *Espedicion de catalanes y aragoneses*, d' en Moncada un ral y mitj, la *Historia de España* del P. Mariana vint y quatre rals y aixís á proporció las demés obras anunciadas.

—

La «*Revista de archivos, bibliotecas y museos*» que veu la llum en Madrid, baix la intel-ligent direcció del mestre de la Escola de diplomática D. Vicens Viguan, s' ocupa en un de sos derrers números (8 del t.° iv corresponent al 30 d' Abril del present any) de la *Font del ángel* ó *de la mar* que doná á coneixer lo eruditíssim colaborador de La Renaxensa, D. Joseph Puiggarí en una curiosa carta endressada á N' Andreu Balaguer, també colaborador de nostre periódich, y trascriu part d' un dels contractes allí copiats (si bé los caxistas li han fet errar las fetxas que membra) adicionantli algun dato comparatiu que lo il-lustra. Agrahim aquest bon recort y en justa correspondencia esmentarem, sens que axó siga entés jamay per obligat elogi: que notables son també y de profit pera nostra historia dos documents catalans que ha publicat últimament dita *Revista* (núms. 9 y 10 del 15 y 30 Maig) es á saber: la carta escrita per un jueu de Lleyda, dit Crexanas qu' operá la catarata de que patia lo rey D. Joan II, á aquest dirigida y sens any en la data, potser per aquell mateix jueu Cresques qu' á la mort d' est rey d' Aragó, feu son panegírich en los funerals que li celebrá la ciutat de Cervera, y d' altre part una crida del 1.er d' Octubre de 1609 dada en Valencia pera evitar abusos en la venda dels bens dels moreschs; que qual altre tasca d' estudi pera los cervantistas pot considerarse la preciosa escriptura de capítols matrimonials relativa á las segonas nupcias, de la filla del gran Cervantes, Isabel que havém llegit en lo número 11 del 15 de Juny, y que judiquém d' inmediata utilidad pera los bibliófils lo inventari dels 795 llibres del Duch de Calabria (1550), ja conclós de publicar, y lo glosari dels títols dels códices de las Iglesias de Galicia en la mitjana edat, en publicació. Finalment recomaném la nombrada *Revista* á aquells de nostres suscriptors que per rahó de la trassa donada á sos estudis, sia de son plaher tot lo que sápiga á historia, bibliografía y arqueología.

—

S' está estampant en Gerona, pera veure aviat la llum pública, lo volum de composicions premiadas en lo darrer certámen de la Associació literaria de aquella ciutat.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Juliol de 1874. Núm. 20.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.		REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.	
Tres mesos.	9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. .	1/2 Ral
Al estranger, tres mesos. .	13 »		Los no subscriptors per id. .	1 »
Ultramar, tres mesos. . .	18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.	
Un número sol.	1 »			

SUMARI.

Noticia general de la prosa catalana; per *A. Aulestia y Pijoan*.—Un assatj de filosofía crítica (acabament); per *Joseph Masferrer y Arquimbau*.—Lo rector de Santa Pau (poesía); per *Frederich Soler*.—La casa dita d' En Cervantes; per *R. F.*—Mentiders. Tu aiguadera (poesías); per *Joaquim Riera y Bertran*.—Laboratori del pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Queixas y tristesas d' amor (poesía); per *Narcís Blanch é Illa*.—Oliva Cabreta; per *P. A.*—Anécdotas y curiositats.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

NOTICIA GENERAL
DE LA PROSA CATALANA
desde sa aparició fins á termenar lo segle XVI.

(Discurs llegit en una de las sessions de La Jove Catalunya).

Senyors:

Desde 'ls primers anys del novell despertament se notá entre 'ls que formavan en la nova crehuada catalanista una marcada tendencia á treure del oblit las mes capdalts obras de nostra literatura clássica. Aqueixa llohable tasca, comensada primerament per la publicació de las obras que á mes de son valor literari oferian interés históricb y seguida ab las que ofereixen las principals mostras de poesía catalana, ha sigut empresa darrerament ab grans elements per alguns de nostres mes coneguts literats, baix la direcció d' altre no menys distingit y entés en esta classe de treballs.

Nosaltres que al moviment literari de la terra no podiam contribuirhi sino ab bona voluntat, encoratjats per lo que de la bellesa de la prosa catalana haviam oit esmentar, nos dedicárem á escorcollar las obras bibliográficas y las históricas que podian contenir datos sobre la mateixa, pera fernos al menys cárrech de sa importancia y fesomia particular, ab tant mes plaher y curiositat quan, malgrat aquells esforsos, la major part de las produccions que mellor la representan son encara manuscrits recóndits en los arxius ó edicions rarissimas, patrimoni d' algú qu' altre bibliófilo.

Aqueix estudi nos permeté ocuparnos en altra sessió de *La Jove Catalunya* de la «*Tradició literaria catalana en los segles XVII y XVIII*» y 'ns dona avuy ocasió de presentarvos, encar que no sia mes que á grans pinzelladas, lo quadro general de la prosa catalana desde l' auba que senyalá sa naixensa fins á termenar lo segle XVI, ja que lo que de las següents centurias podriam dirvos forma ja part d' aquell estudi, en lo qui, á diferencia del present, nos ocuparem també de las obras en vers produhidas durant las meteixas.

En lo present treball seguirem lo curs históricb de la prosa catalana pels períodos naturals (segles); veurém de determinar dintre de cada hu l' influencia que en lo desenrotllament d' aquella han exercit las institucions y 'ls fets políticbs, y per consegüent lo carácter ab que 's presenta, deturantnos també en fer notar la diferenta tendencia que manifestan las tres provincias ó regions en que aquella fou conreada.

Comensem, donchs:

Segle XII. Los dos últims Berenguers omplan ab sos grans fets la primera mitat d' aquest segle. Durant ella es presa Tortosa, se conquesta Lleyda, Tarragona es redificada y la gent mora se veu arreconada en las feréstegas montanyas de Prades y Ciurana. La vida de Catalunya se va reanimant; li comensan á apareixer á aquest poble en infantesa los rasgos mes característichs de sa fesomía, y quan ja se creu poderós pera empendre la conquesta de Mallorca, sa unió ab Aragó, otorgant á sos Comtes lo títol de Reys, posa á la nova Confederació al nivell de las mes poderosas nacions. Tanca 'l segle lo primer Rey d' Aragó Alfons lo Cast compte de Barcelona, despres d' haver assegurat á sa pátria las conquestas de sos predecessors.

Durant tot aquest período, imperfect y no fixat lo romans catalá, ni desenrotlladas encara las institucions políticas y populars, no 'ns pot la literatura oferir cap obra original. Aixís es que tot lo moviment literari del segle se redueix á traduccions de algunas de las historias mes importants en aquellas épocas, com lo «*Sumari de la Historia de España.*»—«*Vida de Carlo Magno.*»—«*Sumari de*

Digitized by Google

la població de Espanya» per Puigpardines y altres; estant representada la ciencia per lo «*Llibre dels Juhins de les estrelles*,» del juheu *Ben Ezra*. Es també segurament d' aquest segle la traducció de la *Historia de la primera crehuada* que alguns autors colocan en l' anterior (ja que aquella comensa l' any 1097) soposantla com lo primer llibre en romans que hi ha hagut á Espanya.

Segle XIII. Pot anomenarse ben be lo segle de la gloria militar de la Corona d' Aragó. Pere II, Jaume I y Pere III, eixas tres colossals figuras de nostra historia, ocupan casi tot aquest período. En ell comensa, donchs, verdaderament la literatura catalana. Format ja lo carácter de nostra nació; establertas las institucions que lligan al poble ab la terra, creant ab aixó la verdadera patria, naix, de la posessió d' aquesta prehuada joya, l' entussiasme, lo valor y las virtuts cívicas, que poden explayarse en fets tan importants com la batalla de las Navas, las conquestas de Mallorca, Valencia y Sicilia, y mostrar tot son valiment en tránzits tan terribles com lo de la formidable invasió de Felip l' Atrevit. Llavors es quan, desitjosos de fer saber al mon enter la fama del nom catalá, lo mateix Rey En Jaume y 'l cavaller Desclot posan los robustos fonaments á l' edifici de l' historia patria ab aquellas may prou llohadas *Crónicas* que retratan ab maravellosa fidelitat fins los mes petits incidents é interessants detalls d' aqueixas épocas en que un poble verge y entusiasta s' entregava, ab tot l' ardor que aquellas qualitats inspiran, á las mes capdalts empresas. Mes ja s' oposan á sa victoriosa martxa totas las consideracions de la prudencia y la política, y veu tancada per Jaume II la era de las grans conquestas, despres que 'l valor y l' ardiment d' En Frederich de Sicilia, vencent tot lo poder de la Fransa é Italia, logra conservar catalana aquella delitosa illa. Forma digne coronament d' aquesta centuria d' eterna recordansa, la conquesta del Orient per nostres braus capdills y almogavers.

Montaner, ab sa pintoresca ingenuitat, s' encarrega de presentarnos aquest digne final de tant brillant período, mentres dos genis Arnau de Vilanova y Ramon Lull espargeixen per tota Europa lo nom científich de nostra patria.

Las obras del primer estampadas totas á Lió (1504) á Paris (1609) á Venecia (1614) y á Basilea (1585), tractan principalment de medecina y de filosofía, estant en sa major part escritas en llatí, essentho en catalá lo «*Regimen quis deu tenir en temps d' epidemia*,» lo que comensa «*Devant vos Senyer en Jacme per la gracia de Deu Rey d' Aragó*» y algunas altres.

Lo cavaller mallorquí, doctor il-luminat y martre de Bugia, lo famosíssim Lull, se 'ns presenta ab mes de doscentas obras en las quals sa portentosa inteligencia tot ho estudia, tot ho analisa, tot ho compren. La teología, la filosofía, la medecina, lo dret, las ciencias naturals, las nomenadas ocultas y la poesía en tots llurs rams y en totas llurs manifestacions, cahuen sots lo domini de son gran geni y de sa maravellosa activitat. Per aixó qui vulga compendre á Ramon Lull necessita consagrar tota sa vida á estudiar sas produccions. Nosaltres en esta curta ressenya no podem fer mes que citarvos los títols de algunas de sas obras en catalá com son lo *Libre del gentil y dels tres sabis, Felix de les maraveyles del mon, Arbre de la ciencia, Dels proverbis, Quadratura é triangulatura de cercle, Libre de la quinta essencia*, etc.

Completan la prosa en aquest segle lo ja citat Rey en Jaume ab son *Libre de la Saviesa*, Ribera de Parpeja traduhint l' *Historia universal de Espanya* del arquebisbe de Toledo D. Rodrigo; escrivint de ciencias y moral Bariols, Teodorich y Tresbens.

Dels dos reyalmes de Mallorca y Valencia perlas qu' acabavan d' engastarse en la Corona Aragonesa, sols lo primer ofereix duas obras, una *Traducció dels Evangelis* y una *Compilació dels privilegis y franqueses* d' aquella illa, quals obras, al iniciar en Mallorca lo moviment literari, marcan ja las constants aspiracions de tots los pobles catalans pel manteniment de sa religió y sa llibertat.

Es célebre també aquest segle per la publicació del códich consuetudinari conegut per lo «*Llibre del consolat de mar*», monument llegislatiu universalment conegut y que honra á la prosa catalana ab la qual fou escrit.

A. Aulestia y Pijoan.

(*Seguirá.*)

UN ASSATJ DE FILOSOFÍA CRÍTICA.

VII y últim.

En lo decurs d' aquest treball nostre ha pogut fácilment compéndre's que ninguna de les teoríes ideades pera resóldrer la dificultat que inclou l' explicació racional de la quantitat contínua, ó sia l' orígen metafísich de l' extensió, basta á satisfer l' intel-ligencia que demana una rahó suficient pe'l fenómen que tan clarament los sentits observan. La teoría dels átoms no devalla fins al principi de la composició, y per consegüent peca, desde sa base, d' antifilosófica, per motiu de no ferse cárrech del estat de la qüestió tal com metafísicament deu proposarse. La dels punts simples, exigint de dues naturaleses contraries que 's completen é identifiquen per un tránzit insensible, troba la sanció del impossible en un axioma lógich á que la rahó que fins ara ha guiat als hómens no pot dexar de sotsmétrers forçosament. Lo concepte de les parts infinites vejerem igualment que no lograva salvar lo conflicte en que 's sentia l' enteniment, posat en mitj de dues proposicions contradictories, y no podent afirmar cap d' elles. No sens motiu, donchs, mes de una volta hem ja notat que temíam petjar una regió nova per l' especulació, en que no valía discórrer segons retgles comunes y criteris de veritat rahonables; fal-linthi los principis mes uni-

versals de certesa, y esborrantse com per art de potencia enganyadora y maligna les veritats necessaries que, com á fites clohents la lliure jurisdicció de la humana ciencia, sembla haver establert son Autor diví, al ferla participant dels tresors que son sí guarda en penyora de la dependencia que ab Ell mostra una limitació connatural á qualsevol exercici de les forçes del esperit.

Realment; es un vertader estat de violencia l' haver seguit fidelment lo camí senyalat al discurs per la naturalesa y procurat esguardar sempre les llums superiors que li traçan y fan entrevéurer son objectiu; y al créurers al terme del viatge, y mirant enrera, per si algun vici l' ha fet desviar del seu llegítim curs, palpar que un procehiment de la rahó humana ajustat segons orde de sana Lógica la porta á un terme que no te exida, á contemplar un mon desconegut en que ni á sí matexa 's regonex, mancant als objectes que confusament hi observa aquells originals carácters que en la regió ordinaria li servian pera poder fundar ab confiança les seves categóriques afirmacions. N' hi hauria de sobres per ferla morir d' angunia ab la pena de trobarse, per fruyt de son afany, cayguda en aytal fossa, sens virtut en ses ales per envolarsen, ohint al entorn veus extrangeres que li murmuran mots incomprensibles y no alenant l' ayre que la confortava, quan, ardida, s' esponjava en un cel, quiscuna de quals estrelles li recordava un somni ab ses espurnejants guspires y en lletres ruents, daurades, una afalagadora veritat.

No podem permétrer que un fi tant trist compense les fadigues de la facultat mes noble de la nostra ánima. Fora certament indigne de la seva alta excel-lencia atorgarli, per premi de les seves inquisicions, lo do de convéncers per propia experiencia de que tot son superior mérit está en destruhir per sí matexa, al eczercir en la suprema esfera sa nadiva activitat, los elements que li donan vida y la fan alçarse sobre les facultats inferiors. Y aquest resultat necessariament s' obtindria, si fos la rahó veritable la que, donantse compte en les darreríes de nostra empresa de sa lógica significació, 'n tragués la conseqüencia de que eczaminant la naturalesa del ésser extens, havía arribat á conéxer la mentida solempne que hipócrita s' embolicava, bax presuptuoses apariencies, en sa constitució íntima y essencial.

Fácil, molt fácil es demostrar l' absurdo de semblant conclusió. Si tot l' efecte filosófich de nostre assatj se reduhís á establir á la rahó en la posició terrible de trobar falsos los principis mes vertaders que constituhexen, per l' universalitat de la seva extensió y la necessitat de son carácter, les veritats primitives ingénites, que dominan y gobernan la regió suprema abstractíssima del mon intel-lectual y fan de la Lógica la condició primera, imprescindible, del art de raciocinar; tant se valdría dir que la rahó te per objecte destruhir per sos procehiments espontáneos les lleys que regexen son mohiment, y que la mes preuada prerogativa de que 's creya dotat l' home, en orde á sa qualitat de criatura intel-ligent, no es altra cosa que un mirall que devant de sos ulls li posá la Providencia pera que pogués evidentment compéndrer qué sols se distingex de les altres especies d' éssers privats de sentit superior, en reflecsar dins de sa persona una obra fantasmagórica de coses intel-ligibles, que 's pintan en son fons ab colors de tota especie, y 's fonen y reaparexen en desfici sempitern de mágica il-lusió. No pot ésser tal la rahó humana; vesllum innata dels raigs esplendorosos que despedex en les altures lo sol etern de justicia y veritat; nota perduda en l' inmensitat del univers, que s' anyora per enfonzarse en lo mar de llum que la vivifica, extremintse de por en les tenebres que la voltan, planyentse greument ab la tristor del astre que se 'n va á la posta y cantant ab armonía sempre nova la delitosa vinguda del estel del matí. Si l' home no pot trobar en son seny, ja que no la clau dels misteris que 'l rodejan, la llavor certa del arbre de la ciencia, y si res mes que un cruel escarni significan les veus secretes que en son sí li revelan la noblessa del seu orígen escrita en carácters indelebles en front de quiscuna de ses facultats; si la rahó, per consegüent, que perpetuament l' atía á empéndrer sa volada vers les essencies ocultes á ses potencies inferiors, es un texit de contradiccions, un órgan de decepcions fantástiques y un argument incontrovertible de la mesquinesa que inclouhen los principis *noétichs*, que per absurdos y contradictoris déuhense foragitar; no sabem qui gosará ofegar la blasfemia que li esclate als llábis, quan considere tota la fal-lacia sarcástica que comprenia l' instinct natural, solicitantlo á discórrer y oferir, en grat tribut, al Autor de la seva intel-ligencia les primicies que culliria en lo conreu intel-lectual.

Y no obstant, l' efecte conseguit es cert; y l' ha dut lo seguir les prescripcions del método ensenyat per la rahó. ¿Cóm lliurarla, donchs, de que 'l sentit comú la flastome, y, flastomantla, dexe exhalar un crit d' ignominia contra qui tant ufanosa la feu? ¿Cóm exir nosaltres del laberinto en que 'ns ha menat nostra imprudencia de perseguir les petjes d' un fantasma, que certament espantós se 'ns mostra, quan hem arribat al cas de no gosá 'l embestir mes endevant?—En la present qüestió, com en totes les que s' escometen sens mida y sense altra ajuda que l' instinct racional, succehex que 's transporta l' esperit á una regió superior á les seves forçes, hont necessariament no tenen valor los principis que comunament lo regexen, y per conseqüencia, y valentnos d' un símil, lo cap s' enterbolex y 'l seny sembla que 's torba, per rahó de que l' ayre que s' hi respira no es lo propi per la sang. Verament, ha estat dura la prova y capassa de desesperar al qui no sabés que la terra que trepitjava era vedada y fruyta il-lícita la que tant amarganta dexa la sabor.

L' eczistencia del objecte de que estam parlant es no solament certa, sino claríssima per les facultats espirituals, que la troban constantment envolta en qualsevol acte de funcionar son poder perceptiu.

Digitized by Google

Á menys de gitarse en braços del escepticisme de Berkeley, es necessari afirmar la realitat extensa, pus no hi ha medi de conexer les propietats corporals, que no duga, com condició absoluta, la presencia d' aquella categoría. Com no sabem altre criteri de veritat, en quant á l' objectivitat real de les coses exteriors, que les facultats sensitives, y no es possible establir graus de certesa en un fenómen que no admet divisió en sa integritat, es conseguent conclóurer del testimoni d' aquelles la qualitat extensiva, que, com manifestarem mes enderrera, forma com lo *substractum* de les humanes percepcions. Existint, donchs, realment l' extensió; ocorrent, empero, en l' assatj de cercar la seva essencia les dificultats gravíssimes dalt esmentades, que últimament arriban á enredar á la rahó en llaços tan complicats y forts, que, al sentirshi presa, no sab com fugirne, y si vol resignarse ab son nou estament, fent estatge hont son treball reflecsiu l' ha conduhida, se li eczigex renunciar als títols que fins llavors l' ennobliren, ¿no hi haurá motiu pera créurer que la rahó ha ultrapassat son cércol y que l' humiliació que sufrex es lo cástich de sa follía? Axís nos obliga á pensarho la consideració poderosa de que la rahó no ha sigut infael á son ofici.

Ha raciocinat segons lley, y ha pres per materia un objecte que racionalment podía créurers li pertocava estudiar, compresa com estava la seva realitat dintre del espay que les facultats inferiors lliurement recorren. Si, donchs, ab tot, clarament ha conegut que al cap de poch son cel se li anava enfosquint, que se li trasmudavan totes les coses, que fins ella matexa començava á experimentar en sa naturalesa una extranya mudança que li feya véurer d' una nova forma les veritats transcendents que sempre l' havian en sos romiatges acompanyada; y comprés, no obstant ses protestes, que ó devia tornar enrera, ó llevarse 'ls antichs hábits y renegar de sa nissaga il-lustre, perque tot lo que fins llavors havía tingut per cert y com á ver aymat pugnava per emanciparse del absolut imperi de que ella es regina; ¿qué li resta sino confessar senceramente que hi ha dintre d' aquella quelcom esquerp á les seves inquisicions, que se li revolta y, ab cruesa increpantla, li intima la requesta ó de fugir de sa casa que invadí en malhora, ó de renunciar per sempre mes sa sobirana altivesa?

Molt senzillament y en pochs mots podem resumir ara, l' estat en que 's troba 'l problema. O deu la rahó negarse á entrar en una terra hont ses lleys formals son recusades, ó be, entremetentshi, oblidar y llançar, resignada, sos naturals atributs. Si lo primé humilia les seves pretensions y l' obliga á aplanar son vol vers la terra baxa, l' altre extrem l' envilex menyspreuant les dots ab que nasqué enjoyada, sens poder per ço resóldrer lo dupte, en quals ares tant gran sacrifici consuma son ergull. francament, no logrant vencer son adversari, no iam valga la pena y sia gens meritori agenollarsos peus, perque calciguen una corona tant respectada, y reste la palma del triomf concedida á un Deu desconegut

Resta'ns sols véurer la trascendencia que diguerem tenía la de les dues conclusions que hem estimat llegítima. Segons lo manifestat, l' essencia de l' extensió es incomprensible á les actuals forçes de la virtut racional humana, que, perseverant íntegres y no alterantse, la dexan romándrer tranquila dessota 'ls seus accidents; y serva amagats sos secrets á la rahó generosa, encara aprés de consentir ésser violada y malmesa en preu y penyora d' amistat. L' extensió ocupa segons orde lógich, un dels esgrahons inferiors de l' escala de les categoríes. Forma, com que diguessem, l' humil vestívol del grandiós temple que 'l suprem Arquitecte bastí per albergar la veritat y que, obrintse poch á poch devant de la ciencia humana, revelá les seves maravelles successives, crexent en magnificencia, y per sos graus de bellesa fent endevinar y esperar al home 'l santuari que 's guarda en son fons. Lo foch sagrat que perpetuament hi crema, esparpillant raigs á tot l' entorn, hi manté sa claror que il-lumina ses voltes, y graba en la seva entrada ab simbólichs signes l' enigma de que estam parlant, Qui, donchs, vora les seves portes no 's deture y alçant la testa, no 'l maravelle aquella inscripció, y, penetrant tost endins, atret per la llum mágica, vulga medir l' alçaria de les columnes com l' au lleugera, y com papallona ardida escalfarse prop les guspires que escampa la flama immortal, ¿no s' esposa á sufrir en mitj d' ones enlluernants la foscuria de tenebres inpenetrables? Qui trobant en la superficie dels cossos obscuritats incomprensibles, no pert les esperançes d' alçar lo vel que cubrex l' orígen de ses forçes amagades y oblidat prest del amarch desengany que rebé enfront de la materia, preten trucar á la porta del esperit, pera soptar al través de les modificacions que passan la font de sa vida y la causa substancial de les seves propietats aparents; y, enlayrantse sempre en busca de principis superiors, demana al mon intel-ligible la rahó que regula y ficsa en la regió de les idees pures les relacions supremes de les essencies de les coses, y no para fins á interrogar al *esser* lo perque absolut de sa naturalesa universalíssima, y al infinit lo motiu que l' assentá en lo cimbori de la filosofía y cara á cara ab l' eternitat; no 's regex certament per les inspiracions del sentit comú, y son per ell lletra morta 'ls consells que prescriu l' esperit de sabiesa al qui vol seguí 'l método de passar de lo fácil á lo difícil en un procehiment rahonable. Creyem al menys nosaltres que ningú 'ns pot negar que un cap que no pogués concébrer les lleys físiques, debades lluytará per entendrer les del mon moral; que un enteniment curt devant de la materia no manifestaria agudesa prop de l' esperit ja que, familiarisat com está l' home ab lo tractament dels cossos, en virtut del matex exercici natural de les potencies de la seva ánima, y de la constitució de la seva naturalesa que sempre s' inclina de la part de la carn, sembla deurian aquells esser, sino 'ls pus simpátichs á la part su-

Digitized by Google

perior de la seva personalitat moral sí 'ls menys ingrats per força á les solicituts de s' actual complecsa manera de obrar son conexement.

Axó suposat;—y no creyem puga contradirho ningú que un xich haja observat les funcions de les facultats humanes y 'l desentrotllament natural y progressiu de la vida del esperit—¿qué dirém de les pretensions de l' escola racionalista que 's proposa travessar d' un salt la distancia que separa la terra del cel, y, ficsat l' enteniment en l' orígen de tota veritat y la rahó absolutíssima de totes les entitats possibles, fer náxer á sa presencia 'l mon realíssim dels éssers y la possibilitat completa de totes ses universals relacions? Havent provat que als ulls de la Crítica 'l concepte de l' extensió te 'l valor d' una cosa desconeguda, qual eczistencia si 'l sentit comú no permet posar en dupte, ell matex aconsella no importunarla massa en son sagrat alberch, ¿hi haurá cap filosop, que sapia meditar fredament sobre la condició humana, que ab desesperació s' inquiete y frise perque tarde á trencar l' auba precursora del jorn, que ha d' esborrar y fondrer la nuvolada que en los confins de la creació y en l' íntim del pensament del home li recorda son destí? Gota vessada del occeá infinit, no poden flors terrenes amanyagarla; pelegrí en un desterro de llágrimes, tement á cada batement d' un cor que 's migra clóurer les fexugues parpelles á la claror d' un crepúscul incert, es d' un foch follet no mes que la lluerna, la llampanta resplandor meridiana, y sos ensomnis de gloria l' últim ressó d' una corda que 's trenca d' harpa sonora penjada en desert castell. La rahó humana no es, nó, una prova desconsoladora, posada al arbitre del home, de l' impotencia de sa vivesa intel-lectual, ni tampoch la poderosa máquina que en mans del sabi dega enderrocar la virtut infinita del que dotá á la criatura racional de la prerogativa d' entendrer, y li prohibí ensemps saltar la barrera que un ángel flamejant sosté dreta devant les essencies de tots los éssers y amenassadora bax lo soli del Criador. Es una facultat que te límits, com totes les coses criades, y ensemps penyores infal-libles de certesa que, al cedirla al home, li assegurá la primera Veritat. Per ço, al devallar á la terra dels braços de son etern Pare, dexá dalt lo primer anell de la cadena que l' aferma, y per çó constantment anyora en ses ubriacants fal-leres retornar á sa patria, per abraçarse de nou ab qui, perque l' aymava mes qne totes les coses humanes, l' enriquí sobre totes elles ab ses divines mercés.

Josep Masferrer y Arquimbau.

LO RECTOR DE SANTA PAU.

¡Dèu ho vol!

Quan la Roseta vá náxer
En Peret ja era escolá.
—Vès, Peret, y á bateig toca,
Vès, que jo no hi puch anar.

Com que 'l campaner li mana
Ell se 'n puja al campanar.
¡Ninch-nanch!
¡Ninch-nanch!
—Batejan á una noyeta
Que s' ho val.

—

Havent tocat las campanas
En Peret vá devallar.
Capellá que sol bateja,
Perque ajudi l' ha cridát,
Com que l' ayga era gelada
La noyeta ¡quín plorar!
—¡Oh! ¡Oh!
¡Oh! ¡Oh!
¡Es la noya mes bonica
Qu' he vist jo!

—

Lo padrí, qu' ab goig la porta,
Sembla un enza d' encisat;
La padrina, que tè l' atxa,
Diu:—¡Qué blanca que será!
Si com una fló es bonica,
Nom de fló li hem de posar.
—¡Sí! ¡Sí!
¡Sí! Sí!
Y el padrí digué:—Roseta.
Y li van dir.

—

Si en Peret s' ha fet mes home
La Roseta ha crescut ja:
Si 'l senyor bisbe confirma
En Peret hi es al costat.
Com qu' es patje, á la Roseta
Tè de véurer confirmar.
—¡Ay! ¡Ay!
¡Ay! ¡Ay!
¡Ay si aquella bofetada
Li fès mal!

—

La Roseta, confirmada,
Com un bímat s' ha espigat:
Las galtonas, duas rosas,
Y 'ls dos llabis dos corals.
En Peret, qu' axís l' ha vista,
Ja no vol sermonejar.
—¡Bah! ¡Bah!
¡Bah! ¡Bah!
No vull ser, si ella m' estima,
Capellá.

—

Per ballarne rams á plassa
En Peret s' ha endiumenjat,
Lo qu' adès portava negre
Ara ho porta virolat.
Del faldellí que dú ella
Sempre mes se 'n parlará.
—¡Ah! ¡Ah!
¡Ah! ¡Ah!
¿Quí ab fadrina mes bonica
Ballará?

—

Tantost ell aixís pensava
Quant ja estava ella ballant;
Ballador y balladora
S' aturan al sèu davant.
Ell mig riu y baix li parla,
Somriu ella y... ¡Sí! diu baix.

Digitized by Google

—¡Bah! ¡Bah!
¡Bah! ¡Bah!
Li diu ¡sí! y se torna roja...
Capellá.

—

Mossen Iscle lo vicari
Fá tres dias s' ha baldat;
Si en Peret ja es *mossen Pere*
Per vicari s' ha quedát.
L' ensent demá, dos promesos
trona avall ne vá tirar.
¡Ay! ¡Ay!
¡Ay! ¡Ay!
Tambè va aná 'l cor del pobre
Trona avall.

—

Massa es mala malaltía
La que 'l rector n' ha agafat,
Si dillums lo van ajeure
Divendres l' han soterrat.
Sent tant bo 'l senyor vicari
Ell rector sera nomnat.
—¡Ah! ¡Ah!
¡Ah! ¡Ah!
Ell, perque pensa en la Rosa,
Se 'n dol ja.

—

En passantne quinze diadas
Ja lo dol n' es ben passat.
A dins del altar del Carme
Molts pajesos s' han coblat;
Si ellas enmantellinadas,
Ells tots de pontifical.
¡Ah! ¡Ah!
¡Ah! ¡Ah!
¡Entremitx de tots, la nuvia,
Que bè vá!

—

Fa qu' esperan molta estona
Y ja 'l nubi está enfadat,
L' escolá qu' haences los ciris
Rondineja malcarat,
En lloch del rectó á casarlos
Baxa un altra capellá
—¡Oh! ¡Oh!
¡Oh! ¡Oh!
—A mí en compte d' ell m' envia;
Ell no pot.

—

Quan ne son passats dos dias
Sols marit y muller ván.
Si ells somriuhen ben ditxosos
Massa 'l poble que se 'n plany.
Los fossers per una caxa
Fan un clot á n' al fossar.
—¡Au¡ ¡Au!
¡Au! ¡Au!
—¿Sabén qui es aquest qu' enterran?
—Lo Rector de Santa Pau.

FREDERICH SOLER.

LA CASA DITA D' EN CERVANTES
A BARCELONA.

Desde l' hermosa balconada que forma la Muralla del Mar, al extrem que 's baixa á la plassa de S. Sebastiá, á la segona casa del carrer de Sota Muralla, se veu un balcó d' un tercer pis ab adornos de varias esculturas antigas. La tradició vol que dita casa sia la qu' habitava en Cervantes quan venia á Barcelona, y que una testa que sobressurt á ditas esculturas representi la del gran escriptor castellá. La primera part de la tradició es molt possible, la segona no té fonament.

Lo balcó dessus dit está adornat per l' estil gótich del segle XVI ó per lo del Renaixement, anteriors al temps en que va comensar la fama literaria d' en Cervantes. Dos petits bustos, un per banda, sostenen lo llindar del balcó desde la part alta dels costats. Al mitj del llindar hi ha un escut que 'l sostenen dos grifos, y al un costat del escut hi ha un medalló en forma de petxina, ab un busto. Lo medalló col-lateral está destruit per un extrem inferior d'un balconet del cuart pis. Demunt del llindar, á mitj lloch, sobre l' escut, hi ha un altre medalló, mes gran qu' aquell, també en forma de petxina, ab una testa d' home ab vigoti llarch y caygut, y barba rodona. Dels balconets del cuart pis l' un te senyals de esculturas de bustos petits á la part alta dels muntants, l' altre te lo llindar curvilíneo de finestreta gótica ó del Renaixement. Al endret del cuart pis y al cantó del frontis de la casa hi ha uns pams d' escultura del mateix estil, restos d' una cornisa que desapareixeria quan va alsarse la casa fins á quint pis.

La casa es estreta, sols te dos balcons de frontis; es de pedra picada fins al cuart pis, segons se veu per 'ls trossos de modern arrebossat qu' hi faltan. Al carrer de Sota Muralla s' hi veu lo portal rodó de la casa; pero tapat: te entrada per lo carrer de la Mercé, formantse una casa estreta, y fonda ó llarga.

Las restas d' esculturas als balcons del cuart pis fan creurer que tots los de la casa estarian adornats per l' estil del balcó del tercer. ¿Per qué sols un dels dos balcons del tercer pis ha conservat sas esculturas y los altres no, ni tan sols l' altre del mateix pis? Es perqu' en Cervantes habitava lo cuart ahont correspon dit balcó? Es per altre motiu? De cualsevol manera que sia la testa que corona lo llindar del espressat balcó del tercer pis no pot figurar la d' en Cervantes.

Está posada dins d' un medalló de forma de petxina com lo busto petit del cos del mateix llindar, es tan antiga, com se veu per això y per son estil, com las demés esculturas del balcó, y l' estil d' aquestas no es lo del segle XVII en qu' escrigué y adquirí fama En Cervantes, sino del segle avans, del XVI. Fins enllá del segle XVII, es dir, fins cent anys al menos despres dels temps en que varen ferse ditas esculturas, no varen comensar á posarse monuments á honor d' En Cervantes, y encara potser no varen comensarse fins al segle XVIII. La moda de portar lo pel de la cara que porta la testa d' aquell balcó no es la del temps d' En Cervantes, que lo portaria cargolat cap á dalt lo vigoti y punxaguda la barba, com era costum, segons se veu en los retratos de militars y paisans del segle XVII. Per tots aquestos motius podem negar que la testa que

Digitized by Google

corona dit balcó representi á Cervantes y creurer que idénticas testas hi hauria en altres baloons y finestras de dita casa, adorno molt frecuent en los edificis del segle XVI.

La casa está arrebossada y sembla que las esculturas de dit balcó han sigut emblanquinadas alguna vegada al arrebossar lo frontis.

Això per lo que diu á l' ideya de que la testa que sobrehix de dit balcó sia retrato á memoria d' en Cervantes.

Ara, que lo gran escriptor posés á dita casa y si 's vol en lo cuarto del expressat balcó, ó en lo de la finestra de sobre d' aquet, es possible y fins probable. Qui descriu tan admirablement com ell en lo *Quijote* lo quadro de nostra mar y de las galeras al sortir lo sol lo dia de San Joan, en las *Dos Doncellas* un combat á la marina entre la gent de las galeras y la de la ciutat, y en lo *Pérsiles* l' arribada de galeras á nostra platja, algunas vegadas hauria passejat la vista per el mar desde la muralla, y podem bé figurarnose 'l guaytant á la finestra d' una casa de dita muralla, ja á la matinada d' un dia d' estiu, ja á mitj dematí ó á la tarde de cualsevol dia primaveral, ja al vespre d' un dia també hermós, rebent las inspiracions que varen dictarli aquells cuadros y algunas paraulas del diálech de la donzella Leocadia y D. Rafel. Es gustós representarse á En Cervantes contemplant lo mar, los barcos y lo mohiment de la platja desd' aquell balcó, figurarnos aquella casa tal com seria en aquell temps, sens arrebossar, ab las demés oberturas adornadas per l' estil d' aquell, es gustós contemplar aquellas esculturas qu' en temps d' En Cervantes hi eran ja, sobre las cuals posaria ell sa mirada.

Aixis la tradició de la casa del gran escriptor te fonament ó probabilitat al menys; mes no la tradició de la testa, puig es aquesta escultura mes antiga que la fama y pot ser mes que la vida d' En Cervantes.

R. F.

Volent donar á conexer alguna de las poesías del tomo ultimament publicat, *Cansons del temps*, y sabedor l' autor de nostre propósit, nos ha demanat publiquessem las següents:

¡MENTIDERS!

Á JOAQUIM SITJAR Y BULCEGURA

Sempre están diguent los poetas
que 'l mon es trist... ¡Pobra gent!
O no han tastat may garnatxa,
ó parlan pèls aiguaders.

¿Lo mon trist, perleta meva?
¿Trist lo mon, tenintne ple,
com tenim, el porró nostre,
y no beguent pèl galet?

¿Lo mon trist, quan te veig riure?
¿Trist lo mon, quan ja son tres
las porronadas begudas,
y ara á mí m' entra la set?

Una colla de xarrayres
son els poetas y res més:
peró jo 'ls dexo que cantin,
y tu... tu fas igualment.

No 'm despentinis, perleta,
qu' he renyit ab lo barber;
no, no 'm rebreguis la roba,
que la de las festas es.

Los poetas! Vaya una colla
d' enfadosos ploraners!
Fan com las coblas dolentas
que tocan sempre 'l mateix.

Tots magres con la quaresma:
tots abatuts, tots groguenchs,
com lo pobre senyor mestre
que té sobrexit lo fel.

Noya, sí que 'l cap te pesa!
No t' adormis... Ja estich fresch
si te 'm quedas adormida.....
¡Ay, pobra espatlla, quín pes!

Lo mon trist?... Es fals, mentida...
Mes ara que hi cáich, no u sé,
perque tu y jo, perla meva,
estona há que no 'l veyém.

¿TU AIGUADERA?

Á JOANET SITJAR Y BULCEGURA

¡Qué gran t' has fet, amoreta,
y qué axerida ab quatr' anys!
mes t' has tornat aiguadera,
y no t' ho puch perdonar.

Per' ésser blanca de cara
lo porró dexas en pau...
Prou! si 'l ví tornava negre
jo u fòra més qu' un pecat.

¿Tu aiguadera? No m' ho juris,
que 'm farías renegar
com lo borratxó d' en Toni
que més gasta en ví qu' en pa.

¿Tu aiguadera? Ba! qu' ho sigan
las senyoras de ciutat,
que van á fer més visitas
que 'ls metjes y cirurgians.

Qu' ho sigan las damiselas
que tenen pòr d' entelar
ab l' alé de sa boqueta
los amors dels seus galants.

Peró tu... Aném, dexho corre,
si es qu' ab mí 't vols maridar:
jo vull tenir dona alegra
com las flors al mes de maig.

Digitized by Google

Vull que 'm refili corrandas
quan tingui jo trenca-caps,
y sense beure mistela
no 'n sabria refilar.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

Si 's tractá de determinar la cantitat d' ácit acétich que hi ha en un ví cal recórrer al aparato inventat per Robinet fill y que publicá en sa obra titolada «Manuel pratique et elementaire d' analyse chimique des vins, par Eduard Robinet, fils, negotiant» edició de 1866 pl. 64: aquest aparato representat en la figura 19, se compon de las pessas següents:

Fig. 18.— Aparato pera determinar la cantitat d' ácit acétich en los vins.

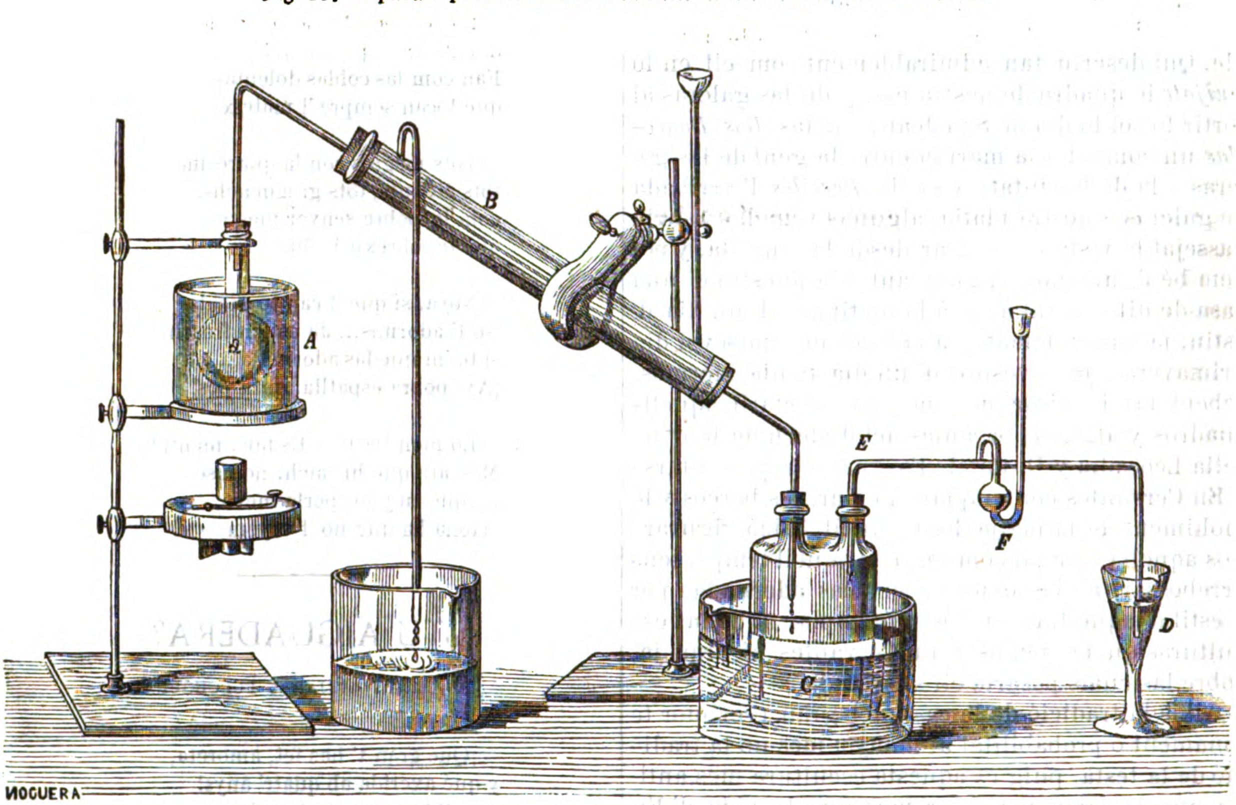

A, bany d' aygua que conté 'l matrás *a*, que serveix pera la evaporació.

B, primer condensador de corrent d' aygua continua.

C, pot de doble tubuladura, ahont se recullen los productes de la condensació. Est pot está dins de un vas d' aygua freda,

E tubo conductor dels productes no condensats, ab tubo de seguritat F.

D copa hont se posa una disolució concentrada d' aygua de cals.

Pera treballar ab aquest aparato, se medeixen 100 c. c. de ví; se posan en lo matrás *a* y s' encen la llántia: s' ompla d' aygua el bany de maria A, el condensador *B* y 'l vas hont hi ha 'l pot *C;* se posa aygua de cals en la copa *D* y un xich de mercuri en lo tubo de seguritat *F.* Quan la temperatura arribi á ser suficient, 'l líquit comensa á destilar y se sosté el foch fins á tant que acabe dita destilació. Los productes destilats comensarán á condensarse en l' aparato condensador *B* y se recullirán en lo pot *C* ahont probablement s' acabarán de liquidar, pero si es cas que, ja sia per haber donat lo foch un poch massa fort, ja per altre causa, s' escapen alguns rapors d' ácits carbónich ó acétich se condensarán en la copa que conté l' aygua de cals formant carbonat ó acetat de cals.

Pera calcular are la cantitat d' ácit acétich que hi habia en 'l ví se procedeix de la manera següent: se desmonta l' aparato, se treu el líquit contingut en lo pot de 2 bocas *C* en una cápsula tenint cuydado de rentar dit pot ab un poch d' aygua destilada á fí de que tot s' aprofiti: en aquest líquit deuhen estar continguts los ácits carbónich y acétich si 'ls dos existian en el ví. El dosat del ácit carbónich deu haberse fet préviament. Se pren la sosa cáustica graduada de la manera que s' esplicá al parlar del ácit carbónich, se satura ab aquest líquit el líquit tirat en la cápsula, se desconta lo que correspon al ácit carbónich y se procedeix á calcular del modo sigüent.

Suposém que tinguem los següents datos:

Cantitat de disolució de sosa gastada pera saturar los dos ácits. . . . . 50 grams.

Cantitat de disolució de sosa empleada en la saturació del ácit carbónich segons

Digitized by Google

el cas que allí está esplicat. . . . . . 30 grams.

Diferencia ó sia cantitat de disolució de sosa empleada en saturar l' ácit acétich. . . . . 20 grams.

Ab aquest número establirém las següents proporcions:

1.ª Si en 1000 grams de la disolució de sosa allí graduada, hi ha 25 gr. 833 de sosa cáustica, en 20 centímetros de disolució de sosa que aquí hem gastat, quanta sosa cáustica hi haurá?

1000 : 25, 833 :: 20 : x = 0, gr. 516 sosa cáustica.

2.ª Equivalent de la sosa que es 31, es al equivavalent del ácit acétich que es 60, com 0, gr. 516 de sosa que ha resultat de la proporció anterior es á x.

31 : 60 :: 0,516 : x = 0, gr. 998 ácit acétich.

3.ª Si en 100 centímetros cúbichs de ví qu' hem pres pera l' ensaig hi ha 0, gr. 998 ácit acétich, en 1000 c. c. ó sia en un litre hi haurá 9, gr. 98 de ácit acétich

100 : 0, 998 :: 1000 : x = 9, gr. 98 ácit acétich.

Resulta, donchs, que aquest ví tindria 9, gr. 98 de ácit acétich per litre.

Avans de donar per terminada la operació es precís averiguar igualment si ha passat á la copa que conté la cals alguna cantitat d' ácit acétich pera lo cual no hi ha mes que tirar en aquesta copa un poch d' aygua destilada y filtrar: si hi ha part d' ácit acétich, com l' acetat de cals es soluble en l' aygua, se disoldrá en aquest líquit y reconeixerém sa presencia per medi dels reactius avans esplicats. Si se vejés que la cantitat d' ácit acétich contingut en la copa es molt gran s' hauría de dosar pera afegirla á la anterior; mes jo prefereixo repetir de nou la operació donant menos foch y per consegüent fent que 'l líquit destile mes lentament.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

QUEIXAS Y TRISTESAS D' AMOR.

LLETRETA.

Cants de pena y de tristor
Solen ser los cants d' amor.

D' ensá que jo 't miro
d' angunia tan plena,
me mata la pena,
no visch, ni respiro.
La font crestallina
que dolsa murmura
al peu de l' alzina,
ahont ta hermosura,
com avans no admiro
tristor sols 'n mena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro,
Lo cant del aucell
que avans lo trobava
plasent y molt bell
y ab goig escoltava,
si 'l sento suspiro,
que 'l cor m' encadena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro.
La flor mes joyosa
que avans me sonreyá,
semblantme, ma hermosa,
que 'ls llávis t' hi veya;
d' enuig, quan la miro,
mon ánima umplena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro.
Tot sembla que plany
cubrintse de dol,
y en va mon afany
ne busca un consol...
tos plors fins oviro
regantne l' arena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro.
La dolsa esperansa
de mon fa el amor,
ja n' es anyoransa,
ja n' es greu dolor,
que allá en mon retiro
ma vida envenena,
y 'm mata la pena
no visch, ni respiro.
Lo que avans tenia
per grat y joliu,
m' es trist en lo dia,
no hi trobo atractiu,
puig sempre sospiro
sens hora serena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro.
Ton cruel desengany
n' ha morta ma fe,
y en mitj de mon plany
trobarne no sé
la calma á que aspiro,
que 'l dol m' enajena,
y 'm mata la pena,
no visch, ni respiro.
Olvida 'l agravi,
lo agravi perdona,
y diga ton llavi
que absolució 'm dona.
Per rómprer, deliro,
d' eix dol la cadena
y dir: no tinch pena,
ja visch y respiro.

NARCIS BLANCH É ILLA.

OLIVA CABRETA.

FETS HISTÓRICHS DE CATALUNYA.

Benehit sia lo qui esqueixa ab ma atrevida lo negre vel del olvit que cubreix los histórichs monu-

Digitized by Google

ments de nostra terra. Benehit lo qui remou lo polsim dels sepulcres pera mostrar á la veneració pública las fredas despullas dels que foren emblema de heróicas virtuts en temps millors.

Avuy qu' á la veu d' un dels mes il-lustres escriptors de ma estimada Catalunya, totas las miradas s' han fixat en Ripoll, en la antigua Ricopolia fondada pel piadós Recaredo, á l' hermosa vila que s' enmiralla en dos caudalosos rius y s' amaga baix lo fullatje de las mil hortas que la enrotllan, esbatega també mon cor d' entussiasme, buscant també mos ulls á través de l' espay eix temple gloriós ahont dormen lo somni etern nostres invictes paladins, y quals pedras cubertas ara per la molsa son altres tantas fullas inmortals del llibre de nostras glorias.

Quan per primera vegada 'm vaig sentar á l' ombra de tos murs, solitari monastir, quan vaig recorre tos claustres deserts y silenciosos, anava sostenint lo cansat pas de ma estimada mare, y lo ressó dels batements de son cor se confonía ab lo ressó de tas voltas.

¿Ahont ets, Ripoll? ¿Ahont ets, mare meva?

Era una hermosa tarde del mes d' octubre mes en que l' arbre deixa caure sas últimas fullas, en que s' esblameix lo blau del cel y en que son queixas los remors de la brissa, tristas queixas lo cant dels aucells que prevehuen l' ivern y sospirs lo que llensa involuntariament lo cor del home que en totas parts veu pintada l' imatje de un demá árit y trist.

Desde una de las finestras del mes alt pis del claustre admiravam lo mes bell panorama que pot somiar may l' ardenta fantasía d' un poeta.

A nostres peus Ripoll, ab sas casas agrupadas y ennegridas per lo fum del carbó de pedra, sos carrers estrets empero nets y empedrats, sas antiguas iglesias y sa plassa major, adornada per un costat d' espayosas voltas y plena de un gentiu actiu que va y ve afanyós ocupantse no mes que dels negocis positius de la vida.

Allá 'l Ter y 'l Fresser, que corran majestuosament pels dos costats de la vila y que juntantse en son estrem meridional la tancan com una península facilitant la comunicació ab los arrabals dos fornits ponts de pedra d' un sol arch y d' una elevació considerable.

Mes enllá, sembrats per lo pla y perduts entre lo fullam molins farinés, fábricas de teixits, pintorescas ermitas y per últim allá lluny los alts y espadats pichs dels monts coberts de una boyra blavenca que casi s' arrivava á confondre ab los núvols del cel.

Y per donar compliment á aquest bell cuadro los derrers raigs del sol, jugant damunt las onas, ó daurant las puntas dels arbres y embalsamant l' ayre corrent d' aquí, d' allá, espargint per tot perfums y armonías...

Perque 's detingueren mas miradas en un pí grossíssim que sols s' aixecava magestuós sobre un mont de runas, contrastant lo vert y gemat de sas fullas ab las groguencas pedras que jeyan á sa soca? Es qu' oferia á ma imaginació l' imatje de la virtut que s' aixeca triumfant sobre las despullas de las passions mundanas, que moren tan bon punt naixen? Es que ab los ulls de l' ánima llegia en cada una de sas fullas la página de una historia misteriosa?

—Aqueix pí—me digué sonrient lo bondadós vellet que 'ns acompanyava y que habia seguit la direcció de ma mirada—aqueix pí está lligat ab un dels fets mes heroichs que enalteixen la historia de nostra heróica Catalunya.

Y habent vist en mon semblant la curiositat pintada continuá ab dolsa veu:

—D' aixó fa ja molt temps. Lo piadós Seniofredo que regia allá per los anys 962 lo comtat de Barcelona y que reposa en pau en eixa iglesia morí malhauradament de una cayguda al anar á veure las obras de reedificació qué 's feyan en lo monastir de Sant Miquel de Coxán.

Seniofredo no deixá fills ni fillas, mes si germans que debian necessariament succehirlo en lo poder segons las lleys que regian allavors en la terra. Així tots los historiadors catalans se perden en inútils conjecturas al voler averiguar la rahó que pogueren tenir los barcelonins, tan rectes sempre y justiciers, pera despullar á Oliva de son sagrat é indisputable dret, donchs qu' era lo major dels germans de Seniofredo, y elegir á Borrell, comte d' Urgell, son cosí-germá.

Perduts en lo vastíssim camp de las suposicions, los uns afirman que fou un miracle de la providencia que volgué premiar en Borrell lo generós comportament de son pare Sunyer, qui cridat á gobernar los estats, durant la menor edat del difunt Seniofredo, no volgué alsarse ab lo poder com sos partidaris li aconsellavan; altres lo atribueixen á la poca religiositat de Oliva en sos primers anys, criticantlo injustament de cismátich, y altres en fí á sas imperfeccions físicas, puig era coix y tartamut de tal manera, que pera dir cada paraula pegava moltas vegadas á terra ab los peus, de que li vingué lo sobrenom de Oliva Cabreta.

Los historiadors com se veu volen darnos lo perque de totas las cosas y ab son afany de conseguirho inventan los majors despropósits y absurdos sens recordarse ja may de que casi sempre son causas frívolas y de poca importancia ó passions fogosas que no lligan be ab la seria y severa historia las que determinan eixos grans aconteixements que transforman lo modo de esser de las nacions.

En quant al fet que 'ns ocupa jo se positivament que 'l secret que enclou lo guarda aquest pí baix sa rústiga escorxa.

L' any 962, Oliva era encara jove y per son carácter dols y bondadós, per sas ideas nobles y elevadas era volgut y respectat dels Barons, nobles y richs homes de Barcelona.

Veritat es que com Borrell no habia cullit molts llors sobre lo camp de batalla, ni habia ilustrat com ell sa joventut ab prodigiosos fets perque era pacífich y bondadós de son natural: mes tenia l' ánima noble, incapas de sufrir cap injuria y son cor amant quals calitats l' haurian fet ser lo pare benehit al mateix temps que respectat de sos vassalls. Així, donchs,

Digitized by Google

si aquests no haguessin guanyat molt en gloria ab sa dominació haurian guanyat en pau, prosperitat y ditxa. A mes si no tenia com en Borrell una noble figura, son rostre era bell y sas maneras, nobles y distingidas, no enterament indignas de la magestat d' un trono.

Era una tarde com aquesta melancólica y tranquila y en lo jardí de una casa bora al Born, á Barcelona, se divertian cullint flors duas hermosas jovenetas. L' una se deya Ermengarda, l' altra Agmerudis. La primera era filla del noble senyor de Paredes, y la segona debia serho de alguns humils pagesos; mes havent cautivat ab sa prodigiosa hermosura al sensible Oliva, aquest l' habia confiada als cuydados d' en Paredes mentres son germá Seniofredo li donava son consentiment pera nomenarla sa esposa.

Cinch anys habian passat d' aquesta manera y las duas joves, que casi juntar s' habian pogut en sa infantesa s' habian estimat fins allavors ab apassionada ternura: mes feya ja molts mesos que al despertarse al matí, no cambiavan ja lo petó fraternal, ni 'l cambiavan á la nit, al dormirse en sos llits verginals.

Totas duas cullian flors ab febril impaciencia y era perque abaixantse podian amagarse mútuament las llágrimas que rodolavan per sas galtas.

Tot d' una se va sentir una veu en lo jardí, y las duas s' esglayaren y 's tingueren abduas de sostenirse ab un arbre per no caure á terra.

Un jove aparegué en lo alt de la escala. Era Oliva. Sa cara sempre groga, estava sonrosada en aquell moment per l' emoció, y sos ulls dolsos y melancólichs tenian un brill estraordinari. Se dirijí cap á Agmerudis, retardant mes lo pas quant mes se li acostava, y quan fou á son costat passá una bona estona sens que pogués dirne ni una sola paraula.

—Hermosa meva, digué á la fí. Deu ha escoltat mos vots. Lo que no puch darte en bellesa t' ho donaré ab gloria y esplendor. So comte de Barcelona...

P. A.

(Seguirá.)

ANÉCDOTAS Y CURIOSITATS.

Los anals del *Turf* francés registran entre llurs mes interessants anécdotas la de Snou Ball, hermós testimoni de lo potent que arriva á ser l' instint en certs animals. Snou Ball era un cavall del comte d' Hédouville, que nat y criat á Anglaterra, al ser transportat á França, havia, com per un encis, cambiat son geni manso y quiet per la indocilitat y la impaciencia mes estremada. Un dia, en una de las carreras que tenian lloch á Bolonia, Snou Ball optava al premi da la carrera saltada. L' hipódrom era un pla situat á cent cinquanta peus sobre 'l nivell del mar qne banyava lo basament en que aquell se sostenia; de desde dalt, ab una admósfera clara y que 'ls raigs d' un sol brillant tranparentavan, se distingia en la ratlla del horisont la costa anglesa, mentres una suau brisa del N. O. impregnava l' ayre de las emanacions que s' en havia dut al atravessar las platjas de Hent y las verdencas ayguas del estret. Snou Ball, al toch de la campana de senyal empren la correguda; salta ab agilitat la primera y la segona barrera, atravessa velosment l' espay que de la tercera 'l separa y que corre paralelament á la platja, mes al arrivar á aquella, pega un bot, desmunta al jockey que 'l duya y girant de sobte se tira com un llamp envers á la mar, aixamplant son nas com per aspirar avarament l' ayre de sa terra; devalla á la platja, s' enfonsa en la aygua dret á la frontera costa y víctima hauria estat de son designi, si Flatmant famós jockey, qui per atzar la reconegué y al véurel surar ab sella y bridas sospitá la causa d' aquell accident, muntant rapidament una barca no s' hagués tirat al seu derrera y atrayentsel ab tota sa consumada habilitat de picador, no hagués pogut retornarlo á la terra que la anyoransa li feya abandonar.

—Noy, li deya un pare á son fill, mira que vas per molt mal camí: deus diners á Deu y al diable.

—Anau ben errat, respongué 'l fill, pus precisament son los dos únichs á qui no dech res.

Qui no te pa, ja te rahó 'l ditxo dels vells, moltas s' en pensa.

Un estudiant, espabilat com tots, se trová sense roba, ni diners ni crédit per á poguer comprarne. No sabent com fersho, se n' aná á un pastisser que vivia devant per devant d' un sastre de pis y li encarregá que l' endemá fes portar vint pastissos allí hont primer se li acudí. Despres d' aixó s' en pujá á cal sastre, se posá un vestit, feu preu y al ser á pagar li digué al sastre:

—¿Coneixeu al pastisser d' aquí devant?

—Prou, digue l' altre tot parat.

—Donchs bé: jo ara no m' ensopego á portar prou diners per á pagaryos los dotze duros del vestit, pero ell m' en deu vint y m' há promes que demá me 'ls portaria; si no hi tinguesseu inconvenient, li diria que demá vos ne portes dotze.

Y tot dientho, sortí al balcó y li cridá al pastisser.

—D' aquells vint, sabeu? pujeune dotze aquí dalt per al sastre.

Aquest hi caygué tant de pla que 'l deixá marxar ab la roba. Al rebre l' endemá 'ls dotze pastissos, conegué la broma pesada de que havia estat objecte.

Un altre estudiant, valenciá, duent las botas espellifadas y trobantse en un cas semblant al del anterior, aná á un sabater del carrer de la Espasería á probarse unas botas. Ja posadas, y tot seguint la broma que ab lo sabater havia comensat á fer sobre las diferents maneras de corre li preguntá si havia may vist de quina manera mes estranya corrian los valensians. Lo sabater li respongué que no y ell dientli—donchs ara veureu—apretá á correr tombant per una cantonada próxima, mentres lo sabater al adonarse de que alló ja passava de broma, surtí de la tenda al seu darrera. L' altre ja qui sab ahont parava.

Una tradició Rabbínica conta que quan Noé plantá la vinya, quals fruyts li trastocaren mes tart lo cap fins al punt d' esposarlo nuu á las miradas de sa familia, Satanas que estava present inmolá una ovella, un lleó, una mona y un porch. Aquestos animals simbolisavan los quatre diferents graus per que passa 'l borratxo: manso é ignorant primer, per tot sentit y 's torna audas e irascible: passa apres á fer muecas per á arrivar al últim á revolcarse pèl fang com los tocinos.

Las principals obras dramáticas del celebrat autor anglés Shakspere (1) son las següents.

(1) No 's crega errada d' imprenta la manera com s' es-

Digitized by Google

Hamlet, princep de Dinamarca.
Otello, lo moro de Venecia.
Rondalla d' hivern.
Cymbelina.
Lo somni d' una nit d' estiu.
La tempestat.
Ricard II.
Lo rey Enrich IV. 1.ª y 2ª. part.
Lo Rey Enrich V.
Lo Rey Enrich VI. 1.ª 2.ª y 3.ª part.
Lo rey Ricard III.
Lo rey Enrich VIII.
Lo rey Lear.
Romeo y Julieta.
La comedia dels errors.
Molt de soroll per á res.
Lo rey Joan.
Las alegres comares de Windsor
La nit de Reys ó Lo que vulga.
Lo caváller de Verona.
Com li semble.
Tot está be quan acaba be.
Macbeth.
Lo mercader de Venecia.
Timon d' Atenas.
Domar la mala muller.
Pericles, princep de Tiro.
Titus andronicus.
Julius Cæsar.
Antoni y Cleopatra.
Coriolanus.
Troilo y Cressida.
Mida per mida.
Pérdua dels traballs del amor.

NOVAS.

Hem rebut «El auxiliar del maestro catalan en la enseñanza de la lengua castellana» que acaba de publicar á Gerona lo distingit gramátich En Salvador Genís.

Despres del pròlech de la primera edició hont fa constar l' autor sas ideas catalanistas y de l' advertencia de la segona hont novament s' ocupa ab fe de nostre idioma, segueix l' estudi de las parts de l' oració ahont s' acredita de perfecte conexedor dels dos idiomas catalá y castellá.

Conté molts temas sobre las diferencias de síntacsis, altres sobre dificultats ortográficas en castellá, temas sobre verbs, etc. Y en estos eczercissis ha estat acertadíssim l' autor.

Segueixen los eczercissis epistolars y 'ls diálechs familiars, y despres de un bastant complet vocabulari de noms, verbs, frases adverbials, modismes é interjeccions, conté los saludos y frases al indicar ó entregar alguna cosa. Una llista de las paraulas de parescuda pronunciació en las duas llenguas, barbarismes catalans y una munió de refrans completan lo tractat.

Estas son las materias que conté l' obra, casi tota en catalá que 'l autor modestament la dedica als noys que van á las escolas primarias. Mes nosaltres entussiasmats á sa lectura, veyent que son autor no ha fugit entrar en ella en las espinosas cuestions d' ortografía catalana y per las bonas rahons que dona no vacilem en recomanarla als catalanistas perque trobarán en sas columnas una erudició gran y perque en ella s' hi reflectan los grans estudis que de sa llengua te fets 'l Sr. Genís.

—

La *Ilustracion Española y Americana* que segueix acreditant la nomenada que ha obtingut per lo magnífich de sos grabats y 'ls notables articles que va donant á llum, ha insertat darrerament una ben escrita monografía histórich-descriptiva del port de Barcelona, acompanyantla ab algunas ilustracions.

—

S' ha estrenat al Tivoli la sarsuela titolada *Comedia al viu*, música del Sr. Ribera.

—

Lo distingit escriptor y *Mestre en gay saber* don Víctor Balaguer ha publicat á Madrid un volum de poesías, moltas d' ellas inéditas. Celebrem moltíssim que 'l Sr. Balaguer, que fou un dels primers adalits de la causa catalanista y que tant ha honrat nostra literatura ab sas populars obras torne á treballar pera la matexa y esperem ab afany conexer la nova colecció pera parlarne mes extensament á nostres lectors.

—

S' ha posat á la venda en las llibrerías de Puig, Felip y Mañá lo cántich religiós á duas veus *Plant d' agonía* lletra de Mossen Jascinto Verdaguer, prebere, y música d' en Joseph Rodoreda. Es la segona pessa del *Aplech de melodías catalanas* que publica aquest últim y que tanta aceptació ve obtenint.

Al *Plant d' Agonía* seguirá la *Mitj diada*, cansó d' en Joaquim Riera y Bertran, que 's publicará aviat.

—

Dintre de pochs dias continuará la repartició dels facicles de la *Biblioteca catalana* qu' havia quedat interrompuda per la falta de paper que ab motiu de las circunstancias se dexa sentir.

—

Lo president dels Jochs Florals d' enguany n' Albert de Quintana ha sigut obsequiat en lo certámen celebrat á Provenza pera solemnisar l' aniversari de la mort de Petrarca ab una preciosa joya. Felicitem de tot cor al Sr. Quintana per tal obsequi y als célebres provensals perque axís demostran la germandat que volen establir ab los nostres poetas.

—

Ha vist la llum pública en esta ciutat un setmanari catalanista titolat *Lo Rector de Vallfogona.*

—

Ha baxat á la tomba lo il-lustrat prebere D. Anton Verges y Mirassó autor de la monografía catalana del santuari de San Llorens del Munt. Per son saber, per sas virtuts y per son amor á Catalunya dediquem á sa memoria est humil recort dels fons de nostra ánima.

criu aquí aquest nom, ja que generalment se posa *Shakespeare.* En alguns autógrafos que del insigne trágich inglés se conservan se veu son nom escrit de la manera com l' hem escrit nosaltres, lo cual sembla fixar l' ortografía.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. **Barcelona 31 de Juliol de 1874.** **Num. 21.**

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. . ½ Ral Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Noticia general de la prosa catalana; per *A. Aulestia y Pijoan.*—Las obras clássicas. Estudis de crítica musical; per *Joseph Rodoreda.*—Las columnas de Hércules (poesia); per *Damás Calvet.*—La cuca de seda del roure; per *Joaquim Salarich.*—Agonía (poesía); per *Angel Guimerá.* —Fra Benet Pascual; per *Joseph Puiggarí.*—Oliva Cabreta; per *P. A.* —Bibliografía; per *Modest Vidal.*—Lo primer amor (poesía); per *Pere Aguilera y Solsona.*—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

NOTICIA GENERAL

DE LA PROSA CATALANA

desde sa aparició fins á termenar lo segle XVI.

(*Discurs llegit en una de las sessions de* LA JOVE CATALUNYA).

(Acabament).

SEGLE XIV. Assegurada per la forsa de las armas de nostres reys y capdills l' existencia de la Confederació Oriental espanyola, al arribar al segle XIV poden dedicarse sos soberans á fomentar sa vida interior. Las guerras deixan lo camp á la política, lo qual favoreix lo conreu de las lletras, que fugen sempre del brugit de la brega, y 's despertan al grat remor del treball, company fidel de la pau. Los antichs cavallers, que nit y jorn vestian l' armadura, y parlavan l' esquerp y aixut llenguatje del soldat, s' adornan ara ab los arminis, las sedas y 'ls velluts, avesantse á dictats palacians; y 'ls reys, que veuhen en aquest cambi de costums lo principi de sa preponderancia, lo fomentan ab las cerimonias cortesanas, qu' aplegan en veritables códichs, pera revestirlas de la forsa de la lley y trametrerlas á sos descendents com á símbol de la grandesa de son casal.

D' aquí prové lo particularitat que s' observa en las obras literarias d' aquest segle, y es que lo major y la mes principal part d' ellas son compostas per encárrech d' algun rey ó persona notable, ó apareixen á estas dedicadas, quan no son los mateixos monarcas los qui no 's desdenyan de cambiar la espasa per la ploma.

Si 'l malastruch Jaume II de Mallorca fa redactar sas celebres *Ordinacions* de la casa reyal, son poderós competidor, Pere IV, promulga no solsament aquestas, sinó las referents á las *Armadas navals*, las establertas por Pere III sobre lo *Regimen de tots los oficis de la sua Cort* y lo *Tractat de la cavalleria de Sant Jordi de la Creu vermella;* posant finalment lo sagell de sa afició, quan no de son talent literari, ab sa interessant *Crónica*, modernament publicada, que se suposa escrigué ó continuá lo mallorquí Coll.

Planes fa *una obra gran é sollempna d' astrologia* per encárrech del del Punyalet, Saclota traduhéix l' *Alcorá* pera presentarlo á aquest, y lo valenciá Jaume March, á instancia del mateix, escriu lo curiós *Libre de concordançes de rimes é concordans, apellat diccionari.*

Per las rahons qu' hem expressat se pot compendre, donchs, que en aquest periodo se nota en la prosa catalana mes varietat d' assumptos, sempre subordinats, no obstant, á la rama que constitueix, per dirho axis, lo fons de nostra literatura, l' historia. Aquesta está representada en la centuria á que 'ns referim per la citada Crónica, la de Pere Marsili, qual traducció catalana es de autor desconegut, lo *Llibre de las Noblesas dels Reys* d' en Francesch y l' *Historia general* de Domenech, extracte d' altre major. Segueixen després los tractats polítichs y compilacions de privilegis. als quals se dedican principalment los mallorquins, que sembla volen mostrar ab aixó lo plaher que tenen de sa nova vida.

Los géneros que mes propiament s' anomenan literaris, comensan á apareixer desde la segona mitat del segle, y obtenen gran desenrotllament cap á las darrerias del mateix, en que l' influencia italiana y també la francesa resultat de la comunicació constant ab aquells paissos, ha comunicat sos efectes á nostres autors. Conesa traduhint las *Guerres troyanes*, Vilaragut fentho ab las *Tragedias de Séneca*, Fra Anton Canals ab lo *Valerius Maximus* y Parassols ab sas *Tragedias* ne son una prova.

La traducció de la *Biblia* d' en Ferrer, las obras de Fra Ramon Ros, de Ollers y de Riu y alguns al-

Digitized by Google

tres, entre 'ls quals sobressurt lo fecundíssim Eximenes ab sas grandiosas produccions com lo *Crestiá*, de totas las quals s' ha ocupat no fa molt en La Renaxensa un de nostres consocis, fan ocupar un bon lloch á la teología y á la moral entre el moviment literari. Aquest queda complert ab lo *Truximany del gay saber* de Aversó y la *Conexensa dels vicis que poden esdevenir en los dictats del gay saber* de Castellnau, los *discursos politichs* del Rey Martí, los *Quatre llibres de somnis* de Bernat Metge, l' *obra d' astrologia* de Planes y la *de menescalia* de Diez.

Lo popular Fra Anselm Turmeda escriu també en los últims anys d' aquesta centuria sas obras tant originals com foú sa vida novelesca, entre ellas en prosa *La disputa del ase contra frare Anselm Turmeda sobre la natura y nobleza dels animals.*

Segle XV. Hem indicat ja que l' influencia italiana y la francesa, havian fet decantar á nostres prosistas cap als estudis d' imaginació, y esta tendencia seguí manifestantse encara mes en aquest segle. Així es en efecte, puix si be no 's trenca la cadena historial en la literatura catalana, puix Tomich ab sas *Histories*, Turell ab sa *Historia dels antichs Comtes de Barcelona y Reys d' Aragó*, Boades ab sos *Feyts d' armes* y l' arxiuer Carbonell á la fi del ségle ab ses *Croniqves d' Espanya*, la conservan ab gloria; si be la filosofia, las ciencias y la teología tenen á Vilar ab sas traduccions de *Medicina*, Sanclíment ab sa *Aritmética*, Pax ab sa *Doctrina moral*, y lo *Memorial de la fe* de Pertusa; ahont se manifesta la prosa catalana ab tota la galanura de la forma y ab lo rich trajo de un llenguatje eminenment literari, es en las traduccions clássicas ó en las obras qu' inspirantse en los autors grechs y romans en tant gran nombre 's feren.

Lo valenciá Roig de Corella forma al devant d' eix aplech d' excelents manejadors de la parla catalana quan nos presenta com riquíssimas joyas las principals escenas de la mitología, y 'l segueix lo barcelonés Francesch Alegre traslladant *Las metamorfossis* d' Ovidi, Fenollet qu' arromansa tambe l' *Historia d' Alexandre* de Quintus Curcius y altres. Y no solsament de l' antiguitat pagana s' ocupan eixos autors, si que també de la moral y la religió trahuen inspiració pera escullits traballs. Responguin *La vida de la Verge María*, l' *Historia de Santa Magdalena*, *La suplicació de la natura humana*, *Les lizons de morts*, *La letra que honestat escriu á les dones* del ja citat Corella y la *Carta de San Bernat á sa germana sobre las virtuts y vicis*, del nomenat Fra Anton Canals.

Mereix esser citat especialment en aquest grupo d' escriptors lo celebérrim Johanot Martorell ab son famos llibre de cavallerias *Tirant lo Blanch* que acabá Martí Johan de Galba.

Allargaria massa los límits d' est traball, si degues ocuparme aquí de las moltas obras d' aquest segle qu' ho mereixen, per lo qual me limitaré á ferho de algunas que presentan un atractiu particular per son objecte. Tals son las *Regles d' amor ó parlam nt d' un home y una fembra*, de Mossen Domingo Mascó (l' autor de la célebre Tragedia *L' hom enamorat é la fembra satisfeta*), lo *Sumari de batalla á ultransa*, de Ferrer, las *Lletres de batalla*, de Lluis Cornell, y finalment (pera compendre lo vast camp que recorria la prosa catalana), *Lo libre dels jochs partits dels scachs*, de Francisco Vicens.

S' ha dit, ab rahó, que 'l segle XV era 'l segle d' or de la literatura catalana, puix en ell la llengua adquireix tot son desenrotllament, s' adapta á totas las manifestacions de l' inteligencia, y 's presenta ab aquella brillantor y bellesa que may mes ha alcansat. Tal volta los autors d' aquest período no s' inspiren tant en l' esperit de la terra com los dels anteriors segles; potser no espressan aquella ingenuitat catalanesca que 's revela en las antigas crónicas; potser los Martorells, Corellas, y Alegres no representan en lo fons de sas produccions lo caracter nacional; mes ab tot y aixó, se 'ls ha de saludar com los primers artistas de nostra llengua, com los models de la literatura pátria.

Segle XVI. La corona Aragonesa que dels descendents en línea recta dels comtes de Barcelona passá, al comensament del segle anterior, á ornar lo front d' un Príncep castellá, s' uneix en sas darrerias á la de Castella constituhint de fet lo que un poch mes tart havia de ser de dret la Nació Espanyola.

Lo segle XVI darrer dels que nos hem d' ocupar, se presenta desde 'l moment ab aquest aconteixement trascendentalíssim, quals consecuencias tots vosaltres millor que jo coneixeu. Al desapareixer la Confederació catalana-aragonesa ab son caracter de nacionalitat; al fugir per sempre mes á altres terras aquella Cort tant brillant per sas faustuosas costums, com distingida per sa afició á las lletras; al ser desterrada la llengua catalana de las altas esferas oficials la literatura rebé una mortal ferida, y com l' arbre á qui falta lo sava que 'l nodría perdé primerament son hermós fullatge en las obras de fantasía é imaginació; caigué despres son tronch al abandonarse 'l conreu de l' historia, quedantli solsament las arrels, que devian ferlo reviure mes tart, en las obras didácticas ó morals.

Si donchs en lo segle XVI son molt escassas las produccions d' amena literatura, abundan en cambi moltíssim las históricas, las políticas y las de religió.

Entre las primeras mereixen citarse la *Crónica dels cavallers catalans* y l' *Episcologi de Barcelona* del canonje Tarafa, que s' ocupa també de geografía; *L' historia de tots los sants y homes illustres de Catalunya* de Domenech, *Lo llibre de las noblesas dels Reys* de Joan Boschá, la *Primera part de l' Historia de Valencia* de Beuter, l' *Historia del regne de Mallorca* del celébre Benimelis y la *Presa de Mallorca* d' en Mut, ocupantse las demés de fets particulars com los de las Germanias de Valencia ó constituint dietaris molt curiosos.

Los dos germans Francisco y Jaume de Olesa, també de Mallorca, nos presentan duas obras de diferent carácter y molt notables. Es la del primer la *Nova art de trobar*, y la del segon lo *Spill de ben viure*. Los valencians n' escrihuen especialment

Digitized by Google

de religió, notantse mes variació entre 'ls traballs dels autors catalans que ja com en Bonllabi son traduccions de obras tan famosas com lo *Blanquerna* d' en Lull, ja son vidas de sants, ja son llibres de cetrería y montería, ja dietaris, ja de medicina, etc.

Queda indicat, y s' haurá pogut notar per la simple ullada qu' hem donat á las obras catalanas d' aquest periodo, que lo caracter literari de las produccions de nostres autors va rebaixantse per graus. Es que, com si las lletras patrias no haguessen sufert prou ab los cambis polítichs á qu' hem aludit, á consecuencia d' aquestos, la literatura castellana anava obrintse pas entre las que havian anteriorment brillat en la península, pera venir á las darrerías d' est segle á empunyar lo ceptre de la dominació que li otorgaren son propi perfeccionament y la protecció dels reys.

Hem arribat ja al terme de nostra tasca; hem atravessat ab martxa rápida lo camp de la prosa catalana desde son naixement, y si ma pobre paraula no os ha pogut ensenyar los millors y mes atractívols punts de vista qu' aquell ab abundó ofereix, espero que al menys haurá despertat en los qui no ho han fet, la curiositat de visitar aquellas ensisadoras encontradas ahont, al costat de la robusta vegetació y saborosos fruyts de la ciencia, se mostran eternals vergers, plens de las matisadas flors de l' imaginació y la poesia.

Permetáume, no obstant, abans d' acabar veure d' aplegar en pochs mots las principals consideracions que del estudi de nostra prosa en los segles qu' hem recorregut poden ferse. Primerament podem senyalar la tendencia dels prosistas catalans á estudis graves y profitosos. L' historia com hem vist figura en ella per medi d' una successió no interrompuda de grans obras, algunas mestres en son género. La religió, la moral y la filosofía son constant motiu de llurs estudis, y grans figuras las ilustran y conrean.

D' entre las tres provincias catalanas de la Corona d' Aragó, la nostra es la que mes especialment manifesta esta tendencia. Valencia, per son caracter mes meridional, gosa en dedicarse á las obras poéticas y de imaginació. A Mallorca ab una fesomia mes semblant á la de Catalunya l' atrahuen los treballs mes concrets; (dietaris y recopilació de franquesas) com si presentís já que los llassos qu' havian de lligarla ab sa noble mare, Catalunya, serian sempre mes estrets que las de sa germana la del cel blau y delitosas hortas.

Si al qui recorda avuy los inmortals cants dels antichs poetas, plauli tant mes aquella recordansa quan considera que han trobat eco en la generació actual, qui fa lo traball qu' estem termenant no pot menys d' esperimentar racansa al veure que l' actual renaixensa no ha pogut encara á reanusar la flayrosa garlanda que formaren nostres prosistas clássichs. Lo memorable jorn en qu' aixó s' esdevinga podrá verdaderament assegurarse que á tornat á son antich seti d' honor la literatura catalana.

He dit.

Barcelona—Janer de 1874.

A. Aulèstia y Pijoan.

LAS OBRAS CLÁSSICAS.

ESTUDIS DE CRÍTICA MUSICAL.

DON GIOVANNI DE W. A. MOZART.

I.

Dediquem, com oferirem á nostres lectors, aquest primer dels nostres estudis crítichs, á una de las mes inspiradas creacions de la escola lírica, no alemana, sino universal; á la obra mestre que produhí la potencia creadora de Mozart, un dels ingenis que son vera gloria per la terra hont han nascut, y un dels qui ab mes rahó mereixen lo nom de clássichs.

Mozart es sens dupte lo mes espontáneo y original dels autors que crearen en lo segle passat lo drama lírich: son geni colossal abrassá sens esfors tots los géneros, sens decaure jamay: en la mes ínfima de sas *sonatas*, en lo detall mes insignificant de cualsevol de sas obras, s' hi veu la ma fácil de aquell gegant del art dels sons que manejava la ploma ab tanta senzillesa; del mateix modo interpretava los sentiments mes tranquils, que los mes exagerats; l' amor, l' amistat, l' odi, la desesperació, la calma, cualsevol dels afectes del ánima trovaren en Mozart un intérprete entussiasta; sa música aixís plora com riu; la inspiració del autor brolla á dolls del detall mes petit; y lo que sobre tot s' emporta al que á estudiar sas concepcions se dedica, es lo carácter distingit ab que foren escritas; y lo cor embadalit al contemplar grandesa tanta no acerta á compendre com un home que visqué tant poch com ell pogués crear un caudal tant inmens de composicions, sense fatiga ni cansanci, y essent sempre nou, espontáneo y original.

Nostres lectors llegiran potser ab agrado algunas novas biográficas de Mozart, avans de passar á parlar de sa obra mestre.

Es tant notable y especial la vida artística de aquest geni, que no vacilarém un moment en repetir lo que plomas tan ben trempadas com las dels mes célebres crítichs de Europa han dit y repetit en sas diversas y recomanables obras.

Nasqué Mozart en Salzbourg lo 27 de Janer de 1756. A la edad de tres anys tocava lo clavicordi; á cinch anys componia música, y al cumplirne sis doná un concert devant del emperador d' Austria Francisco Joseph, admirant sa execució á la cort de Viena, que escoltava estranyada y sorpresa á aquella criatura destinada á esser un dels genis mes inmensos que registra la historia artística del mohiment musical.

Digitized by Google

A la curta etat de set anys, en una reunió donada per l' Elector de Munich, sorprengué á son auditori tocant una sonata dificilíssima de violí, á pesar de no haber may tingut altre instrument que una mala joguina que li habia servit de diversió en sa infantesa; y en lo mateix any executá á Fransa devant del rey, dos concerts de primera forsa en l' orga de Versalles.

A nou anys dedicá á la reyna de Inglaterra unas sonatas que encantaren á la cort de Londres, y tres anys després l' emperador de Alemania li encarregá la música de la ópera *Finta*.

Lo geni de Mozart rebé un desenrotllament gran en son viatje á Italia. Lo talent indiscutible que adornava á distints músichs del segle XVIII despertá en lo jove autor la cualitat mes admirable de sas obras, la unió de la inspirada melodia italiana ab la ciencia y filosofía de la escola alemanya, consorci que doná per resultat la vera música que parla al mateix temps al cap, á la orella y al cor.

L' éxit que obtenian en aquella época las obras de Mozart era complert. Los potentats buscavan afanyosos sa amistat; s' improvisavan en honor seu festas líricas, eran acunyadas medallas conmemorativas d' aqueixas, y tots los empressaris se disputavan sas composicions que ab increible abundó produhia: sonatas, concerts, oratoris y balls, eran compostos ab aquella facilitat que no ha obtingut ni avans, ni despres d' ell altre compositor del mon.

Divuyt anys tenia Mozart quan per haver mort lo mestre de capella de sa vila natal, pretengué son lloch que li fou negat, per no considerarlo prou apte pera servirla, y desde aquesta época, fins que l' emperador de Austria li oferí lo cárrech de compositor de sa cort, ab lo sou de vint mil rals, passá lo pobre músich per totas las vicisituts fillas de la miseria.

En l' any 1782 prengué per muller á Constancia Verber, y en aqueixa fetxa fou quan lo talent madurat del inmortal artista produhí las obras mes grans que debem á sa fecunditat.

Don Giovanni, Il flauto mágico, Le nozze di Figaro, los magnífichs cuartetos dedicats á Haydn, sas inspiradas sonatas y los encisadors *quartetos*, son los treballs que sa imaginació poderosa creá en menos temps del material que 's necessita per escriure eix caudal de música.

Gastat, y ab la salut perduda per las vigilias, caminava Mozart á la tomba. Sent jove encara, aquella naturalesa, que no era forta, no podia resistir ni seguir lo pas de sa imaginació que volava: no hi havia mes remey que rendirse allá hont las forsas tinguessen fí. Seguirá l' home mes ágil en sa precipitada carrera lo vol del águila per curts moments; pero caurá mort de fatiga y cansanci molt avans de que l' aucell pensi no ab aturarse sino solzament en que s' ha comensat á moure. En aquesta lluyta titánica entre la forsa y la intel-ligencia, totas las probabilitats estavan á favor de la fatalitat; cap á favor de la voluntat del artista.

Poch temps avans de sa mort rebé Mozart la visita de un desconegut que li encarregá una missa de Requiem, oferintli per aqueixa la cantitat de cent ducats, ab la condició de tenirla finida en lo termini d' un mes. Aceptá lo músich, y comensá á treballar ab afany inmens, com si tingués lo pressentiment de que escribia son himne de mort; pero tingué que interrompre sa tasca per compondre la música d' un poema del célebre Metastasio, y en divuyt dias doná fí á *La Clemenza di Tilo*, que estrenada inmediatament obtingué un éxit asombrós.

Lo retart que li ocasioná la composició d' eixa ópera, fou causa de que Mozart no acabés son *Requiem* en la época fixada per l' incógnit personatje. Aqueix comparegué al caure lo mes, y el músich va tenir de demanar una próroga de un altre mes que li fou concedida, afegint lo desconegut cent ducats, als que li havia donat en la primera visita.

Lo misteri y modo de presentarse de aquell mogueren la curiositat de Mozart, que buscá per diferents medis saber qui fos personatje ton original; mes fou inútil, no pogué adquirirne noticias, á pesar de arribar á ferlo seguir per un criat la segona vegada de parlarli.

Llavors assaltá la idea á Mozar de que aquell misteriós encárrech era un avis del cel que per aquest medi li anunciava sa próxima fí; y plé de superstició y reculliment se posá á produhir los darrers lluminosos raigs de son geni, en son supremo cant lo *Requiem*, sens dupte una de sas millors obras.

Encara no tenia acabat lo *Dies irae*, lo terrible cant del judici, sas forsas li mancavan: ¡aquell arbre que tants y tants magnífichs fruyts havia donat á sa generació, moria per falta de savat!, aquell estel que debia guiar á tants artistas per lo camí de la inspiració y la vera bellesa, s' eclipsava per anar á pendrer son lloch en mitj del aplech de companys que il-luminavan prop del trono del Etern! Lo cel conegué que sa colossal obra darrera mereixia una corona inmortal, y traguent al pobre artista d' aqueix mon de fang, se l' emportá á la gloria á donar fi á son Requiem, quan componia los darrers versos de la *Sequentia*

Lacrimosa dies illa
qua resurget ex favillâ,
Judicandus homo reus,
huic ergo parce Deus,
Pie Jesu Domine.

Mozart morí avans de cumplir trenta sis anys, y en estat de fortuna bastant precari, de tal manera que á costa dels amichs y vehins se li celebraren unas modestíssimas honras funerals y va esser enterrat en la fossa comuna, sens que ningú, fins ara molt de poch, sapigués hont reposavan las sagradas cendras del autor de *Don Giavanni*. La generació actual, menys miserable que aquella en que Mozart visqué, ha honrat sa memoria, y lo municipi de Viena, sabent per una tradició de familia, contada per un vehí de dita ciutat, lo lloch precis de la sepultura de Mozart, ha aixecat á aquest un monument que recordi als segles veniders, son nom, com lo recordarán eternament sas obras.

Digitized by Google

Mozart, donchs, representa en la historia del art un pas de gegant entre l' estil de Haydn y lo de Beethoven; sa música distingida y sentimental mes romántica que rebuscada y exagerada, ha estat imitada ab mes ó menys sort per la inmensa majoría de nostres autors contemporáneos. Quan ocorregué l' entronisament de la escola melódica italiana, que ha produhit cosas tan grans y tan petitas, semblava que minvava l' éxit de las obras de Mozart entre l' vulgo; mes lo públich il-lustrat de totas las épocas y nacions ha fet y fará sempre justicia al talent inconcebible, y á la precocitat admirable de aquell colós del art que ha servit pera estudiarlo á tots, pera imitarlo á molts y pera comprarlo á alguns.

JOSEPH RODOREDA.

LAS COLUMNAS DE HÉRCULES.

SONET.

Prop de la mar que son nivell bravia.
Duas vegadas cada jorn altera,
Lo brás del déu més fort en la ribera
Duas fortas columnas hi bastía.
¡No mes en llá! en abduas se llegia,
Que en lo idioma del Tiber escrit era;
Y en son dalt flamejá nostra bandera
Per má traydora arrebassada un dia.
En llengua del Coran llavors en una
Apareix la inscripció: dels mars senyora,
En l' altra, una nació son nom cisella.
Vetlla aquesta un lleopart, l' altra la Lluna;
Mès del honor la espasa venjadora
grabará á un jorn las glorias de Castella.

D. CALVET.

LO YAMA-MAY
O CUCA DE SEDA DE ROURE.

I.

SA INTRODUCCIÓ Y ACLIMATACIÓ EN EUROPA.

Sumament entristits estavan los criadors de la cuca de seda de la morera (*Bombix Mori*) per la malaltia desastrosa que la atacá, y pareixía voler acabar ab ella fa uns setze anys, quan la Providencia doná á coneixer alguns insectes que en mes ó menys cuantitat y de mes ó menys estima fabricavan seda pera guarnir sa mortalla y resguardarse durant lo temps de sas últimas transformacions.

Alashoras foren rebudas ab senyaladas mostras d' estima las orugas de la figuera infernal (*Bombix Arrindia*) y del fals bernís (*B. Cinthia*) perque fabricavan lo tant desitjat producte de la seda que la malaltissa oruga de la morera la donava en poca y mala calitat.

Desgraciadament lo goig causat per la vinguda de aquestos nous auxiliars de la industria sedera fou de curta durada, perque aquestos insectes deixan los capolls ó mortallas obertas á fi de sortir d' ellas ab mes facilitat. Axió contrariava molt als filadors de la seda en termes que fins ara no han sabut ó trobat encara lo medi per filarla, puig la maquinaria empleada pera filar los capolls closos de l' oruga de la morera, no serveix pera filar los capolls oberts dels nous insectes, y si 's trobés lo medi seria gastant en altra maquinaria que sols serviria per los capolls de ditas orugas.

Aixís las cosas y mentras se estavan ensajant alguns mecanismes se tingué noticia en l' any 1853 de altre insecte que formava los capolls tancats ó closos al igual del de la morera. Aquesta noticia comunicada á la societat imperial zoológica de aclimatació de Fransa per lo doctor en medicina Mr. O. Reveil, posá en mohiment á tots los membres de la indicada Societat que s' interessavan per lo esdevenidor sericola: á pesar, empero, de tots sos afanys no pogueren alcansar llavor de dit insecte fins á l' any 1861, en que dita societat rebé una remesa, pero ab tant poca sort, que vejeren morir de fam á tots los individuos per no saber quina mena de menjar los convenia.

En 1863 arribá altre remesa, y posats los cuquets acabats de naixer sobre varias plantas, donaren bons resultats los col-locats sobre roures. Desde aquell moment data la aclimatació de aquestas preciosas cucas en Europa.

II.

BENEFICIS Y PRODUCTE DE LAS ORUGAS YAMA-MAY.

Si be es cert que no puch donar datos fixos y propis que provin d' un modo cert la gran utilitat y beneficis que la cria de aquestos insectes pot donar als criadors, per la rahó senzilla de haber tots los anys verificat sa cria en petita escala y dintre de casa, quan per ser ben profitosa deu verificarse en gran nombre y al ayre lliure, abandonantlos á ells mateixos á sa sort y ventura en las rouredas disposadas al efecte, cuydant solzament de que 'ls aucells y altres enemichs no 'ls delmin ó fassen desapareixer; continuaré los de altres criadors que han efectuat sa cria en las condicions expressadas.

Mr. Penonnat en son follet ú obreta titolada «*Lo cuch de seda de roure*», diu que 'l producte per hectárea—unas dos mujadas de Barcelona—deu esser de 500 kilógrams de capolls, y axió contantne 10 per cada metre cuadrat, sent aixís que n' hi poden haber 15 ó 20. Dits 100,000 capolls á 500 kilógrams venuts al preu—que tenen vuy dia,—de 4 pesetas per kilógram donan 2000 pessetas per hectárea.

¿Quin bosch de la millor fruyta donaria tal resultat?

Lo senyor Espejo y Belema en son follet que titula, «*Tratado de sericultura*», suposa un producte de 300 á 400 kilógrams; que al preu de 8 pesetas

Digitized by Google

donan un producto de 2400 á 3400 pessetas per hectárea. A mon entendrer dit senyor dona massa preu á la seda y poca cullita per metre cuadrat.

L' autor de un lluminós article insert en la *Revista espanyola y americana*, corresponent als dias 24 de maig y 1.er de Juny del any passat, despres d' haber considerat la riquesa dels autors expressats, diu: «Volem ser encara mes prudents que aquestos dos autors: nostra experiencia nos ha donat motius per això, puig entre altres cosas habem trobat que 'l pes del capoll es menor del que apuntan y no 'l hem vist passar de 3 grams á 3 1/2 debentlo fixar per regla general á 2 1/2 grams, y per lo tant no admetem sino 250 kilógrams de capolls per hectárea. Suposem que cada 11 kilógrams de capolls se converteixen en un de seda; y fem aquesta conversió en los mateixos punts ahont se cria la cuca, perque la baratura de jornals en los paissos montanyosos, aixís com la reducció de las nou décimas parts en lo pes de la mercadería y consegüent economía en lo trasport, nos fan considerar com lógich aprop dels punts de producció l' establiment de la industria de filar, exercida tal volta per las mateixas personas que havian criat las cucas. Calculant en 60 pessetas lo preu de la seda, ben moderat per cert quant avuy 's ven la de la cuca de morera entre 90 y 130 pessetas, y en 23 kilógrams la cantitat, tenim 1380 pessetas com producte brut de la hectárea de la roureda.» A això afegiré que lo Sr. Margarit de Barcelona paga los capolls de roure al mateix preu que 'ls de morera.

¿No es això un gran producte quant actualment no 's trau res de las extensas rouredas que tenim en Catalunya?

La gran contra d' aquesta cria al ayre lliure es la persecució que sufreix la oruga per los aucells; això, empero, pot corretgirse molt ab la vigilancia de un home, de un baylet, que tirant alguna escopetada los pot allunyar; gasto insignificant atés lo producte de la cria. Quan la cria hagia pres molta extensió ja no 's deu temer tant per aqueixos inconvenient venint al cas aquesta observació de M. Peyronnat. «Suposant, diu, que lo blat fos desconegut en Europa y 's tractés de introduhirlo, 'l que sembrés uns pochs grans aprop d' una casa, siti en que sempre abundan los pardals, y no 's prenguessen mil precaucions, no 's culliria ni una espiga; totas serian menjadas ans de madurar; pero cultivantse com se cultivan inmensos camps de blat, los aucells no consumen de las cullitas sino una part inapreciable.»

«Del mateix modo, afegeix, mentras aquestas orugas se crien en petit nombre, será necessari defensarlas. Quan se crien en gran, quan los arbres d' una regio estigan cuberts d' ells, los aucells y demés enemichs 'ls causarán solzament perjudicis insignificants. Las orugas haurán vensut per lo nombre.»

En una memoria de Mr. Adams, secretari de la legació de Inglaterra en el Japó escrita en 1310 llegim: «Apar que aquí no 's pren cap precaució contra los aucells, ni contra las formigas negras y vermellas, á lo mes algun objecte que las espanti en las rouredas y tal volta alguna escopetada. ¡La indiferencia arriba fins al punt de que en las mateixas brancas del Yama-may, hem vist orugas d' altres classes.»

JOAQUIM SALARICH.

AGONÍA.

Fum del infern per l' éter giravolta,
gavells de llamps flamejan—l' amortallada volta,
los crits de rabia afogan—la parla dels canons;
las torres esfondradas s' esveheixen,
sobre la carn febrosa—las bombas se parteixen
y á dolls corre llisquenta—la sang de las legions.

Trona en Berwich. «Amunt aiglas de guerra»
«Visca la Patria. Enrera»—fan estremir la terra
tot rebramant ferotges—las catalanas gents;
y sas destrals que negre sang degotan
brunzint, als fronts altívols—dels granaders s' encalotan
las pedras esquitxantne—de cérebres bullents.

«Muyra en Felip, l' afront de Catalunya!»...
Deu salvi á Barcelona!—la llibertat s' allunya,
corps de Castella y Fransa—traspassan los baluarts!
«A n' ells!»... Fins los bressols deixan las mares,
l' altar dels sacrificis—los capellans y frares,
fins sembla que panteixi la terra dels fossars!..

Y esten la nit sa glassa funeraria.
Baix de sos plechs apila—feresta, sanguinaria,
montanyas de cadávers—la mort arreu, arreu;
y s' ouen las campanas llastimeras,
cruixit de las espasas,—esberlaments d' osseras,
maledicciones de rabia,—imprecacions á Deu.

Dels bronzos á las rojas flamaradas
s' oviran famolencas—xisclar avolotadas
las aus grapinyadoras—fendint lo cel de plom,
y 'ls nafrats catalans folls de rabiesa
cercant enemichs cossos—y ab l' última bravesa
fondintlshi en las entranyas—lo ferro fins al pom.

Oh nit d' esglayadora recordansa!;
sobre ton cor exala,—perduda la esperansa,
l' últim sospir la patria—dels cavallers, dels prous!
Si Deu volgués lo segle deturarne
y tot clohent la destra—la nit eternisarne!...
que may tornés l' aubada—per llumenar los jous!

Y esclata 'l sol! y encara Barcelona
batega en mar de flamas;—sa veu per tot ressona;
tant sols Deu calla y 's more—la santa llibertat.
De sobte apar la terra esmortuida,
per tot silenci y calma; senyera malehida
clavada en los cadávers—bateix la inmensitat.

Ay, Patria! es la mortalla de tas glorias!
los furs, los privilegis—que 't daren las victorias
en brassos de tas víctimas—traspassan cels rohents;
d' avuy serás lo joch de vils nissagas,
cadenas feixugantas—estriparán tas llagas,
las flors dels cementiris—t' arruixarán d' encens.

Digitized by Google

Y 'l monarca que 'ls vicis enjendraren,
l' odiós Felip, lo mónstre—que un jorn foragitaren
las infernadas timbas—dels fréstechs Pirineus
se nudrirá ab la sang de tas feridas,
regirará en ta pensa—las unglas enrogidas
y fins en tas entranyas—escalfará sos peus.

Oh filla del honor y del coratge!
Flecta 'ls genolls y prega;—l' alé del esclavatge
als peus del Tot ne forja—lo càstich dels Nerons,
ja vindrá 'l temps que 'l cers de las cadenas
fondrán las flamaradas—eixidas de tas venas
y 's vesse gota á gota—per sobre de llurs fronts.

Llavors t' enjoyarán perdudas galas,
la llibertat dels avis—te cubrirá ab sas alas,
en camps de llors y palmas—enfonzarás lo peu;
y 'l front durás tan alt que des la gloria
te 'l besarán los martres;—será de nou ta historia
l' admiració dels pobles—lo sant orgull de Deu.

1871.

A. GUIMERÁ.

FRA BENET PASCUAL,

mestre de lógica del segle XIV.

Avans de la institució universitaria, se donaba la ensenyansa privadament per alguns mestres,—no sens haber acreditat sa suficiencia devant lo Consell,—y publicament en catedrals y monastirs, grans propagadors de las llums, com es prou sabut, en aquella temporada de general ignorancia.

La carta que copiem directament de son original, ademes de confirmar esta veritat, nos dona á coneixer lo nóm y casi la patria de un mestre que llavors gosaria de suma reputació, á judicar per lo contengut.

Ab molt pler, donchs, tornem á la historia lo crédit desta il-lustració perduda.

«Molts honorables é molts savis Senyors (lo Prior e monastir de Predicadors de Balaguer). Com nosaltres (los Consellers de Barcelona), per amor e esguart de alsguns honorables conciutadans nostres, qui aporten e han gran affecció e bon voler en promoure en tota honor, e profit, e bé, lo religiós frare Benet Paschal de vostre orde, lo qual liga ara de lógica aquí al monastir de Predicadors de Balaguer; desigem molt quel dit frare Benet legís de lógica aquí al monastir de Predicadors de aquesta ciutat, lany apres que haurém celebrat e tengut lo capitol que devem tenir e celebrar aquí. Perçó Senyors, axí affectuosament com podem, vos pregám queus placia per amor e esguard nostre e daquesta ciutat,—qui per vostre orde e per vosaltres Senyors, en general e en singular, faria tot çó queus tochás be e honor,—vos placia quel dit frare Benet qui açó us haurá en special gracia, elegischau en mestre de lógica del monastir de vostre orde de aquesta ciutat; e será cosa, Senyors, que reputarém á gran plaer, eus ho grahirém molt, e en son cas e loch ho conexerets: e sia lo Sant Sperit ab nosaltres. Scrita en Barcelona, á 18 dies de juny del any 1399».

J. PUIGGARÍ.

OLIVA CABRETA.

FETS HISTÓRICHS DE CATALUNYA.

(Acabament.)

Las duas joves llensaren un crit d' agonía y Ermengarda fugí depressa perdentse entre los perfumats bosquets.

—¡T' estimo!—continuá Oliva ab tremolenca veu —¡oh, quant t' estimo Aymerudis! Sols he comprés l' inmensitat de l' amor que 't tinch al rebre eixa tarde lo públich testimoni dels Barons quan me proclamavan com era just lo seu senyor... ¡Quan hermosa estarás sentada en lo trono, ab lo front senyit de brillants, tenint á tos peus un poble que t' adora!..: 't recordas lo primer dia que jo 't vaig veure? Era una tarde com aquesta. Jo m' habia perdut cassant y tornava á Ripoll per un camí que no coneixia, cansat, rendit y mort de set.

Te vareig veure sentada en lo tronch d' un pí que sombrejava ta rústega casa.

—Noya,—te vas dir—¿me permetrás reposar? ¿vols donarme un xich d' aygua?—

Tu t' aixecares, y sonriguent ab una gracia encantadora me portares una cadira y una tassa blanca plena d' aygua. En aquella tassa beguí l' encantament que 'm lligá á tos peus. Torní un dia y un altre dia, y un dia y un altre, sentat vora la llar, al costat de tos pares vas poguer examinar las gracias de ton infantil esperit, com habia apreciat avans las gracias de ta hermosura.

—Vostra filla es hermosa, vas dir á ton pare un dia.

—Mes es honrada y catalana.—

—Jo la vull elegir per companyera de ma vida.

—Vos sou germá del comte de Barcelona, son proxim hereu, y ella una humil pagesa.

—Sols li falta pera poder brillar dignament en la cort las prácticas del mon. Te sols tretze anys: ¿voleu que la instruesca com deu esserho una primcesa, jurantvos que sols tornaré á véurela, quan sa educació haja acabat, quan dega conduirla al altar?

Al dia següent lo noble senyor de Paredes y sa filla Ermengarda anaren á buscarte, y encar que d' aixó fan passat ja cinch anys, no fa mes que tres mesos que goso á ton costat de la ditxa mes perfecta. Avans sols me permetia lo plaer de extasiarme desde lluny ab lo so de la teva veu, de veurert de lluny també y probar al ayre lo perfum que bevia en tos llabis purs!... ¡Quant me va costar d' obtenir lo consentiment per nostra boda de mon pobre germá Seniofredo!...

Quantas llágrimas tingué de llensar ans de obtenirlo!... Dols germá, me lo doná al morir!...

¡Es impossible espressar lo dolor que sa mort va causarme, y no obstant, mira si t' estimo, m' halaga

Digitized by Google

la idea de eixa corona que dech posar en ton front.

—¡Sí, m' halaga perque 'm sembla que ab ella, redimeixo las deformitats de mon cos! !Aymerudis ara que va á decidirse ja nostra sort, seré indiscret si per volta primera te pregunto si m' aceptas lliurement per espós? Creus que podrás trobar sobre mon cor la pau y la ventura?

La jove se torná tan groga que semblava be que anava á finar. Baixá los ulls, callá y la quietut fou tan gran per espay d' una estona que se sentia sols los batements del cor d' Oliva que semblava volguerli esbotzar lo pit.

—Os dech quant jo so, senyor, barboteja per fi Aymerudis ab apagada veu: mos pares pobres y humils pagesos tenen avuy terras y reynats: mos germans han seguit la carrera de las armas y han arribat á esser grans paladins. M' habeu omplert de grans beneficis, puch deixar d' estimarvos?

—¡Aymerudis,—cridá Oliva ab passió,—res demano á la gratitut, tot ho vuy del amor!

—¡Vos estimo!—tartamudejá la jove tancant los ulls y allargantli las mans.

Oliva la agafá ab trasport y volgué respondre; mes sols pogué ferho ab sospirs y llágrimas.

Per sort, Ermengarda s' acostava allí ahont eran y Oliva corrent á son encontre li digué fora de sí:

—Vina, germana meva, vina! Vina á ser confidenta de una alegría com ho has sigut sempre de mas angunias y recels! ¡M' estima! ¡diu que m' estima! Dígali tu, dígali lo que he sentit per ella, lo que he patit, y lo felis que 'm fa la paraula aqueixa!

Y Oliva s' allunyá tan depressa com va poguerne perque se sentia defallir baix lo pes de tanta ditxa.

Aixís que Ermengarda deixá de sentir sos passos se llensá envers l' Aymerudis gelada, inmóvil com una estátua de márbre.

¿L' estimas?—li preguntá ab tremolenca veu?

Aymerudis semblá despertar d' un somni: mirá á son entorn y respongué ab glassat to:

—¡L' estimo!

—¡Ah! no es aixis com una ánima jove deu pronunciar aquesta paraula—cridá impetuosament sa companyona.—Ay de tu, Aymerudis! Oliva te un cor gran y noble, ay de tu si l' enganyas.

L' estimo,—repetí—Aymerudis en lo mateix to.

Ermengarda s' allunyá precipitadament, depressa pujá la escala que conduhia á sa cambra, y al arribarhi s' arrodillá devant una imatje de la Mare dels afligits y entre sospirs y llágrimas digué:

Feu, Verge benehida, que l' estimi: feu que 'l fassi sempre felis.

Passaren vuyt dias.

Oliva havia sigut ja elegit Comte de Barcelona y tot estava preparat en la ciutat pera la doble ceremonia de la coronació y de son casament ab la Aymerudis que debia celebrarse al següent dia.

¡Ah! que la felicidad no pot ser d' aquest mon perque l' home quan mes s' acosta á la realisació de sos desitjos mes sent un fret á l' ánima com si pressentís que la ditxa es un fum, y que al anar á estrénycla entre sos brassos, sols hi trobará un vuyt.

Oliva, al foscant del dia que anava per fí á veure coronat son cast y pur amor de tants anys, se passejava sol, per sa cambra. ¿Qué tenia? que l' agitava? Ni sols ell ho sabia.

En aquella hora, los leals barcelonesos, idólatras amants de sos monarcas adornavan los murs de la ciutat comtal guarnint tot de flors, domassos y banderetas; mes ay, que la tarea era trista; ay que lo vent era fort y flors y banderas destruia.

Oliva, al véureho desde sa finestra sentí que lo cor se li nuava ab un trist pressentiment y anava y venia apretant cada volta mes lo pas.

De sopte 's deturá y s' apretá las duas mans al pit com si s' hagués sentit ferit per una afilada arma.

Sobre la taula hi habia un pergamí escrit per una ma desconeguda.

Oliva l' agafá rápidament, corregué á la finestra perque la llum comensava ja á ser duptosa y volgué descifrar aquells carácters misteriosos; mes un vel cegava sa vista; sa ma tremolava: no pogué llegir. S' assegué en una cadira, s' aixugá l' enguniós suó que corria per son front y cridá ab veu de tro.

—¡Llum, llum!

Los patjes se presentaren ab dos candelabros.

Quan Oliva quedá sol altra vegada agafá rápidament lo pergamí y llegí. ¡Ah! per qué no deixá d' existir avans d' haberlo llegit?

¡Ah! per qué hi ha d' haber sempre envejosos de l' agena ditxa que 's complahuen en enmatzinar sempre la felicitat?

Aixecás Oliva furiós com un lleó ferit y cridá fora de sí.

—Patges, soldats, escuders, aviat, depressa!—

La grogor era estrema, sos ulls llensavan foch.

Sa cambra s' omplí al moment de soldats y caballers.

—Agafeu llanternas, cordas, apreteuvos be las armas y seguiume, digué Oliva. ¿Estéu disposats á obeirme y á matar?—

Los cavallers se miraren tots parats creyent que s' habia tornat boig.

—¡A matar á qualsevol que negui, home ó dona, príncep ó villá cridá ab creixent furia!

Mes potser no m' habeu ja elegit? So lo monarca, aném.—

Y 's llansá fora de la cambra, y 'ls demés, muts parats, fascinats per sas paraulas lo seguiren ab silenci.

La nit ho habia cobert tot ja de sombras y la foscor mes negra invadia la terra. La quietut que reynava era profunda y l' ayre que revoltejava per lo jardí de casa Paredes pogué recollir duas veus.

—Borrell, Borrell, deya la una ¡t' estimo! Perque t' estimo ni jo mateixa ho sé. ¡Ah per ta difunta esposa Sengarda, per ton fill, fuig, olvidam, t' ho demano!

Jo no puch seguirte, no. ¡Seria una traició infame! Tot li dech á Oliva al noble y generós Oliva ¿y vols que 'l deixi?

—¡Ah jo també li dech tot: digué acaloradament Borrell, lo noble comte d' Urgell ídol dels cristians y terror dels infiels, so lo tendre company de sa in-

Digitized by Google

fancia, son germá, son protejit. Parentiu, amistat, deber, tot ho sacrifico al amor que 'm crema l'ánima! Fugim! anirém á amagarnos á un recó de la terra, nos seguirá mon fill, tu serás la seva mare, tu serás la vida de la meva vida!: gloria de las armas, esplendor del poderío, ja res mes vuy. Sols anhelo ser teu, Aymerudis, teu! Vuy viure á tos peus, vuy morir en los teus brassos! Vina segueixme: mos amichs esperan detrás d' aquesta paret, l' escala está posada. ¿Te hi negas encara? Pero no 'm vas jurar ahí esser meva? Respectas lo jurament fet á Oliva y ab mi ets perjura!... Mes tens rahó; quedat, so un boig. ¡Vas á esser comtesa, vas á sentarte en un trono! No está cullint ja flors aquest poble pera sembrarne ton camí? no saluda ja ab entussiasme ton nom? Adeu reyna, sigas felis, ¿qué hi fa que jo entretant mori de dolor lluny d' aquí atravessat d' espasas enemigas?

Borrell era lo guerrer mes ardit d' aquella época: son rostre era bell, sa paraula elocuent, sa mirada persuassiva.

Aymerudis se llensá en sos brassos.

Anemsen ahont vulgas,—digué plorant—fes de mi lo que vulgas... ¡T' estimo, t' estimo!... Borrell ¡oh, quant t' estimo!

Lo cavaller llensá un crit de felicitat y agafantla en sos brassos la portá fins á l' escala; mes encara no habia posat lo peu en lo primer esglaó, quan la escena s' ilumina tot d' un plegat, y á favor de la llum de las llinternas, vejé tot lo mur guarnit de soldats.

—Traició, traició! crida Borrell fugint vers dins la casa, pero la porta que donava al jardí s' obrí de bat á bat, y Paredes aparegué seguit dels patjes que portavan atxas encesas.

Llavors Borrell posá Aymerudis á terra casi desmayada y tregué l' espasa.

—¡Jo! ¡jo!—cridá Oliva baixant per l' escala y treyent també l' espasa,—que ningú 'l toqui sino jo!

Mes aquella embestida los torná la rahó. Tots dos s' estimavan com germans.

—Matam! cridá Borrell en un heróich esfors llensant lluny l' espasa, y Aymerudis posantse al mitj dels dos

—¡Pietat, pietat! digué.

Oliva quedá un moment inmóvil, ab los ulls fixos, los cabells erissats.

Alguna cosa estraordinaria li debia succehir, perque se tambolejá un moment com si estés borratxo y deixá caure lo cap damunt son pit. Mes luego l' aixecá ab altívola mirada y dirijintse á sos seus digué ab to solemne.

—Res hi ha cambiat en la ceremonia de demá sols los noms. ¡Saluden al ilustre Borrell comte de Barcelona, nobles cavallers!

Tan imprevista, tan magnánima era aquella acció que tots quedaren callats per la sorpresa; mes Oliva aixecá á Aymerudis que s' arrossegava á sos peus y llensantla als brassos d' en Borrell li digué sonrient.

—¡Aquí tens ton espós!.....

Y mentres aixordavan l' ayre 'ls vivas y las entussiastas aclamacions, Oliva corregué á amagarse en lo mes apartat del bosquet, y quan cregué que ja no podia esser vist s' arrodillá á terra, tocá ab son cap la pols y comensá á plorar com una criatura.

¡Desgraciat! ¡L' héroe, tornava á esser home!

Mes de cop se sentí que una ma 's posava en sa espatlla y una veu que dolsa li murmurava á l' orella:

—¡Ánimo Oliva! ets mes gran, mes noble, mes magnánim que tots los héroes que crida la fama perque has sapigut vensert á tu mateix! ¡Ánimo! la generositat y l' abnegació portan lo premi en ellas mateixas.

Oliva aixecá lo cap y vejé á son costat á Ermengarda ab las galtas rojas d' entussiasme y los ulls plens de llágrimas.

—Ah, tu ploras!... digué l' desgraciat agafantli la ma ab tristesa...—Tu ets la sola que 'm comprens y m' estimas.

Al dia següent la comtal ciutat celebrava ab gran pompa 'l casament de Borrell y Aymerudis y sa pujada al trono.

—Mes y Oliva?—diguí jo vivament interessada?

Oliva al cap de temps se casá ab Ermengarda, digué lo jayo que m' ho contava. Eran duas ánimas nascudas per estimarse, dos parts d' un mateix tot que acabaren per unirse.

Oliva fou sempre gran, sempre digne d'ell mateix, y quan mes tart per cessió de son germá Miron, elegit bisbe de Girona, entrá á gobernar lo comtat de Besalú y Cerdanya, habentse los moros escampat pels camps barcelonins, fentse amos de la ciutat y sembrant per tots costats la mort y l' espant, ell ajudá generosament á son cosí germá ab tropas y diners, y, no content encar ab això, guerrejá á son costat fins que la creu benehida torná á brillejar dalt las torres de Barcelona.

Oliva visqué felis, com viu felis lo qui te sempre oberta en lo pit una ferida que li brota sang.

Pero morí Ermengarda, morí son ángel de consol, y desenganyat ja de las vanas felicitats de la terra vestí l' hábit de frare.

¿Per qué habent contribuit á la reedificació del temple de Sant Miquel de Coixan y dotat lo de Monges Benets de Arlés volgué morir en aquest claustre? Ah perque lo rigurós cenobita veya desde sa finestra, com veyem ara nosaltres, aquell pí baix quinas brancas habia vist per primera vegada á sa Aymerudis! Oliva com tenia un sol Deu habia tingut un sol amor; mes amor tan pur, tan cast, tan sublime que no podia ofendre las miradas del Etern.

¡Per això, despres d' haber passat un moment contemplant las brancas d' aquest arbre gronxadas per lo vent baixava al temple ab lo sonrís als llabis per oferir á Deu los prechs de son cor purificat.

Aquesta casa arruinada perteneix á uns pagesos del poble, successors d' Aymerudis ab altras moltas, y en son vell arxiu existeix un pergamí en que hi ha l' obligació de renovar y conservar lo pí mentres duri la propietat.

D' aquest modo Oliva ha volgut fer etern en la terra lo recort de son amor com ho fou en sa ánima.

Mentres lo bon vell parla aixís las sombras de la

Digitized by Google

nit habrán baixat pausadament de las montanyas embolicant lo pla y la terra que dormintse per graus llensava sos últims puríssims acorts.

Deixaren silenciosament lo claustre baixant á l' Iglesia. Una sola llantia donava llum al magnífich temple. Jo m' vaig agenollar damunt lo sepulcre d' Oliva y Ermengarda y vaig murmurar una fervorosa pregaria.

Al cap de pochs moments nos trovavam sobre una de las alturas que voltan á Ripoll, perque era en un poble vehí que estavam allotjats.

L' hora era solemne, la quietut gran. La lluna pujava quieta per detrás las montanyas y sos raigs baixavan de las alturas saltant de roca en roca, reflectintse aquí en un sot d' aygua, embolicant allí com en un llensol de plata los centenaris arbres.

De sopte iluminaren las góticas columnas que sostenen lo pórtich de la Iglesia y las estátuas y relleus que embelleixen sa fatxada de pedra negrenca, al mateix temps sas argentinas campanas tocaren la oració pels morts.

No se lo que sentí al oure son to solemne repetirse en l' espay, perque sensacions tan dolsas no 's poden traduhir en lo llenguatje dels homes; sols sé que 'ls tres cayguerem de genolls en terra y que nostras ánimas en un instant s' aixecaren al cel á buscar lo sagrari del creador supremo.

—Mira—m' digué ma mare aixecantse y senyalantne 'l paisatje,—cuadros tan hermosos y variats com aquest sols se trovan á Catalunya!...

Molts anys han passat...

¿Ahont es Ripoll? Mare meva, ahont ets?

Traduhit de Donya Angela Grassi,

PER P. A.

BIBLIOGRAFÍA.

Cansons de la terra, cants populars catalans. Colecció premiada en la exposició de Viena de 1873 y publicada per Francesch Pelay Briz.

Lo llorejat mestre en *Gay saber* é infatigable propagandista de totas las cosas que en nostra pátria naixen, ha donat á llum lo quart volúm de *Cansons de la terra.*

Avuy al parlar d' aquesta obra ho fem ab lo cor plé d' alegria, perque després d' haber corregut moltas terras torna á sa casa portant en son front lo sajell de l' admiració; torna portant la rica garlanda del premi obtingut en la exposició de Viena de 1873.

Vosaltres, bons *patricis*, que sols sabéu dir que parlar en catalá fá home de poca ciencia; vosaltres que quan algú vos parlá de música catalana vos poséu á riurer ab rialla mefistofélica, dient que ningú 'n fá cas y que sols nostres cants serveixen per, al compas del bres, fer dormir los infants, veniu ab mi, fullejarem los quatre volums, y de segur que ab lo primer ja n' hi haurá prou pera que torneu enrera vostras ideas y apreciacions.

Lo volum de que avuy nos ocupem consta de trenta set cansons, algunas d' ellas riquíssimas. Entre aquestas s' hi poden contar: Lo CANT DELS AUCELLS; SAN MAGÍ; L' ESTUDIANT DE VICH; LO NOSTRAMO y altres y altres. Totas las que havem apuntat y moltas que deixem de ferho, tenen un sabor tant catalá, tant de casa, que encanta. La titulada SANT MAGÍ te una tal melodía, que fa que tot lo que li falti de llarga li sobri de sentiment; tot ella respira l' ayre de nostres llars ab lo misticisme de nostres cants religiosos. Potser trovém eixa cansó tant bella perque te molta semblantsa ab la inspiradíssima de LOS TRES ESTUDIANTS publicada en lo primer volúm.

També forma un hermós pomell L' ESTUDIANT DE VICH, per sa frescura y per sa espontánea melodía.

Sols trovem que la lletra hi vé un poch forsada, que, per cert, desbarata tot l' efecte melódich de la cansó. Deu tenir una altre lletra sens aquesta; la del ESTUDIANT DE VICH nos sembla haverla sentida en lo camp de Tarragona ab lletra diferent y alguna variant per la part de la música.

Precisats nos veyém també á fer menció de LO REY HERODES. Eixa es una cansó de las mes antigas y, sens dupte, una de las primeras que feriren nostra pensa quan encara aquesta no passava mes avant dels jochs del bres. La melodia corra lleujera y tendra fins á l' última nota.

Tampoch podém passar per alt la que diu:

Ay pares que teniu fillas—procuréu prompte á casarlas,
no las caseu á disgust—que foran desgraciadas.
Ay, ay
flor del lliri lliri
ay, ay
de la flor galana.

Molt bonica es aqueixa cansó per sa senzillesa y galanura. Llástima tingui motivat del compas tres per quatre y no tres quarts com diu allí l' ayre de wals que la desfigura completament y li treu la espontaneitat qne tant be li escauria. Segueix á aquesta cansó lo CANT D' AMOR. Cansó molt ben ritmada y calcada cuasi nota per nota ab la que nostre amich Joan Planas y Feliu nos ha fet passar tants bons ratos cantantla y acompanyantla ab la guitarra y que dú per títol LA PEPA. Mes... escoltem lo cant d' amor, escoltém al jove que enamorat de la donzella creu no podrá obtíndrerla perdent d' eixa manera la felicitat en la terra. Escoltem sos planys y... res mes.

Los parents la n' han privada
de que ab mi pogués parlar:
ó jo parlaré ab ella,
gentil donzella,
ó me n' haurán de matar.
Vostra mare n' es la rosa,
vostre pare es lo roser
y vos sou la poncelleta
gracioseta
que algun dia culliré.

També diu:

Vostre pare y vostra mare

no s' ho han deixat de dir
que la vostra cabellera
hermosa y bella
no 's pentina pera mi.

Si tots los pensaments que ressaltan en eixa cansó, nascuts d' un cor que ab deliri estima, tinguessim de transcriurer, la tindriam de copiar tota sens poderne deixar ni un vers.

En aqueix volúm hi vejem las tan proverbials CARAMELLAS y que per cert son un poch variadas de las que hem sentit cantar en algun poble. Empero, com que no hi ha cansó ahont no se hi veji una, dos ó mes erradas, contém será motivada alguna variant que hi trovém per culpa de una mala correcció. ¿Tenim de parlarne una per una y ferne un judici crítich separadament? ¿Tenim de mirar, ajudats per la ciencia armónica y melódica, cansó per cansó y ferne un quadro hont hi hájan totas las faltas que las reglas musicals reproban? No. En los cants populars no hi anem á buscar lo fruyt d' un cálcul més ó menys acertat, sino que anem á recullir la flayre encisera, surti de la manera que surti, d' eixas violas que, vergonyosas per sa senzillesa, buscan son estada entre-mitj de las molsas ó en lloch hont tant sols lo sol las visita.

En los cants populars catalans, diferent dels castellans y d' altres, no hi anem á buscar lo resultat de aquell principi melódich que diu: «una melodía per ésser completa, te que tenir vuyt compassos»; no, no, res d' aixó. En nostres cants populars hi trovém aquella *cosa* que no s' esplica, pero sí se compren, y que tant te que estudiarse per no ésser un mal ressó de la mes clara vulgaritat; hi trovém unas modulacions especials y molt estranyas; unas cadencias fora de tó, tant originals y al mateix temps tant bellíssimas que 'ns encantan; pero també veyem que la mateixa especialitat y estranyesa fa remuntiu nostras melodias populars al lloch que 'l Jurat de l' Exposició de Viena las ha posadas donántleshi un premi.

Pero ¿qué podém dir de nostres cants populars que no ho haguem fet en altres travalls publicats en LA RENAXENSA per fer sapiguer á nostres lectors lo que pensem d' ells?

Sí: molt podriam dir, pero 'ns allunyariam massa del assumpto que motiva aquest article.

¿Tots los cants publicats en lo quart volúm, son bons, son dignes de publicarse? No: alguns n' hi ha y que mes avall citarem que no valen ni la pena de copiarlos. Son cants que res enterament diuhen al cap ni al cor, y que tampoch res absolutament válen.

Nosaltres que várem véurer en lo primer volúm un aplech de cants bellíssims que tots nos conmovian fentnos náixer imatjes arrebatadoras à la sola audició de LO COMPTE ARNAU, LO FILL DEL REY, LO MARINER, LA FILLA DEL MARTXANT, etc., etc., trovém que molt pocas son del mérit d' estas las que s' han publicat en est quart volúm. Y no es perque tinguém aquellas per las únicas bonas en nostra terra, no, sino que volém dir que no hi ha hagút la *tria* com hi va haver en aquellas.

Las que voldriam tráurer, perque, la veritat, hi sobran, son: LA CARTA, ¡QUINAS COSAS TÉ 'L JOVENT!, LA NOYA DEL EMPURDÁ, LOS TRES REYS y alguna altre. Empero si en lo terreno de la veritat hem dit lo de mes amunt, també tenim que afegir que val mes poch que gens.

Tots los que estimem de cor las cosas catalanas tenim que estar molt agrahits al senyor Briz per la idea que l' anima, per umplir lo vuyt que avans d' esta publicació s' experimentava entre 'ls que desitjan admirar la música terrassana.

¿Y de la part material d' esta obra, se 'n te de parlar? Sí. La tipográfica dihent 'ha sortit de l' estampa de *El Porvenir*, está dit tot. Pero si desitjariam que millorés la part de grabat, ó quan menys desapareixessin tantas y tantas erradas com hi ha. Allí lo compas de sis per vuyt está marcat sis octaus: lo de tres per quatre, tres quarts; lo de dos per quatre dos quarts, y aixís successivament. Posar un bemol hont no hi deu ser, no cal parlarne, ni en un compas de dos per quatre haverhi tres semínimas. Tot son erradas que desdiuhen molt de la publicació.

Avans d' acabar eixas ratllas dirém al senyor Briz que ab molt desitj esperém lo quint volum per poderne fer un judici encare millor del que 'ns ha inspirat lo quart.

Barcelona, Juliol 74.

MODEST VIDAL.

LO PRIMER AMOR.

¡Déu de Déu! si n' es d' hermosa
la qu' ha triat lo meu cor;
ó es que dormint l'he somniada
ó es que 'm cega la passió.
La vaig veure en bosch ombrívol
cullint de rosas un pom,
sí grogas las rosas eran
sols tocantlas eran d' or.
Hont lo peu posava ella
brollavan flórs al entorn,
per allá hont ella passava
sols se respirava amor.
No se si era alló un fantasma
á qui vaig dar creació,
ò era cert qu' era una dona
l' imatje de m' il-lusió:
pero es cert que jo la veya
com us veig Mareta á vos;
y corrent de banda al-atra
quan del torrent va se aprop
joyosa va enmirallarshi
encisant aixi 'l meu cor.
Jo no sé Mareta meva,
per que la vaig veurer, no,
si habia de perdre ab ella
la primera flor del cor.
—¿Y ella, qui es ella?
—¿Ella? Es la estrella
la hermosa poncella
qu' estima l' meu cor

Digitized by Google

¿Ella? es la bella
que rica destella
galan cantarella
omplintme d' ámor
¿Ella, es aquella
que cual fa l' abella
pica la poncella
per fer rica mel,
mes ella la bella,
la mel que destella
no es mel com aquella,
qu' alló es mel del Cel.
Si tingues ella d' hermosa
tan com la cara lo cor
no perdis may l' esperansa,
realisa t' il-lusió,
que si com parlas l' estimas
jo t' desitjo bona sort:
sempre alcansará la gloria
qui am, ab lo primé amor.

PERE AGUILERA Y SOLSONA.

Barcelona 5 de Juny de 1854.

NOVAS.

S' ha estrenat ab éczit en lo Teatre del Tívoli la sarsuela en dos actes titolada *La Manascala* lletra dels Senyors Vidal Valenciano y Burgell y música del jove y distingit compositor Cosme Ribera.

Lo llibre es recomenable y te situacions á propósit per ser desenrotlladas músicalment.

La partitura del aprofitat y estudiós Ribera dona idea en moltas ocasions de sa inspiració y talent y fa esperar altres obras de mes importancia que la que 'ns ocupa per aquilatar sos coneixements, que hem judicat sempre estensos en lo difícil art de la composició.

Lo públich fent justicia als autors va cridarlos varias vegadas al palco escénich y demaná la repetició de un coro y un cuarteto.

—

Tenim la grata satisfacció d' anunciar á nostres lectors que 'l llorejat jove poeta en Francesch Matheu y Fornells ha obtingut en los Jochs Florals celebrats á Avinyó, ab motiu del centenari de Petrarca, per un sonet en honor d' aquest, la joya oferta per los felibres, consistent en una espiga d' or, ab una margarida de plata, enllassadas per una cinta en la que 's llegeix lo següent lema: *Catalougno é Prouvenço on flouri granarán.*

Nosaltres, al felicitar de tot cor al Sr. Matheu, per tan honrada distinció, celebrem també lo triunfo que ab axió han obtingut las lletras catalanas tant mes gran, quan á dit premi hi concorrian á mes tots los idiomas del mitjorn de França.

Sobre ditas poéticas festas afegirem, per ara, que han resultat premiats també los poetas provensals Rosa Anais de Roumanille, Anselm Mathieu, Juli Caine y altres, haventse adjudicat totas las joyas ofertas; que 'ls poetas catalans han sigut afectuosament saludats en la persona del actual President de nostres Jochs Florals, N' Albert de Quintana que hi ha assistit, y finalment que 'ls célebres felibres Aubanel, Mistral y Roumamille, President y Vice-Presidents, respectivament del Jurat calificador y principals promovedors de las festas, han sigut nomenats cavallers de la orde de la Corona d' Italia.

—

Se troba en esta Ciutat, de tornada de Roma, l' inspirat poeta, colaborador d' aquest periódich, en Joan Tomás y Salvany. Ab tant agradós motiu, fou dias passats obsequiat per sos amichs ab un banquet en la acreditada fonda de Justin, ahont s' aplegaren alguns dels mes coneguts entre 'ls joves escriptors catalans. Al final se llegiren poesías catalanas y castellanas, entre las quals foren aplaudidíssimas las que 'l Sr. Tomás doná á coneixer com á fruyt de sas inspiracions en la Ciutat eterna.

—

Sabem que 'l Senyor Girbal está formant una biblioteca d' autors antichs y moderns de sa provincia. Molt aplaudim lo zel de dit senyor que ab tant empenyo procura 'l lluhiment de sa patria y creyem que no ha de faltar qui 'l secundi en empresa tan lloable quant essent al principi de sa formació conta ja la biblioteca ab lo respectable número de 120 escullidas obras.

—

En l' acreditat periódich *La notaria* hem vist ab gust la reproducció d' una carta reyal treta del *Libre dels quatre senyals* y unas consideracions histórich-críticas sobre la autonomía de que gosavan las provincias que formavan la Confederació catalana -aragonesa; quals treballs acreditan una volta mes los sentiments catalanistas que ha manifestat sempre la inteligent Redacció.

—

En lo darrer número de la *Ilustracion Española y Americana* se llegeix un curiós treball del Sr. Puiggarí sobre l' antich pont de San Boy, sobre 'l Llobregat.

—

Lo *Boletin Revista del Ateneo de Valencia* segueix insertant los articles ab que 'l Sr. Bibliotecari de aquella Universitat, D. Joseph M.ª Torres, contesta al publicat pel Sr. Bofarull en *La Revista histórico-latina* pera provar que Barcelona fou la primera Ciutat d' Espanya en que hi hagué imprenta.

—

S' acaban de netejar ó restaurar los preciosos baixrelleus romans y sepulcres cristians molt notables empotrats en los murs del presbiteri de S. Feliu de Gerona tant visitats pels artistas y aficionats á la arqueología. Se deu tal millora al zelós Párroco de dita iglesia, baix la inspecció del ilustrat cronista de dita ciutat. Altres treballs de mes monta si á Deu plau se hi farán mes endevant y 'l temps ajuda.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 9.

Digitized by Google

Any IV. | Barcelona 10 de Agost de 1874. | Num. 22.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Discurs pronunciat per D. Albert de Quintana en la solempne sessió celebrada en Avinyó el 20 de Juliol.—Representació dirigida al Regent del Regne per la Diputació provincial de Barcelona.—Exámen critich y traducció de las *Siracusanas* de Teócrito; per *Joseph M. Pellicer y Pagés*.—Una carta del P. Fray Pere Marginet; per *J. Maspons y Labrós*.—En l' Album de Francesch Urgell (poesia); per *Enrich Franco*.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

DISCURS PRONUNCIAT

PER

DON ALBERT DE QUINTANA,

President del Consistori dels Jochs Florals de la llengua catalana en la solemne sessió celebrada en Avinyó als 20 de Juliol de 1874, ab motiu de las festas del 500º Aniversari del Petrarca.

La joya ab que coronau un de nostres mes joves poetas, diu clarament lo delicat sentit que vos inspira.

Grat sia á Deu; y pera mes honrarla, deixau que jo, indigne President del Consistori dels Jochs Florals de la llengua catalana, vinga á aplegarla en nom dels poetas de ma terra, que tots veurán en lo dictat que porta una penyora d' amor, una estelada de glória ab que haveu volgut engarlandar germanalment las lletras catalanas.

Catalunya y Provença han florit: granarán.

Floriren ensemps entre la pols de las ruinas, y las espigas nodreixen dauradas pel sol de la tradició d' un passat admirable.

Que la virtut y 'l treball ne sian las frescas marinadas y la cullita hu será d' abundó pels pobles del mitgdia.

Oh! vosaltres, que voltau la mar Mediterránea com un paradís de ventura y una corona de glória!... ajudaunos á refer la casa payral al amor de la pátria; y si may tornan las fredas ventadas del Nort á glassar las llars dels nostres fills y enmostehir l' herba que creix sobre la fossa dels nostres avis, recularán espantadas al calor de la flamarada dels cors, y á la puríssima llum del sol ardent de la rassa llatina agermanada.

Pobles de llengua romana!

La joya ab que Provença honora á Catalunya, queda sobre nostres cors com la flor dels felibres (1).

La tornarem aviat convertida en corona de llor, quan, com un jorn á Petrarca, que tots plegats cantem avuy, vinguem á posarla sobre 'l front del mes gran dels poetas de Provença, sobre 'l front d' en Mistral, que per glória vostra, es la poética encarnació de la rassa llatina.

Gran mercé, y á reveure! y en tant, Deu escampi la pau sobre tots nosaltres.

A continuació publiquem traduhida (*) la representació dirigida al Regent del Regne per la Diputació de Barcelona demanant l' autorise per modificar son blasó y l' ofici que *ab lo permis concedit per Madrid* li enviá lo delegat del gobern en esta ciutat. Molt important es est document y revela per part de la Diputació á l' hora que molta erudició un gran amor á la patria catalana.

REPRESENTACIÓ

DIRIGIDA AL REGENT DEL REGNE PER LA DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA SOLICITANT AUTORISACIÓ PERA MODIFICAR EL BLASÓ DE LA PROVINCIA.

Senyor:

La Diputació provincial de Barcelona, á V. A. ab lo mes profond respecte

(1) En Mistral doná per divisa á tots los Felibres una flor blanca que en francés se diu *pervenche y vincapervinca* en catalá. Tots ells y 'l Sr. Quintana la lluhian en lo frac contrastant notablement ab la lluhentor de las creus y condecoracions que hi duyan los demés presidents d' honor.

(*) ¡Quan trist es veurer usat com á idioma oficial en Catalunya lo idioma de Castella!

Digitized by Google

Exposa que, desde la restauració de las corporacions populars en aquest país, com á consecuencia del régimen lliberal establert per las Corts de Cadis, usa aquest cos administratiu sens que s' haja pogut trobar l' acort en que tal práctica 's funde, l' escut d' or ab quatre barras rojas y corona de príncep que es també insignia ó emblemá del Principat de Catalunya, segons apareix en lo segell estampat ab tinta al peu del present document. Aquesta identitat de distintius ha donat mes de una volta orígen á confusions que fins are han estat de poca trascendencia mes que poden adquirirla cada vegada major si no 's tracta de prevenir, com facilment se pot fer, aquest inconvenient que es mes gran si 's considera que dit blasó, adoptat per los antichs reys d' Aragó y concedit per ells á varias poblacions de sos dominis, corresponia també al regne de aquell nom, al principat de Viana y al regne de Valencia, usantlo avuy la ciutat aquesta, la provincia de que es capital y las vilas de Algemesí y Benaguacil en son territori, la illa de Menorca, la ciutat de Viana en la provincia de Navarra; en la de Saragossa, las vilas de Aranda, Ariza, Gallur y Magallon y 'l lloch de Lumpiaqué; en la provincia de Castelló las vilas de Almasora, Gérica, Monteofa y Villareal; la de Cambrils y 'l lloch de Cañonje en la provincia de Tarragona; y en esta mateixa de Barcelona, per fi, los pobles de Gavá y San Genís de Vilassar, aixis com las vilas de Badalona, Tiana, Argentona, La Roca, Cardedeu, La Garriga, Tona, Sampedor y San Sadurní de Noya.

Es un fet ja reconegut que l' escut usat per aquesta provincia en son segell especial y en tots los objectes de sa pertenencia, es idéntich al del antich principat catalá, quan aquest formava una sola entitat territorial; y si be la circunstancia d' esser la provincia de Barcelona l' assiento de la capitalitat de Catalunya pogué autorisarla pera apropiarse com á representació seva l' emblema heráldich que servia pera la regió comprensiva de las tres altres provincias modernas aixó no destrueix de cap manera la confusió que pot resultar d' atribuirse al conjunt lo peculiar de una de las parts y recíprocament.

D' aquesta consideració y del fet de coincidir lo distintiu provincial ab los dels altres llochs mes amunt enumerats ha nascut en la infrasquita corporació la idea d' adoptar un nou símbol que mes especialment caracterise la provincia, pera lo qual cap ocasió, cap época, mes propicia que la present per rahó de que renaixent á mes ample vida l' element provincial per resultas dels principis triunfants en la revolució de Setembre y organisada sobre novas bases per las Corts Constituyents la legislació de las provincias próxima á posarse en vigor, just y convenient es que corresponga á aquesta nova vida un signe nou també que sent la conmemoració de tant importants fets sia la correcció del impropiament usat fins are. Clar es que aquest nou signe no pot esser arbitrari ni tampoch radicalment distint del actual, sino que per lo contrari partint d' aquest y modificat en lo que sia precis responga á recorts de nostra historia, tant gloriosa en aquellas memorables épocas en que la Diputació Catalana guanyá un nom enlayrat no recuperat may mes. Y si 's fa memoria d' aquell temps esplendorós de la vida de Catalunya, no pot menys de presentarse á la imaginació simultáneament l' escut de que aquella Diputació s' servia, la roja creu de San Jordi en camp de plata que encare avuy dia ostentan pintada ó esculpida en molts llochs los edificis que foren de dita corporació, entre 'ls quals deu citarse primerament lo palau de sa residencia que avuy ocupa en part la Diputació que suscriu y que li fou concedit per las Corts en resolució de 5 de Maig de 1821. Los quatre pals ó barras vermellas en camp d' or y la creu roja de Sant Jordi en camp de plata son, donchs, dos emblemas eminentment catalans, que si be cada un constituhí lo blasó d' un escut distint, expressió 'l primer de la part oficial ó del territori en que imperava la casa reynant y característich lo segon del element popular representat per la antiga Diputació dels tres estaments. Y encare que abdos corresponen á Catalunya en general, pot treurers partit de sa combinació pera designar á la provincia de Barcelona en particular aixis com 's utilisá tal combinació pera servir de distintiu á la ciutat capital que presenta acuartelats en son escut aquells dos blasons timbrantlos ab una corona comptal que fassi avinent lo títol propi de sos antichs senyors soberans.

Empero la mateixa circunstancia d' usarlos en semblant forma la ciutat de Barcelona retrau á la Diputació d' imitar la combinació pera aplicarla á la provincia, já que la importancia de sa capital, la influencia may duptosa del benemérit Ajuntament que la administra y 'ls innombrables edificis y establiments municipals que en son clos existeixen, son altres tantas rahons pera procurar que tractantse de evitar confusions al adoptar un nou escut no 's produeixen mes sovint y ab mes gravetat entre duas corporacions que deuen viure en la mes completa armonía; essent molt de notar ab aquest propósit, que si be ofereixen alguna semblansa ab los escuts de sas capitals, difereixen molt d' ells en conjunt los que usan las provincias de Badajoz, Granada, Huesca y Málaga. Aixó per lo tocant á la disposició interior de las pessas que constitueixen lo blasó; mes en quant á lo referent al timbre ó adornos exteriors del escut, ha tingut present la Diputació que no podia obtar per la corona comtal já que aquesta, á mes de usarse per la ciutat de Barcelona, representa un territori mes extens del que actualment abarca la provincia; no s' ha decidit per la corona ducal ó de príncep, per ser la corresponent al antich escut del principat, y no ha fixat tampoch en la corona de marqués com emblema del histórich marquesat de Gotia, per la mateixa rahó que no li ha permés escullir la insignia del comtat de Barcelona. En aquesta alternativa imitant l' exemple donat por lo gobern de V. A. al organisar lo nou blasó nacional y tenint present que en los paissos mes avansats son de us frecuent las coronas murals pera los escuts de vilas, ciutats ó

Digitized by Google

provincias, ha cregut la Diputació recorrent que havia de donar la preferencia á aquella forma de timbre pera el distintiu que d' aquí en avant se proposa adoptar.

Ab tot en la convicció de que no li es permes introduhir tal innovació fins haver obtingut llicencia de V. A. pera assegurarse d' us privatiu del emblema ideat y evitar sa usurpació per altres entitats mediant la sanció penal marcada en lo códich vigent, no ha olvidat la Diputació de Barcelona que en Espanya ha estat sempre prerogativa del suprem poder executiu lo de concedir, aumentar ó reformar semblant mena de distintius en favor de diversas localitats de la monarquía. Aixis ho demostran D. Alfons VI de Castella concedint escut d' armas á Tienza en 1083, D. Alfons I d' Aragó á la Vall de Hecho en 1112, D. Alfons II d' Aragó á Caspe, 1168, D. Alfons VIII de Castella á Cuenca en 1177, y en 1212 á Madrid, D. Sancho VIII de Navarra á la Vall de Baztan en 1212, San Ferrand á Andujar en 1224, á Baeza en 1227, á Ubeda en 1234, á Jaen en 1243 y á Santander en 1248, D. Jaume el Conquistador á Alcira en 1239, á Aranda en 1256, á Alicant en 1260, á Palma de Mallorca en 1269, D. Alfons 'l Sabi, de Castella, á Jerez de la Frontera en 1264 y en 1266 á Murcia, D. Felip I de Navarra á Olite en 1274, D. Jaume II de Mallorca á Artá en 1300, D. Alfons XI de Castella á Alcalá la Real en 1341, D. Pere IV d' Aragó á Burriana en 1348 y en 1357 á Carinyena; los Reys Católichs á Alhama de Granada en 1482, á Marbella en 1485, á Puerto-Real en 1487, á Mojacar en 1488, á Guadix en 1489, á Finyana en 1490 y á Santa Fe en 1491; Felip II á Puerto-Llano en 1576, y Felipe IV á Fuenterrabia en 1638. Que aquestas concessions s' han aplicat als casos de alteració en l' escut usat ho proban Sant Ferrand variant lo blasó de Carmona per privilegi de 21 de Setembre de 1248; D. Sancho I de Mallorca modificant l' escut de sa capital en 1312; D. Pere de Castella afegint una corona á las que Murcia duya ja en sas armas per cédula de 10 Juliol de 1361; D. Enrich IV de Castella permetent cambis en las armas d' Andujar y en las de Ubeda; donya Joana de Castella aumentant á las armas de la provincia de Guipuzcua un cuartel de gules, ab dotze pessas de artillería d' or, per cédula de 28 de Febrer de 1513. La mateixa Reyna y son fill D. Carles concedint una orla especial al escut de Logronyo, per privilegi de 5 de Juny de 1523; l' expressat D. Carles modificant l' escut de Burriana en 1542 y en 1544 'l de Madrid; Felip V alterant en 10 de Setembre de 1707 l' escut d' Almansa y afeginthi una flor de lis al de Hijar á 4 de Juliol de 1708; Fernand VI autorisant en 1758 lo carbi en l' escut de la Vall de Hecho, y últimament las Corts del regne decretant en 27 de Desembre de 1822 que s' afegis al escut de Madrid lo ters dels cuartels que actualment usa. Inferint d' aquestos fets la necessitat d' impetrar autorisació de V. A. pera sancionar en la forma mes eficas y solempne que siga possible la proposta modificació per l' escut de la provincia, la Corporació infrascrita ha acordat en sessió pública ordinaria de 1.° de Abril próxim passat exposar las consideracions que precedeixen á fi d' obtenir lo nou blasó com á distintiu oficial é insignia representativa que recorde los gloriosos precedents históricks de est Cos popular. Executant lo mencionat acort la Diputació de Barcelona á V. A. ab molt empenyo,

Prega

Que 's digne aprobar las modificació adoptada per est cos especial pera son escut, permetent desd' are l' us constant del adjunt disseny y manant espedir l' autorisació en diploma ó patent ab la segell del Estat ó baix altre forma la mes solempne que sia possible.

Gracia que esta corporació se promet lograr de la justificació y benignitat de V. A., qual ilustre persona guarde Deu molts anys.

Lo Senyor Ministre de la Gobernació en comunicació de primer de Mars últim, rebuda en est Gobern lo 2 del actual, me diu lo següent:

Tramés á informe de l' Academia de la Historia y Consell d' Estat l' espedient instruit ab motiu de instancia de la Diputació d' eixa Provincia en que solicitava autorisació pera modificar son escut d' armas, la secció de gobernació y foment de aquest últim cos ha emitit lo següent dictámen.—Exelentíssim Senyor:—La secció ha examinat l' adjunt espedient promogut per la Diputació Provincial de Barcelona á fi de que se l' autorise pera modificar l' escut de sas armas.—Inútil seria repetir aquí las rahons en que s' apoya aquesta pretensió, tota vegada que constan, no sols en l' exposició elevada á V. E., sino també en l' informe que ab l' acert que acostuma ha evacuat l' Academia de l' Historia—coincidint ab est ilustrat cos creu la secció que lo lletrero que du al entorn l' escut d' armas de la Diputació Provincial es bastant pera que aquell no 's confonga ab altres, y que la creu de Sant Jordi ni es signe nou ni esclusiu de Catalunya, ni l' mes caracterisat pera representar ab propietat los avensos de nostra moderna cultura ó 'ls progressos del dret que son generals á tot lo regne; mes tratantse d' ostentarlo com á recort de gloriosas empresas, no hi ha motiu pera deixar de acullir favorablement lo que respecte d' est punt se demana autorisantlo en la forma que en la instancia s' indica.—En quant al timbre del escut, creu la secció, d' acort també ab la Academia, que no hi ha conveniencia en alterarlo, puig la corona mural que 's vol substituir á la de primpcep ó duch, avuy usada, si alguna significació ha tingut fins are, no es la de jurisdicció, sino tan sols la del mérit individual ates la forma en que se concedia en épocas llunyanas. Es preferible la conservació del timbre actual que porta en si mateix lo recort históricb del principat de Catalunya de que Barcelona fou capital. Aixis, donchs, la secció en un tot conforme ab lo dictámen que ha citat, opina que 's pot autorisar á la Diputació Provincial de Barcelona pera que adicione al blasó que usa avuy en dia ab la creu de San Jordi colocantla

Digitized by Google

sobre 'l tot d' ell (dintre d' ell) dintre d' una tarja ó escudet de trageno de manera que resulte vestida la creu ab los antichs pals de gules conservant l' actual timbre ó sia la corona dels prímpceps y afeginthi alguns accessoris alusius als avensos dels diferents rams d' industria en que exercitan sa activitat aquells habitants.—Y conforme S. M. lo rey ab lo present dictámen s' ha servit resoldre com en lo mateix se proposa. D' orde de S. M. ho comunico á V. S. pera que ho posi en coneixement de la Diputació d' eixa provincia.

Lo que traslado á la Exelentíssima Diputació pera 'ls efectes oportuns y en resposta á son ofici.

EXÁMEN CRÍTICH
y traducció de LAS SIRACUSANAS de Teócrito.

L' Idili XV de Teócrito titulat «Las Siracusanas» ó Adonizusas (ço es celebradoras de la festa de Adonis) es sens dupte una de las produccions literarias que mes han contribuit á la merescuda fama del poeta bucólich de Siracusa. Lo nom *idili*, ab que dita composició 's califica, cal péndrerlo aquí en son sentit primitiu, y ja se sab que, etimológicament parlant, *idili* significa una imatjeta, una miniatura, un cuadro en que las costums hi son pintadas ab una minuciositat y exactitut fotográficas.

Tan delicat, tan original, tan candorós per aixís dirho es l' idili de «Las Siracusanas» que debem confessar no haberlo llegit may sens sentir un viu impuls de ferlo reviurer en nostra llengua, aptíssima, atés sos modismes, idiotismes y laconisme per conservarne l' imatge exacte. Deixem are apart la vivacitat de colors que 'ls poetas grechs saben dar á llurs inmortals obras, ja que en aixó creyem dit esclusivament per ells lo de Horacio: *Graiis dedit ore rotundo musa loqui.*» Las musas concediren als grechs un idioma que, examinat baix sos diversos aspectes de riquesa en mots y dialectes, en facilitat de unir paraulas per expressar nous conceptes, en laconisme, energía, expressió, sonoritat y dolsura; hem de convenir se 'n portan la palma entre las llenguas antiguas y modernas.

Ab la recansa donchs d' imitar sols pálidament las bellesas de llenguatge, donem la traducció de «Las Siracusanas» feta *directament* sobre 'l text grech, en romans heróich catalá. Lo lector notará que treta tal cual circunstancia, per cert ben accidental, ofereix lo diálech de la Praxinoë y la Gorgo tal novetat qu' hom se sent impulsat á dir: «*jo hu he vist, jo hu he sentit á centas vegadas.*» Y es que aquesta composició es de las que tenen lo privilegi d' atravessar los segles, mudar de pais y de costums, sens perdrer aquella immutabilitat de fondo que caracterisa tot lo que directament se funda en la naturalesa.

Dos aixeridas ampurdanesas vingudas á Barcelona per las firas de la Mercé, no 's produhirian certament d' altre modo, en igualtat de circunstancias, que las dos sensillas menestralas de Siracusa, la feynera Praxinoë y l' entremeliada Gorgo que, atretas fa dos mil anys per la fama ab que Arsinoë esposa de Ptolomeo Filadelfo celebraba l' aniversari de la mort d' Adonis, anaren á la ciutat de Alexandría, ple son cor de il-lusions y sa testa de batxillería, ab lo corresponent equipatje de vestit per estrenar, y acompanyadas de llur marit l' un celós y l' altre colérich, y de llur servey reduit á dos minyonas l' Entíquides y l' Ennoë, y d' una esclava meynadera del nin Zopirion, procedencia de la Frígia.

Lo que fan y diuhen las dos Siracusanas á casa, en lo carrer y dintre del palau de Ptolomeo es l' argument d' aquesta bella composició que, evidentment, no pertany al género bucólich, y 'ns dona una clara idea de lo que venian á ser *los mimos* ó sia las representacions de las costums y carácters del poble, sens un desenllás, en cual género sobresortiren Sofron de Siracusa y Filistion de Ricea. Lo modo ab que se desenrotlla dit argument se veurá en la traducció adjunta, limitantnos are á dir en general lo que 'l sabi Dr. D. Jacinto Dias fa notar en sa preciosa obra de literatura grega: «Es hermosísima esta pieza en la que nada ha descuidado el autor para hacerla interesante: no se lee sino que se ve lo que están haciendo aquellas Siracusanas: se retratan aquí las mujeres en general, las casadas en particular y las de provincia.»

Un bellíssim cántich d' una sacerdotisa d' Adonis, l' objecte del cual es l' elogi de Arsinoë, la descripció de la festa y la menció dolorosa del fi trágich del amant de Venus, termena l' idili de «Las Siracusanas.» Si de moment sembla que dit cántich trenca la unitat de la pessa, se observa luego que era d' una necessitat absoluta, tan per fixar be l' argument general, com per rompre la monotonía difícil d' evitar en un llarch diálech. Teócrito no sols ha sabut evitar la monotonía, sino que per medis los mes originals manté viva l' atenció del lector com es de veurer en la següent traducció:

LAS SIRACUSANAS.

GORGO. — PRAXINOË.—ENNOË.—UNA VELLA.—DOS FORASTERS.—UNA SACERDOTISA D' ADÓNIS.

G. Que hi es la Praxinoë?—E. ¡Be trigares
O benvinguda Gorgo! adins t' espera.
P. Ja hu es d' estrany y molt que per' qui sias.
Una cadira, Ennoë, ves depressa.
E. Ja está ab son cuixinet.—P. Assentat, Gorgo.
G. Oh! valgam Deu del cel! ditxosa festa,
Ni sé com soch aquí: caballs, personas,
Se troban tot arreu; tot son empentas
Y trepitjadas tot, y may s' acaba
Lo camí ¡vius tan lluny, amiga meva!
P. Al boig del meu marit la culpa 'n dona
Que en est racó de mon tingué fal-lera

De llogar no una casa y sí una cova.
Y tot per impedirnos que 'ns vejessem,
Y tot per contradir, la mala espina.
G. Ey! parla del marit ab mes prudencia
Devant del infantet ¡míratel, dona,
Com admirat te guayta.—P. Anem!... no temias.
Zopirion del meu cor, no hu dich del papa.
G. Be massa que hu enten la nostra perla,
Be massa que hu enten: lo papa es maco.
P. Donchs, mira, aquell bon papa l' altre vespre
(Posemho al altre vespre) aquell bon papa
Per nitre y coloret aná á la tenda,
Y un home de tres canas, tu afigurat,
Me ve y un sach de sal me descarrega.
G. Perçó de malgastar lo meu Diódides
Te dich que 's pinta sol. De cinch ovellas
A vint y sis ralets comprá una llana
Arnada, bruta; á pel de gos se sembla.
Ahí 'm va compareixe' ab tal regalo:
Treball sobre treball, callá y paciencia.
Deixemho, qué hi ferém! Lo vel prepara,
y apriat per sortir que mos cal veurer
L' Adonis qu' al palau de Ptolomeo
Ensenyan tot avuy; demá la reyna
Dihuen ha disposat que ab rica pompa
Sia la professó.—P. Sempre prospera
Qui naix afortunat. Tú que enterada
Estás de lo que 's diu, cóntemho prechto
A mi que no 'n sé res ni puch saberho.
G. Ja 'ns vagará parlarne, sempre es festa
Pe 'ls vagos: de sortir será crech l' hora.
P. Ennoë!... portam aygua. Cansonera,
Aixís... sovint aturat. Dormir volen
Ab tot platxeri y maula las gatetas.
Do'm aygua, cuyta dona, ¿no imaginas
Que sobre tot convé que 'm mirin neta?
¡Mireu com me l' aboca! ¡sino raja!
No massa ¿que 'ts borratxa? uy! ¿que estás cega?
Tot lo vestit me mullas: deixho, deixho,
Rentada soch. N' estich pla satisfeta.
G. Que t' escau eix vestit! ¡que be hi lluheixen
Aquestos farbalans, ma Praxinoë!
Deu valé un dineral ¿á cuánt la tela?
P. Gorgueta, no me 'n parlis! ell me costa
Uns deu ú onse durets; no 't pensis, sense
Lo gran treball de mans y 'l gran cuydado.
G. Ell es que t' ha sortit com tu volgueres.
P. Men alegro que 't plasquia; falta 'l manto
Apriamel, men duch també l' umbrel-la.
Tu 't quedas dols Zopirion: pápus! pápus!...
Hi ha fora, y un caball qu' als nins mossega.
Plora fins rebentar, no 't vull jo veurer
Ab crossas ranquejar tota la vida.
Anémsen ja. Ten compte, meynadera
Lo nin; que jugi forsa; 'l gos de casa
No 's quedi en lo carrer; l' entrada tenca.

(La mateixa). ¡Deu meu y quin aplech! y com eixirne
D' aquet inmens bullici! talment sembla
Un infinit exércit de formigas.
Gloriosas, Ptolomeo, son tas gestas
Des que als inmortals Deus volá ton pare;
Lliures son los camins de gent proterva,
Ni cap facinerós ab frau egipcia
Se 'n riu del pasatjer y l' escarmenta.
Se sab! lladres mals jochs, y gatamaulas.
Ay Gorgo! mira, mira... estem ben frescas.
A galop caballers del rey s' acostan.
L' home! no 'm trepitjeu... Aquell feréstech
Caball roig s' adressa ¡quina audacia!
¿Que no fuges Ennoë? anirá á terra
Lo noble caballer que d' ell s' fia.
¡Que sort de deixá 'l nin á casa meva!
G. Sossegat, Praxinoë, ja s' allunyan
Ja s' han tirat afora, som enrera.
P. Ay! sembla que 'm retorns; desde petita
Als caballs y á las serps tinch gran temença.
Cuytem que acut la gent á grans onadas.

—

G. L' avia sou del palau?—V. Be hu soch filletas.
G. ¿Que hi diheu, se pot entrar?—V. Los Grechs be entraren
A Troya tot probantho y ab paciencia:
Tot lo que 's fá en lo mont se fá probantho.
G. La bona avia se 'n torna á ser profeta.
Be dihuen que las donas tot ho saben,
Fins hont lo diable jau saben las vellas.
Repara, Praxinoë, com s' hi aboca
La gent al interior.—P. Oy!...es inmensa
Donemse la ma, Gorgo. Tu la donas
A Entiquides, Ennoë, uneixte ab ella,
No 't perdis. Are entrem totas plegadas.
Segueixme, Ennoë. ¡Ay pobre l' he ben feta!
Lo vel m' han esquinsat, Gorgo, en dos trossos.
Que Deu te fassa bo l' hom que m' empenya,
Al menys tingas mes compte en lo meu manto.
H. Pubilla, no está en mi. També m' apretan.
Ab tot hi tindré compte. P.—Tanta fuga
De gent ens aixafa y ens ofega.
F. Apa! ja n' hem sortit! Pubilla, animat.
P. Are y de assí molts anys t' afavoresca
La sort, bon foraster, que 'ns ajudares;
D' un home ben nascut bondat s' espera.

—

(La mateixa.) ¿No 'n pots eixir Ennoë? empeny ab forse.
Molt be! tots som adins com l' altre deya
Tot tencantse ab la nuvia dins la cambra.
G. Guayta aixó lo primer; quina excel-lencia
De bonichs cortinatjes, Praxinoë.
Obra cal dirne d' inmortals deesas.
P. Oy tal! y quins labors tan primorosos!
¡Quins premis sas autoras no mereixen!
!Qué dir d' unas pinturas tan exactas
Que semblan de debó! que 's mouhen sembla
Viu tal pintura. Es cosa sabia l' home.
En llit d' argent reposa ab gentilesa
L' amable entre 'ls amables bell Adónis,
Lo pel muixí tot just en las galtetas
Pel jovenet esclatá¡ oh l' hermosura
Que fins del Aquerón sen fa mestressa!
F. Calleu d' une vegade, pagesotes.
Xarreu com boscaroles tortoletes.
G. Ma!....y d' hont surt aixó? si som xerrayras
A tu que se te 'n dona? cerca, cerca,
Qui vulla esser manat. ¿Siracusanas
Tu vols fer obeir? ¡y donchs que 't pensas!
No d' innobles venim pus de Corinto
Tal com Bel-lerofont som descendentas;
y si per nostra parla tan t' enfilas,
En nostra parla som Peloponesas,
y en aixó de parlar aquell adagi
Be diu que cada terra fa sa guerra.
P. Ab un ne tenim prou y es lo de casa,
Ell sol me pot manar; per tu no cregas
Que 'm deixi ni un revés passar sens tornas.
G. Si.

Digitized by Google

G. Silenci, Praxinoë. Una excel-lenta
Poetisa cantera, filla d' Argos,
Que en lo cantar suau, dihuen, supera
Aquell sentimental artista Sperchis,
Ha de llohar Adónis. Escoltemla.

S. Senyora enamorada del Idali,
Del Golgo y alt Erica, oh Esteréa,
Que ab l' or enjogassada tan te mostras,
¡Com ja del Aqueron las Horas lentas
Tornan, al mes duodécim á l' Adónis!
Son las Horas volgudas las Deesas
Que mes solen trigar, y desitjadas
Venen, y á tot mortal dons ofereixen.
Venus de Jove nada, tu á Berenice.
De mortals homes inmortal la feres,
Destilant, diu la fama, l' ambrosia
De la dona en las castas mamelletas.
Rendinte gracias mil¡ oh en noms y en aras
Sublimada! Arsinoë, igual á Helena,
Filla de Berenice, ab dons preciosos
D' Adónis la diada avuy celebra.
Aquí d' esquisits arbres se senyala
La fruyta saborosa y primerenca,
Aqui jardins s' imitan deliciosos,
Enclosos en argénteas cistellas.
Y guardat en poms d' or balsam de Liria
S' hi troba, ab tortellets de tota mena
Tortells dels que en lo forn las hábils donas
Matisant ab farina flors, s' inventan,
Y lo qu' ab oli y mel poden fingirne.
Y reptils y aucellets de mil especíes.
També ne son guarnits al bell Adónis
Parrals d' hont lo fonoll s' aroma llensa.
Hont los petits amors lleutjers revolan.
Com solen revolar, volta primera,
Rossinyolets de niu de branca en branca.
Ensinistrantse ab por en sas aletas
¡Oh l' ébano! oh l' or! oh las ebúrneas
Aligas que 'l coper de Jove ostentan!
¡Oh que púrpras catifas qu' enlayradas
Cual somnis delicats ne son pendentas!
Cual somnis delicats! tal ho diria
De Chileto ó de Samos gent plebeya.
En gracia de l' Adónis també un altre
Llitet hi ha aparellat y Citérea
En l' un es reclinada, en l' altre Adónis,
Espos que dinou anys no representa.
Lo bes no t' ha putxat y entorn del llavi
Lo gert color y viu de las rosellas.
Y ja que ab son espos la trista Vénus
Se troba; tot avuy lo gosi alegre:
Demá, de bell matí, cuan la rosada
Encara nostres camps fértil humecte,
De la platja en las onas escumantas
Lo portarem ab trista concurrencia,
Destrenat lo cabell, als peus la roba,
Y mostrantne las cándidas piteras,
A la flébil cansó darem principi.
Vindrás, oh si! vindrás á la ribera,
Adónis estimat, viu y mort l' únich
D' entre tans semideus, segons se menta.
Ton fat no Agamenon, no Héctor patiren,
Héctor entre vint fills la gloria de Écuba
Ni Ayax l' héroe furient, ni 'l gran Patrocle,
Ni Pirro al retornar de Troya encesa,
Ni aquells, ja mes antichs, ton fat patiren
Lapitas. Deucalion, ni 'ls de l' extrema
Part del Peloponeso: entre Pelasgos
Ni entre Pelópidas tot fat s' esmenta.
Sians are propici, car Adónis,
Y l' any vinent retorna ab alegresa.
Ab estima has vingut, oh car Adónis,
Y ab estima cuan tornis se t' espera.

G. Amiga ¡es cosa bona aquesta Musa!
Ditxosa, ella sab mol! ¡be 'n sab de gestas!
¡Y quin cantar tan dols! es ben ditxosa.
Mes cal pensar en casa, allá m' espera
Buxinant de segur lo meu Dióclides
Qu' encara no ha dinat; es una fera
Cuan ell se surt de test, y cuan te gana
No s' admet de rahons y tot m' hu etjega.
Adeu, oh car Adonis, altres poden
Xalarse encare mes, ab altres vesten.

Girona, Juny de 1874.

JOSEPH M. PELLICER Y PAGÉS.

UNA CARTA

DEL P. FRAY PERE MARGINET.

Una de las tradicions mes bonicas del Real Monestir de Poblet, es la referent al V. P. F. Pere Marginet, monjo del mateix. Prescindint avuy d' ella, sols dech recordar que dit Marginet ab motiu del cárrech de bossé que exercia, trabá gran amistat ab lo célebre P. F. Anselm de Turmeda, frare del convent de S. Francesch de la vehina vila de Montblanch, ab qui vestits ab hábits de seglars, fugint de son respectiu convent, anaren per Catalunya duhent llicenciosa vida. Tocat empero després, al terme de dos anys, de la divina gracia, mentres son company se dirijia al África á predicar la lley de Mahoma y lograr després gloriosa y santa mort, ell se 'n torná al convent, en la vigilia de la Asunció festa del mateix, y presentantse á la Comunitat mentres estava congregada en la magnífica Sala ó Aula capitular comfessá sas culpas y demaná la absolució complerta de sas faltas. Es natural que l' Abat y Monjos volguessin primer probar son arrepentiment y per això lo manaren tancar en presó, mes fou en ella tanta sa virtut que prompte no sols le 'n tragueren, sino que poch tardá, quan ja havia anat á fer vida d' anacoreta en una cova prop la Pena, en la qual li succehí lo que la tradició conta, en ser lo consultor y fins quasi director del Monestir. Res proba mes sa influencia que 'l veurel firmat en los documents d' aquella época, inmediatament després del Abat y avans dels altres Monjos, y la intervenció qne va tenir en la elecció de Abat en l' any 1434.

Reunits los monjos en la referida sala capitular lo dia quatre de Janer de dit any, pera nombrament de successor del últim Abat D. Joan Martinez de Mengucho, estavan tots indecisos sense saber á qui elegir que fos prou digne en virtuts y saber pera tan elevat cárrech, quan á instancia del referit P. F. Pere Marginet fou elegit lo qui allavoras era

Digitized by Google

Prior de la casa que lo Monestir tenia en la present ciutat, dita de Nasaret, D. Guillem de Queralt.

Acordats tots los Monjos y contents de la elecció, li enviáren lo nombrament á lo qual feu de resposta dit Queralt, que 'l rellevessen del cárrech perque se 'l elegia, pus sa molta falta de salut habia de ser óbice pera que cumplís tal com debia y era mereixedor lo Monestir. Mes F. Marginet conceptuántlo com á lo millor que podia presidir sa santa casa, li envia la següent carta á la qual se digná que aquell acceptás, sent un dels millors Abats que ha tingut ló tan magnífich com avuy arruinat Monestir de Poblet.

Dita carta, que crech que veurán ab gust los llegidors de La Renaxensa, diu així:

«Al Pare Reverent D. Guillem Queralt, per la gracia de Deu, elet de Poblet. *Jesus Mariæ Filius*. Pare Reverent.....

«Al Pare Reverent D. Guillem Queralt, per la gracia de Deu, elet de Poblet. Jesus Mariæ Filius. Pare Reverent, recomanme á vostres oracions santes. O si sabieu quant som estats consolats de la vostra santa elecció á honor, y gloria de Deu feta, é á conservació d' aquesta santa casa! E aprés quant som desconsolats, com se diu, que no voleu aceptar aquest cárrech per Deu així gloriosament ordenat. Com nos han dit som estat molt despajat é no sens rahó: car sent, é veig gran turbació en esta casa, us vingué en un gran inconvenient, ó (lo que á Deu no placia) en gran destrucció. Car jo se que sent, si Deu, é vos no hi voleu accorrer; é segons jo veig á carrec vostre. O Pare! Per reverencia de Jesucrist vullau oferir lo vostre cos per aquestes beneytes creatures, é serventes de Deu á tot treball; car ja sabeu quant ne passá lo Senyor Jesús per nosaltres; é aconsolar á mi que ne presa la bandera segons bona conciencia: é vull esser Mártyr devant lo Rey, é Papa, é tot lo mon per aquest fet. E vulleu haver pietat, é consolar aquests beneyts qui os desijen ab gran afecció. Confiau de Deu y de la sua beneyta Mare quius aconsolará yus donará gran fortitut en la ánima é en lo cos; é no dupteu certes, é veniu ab la ajuda de Deu. Car jo he gran esperansa, que fareu molt de be. E no ajau congoixa si sou malalt: car tal vos volem, que ja ho sabiem que malaltía avieu que no ho ignorava ningú, tots vos han per escusat. Ajau gran esperansa en la ajuda de Deu, é de la Beneyta Mare gloriosa sua, é en Mosseny Sent Benet, é Sent Bernat, é Sent Robert, é en tots los Sants: Car Deu será ab vos, é los Sants Angels, é jo pecador miserable tots los dias de la mia vida pregaré per vos. No ajau por; car us dic, que Deu será ab vos: car jo conec que gran voler us porten, é tot lo que fareu, será ben fet. Per reverencia de Deu vos prec, queus veja ans que muyra, é no veja tribulacions, ne escandols en aquesta casa en los darrers meus dias: E prec lo gloriós Senyor, qui prés, y sostench mort, é passió, per nosaltres pecadors que us illumen de llum de gracia, é us port á bon fi. Dievos per tant queus recort que si lo contrari feyeu (lo que no crec ne á Deu placia) que gran carrec ne portarieu en la ánima. Lo perque jo ú se. Y pregau Deu per mí gran pecador. Escrita en Poblet á 20 de Gener del any 1434. Lo indigne servent de Jesu-Crist, quim recoman en vostres oracions.— F. Pere Marginet, com á fill vostre.

F. Maspons y Labrós

EN L' ÁLBUM DE FRANCESCH URGELL.

(Despido).

Llumena 'l sol de dalt l' espay: ressóna
lo crit del mariner;
ja altiva pél rocam ne rebot l' ona,
y jaquint Barcelona
fendeix l' aygua del mar vapor lleujer.

Y sola resta aquí la jovenesa,
perdent l' amich coral;
lo fat de un bon company huy ne fá presa.
y l' ánima sotmesa
fins huy no pot capí 'l que un amich val.

Pro jo d' ell ne faré sempre membransa:
jamay l' oblidaré;
y encare que al partí 'm cause migransa
m' resta la esperansa
de que, mitjansant Déu, prompte 'l veuré.

Y, ¿cóm no tinch de véurel, si estojada
sa imatje duch al cor?
Lo fat podrá allunyal de ma mirada,
pro sempre tindrá estada
de ma ánima en lo fons, l' amich mellor.

Adéu!... Fins á revéure!... Recordansa...
De amor petit tribut
servá pòts del que 't veu partí ab frisansa;
y pus l' hora se atansa
de no pogué ovirart', company, salut!

Y quan ta patria esmentis tant preuhada,
la pena aconhortant,
y 'l barcò 's balanceji sus l' onada,
y alla en mitj la estelada
la lluna claró donga al navegant;

recorda á aquell que té de nit y dia
lo teu semblant present
y 't vol com una mare al fill voldria:
¡Déu fassi 'l retorn sia
tan prompte com desitja el pensament!

Y sí: jo sé ho será, pus que fermada
tením nostra amistat;
y may se pot mancá á la fé jurada
si 's té, cóm tenim naltres, estojada
l' imatje en nostre cor, ¡oh, amich preuhat!

15 setembre 1873.

Enrich Franco.

Digitized by Google

NOVAS.

Fa pochs dias s' han descubert en nostre port alguns objectes per demés curiosos. Aytals sont 11 canons y alguns trossos de fusta pertanyents al casco d' una embarcació. Pera extráurer de l' aygua tot lo dit, va costar no poch trevall, en termes de havershi d' ocupar los bussos. Per lo que toca á la forma dels canons, no es mes antiga del segle XVIII. Tots ells son cuberts d' una espessa capa petrificada, y tenen obstruit son interior. En un d' aquestos canons s' hi llegeix un número 22...

Consultat, com havem las obras, crónicas y dietaris de primers del segle XVIII en lo temps dels setis posats per En Felip V. á Barcelona no s' hi troba cap nova referent á haverse sumergit embarcació de cap mena dins lo port de Barcelona. No fora d' estranyar que 'ls dits objectes pertanyessen á un barco sumergit per accident natural. Potser se descubrexi alguna altre cosa, que vinga á donar llum sobre l' assumpto.

—

S' ha publicat ja lo últim quadern de la *Revue de langues romanes* corresponent al mes d' Abril prop passat, lo qual ve á formar un volúm de 292 páginas ab lo nombrós aplech de bons treballs qu' enriquexen dita Revista. Pera conexensa de nostres suscriptors indicarém únicament aquells que poden mes interessar per sa referencia ab nostra historia, llengua y literatura.

Continúa la publicació del *Memorial des nobles* fins al fol. 166 del original.

Segueix l' *Epigraphie romane.*

Lo ilustrat M. Alart ab detingut estudi filológich intenta probar en las *Observations sur la langue du Roman de Blandin de Cornouailles et Guillot Ardit de Miramar*, qu' aquesta composició anónima del segle XIV publicada per Mr. Paul Meyer en la *Romania* d' abril de 1873, fou escrita en Provençal del Languedoc y no en catalá. En lo seguiment de sa col-lecció de *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne*, dona á llum altres ordinacions de Perpinyá (1299-1303) interessants pera la historia pero molt especialment la derrera pera la indumentaria catalana del segle XIV.

En la secció de *Bibliographie* s' ocupa del *Calendari catalá* d' enguany, y en la de *Periódiques*, de la *Renaxensa,* empero ho fa un xich lleugerament, si havém de judicar per la declaració d' atribuhir al 1.er la defensa del *catalá qu' ara 's parla*, quan es escrit en catalá literari, y la quasi ausencia de crítica al esmentar lo contengut d' alguns nombres del III any d' est periódich. Poca, pero mes, es l' atenció que li mereix la *Revista Balear.*

Axí mateix dona á conexer las següents obras catalanas rossellonesas d' en P. Courtais: *Flors del Canigó, poesías catalanes.* Perpinyá 1868, y *Dolsuras: la Pedregada y la Dolsura d' en Pau XIII, poemas cómics*, Montpeller 1874.

Dels *Jochs Florals de Barcelona*, com los titula lo cronista, ne fa una senzilla narració, parlant de la festa y dels poetas premiats, mes després, sens dupte per un *lapsus* creu ésser lo cartell per la festa del any vinent, aquell que ho fou de la passada.

Entre los demés articles notables que conté dit cuadern, digne es de mencionarse la *Necrologie* de *Aimé Atger* (1813-1874), últim Secretari de la *Societé pour l' étude des langues romanes*, ilustrada ab lo retrato y autógrafo d' aquest malaguanyat fill de Montpeller.

—

Ha arrivat á Barcelona la distinguida concertista d' arpa coneguda en lo mon musical baix lo pseudónim de Esmeralda Cervantes, filla d' una distingida familia d' esta Capital. Esperam tenir ocasió de sentirla per poder judicar del seu mèrit tant ensalsat per periódichs estrangers y tant aplaudit en tots los círcols hont s' ha dat á coneixe.

—

Segons veyém no son ja 'ls estrangers solament los que desbarran quan tractan d' assuntos referents á Espanya. En l' último número de *La Ilustracion Española y Americana* diu D. Angel de Miranda, esplicant á sa manera las festas de Avinyó ab motiu del centenari de Petrarca, que 'l Sr. Matheu era l' únich espanyol que concorregué á la festa, sent axís que dit senyor no s' ha mogut de Barcelona.

Be es veritat que nosaltres, per no conexer al articulista, dubtem de sa nacionalitat; tota vegada que sembla menysprear la gloria que per lo senyor Matheu ha guanyat Catalunya que está dintre d' Espanya.

—

En lo prócsim número nos ocuparém del volum de poesías que ha publicat lo mestre en Gay Saber don Víctor Balaguer.

—

Hem rebut l' últim número de la *Revista Balear* corresponent al 31 de Juliol: conté poesías catalanas dels senyors Penya, Costa y Ferrá y la continuació de epígramas del humorístich senyor Lleó Carnicer.

—

Lo Sr. Modest Vidal está posant en música una sarsuela deguda á la ploma del Sr. Senties. Creyem que á no tardar s' estrenará en un dels teatres del passeig de Gracia.

—

Está molt avensada la impresió del volum dels Jochs Florals d' aquest any. Si circunstancias fortuitas no ho destorban á mitjant mes entrant podrá ja repartirse als senyors adjunts.

—

En Arenys de Mar l' ilustrat Rt. D. Fidel Fita en companyia del redactor de esta revista D. Ivo Bosch ha descubert preciosas antiguitats romanas. Sobre ellas publicarém á la major brevetat un trevall que está escribint tant sabi arqueólech.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Agost de 1874. Num. 23.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Las festas del Petrarca á Avinyó; per *Joan Sardá*.—La mort del Albat (poesia); per *Joan Batista Ferrer*.—Laboratori del Pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Llágrimas del cor (poesia); per *Francisco Gras*. —Lo comediant; per *Fernand Rodriguez y Masdeu*.—Corrandes populars; per *Pau Bertran y Bros*.—Bibliografia.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

LAS FESTAS DEL PETRARCA

Á AVINYÓ.

Los diaris francesos, y en especial los del Mitjdia, han vingut ocupantse detingudament de las espléndidas festas celebradas en la que fou un temps capital de la Cristiandat ab motiu del quingentéssim aniversari del Petrarca. En ells se pot veure la relació que 'n fan y quinas han sigut las impresions que han produhit en los diferents corresponsals allí enviats ex-profes; y com lo que de primer no era mes que una solemnitat literaria, sens altra mira que la de prestar un tribut d' admiració al geni inmortal que la promovia, ha pres per especials circunstancias las proporcions d' un veritable aconteixement. En aixó semblan convenirhi tots. Las literaturas francesa, italiana y espanyola, per medi aquesta última de la catalana, que es una de sas brancas y no bordas, hi han asistit, dignament representadas per llurs delegats respectius, ab carácter oficial ó ab carácter privat; y en aquell estadi neutral, esborrats per complet los rencors ó recelosa suspicacia que poguessen existir entre las nacions á que respectivament pertanyen, s' han reconegut germanas, y com las antiguas Gracias, estretas las mans la una ab la altra, lluhint de concert la púdica nuesa de llurs esplendents formas y ab la fogosa mirada del geni en lo front, han entonat concordes un himne de admiració al vate famós, que s' honra ab lo dictat de fill y mestre de totas ellas.

Aquesta encisadora concordia, aquesta fusió de voluntats en una, digan lo que vulgan esperits mesquins, es una protesta muda pero eloqüent contra la tendencia de diplomátichs nats en mala hora á accentuar aquells rencors y á fer mes profunda la barrera ab que pretenen separar á las nacions germanas: es lo crit de la ánima de aquestas que clama per tornar á la espansiva armonía que la afinitat d' orígen fa naturalment neeessaria entre ellas; es la veu del interes de totas que aprofita la ocasió per á proclamar que la unió fa la força, y que contra la força d' un enemich absorbent que preten aixamplar mes enllá de lo que li pertoca las fitas de son reyalme, no hi ha mes que la unió estreta dels que en los consells d' aquell portan la indigna marca de futurs avassallats. Tal es la filosofia d' aquesta solemnitat internacional; per ço ha adquirit, com deyam avans fentnos eco de las impresions dels que la han presenciada, las proporcions d' un veritable aconteixement.

Nosaltres, per tal com escribim en una Revista de carácter essencialment literari y 's tracta d' un assumpto avuy dia candent, no oportú per lo mateix en una publicació d' aquella mena, farem punt final en aquest orde de consideracions, per á deturarnos en altre d' horisont mes limitat y que mes inmediatament nos interessa.

Fa sis anys que una comissió dels felibres provensals presidida per en Mistral, accedint galantment á la coral invitació dels poetas catalans, assistí á la festa anyal de la literatura catalana. Ab aquella ocasió provensals y catalans se conegueren de aprop y refermaren ab efusió los llassos que la identitat d' orígen, la similitut de tendencias, la comunitat de sort y 'l vehinat en que vivian tenian ja entre uns y altres preestablerts; y en esfera relativament petita y com armonia parcial, segellaren ab un bes de germans la unió de las literaturas neo-llatinas, entre las quals se contavan las per uns y altres conresadas.

Los felibres provensals agrahiren com ho saben fer los temperaments escalfats del Mitjdia la hospitalitat que ab tant de plaher los hi doná Barcelona y la literatura de la terra, y un comers de relacions y un cambi, podem dirho aixis, de productes s' establí entre uns y altres, fentse assequible á tots la coneixensa de las obras ab que havian enriquit

Digitized by Google

llur respectiva literatura y proporcionant á la nostra 'ls pingües fruyts que forsosament havia de reportar del estudi de las obras dels Aubanels y dels Roumanilles, y sobretot de las del incomparable Mistral, gloria esplendorosa del geni poétich neollatí que ell monopolisa sense rival en la present época. Aquell agrahiment no han desperdiciat ocasió de manifestarlo, y las recients festas del Petrarca, per iniciativa d' ells celebradas, los hi han suministrat ocasió de rendirne un brillant testimoni.

La ovació de que ha estat objecte á Montpellier y á Avinyó D. Albert de Quintana, ovació que contan ab calentas frases los periodichs de aquellas localitats, no es tant una ovació al poeta distingit y al amich, com una ovació á la literatura catalana que ell anava á representarhi y en nom de la qual parlava al tributar son homenatge de respecte á la memoria del insigne cantor de Laura: ovació que era un digne corolari de la pública manifestació que havian fet los felibres d' amor á la nostra literatura al admétrela en llurs certámens, ja en concurrencia ab las demés en lo prémi ofert al mellor sonet per la Societat de lenguas romanas, ja instituhint sos dos principals corifeus, en Mistral y en Roumanille, un premi especial á la poesía catalana, en digna correspondencia al bon afecte que de part dels poetas catalans mereixen.

En Quintana era honrat, pero en ell s' honrava á la literatura catalana y s' estrenyia una vegada mes l' íntim llas que la uneix ab la provensal.

«Salut, germans,—deya en Felix Gras al dar conte en la sessió de Jochs Florals del 20 de Juliol, dels travalls duts á cap pel jurat provensal de que era Sécretari.—Lo Jurat ha premiat lo sonet de don Francesch Matheu y Fornells, de Barcelona. La joya es una espiga de blat y una flor de margaridoya de plata; sobre la cinta que las lliga hi ha escrit: «Provensa y Catalunya han florit... granarán.»—Ilustre Albert de Quintana, poeta del gay saber, president dels Jochs Florals de Barcelona, que has vingut de Catalunya, reb lo bes fraternal que 'ls felibres de Provensa depositan sobre 'l front resplandent dels felibres catalans...«—Y fentse intérprete dels sentiments que á aquestos animan, responia l' interpelat:—«La joya ab que Provensa honora á Catalunya queda sobre nostres cors com la flor dels felibres.»—Una salva estrepitosa d' aplaudiments acullia aquestas frases, y comunicantse l' entussiasme com guspira eléctrica per tots los presents, unánims viscas á Catalunya y á Provensa ressonavan pèls ambits de la sala, mentres Provensa y Catalunya literarias apareixian unidas en l' estret abrás que 's davan sos representants.

Aquesta ratificació de la aliansa tradicional d' abdúas literaturas, mes estretament contreta desde 'l 68, es per á nosaltres, y tenim la pretensió de creure que som en aixó intérpretes de tots los que aman á la catalana, estraordinariament simpática; es un verdader aconteixement; y en sa esfera limitada, lo brillant epissodi de la festa dels Jochs Florals d' Avinyó es un dels perquès del carácter d' aconteixement, que assentint á la opinió de distingits corresponsals, deyam haver tingut en total conjunt las festas del cinqué centenar del Petrarca.

Ella es una protesta solemne—y tornem, si bé mes reduhit, al primitiu tema—contra la tendencia que en alguns se manifesta avuy per avuy de divorciarnos dels nostres vehins, fent lletra morta dels antichs pergamins que conmemoran la fraternal concordia en que un temps visquerem y oblidant lo que demana fins l' interés propi, que es cercar aliats en los que ho son per rassa y per sentiments y fins per llengua, ab preferencia als que no ho son ni per llengua, ni per sentiments, ni per rassa y de qui, per tant, fins los dons tenen carácter de temibles. Podrán Catalunya y Provensa y ab ellas Espanya y Fransa trovarse enemigas en los consells diplomátichs y fins potser, si Deu no hi ajuda y si segueix cuberta ab un vel la estátua del sentit comú, en los camps de batalla; sas duas literaturas, empero, y ab ellas l' esperit dels dos paissos en sa manifestació mes pura y eloqüent, se darán sempre la ma, y aixis com los provensals recordan sempre que 'ls de Catalunya son llurs germans, no ho oblidarán los de Catalunya, y uns y altres á la ombra del arbre de la ideal bellesa entonarán de concert llurs cants en llenguatge, en sentiments y en aspiracions idéntichs, clamant á la una, con diu en Quintana, «perque 's refassa la casa payral al amor de la patria, y perque si may tornan las fredas ventadas del Nort á glassar las llars dels nostres fills y enmostehir l' herba que creix sobre la fossa del nostres avis, reculen espantadas al calor de la flamarada dels cors y á la puríssima llum del sol ardent de la rassa llatina agermanada.»

J. SARDÁ.

LA MORT DEL ALBAT.

Cayentli suor de angunia
Careta avall,
Al fons de trista cambra
Jau un infant.
Pomet de encesas rosas
Semblava avans,
Mes ara sembla un lliri
Tot mustigat:
Que la greu malaltia
Fins li robá
Lo foch dels llabis, que era
Niuet de encants.
Mare desconsolada
Ne té al costat;
Lo pare mes enrera
Abstret está.
Ella los suspirs conta
Del fill aymat,
Y á cada un don' resposta
Singlotejant;
Ell dret, blanch com la cera,
La vista en dalt,
Que al cel lo cor aixeca
Greument llassat;

Digitized by Google

Y la llum de la tarde
Fuig per instants,
Que apar que 'l sol s' allunya
Per no plorar.
«¿Qué teniu, mare meva.»
Diu lo malalt
Ab veu feble y trencada,
«¿Que os ha passat
»Que ab llágrimas la cara
»Me estau regant?
»No ploreu, no, que m' trobo
»Tant be com may,
»Y demá, ¡Deu m' ajudi!
»Seré curat.
»Los nins ab qui jugava,
»¿Quan tornarán?
»Digaulos que s' recordin
»De mi, si os plau;
»¡Ay! ¡Qué bellas joguinas
»Tindré demá!»
La veu mes fatigosa
N' es del albat:
Sa cabellera ròssa
Desfeta cáu,
Que l' neguit que li entra
Creix per instants.
Ab sos ditets pessiga
Los llensols blanchs:
Sa mirada se apaga
En sos ulls blaus,
Y com encondormintse
Llansa un badall.
Los pares, ¡com se 'l miran
Desconhortats!
«La agonia comensa»
Diuhen mirant 's,
Por por de que parlantse
Fos profanat
Aquell august silenci
Del mes greu plany. .
Era aquest fill la joya
Dels seus encants;
Lo tendre llas que nuava
Lo amor mes sant;
La il-lusió y esperansa
Que ls' ha ajudat
En la aspror de la vida
Ja fá set anys.
¿Com poden sobreviurer
Al fill aymat?
Si l' Senyor no ls' ampara
D' ells ¿qué n' será?
Deu los ne feu comanda;
Deu los hi trau;
Mes ells eixa veu dolsa
No escoltan pas,
Que quan lo cor se nega
S' hi pert lo cap.
Lo ronch respir que ab pena
Sosté l' albat,
Sembla l' só de una llima
Que or vá menjant:
Llima n' es per la mare
De ben mal fat
Que l' cor li menja, mentres
Que l' fill se n' vá.
Un altre badall llansa;
¡Ay quin esglay!
A un recó de la cambra
Lo para cau,
Que apar que l' cor li trencan
A cops de mall.
Lo ventijol que s' gronxa
Pèl finestral
Dolsos gemechs li envia
Al tendre infant,
Y apar que tot de sopte
L' ha despertat.
«¡Quim somni mes placévol.
»Diu, quin encant!
»¡Quina ventura, pares,
»Deu me ha donat!
»Porteume lo Sant Cristo,
»Que l' vull besar!
»Coronada de estrellas
»Y ab vestit blanch,
»N' he vist la Santa Verge
»A qui resar
»Me feyeu, y á qui sempre
»Me encomanau.
»Dauradas papallonas
»La van voltant.
»¡Ay, quina dolsa flayre
«Hi fá allá dalt!
»Los angelets que hi cantan
»Tots s' han girat.
»¡Ay, quina llum mes viva!
»Jo hi vull pujar,
»Que m' cridan y m' sonriuhen
»Ab dols afany.
»No cregau per çó, pares,
»Que os vull deixar;
»Sempre os vindrá l' bon dia
»De allá hont me 'n vaig.
»Y cada nit mos cántichs
»Demanarán
»Un reconet ben ample
»Per quan vingau.»
Al coll un suspir d' ángel
Se li ha nuat,
Y sonrisent hi resta
Lo tendre infant.
Los pares se ajenollan,
Que ja ha finat,
Y á doll lo plor esclatan
Y l' van besant.
No ploreu, no, bons pares,
No ploreu pas,
Que Deu de est trist romiatje
L' ha deslliurat.

JOAN B. FERRER.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

XIV.

Us dels reactius.

Pera reconeixer si en un líquit hi ha un cos dat se pren altre cos que 's diu reactiu y 's veu, posats los dos en contacte, com se produeix un efecte deter-

Digitized by Google

minat en virtut del cual se pot venir en coneixement de la existencia del cos que 's sospitava. Això es lo que havem fet á la conclusió del párrafo anterior.

Pera averiguar si en lo líquit destilat hi habia ácit acétich s' han posat petitas cantitats de aquest líquit en contacte ab l' ácit sulfúrich, ab lo percloruro de ferro, ab lo nitrat de plata, etc., etc., y segons com s' han presentat al fer est tractament per certas senyals ó carácters s' ha deduhit la presencia ó la ausencia de dit cos.

Los cossos que s' afejexen en est cas reben lo nom de reactius.

Fig. 19.—Tubo de ensaig.

Pera fer est reconeixement hi ha que tenir ó be lo que en diem tubos de ensaig ó be una colécció de copas. Jo prefereixo los tubos d' ensaig, perque si be resultan un xich mes cars per la facilitat ab que 's rompen, en cambi ocupan menos lloch y 's traballá ab ells ab molta senzilles. Un tubo de ensaig es, com son mateix nom ho indica, un tubo de cilindro de vidre, fig. 19, obert per

Fig. 20.—Gradilla y tubos de ensaig.

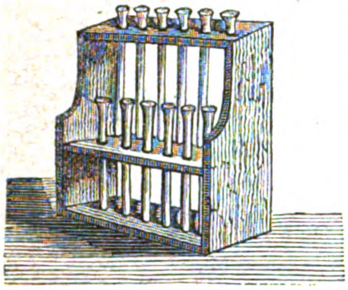

un de sos estrems y tancat per l' altre: com est tubo s' ha de sostenir vertical, y com no n' hi ha d' haber un sol, sino que pera un reconeixement analítich se necessitan varis, se te un aparato de fusta en el cual hi ha col·locat un cert número d' estos tubos, per exemple dotze, segons se representa en la figura 20. Pera agitar, remoure ó barrejar los líquits continguts en es-

Fig. 21.—Agitador de vidre.

tos tubos se usan unas varetas de vidre massís que 's designan ab el nom de agitadors, fig. 21. Pera trevallar ab aquestos aparatos, se comensa per pendre 'l tubo de ensaig ab lo dit gros y 'l índice de la ma esquerra, y alsantlo á la altura de la vista s' hi tiran cuatre ó cinch gotas del líquit que 's desitja estudiar, y luego altras tantas del reactiu ab que se 'l vol ensajar, tenint cuydado al tirar aquest de que no s' embrute la etiqueta ó rétul del pot. Fet això se remou ja ab lo remenador, ja tapant el tubo ab lo cap del dit gros y posantlo boca avall y s' observa si 'l líquit se colora d' un ó altre color, si se enterboleix, en cual cas se precipita, etc., etc. Pera fer totas estas reaccions, los tubos deuen estar ben nets ab aygua destilada ó de pluja.

Arreglats axís los tubos de ensaig, estém en lo cas de preparar los reactius. Ab un parell de dotzenas de pots petits de cabuda de 100 c. c. ne te prou 'l pagés pera son laboratori. Aquets pots han d' esser de vidre ó de crestall blanch y ben trasparents; els taps esmerilats, convenientment retulats pera que no hi haje confusió: podent estar col-locats sobre una taula, ó un armari cualsevol; pero pera major comoditat se acostuma tenirlos en una caixa de tapa, segons se veu en la figura 22. Una volta ben

Fig. 22.—Caxa de reactius.

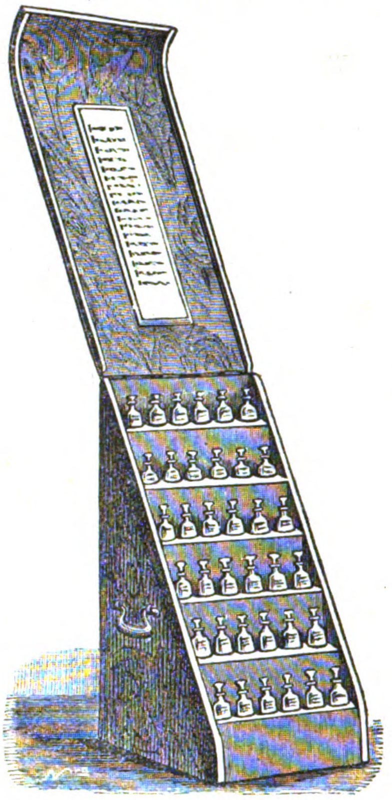

nets los pots s' han d' omplir ab los reactius, y al ferho poden ocurrir dos casos, á saber: que 'l reactiu sia sólit ó que sia líquit. Si 'l reactiu es líquit no hi ha mes que tirarlo al pot; axís succehirá, per exemple, ab l' ácit clorhídrich, ab el nítrich, etc., etc.: si 'l reactiu es sólit se pren el cos en aquest estat y se 'l disol en una cápsula; si la disolució queda neta y trasparent, se tira desde luego en lo pot, y si no se filtra avans de tirarla. El líquit en que 's disol el reactiu es generalment l' aygua; no obstant alguna vegada sol ser altra; pero sia el que vulga, ha de procurarse que sempre estiga completament saturat del reactiu, això es, que ja no disolgue mes de esta substancia. Esta disolució se fa unas voltas en calent y altras en fret sens que puga donarse una regla general pera procedir d' una ó d' altra manera: quan no 's te pressa la disolució se fa en fret; quan se desitje acabar prompte llavors se fa en calent. Crech escusat dir que sempre que s' hajan de preparar reactius, l' aygua que s' emplehi ha de ser destilada.

XV.

Acit succínich.

Existeix un ácit en el ví al cual fins are no s' ha donat importancia de cap especie; pero que no obs-

Digitized by Google

tant deu tenirla gran en el sabor del ví; tal es l' ácit succínich cual forma es $C^8H^3O^5$, 3 HO.

Sabut es que Lavoisier esplicá el fenómen de la fermentació alcohólica d'una manera senzillíssima, suposant que la glucosa se desarrollava en alcohol y en ácit carbónich; pero axió, que realment es veritat, no es enterament exacte, puig segons las condicions en que esta fermentació se verifique el ví donaria altra classe de productes molt distints. Pasteur que pot dirse que es el químich á qui la ciencia deu aquest ácit l' investigá fundantse en lo fet següent.

Suposem un most recullit en bonas condicions: suposem un ví elaborat també en bonas condicions ab aquest mateix most: dosem los ácits continguts en l' un y en l' altre d' estos cossos y deu resultar que la cantitat d' ácits fixos continguts en el ví deu ser menor que la dels continguts en el most, per quan si la fermentació ha sigut ben portada, no deu haberse desarrollat cap ácit nou mes que 'l carbónich y en cambi deu anarse depositant poch á poch el ácit tártrich: per consegüent, repeteixo, que *la cantitat d' ácits fixos contenguda en los vins no ha de ser may major que la contenguda en lo most;* y no obstant, axió no es exacte. Pasteur en sa obra titulada «*Etudes sur les vins*,» edició de 1873 presenta varios casos prácticbs que reasumeix en la plana 297 de la manera següent:

«En los exemples que he citat, l' acidés del ví s' ha trobat superior á la del most. Los senyors Berthelot y de Fleurien en una nota insertada en las actas de la Academia en Abril de 1864, han convingut en la desaparició de una porció notable d' ácits del most ademés del ácit tártrich, durant la fermentació que produeix el ví. S' han, donchs, de fer novas investigacions pera explicar estas aparentas contradiccions. Certament que 'l fet senyalat por estos sabis está molt lluny de ser general, y en la major part dels casos hi ha aument d' ácits per la fermentació. Si parlo es per los resultats que he obtingut. Recientment el senyor Boussingault m' ha confiat alguns resultats encare inédits d' un traball molt minuciós emprés sobre la fermentació de las fruytas de pinyol. Aquest jove químich ha fet constar igualment aument de ácits del ví sobre los del most per la fermentació.»

L' ácit succínich es sólit, incoloro, trasparent, sens olor, d' un sabor nauseabundo, soluble en l' aygua, molt soluble en l' alcohol, menys soluble en l' éther: se liquida á 180°.

Se creu que l' ácit succínich se troba en los vins no combinat ab las bases, sino completament llibre procedent de la descomposició de la glucosa en ácit succínich y glicerina conforme ab una reacció encare no ben estudiada. Pasteur en la plana avans citada de sa obra invita á que s' estudie be aquest problema.

El dosat del ácit succínich es una operació sumament delicada, ja que es cuestió de temps. Al efecte se pren una cantitat de ví, per exemple un litre; se obté l' estracte d' aquest ví de la manera que després se dirá; aquest estracte ó xarop se renta ab éther absolut, es á dir sens res d' aygua; l' ácit se disoldrá en aquest líquit; deixantlo evaporar al ayre lliure y tenint cuydado de que no cayga en ell pols ni porquería, si hi ha ácit succínich se formarán uns cristalls en lo fons de la cápsula: recullits estos y pesats nos darian sa cantitat; pero com ni es possible exigir que un pagés ni un químich particular tingan balansas tan exactas com se necessitan pera fer estas petitas pesadas, es preferible disoldre 'ls cristalls en una mica d' aygua y determinar la cantitat d' ácit que hi ha per medi de la sosa cáustica com s' ha fet en l' ácit acétich.

Al fer estos cálculs se deurá tenir cuydado de sustituir en lloch del equivalent del ácit acétich que es 60 el del ácit succínich que es 118.

Terminat l' análissis, Robinet fill, cual obra d' análissis de víns he citat ja tantas vegadas, diu que es necessari assegurarse de que realment los cristalls aquells eran d' ácit succínich, lo cual diu ell que reconeix por medi de las duas reaccions següents:

Lo líquit obtingut despres de saturar per la sosa cáustica, se divideix en dos parts y 's posa cada una en un tubo d' ensaig. Un de aquets tubos se tracta per lo nitrat de cobalt; si 'l líquit conté succinat de sosa pendrá una coloració semblant á la de la flor de codony. L' altre tubo 's trata per lo cloruro de bari; si hi ha succinat de sosa se formará succinat de barita, insoluble en l' alcohol y en l' amoniach, y soluble en los ácits nítrich ó acétich.

Jo no he sabut trovar l' ácit succínich mes que en dos víns, lo primer era un ví de cuaranta y tants anys que 'm facilitá 'l senyor D. Pelayo de Camps; lo segon era un ví de vuytanta y tants anys que 'm facilitá D. Plácit María de Montoliu; crech haberlo trobat, empero encara no n' estich segur, en algun exemplar de la Malvasía de Sitges perteneixent al Sr. D. Bonaventura Puig de Galup.

Lluis Justo y Villanueva.

(Seguirá.)

LLÁGRIMAS DEL COR.

Á la memoria de un ángel
de un ángel que está en lo cel!

Espurneja lo llamp, lo cel s' endola,
la boira per lo cel se va estenent:
lo tró per entre 'ls núvols ne rodola
y mentrestant la pluja va creixent.
Deserts los camps están, la terra plora,
tot se cubreix ab son mantell de dol,
rebot l' ona en la platja aterradora,
no canta dintre 'l bosch ni un rossinyol.
¡Ay, que trista es la tarda! La campana
dona als espays lo cant de la oració,
ni un aucell avuy canta per la plana,
y fins sembla un desert la població!...
¡Que soleta estarás, hermosa nina,
que soleta, dormida en lo ataut!...
¡Que será dels teus ulls, verge divina!

Digitized by Google

¡de 'ls somnis de l' alegra juventut!...
¡No riurán ja 'ls teus llavis de rosetas
fent batrer, nina, lo meu pit de amor!....
Plegadas restarán ja las manetas,
y apagat fins lo foch dintre ton cor!...
¡Si sabéres tu, nina idolatrada,
com pena pera tú mon esperit,
com busco ¡ ay trist la llum de ta mirada
que portaba la calma á mon neguit!...
Jo 't voldria olvidar; mes sols olvidan
aquells que tenen ja gelat lo cor,
aquells que indiferents per res suspiran...
ánimas vils, sens sentiments ni amor!...

. . . .

¡Y avuy m' enyorarás, hermosa nina!
¡Y avuy m' enyorarás, ángel de Deu!...
Tú al mitj dels serafins la mes divina,
tenint en el ataut sols una creu!
¡Tú que 'm deyas plorant: *al cementiri*
sola no hi vull estar, jo tindré por.....
vejent ja de la mort lo trist martiri,
del infinit destino la frescor!
Y avuy soleta estás, y las floretas
que entorn creixen de tú, morir veurás,
y á véuret no vindrán las orenetas
ni jo tampoch. ¡Qué trista que estarás!..,

FRANCISCO GRAS.

LO COMEDIANT.

Molts volums necessitaria si tingués de escriurer tots los tipos de comediant que hi ha en lo mon: això, dat cas que no 'm manqués la inteligencia suficienta per ferho y que hagués observat detingudament la humanitat, ocupant l' home tota sa vida en escriurer, no podria arribar may al últim tipo, perque donant per aceptat que lo mon es una comedia, cada persona ha d' ésser per forsa un comediant: y es aixís la comedia, es manifestar y fer enténdrer tot lo que un no sent y tot lo que no es, y ¿quina es la persona que no ha enganyat á un altre fentli veurer garsas per perdius? Cap.

Quan encara som criaturas ja 'ns ensenyan á mentir enganyantnos. Nos fan la por ab lo *papo*, nos contan rondallas en las quals hi parlan las bestias, nos fan posar las sabatas al balcó perque 'ls reys de Orient hi deixin joguinas y per Nadal suem la gota freda al fernos pegar garrotadas al tió pera trobarhi llepolias. Quan som mes grans ja 'ls enganyem á n' ells: los noys fumant de amagatotis y las noyas comprant olis y pomadas per apéndrer de lluhir.

Ja fadrins y fadrinas entra la comedia mes en gran. De las noyas, encara que sigan deixas de cinch ó sis promesos, no n' hi ha cap que n' hage tingut al péndren un de nou; dels joves, tots ne han tingut al serho per primera vegada. Y entre ellas y nosaltres, vingan cartas per assí y regalos per allá y retratos per un cantó y mentidas per un altre; fins que quan ja nos habem acomodat, se veu que lo comerciant es dependent de setze duros, lo metje es barber, lo que volia plantar botiga es jornaler de deu rals, lo botigué está endeutat fins al coll y 'l fill de casa rica ha vingut á menos y no sab guanyarse la vida. Se veu que la modista de sombreros es gorrista, ó embastadora, ó sastressa y que la beyata melindrosa va coixa.

Y arriva á tal punt lo engany de tothom, que lo solter de menos vicis es jugador, fumador, ó no viu sol, y la soltera mes ben vista te la clau de la escala y va als balls de nit, y los matrimonis menos criticats tenen dispesas y ell dorm fora de casa y un cosí la visita á ella y prou, perque no vuy dir mes: que prou que dir tindría de altres enganys de mes consideració.

Digueume, donchs: ¿encara que en tot y per tot hi hagen escepcions, no 'ns estém enganyant sempre los uns als altres? ¿Enganyantnos, no fem la comedia? Donchs tots som comediants.

Pero no: lo comediant que jo busco entre tots los comediants del mon no es d' aquesta classe: es un comediant de comedias, de afició, de carrera y per rahó natural mes comediant que qualsevol altre del seu art.

Comediant, direu vosaltres, ho es tothom que fá comedias: (Aixís se diu vulgarment y demostran que ho es lo autor) ho es qui las representa en los teatres: ho son los de mes baixa categoría que 'ls que treballan en las ciutats y van recorrent las vilas y pobles, fent dugas funcions aquí y cuatre allá; no, lo comediant verdader no es cap de aquets y perteneix á totas las classes espressadas.

Tampoch es comediant qui trevallant al teatre está endeutat ab lo sastre y sabater y no paga may las fondas, dispesas y cafés: que sempre firma escripturas, rep *préstamos* y no cumpleix ab ningú: que no estudia may los papers y surt fet un Cupido: que enganya minyonas, pega á la seva dona y mou escándols per tot allá hont va; aquest no es comediant ni es autor: degenera lo tipo del primer y es la deshonra del segon.

No cregueu que vaig á parlarvos de un ser qualsevol, de un home vulgar: lo comediant que vaig á descríureus lleugerament es un tipo especial, que ab tot y això s' en trovan á doll entre los deixeples de Talía; no honra l' art dramátich, empero podria molt be haverho fet, si la ingrata fortuna no hagués estat empenyada en fugir d' ell.

Lo comediant es un home modest en totas sas cosas; estudiós, enginyós y calculista mes que un enginyer: un vestit de ivern y un altre de estiu li duran ben conservats cuatre ó cinch anys per tot estrop: ab això se veu que es económich fins á l' estrem perque algun cop te ganancias que li podrian permétrer demostrar mes luxo y may ne fa us, sino que ho arrecona pera los temps dolents; ell avans que quedar malament ab algú, se absté de pendrer café, de fumar y algunas vegadas de lo mes necessari pera viurer, y si á pesar de tot no queda bé, cregueu que no ha pogut ferho, puig fermas provas vos ne dona, ab las mil disculpas y satisfaccions que arreu aboca á las orellas de tothom.

Lo comediant descendeix de aquells que los anomenavan avans *cómichs de la llegua* y per lo tant té las mateixas trassas y manyas que ells; sos avis ho

Digitized by Google

eran sos pares també y ell ha tingut que serho á la forsa treballant de petit en la companyia de son pare, que com totas casi sempre la compon la mateixa familia: pare y mare, un germá ó dos y una germana; y junts sen van per tot á compte seu. Quan arriba la ocasió que sos pares comensan á ferse vells y ell ja es home, se encarrega de la direcció de las obras, de la administració dels interessos, de las empresas y tot va baix la seva responsabilitat: prenen estat ell y sa germana, acomodantse ab personas aficionadas al teatre, de las mes instruidas que han trovat en los pobles ahont mes aplausos han obtingut y, veyent que la companyia es incomplerta, la reforma ab lo aument de la seva dona y de son cunyat.

Lo comediant te tots los trastos indispensables pera guarnir un teatre en un dia y lo mateix ho fa demunt de las taulas de un café, com en mitj del camp; per ço sen va per tots los pobles y vilas tant si hi ha teatres com no. Ell no te de llogar vestits, comedias, perrucas ni armas perque en son equipatje ho porta tot. Es amich de posar las produccions ab la deguda propietat, mes si algun cop presenta á lo *D. Juan Tenorio*, vestit de chambergo, tonelet y brusa, es perque essent un drama de tantas figuras no pot aténdrer á tot y ha de ferho, y fins en lo cartell demana al públich que dispensi, si veu á las calaveras vestidas de senyós, que ell ho fa perque no s' espantin las senyoras al veurer als morts.

En quant á son trevall artístich, tant prompte se acomoda á fer de graciós com de galan; á fer un barba com un galan jove; ell fa tot lo que 's necessita y tot lo que se li demana. Aixís posa un drama terrorífich com una zarzuela bufa, un sainete fet seu com una pantomina; y del mateix modo, 's posa á la porta de entrar al teatre vestit de Pallasso, tocant lo tabal y predicant los efectes de la funció com sen va á entre bastidors á apuntar la comedia ó surt á ballar unas boleras. Tot aixó ho fa si convé empero solzament en las petitas poblacions, puig si algun cop logra poguer trevallar en la ciutat, té la companyia arreglada á proporció com la primera que hi hagia.

Son tracte es afable y senzill: sas inclinacions honestas: sa vida privada sense cap taca: de pretensions artísticas no 'n te, puig considerant la seva professió com indispensable pera mantenirse tota sa vida, apren tot lo que li sembla y fá lo que creu que pot complaure mes al públich que l' afavoreix dihent francament á qui lo aduli, si son trevall es propi ó si es copiat.

Aquest es lo verdader tipo del comediant y per lo mateix estil tots los dels que l' acompanyan, puig un dia ó altre se veuen en lo mateix cas.

Pera acabar diré: que cada comediant es una notabilitat en un sol trevall, ja siga pera cantar, pera fer de graciós, de galan, etc. en lo que ell sap que mes se distingeix, y si hagués tingut corresponents estudis en lo que te de do natural y la protecció necessaria pera figurar en bonas companyias, ocuparia un lloch que fora envejat de moltsque 's nomenan actors y 'l desdenyan com á comediant.

Ab tot, encara hi ha qui creu que 'ls comediants son aquells que fan las forças pels carrers y 'ls que fan pochinel-lis.

Jo ho he sentit á dir mes de un cop.

FERNAND RODRIGUEZ Y MASDEU.

CORRANDES POPULARS.

De cantar, prou cantaria
Si tenia bona veu,
Me 'n iria á Barcelona
A cantar dalt de la Seu.

De cantar, prou cantaria
Si tenia bona veu.
¡Qué dirán la gent si ho senten
De cantar sense sabern'!

—

Si la mar se tornés tinta
Y los peixos escribans,
Les cartes ¡cóm hi vindrian,
Bon amor, á vostres mans!

Si la mar se tornés tinta
Les montanyes paper d' or,
Bon amor ¡cóm hi vindrian
Les cartes á vostre cor!

—

D' aquí enfora veig lluhir
Les pedres á la riera.,
Jo 'm pensava qu' era 'l sol
Y era l' amoreta meua.

—

Lo colom volta la torre,
La volta d' en peu en peu,
Coloma que canta a dintre
N' es mes blanca que la neu.

—

De rosetes prou n' he vistes,
Que 'ls rosers ne van criant,
No pas de tant boniquetes
Com les que are estich mirant.

—

Pierola terra roja,
en el Bruch los carboners,
A Collbató les boniques
Perque Sant Corneli hi es (1).

—

Ay, poble de Collbató,
Be me 'n fas morí y penar!
No 'm fa morí y pená 'l poble,
Sino una noya que hi há.

—

Ay, mare si 'm deu marit,
No me 'l deu de Collbató,
Que per arrecades donan
Les cordes y capserró (2).

(1) Es lo patró del poble.

(2) Sobre aquesta corranda dirém: 1.er Que Collbató es un poblet situat ran mateix de la montanya de Montserrat, y que li ve aytal nom, segons la versió vulgar, de que havent sigut sos primers habitants ó fondadors 'quelcuns pelegrins qu' en penitencia de sos pecats á Montserrat acudian, per darse mes pena encara pujavan fins dalt al Monestir á qualsevulla que 's presentava al coll *cama á sí y cama allá*, á lo que se 'n diu *á*

Digitized by Google

Ay, mares que teniu filles,
No les deu als traginers,
Que així com pegan als matxos
Pegan les seues mullers.

—

Fadrinets que festejeu,
Festejeu al ayre, al ayre,
Bona cara y bon semblant,
Qui ho sab fer, no costa gayre.

—

La roseta del rosá
Si no la cullan se passa,
Lo mateix será de tu
Si ton pare aviat no 't casa.

—

No li digueu á la cara,
Potser li sabria greu,
Digueuli Roseta maca,
Robadora del cor meu.

Recnllides per Pau Bertrán y Bros.

BIBLIOGRAFÍA.

Poesías completas de D. Víctor Balaguer (1).

I.

Tinch davant un tomo voluminós de poesías catalanas. La coberta del mateix en sa cara anterior conté 'l nom de Víctor Balaguer y 'l de la població hont s' han estampat las poesías, Madrid.—En sa cara posterior se consigna la publicació coetánea d' un tomo d' iguals planas, paraller d' aquell, versió castellana (es de creure qu' en vers) de las propias composicions, deguda als senyors Torres, Salvá y altres (2).

Reprimím nostra curiositat: no obrím encara 'l volum á fi de donar cumpliment á l' amable, si bè espinós, encárrech de la direcció d' esta *Revista*.

Lo nom d' En Víctor Balaguer es lo nom d' un verdader poeta, d' un incansable iniciador de nostre renaxement, y d' un gran propagador de nostra historia y literatura provincials; en tal manera, que tot aquell qu' haja volgut donarse compte y rahó del passat de nostra mare pátria, é interessarse en la moderna brotada de las lletras catalanas, coneix, estima y respecta á D. Víctor Balaguer. Ell ensenyá á tothom, y en especial á nosaltres, jovent, á estimar la pátria sensa esclusions temerarias, la fé sensa fanatismes odiosos y la llibertat sensa disbauxas repugnants. Accentuá á voltas per demés sa indignació contra 'l monopoli y la sistemática indiferencia de Castella; arrivá á plányerse, no ja sóls de la germanó que deu unírnoshi, sinó fins de la sola conexensa ab ella, mes procurá seguidament y en várias formas ó bè recordar la seva veritable actitut política, ó bè evitar que las guspiras produhissen una crema y una esplossió. ¿Ho conseguí sempre? ¿Se l' ha acusat ab rahó d' inconseqüent ab sas primitivas tendencias? Qüestions son aquexas que 'm guardaré prou de debatre en aquest lloch.

Lo que convé demostrar es que, si las circunstancias políticas allunyan de Catalunya al poeta, éll no oblida sa nativa parla; qu' á l' emigració primer y desprès á la capital d' Espanya, Víctor Balaguer espressa en son idioma natural ja la fogosa indignació de patrici y soldat de las novas ideas, ja 'l noble sentiment d' una ferma y obligada amistat á la Provensa y á sos felibres, ja las tendresas y ánsias y decepcions d' un cor enamorat.

Passo á la segona consideració que m' inspira la sola vista del llibre que tinch davant.

La recient edició de las poesías catalanas d' En Balaguer, se fa á Madrid; á Madrid ha comensat l' espendició de las matexas, y de Madrid surten y surtirán las remesas á provincias: tres fets que merexen posarnos molt d' enhorabona (1).

Entre 'ls castellans, nostre Balaguer, com á poeta catalá, era més conegut per sa nombradía que per conexement de las sevas obras. Me consta d' una manera positiva que, á despit de l' espléndida publicació de las poesías completas del Trovador de Montserrat, duta á cap ab zel y desprendiment encomiables per un impressor-editor de la meva provincia (2) la gent de Castella no conexia las obras poéticas d' En Balaguer. No m' estranya: Los que motejan de dialecte nostre riquíssim idioma, (l' hereu del llatí, segons l' insigne crítich Llució Bonaparte Wyse); los que miran ab mortal disgust, sinó ab olímpich menyspreu, las trevalls literaris de Catalunya catalana; los que fan veure que temen una disgregació en que no pensa ni pensará may l' inmensa majoría de catalans; los que no perdonan cojuntura pera mortificar nostre amor propi y nostras francas tendencias descentralisadoras; los que 's creuhen bastarse ells matexos ab sas propias forsas, y dret y capacitat per imposarse á las *provincias*,—tots aquexos no conexian, ni per etzar, las bonas poesías catalanas d' En Balaguer, encara qu' éll fòs lo més anomenat dels escriptors catalanistas. ¡Lamentable sistema y conducta lamentable la dels escriptors castellans que desdenyan una lite-

collbité. Per ço 'l poble tingué primer lo nom de Collbité, passant per corrupció desprès, á nomenarse Collbató.

2.on Que allí 's conserva encara la costum molt antiga de guanyarse la vida molta part de gent, anant á fer llenya á la montanya traginantla *á capserró*, y venentla al poble mateix, ó en los vehins.

3.er Que 'l capserró d' allí consisteix en una corretja ample y dos cordetes, una á cada cap; adaptantse la corretja al front servint les cordes per lligar lo feix, sach ó cove, y tot plegat per sostenirho á l' esquena. B.

(1) Un tomo en 4.t de més de 400 planas.—Madrid: Imp. d' Aribau y companyía, successors de Rivadeneyra.—1874.

(2) No sé donarme esplicació satisfactoria de la frase «version catalana» que figura en lo tomo de que dech ocuparme. *Versió* equival á *traducció*, y las poesías catalanas de nostre Balaguer son originals.

(1) Es de notar també la circunstancia de que l' imprenta qu' ha estampat las Poesías completas de Balaguer porta 'l nom venerat de Aribau.

(2) D. Antoni Torres.

Digitized by Google

ratura tan *nacional* com la seva, encara que no tinga 'l privilegi de la oficialitat! ¡Conducta y sistema més lamentables y ridículs en los habitants d' una capital de tercer ó quart orde baix lo punt de vista literari! (1) Mes dexem una digresió no del tot impertinent, peró qu' allargaría massa 'l present escrit, y obrim lo tomo que 'm cal donar á conexe.

II.

Las Poesías completas del *Trovador de Montserrat* (aplech de totas las ja conegudas, aumentat ab altras fins avuy inéditas), porta la divisa del Consistori dels Jochs Florals catalans y, en conformitat d' ell, van distribuhidas en tres llibres: *Lo llibre del Amor, Lo llibre de la Fe* y *Lo llibre de la Pátria*. Lo primer conté 109 composicions, 15 lo segon y 74 lo tercer.

En *Lo llibre del Amor* y en *Lo llibre de la Fe* hi há un tirat seguit de poesías sensa divisions ó agrupacions especials. *Lo llibre de la Pátria* consta de 28 composicions várias, seguidas de tres diversas seccions: las «Eridanias» ó Cants d' Italia, en número de 14; «Lluny de ma terra» (23 poesías, en provensal algunas), y «Ultimas poesías,» es á dir 9 composicions de carácter polítich actual casi totas ellas.

Tal es la distribució de las Poesías completas del primer Mestre en Gay Saber qu' ha tingut la moderna literatura catalana; distribució que respon á la que 'n podríam dir tradició académica de nostra literatura, y que s' ajusta al lema dels Jochs Florals, segons he indicat.

Impertinent fins á cert punt y temerari en mí fóra l' ensajar un análissis crítich de las composicions més notables, vellas y novas, esparramadas en lo volum obert á mos ulls. Dech, per tant, concretarme y 'm concretaré á donar idea de las més recients y encara no apreciadas de tothom.

III.

En *Lo Llibre del Amor* (barreja de romansos historichs y cavallereschs, de baladas y cansons, d' odas y elegías, de simples descripcions y pensaments) es hont s' hi troba la majoría de composicions fins avuy inéditas.

Estimant lo llibre en son conjunt, s' hi veuhen manifestas duas épocas, duas tendencias y dos resultats. Las poesías eróticas, ja conegudas de Víctor Balaguer, revelavan, per retgla general, lo que 'n podrian dir espiritualisme de la naturalesa; las composicions novas del mateix género manifestan una franca tendencia á espiritualisar, no sóls la passió amorosa, gran y avassalladora en la vida real y á despit de la matexa vida, sinó també epissodis y accidents de la passió. Lo teatro de las primeras, solía ésser lo camp: lo de las segonas sol ésser una població en plena vida moderna. En las primeras sempre d' un carácter objectiu molt pronunciat, hi há un candor y un idealisme particulars; en las segonas, més subjectivas, més íntimas, una tendencia á la poesía de la veritat en tots sos aspectes. En las primeras se trian l' escenari y l' assumto; en las segonas sembla qu' un y altre s' imposin. Per ço lo que 'n diriam firmament de las primeras sol ésser blau y seré, y 'l de las segonas boyrós ó ennuvolat; mes per ço també l' encertada eczecució del quadro es doblement celebrable.

Las «albadas» ó cants erótichs del matí, eran género predilecte de molts poetas catalans al iniciarse nostra moderna escola. L' afició á la senzillesa é ingenuitat de las cansons populars, unida al lloable desitx de donar color particular, ayre local á la poesía renaxent, foren las causas principals del cultiu de la poesía bucólica vestida ab cert trajo d' actualitat. També cal observar altra circunstancia, digna de encomi baix lo punt de vista moral y de propaganda, si bé reprobable literariament considerada: la especie de pacte tácit de presentar tipos y costums de nostra terra, modelos de puresa y esquisida bondat.

En semblant género de composicions tothom sab cóm se distingí nostre Balaguer. Basti recordar que, entre las que té premiadas en Jochs Florals figura l' albada que comensa:

Portada en las alas
De las orenetas
Derramantne galas,
Llansantne amoretas,
Ja la primavera del niu ne sortí.

Las demés poesías d' amor conegudas que 's separan del género «albada» son inspiradas també en la naturalesa directament, salvas pocas escepcions. Entr' aquestas, impossible dexar de recordar ab admiració l' oda «Ausias March», que guanyá l' englantina d' or en los Jochs Florals de Valencia del any 1859, y la superba composició «Lo 13 de Mars de 1461», qu' obtingué joya en nostres Jochs Florals del any 1861, y que quedará com eczemplar d' intenció, sobrietat y bon dir. Impossible dexar de mencionar una vegada més «Las bodas del Cavaller» y la cansò de gust popular

La nineta n' era ròssa,
N' era ròssa com un sòl.
Amorosa Agna María
Robadora del amor.

De las novas poesías que, brollant de la naturalesa, se surten del convencionalisme de las albadas, una de las primeras, en orde numérich y en mérit verdader, es la composició escrita en parla provensal titolada «La Cansoun dou motiu.» Entre

(1) Just es senyalar honrosas escepcions. Los molt distingits literats D. V. Ruiz Aguilera, D. A. Ros de Olano, D. Joan Valera, D. Francisco de Paula Canalejas y D. B. Perez Galdós, entr' altres, han demostrat aficions y simpatías per las lletras catalanas. També merexen agrahiment las notables publicacions madrilenyas *Revista de España, Defensa de la Sociedad* y *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos.*

Digitized by Google

sas flúidas estrofas (posadas, com diuhen á pagés), es boniquíssima la que diu:

Qu' ame iéu dius la ramiho
Aproufoundi ma vediho
Bouscant moun negre destin,
E pensant á ma patrìo,
A ma patrìo eilalin!

Mes hont se marca lo modern sentit amorós de nostre poeta, sa entrada dins l' escola lírica contemporánea, es en la composició senyalada ab número XXXIII y que porta á la memoria los *lieders* del príncep de la melancolía, Enrich Heine. La pintura hi es enérgica, la voluptuositat hi domina, la dicció es sóbria y ensopegada. Los versos se precipitan com l' acció; res hi há que cansi ni que distrega.

Emprés un camí lo poeta no torna enrera fácilment. Se dexará enlluernar algunas vegadas per l' eccés de sentiment; l' interés que donará á alguns detalls será á voltas estremat ó fora de lloch; per no ferse cárrech de que certas afeccions carexen d' importancia esterna, pecará de vulgar algun cop; mes, endavant, endavant. Entre sos versos llegirém y apendrém de cor:

Cuant lo que tens per agravis
T' hauré pogut esplicar,
Ton perdó sobre mos llabis
Ta boca vindrá á portar.

Espressió natural y felis de l' ignocencia que, en vers de témer, espera; qu' en compte de desesperarse, s' enllepoleix ab la dolsor de l' esperansa.

Aném seguint al poeta del amor, y trobarém que com si li recas abandonar del tot l' efecte objectiu, plástich, en que tants aplausos ha merescut, ó com si 's compadesqués de la part qu' han de pendre 'ls que l' escoltan en sas aficcions, s' atura á descriure sa enamorada, tal com la vejé un dia, vora 'l mar,

Entretinguda ab las onas
y ab ellas enjogassada,

Recordantnos ab sa descripció las inmortals quintillas de Gil Polo.

Seguím, seguím. Poch més avall la nova poesía tornará á acentuarse, y son aspecte será original y propi. Nos pintará las tendresas d' un noyet á sa mare y 'ns fará enternir ab son enterniment. Poch després nos descriurá l' amor ab las tres següents estrofas, que vull transcriure á fi de que no 'm remordexi la consciencia per no haverho fet:

Las amoretas que ne van pèls aires
Esbandeixen per tot flors de semensa,
Cuant cauhen sobre un cor, llavors hi granan,
Cuant ja granadas son, llavors hi arrelan.
Las amoretas que ne van pels aires
Posada van buscant á tota pressa;
La trovan en un cor, y tot son joyas,
Hi restan algun temps y tot son penas.
Las amoretas que ne van pels aires
A debades en plujas van desfetas.
Y tots aquells á qui la pluja toca
No 's mullan pas, no 's mullan pas, que 's creman

Versificació ben trobada! Modo de dir encisador!... Y una y altre no son casuals. A l' altura de ella, baix abdos conceptes, están las composicions senyaladas ab números LII y LV, axís com ressaltan per lo gráfich del pensament las poesías LXV, LXVI y LXVII, la primera de las quals recomano als poetas pera consol de llur esperit. En quant á las altras duas, son á manera de follías, especialment la darrera.

Llegeix historias, nina,
Llegeixlas y 't dirán
Que se comensa á viurer
Cuant se comensa á amar.
Llegeix historias, nina,
Llegeixlas y 't dirán
Que los dolors ne venen
Cuant los amors se 'n van.

La composició LXIX confirma una de las observacions emitidas. L' assumto d' ella es petit, molt petit y lleuger; lo poeta 's dexa enganyar per lo qu' ell l' ha sentit y l' obra resulta prosáica.

La següent es una balada dels amors histórichs ó llegendaris de Madona Margarida y 'l trovador Guillem de Cabestany, de bona forma y de detalls sorprenents.

A ella segueix una de las millors poesías novas d' En Victor Balaguer. Los lectors de LA RENAXENSA conexen la composició á que 'ns referim, y en que 'l poeta descriu sa gelosía de la llum que besa las bellas formas de sa pudorosa enamorada. Es una joya d' art.

Bona parellera d' ella es la balada que podría titolarse «La Donzella de la Casa Blanca.» Está escrita en romaç tal com deu eczigirse que siga 'l romanç: fácil, ajustat y correcte. Sembla feta per ella mateixa. Respecte al assumto, no sabem si es fruyt de l' imaginació ó llegat d' una tradició popular. En un y altre cas nos recorda 'l d' algunas bonicas llegendetas alemanyas.

En cambi altras poesías que figuran en *Lo Llibre del amor* recordan l' eczuberancia de moltas composicions castellanas. Tal vos succehirá de segur ab la LXXXIV de la colecció: admiraréu alguns tochs brillants, alguna frase bonica y una versificació abundant, peró arrivareu á la fí y, després de concentrarvos, lamentaréu que 'l poeta haja derrotxat un centenar llarch de versos en un assumto revellit.

La que la subsegueix dedicada als ulls de l' enamorada, peca també de llarga, mes en ella se troba:

...........Ulls delitosos,
Y tant vos miro, y 'us contemplo y amo,
Que arribo á créurer ja que mes que d' ella,
Sou meus, ulls amorosos.

Pensament natural, y altament poétich ab la poesía de l' alta veritat. Tota l' obra es sentida y vessa

Digitized by Google

passió y 'l tirat de sas estrofas nos recorda la tersura de las de N' Aussías March.

Poch més avall trobem juntas duas composicions, sobre las cuals es impossible callar. La primera, en que 'l poeta descriu l' amargant dol de son cor al penetrar en la casa deserta d' una perduda amiga, sembla estar banyada en las cristianas ayguas hont amarava las sevas un jove y may prou plorat artista espanyol. També hi há veritat, molta veritat, peró ab tanta altesa, que no pot dexar de produhir molta, molta poesía. La segona, en cambi, es d' un realisme desventurat. Se tracta d' un embossat que passeja carrer amunt y carrer avall esperant l' hora de la cita. Vé aquesta, sona un palmetada, se sent caure una clau, s' obra una porta

Y... tric, trac! lo cuento es acabat.
La lluna es lo sol dels lladres
també dels enamorats.

Y encara al final de la cansó hi va, per desgracia, la següent

ENDREÇA.

Hermosa senyora, si ma cansoneta
Vos sembla indiscreta, jo us deman' perdó.
La cosa entre naltres quedará secreta...
Guardarém reserva lo sereno y jo:

¿No sembla impossible que 'ls bons, que 'ls verdaders poetas sacrifiquin la gloria de sas facultats ocupant aquestas de tan desditxada manera? Y axó que ningú considera més ample 'l camí de la poesía per' arrivar á lloch que 'l qu' estas ratllas escriu. Detesto las travas del rigor académich, estimo la llibertat artística; mes, per ço que la estimo, deploro la llicencia ó l' estravagancia, que son lo descrédit d' aquella y la ruina del art.

Perdónissem l' anterior apreciació y acabem d' eczaminar lleugerament *Lo Llibre del Amor.*

Un verdader *lieder* es la poesía XC. De sas tres bonicas estrofas veus aquí la darrera, qual *tour* final trobárem temps há en «Lo Retorn», de Heine:

Y 'ns plau als dos passar axís las vetllas
Ella escoltantme, jo llegint, tots sols,
Si no es l' amor que 'ns ve á fer companyía
Arraulit y sentat entre tots dos.

La veritable tendresa de la composició qu' acabo de citar se nota igualment en la que li fa bona companyía. L' enamorada ha sigut inconstant, peró 'l poeta no dexa d' ésser lo mateix. Generós era en compláurela y més generós será en perdonarla. Escoltéu:

¿Se pot ser inexorable
Y no tenir compassió,
Cuant es bella la culpable,
La que demana perdó?

Lo poeta considera germanas la boniquesa y la bondat, y, al veure bella á sa enamorada, no la vol creure, no la pot creure indigna d' éll. Si ha eczistit l' odi se converteix de sopte en conmiseració.

L' amor ha fet miracles: las tradicions ne van plenas, y un d' ells es l' orígen de la composició de carácter popular que comensa descriguent una donzella morta. Son amant, mariner, retorna de viatje, pregunta per sa estimada, li responen que s' es morta y que de cos present la trobará á la esglesia; hi corra 'l mariner, romp la caxa y

Ja sos llavis en sos llavis
Li han donat un bes cremant
Y un crit arrenca la morta
Que al bes ha ressucitat.

Tan bella com aquexa, es la composició CII, encara que de poca durada com un alé de vent. Lo pensament no es nou en son fons, peró sí ho es y molt en lo modo de presentarlo en son doble aspecte.

Cuant tos ulls obras,
Raig de ma vida, rosa d' amor,
Es que assoleyas
Tot cuant visible tens á ton vol.
Cuant tos ulls tancas,
Nina encisera de la Vall d' Or,
Es que assoleyas
Tot cuant recóndit tens en ton cor.

Un xich més avall, després d' altras duas poesietas de recomanable eczecució, ne vè una que no 'm canso de tornar á llegir ab crexent admiració. Lo poeta enamorat, després de gravar son nom y 'l de s' aymía en un arbre, dansa ab ella al entorn del mateix. Ella baxa 'ls ulls vergonyosa y esclama:

«¡Qui sab! ¡qui sab! | De fusta d' aqueix árbre
Será 'l bressol | De nostres nins tal volta.»

Y 'l poeta diu entre sí:

«¡Qui sab! ¡qui sab! | De fusta d' aqueix árbre
Será pot ser | La creu de nostra tomba.»

No hi há dupte: la poesía de que n' acabo de transcriure quatre versos es una composició magistral, á despit d' alguna inconveniencia de forma.

Som ja al final de *Lo Llibre del Amor*, y hem d' aturarnos. Deu versos d' una gaya y fresca composició no 'm dexan arrivar encara á la fi del *Llibre.* Lo temor d' una censura m' aplaca la tentació de transcríurels tots deu; pero... preferexo la censura á la privació d' un llegítim gust.

Ahí á la nit he somiat que jo era, oh nina,
Un aucellet de plomas de color,
Que 'm tenías tancat en una gabia
Penjada en lo cairell de ton balcó,
Que ab tas manetas blancas allisavas
Lo vellut de mon tendre plomissol
Y que sobre ton seno me posavas,
Sobre ton seno y del costat del cor.

Digitized by Google

La darrera composició del *Llibre del Amor* consisteix en una brillant tirada de versos posats en boca de la Cansó de Provensa que, nascuda sota las flamas d' un sol de foch y bressada en cálzers de flors tendras y aromosas, segueix vilatjes y masias.

Cantant la pátria, la fé y l' amor.

IV.

Contrariant lo propósit que m' havia format y violentantme més de set vegadas, no he pogut dexar de detenirme bona cosa en lo Llibre primer de las Poesías Completas. Per fortuna las contingudas en lo segon, *Lo Llibre de la Fe*, son conegudas casi arréu.

¿Quín aficionat á nostre materna literatura no ha llegit totas ó algunas de las composicions d' En Balaguer endreçadas á la Verge de Montserrat? Esta Verge es lo símbol de l' inspiració relligiosa del poeta catalá y á Ella ha dedicat odas, albadas y versos varis.

Conegudas son també «La Creu», la mística y bella cansó de «La Campana de l' Ave María» premiada en los Jochs Florals de 1861, l' oda «A la Verge de Reus», la preciosa «Cansó de Nadal» que comensa:

Cantava lo pardal,
«Avuy nit de Nadal
Ne naixerá una estrella, etc.»

Y algunas pocas poesías més esclusivament relligiosas.

Duas son las novas. Una de fesomía moral en que 's pinta l' estat afanyós de la vellesa que no té desitjos de gloria que l' atraguin ni sonmis d' or que 'l consolin. Y diu lo poeta:

Llavors ne buscan ¡los que la tenen!
L' antiga y vella casa payral,
Llavors se busca de la familia
Lo vell hostal.

Exa es la penúltima composició del *Llibre de la Fe*, que termina ab un' altra «Cansó de Nadal», fetxada á Madrit als 24 de desembre del prop-pasat any y escrita en correctas octavillas, que provan qua 'l poeta no ha decaigut en sa facultat versificadora.

Joaquim Riera.

(L' acabament en lo próxim número.)

NOVAS.

S' ha estrenat al Tívoli la joguina lirich-dramática en 1 acte *De dalt á baix*.

—

La Jove Catalunya ha acordat oferir en lo certámen que aquest any celebrará la Asociació literaria de Gerona un premi consistent en un grupo d' objectes simbolisant las arts, d' argent, sobre un peu d' ébano en forma de columna truncada, pera adjudicarse al millor romans describint un quadro de costums populars de la terra.

—

Hem vist ab moltíssim gust anunciat lo projecte de la Societat Económica d' Amichs del Pays de celebrar en lo próxim Abril lo centenari de sa fundació ab una Exposició general de productes catalans y de invents d' Espanya. Lo local escullit pera tal objecte es lo mercat del Born, en construcció, lo creyem molt apropósit ja per sa capacitat, ja perque l' elevació y amplaria de sas naus se prestarán á que la Exposició presente un grandiós cop de vista; circunstancia que no s' ha pogut conseguir en cap de las celebradas fins avuy á Barcelona. No duptém que Catalunya respondrá com se déu á la invitació de l' Económica, á la qual felicitém per tant acertat pensament.

—

S' han posat á la venda en las principals llibrerías d' aquesta Ciutat lo volum de poesías catalanas de 'n Víctor Balaguer darrerament publicat y 'l de la traducció castellana de las meteixas.

—

Fa alguns dias los periódichs de Madrit anunciaren la mort del distingit autor dramátich D. Lluis de Eguilaz. Al reproduir nosaltres tant trista nova, debem tributar un carinyós recort á la memoria del poeta que 's complagué en buscar inspiració en l' historia catalana. Sabem que ha dexat inédit tant recomenable escritor un drama bassat en nostra cansó popular Lo comte Arnau.

RECLAM.

De la Poesía Heróica-Popular castellana por *D. Manel Milá y Fontanals.*— Conté las segïents materias: *Oracion acerca de la literatura española.— Literatura de la poesia heróico-popular castellana.— El Rey Rodrigo.—Bernardo del Carpio.—Fernan Gonzalez.—Sucesores del mismo.—Infantes de Lara.—El Cid.—Romances históricos varios.—Cielo Carolingio. —Cielo breton.— Romances sueltos.— Conclusion.— Ilustraciones: Noticias de los cantares y romances.— Versificacion de los mismos.—Primitivas formas del cantar épico francés; Influjo de la poesia épica francesa en la castellana.—Adiciones.—Nuevo ensayo de clasificacion de los romances.*—Se ven en la llibrería de Verdaguer. Rambla devant del Liceo.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 31 de Agost de 1874. Num. 24.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.
Al estranger, tres mesos. . 13 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »
Un número sol. . . . . . 1 »

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.
Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.

RECLAMS.
Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral.
Los no subscriptors per id. . 1 »
Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Cartas familiars sore un assumpto trascendental; per *Gayetá Vidal y Valenciano.*—Institut frenopátich de las Corts de Sarriá; per *Joseph Puiggari.*—Ma esperansa (poesia); per *Emilio Coca y Collado.*—Lo Yama-maï; per *Joaquim Salarich.*—Grat recort (poesia); per *A. G.*—Bibliografía; per *Joaquim Riera y Bertran.*—Corrandes populars; per *Pau Bertran y Bros.*—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar.*

CARTAS FAMILIARS,

SOBRE

un assumpto trascendental.

PRIMERA.

Mon estimat Albert,—y pregte que ab tal nom te dongas per entés, ja que no es menester que lo respectable públich que estas cartas llegesca, se entere del que en las fonts baptismals te imposaren—compendrás per la present, que una vegada mes ha resultat cert aquell aforisme que consigna, que «no totas las pagas cauhen per Sant Joan.»

Jo, sens fixarte jorn pel venciment, te fiu formal promesa de escriurert algunas cartas respecte de un assumpto de tanta trascendencia, com es á mon enténdrer, lo SISTEMA DE SUCCESSIÓ HEREDITARIA que afortunadament regeix en nostra estimada terra; y tant bon punt m' ho permeten ocupacions de que fins are no me he pogut lliurar, donch compliment á la paraula, á lley d' home que sab tot lo que esta val.—Tú, no be la obtingueres,—procehint en semblant ocasió ab aquella gata moixeria que ja es en tú proverbial, — me indicares reservarte 'l dret de publicarlas en las columnas de nostra benvolguda RENAXENSA, y encara que de prompte semblant manifestació me contrariá, y fins me posá á punt de retractarme del promés,—puig no es tot hu escriurer per un amich que, llegida la carta may mes se recordará de ella, y fins perdonará ab bona voluntat, quants defectes de fondo y forma en la mateixa s' hajan comés; que per est amich que 's reserva 'l dret de comunicar al públich respectable, *á la terrible fera*, com digué qui tu sabs tant bé com jo, lo escrit en lo se de la confiansa,—'m resolguí també, considerant, que per desgracia no ets sol en pensar com pensas, sino mes d' un que, fentse eco de ridículas preocupacions, ó per haber estudiat l' assumpto depressa y malament; ó per obrar á impulsos del cor, fent callar lo cap ahont resideixen lo judici y la inteligencia; ó per no posarse á redors dels vents que corren,—puig, no deus duptar que com los efluvis malignes en temps de pestilencia, hi ha en lo present en la atmósfera certs principis disolvents,—sosté á peu y á caball, de paraula y per escrit, en prosa y en vers, en lo café, en lo club, y fins en lo Congrés, que deu arrencarse de soca y arrel lo sistema de successió en Catalunya vigent, est sistema sabi, previsor, fill de la experiencia, resultat del estudi, y sobre tot fundat en la naturalesa dels sentiments que son basa de esta institució, de esta petita societat anomenada *familia;* que es la que ha donat forsa é importancia á la terra catalana y que 's funda en esta májica paraula per molts malmesa, per pochs respectada, que tots invocan y poquíssims comprenen:

LLIBERTAT.

Y si veritát dech dirte y ab franquesa t' he de parlar, no t' ocultaré que, passats aquells primers moments de repugnancia, per la teva manifestació produhits, y pervinents del temor que al cor me dona assalt, sempre y quan penso que 'l públich deu veurer mos humils treballs, sento aixis, com cert regositg, una com llegítima satisfacció, un pler semblant al que se experimenta com resultat del ben obrar.

No se si estich ó no en lo cert; mes presumo, y crech tenir bon cabal de rahons pera sostenir la meva opinió, que la mes gran part dels mals que avuy afligeixen la patria, pervé de que no tots s' han portat com debian, segons los compromisos que tenian contrets.

En lo temps vell, y esta velluria, tu ho sabs, no va mes enllá que los anys primers del segle en que

Digitized by Google

vivim, eran molt altres que en lo present, las ideas y los principis que constituian lo regiment dels pobles. Nostres avis, ó perque 's cansaban de ben viurer, ó moventse per propi generós impuls, ó esvahits per los vents que de tramuntana bufavan, cregueren que l' hora era arribada de arrebassar privilegis injustos y de fer desapareixer gegantescas desigualtats socials. Mes, mal adestrats, ab foll enamorament de lo nou, sols perque non era, obrant moguts per la passió, ó com nin entremaliat, que llensa y trosseja y desbarata la vella joguina que llarch temps li serví de entreteniment, per la nova ab que en lo jorn del seu sant son padrí lo galardona, arrencaren de soca y arrel, aboliren, malvestaren tot quant ab lo transcurs dels segles habia apilat un llarch nombre de generacions. Cregueren que lo trajo que vestian no estaba conforme ab las necessitats dels temps, mes per compte de cambiarlo de faisó aprofitant tot lo que de bo tenia, que no era poch, comensaren per trossejarlo y ferlo menudas pessas, sens contar quant tenia de costarlos, y quants anys deurian passarse fins que ab ellas poguessen engiponarne un que perfectament s' ajustás á son cos. Mirárense en l' espill que mes prop tenian y com en ell veeren que pera introduhir novetats, s' habia comensat per enderrocar la casa, ab intenció de ferla nova, enderrocaren també la seva, sens pensar que podia arribar un dia en que, aprofitantse de las ensenyansas per ells donadas, altres tractarian de enderrocar la que á molt preu, ab gran cost y tras llarchs afanys arribarian á construir. ¡Tant de bo que buscant un poch mes lluny exemples que seguir, s' haguessen reduhit á *reformar* los mobles, é introduhir en la casa pairal las mudansas é innovacions que exigian las novas necessitats que de dia en dia s' anaban sentint! Mes pera amestrarse ab semblant exemple debian embarcarse, y sabut es que nostres avis s' esgarrifaban pensant ab los perills de la mar, y que eran partidaris acérrims d' aquell ditxo que consigna que «es bo anar; pero millor á casa estar.» Y no es lo pitjor que ells ho fossen, lo pitjor es que com ells ne foren sos fills y estos voldrian que ho fossem los nets!

Sia com vulla, ab bon ó mal acert, á cap portaren la obra que proposat s' habian; mes tant bon punt demunt las runas de la vella, enlairadas tinguéren las parets mestras del nou edifici, y posada la coberta,—donant al oblit lo deber que al aixecarlo, de sostenirlo s' imposaren, y prescindint de que la obra, com tendra que era, ni estaba assentada, ni tenia la necessaria consistencia pera mantenirse forta contra los batements dels huracans; aixuplugárense en ell, contents y satisfets, en la persuació de que res mes de ells se podrá exigir. Y pensant com llurs pares que es «bo anar; pero millor á casa estar», en sa casa estaban, encara que per entre mitj dels mal ajustats porticons fins prop la llar ahont tranquils permaneixian, arribasen los bramuls de la tempesta, que fera roncaba allá de lla.

¿Creus tu, que si satisfets de sí mateixos, ó mostrant per la conquesta que realisat habian, la estimació y apreci que á sos bens deu portar tot home cuidadós, haguessen treballat en millorarla, en enfortirla, en mudar aquellas parts que resultaban débils ó mal conformadas, en guardarla de vehins mal intencionats, sacrificant á semblant menester, si necessari hagués estat, la satisfacció, lo repós, la tranquilitat de la vida de casa, creus tú, repetesch, que plorariam avuy ab llágrimas de sanch que del fons del cor nos brotan, los mals horribles que paulatinament nos rosegan los membres tots y com mal gra asquerosíssim, acabarán per devorarnos las entranyas? ¿Creus tu ja que 's consideraren aptes pera gobernarse per sí mateixos, é invocaren una munió de principis que desconeguts, ó no practicats avans, formularen de una manera á totas menas de gents comprensibles, que deuriam plorar avuy vehent la patria enderrocada, teatre de las lluitas en que com enemichs irreconciliables se destruixen sos fills mal aconsellats; los vells realmes, las provincias, los districtes, mirantse l' un al altre de cua d' ull; lo regiment de pobles, vilas y ciutats, en mans no dels mes dignes, sino dels mes travessos y atrevits, si com á bons haguessen complert?... Sentiren las empentas dels que derrera d' ells s' apilotaban pera arribar mes en lla d' ahont ells arribar volgueren, y temerosos de esser derribats y destruits pel brau onatge de la arremolinada populasa, en compte de posarse d' acort á fi de alcansar la forsa necessaria pera resistir aquellas empentas, y treballar en dirigir la riuada de manera que no eixis de mare, ó si 'n sortia, no anegas la vistosa y rica planura; 's dividiren com germans mal concertats, y separantse y tancantse á casa perque «bo es anar; pero millor á casa estar,» y treballant en apagar los crits de la conciencia, que ab tot y que procuraban adormirla, los retreya son mal procehir, obriren de bat á bat lo pas á las onas, misatjeras primer y despres autoras del carnatje, de la ruina, de la desolació!... Y avuy ploran com fembras debils y mesquinas, lo que com varons prudents y coratjosos no saberen sostenir, y maleheixen la obra de nostres avis, y no volent confessarse autor de la culpa, 'ns la donan á nosaltres, á qui motejan de *revolucionaris*; á nosaltres que, joves encara, altre pecat no tenim que haber caminat per la senda qu' 'ns mostraren, seguit los consells que 'ns foren donats y guardar, procurant millorarla, y mereixer un jorn lo nom de discrets *reformadors*, la ensenyansa que de sos llabis adquirirem!...

Jo crech estimat Albert, que ab tot y esser llarga de sobras la prescedent digressió, no la considerarás inoportuna y fora de camí. No, no ho es, puig que endressada va á justificar, aquell cert regositj y fugitiva satisfacció, que passats los primers moments, engendrá en mon pit la amenassa, ó, si millor te sembla, distincció honorosíssima de fer estampar en la RENAXENSA, las cartas que respecte del SISTEMA DE SUCCESSIÓ HEREDITARIA establert en Catalunya t' oferí trametert. Justificar he dit, y esta es la paraula, puig careixent d' autoritat y coneixements pera tractar, com es degut, assumpto de tanta trascendencia; sols en lo deber, en que tots

Digitized by Google

estam, de mirar y treballar pera que no floreixe la mala herba, ni se escampe la mala llavor, ab greu perill de que la cogula 's menje lo forment, puch excusar lo atrevit de la empresa.

Y que la mala herba es molta, que floreix ab abundó, que grana com si fos tabach, que se escampa, naix y va creixent, no pots negarmho: tu mateix, y no t' ofengas de que aixís te parle, tu mateix ets bri de ella: tu mateix vas ensementant lo terreno que trepitjas. Y ¡pobres de nosaltres Albert, si la cogula puja mes que 'l forment! ¡Pobres de nosaltres y pobre de la nostra terra, lo jorn en que desapareixe de ella esta respectable institució! En los temps presents en que tot s' es posat en tela de judici, y s' es discutit la existencia del qui tot ho creá, no es molt que s' hajan llensat penetrants sagetas contra la autoritat paterna, per aquells que sols podrán regnar lo jorn en que, del tot destruits los fonaments del ordre social, hajan tornat los homes á aquell estat primitiu, del tot selvatje, en que 's trobavan en los primers moments de llur existencia en est mon. Donchs be: si la terra Catalana no ha experimentat las terribles conmossions que, principalment de sis anys ensa, altres realmes venen experimentant, y que si Deu no hi posa remey, termenarán per enderrocarlos complertament; si no habem tingut la desgracia de contemplar los incendis que, ab sinistre resplandor il-luminaren las riquíssimas encontradas d' Andalucía, y los carrers y plassas de la industrial Alcoy; si no s' han convertit en obra los desitgs ferotges dels que ab fins maquiavelichs predicaren l' oi als richs, y pretengueren aixecar una creuhada del que te contra el que no te, se deu á mon entendrer, á la forsa y poder de resistencia que li donan las institucions jurídicas perque 's regeig, y especialment á las que pervenen de las que constitueixen lo SISTEMA DE SUCCESSIÓ, en virtut de las quals, mes y menos, tots tenim.

Y, ¡cosa estranya, contrasentit inexplicable que sols podria imaginarse y compendrers en los temps presents en los cuals se preten viurer de contradiccions! Anomenantvos partidaris de la llibertat absoluta é il-limitada, preteneu destruir una institució que en la llibertat te son fonament, al mateix temps que nosaltres, que posam en dupte y fins negam las excel-lencias del sistema que anau preconisant, defenem, per tots los medis que á nostra ma tenim, lo sistema de successió basat en la llibertat, no en la llibertat absoluta, il-limitada que en certs realmes existeix y que tant tristos resultats ve produhint, sino en una llibertat limitada, prudent, jidiciosa, que aixís aten á las necessitats dels fills, com als drets y llegítima autoritat als pares pertanyent.

La justicia 't vuy fer de que no participas de la opinió d' aquells que pretenen ocultar sa falta de judici, anomenantse filosops, quan á dreta lley sols lo nom de orats los correspon, y á mon entendrer com á tals y pera que no fessen mal, tancats deurian esser fa molt temps á St. Boy, sostenen que 'l pare no deu tenir lo dret preciosíssim de traspassar á sos fills lo fruit de sas suors, la recompensa de sos traballs, lo premi de una vida entegra de privacions, de economías, de previsió. Mes, ¿preferirias als usos de la terra catalana, los que en la de Castella están establerts? ¿Preferirias á estos los que s' estilan en Navarra, en Viscaya, es á dir en las provincias llindants ab nostre antich realme d' Aragó?

Prescindim d' aquella tiranía, mes odiosa que quantas han existit, que imposar voldrian á la societat, los que en mantenedors pretenen erigirse dels drets inalenables, absoluts, imprescriptibles, y no se jo cuantas cosas mes, dels que ab enlluernadora fraseología, que si afelaga á gent de poca substancia, no deu fer atmetlla en l' esperit de varons prudents, anomenan á boca plena, drets inherents á la personalitat y á la dignitat humana. Brams d' ase no pujan al cel. Mes fixemnos en las lleys que 's practican en las terras de que he fet esment, y veyam si está de part d' ellas la ventatja.

Tu be saps que en la Castellana lo pare sols es amo del quint de sos bens: es dir, de lo seu, de lo que ha guanyat á forsa de traball, puig encara que pot disposar del terç, deu esser precisament á favor dels fills ó descendents, un, ó molts, ó tots y lo restant dels propis ha de distribuirho per parts iguals entre tots los fills. Resultat d' axó que com per un costat los fills consideran que res deuhen agrahir al pare, puig no es ell qui hereus los anomena sino la lley, y per altre part judican que mort lo pare s' esbullará lo niu ahont cresqueren al calor amorosíssim d' aquells que 'ls posaren al mon, tant bon punt se consideran ab forsas pera enlairar lo vol, abandonan la casa pairal; y, procehint ab justa previsió, buscan en l' exercici de la professió que elegiren, ó, lo que es mes comú, en los cárrechs públichs, la manera de viurer sens donarse grans mals de cap. Habits de economía. ¿Per qué? Desitg de fer creixer lo patrimoni. ¿Quín? Esforsos y privacions pera mantenir la casa pairal. ¡Excusats foren si lo aclucan lo pare 'ls ulls deu esser senyal de á vendrer tocan, pera partirse ab diners, lo que ab dinadas per sa naturalesa es irrepartible! Y en la suposició que ho fos, lo que per un serviria, pera tots no serveix, venint á succehir una cosa pareguda á lo que esdevingué als que habent sofert un naufragi, podent tots salvarse, moriren tots per falta de desinterés.

Y puig lo fet á que acabo de fer alusió, enclou bona ensenyansa y no be arrossegat per los cabells, permetme que te 'l referesca, que quan altre no, servirá pera fer mes agradosas estas planas insípidas y mes secas que l' espart.

Es donchs lo cas, que d' un naufragi que tingué lloch en la costa Occidental de l' Africa, se 'n lliuraren tres mariners salvant ab ells una carmanyola plena d' ayguardent. Tan bon punt tocaren á terra donaren gracias á Dèu que salvat los habia de tant eminent perill, y 's feren mútua y formal promesa de no separarse l' un de l' altre fins arribar á lloch de salvació, y afrontar junts los perills y privacions que 'ls oferia lo siti desert ahont se trovaban. Era aquest un arenal inmens y ahont se

Digitized by Google

vulga que 'ls ulls giravan no descubrian indici algun pel qual poguessen venir en conexement de que semblants llochs eran habitats. En diferents direccions caminaren un dia y dos y tres, sens probar mes aliment que l' ardent licor de la carmanyola, y á la fi del ters, quan ya desconfiaban de salvar la miserable existencia, distingiren allá de llá, molt lluny encara, senyals de vegetació dels quals deduhiren que prop d' ells debia existir la corrent de crestallina font. La set los mataba y en la carmanyola restaban sols contadas gotas del licor preciosíssim. Dels tres, los dos ab prou feynas podian donar un pas, y sols un mes coratjós que sos companys, creya que fent un esfors sobrehumá podria arribar á lloch de salvament, y salvarlos á tots; mes per aixó era indispensable reservarse lo que en la carmanyola restaba, arribar al lloch, de nou omplirla, y tornat ahont sos companys haurian permanescut, donarlos l' auxili necessari salvantse tots de tan extremada situació. Folls, sens coestar altres consells que los que la necessitat del moment los dictaba, y recordant lo jurament que al tocar la terra s' habian fet, no consentiren en la proposició que lo mes fort los feya, y repartintse aquellas últimas preciosíssimas gotas, junts emprengueren de nou la caminada.... y junts caigueren pera no aixecarse mes.

Imaginarás probablement que eczagero fent aplicació de l' apolech prescedent á la successió de Castella. Si tal presums te diré que del tot estás equivocat. ¿Qué dirias si vegessis com jo he vist pessas de terra, que 'n diuhen *haciendas*, que no ofereixen espay com en nostra terra diem pera revolcarse un ase, y son una de las fraccions infinitessimals á que ha vingut á quedar reduhida una finca importantíssima, despres de una curta serie de divisions? ¿Que dirias si vegessis com jo he vist una casa enderrocada, y moltas casas enderrocadas, perque habéntselas repartidas los germans, pobres tots, lo que en lo pis superior vivia no pogué adobar la teulada, y deixant lo pis, en teulada 's convertí lo trespol, y succehint lo mateix al segon, continuá la cosa fins que la casa vingué á quedar deshabitada y per fi s' enderrocá? Albert, no oblides lo cas dels mariners.

Aixó respecte de lo que als fills pertany que si fixam la vista en los pares, no es l' exemple mes edificant. Sabent tot quant per ells passá, convensuts de que tots quants en lo mon posaren, llaurarán per ahont millor los plasquia, sens esperar de ells en las penas, adversitats y treballs á la vida inherents, los consols íntims que sols en la familia que viu unida poden trobarse; recordant per fi, que los fillols ja s' aplegan lo menjar, que primer son ells, vellets sens tenir de quí ampararse, y que tot quant aquells trobian será per ells demés, ni posan, ni poden, ni deuhen posar en la conservació y aument del patrimoni, la sol-licitut y cuidadós afany que, no sols en Catalunya, sino també en tots aquells llochs en que constitueix lo fonament del sistema de successió hereditaria, la prolongació y perpetuitat de la familia, pot descubrir á cop d' ull la mirada del observador.

Jo no sé si has permanescut durant molt temps en terra castellana; mes suposant que haja estat curt l' estatje, de segur t' haurá proporcionat ocasió pera tractar alguna familia y fins algunas, pertanyents á diferents graus en la escala social. Pot ser sens necessitat de eixir de casa, ocasió haurás tingut de relacionarte ab alguna de las moltas que resideixen en eixa ciutat. Donchs be: si fent us de ton talent d' observació, has establert comparacions entre las familias castellanas y las catalanas, ¿no es veritat que de aquellas han resultat diferencias marcadíssimas? ¿No es veritat que prossedint los membres que las componen, respecte de las nostras, de la mateixa manera que nosaltres respecte de ellas, califican nostra previsió de miseria, y nostre bon ordre de tacanyería, axís com nosaltres valentnos d' una frase ja proverbial, solem dir que no tenen *mañana*? Donchs totas estas diferencias y altras moltas que 'n podria citar, y que omitesch, puig no fas intent d' escriurer un llibre, regoneixen lo seu orígen en las diferencias existents en lo modo de succehir, en los dos realmes establert. Crech que no dech advertirte que las excepcions, que n' hi ha, per cert honrosíssimas, y per contrari sentit eminentment censurables quan á nosaltres se refereixen, puig també hi ha gent catalana que no pensa en lo dia de demá, serveixen sols pera donar mes forsa á la regla general.

Sentat aixó, penso tenir dret pera presumir que no estás per la llegislació castellana respecte de las successions, ó manera de trasmetrers los bens: de ella resulta, que lo pare careix de llibertat y que sols pot girarse dintre del cercol reduhidissim que á son voltant te aixecat la lley. ¿Preferirias donchs lo principi de llibertat absoluta que concedeixen las lleys y fors de las de Viscaya, Alava y Navarra en las quals, ab tal de donar als fills,—ab poca diferencia segons las terras,—una cantitat insignificant, encaminada á demostrar que no hi ha hagut preterició, poden los pares disposar de sos bens, á favor de qui vulgan, ab tal que sian descendents, y en algunas terras fins á favor de estranys? ¿No comprens los inconvenients que resultar poden y per desgracia resultan de tant il-limitada llibertat? ¿No imaginas que l' absolutisme legal de Castella y la llibertat absolata de Navarra deuhen donar com á consecuencia precisa resultats idéntichs? Y si per desgracia hi ha segonas nupcias, ¿qué poden esperar los fills del primer matrimoni, si es cert, com ho es, que carn viva fa oblidar la morta?

Dirás pot ser, y tindrás rahó, que no 's veuhen en semblants regions, com no sia en casos excepcionals estos defectes y eixas senyals que revelan mal estar en un país. Cert; mes si no 's veuhen, es precisament no perque s' apliqui la lley, sino perque 's deixa d' aplicar; es perque regintse aquells pobles per sentiments y prácticas patriarcals; no trovantse que la lley los vinga ample, amparantse en ella, y usant dels drets que la mateixa 'ls concedeix

Digitized by Google

fan sens saberho lo que en Catalunya fem: anomenan hereu, es dir deixan la major part dels bens y especialment la casa pairal, á un dels fills, per punt general una minyona, y quasi sempre la mes jovencella, la que constitueix lo últim fruit del matrimoni, tenint per axó en compte que los majors, estant ja acomodats, no han menester de tanta ajuda, y considerant que no del tot abandonat lo niu puig en ell queda lo mes tendre dels germans, á ell, per l' amor que l' hi aportan, acudirán los altres de tart en tart, mantenintse de semblant manera los vincles que deuhen constituir y constitueixen lo llas misteriós que manté fortas y unidas las familias, fent al mateix temps que 's conserven y 's vajan perpetuant.

De manera donchs, que lo ben estar que en Navarra y las Provincias viscainas se disfruta, pervé de la semblansa que hi ha entre lo sistema que la consuetut ha establert en ellas respecte de la successió hereditaria, y lo que en Catalunya te prescrit la lley.

Pera demostrarte las excelencias y fonaments de la mateixa, necessita mes espay del que consent esta ja llarguíssima carta, ton invariable amich.

GAYETÁ VIDAL.

Sarriá Juliol de 1874.

INSTITUT FRENOPÁTICH

DE LAS

CÓRTS DE SARRIÁ.

Habent tingut lo pler de assistir á la inauguració del institut que ab tant acert dirigeixen los doctors Dolsa y Llorach, no podem menys de associarnos á lo dit per la prempsa, que galantment invitada enviá allí sos representants, en elogi de un establiment que axís honra á sos fundadors com á nostra provincia.

Ja avans de instituirse la Nova Belem, y concurrentment ab lo Manicomi de St. Boy, los fundadors del present ne tingueren un altre mes modest en Gracia, al peu del conegut vapor d' en Molas, lo qual seguí alguns anys ab profit seu y de la humanitat desvalguda; pero lo gran ánimo del Dr. Llorach, qui de temps nos afavoreix ab sa amistat, no podia contentarse de un ensaig mesquí, quant de tota sa vida estaba encarinyat ab la idea de fundar un manicomi modelo, hont despres de avocar tots sos recursos, pogués consagrar tota sa vida á la heróica missió que s' ha imposat.

Contragué llavors vincles mes íntims ab lo doctor Dolsa, prenent per esposa á sa recomanable filla, resultant dels capitals y esforsos de un y altre, y del concurs de tota la familia, la plantació del establiment que 'ns ocupa, ver modelo en sa llínea, y sa direcció especial y privillegiadíssima, tota volta que no es obra de especulació, sino de un facultatiu consagrat en cós y ánima á sos malalts, com y també de una senyora que al esfors inteligent del digne espós, ajuda ab lo amor y atencions de que sols es susceptible la delicadesa del cor femení.

Gracias á ells, los infelissos alienats poden contar á cuatre passos de Barcelona, no sols ab una mansió deliciosa que es en sí una torre de recreació per la amenitat dels jardins, la delicia de las vistas, la dolsura del ambient, y sobretot per la bona regla, distribució y gobansa de la generalitat del edifici y sas dependencias; sino ab un alberch de repós, de amorosa y benéfica atenció, hont hi ha per ells lo mon apart que necessitan, y remeys per alleugerir y curar sa terrible malaltía.

Lo territori y lo poble de las Córts de Sarriá, son ben coneguts de tots nosaltres. Lloch essencialment rural, conserva particularment en sa secció mes vella, fora de la qual se troba lo Institut, aquell primitiu carácter de rusticana sensillesa que li valgué son nom de *Córts* (en castellá *Cortijo)* del poble major de que dependia. Esta sensillesa li dona un carácter propi, que unit á las afavoridas circunstancias climatológicas y topográficas de aquella preciosa tongada de nostre plá, li donan un alicient campestre no facil de trobar fins á molt gran tret de la capital.

Lo establiment ocupa al menys set mojadas de terra de excellent qualitat, en exposició á mitj jorn, y encara que aprop del barri vell de las Córts, allunyat de tot' altre habitació, de modo que ho domina tot, y sols es dominat per las suaus falderas del S. Pere Martir y del Tibidabo que en cambi lo resguardan del nort inclement.

Roda tot lo terré un alsat mur que l' defensa y assegura, ab magníficas entradas per cotxes, patis de recibo, y altres accessoris adecuats á la moderna conveniencia, y seguidament s' entra en lo jardí que es un superbo clós, la mitat part voltat de assientos y recolsadors de verdura, ombrejat de molts arbres, y l' altre de bosquets, caminals y cuadros de flors á la inglesa, ab sortidors, cascadas, mirandas, llotjetas y altres jochs. A lo llarch del pati aixeca lo edifici principal sa extensa llínea de 130 metres, tot baixos, menys la grandiosa capella que domina en lo mitg, y dos cóssos á modo de pabellons en los extrems, contenent primer pis. La capella parteix l' edifici en duas seccions ó departaments, iguals del tot entre sí, á la dreta per donas, y á la esquerra per homens: en los pabellons hi ha salas de despatx, de visita y de habitació distingida: en los baixos, cuartos de tres menas, precehits de llarchs corredors que reten enfront, ab moltas portas obertas francament sobre lo pati, corresponents á las de altras tantas cambras, mes ó menys ornadas segons sa categoría, quiscum ab sa arcova y recuartet. En espays mitjans se troban altres cambras ó estancias de reunió y tertulia, custura y treball, lectura, joch, billar, etc. Darrera de la capella, formant martell ab lo cós principal, corre altre edifici que enclou menjador, cuynas, etc., dividint altres dos jardins interns, porxats á una part, mes allá dels quals se alsan degudament separats y assegurats altres dos cóssos, un per cada secció, ab patis devant y detrás, que enclouhen las

Digitized by Google

cambras de retenció destinadas als malalts mes furiosos, algunas d' ellas encotxadas perque no pugan ferse mal, y de empostissat paviment per obviar á sa llimpiesa. Hi ha també en los departaments banys apropiats al tractament hidroteràpich, fonts en terra y rebent l' aygua á raig del sostre. Hi ha per fi, llunyat del edifici, un obrador fotogràfich muntat de propósit, com adjutori de curació y com á recurs médich-legal, de gran valor en molts casos.

Ja que tant se treballa en Espanya per tornar boitxs á tots los sávis y als que no ho son, deuse altament admirar y grahir lo esfors dels Srs. Dolsa y Llorach per la consecució de un resultat contrari. Verament gran coratje avuy dia se necessita perque un facultatiu, apres dels estudis que presuposa la especialitat de sos coneixements, tinga la abnegació de sacrificar sa fortuna y sa vida, enterrarse fora del mon, y matarse en alivi y servey de una sórt de malalts, que perduda la rahó, no regoneixerán ni grahirán sos esforsos, ans be los repugnarán y resistirán ab tot lo empeny de sa llastimosa ceguera. Y qué direm si al costat de est facultatiu, que al fí pot en sos treballs recullir la corona de la ciencia, s' hi trova una dama voluntariament aislada de la societat, y compartint tant greu sacrifici, convertida nó una hora ni un dia, sino totas las horas y tots los dias en ángel tutelar d' aquells infelissos que perderen foguer, casa, familia y patria; al sol objecte de subsanarlos de totas eixas faltas, á impuls de la obligació que s' ha imposada, en alas de una caritat amorosa é incessant.

Se diu que están perdudas la virtut y la relligió. No! Encara hi ha bonas ánimas que creuhen y esperan: encara queda quelcóm de aquella fe antigua que mudaba los monts en valls: encara inflama alguns pits aquella doctrina santa que predicant y practicant la pau, lo amor, la germandat, la esperansa mes allá de la vida, ensenyaba á fer be pera fer be, y lluny de aumentar lo número de pobres, orfens, malalts y boitxs, fundaba hospitals y hospicis hont tantas llágrimas se son aixugadas y tantas miserias socorregudas.

La millor proba de que hi ha bonas ánimas, es lo Institut frenopátich de las Córts. Per tal motiu mereixen doble llorer sos fundadors y assistents; y si la desgracia del temps ó altres circunstancias, no corona sos esforsos del éxit que mereixen, válgalshi de recompensa lo sincer homenatje de sos admiradors, y en tot cás la dolsa satisfacció de un noble deber noblement cumplert.

J. Puiggarí.

MA ESPERANSA.

¿T' en vas, coloma de nevat plomatge!
¿T' en vas y 'm deixas en lo mon tant sol!
En tant tú cantas llibertat per l' ayre
Jo aqui m' anyor!

—

Digas trinantne tas cansons jolias
Qu' entre cadenas m' he quedat al mon!
Ni 'l goig me resta de mirar com volas;
Mon sol s' ha post!

—

La remor sento de las tendras alas,
L' eco dolsíssim de ton cant darrer,
Mon cor voldria junt ab tú volarne
Lliure pe 'l cel.

—

Y aixi partintnos amoretas dolsas
En llit de boyras trobarem repos,
La veu dels ángels nos fará, dormintnos,
Somnis d' amor.

—

Al despertarnos desfarem las alas
Y ab breu volada pujarem al cel,
Y entre armonias y perfums y cántichs
Veurem á Deu.

—

Dolsas aromas nos dará la Verge,
Llum resplandenta que no 's pondrá may,
Palaus de lliris envoltats d' estrellas,
Y ángels d' esclaus.

—

Com dos floretas per lo cel mimadas
Dins nostra cambra parlarem d' amor,
Voladas d' ángels tot ventant llurs alas
Mouran frescor.

—

Plens de dolsesa sonaran de Verge
Per l' entorn nostre delicats sospirs,
Llágrimas puras tindrem per rosada
De serafins.

—

La cabellera de la Verge santa
Al adormirnos de dossé 'ns fará,
S' alé de rosas gessemins y lliris
Nos dará escalf.

—

¡Oh, colometa, vull ab tu volarne
Que aquí á la terra moro de tristor!
Sens tú una tomba n' es per mi, coloma,
Que no te fons.

—

Un jorn niares en mon cor de verge,
Perfums vessantne lo jardí florit,
Avuy que miras ja sas flors marcidas
Deixas lo niu!...

—

Adeu, coloma de nevat plomatge,
T' en vas, ingrata, per no tornar mes!
La neu apaga de mon cor las flamas,
Per sempre adeu!!

Emili Coca y Collado.

LO YAMA-MAY

O CUCA DE SEDA DE ROURE.

III.

ALIMENTACIÓ.

Com ho indica lo mateix nom de la oruga son menjar casi exclusiu son las fullas del roure *quer-*

Digitized by Google

cus robun L), y dich casi exclusiu perque á falta de roure, menjan també fullas de avellaner (*Coryllus avellana* L), habent la senyora na María Agustina Royo, digna directora de la escola normal de mestras de Barcelona lograt alguns capolls de orugas alimentadas solzament d' avellaner. No obstant axó, deu dirse que lo menjar únich y estimat per las orugas es lo roure, y de las fullas de aquest las mes grassas ó molsudas, perque las primas y tovas no 'ls agradan de molt com las primeras. Lo roure preferit entre nosaltres es lo anomenat *penal*; venen despres los *carbassals* y finalment los *martinenchs;* en altres paissos serán preferidas altres varietats, pero sempre las de las fullas mes sucosas y grassas.

Com las orugas, sobre tot en las primeras edats, sempre tenen los membres propis de la masticació massa delicats respecte á la duresa de la fulla de roure, es menester que aquesta conserve la tendresa propia del arbre ó de son estat natural; á est fi se posarán las brancas en forma de ram en una ampolla ab aygua com ho expressa la figura número 1, ó be en portadoras, cubells y millor en una

Figura número 1.

caixa que pot ser de luxo y servir de adorno en la sala de cualsevol torre ó casa de recreo, conforme 's veu en la figura núm. 2.

Un moble aixis per l' estil es millor que las ampollas, perque si las cucas cauhen, com succeheix á menut, ellas mateixas tornan á enfilarse per las brancas, lo que no poden fer ab las ampollas; á mes aquestas se giran ab lo balans de las brancas, se trencan, etc., etc., cap de cuals inconvenients tenen, aquestas caixas. Ademes, quan las brancas son secas ó menjadas, son de mes fácil cambiar en aquestas, bastant posar brancas novas en los forats intermedis, fent de modo que toquin las vellas per-

Figura número 2.

que las orugas puguian passar de unas á altres.

Quan vulguian llansarse las brancas vellas, se examinarán ab molt cuydado per veurer si hi queda cap cuca dormida ó delicada, y en est cas se talla ab las estisoras una part del ram y se posa sobre de las novas perque al despertarse se hi puga dirigir. Que los rams sigan colocats en ampollas ó caixas, convé sobremanera tapar be los forats ab canem ó altre cosa, perque las orugas sentint la frescor del aygua no hi vajan y se afoguin.

Com aquestas orugas son silvestras, no volen estar espessas; aixis convé aumentar los rams á proporció que ellas creixan. Despres de la segona muda, ja 's poden trasladar al bosch, si allí se volen criar y traurer tot lo producte possible de la cria.

IV.

CLIMA Y DEMES CONDICIONS ATMOSFÉRICAS.

La oruga Yama-maï viu en las mateixas condicions que el arbre que la sosté y alimenta, y á fé que es lo roure un arbre poch delicat y per consegüent tampoch ho es la oruga. Com lo roure ama mes lo clima fresch que lo excessiu calent, en las horas de major calor la cuca apareix electrisada, va en busca de ayre, apar que no está be, y si alashoras se remulla queda quieta, mes tranquila y menja millor. Aixis com las orugas de morera no poden sentir trons y las tempestas ó temporals los danyan, las Yama-maï no se inmutan; si la pluja no es massa forta, se posan sobre la fulla pera tombarla

Digitized by Google

al contrari del sol, que se amagan per no rebrerlo.

Lo que las incomoda es lo fum, de modo que si se tenen en un aposento y si 's fuma en ell, están com borratxas y cauhen dels rams y no tornan en sì, afins que s' ha netejat la atmósfera fumosa.

Aquestas orugas pateixen com las de morera la malaltía anomenada *Pebrina* y altre que anomeno *anemia;* la primera casi ha desaparegut ab la connaturalisació de la oruga en aquest pais; la anemia es mes comuna, y crech que sempre es procedent de falta de alimentació, puig algunas voltas quedan las orugas agafadas en las brancas secas sense saber trasladarse á las novas, y altras voltas també quedan oblidadas per aquell que las cuyda, y alashoras se debilitan y agafan la anemia, enfermetat que no las mata sempre, y molt menos de promte com la pebrina, pero las priva de filar be lo capoll, ó de convertirse en papallona y concorrer á la conservació de la especie, únich objecte de sa vida ó missió, cumplint la cual ocasionan nostra riquesa.

V.

VIDA Y EDATS DEL YAMA-MAÏ.

La llavor del Yama-maï se aviva espontaneament sens auxili de calor artificial, y per desgracia se aviva massa prompte si dita llavor no está guardada en paratje fresch, perque com los roures son tardaners en naixer, quan aquella avansa, no se sab com alimentarlo.

Nascut lo Yama-maï deu recorrer sa vida en cinch temporadas ó tiradas que anomenan edats, lo que també fa la cuca de morera, si be que las edats d' aquesta son mes curtas.

La *primera edat* es en Vich,—dich en Vich, perque lo inteligent Sr. Villanueva té experimentat que en Barcelona es un ters mes llarga,—de 14 á 16 dias, creix 9 milímetros; al naixer ne te 6; es groga; la adornan 5 rallas negras longitudinals; á simple vista es llisa, pero mirada ab un bon vidre multiplicador está erissada de grans dels que surten pels negres y en lo coll blanchs; lo cap es de color de cirera llustrós. Passats aquestos dias deixan de menjar y comensa la primera dormida que dura tres dias y mitx ó cuatre, passats los cuals muda la pell y entra en la

Segona edat; lo color del cap, que era vermell cirera, se torna en aquesta edat vert y luego de color de carn; las sis potas verdaderas se tornan transparents com de banya; lo color de la oruga es de vert clar, han desaparegut las cinch ratllas negras y sols quedan d' aquest color dos punts en la part superior dels costats del últim segment; los pels son menos y mes negres. Aquesta edat es mes curta que la primera; dura de set á vuyt dias; passats aquestos se dorm, queda inmóvil per un espay igual de temps á la primera dormida. Durant aquesta, estan comunment de cap per avall, pero ab lo cap alt, com manifesta la fig. 3.ª. Acabada la dor-

Figura número 3.

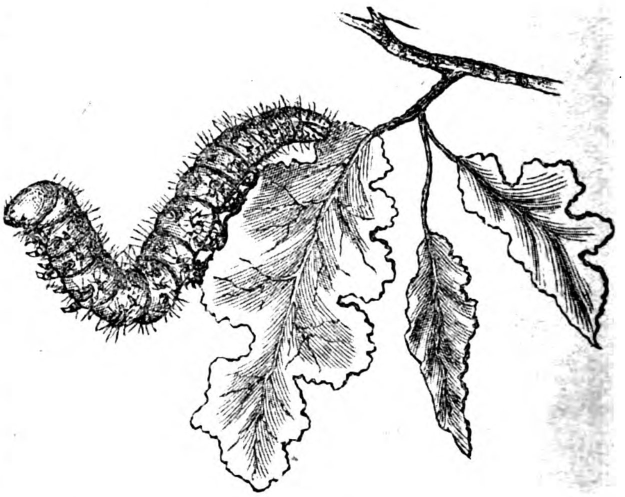

mida muda la pell y entra en la

Tercera edat.—Altre volta cambia lo color: un vert casi igual al de las fullas que la sustentan reemplassa al vert clar, los grans ó tubérculs superiors conservan lo color groch pero un poch mes apagat y 'ls inferiors se pintan d' un blau clar molt hermós. Com aquesta edat comensa á manifestar lo anyal característich y peculiar de la especie, tal es un espay triangular de color de castanya á cada costat del últim segment.

Los que vullan fer la cria fora casa poden desde ara trasladar las orugas á la roureda, al ayre libre.

Per terme medi dura aquesta edat onse dias.

Quarta edat.—Si la hermosura d' un insecte fos lo senyal de la sua perfecció y complement, podriam créurer que 'l Yama-maï ha arribat á son estat complert de desarrollo y perfecció. Alguns pichs d' un hermós blau denotan lo punt d' imserció dels pels; los setse estigmas prenen una figura prolongada formant tres ratlletas, groga la del mitj y de color de castanya las de la bora que la adornan en gran manera, ademés en los costats dels segments quart y quint comensan á lluhir dos punts metálichs, dos hermosas perlas á mes que topan la enjoyan y adornan d' un modo estraordinari.

Aquesta edat un poch mes llarga que las primeras dura per terme medi catorse dias.

Quinta edat.—Luego se desperta la cuca y mudada la pell, se doblega y 's menja la despulla que se acaba de tráurer com si aquesta part de ella mateixa fos necessaria per enrobustirse y viurer mes enlayrada: es aquesta la última excursió ó edat del Yama-maï y la mes llarga, puig dura uns disset dias.

Segons se despren de la duració de las diversas edats senyaladas, la vida del Yama-maï es de sexanta cuatre dias, pero pot cambiar y efectivament cambia segons va la calor del aposento, lo cuydado en mudar los rams, lo mullarlas y altres particularitats qne poden mudar en cada cria.

Lo Yama-maï casi sempre viu de cap per avall ó se posa á la vora inferior de la fulla, com denota la

Digitized by Google

Figura número 4.

figura 4.ª. En la última edat li agradan las cametas-peciolo-de las fullas, per lo que malmet molt menjar.

VI.

CAPOLL SEDA.

Arribat ja lo Yama-maï al terme de sa vida de oruga, deixa de menjar, se traslllueix y pren un vert casi trasparent, que 'l distingeix de las demés orugas, llensa una mucositat negrenca y disminueix de volum.

A las pocas horas comensa á filar una seda bastant forta que la lliga ó volta en lo peciolo ó cameta de una fulla; luego ab altres hi dobla dita fulla, ó n' acosta d' altres y comensa á formar un filat dintre del cual se sosté tota cargolada pero en disposició de mourerse en totas direccions; continua filant y aixís va reforsant y atapaint dit filat afeginthi fils y mes fils, fins á tancarse del tot, y quedant herméticament tancada en la presó que s' acaba de fabricar que no es altre que lo capoll de la forma que representa la figura 5.

Figura número 5.

Los capolls de las femellas son mes amples y pesan per terme medi 6 grams; los dels mascles son mes prims y ne pesan 4.

La seda es forta, brillant, igual y molt estimada dels Japonesos, entre nosaltres se paga á igual preu que la de morera, á pesar de no ser del tot tan fina pero en cambi es mes forta y propia per teixits resistents, com domás, fular, barege y altres.

Lo color natural d' aquesta seda es lo groch clar tirant á verdós; apar que en un principi no se li sabia donar tota classe de tinte ó colorament, pero aquesta dificultat ha sigut vensuda per un entés químich y tintorer de aquesta ciutat D. Thomás Calsina, qui ha lograt donarli tota classe de colors.

VII.

CRISSALIDA-PAPALLONA.

La oruga tancada per ella mateixa dintre lo capoll resta allí cosa d' un mes, sufrint en aquest espay de temps dos cambis de estructura, lo un dit de *crissálida*, que está representat en la figura 6.ª que es la que guarda en casi tot lo temps de sa presó, experimentant ans de sortirne un cambi paulatí que la converteix en hermosa *Papallona*. Aquest es lo estat perfet del insecte; es lo complement de la sua vida, y en ell verifica lo mes essencial de la sua missió, com principal objecte, tal es la conservació y reproducció de la especie.

Fig. n.º 6.

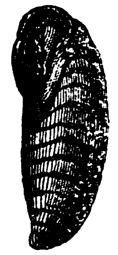

La papallona Yama-maï es de las mes grossas y vistosas que veyém en nostre país, son color predominant es lo anomenat per los químichs Nanqui, un tant semblant al de taronja, pero ab alguna variació, en el centre de cada ala s' hi veu un ull de nasar rodejat d' una aureola rosa y violeta y d' un cordó mitj blanch mitj negre sobre fons nacarat. Divideix lo ters inferior una ratlla de tres colors formada del rosa, blanch y blau sobre fons negre que li dona una visualitat agradable. La nervadura principal es peluda y d' un color blanch sobre violeta obscur.

Las papallonas son mascles ó femellas: las primeras tenen lo cos mes prim y petit, son principal y característich adorno son dos vistosas plometas posadas al cap, al costat dels ulls, de que careixian quant eran llavors ú orugas, com se veu en la figura 7.

La papallona femella te lo cos mes gros y ample pero no te plometas en lo cap, sino un filament com representa la fig. 8.

Las papellonas mascles acostuman á naixer un poch ans que las femellas; per aixó se aconsella tenir los capolls de las últimas en un aposento mes calent á fi de adelantarlas, perque nasquian totas á un temps y se puga lograr una bona.

Digitized by Google

Figura número 7.

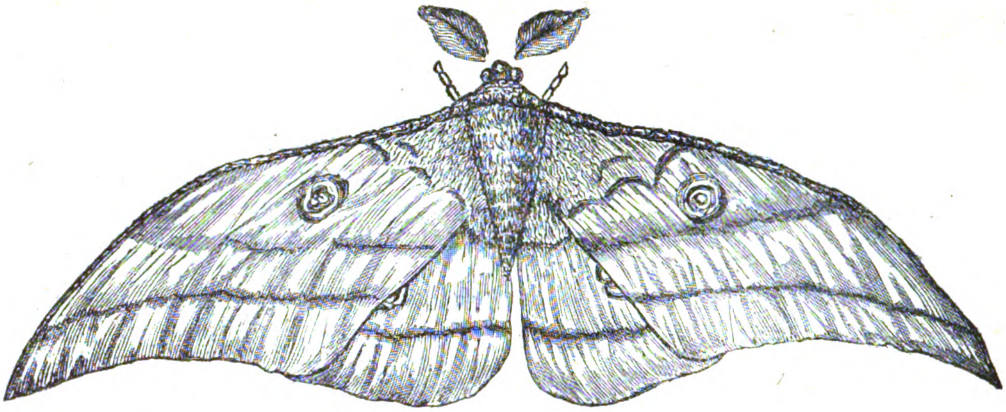

Figura número 8.

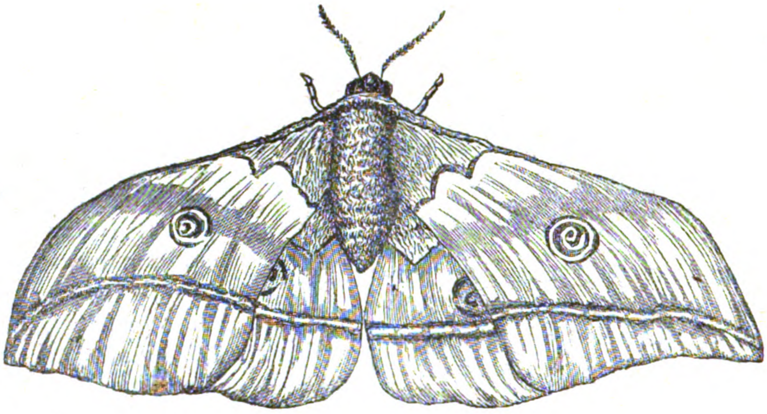

VIII.

FECUNDACIÓ.

Las papallonas se uneixen en la nit del segon dia d' haber nascut; volent un lloch espayós y penetrat per lo ayre. Los mascles moren després de la sua unió, las femellas despres d' haber post si han sigut fecundadas ó sinó moren també sens depositar á vegadas llurs ous en las parets ó reixas ahont están tancadas. Com son mes activas y violentas que las de morera, no se 'ls pot donar, com á aquellas, la llibertat perque se apartarian massa del lloch destinat á póndrer los ous y sen perdrian molts, lo que seria molt sensible al mateix temps que perjudicial als interessos dels criadors del Yama-maï.

Los ous del Yama-maï son rodons y un poch aplanats en los dos costats, de color gris obscur, que prenen al sortir de la papallona ; los últims son mes ó menos blanchs, son pes es de 0'65 grams de modo que 137 pesan un gram si be que també hi ha diferencias segons la robustesa de la femella y siga lo ou fecundat.

La extensió ja massa llarga que pren aquest article no 'm deixa continuar altres datos y noticias sobre aquest útil é interessant insecte, pero lo lector que vulla mes permenors podrá trobarlos en lo Tractadet que d' aquesta cria tinch publicat y 's troba en la Portería del Institut agrícola catalá de S. Isidro.

Deixant, donchs, moltas altres cosas que podria dir concloure aquest article encarregant que luego de recullida la llavor se guardia en capsas en que puguia penetrar lo ayre, en lloch sech y lo mes fresch possible á fi de que no nasquian las orugas ans no hi hagia menjar ó fulletas de roure.

Axís se aguarda fins que la Divina Providencia donant vida á la materia continguda dintre tan menuda capseta, sens cap cuydado de part nostra, obra un foradet, trau lo cap y surt la petita orugueta que ab sas transformacions fará per algun temps las delicias de quantas personas se dediquin á tan útil com agradable cria.

JOAQUIM SALARICH.

Vich 8 Juny de 1874.

GRAT RECORT.

TRADUCCIÓ DE LOPE DE VEGA.

Cau d' un mont á una vall sobre esmeralda
mansa corrent que 'l raig del sol plateja,

Digitized by Google

y entre rosas y lliris serpenteja,
y entre viola y jasmins y tendra gualda.
Cenyidas d' aromática guirnalda,
vencentlo en candidés y fentli enveja,
en son cristall, que 'l dols Favoni oreja,
nedan las ninfas de la verde falda.
D' un bell prat aquest mont reb vassallatje,
lloch deliciós que á disfrutar convida
de Citeres los plers en son ombratje.
Y en aquesta planura y vall florida,
temple d' amor del paradís imatje,
no m' hi ha sucsehit rés may en ma vida.

A. G.

BIBLIOGRAFÍA.

V.

Igual motiu que 'l qu' he alegat respecte al aplech de poesías morals y relligiosas pera no allargar desmesuradament esta revista, dono per reproduhit respecte á *Lo Llibre de la Pátria.*

La superba llegenda «Lo Cap d' En Armengol d' Urgell» y l' entussiasta oda elegíaca «Lo Rey del Mar», premiadas ab la englantina d' or y ab primer accéssit respectivament en nostres Jochs Florals de 1861, axís com la poesía «Los Voluntaris Catalans», guanyadora també de joya en altre certámen; «En lo Muradal», feréstega pintura dels almugavers; «Los Héroes del Mar» y «La Nova Musa», constituhexen, ab altras composicions, com las Epístolas, una verdadera riquesa, á pesar de trobarshi algunas monedas falsas.

Y ¿qué podría dir que no s' haja dit de las més genials composicions patrióticas de D. Victor Balaguer? ¿Qué del modo de sentir, del intencionat simbolisme, de l' estructura gráfica y del ayre catalanesch d' aquellas populars cansons «Los Cuatre Pals de Sanch», «La Dama del Rat Penat», «Lo Sach dels gemechs», «La Nit de Reys», la «Cansó de la Bandera» y la «Cansó nova sobre un aire vell?»—En ellas, axís com en lo romanç históricb «Las Cinch diadas del Amor», es hont se fan més sentir y estimar las qualitats poéticas de D. Víctor Balaguer. Ab estas cansons, que feren estraordinaria propaganda catalanista, burlant l' intranzigencia oficial, lo Trovador de Montserrat pren una fesomía original, inconfundible, simpática al poble catalá, y per lo mateix trascendental.

Inecessari també m' es repetir avuy y en aquest lloch que los «Eridanias», ó Cants de Italia, no han viscut la vida dels fets que las inspiraren y que, prescindint de tota apreciació política, son obras d' art, admirables per llur grandesa de concepció y valentía de formas generals.

La tercera secció de *Lo Llibre de la Patria* la titula 'l poeta «Lluny de ma Terra», advertint en una nota que totas las poesías compresas en ella foren escritas durant lo temps que, per causas políticas, l' autor se vejé proscrit de sa pátria.

Figurant també, com figuran, en l' edició penúltima de las Poesías de D. Víctor Balaguer, dech limitarme á repetir que 'ls sentiments predominants en exas composicions son l' anyoransa de pátria y la noblesa d' un fundat agrahiment á l' hospitalaria Provensa. Lo poeta no está encegat per l' indignació qu' ocasiona 'l desterro, y canta las glorias de la patria que no son de partit, sinó nacionals. Posant sos ulls y son cor en l' antigua pariona de nostra Catalunya, retrau sas históricas glorias políticas, canta las bellesas físicas que la enjoyan y celebra sas modernas glorias literarias ab dedicatorias als Trovadors de Provensa, y ab particulars ditirambos á Mistral, Roumanille y altres poetas del Mitjdia de la Fransa. Mes devegadas esclata 'l volcá, y la pedra tosca bullenta trenca y arrasa. Lo poeta increpa á sos compatricis que no 's decidexen á batre 'l despotisme; los adjectius denigrants, terribles, brollan ensemps que las frases de

Lo poble tè 'l cor noble, lo poble tè 'l cor sa.

Lo trovador desterrat suspira, 's frisa per la regeneració d' Espanya; ansía que la llibertat foragiti 'ls vils marxants del temple... Enhorabona : aquexa es també i' aspiració del poble. Lo poeta veurá realisat son ideal: caurá una dinastía; nova gent, d' entre la qual no 's veurá per cert eliminat lo mateix poeta, vindrá á gobernar la nació; se proclamarán novas ideas; lo sol de la esperansa irradiará en tots los rostres y en tots los cors... Després... després.........

Lo senyor Balaguer que, no atenent, com tants, al consell del inmortal Gœthe d' evitar lo poeta tota influencia política si vol conservarse poeta, ha pres una part molt activa en la vida pública desde 'l setembre de 1868, nos indicará en sas «Últimas poesías» lo qu' ha succehit després.

En primer d' octubre del any que acabo de citar dirá á sos compatricis desde Torroella de Montgrí:

Si eixa vegada nos mostrám com altres,
A la veu de la pátria indiferents,
Que nos dónen llavoras per tot' arma
Son fus las donas, son gayáto 'ls vells.

Lo cambi polítich de sol-arrel es ja un fet. Tot quant respirava ayre de lo caigut es trasmudat..... ¿Y bé? Després de ben reposat l' entussiasme, encara una interinitat de govern; després d' un de provisional, un monarca nascut á Italia, que vindrá á Espanya á bordo de la *Numancia*. Nostre poeta, un dels delegats que l' acompanyan, li diu, al divisar las costas de la pátria:

Tu lo poble amarás, que 's fia á ta justicia,
Qu' en tu ne fixa avuy sas nobles esperansas,
Que sols te espera á tu pera tancar la porta
De lluytas y de dols que 'l cor li despedassan.

Açó creu nostre poeta, puix açó diu á son rey; açó creu, puix de més á més, li dona consells pera

Digitized by Google

governar que no se semblan gens als egoistas de Maquiavelo, sinó als divinals dels Evangelistas. ¡Confiansa vana y vans consells!

Llegím, sinó:

¿Te 'n vas, oh rey? Ni tots te conegueren
Ni tu tampoch á Espanya has conegut.

Després de sortit D. Amadeo de Saboya, la proclamació d' un govern antipátich al poeta, qui 'l 24 d' avril de 1873, «*disolta per las turbas l' Assamblea Nacional*», estampa sa indignació en una dotzena de versos d' un tirat que recorda «En lo Muradal.»

Després—cosa prevista,—no es lo trovador de las esperansas y recorts el qui canta, sinó 'l dels desenganys y casi, casi 'l dels remordiments. Mes ¡ab quánta tendresa, ab quánta veritat y senzillesa se recorda de Catalunya!

Aucellet que vas pèls ayres,
Si es que á Catalunya vas,
Vet' aquí dos mots de lletra,
Sota l' ala 'ls portarás.
«¡Ay ma bona vella mare!
¡Ay turons de Montserrat!
¡Ay las dolsas recordansas
De mos bells escons pairals!»

Bè fa en plányer qui sembla trobarse encara més «Lluny de sa Terra» qu' en los anys prócsimament anteriors al de 1868; bè fa en gemegar qui veu la pátria convertida en nieral de desventura y deshonra, nó per culpa d' un partit, sinó per insensata conducta de tots; be fa 'l poeta de son temps y del seu país en concloure sas poesías esclamant:

Al calor de las lluytas fratricidas
Lo canó trona y s' estremeix la terra...
¡Oh llibertat! ¡oh pátria! ¡oh malhauradas
Visions de somnis verges!

JOAQUIM RIERA.

CORRANDES POPULARS.

La claror del sol ja 's pon,
La del dia may s' acaba,
Ay, que trist está 'l meu cor
Quan no veu la teua cara!

—

Roseret de roses blanques,
Qui 'ns ho hagués hagut de dir!
Tant que 'ns estimavam antes,
Y hajam hagut de renyir.

Roseret de roses blanques,
Si 'm voleu matá aviat,
Aneu fentme mala cara
Quan us passo pèl costat.

—

A mi m' han dit, jovenet,
Que de mi burlá os voleu,
Les burles quedarán vostres,
La meua amor no l' haureu.

—

No se pas qu' es lo que tens
Que cap fadrí no t' agrada,
¿Voldrias un hisendat.
O potsé un *grande* d' Espanya?

—

Tres dies há que no menjo
Sinó llágrimes y plants;
Que aquests son los aliments
Que l' amor ne sol donar.

—

Jo m' hi tirariaria,
Jo m' hi tiraria al riu.,
Jo m' hi tirariaria.—Ab
aquella que sempre riu.

—

Anch que 'm vejesses difunta.
Difunta al mitx de quatre atxes,
Anch que 'm vejesses difunta.
No perdes les confianses.

—

A la noya de la parra,
Fadrins que la festejeu.
Paraules y bona cara
D' ella res mes no 'n trauréu.

Recullides per PAU BERTRÁN Y BROS.

NOVAS.

La *Revista de España* (núm.° del 13 d' Agost) inserta un curiós, treball, degut á la ploma de D. Víctor Balaguer, titolat *Los felibres provensales*, en lo qui dona una idea de la *Academia* que tenen aquells instituida; descriu algunas de las mes célebres *felibrejadas*, y fa la biografia literaria d' en Mistral, Aubanel, Roumanille, Roumieux y altres dels mes nomenats poetas de Provença, traduhint algunas de llurs composicions.

En la secció de bibliografia s' ocupa també la indicada *Revista* molt favorablement de las *Cansons del temps* del Sr. Riera.

—

Ha continuat la interrompuda publicació de la *Biblioteca Catalana* ab la repartició d' un fascicle que conté lo comensament del 3.e tomo del *Tirant lo Blanch* y dos plechs de la Crónica de D. Jaume. Desitjariam que d' aquí en endevant se desplegués mes activitat en la citada publicació, á fi de poder recuperar, en lo posible, lo temps que ha estat suspesa.

—

Llegim en los periódichs d' esta capital que 'ls coneguts escriptors en Frederich Soler y en Joseph Feliu y Codina han terminat un dramá, ab lo titol de *La Filla del marxant*, que será la primera obra que s' estrenará en lo teatro Catalá la vinenta temporada.

—

Lo Govern francés ha concedit la creu de la Llegió d' Honor á N' Albert de Quintana, que fou lo qui representá á la poesía catala en las festas d' Avinyó per lo centenari de Petrarca.

—

S' ha comensat á publicar *La Fantasma groga*, nou setmanari catalá, ab grabats.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 10 de Setembre de 1874. Num. 25.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals. Al estranger, tres mesos. . 13 » Ultramar, tres mesos. . . 18 » Un número sol. . . . . . 1 »	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral. Los no subscriptors per id. . 1 » Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.

SUMARI.

Cartas familiars sobre un assumpto trascendental; per *Gayetá Vidal y Valenciano*.—La nit de Nadal (poesía); per *Apeles Mestres*.—De la 1.ª edició dels Usatjes, Constitucions y altres lleys de Catalunya; per *Andreu Balaguer*.—Madrigals; per *A. G. y L.*—Las caixas de la Nuvia; per *Maria de Bell-lloch*.—Presentiment (sonet): per *Simon Alsina*.—Laboratori del Pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—Bibliografía; per *Celestí Barallat y Falguera*.—Corrandes populars; per *Pau Bertran y Bros*.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius*.

CARTAS FAMILIARS,

SOBRE

un assumpto trascendental.

SEGONA.

Pera seguir endevant, estimat Albert, en la tasca que me he imposat, me fora indispensable, si á altre que tú fos, me dirigis; fer una ressenya, sisquera breu, dels alambins perque han passat nostras lleys relativas á successió, fent notar la influencia que en ellas ha tingut la jurisprudencia dels romans, mes tart las costums dels homes que del septentrió venguts, esventaren, tot y essent salvatges, als que contaminats dels vicis de la falsa civilisació, exteneren lo seu imperi per tots los ámbits del mon conegut; y per últim los principis que serviren de fonament á nostras lleys avuy vigents, lleys que contan llarchs segles de existencia, y que ab tot no han degut esser modificadas, justament perque al proposarlas lo poble y al sancionarlas los reys, s' habian pres en compte, despres de llarch estudi y meditada reflexió, las ventatjas y los inconvenients que oferia quiscun dels sistemas que fins aquell punt s' habian seguit.

Y es Albert, que nostres besavis procehian com jent que sap lo que 's fa: no com procehim avuy, que al veurer danyat un dels nombres del cos social, sortim facilment del pas decapitant al subjecte, substituhintlo per un de nou que com fet depressa y corrents no dura quatre dias. Mes axó es mes factible, no exigeix tant estudi, tanta meditació com reclama la necesitat de esbrinar l' orígen y previnencia del mal, pera aplicarhi lo degut remey. ¡Qué 's diria de nosaltres, de nosaltres que en curts dias donam la volta al mon, y en breus instants nos posam en comunicació ab los que viuhen de ell á l' altra banda si haguessem menester la esperiencia de segles pera reformar una lley! Nostres besavis, aconsellantse en la soberanía de la inteligencia, essent *conservadors* de tot alló que la historia recordaba com gloriós y acreditaba l' us com necessari, eran *novadors* en tot lo que la rahó persuadia com possible, y la experiencia demostraba com just y ventajós. Nosaltres mes impressionables y sobre tots mes satisfets y envanicats de nostres coneixements, arrebassam en un obrir y tancar d' ulls l' obra de llarchs segles y *cream* en un instant un codich fundamental, la que deu esser lley per la qual se regesca tot un poble. No hi ha mes diferencia sinó que la obra de nostres besavis vivia llarchs anys, puig de forsa tant poderosa estaba dotada, que si esdevenia que algun de llurs membres s' inutilisás, tallabasseli com á roure revellit una de sas brancas, sens que l' arbre se 'n ressentis poch ni molt, substituint aquell per medi d' un empelt; y las nostras no envelleixen poch ni gens, per la rahó senzillíssima de que naixen mortas. En cambi tenim la satisfacció de anomenarnos á boca plena fills previlegiats del segle de las llums, y de motejar de pobra jent y pot esser fins de trossos d' ase á aquells que de segur, desde alla ahont Déu los te, contemplan ab compassiva mirada la afanyada vida que portan sos nets y successors.

Y no cregas Albert, per lo que acabo de manifestar que pertanya jo á aquella mena de jent que te per natural impuls fer lloansa dels temps que foren, *laudator temporis acti*, que diu lo preceptista, y que ab tanta dolsura parafraseja lo tendre Manrique quan escriu

Como á nuestro perescer
Cualquiera tiempo passado
Fué mejor.

No, fill del segle, á ell me complach en pertanyer en cos y ánima; mes la passió no 'm quita 'l coneixement, y conech que subjugats per l' orgull, per est orgull satánich, fill tambe de est segle, que 'ns

Digitized by Google

empeny, y nos enlaira y no 'ns deixa punt de repos, dominats per la folia de posarnos al nivell de la divinitat, y que vehent la impossibilitat de arribarhi, avans que confessarnos vensuts, pretenem enganyarnos á nosaltres mateixos, negant llur eternal existencia, y sostenint que tot en est mon se deu á la transmutació de la materia, senyalantnos per respectables progenitors, lo gimi dels boscos, ó pot ser l' alzina surera que 'ns dona materia pera fer taps de barral,—nos extraviam miserablement, quan si seguissem los exemples que los temps vells ab abundó nos ofereixan, conjuminantlos ab las ensenyas que nos donan los nous, y aprofitantnos dels elements que á ma tenim, mes endevant foram d' allí ahont cayent, y aixecantnos, habem arribat, y títols mes positius tindriam pera proclamarnos representants del verdader progrés. Pera mereixer tal nom precis fora que al compas que han millorat y crescut los interessos materials, crescut y millorat haguessen los morals, y estos á mon entendrer han quedat molt enrera en la precipitada marxa que los hómes del present segle habem empres.

No temeria entrar en la demostració de la veritat que en la proposició que sentada deixo, complertament s' enclou; mes nos distrauria facilment del asumpto de estas cartas, y no es cosa de que anem branquejant sens arribar may lo moment de fixarnos.

Altrament si, Albert. L' orgull, la presumpció, la fatuïtat que son fesomia propia de la generació present, influeixen d' una manera trascendentalíssima en que no tingan nostras obras las condicions de estabilitat que á las dels nostres besavis distingeixen, y en que posem en ellas la ma atrevida sens respecte ni temor. ¿Ne vols una proba? Posa enment en la munió de filophs de golfa morta y llegisladors de carreró, que sens encomanarse á Deu ni al diable, voldrian esborrar d' un cop de ploma las lleys perque 'ns regim en materias de successió. Segurissim pots estar que si 'ls diguessis, seguint á un de nostres mes distinjits jurisconsults, lo llorejat publicista 'N Joaquim Cadafalch, que «recordant los llegisladors catalans, los efectes de la divisió produhida per las costums gótiga y romana, tractaren de completar lo sistema basantlo en la llibertat, á cual fi, lluny de contentarse ab la satisfacció de haber establert que 'l pare pogués disposar de las tres quartas parts de son patrimoni, y que la llegítima pera tots los fills y fillas, encara que passassen de quatre, no fos sinó la quarta part, distribuida entre tots per porcions iguals, permeteren al pare instituir hereu á cualsevol dels fills y encara l' autorizaren expresament pera donarho tot, entre vius ó per testament, als extranys, sens mes limitació que la llegítima dels fills: y disposaren també que no fós menester deixar la llegítima per dret d' institució, bastant qu 'ls pares la deixassen per via de llegat ó de qualsevol altre manera: y que ab paraulas expressas y no d' altre manera poguessen prohibir la detracció de la quarta trebeliánica als hereus en primer lloch instituits: y que estos, estimat lo valor dels bens del difunt, poguessen elegir entre pagar la llegítima ab diners, ó ab bens inmobles: y que 'l fill vivint lo pare no tingués llegítima ni pogués demanarla: y, per últim y finalment que lo fisc, per delicte pel fill comés, no pogués sollicitar execució contra 'ls bens del pare, ni lo jutge decretarla per causa ó fet civil ó criminal del fill, sens incorrer en las penas imposadas als transgressors de las constitucions y lleys de la terra:»...; segurissim pots estar, te repetesch, que si semblants manifestacions dirigisses á eixos pretesos regeneradors de la societat, ab to de desdeny te dirian: «¿Y á mi que?» Y tal vegada pera donarse autoritat, si algun borrall de llatí, conservaban d' aquell que malament aprengueren rosegant la *Instituta* 't dirian: ¿Que hi fa? *Rescedant vétera: nova sint omnia.*» Y desitjant demostrar que també estan forts en estos que 'n diuhen principis de la ciencia economica y social que segons las lloansas que de ells se fan y lo mòlt que se 'n parla, ningu diria sino que son l' incomparable específich y *curalo todo* de quants mals afligeixen á la generació present, repetirian: «Si, *nova sint omnia*, afejint probablement: ¿Hi ha injusticia major que aqueixa desproporció establerta per la lley? ¿Per ventura no son tots los germans fills dels mateixos pares? ¿Es just que tinga sols una vigésima part dels bens, de la herencia, cada un dels fills externs d' un matrimoni que n' ha tingut cinch, quan l' hereu, lo qui la sort tingué de venir primer al mon, ne te setze vigéssimas? ¿Y de què li serveixen al fill los bens que puga trobar despres de la mort del pare, es dir, quan per discurs natural, lo fill, passats los millors anys de la vida, mes estará pera descansar dels afanys y fatigas, que per johir de las riquesas de est mon?» Aqui, aqui está, com vulgarment solem dir, lo punt de la confitura: esta es l' ánima de la questió.

Sens perjudici de demostrar mes endevant tot lò que de débil é infundat tenen semblants arguments y altres que 's trauhen á colació per los enemichs de la lley catalana, dech dirte, y á bon segur que no 't sorprenderá la revelació, que en lo fons de estos arguments, 'l únich que s' hi veu, es egoisme, insaciable desitg de riquesas y ben estar material, quelcom semblant á lo que la fábula 'ns conta del miserable avar que volent d' un cop tenir mes gran riquesa, matá la gallina que tots jorns li donaba un ou d' or. Si, Albert, no ho duptes: estos tals sols veuhen en la herencia lo medi pera aumentar llur riquesa; en cap manera la idea de contraurer una obligació, de cumplir un deber: per ells son lletra morta, los principis fundamentals de la successió hereditaria; aquells principis en virtut dels quals la familia, per una ficció llegal, va perpetuantse de pares á fills; aquells principis en virtut dels quals, ja que la mort destrueix lo cos, ni pot destruir l' ánima, que va allá ahont la destina Dèu en virtut de son bon ó mal obrar mentres permanesque en est mon, ni pot arrebassar la veneranda y protectora sombra de las generacions que han crescut y s' han succehit en la santa llar de la casa pairal. Cors metalisats, incapassos de sentir la dolcíssima satisfacció, pervinent de las tradicions, y d' apre-

Digitized by Google

ciar la delitosa flaira que lo vell exala, sols vehuen despres de la mort del pare, del germá, del padrí, l' hisenda, lo camp, lo caudal que 'ls permetrá donarse cent y un plers. Parlals de las obligacions que l' hereu contrau, de las privacions que ha degut soportar durant sa vida entera: digals que per ell no hi hagut juventut, que aquella llibertat que 'ls segons fills disfrutaban (ells han buscat l' odiós calificatiu de *externs*), l' hereu ni tan sols la pogué coneixer: recordals que identificat ab las aspiracions del pare, y mirant al pervindre dels germans, feu creixer la riquesa de la casa ab los fruits del dot de sa muller, de la jove: feslos present que per tals sentiments mogut potser sacrificá llegítimas aspiracions y renunciá al ideal que en los mes hermosos dias de la joventut, format s' habia en lo mes amagat de son pensament; y ó be 't negaran la veritat de semblants fèts, ó si s' arriban á convencer, 't sostindran que queda de sobras compensat podent anomenarse hereu.

Y si 'ls fas reparar que sens axó no hi hauria familia, si 'ls recordas lo que ab son sistema, ó ab lo que ells voldrian, en altres encontradas y realmes sol esdevenir; si pera que 's dongan á partit los posas á las mans treballs científichs que no podan rebujar, l' obra profundissima, per exemple, del conciençut Le Play, *La Reforme social*, te diran que semblants pretencions repugnan ab las tendencias dels temps presents; que estos desitjs son sols propis de gent rancia y enamorada del régimen passat, y no 'ls podrás traurer de la seba eterna cansó: «A nous temps novas costums: *foch nou, foch nou, foch nou.*»

¡La familia! ¿Y que se 'ls ne dona á ells de la familia? Quin encant, quins atractius pot oferirlos lo recort del pare escarrassantse, pera aumentar lo patrimoni que heretá, ó lo que está formant pera sos fills, demostrantlos ab l' exemple y la advertencia, que poch á poch se va lluny, que la perfidia mata la cassa, que molts pochs fan un molt, que amen amen al cel arriba, que qui quan es jova no traballa, quan es bell dorm á la palla, y altres y altres que constitueixen desde que mon es mon, lo mes complert tractat d' economia doméstica y social que pugan imaginar los mes estudiosos y discrets filosophs? ¿Quina grandesa vols que troben en la manera com tenim constituida nostra patriarcal familia, quan, ab la major voluntat del mon, y á truco d' arreplegar un grapat de monedas, destruirian quant hi ha de mes venerable, de mes bell, de mes encisador?

¿No ho veus? No t' anuncia tot quant á ton voltant passa, aqueix esperit d' utilitarisme que escampat dintre de la atmósfera, penetra per medi de la respiració dins nostras entranyas y enmatzina y destrueix la sanch que corra per nostras venas donant vida y aliment á nostre cos? ¿Que significan los recorts de grandesa, totas las bellesas artisticas que un monument enclou, devant del interés miserable que podran donar las casas de lloguer aixecadas demunt de la terra ahont s' enlairaba l' edifici testimoni de temps per ells odiosissims, puig ho eran de mes fe, de mes abnegació, de mes varonils virtuts? Y encara que 's degan esventar las cendras de nostres avis, y de convertir en pedruscall per adobar carreteras y camins las despullas dels vells segles, las enlairadas torres, que ni temeren los vents, ni á son mateix pes se rendiren; á ellas arribaran ab ma profana y enderrocaran las mes preciadas bellesas, posat l' enteniment en lo producte que 'ls donará lo nou edifici que allí pensan construir. ¡Que una cosa es l' amor á l' art y lo diner es altra cosa!

Y vols tú, estimat Albert, que puga detenirse devant los respectes de la familia, qui no sent llurs membres paralisats devant de semblats tresors, que ho son, sisquera no dongan material interes; pero que produeixen una renda inmenssa de dolssíssimas satisfaccions, desinteressadas com fillas del sentiment de que pervenen y que brotan del bell mitg del cor? ¡Ay del poble que sols vulga viurer de pa!

Yo no se que es lo que per tu passa; mes de mi puch dirte que no 'm creuré desterrat de la terra catalana, que pera mi existirá la patria, mentres puga contemplar pares que al contraurer matrimoni disposen ja sas cosas pera lo dia en que degan empendrer lo gran viatge; y mares que al donar la ma al que son cor elegí, de tal manera ab ell s' identifiquen que oblidant la casa d' ahont pervenen, com no sia pera recordar la ensenyansa que en ella han rebut, abrigan la íntima convicció de que van á formarne una de nova, del tot independent, que temps á venir ha de donar abundants y sahonadíssims fruits: en tant puga contemplar fills amantíssims que en lloch se troban tant be com sots la protectora sombra que la casa pairal proporciona, y que s' anyoran y l' anyoran per mes que passen anys y mes anys, si la forsa dels aconteixements ó necessitats molt imperiosas los han obligat á apartarse d' ella; y germans que no 's miran de cua d' ull, encara que 'l pare haja passat de esta vida, puig en la mare senyora, majora y usufructuaria, veuhen la sombra y continuació d' aquell, y en lo germá, cridat á succehirlo, l' ángel protector que no plany sacrificis y privacions pera poderlos donar una carrera ú ofici que 'ls permetia viurer com á son estament correspon; mentras puga veurer que 'ls germans á qui los atzars de la fortuna han deixat pobres, corren á xuplugarse en los jorns de proba sots la teulada de la casa pairal, port de refugi pera tota la familia, en los temps d' adversitat, y que altres, agrahits, comprenent los sacrificis que l' hereu s' imposá l' ajudan ab totas sas forsas, y fins arriban al extrem de renunciar al matrimoni, veyent en sos tendres nebots, en los fills de l' hereu, sos propis fills,..... mentres axó puga contemplar, y com estos que de passada he descrit, altres espectacles com estos tant tendres y encantadors, que la familia catalana nos ofereix, estaré tranquil per la patria, y conservant un bri d' esperansa, presumiré que te la fortalesa y resistencia necessarias pera oposarse á las poderosas tempestas que ab encontradas direccions, combaten vuy dia per tots costats á las societats modernas.

Digitized by Google

Al arribar á semblant punt, tú, que no del tot participas de las mevas opinions, y com tú altres que las tenen diametralment á las mebas oposadas, saltareu, dient: «Tu 'ns pintas las cosas á mida de ton gust. ¿Ahont son aqueixos pares, aqueixas mares, aqueixos germans tant justos, tan capassos de sacrificis, tant desinteressats? Nosaltres, per mes que buscam, sols sabem veurer familias per las quals no hi ha mes fill que l' hereu: pares tant codiciosos, que desítjan que tots los fills á profit de l' hereu traballian sens cessar, y que mentres tant que l' hereu se passeja com un senyor, de fira en fira, de mercat en mercat y d' una festa major á altre festa major, ells com mossos y jornalers s' escarrassan y manan los carros y...» tot lo que diu 'N Joaquim Riera y Bertran en la *Cansó del fadrí extern.*

¿No es veritat que ab semblants rahons vos proposareu tancarme la boca? Y jo vos diria que teniu rahó si axió fos la regla general; mes son excepcions, y las excepcions no fan mes que confirmar aquella. *La Cansó del fadrí extern* fora veritat dient D' UN allí ahont diu *del.* Mes com la demostració d' axió 'ns portaria molt lluny, y la present carta va ja passant de la mida, hi posarem punt deixant per la següent l' examen de las rahons que donan los que pretenen la modificació de la lley catalana, y lo dels cárrechs que li fan.

Ja veus, Albert, que no refujo lo combat en tots los terrenos, y es que al bon pagador, no li dolen hipotecas. ¡Tant de bo que al donar per termenadas las presents, sencillíssimas cartas, pogues lograr de tú la confessió de que te he convensut. Fòra lo mes gran premi que desitjar podria ton amich

GAYETÁ VIDAL.

Sarriá Juliol de 1874.

LA NIT DE NADAL.

I.

Rojenca la flama—saltant joguillòsa
recòrre ab mil llenguas—la rónica llar;
aquí la caldéra—bessant escumòsa,
allá la maynada—cridant sens parar.
Armada de maças,—com host coratjòsa,
un gros tiò enrotlla—del ròure millò.
Y en tant que d' estèllas
n' escampa muniò,
pegant cops de maça
ne crida:—¡Tiò!
¡Tiò!
¡Dòna turrò!

II.

Ençá la sirventa—demunt las estèllas
está suplimantne—plomada virám;
enllá la donzella,—demunt las grahèllas,
de tendres despullas—estènne un aixám.
Dedins de las ollas—fumadas y vèllas
bullint las verduras—ne fan gran remó.
Y en tant la maynada
qu' enrotlla l' escó,
pegant cops da maça
ne crida:—¡Tiò!
¡Tiò!
¡Dòna turrò!

III.

Ni bruixas, ni fèras—gegants, reys ó fadas,
ne voltan ferèstechs—per sota l' faldar,
ni d' èlls se recorda—com altres vespradas
la alegre caterva—que bull en la llar.
Avuy sols se cònta—y s' canta á vegadas
la santa vinguda—del Dèu Redemptó;
Y en tant la maynada
qu' enrotlla lo escó,
pegant cops de maça
ne crida:—¡Tiò!
¡Tiò!
¡Dòna turrò!

IV.

Sos nins gays ne cantan—y ballan pavana
al clar de la lluna—demunt de la nèu;
en dalt de la tòrre—brandant la campana
saluda y recorda—la nit del Hom-Dèu.
Al pich de la serra—la mès llunyadana
n' escampan foguèras—sa gran resplandò;
Y en tant la maynada
qu' enrotlla l' escò,
pegant cops de maça
ne crida:—¡Tiò!
¡Tiò!
¡Dòna turrò!

APELES MESTRES.

Septembre 1872.

De la 1.ª edició dels «Usatges, Constitucions y altres lleys de Catalunya.»

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Estimat amich: l' excessiva amabilitat de que V. me te donadas tantas probas, lo mogué á honrarme ab la publicació, en la secció de *notas* del periódich de sa digna direcció (núm. 16 d' enguany), del breu juhí crítich que, com á fruyt inmediat de la lectura, y per lo tant, poch madurat pera un article bibliográfich, vaig apuntar respecte á tres notables treballs dels senyors Oliver, la Fuente y Cárdenas (D. Francisco), que vegéren la llum en la *Revista de la Universidad de Madrid.* Al parlar del derrer, recordará V. m' atreví á indicar una petita errada que hi trobí, tal volta produhida per las mateixas obras de consulta á que havia recorregut lo Sr. Cárdenas, sobre l' época probable en que fou estampada la 1.ª edició dels *Usatges, Constitucions y demés lleys de Catalunya:* errada que vas procurar esmenar (si possible m' es usar aquest mot), no solament examinant l' únich exemplar que d' aytal edició conech, si que també seguint l' autoritat d' un erudit y docte bibliógrafo.

Digitized by Google

Açó no obstant, doná motiu á la publicació en est mateix periódich (número 19 d' enguany) d' un article d' altre de sos colaboradors lo Sr. D. Teodoro Creus y Colominas, de Vilanova y Geltrú, en vista del qual me fás un deber d' exposar ab la present las causas del perque vas fixar la estampació de dita obra, que no porta any ni nom d' estampador algun, entre 1481 á 93.

Vist lo que manifesta lo Sr. Creus, m' associo desde luego á la disculpa que dona á la errada del Sr. Cárdenas, pero quedo ab lo mateix dupte qu' avans de llegir son article per lo que toca á la data de la edició. Y dich açó, no pera oféndrer en modo algun á dit senyor, que té donadas probas de molt estudiós, especialment en bibliografia y agricultura, puig ja comprench li ha mancat, desde sa residencia, lo medi de comprobar tot quant diu lo senyor Vives, per ell citat, ab un dels raros exemplars de dita edició recóndit en lo archiu municipal d' esta Ciutat, sino pera convéncerse, com jo ho vas fer, al menys pera compéndrer la cita de dit jurisconsult catalá y observar la certesa de la mes esplícita que deixá en son follet titolat: *Barcelona fué la primera ciudad de España donde se introdujo la imprenta* (1833), lo sabi Dr. D. Jaume Ripoll y Vilamajor, canonge que fou de Vich.

Com que mes avall referiré lo qu' abdós respectivament diuhen, examiném l' exemplar d' aquell llibre per lo que 'ns convinguia, ja que l' amabilitat proverbial dels dos intelligents amichs Srs. Gaspar y Puiggari, que custodian l' archiu municipal d' esta Ciutat, nos convida á ferho.

Forma esta obra un sol volúm de 342 fóleos numerats, á mes d' altres 34 qu' ocupan la prólech y las corresponents taulas, tots de vitela, ahont ab lletra alamanya (vulgarment gótica) está estampat lo text, si bé mostra las inicials illuminadas á la má per algun artista de l' época. Ni en lo principi, ni en lo final, com deixo indicat, hi ha any ni peu d' estampa. No té portada y comensa per lo següent prólech:

Com per ordinació de les Corts generals del Principat de Cathalunya | celebrades en la Ciutat de Barçalona | per lo Serenissimo | Rey Don Ferrando primer de gloriosa memoria a XXXI de agost any mil quatrecents tretze | fos ordonat: que los usatges de Barçalona e constitucions de Cathalunya | fossen collocats en propris titols | e en lengua vulgar: asi que generalment per totes persones fossen enteses. E per execució de dites coses | fossen eletes certes persones per lo dit Senyor Rey | ab approbació e consentiment de la dita Cort, havents expertesa e practica en los drets de la terra | les quals ab molt treball e diligencia donaren obra ab tot efecte | que tots los usatges, constitucions de Cathalunya, capitols de cort, comemoracions de Pere albert e consuetuts scrites de Cathalunya | foren ab degut orde posats | e per titols segons lo orde de les rubriques del codi en lengua vulgar: La qual obra fou acabada fins a les constitucions del Rey Alfonso quart | e aquella recondita en lo archiu real en la casa de la Deputació: hon com aquella fins açi no sia stada comunicada | no per altres copiada | ne axi poch acabada | fallint hi les constitucions, e capitols de Cort en diverses corts e parlaments apres fetes | axi per lo Rey don Alfonso quart, e per la Reyna dona Marie consort e loctinent general del dit Rey e per lo Rey don Johan segon, com per lo Serenissimo Senyor Rey don Ferrando segon benaventuradament regnant tant utils al dit principat: E per esser cosa tan util | e necessaria axi als iuristes | com als notaris | e procuradors | e mes atots los officials del dit principat obligats á la observança de aquelles: E generalment a tots los staments e condicions de gents | com sien los drets ab los quals principalment quiscu en dit principat te a viure e ab los quals se te a iudicar. Perço ha paregut esser molt expedient e necessari donar compliment ab lo mateix orde a totes les constitucions e capitols de cort fins açi fetes | E per maior utilitat e perfectio de la dita obra aiustar hi privilegis | prachmaticas | concordias | provisions | e declaracions | e altres coses fahents axi per lo stament ecclesiástich, com per lo stament militar | e per la Ciutat de Barçalona, e generalment per totes las universitats e singulars del principat de Cathalunya | axi en general com en special: colligint de diversos lochs aquells que son mes utils e deduhibles en iudici e en pratica: posant en lo principi de quiscu lo sumari del acte seguent en lengua vulgar: per que per totes persones sia entes: e aplicanthi lo efecte e sumari de algunes altres | les quals per evitar prolixitat e en aquest temps en lo qual los libres de les leys romanes | e altres coses menys necessaries son tant multiplicats | e divulgats e en lo qual la real Magestat e tota la terra ha tant provehit | que aquelles sien observades | donar orde que aquesta obra tant necessaria sia multiplicada e divulgada: Car poch valria la provisió de la observança de aquells | si per les gents son ignorades: E per ço ab consell de doctors pratichs en dits drets | la present obra es stada acabada | e ab tota perfectio stampada | En les quals quiscu per poch que sia entes facilment e sens treball | e studi | pora veure e entendre los drets de la patria sua.

Segueix després una cronologia dels Comptes de Barcelona y Reys d' Aragó, desde Ramon Berenguer á Ferrando segon, que comensa dihent: «*Los noms e temps de les successions dels Reys de Arago e Comtes de Barcelona per los quals son stades fetes los presents Usatges e constitucions, privilegis, concordies, sentencies, ordinacions e pracmaticas;*» y acaba ab estas paraulas: «*Johan segon mort lo dit Rey Alsfonso germa seu sens fills legittims succehi en los dit regnes de Arago, e mori en la Ciutat de Barçalona en lo palau del Bisbe a XVIIII de janer any Mil CCCCLXXVIIII. E fonch soterrat en lo Monestir de Poblet. E fonch Rey de Navarra LIII anys. E Rey d' Aragó XX anys VI mesos XXI die. Al qual ha succehit lo Serenissimo Senyor Rey don Ferrando segon vuy gloriosament regnant fill seu.*»

Venen luego los índices que tenen aquets títols: «*Taula e sumari molt util dels titols en general: e en especial de tots los usatges de barçalona constitucions e capitols de cort: e consuetuts scrites de cathalunya: e commemoracions de Pere albert contengudes en los deu libres de la present compilació ab la qual quiscu pora facilment veure e trobar tot lo effecte de les coses con-*

Digitized by Google

tengudes en aquelles»; y «*Taula de les pracmatiques privilegis concordies provisions e altres coses fahents per los staments de Cathalunya axi en particular per quiscum stament com en general per tots los poblats en lo principat de Cathalunya.*»

Finalisats los 32 fóleos qu' ocupan las propias taulas, dignas d' esser reproduhidas íntegrament, mostra aytal volúm una lámina també en fóleo, qu' es un grabat á la fusta, notable prova del estat del art catalá á las darrerias del segle xv, representant unas Corts ó Consell presidit per lo Rey. Desseguida comensa lo text ab aquestas paraulas, que son lo títol del 1.er llibre: «*De la sanctà fe catholica: e privilegis del sant babtisma.*»

Lo cos dels *Usatges y Constitucions* se conté en deu llibres que comprenen los titols de la taula 1.ª, formant la 2.ª *las Pragmáticas, Privilegis y demés* dividit tot per estaments, al final de las quals en lo fol. CCCXXIII comensan las *extravagants* del Rey que disposá la estampació y acabament d' est aplech de lleys (1) manat traduhir y arreglar per l' antecessor de son nom, En Ferran 1.er. Tres son aquestas disposicions *extravagants* que fixan ó nos aproximan á coneixe l' any en que fou estampada l' edició.

Comensa la primera, que porta la data del 17 de Setembre de 1479 de la següent manera: «*Del senyor Rey don Ferrando segon e tracta dels salaris de prothonotari, loctinent de prothonotari, secretaris, scrivans de manament, de registre e altres scrivans Reals. E encara de altres coses qui han sguart als dits e altres officials de la casa del Senyor Rey: e del iurament per aquells prestador e de les penes en cas que per aquells fos contrafet á les coses de vallor donades: e manades servar per lo dit Senyor Rey.*»

Y la segona (fol. CCCXL) fetxada en 8 d' Octubre de 1481 diu axis en son comens: «*Pracmàtica feta per lo Senyor Rey don Ferrando segon en la primera cort general de Cathalunya celebrada en Barcelona per execució de un capitol atorgat á la dita cort, prohibint que algu no gos traure corals dels regnes é terres del Senyor Rey sino en terres de vassals é subdits de Sa Magestat excepto botó de coral lavorat.*»

La derrera (fol. CCCXLII) no té escrita data alguna, pero está concebut lo seu epígrafe de aquest modo: «*In curie secundo=Ordinació feta en la Ciutat de Barçalona sobre les malalties amagades dels sclaus e sclaves quis venen á us e costum de Barçalona per les quals sia loch a redibició ó á la evictió e lo orde que si ha a tenir.*»

La vitela del derrer full se veu retallada per meytat, fentme aixó duptar de si allí hi hagué lo peu d' estampa. Resultés ó no certa aquesta hipótessis, de tots modos, conjecturo ab lo erudit canonge Ripoll, que esta edició es posterior á 1481 y anterior á 1493, ó tal vegada, jo ho afegesch, d' aquest ultim any y á las primerias d' ell, en vista del comens de la ordinació derrera, ja que las corts 2.as de Barcelona durant lo regnat d' en Ferran II, tingueren lloch en aquest mateix any, obrintse en lo mes de Maig y essent estampadas llurs constitucions en un opúscul (com ho mostran En Mendez, *Tipografia espanyola* (2.ª edició, pág. 53), lo mateix Ripoll, lloch citat, del qual n' exiren dos distintas edicions en l' any següent 1494, la una del Febrer y l' altra del Maig. Son títol, en abduas igual, diu aixis: «*Constitutions fetes per lo Illustrissimo e serenissimo senyor Rey Don Ferrando Rey de Castella, de Aragó, etc. en la segona cort de Cathalunya celebrada en Barcelona en lany Mil CCCCLXXXXIII.*»

Ara, donchs, compendrá qualsevol perque lo Dr. Vives (*Traduccion de los usages y demás derechos de Cataluña* t. 1. pág. 4 de la 2.ª edició) diu: que conté est volum lleys d' en Ferran II de 1493, ja que aquest jurisconsult entengué la fetxa de las preditas corts 2.as de Barcelona, per las primeras paraulas del títol de la darrera ordinació. A mi també tot lo referit me produeix lo convenciment de que fou dit volum estampat en l' any 1493.

Pera termenar afegiré que lo curiós manuscrit que posseheix lo Sr. Creus y del qual li suplico ne dongui circunstanciadas novas, com lo seu mateix epígrafe ja ho indica, y com llegim en un inventari del any 1496 (1) ademés del exemplar de que tracta En Torres Amat (*Diccionario de escritores catalanes.* pág. 212, col. 2) no será mes que lo *compendi ó lliçó abreujada de las Constitucions* escrita per altre dels tres recopiladors, lo celebrat jurisconsult Micer Narcis de Sant Dionis, pero no la mateixa recopilació mes avant estampada, obra d' ell, junt ab En Jaume Calicio y En Bonanat de San Pere.

Esta es, Sr. Director, l' aclaració que, no pera incoar polémica alguna ab lo Sr. Creus, á qui, sens conéixerlo, sé apreciar per sos treballs, lo molt que val, sino pera correspóndrer á la bona amistat de V. eixint en defensa d' una especie controvertida qu' esta redacció, ab una eomplacencia inusitada que jo agrahesch moltíssim, feu seva, quant en realitat era deguda á son afectíssim amich,

ANDRÉU BALAGUER.

Barcelona 15 Agost de 1874.

MADRIGALS.

I.

No abaixis, no, la vista pùdorosa,
á mas miradas, nina, enamoradas,

(1) Escritas estas ratllas, me ha vingut á las mans la refundició que altre jurisconsult castellá, lo Sr. D. Joseph María de Antequera, acaba de publicar de sa obra *Historia de la legislacion española*, en la pág. 431 de la qual, parla breument d' esta edició, que confessa esser molt rara, y suposa estampada en lo regnat de Isabel *la Católica*, concepte que, encara que cert per lo que respecta á la época, tractantse de Catalunya en especial, hauria espressat millor, dihent: durant lo regnat d' en Ferran II d' est principat ja qu' aquella Senyora jamay fou reyna d' esta terra.

(1) (Del 29 abril al 8 juny de 1496.—Inventari dels bens de Lluis Lull.)—«Item altre libre de la forma de full ab cubertes de pergami scrit en paper appellat *Constitucions abreujades de micer Sent Dionis.*»

Digitized by Google

que no poden deixarte mas miradas,
senyals com las que 'l sol te va deixar.
Com las del sol, que al véuret tan hermosa,
aturarse volgué per contemplarte,
y fente moreneta ab tan mirarte,
son amor en ton rostre va marcar.

II.

Eixos seductors clotets
de tas galtetas de rosa,
jo prou sé, nineta hermosa,
jo prou sé quí te 'ls ha fets.
Fou l' Amor, que las tres bellas
Gracias anava buscant,
y ab tú, nina, ensopegant
te prengué per una d' ellas;
y fente dos petonets,
un en cada galta pura,
al xuclarne la dolsura
t' hi va fé eixos dos clotets.

G. y L.

LAS CAIXAS DE LA NUVIA.

Heuse aquí que una vegada hi havia un jove y rich pagés de montanya que s' havia proposat conservar tots los vells usos y costums de la terra tal com ell los havia trovat y vist en son avi, que Deu tinga en gloria. La calsa curta, lo gambeto, la barretina y fins sota d' ella la clássica castanya eran en son entendre cosas de gran veneració y respecte. Qui pot despegarse, deya ell, de lo que fou de sos pares, mes facilment ho fará de lo que de nou vingui, y amor no tindrá á cap cosa. Per aixó era enemich de tota mena de innovacions y tenia un odi gran á las modas novas de vestir y, mes que tot, á las calaixeras que venian á pendrer lo lloch á las pera ell may ben ponderadas caixas.

Com que era molt rich, moltas y moltas eran de las del seu bras, y fins de las que ja quasi no hi arrivavan las que anavan per enamorarlo, pero com mes á la moda 's posavan, menos goig li feyan. Coneguda la seva flaca, desistiren del seu intent, perque cap se veya ab prou coratge; mes que fos pera cassar tant rich hereu, de posarse á la antigalla; ab tot una n' hi hagué de solapada que s' avení á tots los seus gustos y costums. Entussiasmat lo bon pagés, no sabia que ferse d' alegría; comensá á treure las caixas y cadiras de baqueta mes antigas y tot lo que fins son mateix avi no hauria aprofitat pera res, y posá una casa de trastos tan antichs, que no semblava sino un encantat palau de las centurias passadas. Aixó si, no hi faltavan ni las dotzenas de llansols y demés roba blanca per dentés fina y bona, ni 'ls rams de lli á nombrosas lliuras, ni tot alló que constituhia la abundó y riquesa de nostras antigas casas de pagés. No cal dir tampoch si hi havia totas aquellas cosas necessarias pera las ceremonias de vella usansa y si hi faltarian los plats negres y culleras de fusta blanca pera los dinars de mortuorum, que avuy, *perque no fan senyor* sustituheixen ab plats blanchs.

A tot aixó, 'l casori anava avant, y l' home mes content que unas Pascuas. Sembla no obstant, que la dona era, pot ser per ser dona, un xich fluixa de llengua; lo cas es que alguna que altra vegada deixá anar lo que verament sentia y 'l perqué 's casava ab un home de tant ráncias costums y estranyas ideas, y encara que ho feu molt d' amagat, lo cas arriva á esment del nuvi. Com va ser, ningú ho sap; diu que hi ha un aucellet que tot ho conta y l' aucellet deuria dirli. Lo resultat fou que va rompres lo nuviatje.

Molt de temps despres, un dia tot passejantse per lo mercat de la vehina vila, ovirá una bella pageseta que ab son cistellet al bras voltava la plassa concertant roba pera unas faldillas de blahuet; de 'n tant en tant y á mitj regateig de la roba; mes de la meytat de las vegadas se distreya fins al punt de no respondre á las preguntas de la venedora que li deya:

—Y be, promet noya, quant ne donas?

Semblava que ni menos ho sentís y sos hermosos ulls se giravan com cercant alguna cosa.

Deu buscar á sa mare,—pensá lo bó del montanyés, y aná seguintla. Una estona despres y quant mes frissosa estava la minyona, al passar per devant de un dels carrers que dava á la plassa, 'n sortí una dona tota atrafegada ab una cistella d' ous en lo bras, la qual al veure á la donzella la va escometre dihentli:

—Gracias á Deu que 't trovo. ¿Qué t' has fet? ¿no t' he dit que vinguesses desseguida perque jo ab tanta faram, monjetas y ous, no m' hi entenia pera vendreho sola?... bé, digas, ¿ahont has anat?

—Jo, mare, respongué la noya tota confosa, jo anava cercanvos per aquí.

—Mes no t' havia dit que seria al carrer de dalt?

—Ay, es veritat, mes no m' recordava.

Y mare y filla desaparegueren dins la casa ahont posavan sempre que anavan á vila. Nostre minyó que tota la conversa havia sentit, va quedar tant prendat de la bellesa y de la ignoscencia de la minyona, que li semblá espressa pera fer sa felicitat. Es molt jove, 's deya, va senzillament vestida, lo que vol dir que acostumada aixís, anirá de la manera que á mi 'm semble, y com que á la trassa es pobre, no tindrá orgull ni vanitat, y no voldrá gobernarme quan será casada, com volia fer aquella altre; ¡sembla tant dócil y obedienta y tant bona! ¡Com cercava á sa mare, pobre criatura! vetaquí aquell aire distret y amohinat que tenia.

Mentres aixó pensava, seguia carrer amunt y carrer avall esperant que sortissen de la casa hont pensava entrar tant bon punt fossen ellas fora y preguntar d' ahont eran y quí eran. Al veure que tardavan molt á sortir, ell que 's plantá devant de la porta pera mirar si podria ovirarlas; quan sobte se sentí un gran cop.

—Home, que feu? digué á un minyó que tot apressurat sortia.

—Y quí vos fa estar aquí plantat en lo portal?

Digitized by Google

respongué l' altre. ¿No veyeu que priveu lo pas?

Tal volta hagueran acabat ab rahons, sino fos que en aquell moment sortí de la casa, muntada en un burret la mare de la noya, y aquesta á peu al seu costat y ab un singlant á la ma. Tots dos giraren los ulls envers ella oblidant per complet la disputa.

Informat lo montanyés de qui era la noya, se presentá á sa casa pera demanarla: ja es cosa de pensar que li digueren que sí, tant rich com era que fins á qui sap ahont arrivava sa fama. ¿Qui li haguera dit que no?

Los pares de la minyona no hi cabian d' alegría, y ella cada cop que ell li dirigia la paraula, 's tornava roja y baixava 'ls ulls, cosa que á ell li acabava de tornar tarumba, puig ho atribuhia á modestia. No 'm cal tampoch dirvos que 'ls pares de la noya s' avingueren á totas las costums y estranyesas del rich hereu trobatlo tot com lo millor del mon. Un dia, no poguent la mare de la noya acompanyarla á mercat ahont avian de anar pera acabar de fer las compras de las robas nupcials; se 'n hi aná tota sola encarregantli molt sa mare que enllestís y tornés aviat, puig que era dia aquell en que devia venir á visitarlas lo nuvi, cosa que no feya gayre sovint en rahó d' haverhi molta distancia del poble d' ell al seu que habitava la minyona.

Y succehí que lo montanyés també tingué de despatxar un negoci en la vila, y s' en hi aná aviat pera mirar de enllestirlo y poguer arrivar despres d' horeta, á casa de sa enamorada. Enllestits sos quefers travessava la plassa pera anarsen; quan entremitj d' un gran aplech de gent li semblá véurerla á ella. S' hi atansá pera cerciorarse, y com de fet, era la noya mateixa. Anava ell á dirli alguna cosa, quan s' atalayá que tant engolfada estava en sa conversa que ni 'l veya á ell ni á ningú tampoch dels que á son vol hi havia; los ulls de la minyona que sempre que ell la mirava ó ab ell parlava, s' abaixavan á terra, restavan ara alts y fixos en lo rostre de son interlocutor, brillant d' una manera enlluernadora; parlava ab una animació y ab un bellugament tant gran, que lo bo del minyó no sabia darsen comptes. Procurá atansarshi pera veure de sentir lo que deya y quina era la cosa que axís la movia. Posat derrera d' ella vejé ben be al que ab ella parlava; era un minyó que pel trajo semblava ser fill de vila, y qual rostre no li era pas desconegut, si be que al prompte no podia dir hont lo havia vist; rumiant, rumiant, mentre escoltava, se recordá del minyó que li havia donat un cop lo primer dia que vegé á la minyona, y no li quedá ja dubte de que aquell dia sortia de véurela á ella, y s' en acabá de convense quant sentí que li deya:

—No tingas por; per axó no deixaré may d' estimarte, mos pares me fan casar ab ell, mes mon cor es teu.

Lo montanyés doná mitja volta y s' entorná á casa seva; ja havia sentit massa, com mes prou.

Desesperat de veure que tot li sortia al revés y ab un desengany mes gros cada vegada, ell que deixá sa casa y sos conreus encomanats á un majordom y s' en aná pel mon resolt á cercar una dona que com ell pensés y á no casarse fins á trobarla de manera que no 'l pogués enganyar, com intentavan fer las altres, per lo que comensá á fer un xich lo pobre en llochs ahont ningú 'l coneixia pera d' aquesta manera saber si lo volian á ell, ó be als seus diners. Mes era en va son empenyo; cap ne trovava que 'l volgués, y moltas fins s' en reyan. Cercá per pobles, per vilas, per ciutats: com mes anava, pitjor; fins á voltas lo prenian per orat. Cansat de no trovar lo que tant volia, s' en aná adalt d' una montanya pera passar allí los dias sol ab la tristesa que 'l consumia ja que no li era possible viure á sos gustos y maneras. Com havia fet molt de camí, no tardá gayre en adormirse.

Lo dia estava nuvolós; gens ni mica no 's veya 'l sol, y la boyra anava baixant á poch á poch cap á la terra cubrint ja las mes enlayradas montanyas, entre ellas las en que estava nostre minyó. Tot adormit li sembla que s' enpujava amunt, amunt; que havia perdut la terra, y que jeya demunt un llit de flonjas boyras.

—Será que ho somio, va pensar; mes tant y tant li semblá, que á la fí obrí los ulls y 's trobá real y positivament en lo mon de las boyras. Amplíssims carrers y plassas en mitj de 'ls que hi havia gran munió de trossos de grossíssima boyra consemblants á monuments altíssims ó elevadas rocas, estavan esparramats d' açí, de allá; per entremij d' ells s' hi passejavan uns sers esllanguits y blanchs que al sol contacte de la ma d' una persona de la terra semblava que 's tenian de fondre y desapareixer; en sos rostres de broma s' hi veyan dos forats en lo lloch hont tenim los ulls, y en lo bellugarhi una cosa tota esblancahida que sens dupte seria la nina. Semblavan fantasmas mes que sers vivents; de res s' atalayavan ni feyan cas de res, caminavan com autómatas. Lo bo del pagés no sabia tornar en sí de sa sorpresa, y anava caminant tot ensopegant á cada pas ab aquellas grans rocas per las que no estava fet á transitar, per aquells amplíssims carrers, per aquellas estensíssimas plassas, tornat tot de rocas de una elevació inmensa. De primer, la novetat y la estranyesa que axó li causava lo feren desvaneixer de sas cavorias, mes al cap de poch temps comensa á esmentar lo lloch ahont era y lo que al seu entorn passava, fins que haventshi ja mitj acostumat, comensá á fer coneixensas entre aquells gelats y vaporosos sers. Entre ell s' hi contava una donzella d' ulls blaus, mes de un blau tan clar, que quasi eran del color del ópal; era la mes hermosa de las habitadoras de la regió de las boyras, puig era la única que tenia un xich de color als ulls, y la figura un xich mes terrenal . Segons li contaren á ell, sa mare un dia que devallá á la terra ab la boyra baixa, se deturá en un prat hont un jentil pastor guardava sas ovellas del que ella s' enamorá y de quals amors nasqué la donzella, essent sa mare, en cástich de sa culpa, desterrada en las petitas boyras que divagan solas y esposadas á que 'l mes xich raig del

Digitized by Google

sol las desfassa. Allí plora, li digueren, sa falta y sas llágrimas geladas cubreixen de vegadas la terra com de una capa blanca, al que los habitants d' allí donan lo nom de gebra.

Sabent tot aixó, res es d' estrany que poch á poch lo montanyés s' anés enamorant d' ella y que ella li corresponguès. — Ara si, pensava ell, que la hauré trobada perque aquesta minyona ficada en eix estrany mon ¿que sap de las cosas de la terra? Ab ella, donchs, me casaré, que no té malicia y trobará com la cosa mes ben feta lo que jo li diga. S' hi declará y donat lo sí per ella, comensá á esplicarli las cosas que 's feyan en la terra; no solzament ella, sino los seus parents y coneguts y fins los inconeguts, s' arreplegavan prop d' ell pera escoltarlo.

—Lo treball ennobleix, deya ell, esplicantlos los diversos arbitres y oficis de que tenia ell pochs ó molts coneixements; ab lo treball l' home 's fa gran y superior; se fa senyor de totas las cosas. Aixis veureu al ferrer doblegar lo ferro á son arbitre, com veúreu al llenyater abatre al mes corpulent roure y á la centenaria alsina, al paleta alsar monuments mes alts que la mes enlayrada roca: ab lo trevall s' aviva la esmaginació, se robusteix lo cos que pren nova vida y animació esparramant per ell una dolsa alegria, un innefable bennestar y una satisfacció de si mateix. Los hi parlava també d' aquellas costums que ell tant venerava, y ja vos podeu figurar si 'n tindria d' alegría al veures tant religiosament escoltat. Molts d' ells volgueren apendre dels oficis que esplicava, y com es de suposar, no fou lo de fuster lo que mes se quedá enrera, puig los que á tal se dediquessen eran los que havian de fer las caixas pera lo nuviatje de sa estimada, y per lo tant, fou l' ofici que ell se dedicá á ensenyar millor.

Al cap d' algun temps que allí habitava, ja hi tenia establertas fargas, quals guspiras se veyan brillar desde la terra y á las que 's dona lo nom de llamps.

—¿Veyeu? los deya ell; avans eran uns sers dels que cap cas se feya, y ara ab una sola guspira de la nostra farga, fem estremir á la terra, y tremolar á sos poderosos habitants.

Hi tenian molins quals ayguas recullidas en la mar, perdian sa salabró al passar per las molas boyrencas, anant despres d' haver fet sa servitut, á ruixar la terra ab lo nom de Pluja: ab lo que ell los hi acabava de mostrar sa preponderancia, puig quant tardavan molt á moldre, tots los sers que lo globo terrestre habitavan, giravan vers ells los ulls demanantlos aygua, y si per cas molian massa sovint los hi pregavan que no amaressen tant la terra. Ruixávanla també á voltas ab lo nom d' Humitat, quan devallant ab las bromas anavan á banyarse en los llachs d' aygua dolsa, escorrent los vestits demunt la terra al sortirne.

Los ensenyá també á edificar casas dihentlos que aixis tenian un lloch ahont recloures ab la familia, y eran tals los colps de mall, y tanta la furia ab que 'ls davan demunt las pedras pera amotllarlas á son gust, que á cada colp trencantlas á cent mil bocins queyan en la terra com á pluja malmetent vinyas y camps de vianda. Y aixis altres y altres oficis los ensenyá fentlos mes y mes temuts cada volta de aquells que de sos usos y costums s' havian burlat.

Arrivá 'l dia de la boda, y 'l cas fou que quan se tractá de dur á casa d' ell las caixas de la núvia, com que eran tan grossas y pesantas, puig las havia fetas fer de consistencia y carregadas de motlluras, y com no hi havia cap mena d' animal pera durlas, comensaren á ferlas corre á empentas y rodolons per entre las rocas d' aquells amples carrers, succehint ab eix motiu que ab la furia que las feyan corre topavan de tant en tant ab un d' aquells grossíssims rochs fent un soroll espantós, un soroll que ressonava per tots los ámbits de la terra, y que la gent d' açi baix anomená Tró. Aquell modo de dur las caixas los hi semblá 'l millor, y vivint ell encara allí dalt, com á lloch ahont pot viure á sos gustos, essent lo rey de la comarca, dirigeix totas las noyas de las regions boyrosas, y 'ls fa fer unas grans caixas, aixo si, plenas sempre de tota mena de roba bona y de casa, y servant aquella costum primera, las fan corre á empentas per aquells carrers y plassas, y per aixó de tant en tant sentim fortas tronadas, y es que fan corre *las caixás de la núvia* (1).

MARIA DE BELL-LLOCH.

PRESENTIMENT.

Hermosa com la nit de primavera
L' he vista avuy, y al véurerla tan bella,
Mon cor he sentit prés per verdadera
Passió que ab lo pesar sa forsa cella.
L' he vista, y sent avuy sols la primera
Vegada que mos ulls, fixos en ella,
Guaytavan lo seu rostre, ¡que hermós era!
Com guayto en nit d' istiu brillant estrella,
Jurar, sens falsetat, puch, sens mentida,
Que des mos primers anys la contemplava
Y despertava arreu, m' ayma dormida.
La veya, sí, la veya y l' admirava
En somnis falaguers que 'm dava vida,
Sens sapiguer que, foll, ja l' estimava.

SIMON ALSÍNA.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Continuació.)

XVI.

Ácit Málich.

L' ácit málich que te per fórmula $C^8H^4O^8, 2HO$ es un dels cossos que mes abunda en tots los fruys

(1) Dicció popular quant trona.

Digitized by Google

verts y que poch á poch va tornantse en sucre y altres cossos, á mida que avansa l' fenómeno de la maduració. Suposant, donchs, que prenguessim los raims ab lo máximum de sucre que degan contenir es casi segur que no hi hauria en ells ácits málichs; empero com axó no succeheix en nostre pais, sino que unas vegadas per conveniencia y altras per necessitat se vereman molts raims quan encara son agrasos, d' aquí lo que nostres vins contingan una cantitat de ácit málich un poch mes crescuda que la que 's troba en los vins estrangers. Robinet, fill, nos diu en sa obra, titulada *Manuel pratique et elementaire d' analyse chimique des vins* edició de 1866 plana 74. «Que 'ls vins contenen de 2 á 3 grams de ácit málich per litre:» Maumené en la edició de sa obra de 1874 en la plana 98 diu:

«El ácit málich existeix, donchs, al menos en un cert número de vins.»

«Sa proporció sembla petita, y no ha pogut ser determinada.»

Balaguer y Primo en son *Manual práctico del análisis de los vinos*, edició de 1871, está d' acort ab lo dit per Rabinet.

Jo he buscat l' ácit málich en molts vins, si be en cap l' he dosat; sa presencia 's fa palpable en gran número: los catalans sobre tot durant lo primer any.

L' ácit málich no te olor, ni sabor; es ácit, y agradable; cristallisa, empero sos cristalls son delicuescents en l' ayre, se disol en l' aygua y en l' alcohol.

Pera apreciar la presencia del ácit málich en los cassos anteriors he pres deu litros de ví, los he posat á destilar en l' alambí en bany-maria fins que no han destilat mes; llavors he tret lo residuo y lo he escalfat en una cápsula de porcellana, y tan prompte com ha comensat á bullir l' he tractat per una disolució concentrada de acetats de plom fins que no hi ha hagut precipitats: he reparat aquest, y el líquit obtingut l' he deixat abandonat á si mateix. Al cap de mes ó menos temps he pogut recullir, cristalls de malat de plom de un aspecte resinós.

Si 's vol dosar l' ácit málich, pot ferse sens dificultat alguna, si be es operació sumament llarga. Al efecte se pren una cantitat de vi crescudeta, per exemple 10 litres; se concentra aquest líquit com dirém desprès pera obtenir l' extracte, y 's redueix si es posible fins lo volúmen de 1 litro. Obtingut axí 'l líquit s' hi afegeix 1 litre de alcohol concentrat, per lo menos á 90°, y 's deixa el líquit abandonat á si mateix. Com es sabut per lo que hem dit al estudiar los ácits anteriors, l' ácit tártrich y totas las sals calcáreas se separarán del líquit al cap de mes ó menos temps: llavors se decanta el licor, se prepara aygua de cals molt clara y se va afegint en petitas dósis al líquit decantat anteriorment fins y á tant que se posi neutre, lo qual coneixerém ab lo paper de tornassol: d' aquesta manera l' ácit málich se transformará en malat de cals de la forma CaO, HO, $C^8H^4O^8$, HO que 's precipitará juntament ab l' excés de cals que hi haje: pera separar aquest excés se prepara una barreja de una part de ácit nítrich y 10 d' aygua: se posa en ella el precipitat obtingut que disoldrá toda la massa, deixant al malat de cals intacte y formant ab la cals en excés de nitrat de cals: escalfant axó suaument, y deixantlo luego refredar, el malat de cals crestallisará en el fons de la cápsula, y no hi haurá mes que recullirlo y pesarlo, y després deduhir la cantitat de ácit málich que hi ha per medi dels cálculs segùents:

Supossem que el malat de cals obtingut ha pesat 30 grams: se formarán aquestas proporcions.

Primera. Equivalent del malat de cals 225 es á equivalent del ácit málich 134 com 30 grams que es el pes dels cristalls obtinguts, es al ácit málich que contenen.

225: 134 :: 30: x = 17, grams 866

```
  30
 ----
4020  | 225
1770    17,866
 1950
  1500
   1500
```

Segona. Si en 10 litres hi ha 17 grams 866 de ácit málich, segons la proporció anterior, en un litre cuant hi haurá?

10 : 17,866 :: 1 : x = 1 gram 786

```
      1
 ------
 17,866  |10
           1,786
```

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

BIBLIOGRAFÍA.

Jochs de la infancia, per D. Francisco Maspons y Labrós, advocat, socio honorari de la academia de Bonas Lletras.

¿Vos recordéu, lectors catalans, de aquella época primera de la vida en que la vostra mare us cantaba.

La cirereta m' fá ballá
quan la veig tan boniqueta.
La cirereta m' fá ballá
quan la veig vermellejá?

¿Vos recordeu de l' época del «Virolet San Pere,» de la «galaneta ma,» del «arri tatanet,» del «salta miralta,» del «ralet, ralet,» del «titeta pon,» del «vall manetas,» de «las campanas de Salou,» de la «ma manxola, pica la mola» y del «aquet es l' pare, aquesta es la mare»?

Donchs si us recórdeu de tot axó, obriu ab confiansa l' llibre del meu amich Maspons. Ell pren 'ls noys en aquella edat ditxosa en que tot just comensan á xarrotejar, y á proporció que van creixent 'ls ensenya de jugar á «la gallina puritana,» á «volan coloms,» al «uni, dori, teri, cateri,» á las «gerras de San Miquel,» á «l' ampolla,» al «guitarrí» y

Digitized by Google

á la «llanterna;» 'ls ensenya de fé las «ollas, ollas,» y de cantá la «cambra sota cambra,» 'ls fá dialogá la «jove d' amunt y jove d' avall,» 'ls fá passá pe 'l «pont de las formigas,» 'ls fá representá l' «Rey del cunillám,» y per últim 'ls deleita ab la poética «conversa del rey moro,» y 'ls convida á la franca alegría ab las picarescas coplas de la «bolangera.»

Llegiu aquest llibre y no perdreu l' temps. Si 'ls que fan estudis sobre las llenguas romanas poden trobarhi una colecció que s' presta 'n diferents sentits á verdaders elogis, 'ls que no tenen temps per dedicarse á la literatura sino d' una manera indirecta hi trobarán cuan menos aquella atmósfera moral que regenera, aquell alé dels temps primitius, aquell aire sanitós de la infancia que conté mes *oxígeno* y mes *ozona* que 'l que s' respira á dalt de *Sol-Dèu* ó á la *Maladetta*.

En tres parts está dividit lo llibre dels Jochs de la infancia, y en l' última part, com las criaturas son mes crescudas, 'ls jochs dels noys apareixen ja clarament distints dels de las noyas. També en la tercera part las *cansons* y las *ditas* van tenint menos incoherencia y adquireixen mes valor literari.

Comensa la tercera part per lo que n' podriam dir 'ls jochs d' estudi y de costura. Hi ha la preciosa baladeta «ay que dolor, ay que tristor, l' endemá de la festa major;» l' altre també tan sentida: «me n' dich Mundeta, Martinereta,» «cantém noyas» y «lliri blanch, rosa florida.» Per lo que toca als xicots y ha l' «a. b. c. la pastera ja la se,» «qui juga á dá pinjols,» «de la Seu fins al cantó,» etc.

Potser per massa sapiguda ha deixat l' autor de continuar en aqueix lloch aquella poesía tan ingenua y tan ben acabada en que s' canta l' Anunciació:

«La Mare de Deu—cuant era xiqueta
anaba á costura—á apendre de lletra
ab lo coixinet—y la cistelleta
ab Santa Susagna—y Santa Pauleta
L' Angel n' hi vá entrá—per la finestreta,
Deu Vos guart Maria—de gracia sou plena
Parireu un Noy—será fill de Verge
y s' dirá Jesus—Rey de cel y terra.

Mes en cambi no hi faltan las altres religiosas «dorm y reposa,» «capellá de Déu,» «demá es festa si á Déu plau,» y 'ls «deu manaments» tal com 'ls ensenya la nostra poesía popular, ab los cuals l' autor clou lo llibre, no sense recomanar als noys que s' fixin ab tan sants preceptes y que vagin pe' l' mon ab lo cap dret, lo cor net, y lo clatell pelat. «Demá es festa si á Déu plau» tal com l' hem sentida cantá á Barcelona té aquest final:

Nostre Senyor cuan se vá llevá
Ab la ma dreta s' va senyá
Ab la esquerra s' va calsá.
—Tres Marías que feu aquí?
—Batejém al fill de Déu
—¿Quín nom li posarém?
—Salvador de tot lo mon!

Aquets versos no s' troban en lo llibre dels Jochs de la infancia y 'ls donem tal com los hem trobat, puig iniciada per nostres amichs Briz y Maspons l' idea de fer un estudi complet de la poesía popular catalana, creyém que tothom está obligat á portarhí lo que sápiga, contribuint d' aquesta manera á demostrá que no son perdudas per falta de bon desitj las llissons del distingit autor del «Romancerillo catalan» y de «los Trovadores en España.»

Entre las cantarellas religiosas infantils, (si bé que no es un verdader joch) podria tal vegada formá part d' una altre edició dels Jochs de la infancia aquella que á molts 'ns habia despertat l' instint poétich:

Dotse horas cauhen en terra—y 'ls angels cantan al cel
Beneita sia la mare—que va parí l' Fill de Deu,
Fill de Deu cuan vareu neixer—portabau corona d' or
Y ara la porteu d' espinas—per nosaltres pecadors.
Allí dalt de la montanya—n' hi ha rosas y clavells
Per enramá la custodia—del Santíssim Sagrament.

Crech que no hi vindria malament potsé, entremitj de «Santa Bárbara vá pe' l' camp,» de «Santa Mónica gloriosa» y de «l' ángel de la guarda.»

Després de las primeras cantadas d' estudi y de costura l' autor dels Jochs de la infancia va continuant las que s' refereixen al temps: «cargol treu banya,» «plou, plou Montserrat,» «sol, solet,» etc., las de las festas anyals: «Carnestoltas, quinse voltas,» «Sant Antoni va pe' l' mar,» «foch d' argelaga,» «la tintina del gegant,» «la avellana plena,» etc.; las satíricas: «lo senyor Ramon enganya á las criadas,» «tinch un burro tan valent,» «Don re,» «la muller de la perdiu,» etc., y tot seguit esplica 'ls jochs mes animats com *lo fet: la teta de pa; la campaneta la ninch, ninch; la serp; l' romamá, romamí; lo cavall fort; l' arriscat; l' salta pilans; l' soldadet; l' anell picapedrell; 'ls sants; las gerras; 'ls cunillets*, y altres.

Si hi ha segona edició, ó surt segon tomo, no hi serian de més tal vegada las dos coplas:

—«No me l' encendrás—l' tio, tio Fresco
No me l' encendrás—l' tio de detrás.»
—«Si te l' encendré—l' tio, tio Fresco,
Si te l' encendré—l' tio de papé.»

y la esplicació de la manera de fer aquest joch que no es dels que menos alborotan á la *canalla*. També reclamém per lo dit cás, entremitj dels redolins y de las balas, un petit recort pe' l' *rólit*, pe' l' *refilando*, pe' l' *juli* y per las *botxas*.

Entre 'ls versos, casi del tot incoherents, que sols serveixen literariament com á primers exercicis de prosodia, hi ha 'ls que s' diuhen en lo joch del *salta pilans*. Tenim una versió diferent de la del senyor Maspons y per aquest motiu la anem á transcriure.

á la una—l' sol y la lluna
á las dos—l' pel del gos
á las tres—*los tres castillos*

Digitized by Google

a las cuatre—'ls cuatre *niños*
á las cinch—l' pelegrin
á las sis—l' caball gris
á las set—l' dineret
á las vuit—l' bon bescuit
á las nou—l' diná s' cou
á las deu—ja dinarém
á las onse—menja la llonsa
á las dotze—lo manteu!
Lo manteu n' té una filla
Que se la 'n calsa y se la 'n cria
Tres *dineritos* cada dia
Tres *dineritos buenos son*
Per comprarni un *gipon*
De fil y *coton*
De seda y grana
A la plassa de la Llana
N' hi habia una gitana
Que ballaba la turururura
¡Turururura, turururura!
(Sardana general).

(Seguirá.)

C. Barallat y Falguera.

CORRANDES POPULARS.

Ab un viudo mare, mare,
Ab un viudo, mare, no,
Si ab un viudo hi fa bon viure,
Ab un fadrinet millor.

Que lo viudo te una cosa
Que 'l fadrinet no la te,
Tot lo dia va dientne:
Deu perdó á l' altra muller.

—

Tres anys há que so casat,
Y cad' any he mort un porch,
Menos enguany, ni antany,
Ni ara tres anys tampoch.

—

Deya lo sol á la lluna:
Ahont vas falsa y traydora,
Que dona que vá de vespres
No hi vá per cap cosa bona.

—

Una perera hi ha al mar,
Que cad' any fa dotze peres,
Tres Maries, tres Antonies,
Tres Paules, tres Madalenes.

—

De ton pare tinch lo *si*
De ta mare la paraula,
De tu no puch obtenir
Paraula bona ni mala.

—

Francisco, per tu m' arrisco
Y en tu duch l' afició,
Si 't fas frare franciscano,
Tu serás mon confessor.

—

Algun dia 'm deyan trista,
Ara m' han mudat lo nom,
Ara me 'n diuen l' alegra
Sent la mes trista del mon.

En la cara t' ho conech,
Nineta, que no estas bona.
En la cara t' ho conech
Que 't cansas de dormir sola.

—

Lo pare y 'ls meus germans
Se n' han jogat l' alegria,
Tots se n' han fet capellans,
Volan que jo monja sia.

Recullides per Pau Bertrán y Bros.

NOVAS.

Ademés dels articles que sobre lo 1.er llibre estampat á Espanya, diguérem, en un de nostres derrers números, poblicava en controversia ab En Anton de Bofarull, lo bibliotecari de la universitaria valenciana En Joseph María Torres, acava de véurer la llum en la Revista madrilenya *La Defensa de la Sociedad*, altre article contestació al del Sr. Bofarull, escrit per lo valenciá En Ramon J. Brusola.

—

Definitivament va á ser trasladat al Arxiu de la Corona d' Aragó lo de la Baylia General, qu' existeix en lo segon pis del ex-Palacio. Ab aixó quedará aumentat considerablement lo dipósit de interessantíssims documents que fan d' aquell un dels mellors d' Europa.

—

Durant la prócsima temporada d' hivern actuará al Odeon la companyía de declamació catalana y castellana dirigida per lo Sr. Tutau y en la qual hi ha com á primeras parts, la Sra Mena y 'ls Srs. Virgili y Molgosa. En son repertori figuran algunas importants produccions catalanas, aplaudidas ja pel nostre públich; per lo qual creyem que no podrá menys de contribuir favorablement dita Companyia á aumentar l' afició á nostre Teatre, en especial donant varietat á las funcions y participació en ellas á obras novas.

També en lo Teatro de Gracia, qual companyia dirigirá lo aplaudit primer actor Sr. Figuerola, se donará una part important á las representacions catalanas, estrenantse algunas produccions.

—

Lo 1.er d' Octubre vinent s' inaugurará l' Ecsposició en bellas arts que s' está organisant en lo local del Passeig de Gracia. Desitjariam que tots nostres artistas s' animessen á enviarhi, pera que fos digna del renom d' artista que justament te adquirida esta Ciutat.

—

Diumenge tindrá lloch la repartició de premis poétichs á San Gervasi. En lo prócsim número ja 'm parlarem á nostres suscriptors.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 20 de Setembre de 1874. Num. 26.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.		REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos.......	9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos..	13 »		Los no subscriptors per id.. 1 »
Ultramar, tres mesos...	18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol......	1 »		

SUMARI.

Un opúscul de D. Joseph Ferrer y Vidal; per *Joan Sardá*.—Moviment literari en Barcelona.—Si pogués olvidar! (poesia); per *Francesch Pelay Briz*.—Enderrocament de la pirámide alsada en Barcelona al comensament del sigle XVIII; per *Joseph Fiter é Ingles*.—L'Agamí (poesia); per *Damás Calvet*.—Laboratori del Pagés; per *Lluis Justo y Villanueva*.—La Torre; per *Manuel M. Angelon*.—Corrandes populars; per *Pau Bertran y Bros*.—Asociació literaria de Gerona.—Bibliografías.—Novas.

UN OPÚSCUL

DE

D. JOSEPH FERRER Y VIDAL (1)

Una felís idea ha sigut la de publicar las conferencias que sobre l' art de filar y de teixir, en especial lo cotó, feu en l' Ateneu Barcelonés lo Sr. Ferrer y Vidal en las tres vetlladas que s' hi celebraren en 12 y 19 Desembre del 72 y 1.er de Mars del corrent any 1874. Era una llástima que las eruditas noticias que sobre aquell importantíssim ram de la fabricació catalana doná ab tanta copia en las tres vetllas citadas, quedessen, diguemho aixís, estancadas en lo domini privat dels seus consocis que tingueren la honra de sentirlo; perque no era la utilitat d' ensenyansa que aquestos poguessen reportarne lo que avalorava principalment aquellas conferencias ni lo que havia de constituhir llur esclusiu objecte, sino que duyan en sí una mira mes remota y mes elevada, la de posar en relleu las causas que privan als nostres industrials en aquell ram d' obtenir l' abaratiment que per als productes idéntichs han lograt en ell, com en tot lo que á fabricació 's refereix, los estrangers, sempre superiors als nostres baix lo punt de vista del preu.

Fa bona pila d' anys que 's debat á Espanya la vital qüestió de la llibertat de comers en que tant interessada está la nostra provincia, que veu suspesas de sa resolució definitiva sa vida industrial y mercantil y 'l benestar de tants milers de familias que en ella fundan llur subsistencia. Los vents lliure cambistas han reynat de desde 'l principi, ab curts intérvalos d' escepció, en las esferas gubernamentals á las que s' han elevat ultimament per á acabarlos de fer influents, los principals corifeus de la teoria de Bastiat, tant funestos en política á la nostra pátria que 'ls ha vist no ja proteccionistas, sino fins prohibicionistas en lo que á llur interés particular esmenta; y una propaganda activa, feta á nom d' una ciencia intranzigent com totas las ciencias y que 's presenta vestida ab un oropel que á primera impresió enlluerna, ha viciat los manantials en que s' abeura la opinió pública de bona part d' Espanya, quals ressabis de enemiga á Catalunya s' han sabut esplotar habilment al major profit d' aquella.

Próxima está ja la época en que 's tornará á plantejar, per á ser resolta en definitiva, aquesta candent qüestió: va acostantse á passos de gegant, —faltan no mes deu mesos—la data de 1.er de Juliol del 75 en que fineixen los sis anys que obtingué en lo 69 la ferma resistencia dels proteccionistas com á moratoria per á comensar la gradual reducció dels drets protectors, ó *estraordinaris* segons la lley, que 's te de convertir en supressió definitiva dels matéixos y subsistencia única dels fiscals en lo Juliol del 1881, tot com prescriu la base 5.ª de la Lley de 30 de Juny del citat 69; y es precís que tots los qui estigan animats de bona voluntat y se sentin aptes per á empunyar una arma, travallen ab energía y constancia y ab la veritat per senyera, á fi de que, ahunats los esforsos de tots, sia dable contrarestar las poderosas influencias que 's posarán en joch en aquella fetxa, amparantse en la lley, per á pegar una altra trastada á la industria del país.

La Exposició regional que 's torna á obrir en aquestos moments, despres d' unas vacacions profitosas, en lo pabelló del Indo de Madrid, dirá com ha dit ja, á Espanya entera que la fabricació de las provincias del N. E. alcansa en bondat y perfecció á la fabricació estrangera; que per lo tant té drets indiscutibles y fins inalienables á la consideració pública y al respecte dels gobernants, y que si obstacles que no son mes que accidentals per naturalesa en ella per mes que llur persistencia los

(1) *Conferencias sobre el arte de hilar y tejer en general y especialmente sobre el de hilar y tejer el algodon, hechas en el Ateneo barcelonés por D. José Ferrer y Vidal. Barcelona, establecimiento tipográfico de Jaime Jepús Roviralta, calle de Petritxol, número* 10, *bajos*, 1874.

Digitized by Google

vaja fent quasi essencials, impedeixen que prengue 'l vol que necessita per á poder competir ab la última sense gracia de recursos estranys y per propia virtut, es just de tota justicia, primera, que'ls goberns, en benefici dels administrats, fassen per remoure aquells obstacles, y segona, en lo que no sia dable remourels, procureu en be de la industria nacional aminorar llur gravetad y enervar llurs consecuencias, obehint á la veu del amor patri avans que á las exigencias cegas d' una ciencia ó, mes ben dit, d' uns quants que pretenen ser sos esclusius intérpretes, y preferint la protecció als Espanyols que pagan y se sacrifican—mes que sia ab algun petit perjudici dels que pagan y se sacrifican menos ó no se sacrifican ni pagan gens sino al contrari—á la protecció esplícita ó implícita als estrangers, en detriment notable d' aquells y benefici d' aquestos.

Empero la arma de la exposició es impotent per si sola; es precís al costat d' aquesta, fer veure quins son los obstacles en qüestió, la força respectiva ab que cada un d' ells opera com á rémora mes ó menos poderosa y fet, diguemho aixís, lo diagnóstich, facilitar la trova del medi terapéutich que por adoptarse per á curar la malaltía.

Aixó realisa lo Sr. Ferrer y Vidal en lo que respecta al ram de fabricació especial que pren pet tema de sos conciensuts estudis ab l' opúscul ab ocasió del qual escribím las presents ratllas; travall laudabilíssim, ple de noticias que sols una llarga práctica y una aplicada meditació pot suministrar, y tant mes difícil en Espanya, com diu l' autor, per la carencia de datos estadistichs que revestescan certa autoritat, filla de la poca afició que á estudis tant ingrats tenen los Espanyols y que no han procurat disminuhir ab llur oficial influencia los Goberns, mes atents á fixar tota la atenció en mesquinas qüestions de política que no interessan mes que á un centenar d' iniciats.

Sa lectura aclara y facilita una porció de nocions que la majoría ó no posseheixen ó tenen molt confosas ó equivocadas; y si per un cantó ilustra al qui la fa dantli en abreviat pero erudit compendi una historia retrospectiva del art de filar y de teixir, per altre, lo mes important sens dupte, ab l' estudi comparatiu del estat actual d' aquest art en los principals paíssos productors de Europa, li arrela la convicció de que en ell Espanya, avuy per avuy, no pot competir en baratura de productes ab las nacions estrangeras; de que aquesta inferioritat depen de varias concausas que 'l Sr. Ferrer estudia en sa naturalesa y respectiva influencia ab notable acert y ab la poderosa lógica del cálcul aritmétich; de que aquestes concausas no poden ser destruhidas in totum sino ab la successió del temps y ab la aplicació de remeys que han d' anar obrant ab lentitut suma; y per fí de que no essent la competencia possible, cal per medis negatius, ó sia ab drets protectors ara per ara, ferla possible, no descuydant per aixó la aplicació d' aquells al objecte de lograr en un terme mes ó menos inmediat una completa nivellació, de la qual será secuela inmediata la supressió d' aquells drets estraordinaris.

Si tots los qui tenen en altres rams la competencia que en lo de que s' ocupa demostrá tenir lo Sr. Ferrer y Vidal, fessen lo que aquest, si 'ls inteligents en las industrias similars y no similars y, en general, en tots los rams de producció, fessen com lo Sr. Ferrer, en lo que á cada una d' ellas pertoca y per iguals ó distints procediments se fes la llum, potser fora posible encarrilar la opinió pública avuy en part estraviada y una crehuada oposantse á una altra crehuada, obrir los ulls als qui están en lo cas de ser jutges lo dia del gran plet per á que sino á la evidencia dels arguments—que aquesta pot poch en ells, trist es confessarho—cedissen á la pressió de la opinió pública y fallessen, no portats per la passió cega d' escola sino mirant á la conveniencia de tothom, y procurant no la ruptura y divorci sino la armonisació conciliadora del interessos de tots, grans y petits, productors y consumidors.

J. Sardá.

Tenim lo major gust en traduhir de *La defensa de la Sociedad* del 10 de Setembre un article degut á la ploma del ilustrat director de aquella revista D. Cárlos Maria Perier. Agrahim coralment las frases d' elogi y galantería ab que parla de Catalunya y de nostre periódich y ho agrahim ab mes motiu, avuy dia que tant se 'ns desprecia quan no se 'ns insulta, per nostre amor y desvel en pró de la literatura y ciencias de la patria; com si al lograr honra y profit Catalunya, una de las germanas que ara forman la nacionalitat espanyola, no adquirís profit y honra lo casal que á totas aixúpluga.

Veuse aquí l' article.

MOVIMENT LITERARI EN BARCELONA.

S' observa en la ciutat comtal d' algun temps ensá cert renaxement en lo gust y cultiu de las lletras y las ciencias. Moltas son las revistas que simultaneament vehuen la llum pública en aquella importantíssima capital; no pochs los llibres de interes científich que á l' hora s' imprimexen y divulgan, y notables per son número y calitat los homens d' estudi que consagran sas vigilias á la vida del pensament, y al avens ó restauració de las lletras, de las cuals va donar en son temps lo *llemosí* fruys inolvidables de viva inspiració y galana forma. Axi, en la ciutat productora, en la ciutat industrial y mercantil, hont lo trevall se desenrotlla ab forsa tan considerable, hont la població creix, y 'l clos s' axampla, trencat ja 'l cercle que la oprimia de sas defensas militars, se pot dir que regna avuy, com deu regnar per tot arreu, la cristiana sentencia: «no tant sols del pa viu l' home.»

Una de las revistas mencionadas, La Renaxensa, se publica com indica 'l seu títol, en catalá, y procura despertar en l' esperit dels antichs pobladors de aquell antich principat lo gust per las tradicions clássicas y la imitació dels modelos de sa bona lite-

Digitized by Google

ratura, que es ben sabut, quan gloriosa época lográ en los florits temps de la *gaya ciencia* llemosina. Y volent nosaltres donar á conexer á nostres lectors una mostra del hermos estil y delicat sentiment que sol trobarse en las produccions triadas pera nodrir las páginas d' exa revista; ha cautivat per assó nostra afició una breu y bellíssima poesía, mostra á nostres ulls del sentiment mes pur y de gust mes esquisit, que baix lo títol de *caliu* (que dificilment pot traduhirse), presenta al lector un delicat pensament desarrollat per ma sobria y mestre en cuatre senzills é interesants quadros, en los quals se conserva constantment, per una acertada eczecució la unitat y la puresa, fent crexer á cada ratlla l' interes, demanant llágrimas de tendresa que dificilment li negan los ulls del lector. Poden trassarse ab lo llápis los cuatre armoniosos cuadros que forman lo selecte conjunt: y á bon segur que 'ls dibuxa ab vivó expontanea la fantasía de aquell, contribuhint assó y no poch al seu encant, ames de la invariable senzilles y propietat de la frase, y la continua dolsesa d' una tendre melancolía, ombrejada per lo mantell de la cristiana resignació.

No havem pogut resistir lo desitj de traduir exa joya literaria (qu' ho es á nostre humil judici); y encara que reconexent la dificultat de ferlo, volem oferir á Catalunya, de cual hospitalitat varem disfrutar en temps passats una prova de que aplaudim, y 'ns complauriam en poder fomentar, eix literari renaxement, hont molts de sos bons fills hi han posat ma: que no cap en nosaltres lo sospitos resel de que puga axi minvar lo sentiment d' amor á la vigorosa unitat de la patria espanyola.

Fins aquí l' article; veninthi després la poesía del senyor Pages en son doble tecst catalá y castellá, que no publiquém per ser ja coneguda de nostres lectors.

SI POGUÉS OBLIDAR!

..... Se sai cosa per prova,
che conforti mia spence, non tacerla.
(Tasso.)

Ah si jo oblidar podia!
Si jo poguès oblidar!
Llavoras no 'm migraria,
llavoras felis seria,
ventura recobraria
que ja may mes tornará.
Ah, si poguès oblidar!

Mes com tinch fixo l' esment
nit y dia sens parar,
perçò aumenta mon turment
no mes que un sol pensament,
y pren mon mal trist jayent
qu' à la fi m' ha de matar.
Ah, si poguès oblidar!

Ni del cel la pura aubada,
ni del sol lo raig mes clar,
pot á ma vista acalada
tornar l' alegre mirada,
avuy morta y entelada
que no vol resuscitar.
Ah, si poguès oblidar!

Com lo mal del cor molt dura
y 'l del meu no 's pot curar,
be prou veig ab amargura,
que la meva desventura
de la Mort en nit escura,
á la fi s' ha d' enterrar.
Ah, si poguès oblidar!

(Del *Llibre del cor meu.*)

Francesch Pelay Briz.

ENDERROCAMENT
de la Pirámide alsada en lo BORN DE BARCELONA al comensament del segle XVIII.

Lo dia 20 de Juny de 1706 va inaugurarse ab gran solemnitat un monument, que havia manat alsar lo llavors comte de Barcelona, l' archiduch d' Austria En Cárles III, á honor de la Verge de la Concepció, pera donarli las gracias d' haver llevat lo siti de Barcelona los soldats d' En Felip de Borbó.

Mes aquella pirámide que devia remembrar als veniders la bravesa dels catalans d' aquell segle, aquell monument de gloria que devia donar una prova manifesta de las creencias de nostres passats, havia d' esser enderrocat á no trigar gayre. Las cosas havian cambiat en nostra patria, y va arribar lo dia en que Barcelona caygué als peus de Castella, lo darrer jorn de nostra gloriosa historia, lo jorn en lo que la ciutat dels comtes, devia pérdrer sas santas y patriarcals lleys, y en lo que de res li valian sas llibertats ab tants sacrificis compradas.

Mes ab tot y l' haver vensut En Felip, no pogué menys de regoneixer que la defensa que nostres avis varen fer contra sas armas, enfosquia las tant lloadas proesas dels romans, (com ho diu En Laborde.) Per això lo rey d' Espanya volgué borrar tot lo que era testimoni de la bravesa catalana, y una de las cosas que aytal remembravan n' era la pirámide consagrada á la inmaculada Concepció de Maria, y que sens acabar del tot s' alsava en la plassa del Born de Barcelona.

Los materials de construcció de la pirámide eran lo bronzo, márbre y 'l jaspe. Per lo motiu dalt dit, lo dia 7 de Maig de 1716, se comensá á enderrocar aquell monument, la descripció de qual acte lo copiarém de peu de la lletra de un dietari de nostre arxiu Municipal. Diu aixís:

Die 7 de Maig de 1716.

«Aquest die havent tingut orde lo Illtre. Sr. D. Jo«seph Graells y Par, altre dels molts Illtres. Srs. Ad«ministradors de la present Ciutat, del Exm. Sr. Mar-

«qués de Castel Rodrigo Governador y capita gene«ral del exercit, y Principat de Cataluña, de traurer «la primera pedra dels fonaments de la Pirámide «que lo Sr. Archiduch havia dedicat á la Immacu«lada concepció en la plassa del born desta Ciutat, «se conferí en ella á la matinada y havent fet tráu«rer la terra y demés embaraços, trobá una lápide «de pedra picada en la qual en lo enfront que mira«va á la Iglessia de Sta. Maria tenia gravada una «suscripció del tenor següent: «Regnante Carolo «tertio fuit dedicata Immaculata Conceptioni ex «voto ipsius die mercurii..... anno 1706.» y havent «fet girar dita lápide, trobá en lo enfront que mi«rava al interior de dits fonaments un cóncavo «quadrat de algun palm y mitx en quadru tapat ab «guix y rajola y haventlo fet desbotar trobá dins «dell una capsa de plom rodona tapada y estanya«da, la qual prenguí en sas mans y la portá en esta «casa en consistori, lo qual li ordeni que enconti«nent la anás á presentar á dit. Exm. señor, lo que «executá puntualment entre las deu y onse horas del «matí, lo qual se doná per servit de dita diligencia, «y maná que en lo dia següent se borrás la inscrip«ció de dita lápide com se ha executat.»

. . . .

Aquell rey que va fer enderrocar tants monuments sagrats per las tradicions y per las glorias en lo sol catalá, va reemplassarlo ab un monument grandiós per Castella, d' oprobi per Catalunya, aytal es la Ciutadela de Barcelona.

Joseph Fiter é Inglés.

L' Agamí.

Fábula.

Al altre costat del mar
un viatjador vegé un dia
com altre aucell conduhia
la viram á pasturar.

Ensemps pastor y mastí,
galls y gallinas l' obeheixen,
y altre senyor no coneixen
algunas que l' Agamí.

Lo sabi comprá al moment
aqueix rar aucell-pastor,
y al Jardí aclimatador
de Paris ne féu present.

Allí instalat, per son dany,
las gallinas no 'l seguian,
ni los galls tampoch volian
ser manats per un estrany.

Y crehent tenir rahó,
may veurian l' Agamí
si los guardas del Jardí
no fessen corre 'l bastó.

Mes d' entre los galls alsá
un jorn devant d' ell la festa
lo de mes vermella cresta
y aixi en nom de tots parlá:

Ja tinguéssem guerra ó páu
sens tu passárem fins ara,
y sols quan t' hem vist la cara
hem sabut qu' es ser escláu.

Torna, torna á passá 'l mar
que aqui no 'ns fas cap servey.
Ja sabem fernos la lley
sens que 'ns vingas á manar.

L' Agamí, que 's troba sol,
apenas respondre sap,
puig coneix que li vá 'l cap
y de sa vinguda 's dol.

Y segons lo pensament
de personas il-lustradas,
si no mor de pessigadas
morirá d' anyorament.

Fransa á un Jardí de América voldria
(no se sap si es del tot galanteria)
regalarlos també cert Agamí;
mes la rassa de galls que allí s' hi cria
diuhen que es mes dolenta que 'ls d' aqui.

Paris 20 Abril 1862

Damás Calvet.

Laboratori del Pagés.

(Continuació.)

XVII.

Acits láctich y butírich.

Hem arribat als dos últims ácits. Estos cossos abundan per desgracia en alguns dels vins catalans en tal estrem que cullitas enteras de determinadas cualitats de ví se perden á voltas per lo desarrollo en eixos caldos del ácit láctich, que segons las condicions de localitat se cambia ó no en ácit butírich. La formació de un de estos ácits se considera á Catalunya com una malaltía, á la cual se designa ab lo nom de *escaldadura*, la cual es mes temible en aquest país que la del avinagrament, ja que mentres que la generalitat dels víns no sols no se avinagran espontáneament, sino que es difícil avinagrarlos, pot dirse que las tres cuartas parts dels víns catalans, se escaldarian si s' haguessen de conservar en l' estat de víns naturals. Heus aquí lo que diu Pasteur sobre dels carácters de esta malaltía en sa obra titulada *Etudes sur le vin*, edició de 1873, plana 31.

«Aixís que 'l calor dels mesos de Maig, Juny, Juliol y Agost, ha penetrat suficientment en los sellers ó en las covas y se ha elevat la temperatura de alguns graus, succeheix molt sovint, y en tots los paissos que 'l ví se escalda (tourne). Heus aquí

Digitized by Google

los cáracters d' esta malaltía. El ví se posa mes ó menos térbol, y si 's remou en un tubo de vidre de un á dos centímetros de diámetro, apareixen unas onas sedosas que se mouen en diferents sentits, recordant l' efecte de certs precipitats minerals, principalment, el racemat de cals. Si 'l barril que conté ví que s' escalda está ben tapat y ben plé, no es estrany veurer suar el líquit per las junturas de las deugas del fons; y fins aquest se abomba moltas vegadas. Si s' obra una aixeta salta ab forsa. Tirat en un vas s' apercebeix en las voràs del líquit una especie de rosari de bombollas molt petitetas sobre del ví. Exposat al ayre son color cambia, se fon, y l' enterbolament del ví sembla aumentar. Son sabor es altras vegadas mes ó menos alterat, y á vegadas també té alguna cosa de fétit. Rozier, diu que 's pot posar un ví encare que siga generós, en un estat semblant al de *escaldat*, si 's remou per llarch temps al ayre libre: es sabut que el ví que ha sigut somés á la acció del ayre, pert part de sa forsa; lo que se expressa dihent que se *esbraba*. Rozier diu encare que aquesta enfermetat de la escaldadura fa los víns desabrits y débils y de mal gust. Tots los autors que han escrit sobre víns escaldats atribueixen esta malaltía á las mares que 's remouen. Creuen que 'l depósit, que hi ha en cantitat variable en lo fons dels barrils, s' alsa y s' espargeix; en tota la massa del ví.»

«Esta malaltía es molt frecuent. El mes petit descuyt en lo trasbals la pot provocar. Certs víns blanchs están subjectes á ella y lo mateix succeheix ab la cervesa y la sidra. Las frases, *cervesa escaldada* ó lo *sidra escaldada* son molt conegudas.»

Despres en la plana 54 diu lo que segueix:

«Me limitaré en est moment á suscitar una cuestió interessant relativa á la composició normal del ví, y que está relacionada ab l' objecte de que m' ocupo. El ví conté l' ácit láctich? Avans quan l' ácit láctich pareixia ser un producte de la fermentació alcohólica sa presencia en el ví estava generalment admesa. Pero á consecuencia de la memoria que jo vaig escriurer sobre de aquesta fermentació, en la cual vaig demostrar que l' ácit láctich no existeix en los líquits assucrats que han fet la fermentació alcohólica, mentres que esta fermentació no haja sigut acompanyada de la láctica propiament dita ha sigut precís deduhir que la presencia del ácit láctich en el ví no es probada ni molt menos, á no ser que s' admete que 'l raim continga aquest ácit. No obstant, posteriorment al coneixement dels fets que jo cito, M. Balard ha extret directament ácit láctich de moltas classes de víns y molt particularment de alguns que no habian sigut reputats com alterats. L' ácit láctich semblaria, donchs, un principi inmediat propi del ví. Pero es necessari no apressarse á fixar esta conclusió. En efecte, jo he reconegut en varias ocasions víns molt sans en apariencia, que no están alterats pera el consumidor, pero que ho están químicament parlant; mes encare, es difícil de trobar un ví roig de taula que no haja sufert en cert grau la influencia del ferment que origina la *escaldadura*. En virtut d' aquest fet hi ha que preguntarse: si l' ácit láctich reconegut per M. Balard en los víns que ell ha estudiat era un producte accidental, desarrollat per la influencia de un ferment parássit, com succeheix en las fermentacions alcohólicas ordinarias en que s' origina aquest ácit. Aquest assumto es encare objecte de un estudi que será fácil resoldres aprofitant el procediment de conservació dels víns que jo daré á coneixer aviat. Jo no puch presentar un judici bastant fundat sobre de aquesta cuestió, no obstant dech dir, que habent buscat ab gran cuydado la presencia del ácit láctich en los víns núms. 4 y 7 de la página 39; no he trovat est ácit en un litre del ví núm. 4; mes si he trovat, y en molts decígrams en el núm. 7. Ara be, lo ví núm. 4 se habia format baix la influencia d' una fermentació alcohólica en que el ferment era sensiblement pur, mentras que el ferment alcohólich del ví núm. 7 estava asociat als filaments propis del ví escaldat. Est resultat sembla, donchs, fer pensar que 'l ácit láctich no existeix en lo ví, sino quan est caldo ha sigut somés á la influencia del ferment filiforme.»

Com se veu per lo que precedeix, l' ácit láctich no existeix en lo ví sa, mes se forma cuan contenint est caldo ferments propis pera desarrollarlo com son la fibrina, la caseina, la albumina, trovantse en presencia del ayre y produhintse una temperatura un poch elevada, los cossos neutres tals com la glucosa, la goma, lo midó, el lenyós, la sucre de llet, etc., etc.; se transforman en ácit láctich. Això es lo que succeheix en lo ví. Si 'ls raims haguessen sigut completament madurs, en lo most no hi hauria d' haber llevat láctich; mes com això no passa, existeix aquella: arriba l' estiu y donadas las malas condicions de nostrès sellers la temperatura interior se eleva á 18, 20 y 22 graus. Si 's tingués cuidado al umplir las botas y no hi hagués penetrat l' ayre en l' interior d' estas, tampoch hi faria res la elevació de temperatura; empero reunidas totas aquestas circunstancias siga dintre del seller, siga quan lo ví viatja, s' estableix la fermentació láctica, transformantse la glucosa que conté el ví en ácit láctich cual fórmula es $C^6H^6O^6$.

Empero las cosas no quedan així; mentras lo sucre per efecte de las causas avans ditas s' ha estat transformant en ácit láctich, no s' ha notat cap desprendiment de gasos: mes un cop que 'l ácit láctich está format, no desapareix cap de las circunstancias que han contribuit á la fermentació: esta continúa y l' ácit láctich se transforma en ácit butírich ($C^8H^8O^4$) ab desprendiment de hidrógeno y ácit carbónich que, produhint una pressió en lo interior del ví, origina los efectes que avans havem descrit en los vasos. De manera que pot existir en un ví ácit láctich tan sols, ácit láctich y ácit butírich barrejat y ácit butírich sol. La presencia del ácit láctich por si sol no es pas un gran inconvenient pera el ví, dat que 'l sabor ácit fresch qu' est ácit te no es desagradable; lo ví apareixerá mes ácit y res mes; no succeheix lo mateix ab la del ácit butírich cual olor recorda 'l del vinagre y el de la

Digitized by Google

mantega rancia, y cual sabor ácit y ardent dona al ví uns carácters tals que 'l fan insoportable.

XVII.

Determinació de la cantitat de cossos inorgánichs continguts en un ví.

Al estudiar anteriorment l' ácit tártrich contingut en el vi, hem vist que aquest ácit estava combinat ab la potassa ó ab altre base formant tártrats. Aixó mateix succeheix ab varios ácits inorgánichs, com el sulfúrich, el fosfórich, el clorhídrich y altres, que están en el ví; pero may lliures, sino sempre combinats ab la potassa, la sosa, la cals, la magnesia, la alúmina, el sesquióxit de ferro, etc., etc.: estos ácits, pues, no poden ni deuhen comfondrers ab los anteriors perque las sals que forman casi sempre son neutras. Lo primer, donchs, que hi ha que fer en aquest cas, es una cosa semblant á la que se va fer al determinar los ácits, aixó es, dosar las sals en totalitat y despres una per una.

Para determinar la cantitat de substancias inorgánicas contingudas en un ví, se pren una cantitat algo crescuda de aquest, per exemple, un cuart de litre, ó mitj litre, se tira en la cápsula, figura 7, y se escalfa ab la lámpara de esperit de ví, tinguent molt cuydado, quan ja estigue adelantada la operació, de que no esquitxen fora de la cápsula algunas gotas, pera lo qual es necessari que la lámpara no estigue quieta sino que prenentla ab la ma se la mogue sens parar dantli toms per sota de la cápsula. Esta operació es un poch dificil quan el que la executa no te encare certa práctica, ja que es sumament fácil el que salte de la massa quan el líquit se va posant massa viscós. S' evitan tots eixos inconvenients escalfant la cápsula, no ab foch directe sino ab lo qu' en diem los químichs en bany de arena: consisteix segons se veu en la fig. 23

23.—Bany d' Arena.

en un perol de ferro fos, una paella sensa mánech, una cassola de terrissa, ó cualsevol altre dipósit, ahont s' hi posa arena. Colocada la cassola ab la arena sobre un fogó s' hi posa assobre la cápsula que conté 'l líquit que 's vol evaporar, enterrantla mes ó menos en l' arena segons se vulga que tinga mes ó menys calor.

Sia 'l que 's vulga 'l sistema que s' emplea pera escalfar el líquit, lo cert es, que evaporantse tota la part líquida queda una massa mes ó menys pastosa que va secantse poch á poch, y 's redueix á carbó: aquest també va cremantse y queda reduhit á cendras. Es molt probable que escalfant á bany d' arena no podriam arribar á obtenir las cendras: aixís es que un cop que s' ha obtingut lo carbó se treu la cápsula d' aquell bany, y s' escalfa á foch directe, sia ab la lámpara de doble corrent, figura 24,

Fig. 24.—Lámpara de doble corrent.

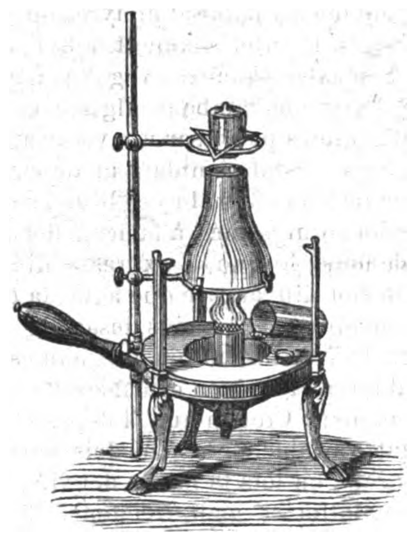

sia ab un fogó. Quan ja s' ha consumit el carbó per complet, las cendras quedarán blancas si sols contenen sals alcalinas, alcalino-terreas, ó terreas; y pendrán color si contenen sals metálicas: així, per exemple, si 'l vi conté ferro, las cendras serán grogas ó rojas; si contenen coure, verdas etc. etc.

Obtingudas las cendras se pesa la cápsula juntament ab las cendras: se neteja després la cápsula, se renta y 's seca; se torna á pesar y la diferencia entre 'l pes anterior y aquest será la cantitat de cendras que hi habia en lo vi que s' ha cremat. Una senzilla proporció nos donará á coneixer lo quant per litre.

XVIII.

Ideas generals sobre las substancias minerals contingudas en un vi.

Totas las personas que hagen de llegir aquestas ratllas coneixen perfectament be la fisiología de la planta: totas ellas saben que la planta se nudreix de gasos por sas fullas, per los poros de son tronch y brancas y per las arrels; y que absorbeix substancias salinas de la terra per estas meteixas arrels. Totas saben que la composició del sol varia, ja per la calitat meteixa d' aquest, ja per las materias arrastradas á ell per las ayguas, ja per lo mes ó menys esterilisat que 's trobe per la série de plantas que en ell s' hajan cultivat. Clar es que 'l cep, y per conseguent el vi, lo meteix que totas las plantas y sos productes cambiarán de composició ab la del

Digitized by Google

terreno de ahont procedeixen. Tot això es veritat; pero també ho es que 'l cep pera poderse desarrollar be ha de trobar en el terreno determinadas substancias orgánicas, sens lo cual creixerá pobre y raquítich. Lo mateix dich del vi: pera poderse conservar be, ha de contenir eixas materias inorgánicas: sa falta fa ó bé que sia mes ó menys insípit ó be que se conserve ab dificultat. Es molt cert que si 'l cep troba en el terreno alguna substancia ademés de las necessarias que puga assimilárselas ab facilitat se las assimila; pero aquest es un cas especial que sols pot descubrirse fent un análissis general del vi, de cual problema ni m' ocupo are ni tampoch es el que s' acostuma á practicar en la generalitat dels casos. El pagés, que es pera qui jo escrich, ha de buscar en los víns las bases y sals orgánicas que aquestos acostuman á tenir, Quan vulga fer verdaders análissis cualitatius del ví, això es, quan vulgue reconeixer la totalitat dels cossos de que aquest se compon llavors debeurá recorrer á un químich de professió, si ell no ho es.

Los cossos inorgánichs que hi deuen haber generalment en tots los víns y que al agricultor li convé determinar son los següents:

Bases.	*Acits.*
Potassa	Sulfúrich
Sosa	Clorhídrich
Cal	Fosfórich
Magnesia	Silícich.
Alúmina	
Óxit de ferro.	

Estos cossos no se troban en el vi lliures, sino que estos ácits y el tártrich están combinats ab las bases formant sals, de las cuals las que mes generalment, se troban son las següents:

Cloruro de potassi
Solfat de potassa
Tartrat mono-básich de potassa ó crémor
Cloruro de sodi
Sulfat de cals
Fosfat de cals
Cloruro de magnesi
Fosfat de magnesia
Fosfat de alúmina
Tartrat de ferro
Tartrat de alúmina
Acit silícich.

A voltas estas sals se troban combinadas las unas ab las altras formant lo que 'ls químichs diuen sals dobles, que es la barreja de duas sals, cual ácit es el meteix, pero cual base es distinta: així per exemple lo sulfat de potassa y 'l sulfat de alúmina se combinan y forman lo sulfat doble de alúmina y potassa que te per nom comercial el de alum.

La química no te cap medi directe pera determinar las sals que existeixen en un ví, lo meteix que en cualsevol altre cos líquit: la química ensenya á cercar y á determinar un per un tots los cossos que conté 'l ví, y despres á deduir por medi de la discussió, y á determinar per medi del cálcul com están agrupats estos cossos. Això es, per exemple, lo que ha succehit quan s' ha tractat de determinar lo crémor contingut en un ví: s' ha separat ab arreglo á un método fixat per una discussió prévia lo crémor que contenia; se ha calcinat aqueix crémor, s' ha obtingut de esta manera la potassa y despres s' ha deduhit per lo cálcul la cantitat de tartrat de potassa ó de crémor que aquella formava. En lo cas actual no 's pot anar tan endevant, perque, per això, repeteixo, seria indispensable analisar completament lo ví, y no es això lo que 'ns proposem. Lo vinicultor se contentará ab saber quant conté son ví de cada un dels ácits y bases avans enumeradas, partint com sempre del punt de vista de que 'ls víns son naturals, perque si á estos se 'ls hi hagués afegit algun cos estrany inorgánich potser hi hauria cassos en que seria necessari introduhir alguna lleugera modificació ab lo método de análissis.

XIX.

Cals.

La cals cual fórmula es CaO, es un cos conegut per tot lo mon. Esta base te la propietat de combinarse ab tots los ácits formant sals, unas voltas solubles y altres insolubles en l' aygua: entre las primeras está, por exemple, el sulfat y el fosfat de cals, si be aquella es molt poch soluble. La existencia de estas duas sals en el ví determinará en primer lloch si hi ha ó no cals en el terreno; en segon lloch la cantitat de ácits que tinga la varietat de ví de que nos ocupem, puig sabut es que si no hi ha ácits que pugan assimilarse, las bases no poden ser absorbidas; en los víns joves poden trobarse las duas sals, pero en los vells es mes difícil, puig el sulfat de cals sobre tot es molt poch soluble en l' aygua alcoholisada; així es que se precipita ab lo crémor tártro al fons dels barrils ó vasos de fermentació.

Pera reconeixer si un ví te cals, se 'n posa un poch en un tubo de ensaig, figura 19, y se afegeix amoniach cáustich molt pur, si se forma precipitat, se afegeix unas gotas de oxalat de amoniach; si se forma precipitat, se filtra y al líquit filtrat se li afegeix l' oxalat amónich; de tots modos si per la adició de la sal se produeix precipitat es senyal de que el ví conté cals; sinó no 'n conté.

Sabut que n' hi ha, es precís passar á dosarla, pera lo cual hi ha diferents métodos: la cals se pot dosar al estat de carbonat, CaO,CO^2, ó al de sulfat CaO,SO^3: jo prefereixo el primer método y llavors hi ha que procedir del modo següent:—(Gerhardt, cuantitativa, pág. 310).

Pera dosar la cals, á l' estat de carbonat de cals, segons lo que s' acaba de dir, se prenen 100 c. c. de ví, y s' abocan en una cápsula, s' escalfa y se afegeix á est líquit amoniach cáustich molt

Digitized by Google

pur, fins y á tant que el líquit estiga básich, lo cual 's coneixerá ab lo paper de tornasol: si no hi ha precipitat se continúa la operació, empero si n' hi ha es precís filtrar y separar aquest precipitat ab filtre unit segons se esplicá en las figuras 16 y 17. Lo líquit clar obtingut de cualsevol de las duas maneras anteriors y calent se aboca en un vas de precipitar, fig. 25, y s' afegeix oxalat de amoníach fins

Fig. 25.—Vas de precipitar.

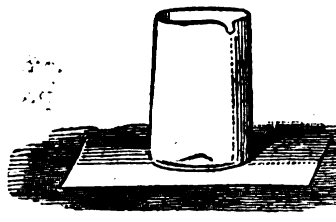

á tant que 's vegi que no precipita: se tapa 'l vas de precipitar ab una placa de vidre (per ser lo mes net) y se l' deixa quiet pel temps de dotze horas: al cap d' est temps tot lo precipitat es molt ténue, sino 's traballés ab molt cuydado s' escaparia pels poros del filtro y 's perdria: pera evitar esta pérdua se procedeix de la manera següent:

Quan lo precipitat está ben format y 'l líquit está ben transparent, se decanta sobre un filtre, cuydant de no agitar lo precipitat. Quan tot lo líquit está filtrat se posa en lo vas que te lo precipitat un poch de aygua bullenta, se remou y se aboca sobre el filtre. S' opera de la meteixa manera ab lo resto del precipitat que queda enganchat al vas fins que tot ell passe al filtre; importa no mes deixar escorrer be 'l filtre avans de abocarhi nova cantitat de líquit. Lo precipitat se renta ab aygua bullenta y será completament rentat quan el líquit filtrat no precipita ni ab l' oxalat de amoníach. Obtingut aixís el precipitat hi ha que secarlo, calcinarlo é incinerar el filtre. Un precipitat pot secarse de diferents maneras, una de ellas seria per exemple posantlo dintre de un vas casi tapat, que se escalfará per desota ab la precaució convenient pera

Fig. 26.—Estufa de Gay-Lussac.

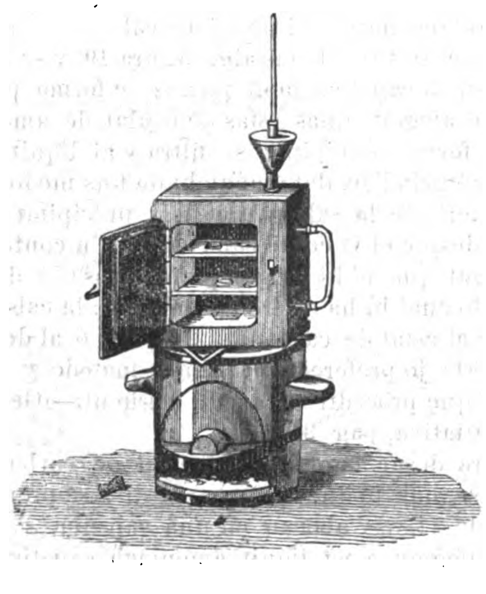

que no se creme el paper del filtre; pero en los laboratoris se usa la estufa de Gay-Lussac.

Consisteix esta estufa en una caixa generalment de coure ab dobles parets, entre las cuals se tira aygua per un embut posat en la part superior: l' interior de la caixa forma, pues, un espay completament rodejat de aygua, en el cual se posan á secar los precipitats; la estufa sol tenir en sa part superior dos tubuladuras, per las cuals se introdueixen dos termómetros; un que mideix la temperatura del aygua contenguda entre las dobles parets; l' altre, que senyala la del ayre contingut en la caixa interior ahont se posan los precipitats. Esta estufa se posa sobre un fogó ab foch; s' escalfa l' aygua que á son torn transmet el calor al ayre interior, ahont se secan los precipitats. No bastant á vegadas la temperatura que se pot obtenir ab l' aygua se posa en son lloch oli.

Una vegada sech el precipitat se calzina en un gresolet de platí, posat sobre la lámpara de Berzelius, una vegada ben calzinat, se pesa tot junt, y el pes que resulte será el del gresol, el de las cendras del filtre y el del carbonat de cals obtingut; prenent el gresol ab altre filtre que peses lo meteix que 'l empleat anteriorment, incinerant del meteix modo, y pesántlo tindrem el pes del gresol y de las cendras del filtre, y restant esta cantitat de la anterior, el resultat será el pes del carbonat de cals obtingut.

Suposem que el pes del carbonat de cals obtingut es 1 decígram: en aquest cas establirem los cálculs següents:

Primera proporció. Si un equivalent de carbonat de cals, CaO, CO^2 que es 50, conté un equivalent de cals CaO, que es 28, en O' 1 gr. de carbonat de cals, cuanta cals haurá.

$$50 : 28 :: 0,1 : x = 0,^{gs.}056$$

Resulta que en $0,^{gs.}1$ de carbonat de cals hi ha $0,^{gs.}056$ de cals.

Com aquesta cantitat de cals está continguda en 100 c. c. de vi sabrém la que hi ha en un litro per medi de la

Segona proporció. Si en 100 centímetros cúbichs hi ha 0,056 grams de cals; en un litro, ó sian 1000 c. c. cuant hi haurá?

$$100 : 0,056 :: 1000 : x = 0,^{gs.}56$$

$$\frac{1000}{0,369}$$

Aixó es un número, es por consegüent un fet real y positiu: si ara volem discutir sobre l' estat de la cals, deduhirem que si un análissis especial no 'ns ensenya lo contrari, la cals estará precisament á l' estat de tartrat y per saber quina cantitat forma, establirem la

Tercera proporció. Si un equivalent de cals CaO, qu' es 28, forma un equivalent de tartrat de cals $CaO,HO,C^8H^4O^{10}$ que es 169 la cantitat de cals trovada, que es 0,56, quant tartrat formarán?

$$28 : 169 :: 0,56 : x = 3^{gs.}38$$

Resulta, donchs, qu' en un litro de vi hi ha 3,38 grams de tartrat de cals.

Digitized by Google

Sapiguda la cantitat de tartrat de cals formada, resultará per una simple resta la d' acit tártrich, cual xifra deurem afegir á la que trovem avans combinat ab la potassa.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

LA TORRE.

I.

L' anada.

Son las set del matí: en casa del Senyor Anton tothom está peu en terra. Se coneix que algo de notable hi deu passar, puig tots van endayna.

Escampats per lo pis sols se vehuen bauls, feixos de matalassos y mobles embolicats ab flassadas.

Avans d' esplicar lo que tal tráfech motiva, diguem algo de la familia de que 'ns ocupem.

Lo Senyor Anton es un home de cincuanta anys; alt y magre. Fill de uns adroguers á l' etat, de 14 anys ja sabia sumar los comptes de la casa, pesar tres lliuras d' arrós y portar la llista de la bugadera.

Los seus pares admirats de son talent lo tenian molt contemplat y algun diumenge que altre, anavan á casa seva uns cuants companys y feyan comedias confonent las obras dels millors autors clássichs ab los saynetes de nostres antichs escriptors criadescos.

Allí posavan indistintament en escena una obra de Calderon (retallada ja que la memoria dels joves actors no permetía estudiar las floridas relacions ab que estava adornada) y un saynete del popular quant bélich Robrenyo.

Ell volgué fer sempre lo paper de traydor y sa mare després de la representació se 'l menjava á petons, puig deya que en sa vida habia vist actor que pogués igualarse ab lo seu fill.

Moriren sos pares y 'l deixareu duenyo de la botiga y de unas sis mil lliuras, capital, que ab sos afanys y traball habia fet pujar á la edat de 30 anys á cinch mil duros. Allavors se retirá del comers y 's casá ab la Senyora Francisca, filla d' uns vehins de sos pares, ab la cual habia fet lo Xacó y la Poneta, que tants aplausos los hi valgué.

A la época present lo senyor Anton estava empleat en la Aduana ab dotze mil rals de sou, que junts ab lo que li produian los cinch mil duros formavan un total de divuyt mil rals, fortuna molt modesta per certas familias; peró que á n' ells los hi bastava, gracias á la economia de la Senyora Francisca.

Lo cel los habia concedit una filla, que anomenaren Lluisa (nom de son avi) bastant guapa, en lo cual no s' asemblava á sos pares, per mes que aquets pretenguessin cada hu que era 'l seu propi retrato y un noy, á qui li posaren Cassimiro, cual cara res tenia d' agradable y que juntava á aixó lo ser entremaliat al estrem y molt aficionat á las lleminaduras.

La primera contava al present 14 anys y 'l segon 10.

Pero tornem al assumto.

Lo que motivava 'l tragí que s' observava en aquella casa era l' anada á la *torre*.

La Senyora Francisca acabava de lligar los últims paquets.

—¡Ay Deu meu! deya, ¡quin tráfech! fa dos dias que no paro.—Antonia, ja tens arreglat lo cove ab los objectes de la cuyna?

—Ara l' arreglaré.

—Y dos que esperas? mira que son las vuyt y á las nou ha de venir 'l *cotxu* á buscarnos y encare hem d' arreglar una pila de cosas.

—Pero senyora.....

—Aqueixa ditxosa peresa, que may vos deixa. Lluisa, ja tens arreglat lo bagul?

—Si senyora; pero encara me queda alguna roba per colocar y en Cassimiro no m' ho deixa ficar al seu.

—Y es clar, que quasi be es ple y encare hi haig de posar l' estel, lo fil, la cua y las canyas.

—Pues jo li vuy ficar.

—Pues no li ficarás.

Y comensan á barallarse 'ls dos germans tenint-hi que intervenir sa mare, que al fi logra separar-los y posarlos en pau colocant la roba de la noya en lo seu bagul, que prou plé 's trobava.

—¡Eh que no li has ficat diu lo noy fent befa á la germana.

—Mamá diu ploriquejan aquesta.

—Calleu per Maria Santíssima.

—Ela que no!

—Ma..... ma! hi, hí, hi, diu plorant la pobre Lluisa.

—Mira, vejam si acabem d' un cop, Cassimiro vesten abaix al carré á veure si ve 'l *cotxe*.

En Cassimiro se 'n hi va content; perque podrá jugar á balas ab lo noy del fusté del devant, y la casa torná á quedar tranquila.

En tot aixó 'l senyor Anton ha fet lo seu bagul ahont hi ha de ficar un tomo de las comedias, que, quan petit, va representar: tomo, que no abandona may y que 'ls entreté durant algunas vetllas á la torre.

Lo rellotje de paret tocá las nou y al cap de cinch minuts arriba 'l cotxe, cosa estranya; perqué tots compareixen una hora despres de la convinguda.

La senyora Francisca es la única que está llesta. La minyona encare no te llest lo cove, lo Senyor Anton s' ha entretingut mirant una comedia y la noya encara s' está pentinant.

—Pero, Anton, diu la Senyora Francisca.

—Ja estich al moment.

—Antonia, está llest ja 'l cove?

—Aviat.

—No ho deya yo? Ay ditxosa peresa, que may vos deixa! No podias comensar una hora antes?

—Pero Senyora aviat estaré.

—Cuyta donchs. Lluisa, no estás pentinada?

—Sols me falta posarme 'ls rissos.

Digitized by Google

Entra la Senyora Francisca á la cuyna y veu que encara la minyona no habia comensat á arreglar 'l cove. Se posa com una furia y jura despatxarla aixís que 'n trobi una altra que fassi per ella, cosa bastant difícil tractantse de una senyora tan exigenta y reganyosa.

La minyona en sas pressas trenca una olla, tres plats duas xicras tres vasos y una ampolla.

La Senyora Francisca está que no hi veu, vol arreglarho ella y 's vessa sobre 'l vestit una ampolla que per descuyt havian deixat plena de ví.

Pujan al cotxe y s' en van ab gran alegría de la senyora Francisca; puig mentres s' estava á casa seva tenía pó de que li passés una nova desgracia.

La torre ahont anavan estava situada al estrem de Gracia.

En sent á mitj camí esclama la senyora Francisca,

—¡Ay Deu meu!

—¿Qué tens?

—Que ab la pressa 'ns hem descuydat las claus de la torre, lo canari y 'l gat.

—Ay tens rahó.

—Xist! cotxero!

—Que hi ha?

—Que 'ns hem descuydat algunas cosas y hem de tornar á casa.

Y torná 'l cotxe á casa y trovan que 'l gat, que feya temps anava buscant una ocasió per xarparse 'l canari, n' habia per fi trobat una y s' el habia menjat.

—Quina llástima, esclama 'l noy ara no podré péndreli 'l sucre que 'l papá l' hi posava.

—Veus aquí 'ls resultats de la vostra catxassa.

—Es clar, després tot son pressas y 'ns deixém la meytat de las cosas.

—Gracias á Deu que s' ha mort, diu la minyona. Ara no li hauré de netejar la gabia, mudarli l' aygua y triarli el menjá.

¡Quins sentiments mes distints!

En aixó arriban á la torre, descarregan los mobles y despedeixen al cotxero que s' en va maleint als senyors que ni un ral li han donat de propina.

II.

La estancia en la torre.—La tornada.

Ja hi son. Ja 'ls tenim instalats en la casa-torre; que mes que tal, sembla un petit piset dels arrabals de la ciutat.

Lo tal pis se compon de las pessas següents: un recibidoret, un cuarto ab arcoba (que es lo dels esposos), dos cuartets bastant petits, un menjadó, la cuyna, una petita saleta, que ells anomenan saló y un cuarto mes fosch que una gola de llop, ahont hi dorm la minyona.

La vida que fan lo senyor Anton y la seva familia no pot ser mes monótona, encar que ell s' empenya en que no n' hi ha una altra de mes variada. Se llevan á las set, prenen chocolate, endressan la casa y se arreglan. Despres de fer tot aixó la noya 's posa á cusir, lo noy á estudiar (ó al menos ho fa veure), la mare á adobar roba y lo senyor Anton á llegir per centéssima vegada lo tomo de comedias escullidas.

Tocan las dotze y cap á dinar, despres á fer tres horetas la siesta y altre vegada la noya á cusir, la mare á surgir y 'l pare á entregarse á sa favorita lectura. Lo noy s' en va al carrer á jugar ab altres companys seus fins que tocan las set, hora en que se sopa á casa del senyor Anton.

En havent sopat, reben la visita de uns vehins cual familia 's compon del pare, de la mare y de un noy de 14 anys que fa l' os á la Lluisa. Allí fent la bescambrilla 'ls homens, criticant y parlant de minyonas las donas y festejant los dos jóvens passan fins á las 10, hora en que 's fica al llit la familia del senyor Anton.

Al endemá y cada dia lo mateix ab la sola diferencia de que 'ls dijous y diumenjes al vespre se llegía alguna comedia de las del tomo consabut.

Los dias de festa á la tarde va á véurels algú de la familia y algun que altre amich als cuals ensenya las *milloras* que ha introduit en la torre, las cuals consisteixen en haber fet emblanquinar alguna pessa, cambiat los mobles de puesto, ó comprat un quinqué y haberlo posat á la sala y altres per l' estil.

L' any en que passa eixa acció fou any de calamitats per lo senyó Anton.

Lo noy volgué enfilarse á una figuera de un vehí y caygué aixafantse 'l nas y fentse un mes que regular nyanyo al cap.

La minyona nova, al tercer dia de ser á la casa fugí robántloshi joyas y robas.

La senyora Francisca volia un dia fregar un mirall, bastan bo, depressa perque era tart, y 'l va trencar clavantse un dels vidres als dits fentse un tall mes que regular. Al anar á rentarse la sang, tremolant de coratje, va trencar 'l gerro y escantonar la gibrella de rentar 's.

Lo tomo de comedias que tant s' estimava el senyor Anton fou estripat per una minyona que no sabia ab qué encendre foch y al veure 'l llibre va ferlo á micas.

No cal dir que vist lo geni de la senyora Francisca y l' amor que 'l senyor Anton professava al seu llibre fou despatxada la minyona.

Lo gat se 'ls morí, las ratas varen foradar la roba que 'ls va deixar la criada. La Lluiseta va estar á punt de morir del tifus, 'l senyor Anton un dia en que va volguer tirar uns cuants cohets per poch no crema la casa; una espurna va anar al pati de la casa ahont hi habia palla, cremantse tota aquesta y tenint que indemnisar al duenyo per son valor.

Y tantas altres que no recordo sense contar ab los mosquits que no 'ls deixavan dormir, las moscas, la calor, la pols, etc., etc.

—Ay Deu meu! digué un dia del Setembre la senyora Francisca; gracias á Deu que ha arribat lo dia d' anansen. *May mes! May mes* vuy tornar á la torre.

May mes! May mes! repetía lo senyor Anton, que lo

Digitized by Google

que mes sentia era lo haber perdut lo llibre de comedias.

Arreglan los mobles y esperan 'l *cotxu*, que á las deu te d' anar á buscarlos. Tocan las deu, las onze, las dotze y la una y 'l *cotxero* no compareix. Y com que la minyona ab lo senyor Anton han anat al dematí á Barcelona á arreglar la casa y á fer 'l diná, se troban sense una caixalada de pa á casa. Surt lo noy á comprar algo per menjar y troba un amich ab lo cual se posa á jugar. Arriba 'l *cotxu*, lo carregan y 'l noy no vé. Al últim compareix ab la cara ensangrentada: jugant á balas, va fer alguna jugada no massa neta, y lo company se va enfadar y s' pegaren quedantse l' un y l' altre ab bastans nyanyos.

Arrenca per fi 'l cotxe, y las únicas paraulas que 's pronunciaren durant lo camí foren:

—*Y quin estiu mes dolent hem passat: nos en anem de Barcelona per la calor y aquí 'n fa 'l doble; nos en anem per esbarginse una mica, y 'ns fiquem en una casa com la meytat de la de Barcelona, sense un mal pam de galería. En fi, may mes, may mes hi vuy tornar. Deu me dongui la tranquilitat que á casa goso; lo Tivoli alguna nit, un carrer conegut, una casa algo espayosa, en una paraula, Deu me dongui Barcelona.*

Arriban á casa y troban al senyor Anton qne 'ls esperava ab gran ansia: la sopa era cobada y la carn dura.

L' endemá entran algunas vehinas y 'ls preguntan com 'ls ha anat.

—*¡Oh, molt bé, diu la senyora Francisca. A mi, que vol que li diga, l' estiu que me 'l donguen á fora. Aquella fresca, aquel desahogo de casa, vamos, que es una delicia anar á la torre.*

Aquí á Barcelona aquest brugit, una casa encongida, un carrer ahont sempre s' hi veu la mateixa gent, lo Tivoli, que no 'l puch veure; en una paraula, Deu me dongui la torre. ¡¡¡Qui diria que la que aixó deya lo dia avans se espresava ab termes tant distints!!!!

. . . .

Inútil crech dir que al estiu següent, á pesar dels ¡may mes! tornaren á la torre, van patirhi del mateix modo y van tornar dihent: ¡Que 'ns hem divertit! ¡¡¡¡¡Que 'ns hem divertit!!!!!!

MANEL M. ANGELON.

CORRANDES POPULARS.

Si voleu que 'm fasse monja
Dexeume casar primer,
Que si l' estat no m' agrada
Jo monjeta me 'n faré.

—

A fira me 'n vull anar,
Tant sols per vendrem la roba,
Que si 'ls polls valen diners
Aquest any me faré home (1).

—

Un amor tenia jo,
L' aymava com jo mateix,
Y ara la falsa y traydora,
Quan mes va, mes m' aborreix.

—

Ay, Roseta agraciada,
Lo bon dia 't siga dat
A tu y á la teva mare
Y al carrer de cap á cap.

—

La flor de la carbassera
N' es una malvada flor.
Perque sol matá á molts hómens
Al bó de la ocasió.

—

Aygua de la mar bevia
Per l' amor d' un jovenet.
Aygua de la mar bevia,
Quan mes bevia, mes set.

—

Un soldat me 'n ha dit: *maca*,
Y de mi s' ha enamorat.
Ay, mare, desde llavoras,
Sempre penso ab lo soldat.

—

Ay, cistelleta voltada de roses,
Que te 'n passejas per exos carrers,
No hagués sigut tant bojeta ta mare
Foras casada y encara no ho éts.

Recullides per PAU BERTRÁN Y BROS.

(1) Aquesta sospitem que es treta de poch, pus no fa gayres dies que la oirem cantar per primera volta, á un jove y ben sapat carlista.

ASOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA.

(ANY TERCER DE SA INSTALACIÓ.)

Establerta esta Associació pera 'l foment de las Lletras patrias, y tenint per principal objecte la celebració de Certámens anuals durant l' época de las firas de esta Ciutat, ha resolt senyalar lo dia 1.er del prócsim mes de Novembre pera la celebració del que á enguany correspon.

A fi de realisar l' indicat propósit, los que suscrihuen, individuos del Jurat elegit pera la calificació de las composicions que al efecte 's presenten, han acordat publicar est programa baix las bases següents:

PRIMERA. Desde avuy fins al 15 del prócsim Octubre, s' admetran á Certámen las composicions que optin á cualsevol dels premis que á continuació s' oferexen, las cuals deurán esser originals é inéditas, y presentarse ó dirigirse manuscritas al Secretari del Jurat, (plassa dels Lladoners, número 5, primer pis.) Cada una de las composicions anirá acompanyada de un plech clos, ahont hi consti 'l nom del autor, y en lo sobre un lema, títol ó divisa que també figurará en la composició respectiva.

SEGONA. Lo dia 1.er de Novembre ja senyalat se distribuirán en acte públich los premis y accéssits, obrintse 'ls plechs corresponents á las composicions triadas, que 's llegirán per sos autors per la persona qu' ells deleguen ó en son defecte, per la que elegexi 'l Jurat, quedant solemnement proclamat lo

Digitized by Google

nom de cada autor á qui s' entregará en l' acte lo premi ó accéssit que li corresponga.—S' adverteix que per acort de la Associació un cop enviats los plechs que deurán contenir los noms dels autors no s' admetran contrassenyas de cap classe pera justificar qui ells sian, y en sa consecuencia 's llegirá 'l nom tal com resulte del contingut del plech mateix sens esmena de cap especie.—No 's llegirán los noms dels que sols obtingan menció honorífica.

Tercera. Los títols de las composicions no premiadas, com també 'ls lemas que las acompanyin se publicarán per medi de la prempsa, ab la deguda anticipació.

Cuarta. Las composicions premiadas s' arxivarán en Secretaría, y 'ls plechs que contingan los noms de sos autors serán cremats á la vista del públich.

Quinta. La Associació 's reserva per un any á contar desde 'l dia de la fetxa, la propietat de las composicions llorejadas.

PREMIS.

Un pensament de or esmaltat al autor de la composició de millors cualitats literarias, dedicada á la eterna memoria del ilustre defensor de la Inmortal Gerona, al inolvidable patrici é insigne guerrer Alvarez de Castro ofrena dél M. I. Sr. Gobernador Civil d' esta provincia D. Constantí Arnesto.

Una branca de llorer d' or esmaltat al autor mes inspirat de un romans históricH d' assunto catalá, premi ofert per la Exma. Diputació provincial.

Un eczemplar de los estudios filosóficos sobre el cristianismo, per August Nicolás, ofrena del Exm. é Illm. Sr. Bisbe d' esta Diócessis, D. Constantí Bonet y Zanuy al autor de la millor poesía que tracte d' assumptos religiosos.

Una medalla de plata al autor de la mes notable memoria d' interés d' esta provincia ó d' alguns dels seus municipis relativa á la historia, literatura ó arts, premi ofert y no adjudicat en l' anterior Certámen, per la Universitat lliure d' esta ciutat.

Una columna d' ébano, coronada ab lo símbol de las arts, ofrena de *La Jove Catalunya* de Barcelona al autor del millor romans popular, *escrit en idioma catalá*, que descriga cualsevulga de las costums de Catalunya.

Una corona de plata al millor cantor de la patria oferta per lo M. I. Sr. D. Pere Anton Torres, Gobernador Civil que ha estat d' esta provincia.

Una ploma de plata al autor de la millor poesía lírica, premi ofert per la Junta Directiva y Jurat d' esta Associació.

Las composicions cual idioma no s' indica, podrán estar escritas indistintament en castellá ó en los de l' antiga corona d' Aragó.

Gerona 22 de Agost de 1874.

Joan B. Ferrer, *President*—Fidel Fita *Prebere*—Joseph Maria Pellicer— Fernando Pou —Emilio Grahit,—*Secretari*.

BIBLIOGRAFÍAS.

Jochs de la infancia, per D. Francisco Maspons y Labrós, advocat, socio honorari de la academia de Bonas Lletras.

(Acabament.)

A la composició (que bé mereixen aquest nom las que 'ns ocupan) que pinta 'ls torments de «las pobres monjetas, tancadas ab clau» (pág. 66 dels jochs de la infancia), li hem sentit aquest acabament que fá posar á las criaturas pell de gallina:

La Mare Abadesa—hi vá ab un bastó
A esperá las monjetas—si s' moren ó nó.
¡Que s' morin, que s' morin—las enterrarán
Las tombas son novas—las estrenarán!

L' acabament, tal com lo dona 'l senyor Maspons, es mes poétich y no causa tanta esgarrifansa.

Als versos de «serra la vella» que també fá coneixe l' senyor Maspons, hi ha aquesta variant; que segons creyem dona idea d' una *important* rivalitat de *classes* á principis del sigle:

Sal y aygua pe 'ls bons ous
'Ls bons ous pe 'ls escolans,
Bastonadas pe 'ls estudians
Ab un bastó de quatre pams
Si no n' hi ha prou poséunhi altres tants.

Cuan cantaban aixó mes qu' ara, (perque la *serra la vella* va cayent en desús) al costat del «per lo senyal de la canal» que s' cita en los jochs de la infancia no deixaba de dir la *canallusa* aquell indevot pare nostre:

«Pare nostre que va al bosch
A caball ab una post
Si la post cau
Pare nostre adeu siau!»

Y també s' repetian aquells deu manaments:

Lo primé... va á devant per coix que siga.
Lo *segon* (1)!... surt de la farina.
Lo ters... es pel rey.
Lo cuart... es primé que l' hora.
Lo quint... cuan te cridin digas ja vinch.
Lo sis... qui té sis fillas per casá
té molt que pensá.
Lo set... qui te set que begui.

(1) A Barcelona dihem *segó*, mes en moltas comarcas lo qu' ix de la farina s' diu *segon*.

Digitized by Google

Lo vuit... lo que es vuit no es plé
Lo nou... lo que es nou no es vell.
Lo deu... lo que deu que pagui.

Mes aquets manaments y aquest pare nostre lo senyor Maspons no 'ls ha posat en lo test del seu llibre y creyem que ha fet be, á lo menos per ara.

Mes vius en las costums infantils y bonichs en la tonadá son aquells versos en que s' recorda l' misteri de la Redempció seguint las horas d' un rellotge. Aquets si que 'ls recomanem á l' autor dels Jochs de la infancia; que puig ha fet ja un traball complet no ha de donar per finalisada la colecció sense haber aprofitat fins las engrunas. Los versos de que parlem, lo nostre amich los sab de sobra.

Si us las anomeno
Be us se las diré
Las dotse paraulas
Que Cristo digué;
Dotse n' eran dotse—los dotse apóstols
Onse n' eran onse—las onse mil verges
deu n' erau deu—'ls deu manaments
nou n' erau nou—'ls nou Arcángels
vuit n' eran vuit—las vuit ánimas justas
set n' eran set—'ls goigs de San Josep
sis n' eran sis—las sis horas á la creu
cinch n' eran cinch—las cinch llagas de Cristo
cuatre n' eran cuatre—'ls cuatre Evangelistas
tres n' eran tres—la Santíssima Trinitat es
duas n' eran duas—las taulas de Moisés
Sola n' era una
Que n' vá parí á Betlém
Que n' vá parí la Estrella
Del Fill de Deu Etern.

La idea de la unitat y l' imatge de l' estrella de Betlem agrada molt á las criaturas, y cantan aquest final ab verdader entussiasme.

A las últimas páginas del llibre del senyor Maspons hi hem trobat alguns jochs y ballets que ja no son solament per gent menuda. Ben grans eram nosaltres y ben bé sabem lo que ns agradaban y lo qué 'ns divertian; es á dir lo que 'ns divertian quan per la seva lletra no 'ns causaban melancolía. Lo *Mestre Mateu* y las *Tres ninetas del Lloch de Llansá*, ó sia l' ballet d' «En Pau Riera,» son dolsos recorts de San Pere de Bigas, que no se olvidan aixis com aixis, y que no 'ns portan pas á la imaginació unicament cosas de criaturas. Junt ab aquestas composicions hi ha en los jochs de la infancia «Lo Jan petit com balla,» «Los Aranyons,» «'L ballet de Gironella,» de preciosa tonada, y altres dels que acompanyan la adolescencia, alegran la joventut y tranquilisan l' esperit en mitj dels afanys de la edat madura. Aixis compleix l' autor lo programa que s' ha imposat, dirigint al noy desde que fá *vall manetas* fins que pot entendre la profunda ironía d' aquells versos:

Hereu Pau Riera—bé pots ben ballar,
Hereu Pau Riera—bé pots ben ballar, etc.

Mes no s' alarmin nostres lectors. A pesar de que s' posa serio, lo llibre dels Jochs de la infancia, gracias á la Fé, conserva desde l' principi fins al fi son pur aroma. Apar que l' autor no haje sentit rodar lo rotllo de Santa Monica, cantanse al só de las campanetas aquella famosa copla:

Acabarémos con el Trono,
Concluirémos con el clero,
Que es el animal mas fiero
Que sustenta la Nacion,

copla feta tan poch á propósit per inspirar sentiments de fraternitat universal. Y per la nostra part al fer aquest article, es tal la bona flayra que hem respirat en los Jochs de la infancia, que fins hem olvidat que tenim amichs intims á Puigcerdá, amichs bons, religiosos, delicadissims de sentiments, á qui se 'ls bombardeja—no sabém si en nom de la Religió—per aquells que renegan, creman y matan per alcansar un fi polítich que com mes s' mira menos s' pot entendre. Tal es lo llibre dels Jochs de la infancia: bo com lo seu autor; poétich perque es religiós; no religiós d' article de fondo ni religiós de metralla, sino religiós d' ánima y de cor com la lley de Deu mana.

Per axó la sátira ha pogut tenirhi cabuda sense perill especial, al costat de cants tan delicats y tendres com aquell de «al carré del Vidre, n' hi plantan una oliva;» cant que, segons á qui, li retrau la memoria d' una malaguanyada artista que nasqué al carrer del Vidre y morí en los moments en que mes gloria podia pertocarli.

Ara, dos paraulas per acabar. Al cant que cita l senyor Maspons en la pág. 25 del seu llibre, li hem' sentit aquesta variant que creyem que dona idea mes exacta del original primitiu:

'Ls amors de la Virolansa;
L' meu marit n' ha vingut de Fransa;
N' ha portat un gambirot
Que n' festeja la meva filla.
Vaji á fora l' gambirot
Que no té un son al butxacot.

L' autor dels Jochs de la infancia, ab millor criteri, veurá si axó pot aprofitarse. En lo que toca á cosas del sigle passat, li recordarem també l' joch de: Be. A. Em. Bam, que ab l' modo com se canta, pot facilitar als noys petits l' estudi del *Narro;* y ademés li demanarém que indagui lo que li sigui possible sobre certa mania *italianesca* que hi hagué á Barcelona antes del temps dels francesos; per ridiculisar la cual cantaban una especie de *Fray Martin del Campanario*, en que deyan:

Voi anirete demá dematine
A tocare les campanes.

Tot axó podrá servir per anar seguint l' estudi dels *jochs* y de las *ditas* infantils. De nostres lectors, grans ó xichs, lo qui vulgui saberne mes que nosaltres, que fulleji com habem dit lo llibre del senyor Maspons, que de segú que no ha de pesarli.

C. Barallat y Falguera.

Digitized by Google

LA HIEDRA DE LA MASIA.

Encara que sia costum antiga en esta revista no ocuparse detingudament de las obras literarias escritas en llengua castellana, per mes que vegen la llum de la publicitat en nostra capital, avuy que especials circunstancias ho demanan, nos atrevim á rompre tal lley segurs com estem de que 'ns ho tenen d' aplaudir tots aquells que de cor estimin la renaxent literatura catalana.

Lo primer y mes fecundo de nostres poetas dramátichs, en Frederich Soler ha estampat en edició esmeradíssima la última de sas produccions; *La hiedra de la masia* traducció castellana (podem dir literal) de *Las euras del mas* estrenada en lo teatre Principal d' esta ciutat la nit del 17 de Maig d' enguany y rebuda ab gran entussiasme pel públich numerós que aquell coliseo omplia.

Nostre objecte avuy no es per cert fer una crítica minuciosa faltantnos pretensions y conexement pera durla á bon terme y sent, de mes á mes, aquesta obra en sa versió catalana ja de temps coneguda y judicada favorablement pel públich tot de Catalunya. Volem sols que conste un cop mes en las columnas d' esta revista, encara qu' es tracte d' un drama escrit en llengua forana l' admiració y respecte que sentim per l' escriptor de clar talent que apesar de la repulsió de un públich de gust pervertit, gradualment ha lograt, ab constancia verament catalana fer que en nostras taulas éscénicas tornessen á estimarse sobre totas las altras la llengua y las costums dels avis: y 'l fi que 'l pot haber mogut á escriure en castellá aquell drama que s' alsa potser com á brot capdal de entre mitx de totas sas obras, y que no es altre en nostre humil concepte que 'l de fer coneixer mes enllá del Ebro fins ahon s' ha alsat nostra esplendorosa literatura y reclamar per aquest altre motiu lo lloch enlayrat que li pertoca en lo concert dels pobles varis que forman la nacionalitat espanyola.

Y dat que aixó s' ha proposat lo senyor Soler, tots debem donarli la enhorabona per lo be que ha sapigut eczecutar sa idea, y esperar que vinga ab aquest prócsim ivern lo fallo del públich imparcial de Madrid á corroborar nostre judici.

Voldriam que fos major l' espay de que podem disposar en lo periódich perá fer conexer á nostres lectors la delicadesa, la elegancia, la correció del vers que enjoya aquesta obra.

No 'ns podem resistir á la temptació de estamparhi encare que sia un petit fragment. Posa en boca de 'n Guillem aquestos versos que en catalá ja tan populars s' han fet.

. . . .

En mil colores brillaba
resplandeciente la aurora,
y á su luz, vimos llegaba
un labrador, que cantaba
sin duda á su labradora.
—¡Guillen! al verme gritó.
—¿Y ella? dije en mi alegría.
—Parte al punto contestó:
huye y llora como yo
su dolor y suerte impía.
Lázaro entre tanto hablaba
con gran secreto, y los dos,
con quienes esto efectuaba,
dejáronle que lloraba
cuando vino de mí en pos.
—¡Guillen! me dijo al mirár
la angustia de mi agonía.
—¿Y ella? volví á preguntar.
—La debe tu alma olvidar
y llorar su suerte impía.
Al oir tal, desgarraron
mi pecho agudos dolores
al pueblo mis piés volaron,
cuando, al pronto, me cortaron
el paso unos labradores.
—¿A donde vas? preguntó
quien de ellos mas me queria.
—¡A verla! contesté yo.
—¡Huye! no la veas, no
y llora su suerte impía.
¡Quién tal martirio horroroso
á sufrir con calma acierta!
¿Que pasa? exclame dudoso,
y Lázaro ¡ay! tembloroso,
me dijo al fin: ¡¡Está muerta!!

Y en la escena XIX del primé acte entre 'l Anton 'l Marqués que fa per endúrsel á llunyas terras hi ha 'ls versos següents:

ANTON. Pues; rogais, Marqués, en vano,
porque prefiere mi afan
un infierno catalan
más que un cielo siciliano.
MARQUES. ¿Tanto á la patria se quiere?
ANTON. Como á la madre y á Dios.
A cuanto me digais vos
mi corazon la prefiere.
Recuerdo que en ella un dia
niño inocente, mimado,
gocé siempre dulce estado
de venturosa alegría,
y tanto la amo y deliro,
que dejara de mi amor
en cada cerro una flor
y en cada roca un suspiro.
Mejor que cuanto la vista
distingue hasta el horizonte,
desde ese vecino monte,
es imposible que exista,
y quizás de amor por arte
cegado me sabe á mi
mejor el martirio aquí
que la dicha en otra parte.
Cariño que tanto anima
nada encuentra que le iguale;
no es mejor lo que mas vale
sino lo que mas se estima.
. . . .
. . . .

Per dar fi á aquest mal lligat article digne de mi-

Digitized by Google

llor ploma sols nos resta felicitar de tot cor al senyor Soler no desitjantli (aixó de cap manera) que segueixi per tal via. Si li haguessem de comunicar nostras impresions mes íntimas al llegir son últim drama, li diriam que hi havia moment que 'ns sabia greu trovar tan correcte, tan esmereda, tan *castellana*, si se 'ns permet la frase, la versificació de sa obra. Si no regoneguessem en lo Sr. Soler l' amor acendrat que te á las cosas de casa cabria en nosaltres lo temor de que los nous llorers que puga donarli sa última producció li fassin olvidar lo lloch que ocupa en nostra literatura y quant está obligat á ella. G.

NOVAS.

JHS.—Historia y novena de Nostra Senyora de Meritxell, patrona general de las Valls d' Andorra, venerada en lo seu suntuari situat en lo terme de la Parroquia de Canillo, per un novici de la Companyía de Jesus—ab llicencia de la autoritat eclesiástica.—

Ab aquest títol s' ha publicat en la Tipografía católica, establerta en lo carrer del Pi d' esta Ciutat, n.° 5, hont se ven al preu de quatre rals, una bonica obreta histórich-religiosa sobre 'l citat Santuari, contenint al final un mapa de regulars dimensions, de las Valls de Andorra hont hi van alguns datos estadístichs sobre la població de las mateixas y sobre sa distribució. Per mes que d' interes principalment local, la obra se dexa llegir ab gust per las noticias históricas de que está plena y per la claritat y amenitat de son estil, condicions totas que la fan sumament adecuada al objecte que ha mogut á escriurela á son autor anónim.

—

S' ha publicat ja, formant part de la interessant colecció que ab lo nom de *Episodios nacionales* pubrica lo conegut escriptor castellá Sr. Perez Galdós, lo volum que du per títol *Gerona* y té per objecte historiar l' heroich siti que aqueixa ciutat sufrí dels Francesos en la gloriosa guerra de la Independencia.

—

Nostre colega *La Notaria* (N.° 858 corresponent al 13 de Septembre) que tan catalanista se mostra en tots los assumptos que tenen relació ab lo principal objecte de sos estudis, publica una llista dels *llibres especials eczistents en l' archiu general de protocols de Gerona*, per medi de la qual se vé en conexensa de l' eczistencia de documents importantissims no sols pera la historia de dita Ciutat, si que també pera la general del principat catalá. Llarch seria de transcriurer lo contengut de la referida llista, mes pera il-lustració de nostres llegidors dirém qu' entre molts altres hi ha los següents *llibres: de la Batllia y vegueria de Gerona; d' indulgencias y gracias; del nové y excusat; de negocis del Capitol Catedral; del Real patrimoni; del Senyor Bisbe; de la Reyna D.ª M.ª de Aragó; del Monastir de Santa Clara; del Capítol de S. Félix; de l' Abadia de S. Pere de Galligans; de l' Encomanda d' Ayguaviva; del Convent de la Mercé; de la Cambra apostólica; de l' institució de la butlla de la Creuhada contra los Turchs en* 1610; *de juheus; de l' Inquisició ó Sant ofici; de la Comisaría de S. Feliu; Processos de le Abadia d' Amer; de privilegis del gremi de pelaires; de fogatas ó senyorio de vehins, de pagos per lo casament de D.ª Maria de Portugal en* 1501; *de gastos per los de D.ª Isabel y D.ª Maria d' Hungria en* 1513; *de l' inventari de las joyas de la Catedral de Gerona en* 1585; *de creació de somatents pera exterminar los bandolers del camí real; de despesas per la coronació del rey N' Anfós en* 1424; *y d' autos per l' autoritat episcopal á instancia del Cardenal de S. Sixto en* 1431. Llohada sia, donchs, la memoria del malograt archiver é intel-ligent Notari En Narcís Gifre y de Bahí, que fou lo triador cuydadós de dits llibres, y honor sia també donat al Notariat catalá per la bona ajuda que presta als descubriments diplomátichs, il-lustradors de la historia patria.

—

Lo dia 12 del corrent tingué lloch al Romea la inauguració de las funcions del *Teatre Catalá* en la present temporada, posantse en escena *Ls Ferrer de tall*. Si la empresa vol justificar lo títol qu' ha adoptat, deu donar mes varietat á las funcions, de lo que ha fet en anys anteriors, posant en escena y estrenant obras de diferents autors, puig las d' un tot sol, per qualitats que reuneixen, no poden constituir un verdader *teatre*.

—

Acertadíssima es la resolució qu' ha pres l' Ajuntament de aumentar enguany, ab un nou quadro, la galeria de catalans ilustres comensada ab motiu de las festas de la Mercé, encara que no se celebren aquestas.

—

Lo *Revista histórico latina* en son núm. 5 (1.er de Setembre) inserta, entre altres, dos treballs interessants pera l' historia de la terra. Lo primer titolat *Apuntes para la historia de la filosofía en España.—Pátria de Arnaldo Vilanova*, degut á la ploma de D. Antoni de Bofarull, conté algunas consideracions encaminadas á probar qu' aquell celebre físich era fill de Catalunyá, qual opinió corrobora indirectament las referencias d' alguns documents. L' altre es de D. Joseph Puiggarí, lo que apoyantse en alguns *Documentos para la historia de la capilla Real de Santa Agueda de Barcelona*, ve á probar d' una manera indubitable que la construcció d' aqueix artístich monument se déu al Rey Jaume II, y es dels primers anys del segle XIV. De dits documents se despren també que en aquella época se feren grans obras en lo Palau major, constant per ells lo nom del *mestre* que las dirigia.

—

Digitized by Google

Lo Sr. Arnau te acabada una comedia en 3 actes titolada *Donas* que s' estrenará en lo Teatro-Catalá.

—

Terminada la publicació del *Testament den Bernat Serradell* en lo *Cansoner* que ab tanta acceptació y ab notable activitat dona á llum en Marian Aguiló, ha aparegut darrerament la composició que escriu Andreu Martí Pineda, notari, á un son gran amich novament casat la qual está magníficament versificada y es una bella mostra del género satírich-moral.

—

Hem vist ab molt gust insertat en los dos últims números de *La Ilustracion Española y Americana* un preciós escrit de nostre colaborador Joan Tomás y Salvany, titulat *El péndulo milagroso.*

—

Ha comensat á pnblicarse un nou setmanari catalá ab lo títol de *La Riba.*

—

Ab lo titol de *Salabrugas* ha vist la llum pública en esta ciutat un volum de poesías bellíssimas, degudas á la ploma de la senyoreta D.ª Maria de Bell-lloch. En un dels prócsims números nos ocuparem detingudament de aquesta obra, com per sa importancia ho mereix.

—

Dirigida per l' escriptor catalá D. Eussebi Anglora ha sortit en Sevilla lo primer número d' una publicació quincenal titolada, «Revista Artística Literaria.»

—

Lo diumenge passat va ser la repartició de premis en la festa poética de S. Gervasi. De las 72 poesias presentadas á certámen lo Jurat cregué dignes de premi las següents:

La flor natural á la poesía «La Guerra» que resultá esser de D. Enrich Franco.

Los dos *accéssits* foren l' un pera «La Madrastra» de la senyoreta D.ª Josepha Mas, y l' altra á «La Creu de Pedra» de D. Rafel Tintorer.

Meresqué 'l *Pensament de plata* «La sèga» de 'n Tomas Bosch y 'ls *accsessits,* «La promesa de 'n Xacó» de un fill de Cataluña, y «Lo Joch» de don Joan Salas y Anton.

Guanyá 'l *Lliri d' Argent* la poesia «Visca Aragó» de D. Pere Coll y Coll.

La *cigala* fou pera D. Felip Claros y la *ploma de plala* pera D. César August Torres.

Fou reyna de la festa la Senyoreta D.ª Teresa Guardia.

—

LA ILUSTRACION ESPAÑOLA Y AMERICANA

PUBLICA EN SON ÚLTIM NÚMERO LO SEGUENT

SUMARI.

TEXT.—Revista general, por *D. Peregrin García Cadena.*—Nuestros grabados, por *D. Eusebio Martinez de Velasco.*—Ontaneda, por *D. Fermin Caballero,* académico de la Historia, y de Ciencias morals y políticas.—Misiva Cervántica, por el *Dr. Thebunem.* —La última plaga (conclusion), por *D. Angel Fernandez, de los Rios.*—Mi primer amor (pequeño poema en prosa), por *D. Federico García Caballero.*—El péndulo milagroso (conclusion), por *D. Juan Tomás y Salvany.*—Ni tu, ni yo (poesía por *D. José Selgas* académico de la Española.—Las dos islas (poesía), por *D. Manuel del palacio.*—A Pedro Antonio de Alorcon, al leer su novela, *El sombrero de tres picos;* soneto por *D. A. F. Grilo.*—El último Amigo, por *D. A. Ramos Carrion.*—Anuncios.

GRABATS.—Retrato del Exmo. Sr. D. Francisco Serrano Bedoya actual ministro de la guerra.—Las nuevas cañoneras españolas *Salamandra y Cocodrilo.*— Hélices de las nuevas cañoneras.— Castillete guarnecido por tropas de la nacion, dominando el paso de La Puebla á Vitoria.—Puesto de aduaneros carlistas en las cercanías de La Puebla (croquis de D. Ricardo Becerro.—Revista estrangara ilustrada: *El acuarium de Brigthon* (Inglaterra); Oficiales indígenas de mar y tierra en trage europeo (Japon) y Castillo y parque de Steephaill, residencia temporal de la Emperatriz de Austria (Inglaterra) y Peregrinacion religiosa á Pontigny interior de la Iglesia de San Edmundo.—Madrid: Sepulcro del Ilustrísimo Sr. D. Gutierre de Carvajal, en la capilla del obispo.—Granada: Torre de las damas y casa del pintor Melgarejo, en la Alhambra (estudio del natural, de D. Martin Rico.—Tipo de Cataluña: campesina de la alta montaña.—Arévalo: Antiguo palacio de los mayorazgos de Ledeño.—Apuntes inéditos de Valeriano Berguer.—Nuevo sistema de transportar mercancías con rapidez y económicamente (dos figuras.)

—

La casa editorial del Sr. Andreu Vidal y Roger acaba de publicar una Ave Maria del enteligent compositor D. Joan Sanches que 's fa recomenable per molts conceptes.

RECLAM.

DE LA POESÍA HERÓICA-POPULAR CASTELLANA POR *D. Manel Milá y Fontanals.*—Conté las següents materias: *Oracion acerca de la literatura española.*— *Literatura de la poesía heróico-popular castellana.*— *El Rey Rodrigo.—Bernardo del Carpio.—Fernan Gonzalez.—Sucesores del mismo.—Infántes de Lara.—El Cid.—Romances históricos varios.—Ciclo Carlovingio.* —*Ciclo breton.—Romances sueltos.—Conclusion.*— *Ilustraciones: Notecias de los cantares y romances.*— *Versificacion de los mismos.—Primitivas formas del cantar épico francés; Influjo de la poesía épica francesa en la castellana.—Adiciones.—Nuevo ensayo de clasificacion de los romances.*—Se ven en la llibrería de Verdaguer. Rambla devant del Liceo.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any IV. Barcelona 30 de Setembre de 1874. Num. 27.

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. . . . . . . 9 Rals.	Carrer de Jerusalem, n.° 32, primer pis.	Los subscriptors per ratlla. 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscriptors per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »		Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. . . . . . 1 »		

SUMARI.

Advertencia.—Laboratori del Pagés (acabament); per *Lluis Justo y Villanueva.*—Bibliografía; per *J. P.*—Fábulas (poesias); per *Teodoro Baró.*—Las duas Coronas (poesía); per *F. Rodriguez y Masdeu.*—Associació literaria de Girona.—Novas.

Folletí.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsius.*

ADVERTENCIA.

Se proposava la Redacció de esta Revista, á fi de donarli mes importancia, fer algunas notables reformas al comens del any vinent. Mes á causa de la falta d' un paper á propósit pera continuar sortint en la forma actual y la consideració de que 'ls 27 números d' aquest any constituexen un tomo tan voluminós al menys com los tres anteriors nos mouen á fer desde are la anunciada reforma.

La Renaxensa desde 'l número prócsim sortirá en millor paper y forma mes convenient pera poguer esser encuadernada; podentse fer anualment dos volums de 530 á 580 planas cada hú.

Sortirá duas vegadas al mes y al menys publicarem 40 planas per número, no variantse 'l preu de suscripció per trimestre.

Se comensarán inmediatament importantíssims trevalls. Obra ja en nostre poder la anunciada novela d' En Frederich Soler l' *Any trenta cinch,* y articles y poesías dels mes distingits escriptors catalans. La novela 's comensará en lo prócsim número.

Los folletins interromputs se donarán de mes á mes als suscriptors y en la matexa forma que actualment, pera que 's pugan encuadernar.

Pensem que 'ls mes eczigents aplaudirán nostre propósit que no es altre que posar á La Renaxensa á la altura que 'ls moderns avensos de la llengua catalana eczigexen.

La Redacció.

LABORATORI DEL PAGÉS.

(Acabament.)

XX.

Determinacio de la cantitat de sulfats que hi ha en un ví.

La cantitat de sulfats que conté un ví es un problema sumament important, no solament per el vinicultor sino pera la higiene sobre tot quan el vi se destina á la alimentació de individuos que están somesos á un régimen alimentici determinat. Per esta rahó, per exemple, á proposta de la comissió de subsistencias militars está fixat á Fransa per lo Ministre de la Guerra, el máxim de 4 grams de sulfat de potassa per litre de vi quan aquest caldo dega destinarse al consum de la marina, cuals individuos com es ben sabut tenen certa propensió especial á contraure certas enfermetats del aparato digestiu.

Los sulfats continguts en el ví poden procedir ja dels terrenos hont se cultive la vinya, ja de la operació que 's practica á Catalunya y en altres comarcas que consisteix en afegir al ví certa cantitat de guix (parrell.) Aquesta adició te per objecte ja comunicar als vins molt negres un matís roig mes clar que millora son aspecte, ja ferlos mes estables ó menos acidificables quan son per naturalesa flachs.

Molt s' ha discutit sobre de si el parrell es ó no perjudicial; pero com jo no vull entrar en esta cuestió remeto als que disitjen enterarse d' ella als dictámens del Dr. D. Joan Magáz catedrátich de la facultat de Medecina de la Universitat de Barcelona, de Mr. Berard, químich de Montpellier y del Consell de higiene pública del departament del Sena (Fransa.)

Pera saber si un ví te sulfats, se pren un poch de las cendras tingudas anteriorment; se bullen ab aygua, afegint algunas gotas de ácit nítrich: si que da resíduo se filtra, y 'l líquit obtingut se tracta

Digitized by Google

per unas gotas de cloruro barítich: si 's forma un precipitat blanch es senyal de que 'n lo ví hi ha sulfats.

Pera determinar ara la cantitat en que 's troban estos en lo ví, poden seguirse varis procediments. Si 's tingués una gran cantitat de cendras del ví, llavors se podrian pendre tres ó quatre grams de estas cendras y traballar ab ellas: pera lo cual se bullen ab aygua destilada, se acidulan ab ácit nítrich fins que 'l líquit siga ácit al paper de tornassol, y 's filtra: el líquit filtrat se tracta per lo procediment que després se dirá.

Si no 's te eixa cantitat tan considerable de cendras, llavors se pren lo ví, se 'l posa en un matras ó ó en una cápsula y se 'l bull ab ácit nítrich pur fins á tant que quede incoloro y llavors se 'l somet al procediment en cuestió.

Pera dosar la cantitat de sulfat que hi ha en un ví, es precis preparar un licor graduat, el cual consisteix en una disolució coneguda de cloruro barítich: pera ferla se pren dita sal pura, se posa á secar en la estufa de Gay-Lussach, y se pesa de temps en temps: quan duas vegadas consecutivas la sal pese lo mateix será una senyal evident de que está ben seca, en cual cas se guardará desseguit cuydadosament en un pot de tap esmerilat á fi de que no torne á absorvir aygua del ayre.

Se pesan, donchs, 50 grams de cloruro barítich, se disolen en l' aygua fins á formar un litre exacte á la temperatura de 15° del termómetro centígrado: aquest líquit se guarda cuydadosament en ampollas ben netas.

Preparat ja el líquit normal, estem en lo cas de procedir al análissis. Al efecte se pren una cantitat cualsevulga de ví, per exemple, 100 centímetros cúbichs. Se posa com s' ha dit avans en una cápsula y se va afegint ácit nítrich per porcions molt petitas y bullint fins y á tant que 'l líquit quedi incoloro per haber sigut destruida tota la materia colorant. Llavors se va afegint la disolució de cloruro barítich gota á gota ab la bureta, escalfant el líquit suaument: á mida que s' afegeix el reactiu se veurá formar un precipitat blanch. Al moment en que tirant mes reactiu no hi haja mes precipitat, l' análissis está terminat y es precis procedir als cálculs.

Suposem que haguem gastat 10 c. c. de reactiu: ab aquest dato formarém las següents proporcions.

1.ª Si 1000 c. c. contenen 50 gr. de cloruro barítich, 10 c. c. quan contindrán?

$$1000 : 50 :: 10 : x = 0,^{gr.}500.$$

2.ª Si un equivalent de cloruro barítich que es 693, 20 satura un equivalent de ácit sulfúrich que es 500, la cantitat de cloruro barítich que resulta de la proporció anterior, que es 0, gr. 500, quant saturarán?

$$693,20 : 500 :: 0,^{gr.}500 : x = 0,^{gr.}360.$$

Resulta, donchs, que en los 100 c. c. de ví que hem pres hi ha 0, gr. 360 de ácit sulfúrich anhidro.

3.ª Si en 100 c. c. de ví hi ha 0, gr. 360 de ácit sulfúrich, en 1 litro ó sia en 1000 c. c. quant hi haurá?

$$100 : 0,360 :: 1000 : x = 3^{gr.}60.$$

XXI.

Determinació dels cloruros continguts en los vins.

Los cloruros, especialment el de sodi, poden trobarse en los vins ab dos motius; ó be perque eran al terreno ahont s' ha cultivat la vinya ó be perque hajan sigut afegits durant la fabricació. Quan se te la seguritat de que 'l propietari no ha verificat esta adició, llavors la determinació dels cloruros pot servir en alguns cassos pera fixar la procedencia del ví: aixís, per exemple, en una cuestió que hi hagué á Barcelona entre un comprador y un venedor de vins en la cual el primer se habia compromés á pendre un número crescut de botas, ab la precisa condició de que havian d' esser de tal localitat, ne rehusá cert número dihent que no tenian aquest requisit. Consultat jo per las duas parts sobre de si hi habia ó no possibilitat de resoldre aquesta cuestió de una manera concreta, y enterat de que no se tractava de que el mencionat caldo fos una barreja de vins de varias localitats sino que 'l venedor deya que era ví pur de aquella localitat, y 'l comprador que no tenia res de aquella localitat, vas fallar la cuestió de la manera següent: «Nos n' anem tots tres á la comarca; prenem mostras de sis cubs y allí busquem el cloruro de sodi; desde luego li trobarém en tots los vins de la comarca, llavors analisarém el ví en cuestió: si no te cloruro de sodi ja no se 'n ha de parlar mes; el ví no es de allí; si 'n conté llavors será precís recorre á altre procediment.»

En efecte los vins no poden tenir mes sals inorgánicas que las que treguen del terreno ahont se cultiva la planta, ó las que 'ls afegeix l' home: y mes encare, han de tenir totas las que hi haja en el sol. Are be com el terreno en cuestió es una formació marítima, clar es que el sol ha de tenir cloruro de sodi y que por consegüent la planta n' ha de treure.

En algunas comarcas de la provincia de Gerona, y en varias de la Catalunya francesa he vist afegir sal (cloruro de sodi) al ví, tenint los pagesos la ferma persuassió de que si aixís no ho fessen, el ví se perdria. Sens entrar á discutir aquest fet, perque no crech que es aquest lo lloch oportú, poso no obstant, á continuació el párrafo en que Maumené (*Indications Théoriques et practiques sur le travail des vins* edició de 1858, plana 323) se ocupa de est assumto.

.... «Pero se afegeix moltas voltas sal al ví; pera això se posa en un llarch sach de franela, penjat d' un fil subjectat al furat de la pipa: la sal se disol en lo ví; sas impuresas quedan en el sach. Molts enólechs han reconegut la ventatja de aquesta adició. Se pot, crech, donarse compte de aquest fet admetent que cambia disminuint la solubilitat las materias azoadas que aixís se precepitan mes aviat ab las mares y donan un poch mes de estabilitat al líquit trasbalsat. Per altra part la sal disminueix la solubilitat del ayre en el ví y se preserva aixís aquet caldo de una absorció sempre perillosa.»

«Los antichs se servian algunas voltas del aygua del mar; aquesta aygua conté sal, com tothom sab; pero es un gran error comparar los efectes que pot produhir ab los del cloruro de sodi que conté. En esta aygua la sal ordinaria está sempre acompanyada de altras materias salinas, cual cantitat no es molt gran, pero cual naturalesa especial pot exercir una influencia molt desproporcionada. Tals son los bromuros y los yoduros. Aquestos compostos poden donar orígen á éthers que contingan bromo ó yodo; y los menors vestigis de aquestos cossos donan al ví un sabor y olor especial, frecuentment tal volta ab ventaja.»

En cuasi tots los vins de Burdeos, que jo he analisat, he trobat cloruro de sodi; en cambi no l' he trobat may en las quatre ó cinch ocasions que se m' han presentat en ma vida de tenir vins llegítims de Champagne, si be abunda de una manera es-

Digitized by Google

traordinaria en molts dels vins que ab aquest nom se elaboran en Espanya.

Pera determinar la cantitat de cloruros que existeixen en un ví se prenen 100 c. c.; se incineran; las cendras resultants se disolen en una barreja de aygua y ácit nítrich: si no se disolen per complet se filtran, el líquit filtrat se tracta per lo nitrat barítich á fí de precipitar las sals de cals; se torna á filtrar y 'l producte resultant se tracta per lo nitrat de plata: se formará un precipitat de cloruro de plata: aquest precipitat se renta be, se seca, se incinera de la manera que j' ha he esplicat anteriorment y 's pesa.

Suposem que 'l pes de aquest precipitat haja sigut de dos grams: pera determinar la cantitat de cloro que hi ha en ell, formarém las següents proporcions.

1.ª Proporció. Si en un equivalent de cloruro de plata que es 143,43 hi ha un equivalent de cloro que es 35,43, en 2 grams de cloruro de plata, que hem trobat en el ví hi haurá 0, gr. 4939.

$$143,43 : 35,43 :: 2 : x.$$

2.ª Proporció. Si en 100 c. c. de ví hi ha 0, gr. 4939 de cloro, en un litre hi haurá

$$100 : 0,4939 :: 1000 : x = 4, \text{gr. } 939.$$

Aquest cloro, com ja s' ha dit, pot estar combinat ab la potassa ó ab la sosa y es necessari averiguar ab quina base ho está.

Pera distingir si 'l cloruro que existeix en lo ví es de sodi ó de potassa hi ha que pendre 'l líquit que resulta després de haber separat la cals; se evapora un poch de aquest líquit á sequetat en una cápsula de porcellana: el resíduo de la evaporació se disol en unas gotas d' aygua á fí de que quede molt concentrat, se posa en un pot de ensaig, se acidula ab ácit clorhídrich, se tracta per lo cloruro platínich en exés y s' hi tira alcohol; si la cantitat de potassa que existeix en lo líquit es molt abundant, inmediatament se formará un precipitat groch mes ó menos rojench; empero si no ho fos tant, llavors no 's formaria inmediatament sino després de algun temps. Pera reconeixer si hi ha sosa se pren un altre part del líquit, s' evapora á sequedat com anteriorment, se disol ab aygua en una capsuleta, se afegeix ácit clorhídrich y alcohol y s' encen l' alcohol, si la flama pren un color groch llavors es senyal de que hi ha sosa.

Es necesari no olvidar en eix reconeixement que es casi segur que en lo ví hi haurá potassa combinada ab ácits orgánichs que destruits per la calcinació haurán format carbonat y per consegüent per lo sol ensaig que aquí havem indicat no será possible deduhir si la potassa que havem trobat en lo ví está ó no combinada ab lo cloro: ja podem dir de cop que si hi ha sosa es segur que 'l cloro será combinat ab ella. Pera resóldrer si hi ha cloruro de potassi, seria necessari fer altres treballs que no hi caben ja en lo límit de est cuadern.

XXII.

Investigació dels fosfats.

Per la meteixa rahó que havem dit al parlar dels cloruros, deuhen trobarse los fosfats en los víns, puig si los conté 'l terreno clar es que serán absorvits per las plantas. L' ácit fosfórich sol trobarse en los víns combinats ab la alúmina y ab la cals; formant el fostat de alúmina, y el fosfat de cals. No li interessa al vinicultor determinar la cantitat de aquestas sals que contenen los víns; pero si pot convenirli averiguar sa presencia.

Pera determinar la presencia del ácit fosfórich en los víns, se pren una petita cantitat de cendras en un pot de ensaig; se bullen ab ácit nítrich, se filtra; una part del líquit filtrat se tracta per un exes de amoníach y si 's forma un precipitat flocós translúcit, que 's deposita molt lentament, llavors s' está segur de la presencia del fosfat de alúmina: altra part del líquit se tracta per lo cloruro barítich després de haverlo escalfat; y si s' obté un precipitat polsós llavors pot assegurarse que hi ha fosfat de cals.

Pera cerciorarse de que 'l fosfat de alúmina es tal, se pren el precipitat que 's forma, se 'l posa sobre un filtro petit, y se 'l renta be ab aygua. Ja rentat, se pren un poch de aquest precipitat, se tira en un filtre, y se li afegeix ácit clorhídrich ó nítrich diluits; el precipitat se disoldrá : si esta disolució la tractem per lo nitrat de plata se formará novament un precipitat de fosfat de plata que 's disoldrá en l' ácit nítrich y que 's tornará á precipitar per l' amoníach.

Pera cerciorarse de que l' altre precipitat obtingut era fosfat de cals, se 'l disol en ácit nítrich diluit, y després de haber fet la reacció anterior, pera cerciorarse de que es fosfat, se tracta la disolució nítrica per l' oxalat d' amoníach, pera cerciorarse de la presencia de la cals.

XXIII.

Sals de ferro.

Al obtenire las cendras del ví sol succehir moltas vegadas que aquestas no tenen color blanch sino mes ó menos groch-rogent. Aquest color indica la presencia del ferro, cos sumament important pera la economía animal. Alguns enólechs higienistas atribueixen al óxit de ferro la forsa reparadora dels víns Bordalesos: y en aquest concepte es com jo he aconsellat á algunas personas afegir petitas cantitats d' óxit de ferro á certs vins catalans, que careixen de aquest cos.

Robinet senta en son tractat de análissis dels víns que el ferro está en los víns al estat de tartrat doble de ferro y alúmina. Jo no he tingut ocasió de comprobar aquest fet.

Pera determinar si 'l ví conté ferro se posa en un tubo de ensaig una petita cantitat de cendras, se tracta per ácit clorhídrich: si no se disol totalment se filtra ; y 'l líquit filtrat se divideix en duas parts posant cada una en un tubo de ensaig separat: la una se tracta per lo sulfocianuro potásich y l' altra per lo ferrocianuro: si el ví conté 'l ferro al estat de sesquióxit, el sulfocianuro donará al líquit una coloració sanguinosa; al contrari si está al estat de protóxit el ferrocianuro li donará una coloració blava

Cossos neutres del ví.

Hem vist l' alcohol, lo sucre, los ácits, las bases, y las sals que 'l ví conte; pero se compren que quedan encare una porció de altres cossos: tals son per exemple, la materia colorant, el ferment, etc. etc.: la major part de aqueixos cossos son encare poch coneguts y difícils de manejar, ja que el ví los conté en molt petitas cantitats: no tracto, donchs, aquí de dosarlos sino simplement de fer coneixer sa existencia y sas condicions.

Los cossos neutres que poden existir generalment en el ví se divideixen en dos grupos;uns existeixen en los raims desde el moment de sa forma-

Digitized by Google

ció y per conseguent estan en los víns: altres no existeixen en los raims sino que se originan en los víns, ja per efecte de la meteixa fermentació alcohólica, ja per el de altres fermentacions que hem dit se desarrollan simultáneament ab la primera.

Hi ha en lo raim la materia colorant, las materias azoadas, las materias grassas y la pectina.

Se forma en lo raim, á consecuencia de la fermentació, la glicerina, la enanthina y la aldehida.

Los químichs que 's dedican al estudi dels víns parlan de algunas altres substancias, com per exemple el mucílach de Mr. Vauquelin, etc.; pero jo me limitaré á escriurer quelcom sobre de algunas de las avans citadas que son las únicas que he pogut comprobar fins ara.

XXIV.

Materia colorant.

Es una cosa induptable que 'ls víns contenen materias colorants, pero lo que no está encare ben determinat es quina cosa sia esta. Chevalier en 1827, y Guibourg, Robinet, Faure, Bathilliat, Muler y porció de químichs se han ocupat de esta cuestió y si han estar conformes en los resultats finals no ho han estat en quant á la composició de la substancia colorant.

Si fixem nostra atenció en lo color de varios víns veurém que uns tenen un color roig blavench mes ó menos negre segons la calitat del raim: altres tenen un color roig pur que varia de tons desde aquest fins al rosa: altres tenen un color groch. (Sobre tot los raims blanchs y mistelas, y altres finalment tenen un color groch verdós que prevé la vista contra ells per mes que al gust acusi que té bonas condicions.

El pagés que no está acostumat á coneixe secrets de la química ni á investigar sos fenómens, podria creurer y creu que aquestos son accidents peculiars del ví; empero no es així, aquestos diferents colors y sos multiplicats matissos dependeixen de la reacció del cossos que existeixen en el ví sobre 'ls principis colorants.

Entre Bathilliat que admet dos principis colorants en el ví, la purpurita y la rosila, entre Faure que admet altres dos, una blanca y altre groga; y entre Mutler y Maumené que no admet mes que una blava, jo me decideixo per la opinió de aquestos dos últims; de manera que crech en la existencia de un principi colorant únich á quí ab en Maumené diré *ænocyamina*. Partint, pues, de aquest punt de vista que com se veu es encare discutible, y suposant que per un procediment cualsevulga hem separat una cantitat de *ænocyamina* anem á estudiar las propietats de aquest cos que 'ns interessa ab l' objecte de esplicarnos la variació de color dels víns.

A. La *ænocyamina* es un cos de un color blau negre de plombagina.

B. Es insoluble en l' aygua, en l' alcohol, en l' éther, en l' oli de oliva y en la essencia de trementina; pero se disol perfectament en l' alcohol barrejat ab un poch de ácit tártrich ó de ácit acétich.

Esta propietat de la ænocyamina 'ns esplica alguns dels fenómens que passan ab frecuencia en la fabricació del ví, á saber:

1.er Quan el ví fermenta poch temps en lo cub resulta de poch color; no pot esser altre cosa, per quant la ænocyamina es insoluble en l' aygua, y per conseguent no pot comensar á disoldres en el caldo que está dintre del cub sino á mida que l' alcohol se va formant: aixis que la major part de la *ænocyamina* se queda en la brisa com se pot comprobar molt bé prenentne un poch y posantla en digestió en alcohol ab un poch de ácit acétich.

2.nt Quan los víns se encabessan fortament van perdent poch á poch son color, lo cual s' esplica tenint en comte que la ænocyamina es insoluble en lo alcohol.

3.er Quan los víns se van enranciant perden son color, lo cual s' esplica per la falta de ácit tártrich lliure en ells, pues com hem dit avans l' ænocyamina es soluble en l' alcohol solament quan aquest cos conté acit tártrich ó acétich.

C. Una disolució alcohólica de ænocyamina, tractada per un álcali (potassa, sosa, amoníach) conserva son color blau; tractada per un ácit se enrojeix: tractada novament per l' álcali adquireix novament el color blau. Aixó esplica una formació de fenómens que ocurreixen; y entre altres los seguents.

1er L' enguixat dels víns produeix l' efecte de fer mes intens el color roig de estos; lo cual s' esplica per la acció del ácit sulfúrich que conté el guix.

2.nt Quan pera corretgir l' exés de ácit que tinga un ví s' usan los carbonats alcalins se rebaixa 'l color dels víns passant del roig al blau. Aixó mateix passa ab la cals viva y ab altres bases que s' usan per el mateix objecte.

D. Si afegim á la disolució alcohólica de ænocyamina un poch de ácit tánnich, y despres un poch de albúmina ó de gelatina la materia colorant se precipita.

Aixó esplica el fet seguent:

Quan se clarifican los víns ab las materias albuminoideas ó gelatinosas el ví, pert de color.

E. La ænocyamina per un fenómeno que encara no s' esplica bé, pero que 's creu que es la acció del oxígeno, se transforma ab facilitat en ácit tannomelánich, cual cos es bru; pero que per la molt petita cantitat que 's troba en el ví comunica á est caldo un color groch.

Jo he aislat est cos en estat de tannomelanat de cals en un ví de cuatre anys del Camp de Tarragona. Est fenómen esplica el color groch ó groch verdós que prenen los víns vells, no sols de la comarca citada sino en altres de Catalunya.

Si la ænocyamina ha sigut destruida per complet, el ví tindrá 'l color groch; pero si queda un poch de dita materia blava enrojida per los ácits, llavors el color groch tindrá un matís mes ó menys verdós cual to dependrá de las cantitats en que 's troben los dos colors,

Maumené en la fig 88 del «Traité théorique, etc.» edició de 1874, diu que sols ha trobat l' ácit tannomelánich en los víns de Oporto.

F. Finalment la ænocyamina pren colors ó matissos molt variats posant sa disolució alcohólica en contacte ab varias sals:

Ab lo nitrat de plata 'l líquit pren un color roig fosch.

Ab lo sublimat corrosiu un color roig clar.

Ab lo bicloruro de estany un roig violeta.

Ab lo nitrat de plom, un roig sumament clar.

Ab l' acetat de alúmina, ab el de sosa, ab el fosfat de sosa, en presencia del ácit acétich, el líquit pren color violeta etc.

Esta série de matissos y altres molts que podriam citar son los que produeixen las mil y una receptas que 's venen pera la fabricació de víns artificials, imitació dels naturals: y estos mateixos matissos son los que pren lo ví quan per falta de netedat, per descuyt ó per altre causa cualsevol se barrejan sals ab lo ví. Jo puch citar lo cas de un seller ahont los víns que fermentan en botas de fusta tenen molt mes color que 'ls que fermentan en botas d' obra: estudiat lo problema, ha resultat que lo plom que cons-

Digitized by Google

tituia lo barnis de las rajolas interiors del cup se barrejava ab lo ví, y precipitava la æenocyamina. Arrancats aquells madus y posats altres nous lo ví ha sortit lo mateix que 'l dels cups de fusta.

Per lo demés lo procediment que jo he empleat pera separar la œnocyamina, es el de Glenard; habentla separada de un ví de la Torre del Frare blanch (San Gervasi) provincia de Barcelona propietat del Sr. Don Joseph Parés y de altre de la provincia de Huesca fet ab lo raim vinater que se cultiva en la de S. Joan propietat de D. Llorens Oliver, si be de est últim vaig estraure molt curta cantitat perque no podia disposar mes que de duas ampollas.

Al efecte he tirat en el ví acetat tribásich de plom, fins que no ha produit mes precipitat blau: he recullit aquest precipitat sobre un filtre, l' he secat en la estufa, de Gay-Lussach ab bany d' oli: l' he posat després en disolució en una barreja d' éther y ácit clorhídrich, obtenint aixís un resíduo roig: he filtrat novament: he rentat el resíduo ab éther: l' he secat en la estufa de Gay-Lussach ab bany d' aygua: l' he disolt en alcohol: he concentrat, y per la concentració s' han precipitat: borrallons insolubles de æenocyamina, que he purificat per rentats successius.

La fórmula de æenocyamina segons Glenard es $C^{10} HO^{6}$.

XXV.

Aldehida.

La aldehida no existeix en los raims, empero per desgracia existeix moltas vegadas en los mosts, y en los víns, lo cual vol dir que 's forma accidentalment. La aldehida en curta cantitat es molt útil al ví, dat que sent un producte volátil contribueix á darli aroma ó *bouquet* (segons sa classe): empero en alguna cantitat perjudica estraordinariament als víns.

Los efectes de la aldehida sobre el ví son molt coneguts per los pagesos, si be ells no saben que 'l cos que 'l produeix te est nom.

No hi ha pagés que no haja sentit queixarse algun vehí seu de las dificultats ab qu' ensopega pera transformar son ví en vinagre.

No hi ha pagés que no haja sentit contar un ó varis casos de botas plenas de ví, despreciadas en época dada per los tastadors y que passat algun temps y trasbalzats s' han tornat espontáneament bons.

Finalment, los que se dedican á fer vinagre de brisa saben que si aquesta no se coloca en las condicions convenients pren un cert sabor y olor que no son ab molt los del ácit acétich y que sino 's te cuydado en remenar be la massa de brisa, un cop que ha adquirit aquellas propietats se refreda y avans que formar vinagre se pudreix.

Tots aquets efectes son deguts á la aldehida y pera que 'ns los poguem esplicar es precis que 'ns fixem be en la formació de est cos.

La aldehida y l' ácit acétich prevenen del alcohol Las fórmulas de aquets tres cossos son las següents:

Alcohol.	$C^4 H^6 O^2$
Aldehida.	$C^4 H^4 O^2$
Acit acétich.	$C^4 H^4 O^4$

Com se veu la aldehida te dos equivalénts de hidrógeno menos que l' alcohol; y l' ácit acétich ne te dos menos de hidrógeno y dos mes de oxígeno que el mateix alcohol.

Los dos cossos se originan per la acció del oxígeno sobre l' alcohol: pera transformar l' alcohol en aldehida no 's necessita mes que dos equivalents de oxígeno, que son los que han de cremar los dos d' hidrógeno: pera tranformar l' alcohol en ácit acétich se necessitan quatre equivalents de oxígeno: dos serveixen pera cremar los dos de hidrógeno y los altres se unirán als de oxígeno que ja existeixen. En resúmen, donchs, se necessita doble cantitat d' oxígeno per fer ácit acétich que pera fer aldehida.

Ocurreix aquí la meteix que lo que passa en la combustió de la llenya. Si hi ha poch oxígeno esta se transforma en carbó, si n' hi ha molt se transforma en cendras. També podrian obtenirse aquestas cendras sens res de oxígeno ó de ayre, calentant la massa ab un nitrat dorat, cromat, etc. com se practica moltas vegadas en los laboratoris. Puig be axió mateix es lo que passa ab l' alcohol: si hi ha poch oxígeno se transforma en aldehida si n' hi ha molt ó si se reuneixen circunstancias especials de temperatura, porositat etc., etc. se transforma en ácit acétich. Comprengues, aixis que deu ser mes fácil la formació de la aldehida en el ví que no la del ácit acétich.

Los víns bons tenen una cantitat molt petita de aldeida; aixís es que pera reconeixer sa presencia se necessita pendre 10 ó 12 litros, posarlos á destilar l' alambí y rodejar el refrigerant de una mescla frigorífica que impideixe la volatilisació de cap substancia: en quant se ha destilat un octau de litro se sospen la destilació perque toda la aldehida estará continguda en esta cantitat.

Est fenómen esplica 'l fet que avans citava de vins que 'l tastador declara no admisibles en una época, y ab posterioritat admet.

Entre altres cassos que podria citarne recordo are un ocorregut en lo seller de un de mos deixebles D. Celso Reventós en Olivella en l' any 1872: de unas 30 botas que contenia 'l cub, 20 foren admesas com bonas per el tastador y 10 foren retxassadas com picadas ó escaldadas. Portat el ví al Laboratori y vist que no tenia ácits láctich, acétich ni butírich, vas compendre perfectament que la cuestió estava reduhida á la formació de una cantitat de aldehida sensible al paladar: un trasbals al ayre lliure convenientment disposat va fer volatilisar esta aldehida, y sens afegir al ví absolutament res fou aceptat cuatre mesos despres per el mateix tastador y al meteix preu que l' anterior.

Un altre fet análech ocorregué en lo seller del Senyor D. Lluis Balaguer en Castelldefels. El ví que 's fa allá ab lo nom xarel-lo sols se conserva be mentres en lo cub pero quan surt al ayre lliure se altera, dihent los naturals del pais que s' torna agre; fet que jo he negat sempre; puig si be algunas vegadas s' escalda, lo que passa mes generalment es la formació de una petita cantitat de aldehida. Esta teoria meva ha sigut confirmada per el fet següent: uno bota de ví xarel-lo, declarat agre en 1868, quedá per descuyt arrimada en lo cub: dos anys despres el vi era ranci. Est fet pot esplicarse perfectament ja per la volatilisació de la aldehida ja per sa transformació en ácit acétich en cantitat no suficient per donar sabor al ví.

En alguns víns aldehidats que 's destinan á la fabricació d' ayguardents la cantitat de aldehida que contenen es tal que no sols se percebeix per la destilació en gran escala sino que fins se fa palpable ab l' alambi de Salleron.

El Sr. D. Joseph Reventós, de Sant Sadurní de Noya y jo hem fet en mon Laboratori bastants ensaigs sobre d' est punt en escala de alguns litros. Los víns que tots estavan escaldats ó avinagrats, saturant avans est ácit ab una base, prenent las precaucions necessarias tant pera la saturació com pera la destilació, produhian alcohols de bona calitat;

Digitized by Google

mes los vins aldehidats may produhian mes que esperits dolents destilantlos en alambins simples que son los que usem en los laboratoris.

XXVI.

A mes de totas las sustancias de que m' he ocupat fins aquí, he dit que hi pot haber en los raims y per consegüent en los mosts materias azoadas, grassas, y pectina; y que poden formarse en los vins, á consecuencia de la fermentació, glicerina y enanthina; pero tots aqueixos cossos son poch interessants en los vins comuns, que manejan los pagesos; si be ho son molt pera los vins rancis naturals y pera los vins artificials: aixi que no crech oportú dir res aquí sobre de estas sustancias reservantlas per altre dia en que me ocurreixe escriure sobre de esta altra cuestió.

CONCLUSIÓ.

He termenat esta breu esplicació de lo que ensenyo en mon Laboratori químich destinat al servey de la Agricultura y protegit per l' Institut Agrícola Catalá de S. Isidro sobre del análissis dels vins naturals.

Si l' Institut Agrícola Catalá, y sos socis; si la redacció del periódich «La Renaxensa» y sos lectors; si mos deixebles y los Srs. que concurreixen al laboratori dispensan sa protecció á est treball que 'n podré dir la primera entrega de la obra titulada El «Laboratori del Pagés» procediré á fer una segona en la que m' ocuparé del análissis de altres materias no menys interessants que los vins pera la Agricultura.

Barcelona 29 de Setembre de 1874.

Lluis Justo y Villanueva.

Hem vist y debém recomanar una obreta (folleto) que acaba de donar á la impremta En Domingo Malpica, titulada «Del arte moderno—Breves reflexiones sobre el arte de la Pintura.»

Posar una nova pedra en tant bell edifici, es sempre obra recomanable, pero ho es mes cuant se fá ab ver sentiment y bona noció del assumto. Inflamat de un entussiasme sempre creixent, en stil cultivat, brollant de ideas, conceptes é imatges ab tal copia, que casi s' precipitan sens darse lloch unas á altres, perjudicant un poch á la rahó del método y á la claretat de la exposició, pinta ab molta vivesa lo estat present, las tendencias y lo pervenir del art nacional.

En cuatre parts ó grupos, parla avans tot dels inconvenients de la protecció oficial, del influxo y relació entre l' art y la época, y ab breu resenya de la historia del mateix, hont trobem á faltar los coneixements del archeólech, fixa de una manera clara lo carácter de las principals scholas, personificantlas ab justesa En Murillo y Velazquez, y mes endevant en Goya.

Passa luego á consideracions sobre las disputas modernas entre llibres pensadors y empírichs, idealistas y naturalistas, efectistas y bons executors, *tamanyistas y assumptistas*, demostrant ab criteri quinas son las essencias, las tendencias, las forsas del art modern, considerant lo dany de tals exageracions y la poca rahó d' ellas en son fons, tota vegada que lo ideal del art es sempre un mateix, de lo finit á lo infinit, y jamay se podrá dir noble ni omplirá sa deguda missió, sino procura mantenirse en la enlayrada esfera hont campejaren tots los grans enginys.

Per desgracia los temps y los costums, fins la *moda*, portan sas exigencias, y en est darré prova las condicions extraordinarias que lo artista vuy en necessita per ferse hom, superior á la preocupació, al cual exemple, á las aficions indegudas, á las tentacions falagueras, als sistemas viciosos, y sobretot á las necessitats de la vida social y de la privada.

Tot axió es molt just y ab gran calor expressat, pero hi mancan solucions claras, axís teóricas com prácticas.

En secció apart, s' ocupa de la teologia artística, es dir, de la estética, filosofia y expressió sublime del art, baix un aspecte general, recorrent ab poderosa mirada la escala de sas gradacions, y quant ha donat y pot donar de sí en revolucions succesivas; idea que en camp mes spayós mereixia ennuarse ab las tracendents cuestions de la filosofia de la historia, y del desplegament moral y religiós, social y polítich entre las millors agrupacions humanas.

Conclou ab un judici sobre las derreras exposicions, anotant com ellas influeixen ja en lo gust del públich, y avansant lo que pot esperarse d' alguns mestres ben coneguts, que verament saben mantenir la gloria del pendó nacional, no obstant los greus treballs y afanys de nostres jorns.

(Madrit, 1874. imprenta de Nicolás Gonzales.)

J. P.

FÁBULAS.

Lo Rossinyol y l' Oca.

Cantava un Rossinyol á la plantada,
y la gent que passava
s' aturava admirada
y al Rossinyol sentint s' entussiasmava.
Un' Oca molt chaparra y vanitosa
se va creure ferida
y aixis diu:—¡Quina cosa
escoltá á un aucellot! ¡Sembla mentida!—
Un Pardal que passava, ho sent, s' atura,
y diu ab veu mofeta:
—¿Que 't creus tu, per ventura,
que per ser grossa has d' admirar? ¡Pobreta!
Si 'l mérit per lo pes se calculava
¿no sabs tú quin seria
l' aucell que á tots guanyava?
Lo premit l' Avestrus s' emportaria.—

Digitized by Google

¿Son verdas ó maduras?

Dos guetos de barretina,
tots dos ab la aixada al coll,
caminavan cap al poble
ab un pas d' alló millor,
perque un nubulot molt negre
acompanyat de forts trons,
los hi deya que tenian
un gran cháfech molt aprop;
y com que l' edat ja hi era
y patian de dolor,
una mullada ben forta
no 'ls hi feya massa goig.
Sens per xó afluixar lo pas,
al passar devant d' un hort,
un gueto que diu á l' altre:
—¡Quínas peras te en Badó!
Llástima que sigan verdas.—
—¡Y ara! respon lo segon:
¡si están cayent de maduras!
—¿Que no hi veus?—Si hi veig? ¡Prou!
—Son verdas.—Maduras.—Verdas.—
—Maduras.—¡Que sí!—¡Que no!—
S' aturan y al fi s' enfadan;
l' un y l' altre cridan molt,
y per saber si las peras
son maduras ó no ho son,
per mes que no 'ls interessi
que siguin verdas ó no,
oblidan lo principal
qu' es que 'l cháfech es aprop.
Quan mes enfadats estavan
se sent tot un senyor tró;
comensan á caure gotas
molt mes grossas que cigrons
ab tanta furia, que 'ls guetos
del cap als peus quedan xops.
Semblava que ab veu mofeta
lo vent preguntés als dos:
—¿Que son verdas ó maduras?—
Y l' ayuga qu' entrava á dolls
pels clatells, y devallava
fins sortilshi pels talons,
semblava també respondre
ab mofa, ab lo seu: ¡Choch! ¡Choch!
—Lo que sé es qu' aquets dos guetos
s' han convertit en dos pops,
y que demá prou jeurán.
ab fibladas de dolor,
tot per saber si las peras
son maduras ó no ho son.

TEODORO BARÓ.

LAS DUAS CORONAS.

I.

A la vora del riu Ter
una tendre nina hi passa,
du corona de llirs blanchs,
faldellí 'n du qu' es de grana.
Joguetona somrient
en lo riu prest s' enmiralla
y un semblant bell, pur y dols,
apareix dintre las ayguas.
Bogant llest y riu avall
pescador ne ve ab sa barca;
pescador no n' es de peix;
cerca amor ab esperansas.
Ficsant en la nina 'ls ulls
ja sos dits polsan un' arpa,
y dell bell fons de son cor
canta al punt dolsas corrandas.
¡Y ab quin goig
que l' escolta la nineta!
—¡Que be canta
'l pescador.

—

Salta en terra 'l pescador
y una almoyna li demana,
mes la nina diu no té
al demunt, sous d' or ni plata.
A sos peus cau de genolls
lo donzell y aixís li parla.—
«Ta corona de llirs blanchs
val molt mes que d' esmeragdas.
No vull jo almoyna d' argent,
que á n' mi l' argent no 'm manca:
puig jo so lo fill del Duch
d' eix dúcat de las Aubagas.
Com mon pare está malalt
á lluytar vaig per la patria,
que 'ls Alarbs ab son mal cor
tot ho creman, tot ho matan.»
¡Qué tristor
li demostra á la nineta!
—Lo cor d' ella
bat mes fort....!

—

«¿Quina almoyna demanau
caballer, á una serrana?»
diu la nina, ab tó tant dols
que l' envejan fins los ángels.
«Una almoyna vull de amor:»
lo donzell respon ab ansia:
«que 'ls Alarbs serán vensuts
si 'l prech tinch d' un cor que m' ayma.
Los aucells del bosch jolius
amors purs y tendres cantan
que la nina y lo donzell
han confós las seuas ánimas.
Per lo espay ressona un bés
que fins dalt lo cel no 's para
y un ¡A Deu! diu lo donzell
que fa caurer duas llágrimas.
¡Ab quin dol!
va á sa casa la nineta!
—Lo donzell
á lluytar fou.

—

II.

Passan mesos, passa un any
y la guerra no s' acaba,
quan ne arriba un pelegrí
al ducat de las Aubagas.
En la plassa, donas y homs'
enrotllantlo lo atabalan
y al castell de son senyor
per oir novas lo acompanyan.
Ja son dintre del saló
'hont lo Duch sas horas passa:
la nineta també hi es,
anhelant que 'l vingut partia.
Diuli al Duch lo pelegrí,
que ell ha estat en la campanya
y que tant sols un combat
als cristians ha fet desgracias:
¡Quin dolor
tenen tots! ¿Y la nineta?
—Trista plora
fel y foch.

—

Diu que 'l fill del senyor Duch
quedá lás en la batalla
y es captiu del alarb Rey
que lo te ab grillons en camas.
Que si volen son rescat
te que se' ab mil sous de plata
y una nina li han de dur
la mes bella per esclava.
Be tinch jo los sous que vol:..»
diu lo Duch ab veu que esglaya:
«mes de nina no 'n tinch cap
y muyrá lo fill de l' ánima!»
—«No ploreu, lo noble Duch,
que de nina no hos en manca:
per lliurar á vostre fill,
d' eix vil Rey seré la esclava.»
¡Ab quin goig
aixó diu prest la nineta!'
—Tots envejan
son bon cor.

—

Digitized by Google

III.

Ofrenas duhen á doll
los vassalls que al Duch mes ayman
y en lo pati del castell
ja se ajuntan los homs' de armas.
Cad' un d' ells voldria anar
á arrencar del Rey las barbas,
mes la nina, los hi ha dit
que Deu vetlla per sa causa.
Vint pollins ben carregats
ab caixons de sous preparan,
per si en lloch d' esclava, 'l Rey
prefereix l' or y la plata.
Escuders de vassalls richs,
dels caballs la brida aguantan
y al remor dels picarols
por marxá 'ls patxes s' afanyan.
¡Quin condol
te tothom per la nineta!
—¡Que bé paga
son amor!

—

Nobles patxes y escnders
ja n' estant á punt de marcha:
al devant lo pelegrí
perque guii á terra estranya.
Un caball blanch com la neu
ensellat fa temps s' aguarda
quan de dalt del saló gran
la nineta ab lo Duch baixa.
De sos pares va al costat
que ab besadas la amanyagan,
puig essent vassalls del Duch
per ell donan sa sang cara.
Puja á dalt del caball blanch
entre plors y entre abrassadas
y al ¡Adeu! que dona á tots
marxa enpren la caravana
¡Y quin goig
á caball ja la nineta!
—Sa corona
porta al front,

IV

Caminant van ab delit
ja per serras, ja per planas,
quant ne oviran no molt lluny
polsaguera que 'ls pins tapá.
A los raigs del Sol que 's pon
prompte veuen lo brill de armas
y un caball, que ab un guerrer,
mes que tots al trot ne baixa.
Lo guerrer n' es un donzell,
puig son ayre ho mostra massa,
en que du 'l rostre tapat
per lo acér de la celada.
—¿«Hont aneu la bona gent?»
los hi diu taut bon punt para.
—Pel rescat del fill del Duch.
—«Mes lo Alarb vol una esclava
—«Si la vol....»
li respon prest la nineta.
—Tindra esclava.
Seré jo.»

—

«¡Detureus!—diu lo guerrer
tot alsantse la celada:—
que jo so lo fill del Duch
que he romput ja mas lligallas.
«Nina meva, veig ton cor
y l' amor que per mi guardas:
ta corona de llirs blanchs
será prompte d' esmeragdas.»
Ple d' amor lo donzell brau
de la nina la má agafa
y n' abrassa al pelegrí
que es lo cap de la jugada.
Ja retornan al castell,
are, duas caravanas,
puig que Deu ha dat los llors
als campeons de la creu santa.
¡Quin amor
te 'l donzell á la nineta!
—De parella
van los dos.

V.

De la esglesia del castell
ja 'n repican las campanas
y á los peus de son altar
s' hi celebran esposallas.
Los joglars de per l' entorn
ab veu dolsa amors ne cantan:
la corona de llirs blanchs
es d' or plena d' esmeragdas.
Ab quin goig
lo donzell pren la nineta!
—Deu los done
bona sort.

F. Rodriguez y Masdeu.

Barcelona 15 de Setembre de 1872.

ASOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA.

Desitjant contribuir algunas distingidas senyoretas d' esta capital al lloable objecte que la Asociació se proposa ab los certámens que anualment celebra, han tingut á be oferir, insiguint lo costum de 'ls anys anteriors, lo següent premi:

Un medalló d' or esmaltat al autor de la mes inspirada poesía erótica.

Los que óptin á est premi tindrán que subjectarse á las prescripcions consignadas en lo programa de 22 de agost últim.

Girona 25 de setembre de 1874.—P. A. del J.—*Lo Secretari*,—Emili Grahit.

NOVAS.

S' ha estrenat al Odeon la comedia en dos actes del Sr. Molgosa *Los tres cornetas*.

—

D. Antoni de P. Aleu, l' ilustrat president del Monte-Pio de Montserrat, acaba de rebrer 'l grau de doctor en jurisprudencia en Buenos Ayres. Es lo primer catalá que ha merescut tal distinció y un sol espanyol que l' havia rebuda havia ja prés la ciudadanía d' aquella república. Felicitém de cor al Sr. Aleu per la tesis presentada en sa graduació que á una claretat d' esposició y triat llenguatje reuneix un gran caudal de coneixements. Ha sigut apadrinat per lo Dr. Aureli Prado, secretari lletrat de la suprema cort de casació de Buenos Ayres.

RECLAM.

Biblioteca Catalana. Ha exit lo fascicle 20, que conté: *Feyts darmes de Catalunya*, plechs 14 y 15. *Tirant lo Blanch*, plechs 3 y 4 del vol II.

Cançoner de les obretes mes divulgades durant los segles xiv, xv e xvi. Ha exit lo quadern 10, que conté: *Consells de Andreu Martí Pineda á un son gran amich nouament casat*.

NOTA.—Estant ja complert lo *Testament de Bernat Serradell de Vich*, que 's compon de 5 plechs (a. b. c. d. e), s' avisa á aquells Srs. qui compraren lo comensament, se servescan reclamar los plechs que 'ls manquen, avans no s' agote l' edició.

Llibrería de Verdaguer Rambla, 5, devant del Liceo.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below.

NOV 27 1973

Digitized by Google

Digitized by Google